T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ DOKTORA PROGRAMI

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA ANLAMA BECERİLERİNE YÖNELİK İÇERİĞİN SOSYAL VE BEŞERÎ DİSİPLİNLERLE İLİŞKİSİ

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

YASEMİN KÖKSAL ÇAKIR

ANKARA, 2024

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ DOKTORA PROGRAMI

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA ANLAMA BECERİLERİNE YÖNELİK İÇERİĞİN SOSYAL VE BEŞERÎ DİSİPLİNLERLE İLİŞKİSİ

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

YASEMİN KÖKSAL ÇAKIR

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. AHMET DEMİR

ANKARA, 2024

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Doktora Programı çerçevesinde Yasemin Köksal Çakır tarafından hazırlanan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 13/ 05/2024

Tez Adı: Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Anlama Becerilerine Yönelik İçeriğin Sosyal ve Beşerî Disiplinlerle İlişkisi

Tez Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı - Soyadı, Kurumu)	**İmza**
Prof. Dr. Ahmet Demir, Başkent Üniversitesi	…..……
Prof. Dr. Ümmühan Topçu, Başkent Üniversitesi	……..
Prof. Dr. Tülay Kuzu, Başkent Üniversitesi	..……
Prof. Dr. Mustafa Durmuş, Hacettepe Üniversitesi	…….
Doç. Dr. Meltem Ekti, Hacettepe Üniversitesi	..……

ONAY

…….
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdürü
Tarih: … / … / ……..

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZİ ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 03 / 06 / 2024

Öğrencinin Adı, Soyadı: Yasemin Köksal Çakır

Öğrencinin Numarası: 21820342

Anabilim Dalı: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Programı: Türkçe Eğitimi Doktora Programı

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Ahmet Demir

Tez Başlığı: Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Anlama Becerilerine Yönelik İçeriğin Sosyal ve Beşerî Disiplinlerle İlişkisi

Yukarıda başlığı belirtilen Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 423 sayfalık kısmına ilişkin, 03 / 06 / 2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8'dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç

2.Alıntılar hariç

3.Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:…….

ONAY

Tarih: … / … / ……..

Prof. Dr. Ahmet Demir, İmza:

……..

……

TEŞEKKÜR

Bu zorlu süreçte bana olan inancıyla içimdeki potansiyeli ortaya koymamda en büyük desteği gördüğüm saygıdeğer tez danışmanım *Prof. Dr. Ahmet DEMİR* hocama,

Akademik desteklerini benden esirgemeyen, bilgi ve görüşleriyle yoluma ışık tutan *Prof. Dr. Ümmühan TOPÇU, Doç. Dr. Meltem EKTİ*, *Prof. Dr. Mustafa DURMUŞ ve Prof. Dr. Tülay KUZU* hocalarıma,

Bu alanı seçmemde beni yüreklendiren *Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL* hocama,

Doktora ders sürecimde alanda yetişmeme katkısı olan tüm hocalarıma,

Doktora tez çalışmam süresince manevi desteklerini, sevgi ve inançlarını derinden hissettiğim eşim *Çağlar ÇAKIR'a*, annem *Ayşe KÖKSAL'a,* babam *Dinçay KÖKSAL'a,*

İkinci ailem olarak sevgi ve şefkatlerini yürekten hissettiğim annem *Şükran ÇAKIR,* babam *Ergün ÇAKIR,* ablam *Çiğdem ÇAKIR'a,*

Sevgisiyle beni güçlü kılan kardeşim *Ahmet Berk KÖKSAL'a,*

Eğitimimdeki başarılı adımlarım için dualarını kalben hissettiğim anneannem *Gülsüm ARSLAN'a* ve babaannem *Adalet POLAT'a,*

Eğitimimde her türlü desteğini gördüğüm baba yarım *Atakan KÖKSAL'a,*

Bu süreçte sevgi ve şefkatiyle bana hep destek olan anne yarım *Aliye ALTINÖZ'e,*

En derin desteği omzumda hep hissettiğim *Hasan Ali CENGİZ* amcama ve meleğimiz *Havva CENGİZ* teyzeme, *Hayrunnisa CENGİZ* ablama,

Dostluğuyla bana güç veren *Helin DUYGUN'a*,

sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yasemin Köksal Çakır
Ankara 2024

ÖZET

Yasemin KÖKSAL ÇAKIR

Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Anlama Becerilerine Yönelik İçeriğin Sosyal ve Beşerî Disiplinlerle İlişkisi

Başkent Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı
Türkçe Eğitimi Doktora Programı

2024

Türkçe eğitimi, sosyal ve beşerî alanlarla olan ilişkisi sebebiyle bireylerin duygu, düşünce, hayal dünyalarını geliştirirken kullandıkları dilin sınırlarını da genişleten bir alandır. Türkçe eğitiminin bu niteliği, Türkçe dersi ders kitaplarında kullanılacak olan materyallerin de disiplinlerarası bir yaklaşımla tasarlanması ve Türkçe eğitimiyle birlikte bireyleri sosyal ve beşerî alanlarla ilgili içeriğe taşıması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Türkçe eğitiminde kullanılacak metinlerin anlama ve anlatma becerileri çerçevesindeki işlevselliği kadar, öğrencileri "disiplinlerarası" bir alanla ve birer disiplin olarak sosyal ve beşerî alanların zengin içeriğiyle buluşturması bakımından da işlevsel olduğu önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Bütün bunlardan hareketle tezin amacı, Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) çerçevesinde, ortaokul (5-8. sınıflar) Türkçe dersi anlama becerileri (okuma, dinleme/izleme) içeriğinin (tema, metin, etkinlikler/sorular) sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkilerini ortaya koymaktır. Doküman analizi yöntemine dayalı çalışmamızda, Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ve ortaokul (5-8. Sınıflar) Türkçe dersi ders kitapları incelenmiştir. Türkçe dersinin sosyal ve beşerî disiplinlerle olan ilişkileri, Türkçe ders kitaplarında yer alan anlama becerileri içeriği üzerinden ele alınmış; tema, metin ve etkinliklerin/soruların ağırlıklı olarak hangi disiplinlerle ilişkili olduğu ortaya koyulmuş, birincil olarak öne çıkan disiplinlerin hangi boyutlarda anlama becerilerine dâhil olduğuna dair bulgular sunulmuştur. Anlama becerileri bağlamında

yapılan analizlerde, tema, metin ve etkinlikler/sorular üzerinden ortaokul Türkçe ders kitaplarının sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisine dair mevcut durum ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, anlama becerileri, disiplinlerarasılık, sosyal ve beşerî disiplinler, Türkçe dersi ders kitapları.

ABSTRACT

Yasemin KÖKSAL ÇAKIR

The Relationship of Content in Secondary School Turkish Textbooks Concernig Comprehension Skills with Social and Human Disciplines

Başkent University
Institute of Education Sciences
Department of Turkish and Social Sciences
Turkish Education Doctorate Program

2024

Turkish education, due to its relationship with social and human disiplines, is a field that expands the boundaries of the language used by individuals while developing their worlds of emotions, thoughts and dreams. This quality of Turkish education reveals the need for the materials to be used in Turkish course textbooks to be designed with an interdisciplinary approach and to carry individuals to content related to social and human disciğlines along with Turkish education. The issue to be emphasized is that the functionality of the texts to be used in Turkish education in terms of understanding and expression skills is as important as its functionality in terms of bringing students together with an "interdisciplinary" field and the rich content of social and human disciplines. Based on all these, the aim of the thesis is to reveal the relations of the content (theme, text, activities/questions) of secondary school (5th-8th grades) Turkish comprehension skills (reading, listening/watching) with social and human disciplines within the framework of the Turkish Course Curriculum (2019). In our study based on the document analysis method, Turkish Lesson Curriculum (2019) and secondary school (5th-8th Grades) Turkish course textbooks were examined. The relations of the Turkish language

course with social and human disciplines are discussed through the content of comprehension skills in Turkish textbooks; it has been revealed which disciplines the themes, texts and activities/questions are predominantly related to, and findings have been presented regarding the extent to which the prominent disciplines are included in comprehension skills. In the analyzes carried out in the context of comprehension skills, the current situation regarding the relationship of secondary school Turkish course textbooks with social and human disciplines was tried to be revealed through themes, texts and activities/questions.

Key Words: Turkish education, comprehension skills, interdisciplinarity, social and human disciplines, Turkish course textbooks.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR i

ÖZET ii

ABSTRACT iv

TABLOLAR LİSTESİ ix

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ xi

BÖLÜM I 1

GİRİŞ 1

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi 1

1.2. Çalışmanın Problem Durumu 2

1.2.1. Ana problem durumu 2

1.2.2. Alt sorular 2

1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları 3

1.4. Çalışmanın Yöntemi 4

1.5. Çalışma Konusu ile İlişkili Başlıca Çalışmalar 5

1.5.1. Tezler 5

1.5.2. Makaleler 7

BÖLÜM II 16

KURAMSAL ÇERÇEVE 16

2.1. Disiplin Nedir? 16

2.2. Disiplinlerarasılık Nedir? 17

2.3. Türkçe Eğitiminde 'Anlama' Öğrenme Alanı 21

2.4. Türkçe Eğitiminde Metin Seçimi ve Kullanımı 25

2.5. Türkçe Eğitiminde Anlama Becerileri ile İlişkili Olarak Sosyal ve Beşerî Alanlar 28

2.5.1. Edebiyat ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik 33

2.5.1.1. Metin türleri ve edebî metin kullanımı 35

2.5.1.2. Metin türü farkındalığı 38

2.5.1.3. Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak 40

2.5.1.4. Estetik haz ve estetik duyarlılık 45

2.5.2. Tarih ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik 46

2.5.2.1. Millî tarih bilinci 47

2.5.2.2. Tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar 48
2.5.2.3. Evrensel tarih/dünya tarihi 49
2.5.2.4. Müze eğitimi 50
2.5.3. Coğrafya ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik 53
2.5.3.1. Beşerî coğrafya 53
2.5.3.2. Kültürel coğrafya 56
2.5.3.3. Görsel materyallerde coğrafya 57
2.5.4. Kültür Bilimi ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik 58
2.5.4.1. 'Millî kültür' kavramı ve kültür bilinci 60
2.5.4.2. Halkbilimi unsurları (folklorik öğeler) 63
2.5.5. Felsefe ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik 64
2.5.5.1. Bir düşünme eylemi olarak anlama 68
2.5.5.2. Değer bilinci 69
2.5.5.3. Eğitim felsefesi 71
2.5.5.4. Eleştirel ve analitik düşünme 73
2.5.5.5. Yaratıcı düşünme 79
2.5.6. Psikoloji ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik 81
2.5.6.1. Metinlerde kişilerin psikolojik durumları ve karakterle özdeşim kurma 84
2.5.6.2. Duygusal zekâ gelişimi 86
2.5.7. Sosyoloji ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik 88
2.5.7.1. Dış dünya ve sosyolojik olgular 90
2.5.7.2. Sosyalleşme ve sosyal beceri 92
2.5.8. İletişim ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik 94
2.5.8.1. Medya okuryazarlığı 97
2.5.9. Görsel- İşitsel Sanatlar ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik 98
2.5.9.1. Görsel okuryazarlık 99
2.5.9.2. Sanat eğitimi ve estetik 102
2.5.10. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik 104
2.5.10.1. Değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusu 105
BÖLÜM III 108

BULGULAR ve TARTIŞMA 108

3.1. Türkçe Dersi Öğretim Programları 108
3.1.1. 2005 Türkçe dersi öğretim programı 110
3.1.2. 2006 Türkçe dersi öğretim programı 110
3.1.3. 2019 Türkçe dersi öğretim programı 111
3.2. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Temalar ve İlişkili Disiplinler 113
3.3. Anlama Becerileri Çerçevesinde Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Metin Seçiminin Sosyal ve Beşerî Disiplinlerle İlişkisi 141
3.3.1. 5. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 147
3.3.2. 6. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 173
3.3.3. 7. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 192
3.3.4. 8. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 213
3.4. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Anlama Becerileri Etkinliklerinin/ Sorularının Sosyal ve Beşerî Disiplinlerle İlişkisi 237

3.4.1. 5. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 239
3.4.2. 6. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 277
3.4.3. 7. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 312
3.4.4. 8. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 341
3.5. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Anlama Becerilerine Yönelik Metinlerin ve Etkinlik/ Soruların Sosyal ve Beşerî Disiplinlerle İlişkisinin Genel Görünümü .. 380
3.5.1. 5.- 8. sınıflara göre metinlerde sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü 380
3.5.2. 5. - 8. sınıflara göre etkinliklerin/soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü 389
BÖLÜM IV 404
SONUÇ VE ÖNERİLER 404
4.1. Sonuç 404
4.2. Öneriler 422
KAYNAKLAR 424

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Millî eğitim bakanlığı (meb) tarafından ortaokullarda okutulan, sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili dersler 32
Tablo 2.2. 2005 yılı Türkçe dersi öğretim programı 'millî kültür'le ilişkili tema/ konu önerileri 61
Tablo 2.3. 5-8. Sınıflar Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde millî kültürümüz teması bağlamında alt temalar/ konular 62
Tablo 3.1. 2019 Türkçe dersi öğretim programında temalar ve konu önerileri 113
Tablo 3.2. 2006, 2015, 2019 Türkçe dersi öğretim programlarında tema başlıkları 115
Tablo 3.3. Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeylerine göre tema başlıkları 116
Tablo 3.4. Türkçe ders kitaplarındaki temaların sınıf düzeylerine göre ilişkili olduğu sosyal ve beşerî disiplinler 117
Tablo 3.5. 7.ve 8. sınıflara özgü temaların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 120
Tablo 3.6. 5. sınıf düzeyindeki temaların ilişkili olduğu disiplinler ve mikro alanların dağılımı 121
Tablo 3.7. 6. sınıf düzeyindeki temaların ilişkili olduğu disiplinler ve mikro alanların dağılımı 126
Tablo 3.8. 7. Sınıf düzeyindeki temaların ilişkili olduğu disiplinler ve mikro alanların dağılımı 131
Tablo 3.9. 8. Sınıf düzeyindeki temaların ilişkili olduğu disiplinler ve mikro alanların dağılımı 136
Tablo 3.10. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki anlama becerileri ile ilişkili metinlerin türleri 142
Tablo 3.11. 5. Sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 147
Tablo 3.12. 5. Sınıf ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin disiplinler ve mikro alanlarıyla ilişkisi 163
Tablo 3.13. 6. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 173
Tablo 3.14. 6. Sınıf ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin disiplinler ve mikro alanlarıyla ilişkisi 183
Tablo 3.15. 7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 192
Tablo 3.16. 7. Sınıf ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin disiplinler ve mikro alanlarıyla ilişkisi 203
Tablo 3.17. 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 213
Tablo 3.18. 8. Sınıf ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin disiplinler ve mikro alanlarıyla ilişkisi 224
Tablo 3.19. 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 239

Tablo 3.20. 6. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi..... 277
Tablo 3.21. 7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi..... 312
Tablo 3.22. 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi..... 341
Tablo 3.23. Okuma metinlerinin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü .. 380
Tablo 3.24. Dinleme/ izleme metinlerinin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü 386
Tablo 3.25. Sınıf düzeylerine göre ders kitaplarındaki etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 389
Tablo 3.26. 7. ve 8. Sınıf düzeyinde ders kitaplarındaki etkinliklerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi 391
Tablo 3.27. Okuma etkinliklerinin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü 392
Tablo 3.28. Dinleme/ izleme etkinliklerinin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü..... 396

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TDÖP	Türkçe Dersi Öğretim Programı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın amaç ve önemi, problem durumu, kapsam ve sınırlılıkları, çalışmanın konusuyla ilgili alanyazındaki çalışmalar vb. ele alınacak, çalışmanın yöntemselliği ortaya koyulacaktır.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Türkçe eğitimi, diğer dillerin öğretiminde olduğu gibi doğal olarak metin odaklı bir alandır. Anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesinin esas alan Türkçe eğitiminde metinle öğrenme, öğrenme-öğretme süreçlerinin merkezinde yer alır (Güneş, 2013). Türkçe dersi, metin odaklı yapısı gereği, disiplinlerarasılığa elverişlidir ve birçok disiplinle/alanla dolaysız ilişki içindedir. Doğrudan ilişki içinde olduğu alanların başında sosyal ve beşerî disiplinlinler gelir (Kanatlı ve Çekici, 2013). Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (TDÖP) tematik yönlendiriciliği (TDÖP, 2019, s.15-16) ve Türkçe derslerinde belirli temaların metin seçimi ve kullanımı aracılılığıyla dil becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımlarla birlikte birer kazanıma (tematik kazanımlar) dönüştürülmesi, Türkçe derslerini sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili hâle getiren başlıca olgulardandır. Ayrıca anlama becerileriyle ilişkili olarak yapılandırılan 'metin seçimi ve kullanımı' da yine diğer disiplinleri/alanları Türkçe eğitimine taşıyan hususlardandır.

Bu bağlamda denilebilir ki, Türkçe eğitimi sosyal ve beşerî alanlarla olan ilişkisi üzerinden disiplinlerarası bir zeminde bireylerin duygu, düşünce, hayal dünyalarını geliştirirken kullandıkları dilin sınırlarını da genişletir. Türkçe eğitiminde anlama becerilerini (okuma ve dinleme/izleme) geliştirmek amaçlı metin seçimi ve kullanımı ve metin çözümleme edimi, öğrencilerin çok yönlü düşünme becerilerini geliştirmede etkili olurken metinleri disiplinlerarası bir zeminde anlamlandırmayı da gerekli kılmaktadır. Türkçe eğitiminin bu niteliği, Türkçe dersi ders kitaplarında kullanılan olan materyallerin de disiplinlerarası bir yaklaşımla tasarlanması gerekliliğini gündeme getirir. Türkçe eğitiminde kullanılan metinlerin anlama ve anlatma becerileri çerçevesindeki işlevselliği kadar,

öğrencileri ‘disiplinlerarası’ bir alana taşıması ve birer disiplin olarak sosyal ve beşerî alanların zengin içeriğiyle buluşturması bakımından da işlevselliği önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Bütün bunlardan hareketle, çalışmamızın başlıca amacı, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı çerçevesinde ortaokul (5-8. sınıflar) Türkçe ders kitaplarında yer alan ‘tema, metin, etkinlikler/sorular’ içeriğinin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkilerini incelemektir. Doküman analizi yöntemine dayalı çalışmamızda, Türkçenin sosyal ve beşerî disiplinlerle olan ilişkilerinin, Türkçe ders kitaplarında anlama becerileri üzerinden incelenmesi; tema, metin ve etkinliklerin/soruların doğrudan hangi disiplinlerle ilişkili olduğunun ortaya koyulması, Türkçe ders kitaplarında anlama becerilerinin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkilerinin hangi boyutlarda gerçekleştiğinin gösterilmesi amaçlanmıştır. Anlama becerileri bağlamında yapılan tüm analizlerde, tema, metin ve etkinlikler/sorular okuma, dinleme becerisi yetkinliğinde ele alınırken ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki mevcut durum ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Türkçe eğitiminin ilgili paydaşlarına, ortaokul Türkçe dersi ders kitaplarında anlama becerileri çerçevesinde metin seçimi ve kullanımının sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkilerini çok yönlü bir şekilde ortaya koyması açısından genel bir görünüm sunacağı düşünülmektedir. Ders kitaplarının mevcut durumu gösterilirken anlama becerilerinin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkilerinin hangi boyutlarda gerçekleşebileceğiyle ilgili veriler ve öneriler sunması açısından da akademik katkısının olacağı söylenebilir.

1.2. Çalışmanın Problem Durumu

1.2.1. Ana problem durumu

Çalışmanın ana problem durumunu, “Ortaokul (5-8. Sınıflar) Türkçe derslerinde (ders kitaplarında) anlama becerilerinin (metin seçimi ve kullanımı çerçevesinde) sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkileri nasıldır; anlama becerileri, sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili olarak nasıl yapılandırılmıştır?” sorusu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, Türkçe dersi ders kitapları anlama becerileri çerçevesinde ‘tema, metin ve etkinlikler/sorular’ üzerinden sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili olarak incelenmiştir.

1.2.2. Alt sorular

Çalışmada ana problem durumuyla ilişkili olarak aşağıda yer alan alt sorulara cevaplar aranmıştır:

-Ortaokul Türkçe ders kitaplarında TDÖP'ye (2019) bağlı olarak anlama becerileri çerçevesinde temaların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkileri nasıldır? Temaların disiplinlerarasılık zemininde ilişkili olduğu disiplinler nelerdir?

-Ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlama becerileri çerçevesinde, metin seçimi ve kullanımının bir parçası olarak seçilen metinlerin ilişkili olduğu sosyal ve beşerî disiplinler nelerdir?

-Ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlama becerileri çerçevesinde, metin seçimi ve kullanımının bir parçası olarak etkinliklerin/soruların ilişkili olduğu sosyal ve beşerî disiplinler nelerdir?

-Ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlama becerileri çerçevesinde, 'tema, metin ve etkinlikler/sorular' sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkileri bakımından hangi mikro alanlara kapı açmaktadır?

1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın kapsamını, çalışmanın yönteminin oluşturan doküman analiziyle ilişkili olarak Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) ve Ortaokul (5-8. Sınıflar) Türkçe dersi ders kitapları oluşturmaktadır. Çalışmamız kapsamında incelenen ders kitaplarını şöyle listeleyebiliriz:

- Şule Çapraz Baran ve Elif Diren (2019) *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Anıttepe Yayıncılık.
- Sabri Ceylan, Kadir Duru, Gülten Erkek, Murat Pastutmaz (2019) *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tolga Kır, Emine Kırman, Seda Yağız (2019) *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı,* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Hilal Eselioğlu, Sıdıta Set, Ayşe Yücel (2019) *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

TDÖP, ortaokul Türkçe dersleri için önerilen temalar ve disiplinlerarasılığı içeren kazanımları açısından ele alınmaktadır. Türkçe dersi ders kitapları ise anlama becerileri (okuma ve dinleme/izleme) çerçevesinde metin seçimi ve kullanımı (tema, metin ve etkinlikler/sorular) boyutuyla çalışmaya dâhil olmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın kavramsal sınırlılıkları 'ortaokul Türkçe dersleri, anlama becerileri, anlama becerilerine yönelik içerik

(tema, metin ve etkinlikler/sorular), disiplinlerarasılık ve sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişki' kavramlarının çerçevelediği alanı içermektedir.

1.4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma, nitel araştırmadır ve doküman analizi yöntemine dayanmaktadır. Çalışmanın "Ortaokul (5-8. Sınıflar) Türkçe derslerinde (ders kitaplarında) anlama becerilerinin (metin seçimi ve kullanımı çerçevesinde) sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkileri nasıldır; anlama becerileri, sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili olarak nasıl yapılandırılmıştır?" şeklindeki ana sorusuna bağlı olarak ortaokul Türkçe dersi ders kitapları doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. "Nitel araştırma süreci, belirli aşamaları içeren ve bu aşamaların karşılıklı etkileşiminin olduğu bir süreç olarak tanımlanır." (Gürbüz ve Şahin 2018, s. 411). Nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi 'dokümanlara ulaşma, dokümanların orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma' gibi aşamalardan oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.194-201). Bu bakımdan çalışmada ortaokul Türkçe dersi ders kitapları, birer doküman olarak anlama becerileri çerçevesinde metin seçimi ve kullanımı boyutuyla incelenecek ve tema, metin ve etkinliklerin/soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi ele alınmıştır. Bu doğrultuda tema, metin ve etkinliklerin/sorunların ilişkili olduğu disiplinler belirlenerek, disiplinlerin ağırlıkları ortaya koyulmuş ve disiplinlerle ilişkiler her bir disiplinin altında yer alan mikro alanlarla tanımlanmıştır. Çalışmamızda, 'hedef kitleye görelik'le ilişkili olarak hukuk, ekonomi, siyaset bilimi gibi disiplinler doğrudan birer öğrenme alanı olarak ortaokul düzeyinde yer almadığı, 'birey ve toplum' ile 'vatandaşlık' başlıklı temalarla sosyoloji ve coğrafya gibi disiplinlerin içerisine yerleştirildiği varsayılmış ve bu nedenle bu alanlar ayrı birer disiplin olarak ele alınmamıştır. Hukuk, ekonomi, siyaset bilimi gibi, ortaokul öğrencileri için ağır, yoğun ve zaman zaman soyut olan bir içeriği sahip disiplinlerin hedef kitleye görelik ilkesiyle öğrencilere sosyoloji ve coğrafya gibi disiplinler içerisinde verildiği düşünülmüştür. Bu bakımdan, hukuk, ekonomi ve siyaset bilimi gibi disiplinler ayrı birer başlık olarak ele alınmamıştır. Örneğin, incelediğimiz ders kitaplarında vatandaşlık teması, hukuk alanını ilgilendirmekle birlikte, öğrencilere çeşitli metinler aracılığıyla sosyal yaşam içerisinde verildiğinden çalışmamızda bu tema sosyolojik boyutta kabul edilmiş ve 'sosyalleşme ve sosyal beceri' ile 'dış dünya ve sosyolojik olgular' gibi sosyolojiyi ilgilendiren başlıklarla ilişkilendirilmiştir. Ekonomi ise, coğrafya disiplininin beşerî coğrafya alanıyla ilişkili olarak düşünülmüştür. Bu tarz yaklaşımda incelediğimiz

Türkçe ders kitaplarının anlama becerileri ile ilişkili içeriği (temalar, metinler, etkinlikler/sorular) etkili olmuştur.

Veriler analiz edilirken tablolar aracılığıyla genel görünümler dikkate sunulmuştur. Bu bağlamda temel veri kaynaklarımız, Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) ve ortaokul Türkçe dersi ders kitaplarıdır. TDÖP'nin tema ve kazanımlar boyutunda içerdiği disiplinlerarasılığın Türkçe dersi ders kitaplarına yansımaları; anlama becerileri çerçevesinde sosyal ve beşerî disiplinlerin tema, metin ve etkinliklerde/sorunlarda nasıl yer aldığı; disiplinlerarasılığın boyutları; disiplinlerin altında yer alan mikro alanların çeşitliği vb. hususlar veri analizinin boyutlarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın yöntemi, Türkçe eğitimi öğrenme alanlarında (okuma dinleme/izleme, konuşma, yazma), özellikle de anlama becerilerini (okuma ve dinleme/izleme) disiplinlerarasılık açısından ele alma amacına bağlı olarak yapılandırılmıştır. Türkçe dersi ders kitaplarında yer alan metinlerin TDÖP'de altı çizilen disiplinlerarasılık çerçevesinde gösterdiği özellikler ve temalarla ilişkili olarak hangi disiplinleri/alanları içerdiği hususu doküman analizini gerektirmiştir. Doküman analizi aracılığıyla tema, metin ve etkinlikler/sorular üzerinden öğrencilerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ne kadar ve nasıl karşılaştıkları sorusuna cevap aranmıştır. Ortaokul Türkçe ders kitaplarına yönelik doküman analiziyle yapılan bir değerlendirme doğal olarak bize mevcut duruma dair genel bir görünüm sunmuştur. Bu genel görünüm üzerinden Türkçe eğitiminde 'disiplinlerarasılık'ın yapılandırılması ve Türkçe eğitiminin sosyal ve beşerî alanlarla ilişkilerinin kurulmasına yönelik önerilerin de işlevsel olacağı düşünülmektedir.

1.5. Çalışma Konusu ile İlişkili Başlıca Çalışmalar

Bu başlık altında, çalışma konusuyla ilişkili başlıca çalışmalar (tezler ve makaleler) ele alınmıştır. Çalışmayla ilgili kitaplar, özellikle kuramsal çerçeve oluşturulurken kullanıldığından ve doğal olarak künye bilgilerine kaynakçada yer verildiğinden burada ayrıca irdelenmemiştir.

1.5.1. Tezler

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Ulusal Tez Merkezi üzerinden yapılan araştırmada Türkçe Eğitimini/anlama becerilerini (metin seçimi ve kullanımı) sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili olarak ele alan ve ortaokul Türkçe ders kitaplarını bu doğrultuda inceleyen bir teze rastlanmamıştır. Bu da alanda çalışmamızın konusuna yönelik bir eksikliği gözler

önüne sermektedir. Alanyazında Türkçe eğitimi/anlama becerileri ile disiplinlerarasılık (sosyal ve beşerî disiplinler) ilişkisinin daha çok makale türünden akademik çalışmalarla ele alındığı tespit edilmiştir.

Ulusal Tez Merkezi'nde Türkçe eğitiminin farklı disiplinlerle ilişkisini 'akademik başarı, metinler, yöntem ve teknikler vb.' açılardan ele alan başlıca çalışmalar şunlardır:

Kalyoncuoğlu (2019)'nun *Türkçe Eğitiminde Müzik Kullanımının Akademik Başarı ve Kalıcılık Üzerine Etkisi* isimli yüksek lisans tezi disiplinlerarası bir çalışma niteliğinde olması açısından kayda değer bir çalışmadır. Bu çalışmada, Türkçe dersinde müzik kullanımın akademik başarı üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur. 2018-2019 yılında öğrenim gören bir grup beşinci sınıf öğrencisi ile sınırlandırılan çalışmada, Türkçe dersinde klasik müzik kullanımının öğrencilerin motivasyonunu artırdığı sonucu elde edilmiştir.

Kaya (2019)'nın *Aysel Gürmen'in 'Selen'in Öyküleri' Üzerine Çocuğun Dil ve Kişilik Gelişimine Katkısı Bağlamında Bir Değerlendirme* başlıklı tezinde, çocuk ve edebiyat ile çocuk edebiyatı kavramları tanımlanmış, çocuk edebiyatında kurgunun öğeleri alt başlıklar hâlinde verilmiştir. Çocuk edebiyatı (edebiyat) ve eğitim arasındaki bağ, edebiyatın eğitsel değeri bağlamında ele alınmıştır. Gelişim psikolojisi bağlamında, dil ve kişilik gelişimine de değinilen tezde, *Selen'in Öyküleri* kitaplarındaki kişilik ve dil gelişimi bulgularına yer verilmiştir.

Küçük (2019), *Edebiyat Eserlerinin Coğrafya Öğretiminde Kullanılması Üzerine Bir İnceleme: Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirindeki Coğrafi Öğeler* tezinde, coğrafyanın edebiyat disiplini ile ilişkisi üzerinden mekân unsurunu tanımlamıştır. Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde coğrafi öğelerin incelendiği eserde, bu şiirlerin hangi öğretim noktalarında kullanılabileceği üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

Özkarakahya (2019), *Disiplinlerarası Sanat Bağlamında Robert Rauschenberg, William Forsythe, Jerome Bel'in Eserlerinde Koreografik Nesne* başlıklı çalışmasında, disiplinlerarasılık kavramının tanımını yaparak disiplinlerarasılık ve disiplinler arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Koreografi ve nesneler aracılığıyla disiplinlerarasılığın tanımlandığı eser görsel ve işitsel sanatlar bağlamında değerlendirilebilecek niteliktedir.

Ünal (2005)'ın *Peter Handke'nin Kaspar Adlı Tiyatro Eserinin Stilistik Açıdan Analizi* başlıklı yüksek lisans tezinde, stilistliğin tanımı yapılarak kelime figürleri, cümle türleri, tekrarlama sanatları, zıtlık figürleri, mecazlar ve metinlerarasılık üzerinden metin analizi yapılmıştır.

1.5.2. Makaleler

Kanatlı ve Çekici (2013)'nin *Türkçe Öğretiminde Disiplinler Arası Olanaklar* adlı makalesinde, Türkçe eğitiminde kullanılabilecek olan disiplinlerarası olanaklar kuramsal bağlamda ele alınmıştır. Çalışmada okuma, dinleme, konuşma, yazma becerilerini geliştirmeye yönelik disiplinlerarası ilişkilere yer verilmiştir. Türkçe ile 'İngilizce, sosyal bilgiler, T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük, fen ve teknoloji, müzik, görsel ve işitsel sanatlar, bilişim teknolojileri, drama, düşünme eğitimi, medya okuryazarlığı' dersleri arasında disiplinlerarası etkileşim sağlanabileceği tezinden hareket edilmiş, Türkçe eğitimi disiplinlerarasılık bağlamında değerlendirilmiştir. Disiplinlerarasılık aracılığıyla öğrencilerin çok yönlü düşünmeye sevk edilebileceği vurgulanmıştır.

Şahbaz ve Çekici (2012), *Disiplinler Arası Bir Disiplin Olarak Türkçe Eğitimi* adlı çalışmada, bir disiplin olarak Türkçe eğitiminin disiplinlerarasılığı hangi boyutlarda içerdiğine yönelik kuramsal çerçeve sunulmuştur. Türkçe eğitiminin araştırma alanları ele alınmış, Türkçe eğitiminde disiplinlerarasılığın neden bir ihtiyaç olduğuna dair değerlendirmelere yer verilmiştir. Çalışmada, Türkçe eğitimi ile 'eğitim bilimleri, dilbilim, yazınbilim, sosyoloji, psikoloji, tarih ve tıp' disiplinleri arasındaki disiplinlerarası ilişkiler irdelenmiştir. Türkçe eğitiminin diğer disiplinlerle ilişkisinin olduğu çalışmalara yer verilmesi gerektiği ve yapılacak olan çalışmalarda diğer disiplinlerden olan araştırmacılarla ortak çalışmalar yürütülmesi gerektiği belirtilmektedir.

Demir (2017), *Ortaokul 6. 7. ve 8. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Disiplinler Arası Yaklaşım Açısından İncelenmesi* adlı makalesinde, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi kitaplarında yer alan metinlere ait hazırlık çalışmalarını Türkçe dersinin diğer disiplinlerle ne derecede ilişkili olduğunu tespit etmek amacıyla incelemiştir. Araştırmada veriler, Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarından elde edilmiştir. Kitapta yer alan hazırlık çalışmalarından dört temel dil becerine kadar tüm veriler, yazarın belirlemiş olduğu 'sosyal bilgiler, İngilizce, fen bilgisi, matematik, bilişim teknolojileri, görsel ve işitsel sanatlar, müzik, beden eğitimi' gibi dersler üzerinden Türkçe dersi ile ilişkisi bağlamında sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Demir, çalışmasında disiplinlerarasılığın ders kitaplarının hazırlık bölümünde yer alan sorularda yoğunlaştığını diğer becerilere ait alt bölümlerde disiplinlerarasılığa çok az yer verildiğini tespit etmiştir. Çalışmada, Türkçe öğretiminin bilimsel temellere dayandırılmasının sağlanması için farklı disiplinler ile etkileşim hâlinde olmanın gerekliliğinden bahsedilmektedir (2017, s.243). Her dersi, öğrencinin anlaması ve yeri geldiğinde anlatabilmesi odaklı düşündüğümüzde Türkçe dersinin bu noktada ne denli

önemli olduğunu saptayabilmekteyiz. Örneğin, bilişim teknolojileri dersiyle özellikle dinleme/izleme ve okuma etkinliklerinin disiplinlerarası ilişki içerisinde yürütülebileceğini söylemek mümkündür. Günümüzün teknoloji çağı olarak betimlenmesi ve öğrenim süreçlerinde Web 2.0 araçlarıyla oluşturulmuş materyallerin olması gerekliliği son dönemlerde konuşulan ve üzerinde çalışmalar yürütülen bir diğer alandır.

Özkök (2009), *Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Disiplinlerarası Yaklaşım* adlı çalışmasında, disiplinlerarası yaklaşıma göre çevrimiçi öğrenme ortamlarını uzaktan eğitim çerçevesinde incelemiştir. Makalede Walker ve Fraser'ın çalışmalarından esinlenerek, çevirimiçi öğrenme ortamının yüz yüze ve uzaktan öğrenmenin bir karması olarak tanımlandığı belirtilmiş, çalışma, buradan hareketle temellendirilmiştir (2009, s.478). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında planlanacak olan eğitim materyallerinde hem disiplinlerarasılık temel alınmalı hem de buna yönelik materyallerin hangi veri tabanları aracılığıyla yürütüleceği esas alınmalıdır. Makale, yükseköğretimdeki eğitime yönelik tasarlanmıştır ancak ilköğretim bazında da bu tür çalışmaların yürütülmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Süreç Temelli ve Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımlarının Karşılaştırılması (Duman ve Aybek, 2003) *adlı* makalede, süreç temelli öğretim ve disiplinlerarası öğretim olgusunun eğitimdeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu yaklaşımlara yönelik teori ve uygulama bağlamlarına dair örnekler sunulmuş ve açıklamalar getirilmiştir.

Yıldırım (1996), *Disiplinlerarası Öğretim Kavramı ve Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar* adlı makalesinde, disiplinlerarası yaklaşımın temelini açıklamaktadır. Ayrıca, yazarın kendi oluşturduğu disiplinlerarası bir program geliştirme modeli tanımlanmış ve disiplinlerarası öğretimin uygulanmasına yönelik öneriler sunulmuştur. Gerçek hayatta bilgiyi ve beceriyi kullanma biçimimiz düşünüldüğünde disiplinlerarasılığın tanımını yapmak zor olamayacaktır. Edinilen her bilgi, içinde bulunduğu mevcut alandan bir başka alana gönderimlerde bulunmaktadır. Bu gönderimler, disiplinlerin birbirleri ile ilişkili olduğunu ve birbirini beslediğini de göstermektedir. İnsanların dünyayı bütüncül bir şekilde algılayışı, disiplinlerarası eğitimin niçin kullanacağına dair bir cevap olabilecek niteliktedir. Yıldırım'a göre sürekli olarak gelişen ve değişim gösteren bilgi birikimleriyle yeni çalışma alanlarının ortaya çıktığı ve bunlardan teknoloji eğitimi, çevre, cinsel eğitim, ekonomi sosyolojisi gibi derslerin de disiplinler üstü dersler sayılabileceğini belirtir. Çünkü yazara göre bu dersler birden fazla disipline ait konuları bütünleşik olarak içeriğinde barındırmaktadır (1996, s.91). Bütün bu olguları düşündüğümüzde eğitimin temeli yaşamdır, yaşamı temel alan ve yaşamdan

doğan bütün disiplinlerin eğitimde Türkçe dersi ile verilmesi ve Türkçe derslerinde kullanılacak metinlerin bu açıdan incelenmesi gerekmektedir.

Dil Öğretiminde Disiplinler Arası Yaklaşımlar (Onan, 2017) adlı makalede, ilk olarak disiplinlerarası yaklaşımın sosyal bilimlerdeki başlangıcı ve ilerleyen süreçlerdeki durumu alana katkıları ile değerlendirilmiştir. Sonrasında ise farklı disiplinler dil öğretimi bağlamında incelemeye alınmıştır. Makalede bilgi akışı ve öğrenmede en etkili kodlama aracının dil olduğuna dayanan 'bilgiyi işleme modeli' betimlenmiştir. Bu yazma tekniğiyle duyulardan birinin ya da birkaçının harekete geçirileceği etkinliklere yer verildiğini de betimleyen yazar, müzik dinletilen öğrencilere müziğin kendilerinde uyandırdığı duygu ve düşünceleri yazmalarına dair bir etkinliğin buna örnek teşkil ettiğinin altını çizmiştir (Özbay, 2007, s.131; Onan, 2017, s.148). Bu da Türkçe ile Müzik dersi arasındaki bağlantının en somut örneklerinden biridir.

Kansızoğlu (2014), *Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Ara Disiplin Alan Kazanımlarına İlişkin Bir Araştırma* adlı makalesinde, disiplinlerarasılığın ve ara disiplinlerin tanımını genel anlamada yapmıştır. Ayrıca yazar, 6, 7 ve 8. sınıf öğretmen kılavuz kitabında yer alan ara disiplinlerine ait etkinlikleri inceleyerek bunlara dair kazanımları, belirlediği ölçütler çerçevesinde analiz etmiştir. Bu ara disiplinler 'afetten korunma ve güvenli yaşam, girişimcilik, insan hakları ve vatandaşlık, rehberlik ve psikolojik danışma, özel eğitim, sağlık kültürü, spor kültürü ve olimpik eğitim, kariyer bilinci geliştirme' olarak belirlenmiştir. Kansızoğlu, disiplinlerarası yaklaşımın çağdaş öğretim programlarında önemli bir hâle geldiğini belirterek bu yaklaşımın eğitim ve öğretimi zenginleştirdiğini vurgulamıştır. Disiplinlerarasılığın öğrencilerin iletişim becerilerini geliştireceğine dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte disiplinlerin birbirleriyle nasıl bütünleştirilmesi konusunda belirsizliklerin devam ettiği de ifade edilmiştir (2017, s.76).

Çoklu Zekâ Kuramı ile Disiplinlerarası Yaklaşımı Temel Alan Uygulamalara İlişkin Öğretmen-Öğrenci Görüşleri (Demirel vd., 2008) adlı çalışmada, disiplinlerarası öğretimin, farklı alanlardaki bilginin bütünleştirilmesi; edinilen bilginin ise analiz ve sentez düzeyinde düşünülmesine odaklandıran bir yaklaşım olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu açıdan öğreticilerin de bu çerçevede eğitim-öğretim gerçekleştirebilecek yeterlilikte olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Öğrencilerin bilişsel, sosyal ve duyuşsal gelişimlerine çoklu zekâ kuramının ve disiplinlerarasılığın yardımcı olduğu tezinden hareket edilmiştir. Bu aynı zamanda temel becerilerin de gelişmesi demektir. Dört temel dil becerisinin tek yönlü bir yaklaşımla değil çok yönlü düşünmeyle elde edilebileceği göz ardı edilmemelidir.

Atik ve Aykaç (2017), *2009 ve 2015 Türkçe Öğretim Programlarının Eğitim Programı Ögeleri Açısından Değerlendirilmesi* adlı çalışmalarında, 2009 ve 2015 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programları arasındaki farklılıkları belirlemeye çalışmışlardır. Türkçe dersi için, kazandırılması hedeflenen kazanımlar bağlamında nitelikli öğretim programlarına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (2017, s.587). Bu bakımdan disiplinlerarasılığın temel alındığı Türkçe öğretimin, öğrencinin gerçek yaşamda da temel becerilerini kullanabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Yıldırım (1996)'ın *Disiplinlerarası Öğretim Kavramı ve Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar* adlı çalışmasında, disiplinlerarası bir program geliştirme modeli tanıtılmış, disiplinlerarasılığın eğitimde kullanımına yönelik öneriler sunulmuştur.

Uzun (2009), *Yaratıcı Bir Süreç Olarak Okuma* isimli makalede, Moorman ve Ram tarafından geliştirilen işlevsel okuma kuramı çerçevesinde okuma sürecini ele almıştır. Yazar, okumanın zihinsel bir süreç olduğunu ve bu yüzden yaratıcı bir süreci de beraberinde getirdiğini belirtir. Okuma ve kavramaya tanımsal düzeyde yaklaşan yazar, okuduğunu anlamanın farklı niteliksel düzeylerini açıklamakta ve yaratıcılık, yaratıcı okuma gibi kavramları örneklendirerek açıklığa kavuşturmaya çalışmaktadır.

Demir (2019), *Çocuk Edebiyatı ve Yaratıcı Düşünme* isimli makalesinde edebî metinlerin yaratıcı düşünme ile ilişkili olduğu üzerinde durmuştur. Roman, öykü, masal, şiir gibi edebî metinlerin 'kurgu, yapı, içerik, dil ve anlatım' gibi özellikler bakımından yaratıcılığa dayandığından hareketle çocuk edebiyatı ürünlerinin yaratıcı düşünmeye açılan birer kapı olarak nitelendirir (2019, s.1011). Ayrıca yazar, *Türkçe Eğitiminde Şiir ve Yaratıcı Düşünme* (Demir, 2020) başlıklı makalesinde, Türkçe eğitiminde metin odaklı öğrenme sürecinde edebî metinlerin başlıca eğitim araçlarından olduğu üzerinde durmakta, şiirin özellikle dilsel yönü itibarıyla yaratıcı düşünmeyle doğrudan ilintili olduğuna dikkat çekmektedir.

Akay (1996), *Dilin Dili ve Şiirin Dili* isimli makalesinde, dilin yaratıcı kullanılışı ve dilde yaratıcılığın anlamını betimlemeye çalışmıştır. Şiir ve günlük dil arasındaki ilişkinin betimlendiği yazıda, şiirde kelimelerin yeri ve değeri, şiirdeki kelimelerin anlam dairesi ve atmosferi çeşitli şairlerden alınan dizeler ve beyitlerle örneklendirilerek anlatılmıştır.

Önkaş (2009), *Çocuk Edebiyatı Kitaplarında Şiirin Yeri* makalesinde, şiirin çocukların algı dünyasını renklendirerek hayal güçlerini geliştirmesinden dolayı çocuklar açısından oldukça önemli bir tür olduğu düşüncesinden hareketle, çocuk kitaplarında yer alan şiirleri incelemiş ve yeterlilikleri konusunda değerlendirmelerde bulunmuştur (2009, s.1).

Öztürk (2004), *Eğitimde Yaratıcı Düşünme* adlı makalesinde, yaratıcı düşünmenin eğitimde nasıl yer alabileceğini, yaratıcılığın ve yaratıcı düşünmenin ne olduğunu, yaratıcılığın nasıl geliştirilebileceğini açıklayarak çeşitli metinlerin eğitimde nasıl kullanılabileceğine dair öneriler sunmuştur.

Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Düşünmeyi Geliştirme Bakımından Nasreddin Hoca Fıkraları (Temizkan, 2011) adlı makalede, Nasreddin Hoca fıkraları yaratıcı düşünme bağlamında değerlendirilerek Türkçe eğitiminde kullanılabilirliği üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

Altunbay (2012), *Dil Öğreniminde ve Öğretiminde Tiyatronun Kullanımı ve Tiyatronun Temel Dil Becerilerine Katkısı* adlı çalışmasında, dil öğretiminde tiyatronun kullanımı ve bu kullanımın dil becerilerine olan katkısı üzerinde dururken tiyatronun tanımını ve insan hayatındaki önemini vurgulamıştır. Çalışmada dinleme, okuma, konuşma ve yazma alanlarında tiyatronun kullanımına dair değerlendirmelere yer verilmiştir.

Karatay (2011), *Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı* adlı makalesinde, karakter eğitiminde kullanılan ahlaki muhakeme yöntemine yönelik uygulamaları edebî metinler aracılığıyla dikkate sunmuştur. Karakter eğitimini, değer aktarımı çerçevesinde ele alan yazar, bu eğitimde kullanılan 'değer telkin etme, değer açıklama, değer analizi, ahlaki muhakeme' gibi yöntemlere de değinmiştir. Karakter eğitiminde kullanılacak olan edebi eserlerin işlevlerini örnekler aracılığıyla betimleyen yazar, okuma çalışmalarında etkin bir sonuca ulaşabilmenin aşamalarını; hazırlık, tanımlama/kavrama, katılma, olayın iç yüzünü anlama alt başlıkları altında okuyucuya sunmuştur.

Coşkun ve Çetinkaya (2020), *Öğretmen Görüşlerine Göre Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Edebî Zevk ve Hoşa Giderlik Açısından Değerlendirilmesi* adlı makalelerinde, ders kitaplarındaki metinleri edebî zevk çerçevesinde ele almış ve konuyu öğretmen görüşlerine göre yorumlamıştır. Çalışmada ders kitaplarında yer alan metinlerin edebi zevk uyandırma açısından yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uçan (2006), *Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazzın Eğitimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar* adlı çalışmasında, yazınsal kuramlardan yararlanılmasının gerekliliğini edebiyat eğitiminin amaçları bağlamında ele almıştır.

Etik ve Estetik Düşünce Bağlamında Değerler Eğitimi (Dilmaç, 2015) adlı çalışmada, değer, estetik ve etik kavramlarının tanımları yapılmış, estetik ve etik ilişkisi antik çağdan günümüze kadarki süreç bağlamında değerlendirmiştir. Etik ve estetik düşüncenin değerler

eğitimine etkisinin incelendiği eserde, Spranger'in değerler sınıflandırması üzerinden bir betimleme yapılmıştır.

Dışavurumcu Sanat Yoluyla Estetik Değer Öğretimi (Demirel, 2018) adlı çalışma, ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin estetik değer yargılarının gelişimine yönelik değerlendirmeler içerir. Öğrencilerin estetik beğenilerine dair bilgi toplamak amacıyla anket çalışmasına yer verilmiştir.

Mutluel (2014), *Çocukta Değer Bilinci ve Karakter Eğitimi* adlı yazısında, İslam ve ahlak felsefesinin karakter ve değer eğitimindeki rolünü tanımlamaya çalışmıştır. Bu aktarımın çocukluk döneminde daha değerli olduğunu vurgulayan yazar, toplumda amaçlanan ideal insan tipinden hareketle, çocuk ve aile konuları üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur.

Sallabaş (2012), *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi* adlı makalesinde, Ömer Seyfettin hikâyelerinin değer aktarımı açısından Türkçe eğitiminde kullanımı üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışmada, hikâyelerle ilişkili olarak aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri ele alınmıştır (2012, s.59). Bu noktada iki çalışma birbirini destekleyici niteliklere sahiptir.

Özkan (2020), *Çocuklar için Felsefe Eğitimi Neden Önemlidir* adlı makalesinde, çocuk felsefesi ile ilgili çalışmalara ve çocuk felsefesi alanına dikkat çekmeye çalışmıştır. Çocuk felsefesinin kurucusu olarak görülen Matthew Lipman üzerinden çocuk felsefesini tanımlayan yazar, eleştirel düşünme olgusu üzerinde durmuştur. Benzer konuyu içeren *Felsefenin Gülümseyen Yüzü Çocuklarla Felsefe* (Taşdelen, 2014) adlı çalışmada ise çocuk felsefesi alanının çocuk eğitimindeki gerekçeleri üzerinde durulmuştur.

Estetik Kavramı Çerçevesinde Çocuk Edebiyatı (Dedeoğlu, 2015) adlı çalışmada, çocuk edebiyatı ve estetik arasında sıkı bir bağ olduğuna dikkat çekilmiş; bu iki kavram üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Edebiyat eğitiminin çocukta estetik kavramının gelişmesinde önemli bir işlevi yerine getirdiği vurgulanmıştır. Çocuk edebiyatı konusuna yönelen, *Etik ve Estetik Bağlamında Çocuk Edebiyatının Sosyolojik Boyutu* (Kanter, 2014), başlıklı bir diğer çalışmada ise çocuk edebiyatı olgusunu sosyoloji bağlamında ele alınmış, kimlik inşa sürecinde çocuk edebiyatının etkisi üzerinde durulmuştur. Çocuk edebiyatı

ürünlerinde etik- estetik ilişkisinin de açıklandığı makalede, 'çocuksu bir gerçeklik' olgusuyla üretilen her metnin etik ve estetik ile ilişkisi olabileceği vurgulanmıştır.

Akın ve Özsoy (2017), *Görsel Sanatlar Dersinde Estetik Öğretim ile İlgili Ders İşlenişinin ve Etkinlik Formlarının Değerlendirilmesi* adlı makalesinde, estetik öğretiminin sanat eğitimi içinde yer alan bir öğretim biçimi olduğu düşüncesinden hareketle 6. sınıf görsel ve işitsel sanatlar dersi için program önerisi ortaya koyulmuştur.

Öztürk (2014), *Coğrafya Öğretiminde Edebî Metinlerin Kullanımı* adlı makalesinde, coğrafya eğitiminde edebî metinlerin kullanılabilirliği üzerinde durmuştur. Bu çerçevede kullanılabilecek metinler örneklendirilerek okuma eğitimi ve coğrafya öğretiminin genel amaçları bağlamında değerlendirme yapılmıştır.

Özkan (2021), *Necati Cumalı'nın Oyunlarında Mekân ve Coğrafyanın Kurgulanışı: Kent ve Kasaba İmgesi* adlı makalesinde, Necati Cumalı'nın oyunları üzerinden mekân ve coğrafyanın kurgulanışını ele almıştır. *Türk Atasözlerinin Coğrafya Öğretiminde Kullanılması* (Gülüm, 2010) adlı çalışmada ise edebî metinlerin kullanım değerleri kadar, Türk atasözlerinin hangi coğrafya konularında kullanılabileceği üzerinde durulmuştur. Atasözlerinin iklim, dünyanın şekli, yer şekilleri ve oluşumları, besin döngüsü, çevre sorunları ve doğal afetler ile ilişkili olarak sınıflandırılması söz konusudur.

Ünalp (2022), *Millî Şuur ve Tarih Bilinci* adlı makalesinde, millî şuurun kaynağı olarak betimlediği tarih bilgisi ve tarih bilinci kavramlarını tanımlamıştır. Millî şuurun oluşmasında tarihî olay ve şahsiyetlerin rolü üzerinde durmuştur.

Kapanadze (2018), *2018 Türkçe Öğretim Programındaki Kazanımların Üst Düzey Düşünme Becerileri Bağlamında İncelenmesi* adlı makalesinde, eleştirel, yaratıcı, yansıtıcı, analitik, metabilişsel, lateral düşünme alanlarına dair açıklamalarda bulunmuştur. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki ilkokul ve ortaokula dair tüm kazanımlar düşünme biçimleri bağlamında incelemeye tabi tutulmuştur. Özdemir (2020), *Türkçe Eğitiminde Geliştirilmesi Gereken Bir Üst Düzey Düşünme Becerisi: Analitik Düşünme* adlı makalesinde, Türkçe eğitiminin dil becerileriyle analitik düşünmenin ilişkisini ortaya koymuştur. Aslan ve Aydın (2015) ise *Yapılandırmacı Öğretim Kuramın Felsefî Paradigmaları: Bir Derleme Çalışması* adlı çalışmalarında, yapılandırmacı yaklaşımın felsefi kökenini incelemiştir.

Ana Dili Öğretiminde Gösterge Biliminin Yeri: Ana Dili Ders Kitaplarındaki Sözel Metinlerle Görsel Metinleri Bütünselliğinin Analizi (Batur, 2010) adlı makalede, 'ana dili öğretiminin etkinlik alanları, gösterge bilimin ana dil öğretiminde kullanımının yararları ve çocuğa göreliği' kuramsal açıdan tartışılmıştır.

Sarıkaya (2017), *Türkçe Öğretiminde Görsel Okuma* adlı makalesinde, Türkçe öğretiminde görsel okumanın yeri ve önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca, görsel okuma becerisinde kullanılan materyallere dair açıklamalar yapmıştır. Tüzel (2010), *Görsel Okuryazarlık* adlı çalışmasında, görsel okuryazarlık kavramını ele almıştır. Görsel okuryazarlık kavramının dil öğretimi derslerindeki yerini teknoloji bağlamında ele almıştır. Maden ve Altunbay (2016), *Türkçe Eğitiminde Görsel Sunu ve Görsel Okuma Aracı Olarak Grafik ve Tabloların Kullanımı* adlı çalışmalarında, grafik ve tablo hazırlama becerisinin kazandırılmasının önemi üzerinde durmuşlardır. Ören vd. (2017) *Ortaokul Türkçe Öğretim Programlarındaki Metin Türleri ve PISA'daki Metin Türlerinin Karşılaştırılması* adlı çalışmalarında; Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer alan metinlerin öyküleyici metinler, bilgilendirici metinler ve şiir olarak üç temel başlık altında ele alındığına dikkat çekmiş; PISA'daki metinlerin metin formatı ve türü olarak iki kategoriye ayrıldığını belirtmişlerdir. Buna göre 'görsel okumayı amaçlayan bilgi levhaları, çizelge ve grafikler, tablolar, diyagramlar, haritalar, sertifikalar, makbuzlar/fişler ve formlar gibi türlerin Türkçe derslerinde yer almadığı' ileri sürülmüştür (2017, s. 275).

Çakır (2013), *Çocukta Dil Gelişimi ve Kuramsal Yaklaşımlar* adlı makalesinde, psikolinguistik kuram, davranışçı görüş, bilişsel kuram, pragmatik yaklaşımı ele almıştır. Dil gelişimini etkileyen faktörler, konuşmayı geciktiren öğeler, dil eksiklikleri, dil bozuklukları başlıkları tanımlanmıştır. Özbay ve Barutçu (2013), *Dil Psikolojisi ve Öğretimi* adlı makalesinde, düşünce ve toplumla dil psikolojisinin ilişkisini incelemiştir. Dil psikolojisinin dört temel dil becerisine olan yansımalarının da açıklandığı makalede, bu yansımalar Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla ilişkilendirilerek verilmiştir. Ünveren (2020), *Türkçe Öğretiminde Mizah: Ders Kitapları Örneği* adlı makalesinde, Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında gelişim psikolojinin önemli alt alanlarından biri olan mizah gelişimine ne derece yer verildiğine dair değerlendirmelere yer vermiştir.

Önalan Akfırat (2006), *Sosyal Yeterlilik, Sosyal Beceri ve Yaratıcı Drama* isimli makalesinde, sosyal beceri ve sosyal yeterlilik kavramlarını tanımlamıştır. Sosyal becerilerin kazandırılmasında kullanılan yöntem ve tekniklerin açıklandığı makalede, yaratıcı dramanın sosyal yeterlilik ve sosyal beceri kazandırılmasındaki rolü incelenmiştir. Samancı ve Uçan (2017), *Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi* adlı makalelerinde, hem 'çocuklarda sosyal beceri gelişiminin önemi'ni hem de 'sosyal beceri eğitiminde aile ve çevre faktörlerinin rolü'nü açıklamışlardır. Çubukçu ve Gültekin (2006), *İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler* adlı makalesinde, ilköğretim öğretmenlerinin değerlendirmeleri

çerçevesinde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal becerilere dair bir çalışma yürütmüştür.

Keçe ve Merey (2011), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Sosyal Bilimler Disiplinlerine ve Disiplinlerarası Anlayışa Uygunluğunun Belirlenmesi* adlı çalışmalarında, 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının disiplinlerarası anlayışa ne derece uygun olduğunu betimlemişlerdir. Tokdemir ve Artan (2008), *Öğrenciler Tarih Derslerinde Okudukları Metinlerden Değer Öğrenir mi? Tarih Derslerinde Değer Öğretimine Dair Öğrenci Görüşleri (Trabzon Örneği) adlı* makalelerinde, tarih derslerinde öğrencilerin ne tür değerler öğrenebildiklerini ortaya koymak amacıyla öğrenci görüşlerini almaya dayalı bir uygulama gerçekleştirmişlerdir.

Şahan (2005), *Müze ve Eğitim* isimli makalesinde, müzenin tanımı, müze ve eğitim ilişkisinin kavram olarak içeriğinden bahsederek müzede öğrenmenin disiplinlere dayalı bilgilerin somutlaştırılması ve kültürlerarası yaklaşıma olanak sağlaması açısından önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, tezin kuramsal çerçevesini oluşturan disiplinlerarasılık kavramı Türkçe eğitiminde anlama becerileri sınırlılığında ele alınarak ortaokul Türkçe derslerinde anlama becerilerinin (anlama becerileriyle ilişkili olarak seçilen/kullanılan metinler ile etkinlikler/sorular bağlamında) sosyal ve beşerî disiplinler ile olan ilişkisi ele alınmaktadır. Bu çerçevede, "disiplin, disiplinlerarasılık, 'anlama' öğrenme alanı ve Türkçe eğitiminde metin seçimi ve kullanımı" anahtar kelimeleri üzerinden Türkçe derslerinin ağırlıklı olarak etkileşimde bulunduğu edebiyat, tarih, coğrafya, psikoloji, felsefe, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar, iletişim, din kültürü ve ahlak bilgisi gibi disiplinlerle/alanlarla olan ilişkisi başlıca temalar ve ilişki biçimleri üzerinden dikkate sunulmuştur. Türkçe derslerinde anlama becerilerinin metin seçimi ve kullanımı üzerinden hangi sosyal ve beşerî disiplinlere kapı açtığı ele alınırken ilişkiyi sağlayan başlıca temalar, ilişki biçimleri vb. birer alt başlığa dönüştürülmüş ve bu alt başlıklar altında anlama becerilerinin (anlama becerileriyle ilişkili olarak metin seçimi ve kullanımı) sosyal ve beşerî alanlarla olan disiplinlerarası ilişkileri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

2.1.Disiplin Nedir?

Etimolojik olarak disiplin kavramı öğrenmek ve öğrenen kimseyle ilişkili bilgi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, disiplin, öğretilebilen ve öğrenilebilen bir bilgi veya beceriler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Alvargonzalez, 2011, s. 387). Stehr ve Weingart'a göre ise, eğitim sistemini şekillendiren tüm bilgilerin nesilden nesile aktarımının yapıldığı entelektüel yapılar disiplin olarak görülmektedir (2000, s.1).

Her disiplinin kendine özgü bir yapısı ve yöntemi, dili, terminolojisi ve disiplinin temelini oluşturan öncüleri ve bu öncülerin takipçileri bulunmaktadır. Sahip oldukları bilgi kümelerine göre disiplinlerin her biri bilginin tarihsel, teorik, pratik, deneysel ve analitik boyutları ile ele alınıp incelenmektedir (Çağırgan, 2020, s. 19). Disiplinler bu yönüyle bir süreç ürünleridir.

Kendi bünyesinde bir gelişim sağladığı gibi, diğer bir alanı da etkileyen ve besleyen bir süreci kapsamaktadır. Keskin, disiplinin tarihsel olarak bölümlenerek sınırlanan alanları ifade eden bir unsur olduğunu belirtir. İnsan ve toplum bilimlerine ait kabul gören disiplinlerin antropoloji, arkeoloji, coğrafya, ekonomi, dilbilim, edebiyat, felsefe, güzel sanatlar, hukuk, tarih, siyaset bilimi, psikoloji ve sosyoloji olarak sınırlanabileceğini vurgular. Bunun da beraberinde her bir disipline ait düşünme modellerinden analiz ilkelerine açıklama yöntemlerinden estetik standartlara kadar kendi içinde ilkeleri getireceğini ekler (2019, s.10).

Disiplinlerin birbirleriyle ilişkili olduğu düşüncesinden hareketle, Türkçe eğitiminin de birçok disipline kapı açtığını söylemek mümkündür. Türkçe eğitimi bireylerin dil becerilerini geliştirmek kadar kimliklerini inşa etmelerinde de etkin olur. Özellikle metin seçimi ve kullanımı üzerinden öğrenciler bireysel ve toplumsal yaşamın pek çok kavram, değer, olay ve olgusuyla karşılaşır. Öğrenme süreçlerinde bireysel gelişimlerine ve kimlik inşalarına yönelik pek çok tematik olguyu ve değeri içselleştirir. Öğrencide oluşturulan bu bilinç, bir birey olarak yer aldığı toplumun değerlerine geniş bir perspektiften bakmasına yönelik olduğundan tüm disiplinleri bünyesinde barındırmaktadır. Örneğin edebiyat, felsefe, tarih, sosyoloji, psikoloji vb. alanlardan bağımsız Türkçe eğitimi düşünülemeyeceği söylenebilir. Disiplinler arasındaki bağ, bütünleşik bir düzlemde ilerlemektedir. Bu çalışmadaki temel konu da disiplinler arasındaki kesişimlerin ve bütünleşikliğin ortaokul Türkçe ders kitaplarında nasıl bir düzlemde ilerlediğinin saptanması ve Türkçe derslerinin hangi disiplinlerle/alanlarla olanaklı çalışmalar içinde olabileceğinin ortaya koyulmasıdır. Bu noktada disiplinlerarasılık kavramının da tanımlanması önem arz etmektedir.

2.2.Disiplinlerarasılık Nedir?

Bir önceki başlık altında disiplinin tanımı yapılarak disiplinlerarasılık kavramı temellendirilmeye çalışılmıştır. Disiplinlerarasılık, genel olarak, iki veya daha fazla disiplinin birleştirilmesi ve kapsanması anlamına gelmektedir (Klein, 1990, s.20). Öte yandan disiplinlerarasılık birden fazla disiplin arasındaki ilişkiyi ve bu disiplinler arasındaki kavramsal bütünleşmeyi de ifade eden bir kavramdır. Keskin'e göre disiplinlerarasılık, bütünleştirici ve yeniden yapılandırıcı bir araştırma, yöntem veya yaklaşımdır. Bu yöntem/yaklaşım merkez bir disiplinden hareketle çeşitli disiplinlerin bilgilerini bütüncül bir anlayışla ele almanın tanımıdır. Ayrıca disiplinlerarasılık tek bir disiplinin çözümleyemeyeceği konularını çeşitli yönleriyle aydınlatmak için diğer disiplinlere ait

bilgilerin birleşimi olarak tanımlanabilir ve her çalışmada değişebilirlik söz konusudur (2019, s.1). Bundan hareketle, disiplinlerarasılığı, disiplinler arasındaki bir çeşit bilgi alışverişi olarak tanımlamak mümkündür. Özkarakahya, disiplinlerarasılığı, Ralston'un çalışmasından esinlenerek, akademik disiplinler ile alt disiplinlerin düşünce ekolleri arasında bir köprü kurma, çeşitli alanlardan görüşlere dayanarak daha geniş bakış açısı sunma, çözümlenmesi zor olan olguları diğer disiplinlerin araçlarıyla çözümleme şeklinde açıklamıştır (Ralston, 2011, s.309'den akt. Özkarakahya, 2019, s.5). Dolayısıyla disiplinlerarasılık, geniş ve karmaşık konulara yanıt bulmak, birden fazla disipline ait görüşleri bütünleştirmek, problem çözmede daha kapsamlı bakış açısı sunabilmek gibi sebeplerle disiplinlerin birbirine ödünçleme yoluyla entegre edilip yeniden yapılandırıldığı bir kuram olarak ele alınabilir (Keskin, 2019, s.8). Disiplinlerarasılık farklı disiplinlere ait bilgi ve görüş ve kuramların kesiştiği alan/zemin olarak tanımlanabilir.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren disiplinlerarasılık yenilikçilik, iş birliği, rekabet edebilirlik kavramlarıyla birlikte düşünülmüş ve tüm dünyada değişimin anahtar simgeleri olan kavramlar arasında yer almıştır (Özkarakahya, 2019, s.6). Diğer bir ifadeyle disiplinler/alanlar geçişken özelliklerini artırmış, diğer disiplinlerden beslenme artmış, dolayısıyla eğitimde de disiplinlerarasılık öncelenen olgulardan biri hâline gelmiştir.

Disiplinlerarası çalışmaların tarihi oldukça eski dönemlere dayanmakla birlikte, bu çalışmalara gerek duyulmasının temel sebepleri arasında,

> -Karmaşık konulara yanıt aramak,
> -Geniş konuları anlamak ve çözümlemek,
> -Bir disiplini ve onun diğer disiplinlerle profesyonel ilişkilerini araştırmak,
> -Herhangi bir disiplin kapsamı dışında taşan problemleri çözmek,
> -Sınırlı veya geniş kapsamda bilgi birlikteliğine ulaşmak gibi unsurlar yer almıştır (Klein, 1990, s. 11).

Disiplinlerarasılık, bireye bilişsel, duyuşsal ve devinişsel beceriler açısından geniş bir alan ve zenginlik oluşturmak gibi başlıca bir amaçla eğitim-öğretimin de kapsamında önemsene bir olgu olmuştur. Duman ve Aybek tarafından yapılan çalışmada, bir yaklaşım olarak 'disiplinlerarası öğretim'den "bir temanın, kavramın, problemin incelenmesi için birden fazla disiplinin yöntem ve bilgisinden yararlanan program anlayışı" olarak bahsedilmiş ve 'disiplinlerarası öğretim' "bir kavramın farklı disiplinlerdeki kavramsal bütünleşmesi" olarak tanımlanmıştır (2003, 5-6). 'Disiplinlerarası öğretim'in öğrenme süreçlerinde araç-

gereç, materyal kullanımı, yöntem ve teknikler, etkinlikler, ölçme-değerlendirme gibi ögeler bakımından çoklu/çoğul bir düzlem yarattığı da açıktır.

Disiplinlerarasılığa dair çalışmaların doğuşunu ve gelişimini, temelde karmaşıklık, yenilik, yeniden yapılandırma ve bütünleştirme gibi olguların varlığı tetiklemiştir. "20. yüzyılın ilk yarısında disiplinlerarasılığın devinim kazandığı en belirgin alanlar genel eğitim ve toplum bilimleri olmuş, hatta disiplinlerarasılık terimi ilk olarak bu alanlarda yapılan çalışmalarda ortaya çıkmıştır" (Keskin, 2019, s.4). Yapılan bilimsel çalışmalarla birlikte, her disiplin kendi içinde yapılandırılmış, gelişmiş ve belirli dallara ayrılarak alt disiplinleri beraberinde getirmiştir. Bu çalışmalarda, tek bir bakış açısı kullanımı yerine daha geniş çerçeveden olaylara bakış açısı baz alındığından alt disiplinlere yönelik yeni oluşumlar meydana gelmiştir. Bu doğrultuda J. T. Klein, modern anlamdaki disiplinlerarasılık kavramının evriminin şu dört olgu üzerinden değerlendirilebileceğini vurgulamaktadır:

1. Birlik ve sentez tarihi fikirlerinin korunması ve birçok durumda bunların yeniden kurulması için girişimler,
2. Araştırma ve eğitimde organize programların ortaya çıkması,
3. Geleneksel disiplinlerin genişletilmesi,
4. Tanımlanabilir, disiplinlerarası akımların şekillenmesi" (Klein, 1990, s. 22-23).

Bu tanımlamalardan hareketle, disiplinler arası bakış açısı ile yapılan çalışmalar bir disiplini iç ve dış bileşenleriyle değerlendirme imkânı sağlamıştır. Bu doğrultuda, sosyoloji alanının psikolojiyle, coğrafyanın ekonomi ve tarihle, edebiyatın felsefeyle bütünleşmesi söz konusu olmuş ve disiplinlerin sınırları genişletilmiştir. Bütün bu olgulardan hareketle, disiplinlerarasılık; disiplinlerin kendi içindeki bilgi birikimlerini, kuramlarını, yaklaşımlarını ve fikirsel alt yapılarını tek bir paydada birleştirerek yeni bir yaklaşım metodu ortaya koymayı amaçlayan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Disiplinlerin arasında köprü kurabilmenin temel koşulu, disiplinlerin bu bilgi birikimlerinden hareketle yapılan bilgi alışverişini entegre edebilmekten geçmektedir. Bu da bütüncül bir bakış açısını beraberinde getirmektedir. Bu doğrultuda bakıldığında ise, farklı disiplinlerdeki bilgilerden yararlanarak öğrencilerin problem yaşadıkları durumlara yönelik bütüncül ve üst düzey düşünmelerini sağlamak disiplinlerarası yaklaşımın amacıdır diyebiliriz (Duman ve Aybek, 2003, s.7). Disiplinlerin birbirlerini desteklediği bir eğitim anlayışı, öğrencilerin olay ve olgulara daha geniş bir bakış açısı ile bakmalarını sağlayıcı niteliktedir. Nitekim disiplinlerarasılık, disiplinlerdeki birikimin ortak bir zeminde birleştirilerek onları daha geniş bir alana taşıyan bir yaklaşımdır.

Bu sayede yeni bilgi ile önceki bilgiler arasındaki bağ farklı disiplinlerdeki çözümleme olanakları ile birleştirildiğinde üst düzey bir düşünme eylemi gerçekleşecektir.

Her bir disiplin belirli alanda uzmanlaşırken, disiplinlerarasılıkta çeşitlilik, diğer bir deyişle çok yönlülük hâkimdir. Çalışmasında Perkins'in görüşlerine de yer veren Çağırgan, disiplinlerarasılık kavramının çoklu zekâ biçimlerini ve dünyayı çoklu bilme yollarını temsil ettiğini belirtir. Perkins'in sanat, matematik, doğa bilimleri ve sosyal bilimler gibi alanların bütünleşmesiyle bilişsel gelişme, soyut düşünebilme, yaratıcılık ve problem çözme yetisinin artabileceği görüşüne de yer verir. Disiplinlerarasılığın bilişsel, duyuşsal ve yaratıcı kapasiteyi ön plana çıkardığını vurgular (2020, s.21). Bu açıdan bakıldığında ortaokul Türkçe derslerinde kullanılan metin ve etkinliklerin temelde disiplinlerarasılığı öncelemesi; hedef kitlenin olay, durum ya da problemlere geniş bir bakış açısıyla bakması ve eleştirel, kavramsal ve yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmesi gibi katkılar sunacaktır. Yıldırım, disiplinlerarası öğretim ile ilgili düşüncelerini belirtirken, bu öğretimin bir ders saati içinde birden fazla disiplinin işlenmesi demek olmadığını, bir problemin işlenmesinde değişik alanlardan bilgilerin etkili bir biçimde bütünleştirilmesi olduğunu belirtir. Eğitimdeki başarının edinilen bilgi ve becerilerin sorunların çözümünde veya düşüncelerin üretilmesindeki kullanımı ile bağlantılı olduğundan disiplinlerarasılık öğrenme süreçlerinin başlıca bileşenlerinden olmalıdır (1996, s. 89-90).

Disiplinlerarası yaklaşımlarla yapılan çalışmaların sonucunda ortaya çıkan veriler birden fazla disiplinle etkileşimden kaynaklıdır. Bu bakımdan bu tür çalışmalar, iki farklı disiplin arasında köprü kurma ve ödünçlemelerden hareketle ilerlemektedir. Birbiriyle bağlantılı ilerleyen bu iki unsur disiplinlerarası çalışmaların temel ve önemli konularını kapsamaktadır. Keskin, disiplinlerarasılığı şöyle açıklar:

> Örnek bir disiplin üzerinden değerlendirmek gerekirse, insan ve toplum bilimlerinde insanı anlamaya yönelik çeşitli konularda çalışmalar gerçekleştirilen kendisiyle köprü kurularak görüş, kuram ve yaklaşım ödünçlenebilecek başlıca disiplinlerden biri olarak belirmektedir. Bir başka ifadeyle insan düşüncelerine, üretim ve tüketimlerine, eylem ve söylemlerine yönelik çeşitli karmaşık problemleri inceleyen bir araştırmacının yolu antropolojiye belirli ölçüde kesişmek durumundadır (2019: s. 17-18).

Bu bağlamda, örneğin ortaokul Türkçe derslerinde kurmaca metin kişisinin analizine yönelik yapılan bir etkinlikte psikolojik çözümleme doğal olarak metni ve dolayısıyla çözümlemeyi psikoloji disiplini ile ilişkilendirmeyi gerektirir. Öğrenci söz konusu etkinliği yaparken, kendisine sunulan bilgi ve görüşlerden hareketle karakteri çeşitli açılardan

değerlendirebilme olanağına sahip olacaktır. Farklı disiplinlerin imkânları doğrultusunda kuracağı köprü sayesinde, disiplin arasında kurulan ilişkiden doğan bilgi birikimiyle eleştirel bir bakış açısına sahip olabilecektir.

Ortaokul Türkçe dersleri, anlama becerileri çerçevesinde disiplinlerarasılığa dayalı metin seçimi ve kullanımı aracılığıyla, doğal olarak, sosyal ve beşerî bilimlere kapı açarken anlamlandırmayı geniş bir düzlemde gerçekleştirebilme, eleştirel ve yaratıcı bakabilme, olayları çok boyutlu ele alabilme, farklı disiplinlerle ilişkili olarak gerçek hayata transfer edebilecek bir birikim sunma gibi işlevleri yerine getirebilmektedir. Bu nedenle ortaokul Türkçe dersleri için metin seçimi ve kullanımına dair temel ilkelerden biri olarak disiplinlerarasılığı öncelemek, öğrenme süreçlerini daha verimli kılmak açısından bir zorunluluktur denilebilir.

2.3.Türkçe Eğitiminde 'Anlama' Öğrenme Alanı

Türkçe eğitimi kapsamında anlama, bir metinden edinilen bilgileri daha önce öğrenilmiş bilgilerle birleştirme ve bunları zihinde işleyerek yeni anlamlar üretme gibi süreçleri içeren bir eylem olarak düşünülebilir. Anlama; dinlediğini anlama, okuduğunu anlama, gördüklerini veya izlediğini anlama şeklinde sınıflandırılabilir. Anlamanın bilgi edinme, öğrenme, sezme, kavrama ve imgeler oluşturma gibi çeşitli yönleri bulunmaktadır. Güneş'in de dikkat çekildiği üzere, en yalın biçimde anlama; dinleme, okuma ve görsel okuma yoluyla alınan bilgiler üzerine gerçekleştirilen düşünme, olayların, durumların nedenlerini sorgulama, sonuçlar çıkarma ve değerlendirme gibi eylemler bütünü (2007, s.229) şeklinde tanımlanabilir. Bir öğrenme alanı olarak anlama; kavrama, yorumlama, anlamlandırma, iletiye ulaşma, eleştirel ve analitik düşünme, kendini ifade etme, doğru ve çabuk karar verme, iletişim vb. üst düzey becerilerin geliştirildiği bir alandır (Göçer, 2007, s.38). Okuma, dinleme, görsel okuma gibi alanlar üzerinden anlamanın geliştirilmesi zorunlu temel beceriler arasında yer almaktadır ve Türkçe öğretimi için de başlıca amaçlardandır. Anlamanın geliştirilmesi, hayat boyu öğrenme, bireyi sürekli geliştirme ve bireyin geleceğine yön verme gibi nedenlerle bir zorunluluktur. Anlama; en yalın tanımlamayla okunan bilgileri iyi anlamak, üzerinde düşünmek, sorgulamak ve zihinde yapılandırmak gibi eylemleri içerir. Anlama ile ilgili bilgi, işlem, süreç ve becerileri öğrencilere erken yaşlardan itibaren kazandırmak gerekir (Güneş ve Tüm, 2022).

Anlamanın okuyucu/dinleyici/izleyici, metin ve ortam olmak üzere üç temel bileşeni vardır. Bu bileşenler, anlama sürecinde okuyucunun/dinleyicinin/izleyicinin bilgi ve

becerilerinden metnin uzun, kısa ya da basit, karmaşık olmasına ve hatta ortamın sessiz veya gürültülü olmasına kadar pek çok açıdan ilişkilidir. Anlamanın en önemli bileşeni olan okuyucu/dinleyici anlama sürecini yöneten taraftır. Bu sebeple okuyucu/dinleyicinin zihinsel ve duygusal olarak anlamaya hazır bulunması da önem arz etmektedir. Her okuyucunun kendisine özgü geliştirdiği zihinsel ve duygusal yapıları bulunmaktadır. Bu yapılar beraberinde farklı bakış açılarını getirmektedir. Böylece okuyucu/dinleyici ele aldığı metni anlamlandırırken edindiği tüm bilgi birikimlerini uygulamaya koyarak yeniden anlamlandırmaktadır. Bunu yaparken ses bilgisi, söz dizimi ve anlam bilgisi gibi dile özgü bilgileri kullanarak zihinsel becerilerini geliştirmeye çalışmaktadır. Bu sebeple okuyucunun okumaya karşı istekli olması ve okumaya dair amacı, daha önceden bilmesi metni anlamada önemli bir etkendir. Okuyucunun söz varlığı, yaşadığı dünya hakkındaki bilgileri metnin türünü ve metinde geçen konunun ne olduğunu betimlemesinde de önemli olmaktadır. Bu çerçevede bakıldığında, hem Türkçe derslerinde hem de diğer disiplinlerde anlamaya yönelik uygulamaların önemli bir yeri bulunmaktadır.

Anlamanın bir diğer temel bileşeni olan ve anlama sürecinde önemli rol oynayan bileşenlerden biri de yazılı veya sözlü olarak ele alınan metindir. Günay (2013), anlamayı doğrudan ve birincil olarak etkileyen etmenin metin bilgisi olduğuna ve metnin yapısı, dil ve anlatımı, metin tipleri ve türleri vb. ögelere dair metin bilgisinin anlama sürecine doğrudan etki ettiğine dikkat çeker. Bu bakımdan anlamayı Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerin seçimi ve kullanımı kadar öğrencilerin metin bilgisini geliştirmeye yönelik bir şekilde yapılandırmak önemlidir. Bunlarla birlikte metin, pek çok disipline/alana özgü birikimi taşıma işlevi gördüğünden metin bilgisi, metin çözümleme ve anlamayı geliştirme süreçlerinin disiplinlerarasılığa dayalı olarak yapılandırılması önemlidir.

Anlamanın tanımı kadar anlama eğitiminin ne olduğunun betimlenmesi de çalışmamız açısından önemlidir. Lüle Mert (2021), hızla değişen dünyada yığılarak biriken bilginin kazanılması ve doğruluğunun, yeterliliğinin ve gerekliliğinin anlaşılması, yorumlanması, sorgulanarak kullanılması açısından anlamanın çok daha fazla önem kazandığına dikkat çeker. Anlamanın eleştirel ve analitik düşünmeyle iç içe işlevsel okuryazarlığı gerektirdiğini vurgular.

Nitekim Türkçe derslerinin başlıca amaçlarından biri de bireyin anlama becerilerini geliştirmektir. Güneş, anlamayı bir metindeki bilgi, duygu, düşünce ve olayları anlamlandırma, üzerine düşünme, yorumlama, sonuç çıkarma gibi bilişsel süreçler üzerinden tanımlarken anlamanın düşünme eğitimiyle eş gittiğine dikkat çeker (2021, s.25-26). Bu

bakımdan Türkçe derslerinde anlama eğitiminin öğrencinin düşünme becerilerini geliştirecek, hayata geniş bir perspektiften bakmasını sağlayacak, disiplinler/alanlar arasında ilişkiler kurmasını sağlayacak nitelikte olmasına özen gösterilmelidir ve bu doğrultuda planlanmalıdır. Türkçe derslerinde anlama eğitimi, okuma, görsel okuma/izleme, dinleme gibi becerileri kapsayan bir öğrenme alanıdır. Çalışmamızın esasını disiplinlerarasılık düzleminde anlama becerileri bağlamında metin seçimi ve kullanımı oluşturmaktadır. Bu noktada 'anlama' öğrenme alanıyla ilişkili olarak okuma/görsel okuma/izleme, dinleme gibi beceriler üzerinde kısaca durmanın faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

Okuma eğitiminin temel amacı, öğrenciye doğru okumayı öğretmek ve bu doğrultuda yetkin bir birey hâline getirmektir. Okuma becerisi, diğer dil becerilerinin geliştirilmesinde en etkin yöntem olarak kabul edilen bir beceridir. Okuma eğitimi, Türkçe ders kitaplarında okuma parçaları yoluyla öğrencilere verilmeye çalışılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkçe ders kitaplarında kullanılacak olan metinlerin seçimi ve kullanımının çalışma konusuyla ilişkili olarak öğrencileri gerçek hayatın farklı alanlarına sevk edecek disiplinlerle ilişki içinde olmasını zorunlu kılmaktadır.

Okuma eğitimi; söz varlığını geliştirme, dikkat, okuma stratejileri, okuma türleri ve eleştirel okuma, yöntem ve teknikler, okuma becerisinin geliştirilmesi ve etkinlikler, akıcı okuma, metin türlerine uygun okuma, okuma eğitiminde ölçme değerlendirme, okuma alışkanlığının geliştirilmesi, gibi konuları içerir (Arıcı, 2018; Kaya ve Kardaş, 2020; Özbay, 2009). Okuma becerisi gelişmiş bir birey, okuduğu metni anlamlandırma ve bu metne dayalı yeniden üretmeye, sorgulamaya ve cevap bulmaya yönelik eylemlerde zorluk çekmeyecektir. Okur'a göre, anlamaya yönelik yapılacak olan okuma eğitiminin diğer derslerin içeriklerine de uygun şekilde planlanması önem arz etmektedir. Böylece öğrenci, dil ve bilgi düzeyi bakımından kendisini geliştirebilecektir (2013, s.5). Bu noktada, yazılı metinler aracılığıyla edinimi sağlanmaya çalışılan okuma becerisinin aynı zamanda görsellerle de desteklenmesinin kayda değer bir husus olduğunu belirtmek gerekir. Okuma denildiğinde yazılı metinler, büyük bir ölçüde de edebi metinler, ilk akla gelen hususlardan biridir. Ancak okuma sadece yazılı metin ile sınırlandırılamayacak ölçüde geniş bir alana sahiptir. Anlamanın temelini oluşturan okuma becerisi resim, grafik, kroki, sembol, şekil ve renk gibi görsellerin zihinde yapılandırılması yoluyla da gerçekleşebilmektedir. Dolayısıyla görsel okuma da anlama için temel becerilerden biridir. Görsel okumayı zihni yapılandırıcı ve düzenleyici bir etkinlik olarak betimleyen Güneş'e göre "görsel okuma ile öğrenci zihinsel görüntüler oluşturmakta, kavramları daha iyi anlamakta ve anlama sorunlarını çözmektedir"

(2021, s. 117). Görsel okuryazarlık; çeşitli görselleri, resimleri, videoları, filmleri, diğer multimedya araçlarını vb. nasıl deneyimlediğimizin farkında olmaktır. Görsellerin yazılı metinlere benzer şekilde değerlendirilmesi süreçlerini içerir. Görsel okuryazarlık; haritalar, grafikler, tablolar, karikatürler, karma içerikli metinler vb. metin türlerini de içerir. Eğitim ortam ve süreçlerinde görsel okuryazarlık öğrencilere görsel olarak sunulan bilgileri okuma, düşünme ve iletişim kurma yeteneği açısından bir temel sağlar. Görsel okuryazarlık becerilerinin öncelenmesi, öğrencilerin bir görseli daha derinlemesine anlamalarına ve böylece öğrendikleri içeriğe hâkim olmalarına yardımcı olur. Görsel okuryazarlık; okuma, düşünme ve iletişimden oluşan okuryazarlık üçlüsünü içerir. Okuma, öğrencilerin her türlü görseli araştırması, içerik ve bağlam açısından okuması ve belgenin gerçekliğini değerlendirmesini içerir. Düşünmede, öğrenciler araştırmalarına yanıt bulmak için belgeyi analiz ederek, yorumlayarak ve değerlendirerek düşünürler. Öğrencilerin içeriği çözmelerine ve görsel belgeyi anlamlandırmalarına, önceki ve gelecekteki öğretimle bağlantı kurmalarına yardımcı olmaya dayanır. İletişim ise öğrencilerin kendilerini görseller ifade etmelerini, bilgiyi görseller kullanarak aktarmayı kapsar (Newman ve Ogle, 2019). Görsel okuryazarlık doğası gereği, disiplinlerarasılığa açık bir öğrenme alanı yaratır. Türkçe derslerinde bir öğreneme alanı olarak görsel okuryazarlık başta sinema, resim, görsel ve işitsel sanatlar, iletişim vb. disiplinler olmak üzere pek çok disipline kapı açar. Bu bakımdan görsel okuryazarlığın disiplinlerarasılık açısından işlevselleği yadsınamaz.

TDÖP'de (2019), 'anlama' öğrenme alanı kapsamında dinleme ile izleme birlikte ele alınan becerilerdir. Dolayısıyla kazanımlar dinleme ve izleme bir arada düşünülerek tanımlanmıştır. İzlemenin alan itibarıyla görsel okuryazarlık kapsamında ele alınması gerekliliğini ifade etmek gerekir.

Hayatın içinde yetişen birey, geniş bir çerçevede pek çok olaya ve olguyla iç içedir. Bu iç içelik, erken yaşlarda dinleme yoluyla bilgi edinmeyi sağlamaktadır. Edinilen bilgiler birer iletişim ürünleridir. Dolayısıyla dinleme, bireyin dilsel beceriler açısından sergilediği ilk beceridir (Tekin, 1980, s.17; Doğan, 2020, s.1). Bu yüzden, dinleme becerisi diğer dil becerilerinin temelini oluşturan bir beceri olarak tanımlanır (Özbay, 2005, s.9). Doğan, Türkçe derslerinde dinleme becerisine de önemli bir yer verilmesi gerekliliğine istinaden karikatür, fotoğraf, haber, ses ve görüntü dosyaları vb. işitsel-görsel materyallerin derste kullanabilir hâle getirilmesinin önemine dikkat çeker (2020, s. 4). Yaşama dair farklı örneklerle karşılaşan öğrenci bu sayede ders içinde daha aktif hâle gelebilecektir. Bu aynı zamanda öğrencinin derse olan ilgisini de tetikleyici niteliktedir ve öğrencilerin aktif dinleme

becerilerini geliştirmek ve dinlemenin kurallarını ve ilkelerini içselleştirmek açısından önemlidir.

Dinleme eğitimindeki önemli hususlarından biri, ki dinleme becerisinin ilk adımı olabilecek, öğrencilerin çevrelerinde yer alan işitsel kaynaklara yönelik farkındalığını geliştirmektir. Bu sebeple de Türkçe ders kitaplarında yer alan ünitelerde en az bir tane dinleme metnine yer verilmesi bu becerinin geliştirilmesi noktasında önemli bir yere sahiptir (Doğan, 2020, s.17-18). Ancak dinleme metinlerinin sadece edebî metinlerden oluşmaması, bu metinlerin yanında işitsel, görsel eğitim materyallerinden de yararlanılması gerekmektedir. Burada şunu da belirtmek gerekir ki 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda görsel okuma becerisi olarak ele alınan beceri alanı, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda izleme becerisi olarak ele alınmıştır.

Sonuç olarak denilebilir ki 'anlama' öğrenme alanı okuma, dinleme/izleme, görsel okuma becerilerine dayalı olarak metin odaklı bir alandır. Bu bakımdan bir sonraki başlıkta Türkçe öğretiminde metin seçimi ve kullanımına dikkat çekilmesinin yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

2.4.Türkçe Eğitiminde Metin Seçimi ve Kullanımı

Türkçe eğitiminde 'anlama' tıpkı anlatmada olduğu gibi metin merkezli bir yapıdadır. Eğitim-öğretim süreçlerinde öğrenciler romandan hikâyeye, denemeden fıkraya, mektuptan gezi yazısına kadar birbirinden farklı metin türleri ile karşılaşmaktadır. Öğrenciler metinlerle olan etkileşimlerinde farklı yapıları, dil ve anlatımları, söylem çeşitliliğini metin türü çeşitliliği sayesinde öğrenebilmektedir. Türkçe eğitiminin ilk yıllarında daha çok öyküleyici metin türleri ve şiir ile karşılaşan öğrenciler üst sınıflara doğru bilgilendirici metin türleriyle de sık karşılaşırlar. Bu noktada, anlama becerileri metinler arasındaki bu türsel farklılıkları, yapısal özellikleri, dil ve anlatım hususiyetlerini ve söylem çeşitliliğini anlamlandırma ve yorumlama noktasında önemli bir işlevi yerine getirir. Metinlerin içerikleri de işlenen konu ve temalarla paralel biçimde psikoloji, sosyoloji, tarih, ahlak bilgisi vb. çok çeşitli sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili olarak öğrencileri disiplinlerarası bir alan sevk etmektedir. Dolayısıyla metin seçimi ve kullanımının bir yönü, Türkçe derslerinin çeşitli disiplinlerin/alanların içeriğini kapsamasıyla da ilgilidir.

Öğrencilerin hem okuma hem de dinleme/izleme becerisinin yetkinleştirilmesinde, ele alınan metinlerin türsel ve söylemsel çeşitliliği kadar disiplinler/alanlar bakımından da çeşitli olması öğrencilerin gerçek yaşama transfer edebilecekleri birikim açısından büyük önem arz

etmektedir. Bu metinlerin hedef kitlenin düzeyine olan uygunluğu da önemlidir. Güneş'e göre, dil öğretiminde metinler bireylerin dilsel, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirmek için bir araçtır. Yapılandırıcı yaklaşıma göre metnin amaç olmaması, içindeki bilgilerin öğrencilere ezberletilmemesi ve metnin derinlemesine incelenmesi yoluna gidilmesi gerekir. Ona göre, metin dört temel dil becerisini geliştirici olmalı; öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmek için metni anlama, üzerinde düşünme, çıkarımlar yapma, sorgulama, değerlendirme işlemleri yapılmalıdır (2013, s. 623). Türkçe öğretiminde metnin seçimi önemli bir yere sahiptir. 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda metinlerin öğrencilerin ilgi alanlarına ve düzeylerine uygun olması belirtilmiştir. Daha öncesinde 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da metinlerin çocuğun yaşına, sınıf düzeyine ve ilgi alanlarına uygun olması, çocukta merak uyandırması, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırması gerektiği vurgulanmıştır. 2015 ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programlarında da metinlerin hedef kitlenin duygu ve düşünce gelişimine uygunluğunun altı çizilmiştir. Dolayısıyla bu uygunluk, metinler aracılığıyla öğrencilerin sevk edildiği disiplinler kadar disiplinlere ait mikro alanlar bakımından da önemlidir.

Şahin ve Bayramoğlu, öğrencilere kazandırılmak istenen hedef davranışların, kazanımların, ahlaki bilgilerin, gelenek ve göreneklerin, okuduğunu anlama ve anlatma becerileri kapsamında metin yoluyla verildiğini belirtir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metin ve temalar, Türkçe dersinin temel yapıtaşıdır. Bu nedenle de ders kitaplarında hangi temalara yer verildiği, metin seçiminde hangi niteliklerin ele alındığı, metinlerin sınıf düzeylerine uygun olup olmadığı önemlidir (2016, s.2102). Özden de metnin, çocuğun zihin ve dil gelişimi bakımından yaşına, yani hazır bulunuşluğuna uygun seçilmesi gerektiğini dikkat çeker (2012, s.72). Bu bakımdan Metnin öğrencilerin düzeyine uygun olarak seçilmesi, anlama ve anlatma becerisinin geliştirilmesi kadar öğrencilerin hangi disiplinlerde/alanlarda ne kadar hazır bulunduğu ve hangi disiplinlerin/alanların içeriğiyle ne kadar karşılaşacağıyla da ilgili bir durumdur. Nitekim öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyasına hitap edebilen, onların ilgisini çekebilecek metinler, öğrencilerin derse motive olmalarını, metinlere daha çok yoğunlaşmalarını ve farklı düşünme stratejilerini harekete geçirebilmelerini sağlayacaktır.

Hedef kitleye uygunluk kadar işlevleri bakımından da metinlerin Türkçe öğretiminde önemli bir yeri vardır. İşlevleri bakımından edebî ve öğretici metinler olarak iki gruba ayrılan metinler, öğrencilerin hem bilişsel hem de duyuşsal becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Şiir, masal, destan, hikâye, tiyatro ve roman gibi metinler; duygu, düşünce

ve hayal dünyası ekseninde güzel ve etkili bir dilin ortaya konulmasıyla oluşturulan edebî metinlerdir. Bu metinler, hayal dünyasının etkin bir şekilde kullanıldığı yaşlarda, anlamaya dair becerilerin ilk oluşturulduğu dönemlerde etkin bir işlev üstlenmektedir. Keşfetme ve merak duygusunun çok olduğu dönemlerde hayal dünyasını en etkin biçimde kullanan çocukların kelime dağarcığının geliştirilmesinde de edebî metinlerin önemli bir desteği bulunmaktadır. Öğretici metinler ise makale, deneme, fıkra, eleştiri, hatıra ve mektup gibi öğrenciyi bilgilendirmeye yönelik olan metinler olarak karşımıza çıkmaktadır. Metin türü ve işlevi ne olursa olsun, her türlü metnin Türkçe derslerinde öğrencileri hayatın farklı alanlarına ve dolayısıyla farklı disiplinlere yönlendirdiği açıktır. Burada dikkat edilmesi gereken noktaların başında ise metinlerin disiplin/alan çeşitliği sağlar nitelikte olmasıdır. Bu bakımdan metin seçiminin bir boyutu, öğrencilerin hayatın farklı alanlarıyla, dolayısıyla da farklı disiplinlerle karşılaşacağı, bu açıdan zengin bir içerikle buluşacağı metinlere 'çeşitlilik2 ilkesiyle yer verebilmektir.

Eğitim sürecinde metni anlamaya yönelik yapılan çalışmalar, öğrencilerin metni anlamlandırmalarını, metnin ana düşüncesini saptamalarını ve metinden edindikleri bilgileri diğer disiplinlerde yer alan bilgilerle ilişkilendirmelerini sağlamaktadır. Bu durum, yapılandırmacı yaklaşımında temel prensiplerindendir. Güneş'e göre, bu yaklaşımla öğretim sürecinde metin öğretimi yerine metinle öğrenmeye geçilmiş; metindeki bilgilerin öğrencilere kavratılması yerine metindeki bilgilerden yararlanarak öğrencilerin dil ve düşünme becerilerinin etkinlikler yoluyla geliştirilmesine odaklanılmıştır (2013, s.629). Bu bakımdan Türkçe derslerinde temel amaçlardan biri de hayatın farklı alanlarından gelen ve farklı disiplinlerin kapsamına giren bilgileri yapılandırmak, öğrencilerin önceki bilgi ve deneyimleriyle ilişkili olarak içselleştirmelerini sağlamaktır. Bu duru 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın ve ders kitaplarının tematik yapısıyla da izah edilebilir bir durumdur. 2019 TDÖP'de dikkat çekildiği üzere öğrencilerin dil becerilerini geliştirmeyle ilgili kazanımlar kadar tematik kazanımlarda önemlidir. TDÖP, öğrencilerin çeşitli temalar aracılığıyla hayatın çeşitli alanlarına nüfuz etmesini ve farklı disiplinlerin içeriğiyle karşılaşmasını başlıca amaç edinir. TDÖP'de ortaokul öğrencileri için erdemler, millî kültürümüz, millî mücadele ve Atatürk, birey ve toplum, okuma kültürü, iletişim, hak ve özgürlükler, kişisel gelişim, bilim ve teknoloji, sağlık ve spor, zaman ve mekân, duygular, doğa ve evren, sanat, vatandaşlık, çocuk dünyası gibi temalar seçilmiştir (s.15-16). Bu temalar doğal olarak ders kitaplarına seçilen metinlerin de belirlenmesinde başlıca ölçütlerdendir. Bu temaların hayatın farklı alanlarıyla ve çeşitli sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili olduğu

açıktır. Örneğin; millî mücadele ve Atatürkçülük teması tarih, coğrafya, sosyoloji vb. disiplinlere kapı açar. Dönemin tarihsel olaylarını işlemesiyle tarih, olayların geçtiği mekânlara dair bilgileriyle coğrafya, dönemin toplumsal ve bireysel durumlarını gösterip çözümlemesiyle sosyoloji ve psikoloji gibi disiplinlere yönelmeyi olanaklı kılmaktadır. Buna bağlı olarak bu tema için ders kitabına seçilen metinlerin de bu disiplinlerin kapsamına giren konularla bütünleşik olduğunu görmek mümkündür. Bu noktada, temaların hemen hemen hepsinde edebî metinlerin seçilip kullanılmasıyla edebiyat disiplininin baskın rol oynadığı söylenebilir. Nitekim edebiyat, yazarların hayatın her alanına dair duygu ve düşüncelerini farklı disiplinlerle beslenerek yansıttığı bir alandır. Bu noktada, Türkçe derslerinde kullanılan edebî metinler, edebiyatın türsel zenginliğinden faydalanırken aynı zamanda bir disiplin olarak edebiyatın özelliklerini sunmada ve diğer disiplinlere dair konuları öğrencilere aktarmada önemli bir işlevi yerine getirir. Bu da öğrencilerin, edindikleri bilgilerden keyif almalarını, bu bilgilerin kendilerinde merak ve keşfetme duygusu uyandırmasını sağlamaktadır. Buradan hareketle, bundan sonraki bölümlerde çalışmamızın temelinde yer alan, sosyal ve beşerî disiplinlerin anlama becerileri çerçevesinde Türkçe dersleri ile olan ilişkisi kuramsal bağlamda ele alınacaktır.

2.5.Türkçe Eğitiminde Anlama Becerileri ile İlişkili Olarak Sosyal ve Beşerî Alanlar

Sosyal bilimler alanındaki disiplinler arası etkileşimin tarihi, bir bilgi alanı olarak kabul gören ve sosyal bilimler olarak nitelendirilen disiplinlerin ortaya çıkmasıyla birlikte 1850 ve 1945 yılları arasındaki gelişmelere dayanır ve bu gelişme yıllar içerisinde artarak devam etmiştir. Toplumda insan davranışlarıyla ilgili disiplinleri içeren sosyal bilimler, geniş anlamda insanlar arasındaki ilişkiyi inceleyen disiplinler olarak tanımlanır. Bu disiplinlere davranış bilimleri ve beşerî bilimler olarak da adlandırmalar yapılmıştır. Bir topluluğun üyesi olarak bireyin davranışlarını ele alan sosyal bilimler hem fikrî hem de kültürel ilimler olarak tanımlanmıştır (Keçe ve Merey, 2011, s. 112).

Sosyal bilimler, başlangıçta yalnızca tarih, iktisat, sosyoloji, siyaset bilimi ve antropoloji olarak değerlendirilmiştir. 1945'li yılların başlarında ise insana dayalı olmayan unsurları inceleyen doğa bilimlerinden ve toplumlarının kültürel, zihinsel, manevi üretimlerini inceleyen beşerî bilimlerden ayrılmıştır. 20.yüzyılın sonlarında insan ve toplum bilimleri de denilen sosyal ve beşerî disiplinler, dilbilim, edebiyat, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, felsefe, güzel sanatlar, tarih gibi disiplinlerin genel kategorik karşılığı olarak kullanılmıştır (Keskin,

2019, s.1-5). Dolayısıyla sosyal ve beşerî bilimler, insan yaşamı ve insan davranışlarıyla ilgilenen disiplinleri içermektedir.

Sosyal ve beşerî bilimler, dünyanın ve yaşamın insani ve toplumsal yönlerini inceler ve bünyesinde insan ve toplum odaklı birçok bilim dalını barındırır. Tarih boyunca insanın hem kendini hem de içinde yaşadığı beşerî ve fiziki çevreyi anlama çabası içinde gelişen sosyal ve beşerî bilimler, modern anlamda aydınlanma düşüncesinin ürünüdür. Endüstri Devrimi'nden sonra siyasi, ekonomik, kültürel vb. toplumsal alanlarda meydana gelen değişimlerin bilimsel temellerle açıklanması ve kontrol altına alınması ihtiyacı ile ortaya çıkan bu bilimler, metodolojik yenilenmeyle birlikte tarihsel süreç içerisinde yerini daha da sağlamlaştırmış ve kurumsallaşmıştır (Büyüksaraç, 2020, s.1). Dolayısıyla, edebiyat, tarih, psikoloji, sosyoloji, felsefe, iletişim, güzel sanatlar, kültür bilimi, etik/ahlak olgusu sosyal ve beşerî disiplinler eleştirel yöntem odaklı ilerleyen, insani durumları inceleyen disiplinler olarak tanımlanabilir. Türkçe eğitiminde temel amaçlardan birinin anlama ve düşünme becerilerini geliştirmek olduğu düşünüldüğünde bireye eleştirel düşünmenin öğretilebilmesi noktasında bu alanların olanaklarından metin bazında yararlanmanın faydalı olacağı düşünülmektedir. İnsani bilimler, toplumsal bilimler toplum bilimleri vb. adlarla da karşımıza çıkan sosyal ve beşerî disiplinler merkeze insanı ve insanın ilişkili olduğu her şeyi incelemeye alan ve insanların ortaya koyduğu toplumsal olguları inceleyen bir geniş bir alanda var olur. Türkçe eğitimi de metinler ve 'anlama' öğrenme alanı üzerinden insani ve toplumsal pek çok konuyu öğrenme süreçlerine dâhil eder. Dolayısıyla Türkçe derslerinde bireyin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmenin yanında insan yaşamına dair bakış açısını, insana, çevreye, dünyaya dair bilgi ve görgüsünü de genişletmek amaçlandığından, temel bir ilke olarak sosyal ve beşerî alanları önceleyen 'disiplinlerarasılık'a dayalı bir yapıda olması kaçınılmazdır. 'Anlama' öğrenme alanı kapsamında insani ve toplumsal çeşitli olay, olgu ve konular üzerinden metinsel çeşitlilik sağlanarak 'disiplinlerarasılık'ın hayat geçirilmesi; bireyin insana, doğaya, çevreye ve dünyaya bakış açısını genişletecek, yaşamı anlama çabasına katkı sunacak, insani değerleri içselleştirme sürecine yardımcı olacaktır. Metin-merkezli bir yapı gösteren Türkçe eğitimi, anlama ve anlatma becerileriyle ilgili kazanımlarını, çoğu zaman metinler aracılığıyla öğrencilere taşır. Bu bakımdan Türkçe eğitiminde kullanılacak metinlerin anlama ve anlatma becerileri çerçevesindeki işlevselliği kadar, öğrencileri 'disiplinlerarası' bir alana taşıması ve birer disiplin olarak sosyal ve beşerî alanların zengin içeriğiyle buluşturması bakımından da işlevselliği önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Sosyal ve beşerî alanların içeriğine en geniş düzlemde kapılarını açan metinlerdeki zenginlik; metni anlamlandırma

süreçlerinde bireye geniş bir çerçevede hareket etme kabiliyeti sunacak ve derinleştirici, yaratıcı ve ilişki kurmaya dayalı düşünmeye sevk edecektir.

Disiplinlerin birbirleriyle olan etkileşimi, öğrenci boyutunda bilgi zenginliğini beraberinde getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında bu zenginlik bireye çok yönlü düşünmeyi sağlamaktadır. Çok yönlü düşünen birey, eleştirel ve yaratıcı düşünebilmekte, mantıksal çıkarımlar yapabilmekte ve bakış açısını geliştirebilmektedir. Disiplinlerarasılık düzleminde sosyal ve beşerî alanlara dair zengin bir içerik sunan metinler üzerinde dikkat çekilmesi gereken en temel noktalardan biri 'eleştirel düşünme'dir. Eleştirel düşünme, düşünmenizi daha iyi hâle getirmek amacıyla, kendi düşündükleriniz hakkında düşünmek olarak tanımlanabilir (Nosich, 2018, s.2). Bu yönüyle eleştirel düşünme, yansıtıcıdır. Nosich, eleştirel düşünmeyi meta-bilişsellik olarak tanımlar. Örneğin çalışılacak olan konulardan birinin 'uyum' olduğu bir sosyal bilgiler dersinde, öğrencilerin muhtemelen uyum hakkında görüşleri olacaktır. Bu görüşler ise uyumun ne olduğu, ne kadar yaygın olduğu ve insanların uymalarında ya da uymamalarında nelerin etken olduğu doğrultusunda şekillenecektir (2018, s.3). Bu örnek üzerinden denilebilir ki, 'uyum' kavramına dayanan bir metinde toplumsal yaşam, sosyalleşme, toplumsal değerlerin öğretimi esastır ve bu metnin Türkçe öğretimi materyali olarak kullanıldığı süreçte, doğal olarak, sosyal bilgiler dersiyle disiplinlerarası bir etkileşim söz konusu olacaktır. Disiplinlerarası düzlem, öğrencilerin disiplinlerin içeriği üzerinden eleştirel düşünme becerilerini sergilediği bir alana dönüşecektir.

Disiplinlerarasılığın temel kaynaklarından birisinin de pedagojik olduğu dikkate alındığında disiplinlerarasılık ile eğitim arasındaki kaçınılmaz bağ olduğunu ifade etmek gerekir. Disiplinlerarasılığa dayanan bir eğitimin başlıca amaçlarından birisi de eleştirel düşüncenin geliştirilmesidir (Değirmenci, 2011, s.76). Eleştirel düşünme soru sormayı içerir. Problemleri tanımlamak ve çözümler üretmek önemli eylemlerdendir. Bu çözümlerden elde edilen sonuçlara inanma da eleştirel düşünmenin kapsamındadır. Eleştirel düşünen bir öğrenci, yaratıcıdır. Yaratıcılık, yapılandırmacı yaklaşımın temelini oluşturur. Nosich'e göre disiplin tıpkı bir lens gibi dünyayı daha odaklanmış bir biçimde görmenizi sağlar. Disiplinlerdeki lensler bir mikroskoptaki ya da teleskoptaki lensler gibi olayları daha ayrıntılı ve derinlemesine görmenize veya uzakları daha yakın hâle getirmenize olanak verir (2018, s.95). Herhangi bir alanda eleştirel düşünmek, ilgili alanın terminolojisiyle de düşünmek demektir. Terimleri bilmek ve olaylara kavramların penceresinden bakmak, düşünmeyi genişleten bir ve derinleştiren bir olgudur. Farklı disiplinlerin terimlerini içeren metinler, öğrencilerin söz varlığını geliştirirken çok yönlü bir bakış açısıyla okuduklarını anlama

becerilerini geliştirecek, kavram dünyalarını zenginleştirecektir. Dolayısıyla anlama becerileri için kullanılacak metinlerin sosyal ve beşerî alanlara ait zengin bir içerikle sunulması ve sosyal ve beşerî disiplinlerin zengin öğrenmelerine kapı açması öğrencilerin anlama becerilerini geliştirmeye, anlamlandırmada derinleşmeye büyük katkı sağlayacaktır. Okuma, görsel okuma/izleme ve dinleme gibi alanlarda (anlama becerileri) gelişim gösteren öğrencilerin üretici süreçlerde de başarılı olacağını, yazma ve konuşmada da derinleşeceğini söylemek mümkündür.

Öğrencilerin bilgiye ulaşıp kullanması ve bunlara yönelik üretme becerilerini kazanarak hayat boyu kullanması amaçlanmaktadır (TDÖP, 2004). Gelişen teknoloji ile eğitim-öğretim farklı bir pencereye, teknolojinin imkân ve gerekliliklerine doğru açılmıştır. 21. yüzyıl, beraberinde dijital çağın başlangıcını getirmiştir. Dijital çağ, bilgiye erişimi kolaylaştırıcı bir etken olmanın yanında sürekli gelişen bir sürecin de habercisi olmuştur. Bu da bireylerin eğitimdeki ihtiyaçlarının yeniden düşünülmesine neden olmuş; yenilenen eğitim-öğretim programlarıyla iletişim, görsel ve işitsel sanatlar, medya okuryazarlığı gibi alanlar ön plana çıkarılmıştır. Bu durum Türkçe eğitiminde sözlü ve yazılı metinler yanında görsel metinlerin de çokça kullanılmasını beraberinde getirmiştir.

Dil eğitiminde kullanılan her metin; bireyi, yaşama ve topluma hazırlamada ve bireyin kendini tanıma ve yapılandırma süreci için zengin bir içerik sunmada etkin olmalıdır. İnsanı merkeze alan tarih, coğrafya, edebiyat, sanat, felsefe, iletişim vb. sosyal ve beşerî alanların zengin içeriği, metinler ve metinlerle ilişkili etkinlikler aracılığıyla öğrenme süreçlerine taşındığında öğrencilerin anlama becerilerinin gelişmesine, düşünme becerilerinin derinleşmesine, dünyaya ve insan yaşamına dair bakış açılarının genişlemesine büyük katkı sunar. Bu bakımdan ‘anlama’ öğrenme alanı ile ilişkili olarak ‘metin seçimi ve kullanımı’ bağlamında sosyal ve beşerî disiplinlerin Türkçe eğitimine zengin bir içerikle taşınmasında tabii ki öğrenci düzeyi de dikkate alınmalıdır.

Türkçe eğitiminde kullanılan metin türleri, bünyesinde sosyal, kültürel, coğrafi, tarihsel vb. arka planı da barındırmaktadır. Örneğin ‘millî kültür’ teması için seçilen bir metnin temayla da ilişkili olarak tarih, kültür, coğrafya, din kültürü ve ahlak bilgisi, sosyoloji gibi farklı disiplinlere kapı açtığını ifade etmek gerekir. Öğrencilerin hayatın içinden farklı örneklerle karşılaşması; metinlerin farklı, çok yönlü ve zengin bir içerik taşıması onların derse olan ilgilerini artırıcı bir etken olacaktır.

Bu bağlamda çalışmamızın çerçevesi ‘anlama’ becerisi odaklı ‘okuma, görsel okuma/izleme ve dinleme’ öğrenme alanlarıyla sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırmaya bağlı

olarak her sosyal ve beşerî alanın Türkçe dersleriyle ile ilişkisi çerçevesinde, ortaokul Türkçe ders kitaplarında tema, metin ve etkinlikler/sorular üzerinden nasıl bir görünüm oluşturduğu çalışmanın 'bulgular ve tartışma' bölümünü oluşturacaktır.

Bu bağlamda, öncelikle ortaokul (5-8. sınıflar) Türkçe ders kitaplarında 'anlama' öğrenme alanında kullanılan metinlerin (temalarla ilişkili olarak) ve metinlere yönelik etkinliklerin/soruların sosyal ve beşerî alanlara ne kadar kapı açtığı; 'disiplinlerarası' bir alanda Türkçe eğitiminin sosyal ve beşerî disiplinlerle nasıl kesiştiği, nasıl bir içerikle karşılaşıldığı vb. sorulara cevap bulmak gerekir. Diğer bir ifadeyle Türkçe eğitiminde 'disiplinlerarasılık' bağlamında sosyal ve beşerî alanlarla ilişkisini değerlendirmek, mevcut durumun saptanmasını gerektirmektedir. Bu çerçevenin oluşturulabilmesi için ortaokul Türkçe dersi ders kitaplarında kullanılan metinlerin ve etkinliklerin/soruların 'disiplinlerarasılık' bağlamında sosyal ve beşerî alanlarla ilişkisini ortaya koyulacaktır.

Bu ilişki ortaya konulurken, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından ortaokul (5-8. sınıflar) okutulması ön görülen, sosyal ve beşerî disiplinler kapsamında düşünülebilecek derslerin neler olduğuna da bakmak gerekir. Bu derslerin Türkçe dersleriyle örtüşük bir alan yarattığı açıktır. Diğer bir ifadeyle Türkçe derslerinde temalar ve metinlerin bu derslerin alanına giren pek çok konu, olay, olgu, kavram vb. içerdiğini söyleyebiliriz. Bu dersler, aşağıda tablo olarak dikkate sunulmuştur:

Tablo 2.1.

Millî eğitim bakanlığı (MEB) tarafından ortaokullarda okutulan, sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili dersler

			Sınıflar			
	Dersler		5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe		√	√	√	√
	Sosyal Bilgiler		√	√	√	
	T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük					√
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi		√	√	√	√
	Görsel Sanatlar		√	√	√	√
	Müzik		√	√	√	√
SEÇMELİ DERSLER	Din, Ahlak ve Değerler	Kuran-ı Kerim	√	√	√	√
		Peygamberimizin Hayatı	√	√	√	√
		Temel Dini Bilgiler	√	√	√	√

Dil ve Anlatım	Yazarlık ve Yazma Becerileri	√	√	√	√
	Okuma Becerileri	√	√		
	Yaşayan Diller ve Lehçeleri	√	√	√	√
	İletişim ve Sunum Becerileri			√	√
Sanat ve Spor	Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel ve Plastik Sanatlar)	√	√	√	√
	Müzik	√	√	√	√
	Drama	√	√		
	Zekâ oyunları	√	√	√	√
Sosyal Bilimler	Halk Kültürü	√	√	√	√
	Şehrimiz	√	√	√	√
	Medya Okuryazarlığı			√	√
	Hukuk ve Adalet		√	√	√
	Düşünme Eğitimi			√	√

Bu tablo göstermektedir ki ortaokul öğrencileri için Türkçe dersleri ve sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili dersler disiplinlerarası bir düzlemde öğrenciye insan, insanı ilgilendiren her türlü yaşamsal alan ve topluma dair zengin bir içerik sunmaktadır. Bu bağlamda bundan sonraki bölümlerde ortaokul Türkçe derslerinde 'anlama' becerisinin başlıca sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi, disiplinlerin mikro alanları ve kavramlarıyla ilişkili ele alınacaktır. Bu ilişki temel disiplinler ve bu disiplinlerin temel mikro alanları ve kavramları üzerinden irdelenecektir.

2.5.1. Edebiyat ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik

Günümüzde dil ile gerçekleştirilen güzel sanat etkinliklerinin tamamı edebiyat terimi ile betimlenmektedir. Bu betimlemede yer alan güzel sanat etkinlikleri ise aynı zamanda edebiyatın temel kaynağı olan edebî metinlerdir. Edebiyat, edebî metinler aracılığıyla öğrencinin/bireyin yeni dünyaları keşfetmesini ve hayal dünyasını zenginleştirmesini sağlamaktadır. Edebî metinler, ortaya konulduğu dönemin zihniyetini, edebî zevkini ve anlayışını yorumlayarak insana ait tüm özellikleri somut bir şekilde ifade ederken, bu yönüyle "gerçeklik" olgusuna da imkân sağlamaktadır. Özkan'ın da belirttiği üzere edebî metinler sanat metinleri içerisinde yer almaktadır. Bu yüzden edebî metinlerin oluşturulma amacı öncelikle doğrudan bilgi iletmek veya öğretmek değil, yaşatmaktır. Edebî metinler, dünyada gerçekleşmiş ve gerçekleşmekte olan bir olayı olduğu gibi ifade etmeyen ve kurmaca dünya üzerinden yansıtan eserler olarak tanımlanabilir (2015, s.72). Bu yönüyle edebiyat, gerçek

dünyanın olgularını metinlere taşırken onu bir ana öge olarak kullanır ancak esas unsur kurmaca bir dünyayı yaratıcılık ve hayal unsurlarıyla bütünleştirip yeniden yaratmaktır. Okuru gerçek hayatın dışına çıkarak bambaşka dünyalara çekmek, kurmaca dünyalarda soluk almasını sağlamak edebî metinlerin varlık nedenlerindendir. Bu temel unsur, Türkçe dersi ders kitaplarındaki metin seçimlerine de yansıtıldığında çocukların bambaşka dünyaları keşfederken, yaratıcı ve eleştirel bir bakış açısı kazandığı gözlemlenebilmektedir.

Onan'a göre edebiyat, dil öğretimiyle en yakından ilişkili disiplindir. Özellikle çocuk edebiyatı alanını dil öğretiminden ayrı düşünmek imkânsızdır. Son dönemlerde, çocuk edebiyatı üzerine yazılmış eserlerin Türkçe eğitimine yönelik hazırlanmış Türkçe ders kitaplarında yer alması, çocukların dil farkındalığının geliştirmesinde faydalı olmaktadır. Öğrenciler bu sayede dil ile ilgili tüm kuralları somut örnekleriyle içselleştirmektedirler. Bu bakımdan Türkçe Dersi Öğretim Programlarında edebiyat disiplini ile dil öğretimi alanlarının sarmal olarak verilmesi gerekmektedir (2017, s.152). Türkçe öğretimi ile ilişkili olarak bir diğer alan metin dilbilimidir. Metin dilbiliminin Türkçe dersleriyle disiplinlerarası bir düzlemde iç içe geçtiği konulardan başlıcası metinsellik ölçütleridir. Tutarlılık ve bağdaşıklık gibi ölçütler ile metnin yüzey ve derin yapısı anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi bağlamında önemle üzerinde durulması gereken konulardandır. Metinsellik ölçütlerini kavrayamayan öğrenciler metin kurgusu oluşturmada başarısız olurlar (Onan, 2017, s.155).

Bu doğrultuda, Türkçe dersleri bir disiplin olarak edebiyatı, anlama ve anlatma becerileri, metin seçimi ve kullanımı, metin türleri, estetik haz vb. konular çerçevesinde içine alır. Edebî metinlerin Türkçe öğretimi ders kitaplarında yer alması dilsel malzemenin bu metinlerde daha yoğun işleniyor olmasıyla da ilişkilidir. Alman filozof von Humbold, dil, kültür ve edebiyatın tarihsel olarak birbirinden ayrı düşünülemeyeceğini vurgularken öğrencisi Weisgerber'e göre ise insanlar nesnelerin dünyasını dil denilen bir ara dünya ile kavrayarak bir 'dil içi dünya görüşü' oluştururlar. İnsanlar, dildeki deyimler, atasözleri, eğretilemelerle bu dünyaya dair açıklamalarda bulunurlar (Toklu, 2011:104'ten akt. Solak, 2016: 15). Edebî metinlerde yer alan dilsel öğeler dilbilgisi kavramlarının öğretilmesi noktasında öğreticilere olanak sağlamaktadır. Türkçe gramer yapılarının kurallar çerçevesinde aktarılmasından çok metin içinde sezdirilmesi hususu yapılandırmacı yaklaşım temelinde de ele alınan bir diğer husustur. Öğrenciye sunulacak olan metinlerin de bu ölçüde metinlerarası bir düzlemde ilerlemesi ve diğer disiplinlere kapı aralar nitelikte olması önem arz etmektedir. Bu sebeple, diğer disiplinlere ait bilgi birikiminin metinler aracılığıyla öğrencilere aktarılması hem dilsel/söylemsel çeşitlilik sağlayacak hem de öğrencilerin olay veya durumları yorumlarken

daha geniş bir düzlemde düşünmesine olanak sağlayacaktır. Aynı zamanda, bu tür metinlerin kelime hazinesi bakımından zengin olması kelime öğretimine destek sağlayıcı niteliktedir. Bütün bu unsurlar dikkate alınarak bu başlık altında edebiyatın kullanımıyla ilgili öne çıkan başlıca olgular/kavramlar alt başlıklar hâlinde sunulacaktır.

2.5.1.1.Metin türleri ve edebî metin kullanımı

Metin ile ilgili olarak pek çok tanımlama yapılmaktadır. En yalın ifadeyle metin, 'dille farklı düzeylerde iletişim kurma ve dili somutlaştırma' aracıdır. Kullanım durumlarına göre metinler çeşitlenir. Sözlü metin konuşma veya sözle aktarılan, yazılı metin yazılarla aktarılan, görsel metin ise resim, şekil, grafik vb. görsel sembollerden oluşan metinlerdir (Güneş, 2013, s. 2-3). Metin, dil aracılığıyla yapılandırılan bir örüntüdür ve okur, okumak eylemi üzerinden anlamlandırır, metni yeniden üretir. Okuma bir zihinsel etkinliktir ve metin yazma edimiyle oluşturulan, okuma edimiyle anlamlandırılan bir bütünlüktür (Günay, 2013). Metinlerdeki araçsal farklılık ve dilsel/söylemsel çeşitlilik metin türlerini de beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda, edebiyat ve dil arasındaki ilişki, edebî metinlerin malzemesinin dil olmasından dolayıdır. Yazarın güzel ve etkili bir şekilde duygu ve düşüncelerini anlattığı, şiir, masal, destan, hikâye, roman ve tiyatro gibi 'hayal' olgusunun temelinde kurulmuş metinleri edebî metinler olarak nitelendirmek doğru olacaktır. Güneş, edebî metinlerin dil öğretiminde başlıca işlevine dikkat çekerken öğrenme sürecine kültürel bir art alanla da dâhil olduğuna dikkat çeker. Bu bakımdan edebî metinlerin kullanımlarının öğrencilerin dili etkili ve verimli kullanmalarından birey olarak kendilerini geliştirip başka kişilerle olan ilişkilerine kadar etki edeceği açıktır (2013, s.4). Metin türleri belirli iletişim amaçlarına bağlı olarak seçilen ve kurgulan dilsel ögelerin oluşturduğu gruplar biçiminde ortaya çıkar (Dilidüzgün, 2011, s.460). TDÖP'de (2019), ortaokul Türkçe derslerinde kullanılmak üzere metin türleri; bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler ve şiir şeklinde üç ana kategoride tanımlanmıştır. Anı, biyografi, otobiyografi, blog, efemera ve broşür, e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları gibi bilgilendirici metinlerin kullanılması gerekliliğine dikkat çekilir. Çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra roman ve tiyatro gibi hikâye edici metin türlerine ve şiir türünden metinlere yer verilmesi önemsenir. Bu bakımdan TDÖP'de (2019) ortaokul Türkçe derslerinde metin seçimi ve kullanımı bağlamında edebî metinlere çokça yer verilmesi önerilmektedir. Bozkurt, Türkçe öğretiminde metin türlerinin öğretimine ayrıca yer verilmesi ve anlatısal metinler, bilgilendirici metinler (açıklayıcı

metinler, tartışmacı metinler) ve şiir türünden metinler için her bir türe özgü farklı öğretim stratejileri ve etkinlikleri hazırlanması gerektiğine dikkat çeker (2019, s.95-112).

Tarakçıoğlu, "edebî bir eserin yazarın/şairin kişisel deneyiminin ötesinde ortak bir sosyal ve kültürel miras ve bilincin, derin bir hayal gücünün, paylaşılan değerlerin, toplumsal kuralların alt ve üst katmanlarını içinde barındıran bir bütün" olduğunu belirtir (2016, s.174). Bu yönüyle, öğrencilerin kültürel farkındalık ve yaklaşımlarının derinleşmesini sağlayan edebî metin türleri, aynı zamanda kültür zenginliği sağlayarak öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasında çeşitlilik sağlayacak niteliktedir. Bu da öğrencilerin hayal dünyasını geliştirerek yaratıcılığının artmasına olanak sunacaktır. Bir diğer yönüyle edebî metinler 'gerçeklik' olgusu temelinde ilerleyen ancak kurmaca dünyanın içinde bunu betimleyen türler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aktaş, edebi metinlerin 'gerçeklikten hareketle daha kapsayıcı ve kuşatıcı bir gerçeklik' kurduğunu belirtir (2009, s.195). Bu yönüyle edebî metin kullanımı öğrencileri hayata hazırlama işlevini de üstlenmiş olur.

Çok yönlü düşünen bir bireyin, zorluk çekmeden olay veya durumları anlamlandırması, onun hem duyuşsal hem de bilişsel düzeyde yetkinleşmesinin temel sonucudur. Bunun en temel aracı ise, Türkçe eğitiminde kullanılacak olan metinlerdir. Metinler öğrencilerin duyuşsal ve bilişsel becerilerini geliştirmede önemli bir işlevi yerine getirirken kavramsal dünyalarını zenginleştiren bir nitelikte taşır. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, bir yönüyle çocuk edebiyatı metinleri niteliğindedir. Anlama becerileriyle ilişkili metinler çerçevesinde bakıldığında, ders kitapları bir diğer yönüyle çocuk edebiyatı antolojisi olarak değerlendirilebilecek niteliktedir. Bu noktada, edebiyat olgusunun çocuk edebiyatı çerçevesinde değerlendirilmesi de önem arz etmektedir. Şirin'e göre çocuk edebiyatı:

> Temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düş ve düşünce dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan, ölçüde, dilde düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; okuma alışkanlığını kazandırmasının yanında çocuğun edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine de katkı sağlayan, çocuğa duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır (2007, s.16).

Çocuk edebiyatı ürünleri sayesinde, öğrencilerin kültürel, sosyal ve bireysel bağlamda kendilerini geliştirmeleri sağlanır. Bu ürünler, çocukların iç dünyasına hitap eden ve bu dünyalarını zenginleştiren eserler olmaları sebebiyle çocuklarda okuma sevgisini de tetikleyen unsurlardır. Aslan, çocuk edebiyatı metinlerinin çocuğun gelişimindeki işlevselliğine şöyle dikkat çeker:

> Çocuğun başta bilişsel, toplumsal, kişilik, kültürel gelişimleri olmak üzere birçok gelişiminde önemli yeri olan, bir yandan da çocuğu gençlik ve yetişkinlik edebiyatı ürünlerini anlamaya hazırlayan çocuk edebiyatı ürünleri, çocukların ruhsal duyarlılık eğitiminden geçmelerinde önemli roller üstlenir. Bu nitelikteki kitaplar duyusal bir çeşitlilik ve zenginlikle buluşturarak, çeşitli duygu durumlarını yaşatarak, olaylar üzerinde düşünme ve sorgulama ortamları yaratarak, çeşitli değer ve erdemlerin güzelliğini duyumsatarak çocukların duyarlı birey olmalarında yardımcı olurlar (2021, s.29).

Bu noktada çocuklara yönelik bir edebiyatın gerekliliği esastır. Çünkü edebiyat, çocuklara hiç karşılaşmadıkları farklı dünyaların içerisinde birçok deneyim ve yaşamla karşılaşma olanağı sunar. Bu doğrultuda çocuklar; çevreyi ve dünyayı anlamaya, kavramaya çalışarak kendi bakış açıları doğrultusunda dünyayı keşfetme, çıkarım yapma ve karşılaşma imkânı yakalar (Tunagör, 2021, s.1).

İlköğretim ve ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin okuma ve dinleme becerisini geliştirici metinler, onları kültürel ve edebi anlamda zenginleştirerek onlara sanatsal bir duyarlılık kazandıran edebiyat ürünlerinden seçilir. Nitekim Baş'ın da belirttiği üzere edebiyatın içinde özel bir alan olarak çocuk edebiyatını belirleyen hedef, kitle, amaç, biçim, içerik, seviye, sınır, ölçüt, işlev gibi ölçütler bulunmaktadır. Ona göre bu ölçütler, çocuk edebiyatı açısından bakıldığında yazar, medya, çocuk, öğretmen, aile ve toplum arasındaki döngünün sınırlarını tayin etmektedir (2015, s.5). Çocukların hayal dünyasındaki sonsuz yaratıma da dikkat çeken Baş, çocuk edebiyatı bağlamında kullanılabilecek metinlerin çocukların hayal dünyasına hitap edecek, seviyelerine uygun ve çocuk olma sınırının çizildiği ölçüde olması gerekliliğinden söz etmektedir (2015, s.6).

Türkçe eğitiminde edebî metinlerin kullanılmasındaki başlıca amaçlardan biri de Türkçenin kullanımı ve zenginliğini göstermek ve dil kullanımı açısından öğrencilerin anlatma becerileri besleyici bir birikim yaratmaktır. Türkçeyi dört temel dil becerisi çerçevesinde doğru ve güzel kullanma da edebî metinler aracılığıyla sağlanabilmektedir. Kaygısız, edebiyatın bünyesinde barındırdığı metin türlerinin öğrencilerin hem dilsel hem de düşünsel gelişimine katkı sağlayıcı nitelikte olduğuna dikkat çeker (2018, s.827). Ancak bu noktada edebî bir metnin kullanımı, amaç olarak değil araç olarak nitelendirilmelidir. Metinler öğrencilerin dil becerilerini geliştirmede birer araç işlevi görmelidir. Her edebî metin ders içi materyal olarak kullanılamayacağı gibi, öğrencilerin sınıf düzeyleri temel alınarak diğer disiplinlere referans olacak nitelikte olmalıdır. Türkçe dersinin temel hedeflerinden biri de bireyleri diğer disiplinlerle ilişkili olarak 'anlama' becerisi temelinde yetkinleştirmektir. Bu sebeple de edebî metin seçimi ve kullanımı büyük önem arz etmektedir.

Tarakçıoğlu, öğrencilerin edebî bir metinle bir başkasına ait kişisel deneyimi edindiğine, okuduğunu kendi dünyası ile karşılaştırdığına dikkat çeker. Bu sayede öğrencilerin ortak bilgi, duygu ve deneyiminin bir parçası olarak toplumun ferdi olma sürecini gerçekleştirdiği belirtir. Bu bakımdan, metinlerle ilişkili olarak hazırlanacak olan etkinliklerin ve soruların anlama becerilerini destekleyici olmasının yanında edebiyatı daha güçlü bir motivasyon aracı hâline getirmesi önemlidir. Edebî metinler özgünlük ve anlamlı bağlamlar oluşturmaları nedeniyle motive edicidir (Ghosn, 2002; Van, 2009'dan akt. Tarakçıoğlu, 2016, s.176). Edebî metin türlerindeki zenginlik Türkçe öğretimine dayalı kitaplarda okuma becerisini geliştirmeye yönelik kullanılmakla birlikte öğrencilerinin çeşitli disiplinlere ulaşmasını da sağlamaktadır. Edebiyat, görsel ve işitsel sanatların temelinde de bulunan ve ilgili disiplinlerin metin ihtiyacını da sağlayan bir disiplindir. Nitekim sinema ve tiyatro gibi hareketli görsellerin temelinde metin olgusu yer almaktadır. Bu tür görsel malzemelerin derslerdeki kullanımı, dinleme/izleme becerisinin de gelişimine katkı sağlayacak niteliktedir.

Ayrıca edebiyat, Türkçe eğitiminde esas alınan dört temel dil becerisine katkı sağlayıcı nitelikte bir disiplindir. Edebiyat, okuma becerisinin geliştirilmesinde, bünyesindeki metin çeşitliliğin imkânlarını Türkçe eğitimine sunar. Edebiyat, Türkçe eğitiminde metin seçimi ve kullanımı için zengin bir birikimle gelir.

2.5.1.2.Metin türü farkındalığı

Türkçe eğitiminde okuma, dinleme, görsel okuma/izleme, konuşma, yazma gibi öğrenme alanlarında öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmek kadar onlarda 'metin türü farkındalığı' oluşturmak da başlıca amaçlardandır (Dilidüzgün, 2011). Türkçe derslerinde 'metin türlerini kavratma' ve 'metin türü farkındalığı yaratma' amacı doğrultusunda öğrencilerin edebî ve bilgilendirici/öğretici metinlerin yanında günlük yaşamda kullanılan diğer metin türleriyle de karşılaştırılması ve metin türlerine özgü dilsel, dilbilgisel ve metinsel özelliklerin işlevlerinin fark ettirilmesi önemlidir (Dilidüzgün, 2011, s.460). Bozkurt (2018) ve Bozkurt (2019) da Türkçe eğitiminde çeşitli tasniflere bağlı olarak farklı metin türlerinin kullanılması ve buna bağlı olarak öğrencilerde metin türü farkındalığının geliştirilmesinin önemine dikkat çeker. Öğrencilerde metin türü farkındalığının oluşturulması doğal olarak anlatma becerilerinin geliştirilmesine imkân sunacaktır (Bozkurt, 2019, s.147). Kıbrıs'a göre dili etkileyici kullanma farkındalığı bir yönüyle metin türü farkındalığına dayanır. Örneğin, metin türü farkındalığı yüksek olan bir öğrencinin lirik bir şiiri kaleme alırken türe özgü söylem inşa edebilecektir. Kelime seçimlerini, cümle kuruluşlarını ve söz

sanatlarını bu doğrultuda seçeceğinden neyi, niçin söylemesi gerektiğine dair ayrımları yapabilecektir (2019, s.29).

Metin türleriyle ilgili tasniflerle birlikte ortaokul öğrencilerinin metin türlerini ayırt etme becerilerini geliştirilmesi Türkçe dersleri için birincil amaçlardandır ve öğrencilerin metin türlerini ayırt etmede zaman zaman sorunlar yaşadığı görülür (Güleç ve Ünal, 2023). Bu bakımdan metin türü farkındalığını geliştirmek açısından edebiyatın imkânlarından yararlanmak önemlidir. Edebiyat, bir disiplin olarak Türkçe dersleri için metin çeşitliliği sağlamada büyük bir öneme sahip olduğu kadar öğrencilerin metin türü farkındalığı edinmelerinden de işlevseldir.

Türkçe eğitiminde öğrencilerin dilsel, iletişimsel ve görsel becerilerini yetkinleştirmek için metin türlerinin kullanımı esastır. Bu bağlamda, ortaokul Türkçe ders kitaplarında metin seçimi ve kullanımının metin-tür-söylem bağlamında azami çeşitlilikle ve zenginlikle yer alması gerekir. Aktaş, edebî metinlerde bireyselliğin ön planda olduğunu belirtir. Günlük dilden hareketle yeni bir dil oluşumunun örneği olarak, edebî metinler dışında kalan, bilimsel metinlerde dilin göndergesel işlevinin hâkim olduğunun ve amacın öğretmek ve göstermek olduğunun altını çizer. Sanat metinlerinde ise başlıca amaç hissettirmek ve düşündürmektir (2009, s.194).

Metin türü farkındalığı çerçevesinde her bir metin türünün yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özelliklerini kavratmak, metne dayalı türsel özellikleri başka metinlerle karşılaştırmak, metne eleştirel ve çözümleyici bir bakış açısıyla yaklaşmak ve buna yönelik etkinlikleri gerçekleştirmek önemlidir. Metin türü farkındalığı kazanmış olan öğrencilerin, anlama ve anlatma becerileri de gelişmiş olacaktır. Kaygısız, metinleri kategorize etmenin okuma anlama süreci açısından önemli olduğunu belirtirken kategorik bilginin öğrencilerde özellikle de okuma sürecinde odak noktası sağlayacağını, öğrencilerin çıkarım yapma, ileri düzey bilgiyi kullanma gibi imkânlara erişeceğini vurgular (2018, s.828). Dolayısıyla metin türü farkındalığı, öğrencilerin bilişsel becerilerine katkı sağlamakla birlikte metin anlamlandırma ve üretme süreçleri açısından da önemlidir. O hâlde bir disiplin olarak edebiyat, hikâye, roman, şiir, tiyatro, masal, efsane, destan vb. çeşitli metin türleriyle Türkçe derslerinin sahasına girmekte, disiplinlerarası bir düzlemde öğrencilerin ‘metin türü farkındalığı’ edinmelerinde işlevsel olmaktadır.

2.5.1.3.Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak

Metin ve metin türlerinin eğitimde kullanımında öne çıkan temel işlem; metinlerin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım gibi hususiyetler açısından incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Metni anlamlandırmak; metnin bileşenlerini birbirleriyle ilişkileri ve açısından ve metinsellik ölçütleri bağlamında çözümlemektir (Gökçe, 2015). Metinleri anlamlandırma, metin içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurma şeklinde gerçekleşir. Metni anlamlandırma sürecinde yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım gibi bileşenler anlam kurmak eyleminin başlıca malzemesini oluşturur. Bileşenleri üzerinden metinleri zenginleştirmek, düşünmeyi ve metinlerden anlam kurmayı zenginleştirmek demektir. (Akyol, 2003). Her metnin anlam boyutu o metnin yapısı ve içeriği ile doğrudan ilişkilidir. Öğrenciler, okudukları metni anlamlandırma noktasında tematik olana yönelme eğilimi içerisindedir. Metin türlerinin belirlenmesi noktasında ise o metnin yapısının ve içeriğinin işlevi büyüktür. Masaldan destana, hikâyeden romana, şiirden tiyatroya kadar her metin türünün kendine özgülüğü söz konusudur. Bu kendine özgülük metnin yapı, biçim, dil ve anlatım gibi özelliklerine bağlı olarak şekillenir. Dolayısıyla metni anlamlandırma eylemi, metinler türleriyle ilişkili olarak yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım gibi hususiyetleriyle ele almayı gerektirir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlama becerileriyle ilişkili olarak, seçilen metinlerin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım hususiyetlerine yönelik sorular ve etkinlikler aracılığıyla metin çözümlemeleri yapılır. Dolayısıyla metni anlamlandırma, metni çeşitli özellikleri itibarıyla çözümleme, öğrencilerin bilişsel becerilerinin geliştirilmesi doğrultusunda önemlidir. Çeşitli etkinlik ve sorular üzerinden metinlerin her bir bileşeninin ayrıntılı olarak irdelenmesi, metin örüntüsünün anlamlandırılması Türkçe eğitimi için temel bir öğrenme alanıdır. Dolayısıyla anlama becerileri çerçevesinde metin seçimi ve kullanımı, doğal olarak edebiyatı yine Türkçe eğitiminin beslendiği başlıca disiplinlerden biri hâline getirir.

Edebî metinlerde anlamın serüveni çok katmanlı ve çok bileşenlidir. Dolayısıyla çok katmanlı bir anlamlandırma sürecinde, okurun metni oluşturan bileşenleri irdeleme, değerlendirme ve yeniden yorumlamasında, etkin olması bir zorunluluktur. Edebî metinlerin imgelerle örülü dil ve anlatımı, okurun belli birtakım nitel bileşenleri de beraberinde etkinleştirmesini sağlar. Okurun, aktif olarak metinsel bildiriye uygun bir diyalog başlatması gerekir. Bu açıdan metin-okur ilişkisinde anlamlandırma, çok boyutlu bir etkileşim süreci başlatarak okurdan anlamlandırma doğrultusunda yeni doğurgulara iter, üretken anlamlandırma becerisi sergilemesini gerçekleştirir (Bülbül, 2007, s.93). Bu bakımdan

ortaokul Türkçe ders kitaplarında metni anlamlandırmaya yönelik kullanılan soru ve etkinliklerin öğrencileri üst bilişsel becerileri sergilemelerine ve üretken süreçler geçirmesine olanak sağlaması önemlidir. Metinler kadar soru ve etkinlikler de öğrencilerin düzeyine uygun olmalıdır.

Edebî metinlerin dil ve anlatım boyutları ayrıca ele alınması gereken bir bileşendir. Dil ve anlatıma yönelik metin anlamlandırma süreçleri öğrencilerin Türkçeyi kullanma becerilerini de zenginleştirici bir işlevi yerine getirir. Önal, edebî metinlerin özellikle dil ve anlatım açısından öne çıktığını vurgular. Edebî dile özgü imkânların ve metnin üslup özelliklerinin edebî metinlerdeki zenginliğine dikkat çeker (2008, s. 23). Edebî metinlerin Türkçe öğretimi aracı olarak kullanıldığı öğrenme süreçlerinde, edebî dilin özelliklerinin ve zenginliğinin gösterilmesi, dilin yaratıcı kullanımına dikkat çekilmesi, dilin imkânlarının kavratılması gibi hususlar edebiyatın Türkçe eğitimindeki yerini ve önemini göstermesi açısından önemlidir. Edebî dil, estetik tercihleri kapsayan, mecaz, istiare, tevriye ve mübalağa gibi sanatların çerçevesinde değerlendiren, yaratıcı dil kullanımını içeren bir dili ifade eder. Bu dil kullanımı beraberinde üslubu getirir. Üslup, kişiye özel ifadenin karşılığında kullanılan bir terim olmakla birlikte dilde gerçekleşen farklı kullanımların da karşılığıdır. Bir kelimenin birbirinden farklı anlamlarının yazarın duygu ve düşünce dünyasında şekillenerek farklı anlam ve anlatımlara bürünmesi, yazarın üslubunu ve metnin dilsel yapısını betimler:

> Dil ürünlerinin ifadeleri öncelikle kesin kurallara ve belirli yapıların eşliğinde gerçekleşir. Bu yapılar bir evin iskeletine benzer ve bütün evi taşırlar fakat dışarıdaki taşları sökmeyince bunlar görünmez. Bütün düzenleyici unsurlarıyla dilin grameri bu iskeleti tanımlar. Bu yapıda farklı şekilleriyle ve renkleriyle taşlar uyumlu bir biçimde birbiriyle tutuşturulmuştur. Çok sayıda farklı ifade farklı ifade tarzlarına olanak sağlayan dilin kullanımı için bu eklemeler karşılaştırılabilir. Bu ifade şekilleri zamanla gelişir (Sowinksi, 1991, s.9-10'dan akt. Ünal, 2015, s.18).

Bu unsurların metin içinde kullanımıyla oluşan değerlerin okuyucu üzerindeki etkisi üslup bilimsel çalışmaların temelini oluşturmuştur.

Anlama becerilerinin yetkinleştirilmesi noktasında önemli bir değere sahip olan dil, anlatım ve üslup çalışmalarında, kelimelerin anlamsal değerlerinin saptanması önemlidir. Bu sayede metinde bütünlük arz eden cümlelerin temelde hangi anlam üzerinde yoğunlaştığı, yazarın okuyucuda uyandırmak istediği hissiyatın ne olduğu, metnin ana fikrinin nasıl betimlenebileceği gibi olguları cevaplamak mümkün kılınacaktır. Dil ve anlatıma yönelik çözümlemeler yazı şekli, noktalama, kelimede anlam, kelimelerin alışılmışın dışında kullanımı, cümlelerin eksik veya devrik kullanımı, sözcük ve söz öbeklerinin tekrarlanması,

tezatlara ve mecazlara yer verilmesi gibi unsurlar üzerinden gerçekleştirilir. Bu da metnin anlamına ulaşmayı ve o metne yönelik anlama becerilerinin yetkinleştirilmesini sağlar. Türkçe ders kitaplarında da anlama becerileri odaklı etkinlikler üzerinden özellikle de dil bilgisi yapıları, sözcükler, söz öbekleri, söz sanatları vb. işlevsel biçimde öğretilebilir.

Edebî metinler, dil becerisinin geliştirilmesi noktasında yaratıcı dil kullanımı kazanımı sağlar. Öğrenciler, edebî metinler aracılığıyla 'yaratıcılık' olgusuyla karşılaşır. Çünkü edebî metinler yaratıcı dil kullanımının önemli bir boyutunu teşkil eder. İmgesel dil, söz sanatları, mecazlı söyleyişler, alışılmamış bağdaştırmalar vb. dilsel kullanımlar öğrencilerin için yaratıcı dil kullanımı bağlamında örnekler teşkil etmekle birlikte onları yaratıcı düşünmeye sevk etmesi bakımından da önemlidir. Aktaş, dili kişinin kimliği olarak tanımlar. Kişiler dille düşünür, nefret eder, sever, güler ve ağlar. Bu yüzden sanat olarak edebiyat dille oluşturulan bir unsur olması sebebiyle diğer güzel sanatlardan farklıdır. Edebî dil günlük dilden farklıdır, özellikle edebiyatta imgesel dil kullanımı önemlidir (2009, s.194). Edebî eserlerde kullanılan söz sanatları, imge ve metafor gibi unsurlar bu düşünme eylemini tetikleyici niteliktedir. Aktaş'ın da belirttiği gibi;

> İmge, görülen duyulan yaşanılan nesnel gerçekliğin bireysel ifadesidir. Yani kişi bir görünüşü kendince gözlemler, onda bilinen kelimelerle ifadesi imkânsız hususlar belirler, hisseder. Bunu ifade etmek için kültür, zevki, duyarlılığı ve ruh hâlini imkânlarıyla dilden hareketle yeni ifade kalıbı oluşturur. Bu yalnız gözlemden hareketle gerçekleşmez. Diğer duyu alanlarında aynı bireysel dil yaratma ve kurma işlemine başvurulur. Birliktelik ve benzerlikten hareketle geliştirilen söz sanatları, bu ihtiyaca cevap vermek üzere, dillerin doğal akışına paralel olarak gelişmiş ve geliştirilmiştir (2009, s.195).

Edebî metinlerde, imgelerin, çağrışımların ve söz sanatlarının kullanımlarının en temel sebeplerinden biri sanatçının eserlerinde kendine özgü bakış açısını yansıtma isteği ve yaratıcı ve estetik bir dil kullanma arzusudur. Edebiyat, çoğu zaman içerdiği kurmaca dünyalar kadar dil özellikleri itibarıyla da ilgi çekicidir. Eserlerde kurgunun başarısı kadar dilsel kullanımının zenginliği de okur üzerinde etki yaratan başlıca hususlardandır. Bu sebeple edebî metinlerdeki dil kullanımının öğrencilerin hem dilsel hem de bilişsel gelişimine etkisi büyüktür.

İmgeler, metaforlar, çağrışımlar, örtük anlatımlar, söz sanatları şiir, hikâye, roman gibi edebî türlerin Türkçe derslerine taşıdığı zenginliklerdir. Bu noktada şiire ayrıca bir yer vermek gerekir. Gündelik dil aracılığıyla aktarılamayan yoğun duygular şiir aracılığıyla aktarılmaya çalışılır. Özkan'a göre, yoğun olarak yaşanan duyguların her daim günlük dille ifadesi mümkün olmayabilir, çünkü günlük dilde sözcükler ve ifade kalıpları kullanımlarındaki sıklıktan dolayı canlılıklarını yitirebilir. Bir sanatçının güçlü bir anlatıma

ulaşması için kelimeye günlük dildeki anlamlarından farklı anlamlar yüklemesi ve yeniden canlandırması gerekir. Bu da şiirin başlıca imkânlarındandır (2015, s.70).

Akay da edebiyatta sanatçının, geçerliliğini yitirmiş olan kelimelerin değerini yükseltmek ve yeniden geçerli hâle getirmek gibi bir vazifeye sahip olduğunu vurgular ve bunu Eliot'un kullanımıyla dili saflaştırmak terimiyle açıklar (1996, s.15). Bu noktada özellikle şiir, günlük dilden saparak yeni ve özgün bir dilin oluşturulduğu edebi metinlerdendir. Dil, kelimelerin hem mecaz hem de yan anlamlarından yararlanılarak yeni bir boyut kazanır. "Çünkü o artık günlük hayatta, gazetelerde, televizyonlarda kullanılan ve eskiyen dil değildir; fakat şiirin -moda tabiriyle söyleyelim- büyülü dünyasında değer kazanmış, mücevher gibi işlenmiş ve bir mahfaza içine alınmış kıymetli bir şeydir" (Akay, 1996, s.17).

Bu sebeple de şiir beraberinde yorumsal farklılıkları getirir. Edebî metinlerde yer alan göstergelerin birden fazla anlam içeriyor olması da bu yüzdendir. Burada dil yoruma açıktır ve öğrencilerin bireysel dünyasına göre şekillenerek yeni bir anlama bürünebilir. Edebî eserler, özellikle de şiir bireylerin duygu ve düşüncelerini; hayallerini, özlemlerini, aşklarını, üzüntülerini, sevinçlerini; tabiata, insana ve değerlere olan tutumlarını yansıtması bakımından gerçeğe çok yakındır. Ancak çoğu zaman yaratıcı dil kullanımıyla da gündelik yaşamdan uzaklaşır. Doğan'ın da belirttiği üzere, şairlerin söz sanatlarına başvurmalarının temel nedeni okurda yaratılmak istenen duygu ve düşüncelerin canlı kalmasını sağlamaktır (Doğan, 2013, s.142). Dolayısıyla yaşamın içindeki pek çok olay, durum, duygu ya da düşünce eserlere girerken bu ögeleri estetize edilmiş ve yaratıcı bir dille ifade edilme imkânı söz konusudur.

Öte yandan şiir, çocukların yaratıcı düşünmesini geliştirici bir niteliğe sahiptir. Güleryüz'ün ve Önkaş'ın da dikkat çektiği üzere çocukların dilsel becerilerinin gelişmesi sözcüklerin büyüsünü ve dilin matematiğini kavramalarında şiir önemli bir araçtır (2002, s.274; Önkaş, 2009, s.1). Şiirin nesre göre ahenk yönünün olması da çocuklarda ilgi uyandırmak açısından önemlidir. Çocukların şarkılara çok fazla ilgi göstermesi, oyunlarda tekerlemeler söylemeleri şiirselliğe ve ahenge olan ilgilerini de açıklar niteliktedir. Bu şiirsellik aynı zamanda öğrencilere estetik değer de kazandırmaktadır. Bu sebeple, Türkçe ders kitaplarında dinlerken zevk uyandıracak, güzel seslendirilmiş şiirlerin yer alması dinleme becerisinin yetkinleştirilmesi noktasında önemlidir. Şiirlerin çeşitli görsel malzemelerle öğrencilere sunulması duygu ve düşüncelerin anlamlandırılmasına destek olacaktır. Önkaş, "çocuğa ana dilini sevdirme ve onun zenginliğini tanıtma, bir duygu, düşünce ve izlenimin

sanatlı olarak nasıl anlatılabileceğini öğretme bakımından şiirlerin, çocukların eğitiminde bir işlevi" olduğunu vurgular (2009, s.10).

Aksan, çocukların uyaklı sözcüklere her daim ilgi gösterdiğini belirtir. Bunu uyumak istemeyen bir çocuğa söylenen 'İçiver suyu, bir güzel uyu, ilacını alıver, yatağına giriver' örneğiyle betimleyen Aksan, insanoğlunun ses uyuşmalarından hoşlandığına dikkat çeker (2005, s.10). "Çünkü insan yaşamında beşikten mezara kadar, ninniden başlayarak biz şiirin içinde(dir), söylenen, dinlenen şarkılar, türkülerle. Aynı zamanda dilin kendi öğeleriyle" (Aksan, 2005, s.1-2).

Bu ve buna benzer kullanımları masal kitaplarında görmek mümkündür. Şiirsel bir anlatımın söz konusu olduğu masallarda anlatımda akıcılığı sağlayan başlıca unsurlardan biri de dil ve anlatımda öne çıkarılan müzikalitedir.

Dil öğretiminde öğrenciden dil kullanımına yönelik bütün dil becerilerine hâkim olunması beklenir. Bu noktada edebî eserler önemli bir işlevi yerine getirir. Şiir, hikâye, masal, roman, tiyatro vb. metinlerin okuma, dinleme, görsel okuma/izleme gibi alıcı beceriler için kullanılması kadar öğrencilerin yazma, konuşma, görsel sunu gibi üretici becerilerle metinler oluşturması edebiyat ile Türkçe derslerini iç içe bir yapıda bir araya getirir. Altunbay'ın da dikkat çektiği üzere, öğrencilerin söz dağarcığının genişlemesinden sosyal gelişimlerinin hızlanıp iletişim becerilerinin gelişmesine kadar tüm alanlara faydalı bir etki sağlayacak olan edebi metinlerden (tiyatro metinleri gibi) yararlanılır (2012, s.749-754).

Bu bağlamda, Türkçe ders kitaplarında şiir, hikâye, masal, tiyatro vb. edebi eserlere yer verilmesi ve her metne yönelik oluşturulan anlama etkinliklerinde metinlerin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım gibi özellikleriyle ele alınması, metinle öğretimin gerçekleştirilmesi Türkçe derslerinin başlıca içeriğini oluşturur. Kullanılan metinlere yönelik, öğrencilerin metinleri çeşitli yönleriyle anlamlandırdıkları, çıkarımda bulundukları metnin derin yapısına girebildikleri, analitik yaklaşabildikleri, değerlendirme yapabildikleri etkinliklere ve sorulara yer verilir. Dolayısıyla metinlerin yapı, biçim, içerik, dil ve anlatım özellikleriyle çözümlenmesi 'anlama' için temel eylemlerdendir. Bu da ancak, ortaokul Türkçe öğretiminin her düzeyinde edebiyattan yararlanmayı, metin seçimi ve kullanımı için edebiyatın bir disiplin olarak Türkçe derslerine taşınması ile mümkündür. Sonuç olarak denilebilir ki edebiyat sunduğu metinsel malzeme ve anlama becerileri bağlamında metinlerin yapı, içerik, biçim,

dil ve anlatım gibi hususlar açısından anlamlandırılması süreçlerine imkân sağlaması açısından Türkçe dersleri için önemli bir disiplindir.

2.5.1.4.Estetik haz ve estetik duyarlılık

Edebiyat, duygu ve düşünceleri, hayal ve olguları, somut ve soyut olan tüm unsurları sanat yoluyla aktaran bir disiplindir. Türkçe eğitiminde ana malzeme olarak kullanılan edebiyat, pek çok işlevle birlikte öğrencilerde estetik haz uyandırma, estetik beğeniye hitap etme ve estetik zevk oluşturma işlevleri açısından da bir araç niteliğindedir. Coşkun ve Çetinkaya'ya göre, 'edebî eserler insanların zihinlerine, kalplerine ve toplum içindeki konumuna' şekil verici niteliğe sahiptir (2020, s.256). Bu noktada edebî metnin değeri okuyucuda bırakmaya çalıştığı anlayış, duyuş uyandırma ve estetik yaşantı denilen bir durumun çıkmasını sağlamakla ilişkilidir. Edebî metinler estetik zevk açısından önemlidir Kişide güzel duygular uyandırmayı hedefleyen edebiyatın temeli beğeni duygusuna dayanmaktadır (Aktaş, 2009, s.198). Estetik güzel olan ve hoşa giden unsurları ve insanda haz uyandıran olguları araştırıp sorgulayan bir bilim dalı olarak tanımlanabilir (Coşkun ve Çetinkaya, 2020, s. 256). Edebiyatın ilişkili olduğu başlıca kavramlardan biri estetiktir ve okur üzerindeki başlıca etkisini de estetik üzerinden gerçekleştirir. Okura verdiği estetik haz, onda uyandırdığı estetik zevk edebiyatın yapısı gereğidir.

Estetik, TDÖP'de öğrenciler için "estetik duyarlılığı kazandırma" temel amaçlardan biri olarak yer alır (TDÖP, 2019, s.3). Estetiğe dair eğitimin öğrenciye sunulması; onun duygu ve düşüncelerini estetik düzlemde paylaşmasını sağlayacağı gibi aynı zamanda hayal gücünün imkânlarından yararlanarak yaratıcı bir birey olmasını da tetikleyecektir. TDÖP'de özel amaçlar içerisinde yer alan "Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır" ibaresi Türkçe derslerinde 'estetik, estetik haz, estetik duyarlılık'ın yerini vermesi açısından dikkate değerdir (TDÖP, 2019, s.8). Bu amacın hayata geçirilmesi, Türkçe ders kitaplarında yer alan/alacak olan edebi metinlerle aracılığıyla olacaktır/olmaktadır. Orhun'un da belirtiği gibi okur okuma kültürünü ve estetik duyarlılığı edebiyat sayesinde edinir. Edebiyatla estetik ihtiyacın giderilmesi çocukta estetik algının oluşmasına olanak sağlar. Bu bakımdan çocukların estetik duyarlılık kazanmalarında, karşılaştıkları ilk eserlerin niteliği büyük önem arz etmektedir (2015, s.602). Söz konusu metinlerin, nitelikli çocuk edebiyatı örneklerinden

seçilmesi öğrencilerin estetik duyarlılığının gelişmesinde önemli bir değere sahiptir. Kanter'in de belirttiği üzere,

> Çocuk öznelerin ruh dünyalarına yönelen ve onların yaşam algılarında dış dünyanın kaotik yapısına karşın 'çocuksu bir gerçeklik' oluşturma amacında olan çocuk edebiyatı etik ve estetik ilişkisinden bağımsız değildir. Etik ve estetik arasındaki ilişkinin çocuk edebiyatı ürünlerinde gözetilmesi, çocuklara özgü bir çocukluk felsefesinin ve sosyolojisinin inşa edilmesinde önemi" göz ardı edilemez (2014, s.569).

Çocuk doğal olarak güzele ihtiyaç duyan ve güzel olanı arayan bir varlıktır. (Orhun, 2015, s.602). Bu sebeple, dil öğretimi çerçevesinde çocukta yetkinleştirilmesi istenen okuma, dinleme, konuşma ve yazma gibi temel dil becerilerin estetik değeri taşıyan eserler aracılığıyla geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Nitekim Uçan'ın belirttiği üzere yazınsal bir metnin nesnesi güzelliktir. Onun en temel amacı insanda olan bir güzelliği kelimelerle ifade etmektir (2006, s.1-2). Bu yüzden, öğrencilerin güzeli anlaması ve betimlemesi, estetik haz alması ve estetik duyarlılıkla hayata bakması estetik bir beğeni edinmesi Türkçe derslerinde en pratik şekliyle edebî eserlerin kullanılmasına bağlıdır. Dolayısıyla edebî eserleri kullanma ortaokul öğrencileri için pek çok katkı sağlamakla birlikte estetik haz duyma, estetik duyarlılık kazanma açısından da önemlidir. Anlama becerileri ile ilişkili olarak kullanılan edebî metinler, öğrenme süreçlerinde öğrencilerin estetik duyarlılık kazanmaları açısından da ihtiyaca karşılık verir.

2.5.2. Tarih ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik

Tarih bilimi, insanlığın geçmişten bugüne kadar gelen yaşanmışlıklarına odaklanan bir bilimdir. Ortaokul Türkçe derslerinde, anlama becerileriyle ilişkili olarak tarih, metin seçimi ve kullanımının bir parçası olarak yer alır. Tarihsel olay ve olguları içeren, tarihsel kişilerin yaşamlarına kapı açan, tarihsel dönemleri anlatan metinlerin okuma, dinleme, görsel okuma/izleme öğrenme alanlarında yer alması doğal olarak 'tarih'i, Türkçe derslerinin ilişkili olduğu başlıca disiplinlerden biri hâline getirir. Türk ve dünya tarihine kapı açan metinler üzerinden bir taraftan öğrencilerin anlama becerileri geliştirilirken diğer taraftan tarihe dair entelektüel bilgilerinin geliştirilmesi amaçlanır. TDÖP'ye bağlı olarak Türkçe ders kitaplarındaki temaların bir kısmı doğrudan tarih disiplini ile ilişkilendirilmiştir. Örneğin 'Millî Mücadele ve Atatürk, Millî Kültürümüz' gibi temalar, doğrudan 'tarih'e kapı açar. Bu

noktada, disiplinlerarası düzlemde Türkçe dersleri ile tarih arasındaki sıkı ilişki yadsınamaz. Bu bağlamda Türkçe derslerinde anlama becerileriyle ilişkili olarak metin seçimi ve kullanımı bağlamında tarihin başlıca şu mikro alanlar/kavramlar üzerinden yer aldığını söylemek mümkündür:

2.5.2.1.Millî tarih bilinci

Tarihin disiplinlerarasılığa dayalı olarak Türkçe eğitimine taşınmasındaki başlıca etkenlerden biri, öğrencilerin dil becerileri geliştirilirken diğer taraftan metinler aracılığıyla mensubu oldukları milletin tarihini öğrenmeleri, Türk tarihinin başlıca olaylarını ve dönüm noktalarını bilmeleri ve millî tarih bilinci edinmelerini sağlamaktır. Bu bakımdan Türkçe derslerinde 'tarih' temelde millî tarih bilinci kazandırma amacıyla yer alır. TDÖP'deki "millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi" (TDÖP, 2019, s.8) şeklindeki özel amacı da bu doğrultuda değerlendirmek gerekir.

Büyükkibar'a göre millî tarih bilinci, bir milletin tarihsel köklerini ortaya koyan ve gelecek kuşaklara duyulan gururu aktaran bir bilinçtir (2016, s.96). Tarih bilinci, eğitim öğretim temelinde bireyin toplumsal bir fert olarak yetişmesinde de önemli bir unsurdur. Nitekim Gökberk'in de belirttiği gibi, bir milletin tarihini bilmesi millî benliğini anlaması ve inşa etmesini sağlayan ve öteki uluslararasındaki yerini öğreten bir öneme sahiptir (1983, s.320). Dolayısıyla geçmiş bilgiler üzerine kurulan tarih bilgisi, bireylerin hem kişisel hem de toplumsal yaşantılarını doğrudan etkileyen bir unsurdur. Tarih bilinci, geçmişe dayalı olarak geleceğe bakabilmekten içinde yaşamış olduğu medeniyet ve kültürü şekillendiren unsurlara karşı farkındalığa kadar bazı temel nitelikler kazandırmaktadır. Bireylere bugünü anlama ile gelecekle ilgili bir vizyon geliştirme, vatan gibi temel bir değerin neden önemli olduğuna dair bir algıya sahip olma gibi nitelikler kazandırma hususunda da tarih bilinci destekleyicidir (Ünalp, 2020, s.300). Bu bakımdan ortaokul Türkçe derslerinde bireylerin millî tarih bilincini geliştirici metinlerin kullanımı, Türkçe derslerini 'tarih' disipliniyle ilişkili kılan başlıca noktalardandır.

Bireyler, sosyal yaşamın her evresinde geçmişten günümüze taşınan değerler bütünüyle yetişmektedir. Bu değerlerin aktarımı, metinler aracılığıyla Türkçe ders kitaplarında da yerini almıştır. Okuma metinlerinden dinleme, konuşma ve yazma etkinliklerine kadar pek çok noktada 'tarih', millî tarih bilinci üzerinden kendini gösterir. Örneğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan *Mustafa Kemal'in Kağnısı*, öncelikle öğrencilerin okuduğunu anlama

becerilerini geliştirmek amacıyla yer alırken tematik kazanımlar bağlamında Millî Mücadele ve Atatürk'le ilişkili olarak millî tarih bilincini geliştirme yolunda da işlevseldir (Baran ve Diren, 2019, s. 40-41). *Mustafa Kemal'in Kağnısı*'nın işlenmesi sürecinde, hazırlık aşamasından itibaren yer alan etkinlikler ve sorular Sosyal Bilgiler dersiyle paralel biçimde Millî Mücadele, Mustafa Kemal Atatürk ve bağımsızlık mücadelesi, kazanılan zaferler, Türk kadının Millî Mücadele'deki yeri ve önemi gibi konuları içermektedir. Bu şiirle ilişkili olarak gerçekleştirilen, dört temel dil becerisine dayalı etkinlikler üzerinden öğrencilere millî tarih bilincinin verilmesinin amaçlandığını görmekteyiz. Bu bakımdan anlama becerileriyle ilişkili olarak metin seçimi ve kullanımı üzerinden 'tarih'in Türkçe derslerinde yerini alan başlıca disiplinlerden biri olduğunu söyleyebiliriz.

2.5.2.2.Tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar

Günümüzü değerlendirmenin en temel yollarından biri de tarihten yola çıkmaktır. Tarih, günümüz ve geçmiş arasında köprü görevi kurarken, aynı zamanda insanlığın bugüne kadarki tüm yaşantılarını da bünyesinde taşımaktadır. Bu yaşantılar, doğrudan kültürle de ilişkili olarak toplumsal normlar olarak da karşımıza çıkar. Toplumsal kurallar, örf, adet, gelenek, görenek gibi olguların tarihsel bir derinliği vardır. Toplumsal normlar, doğal olarak tarihi ve kültürü gündeme getirir. Bir toplumun yaşantıları yüzlerce yılın bir birikimi olarak kültürü oluşturur. Kültür, bir toplumun üyesi olarak insanın 'bilgi, inanç, sanat, ahlak, yasa, adet' gibi benimsediği tüm beceri ve alışkanlıkların bütünü olarak tanımlanabilir. (Solak, 2016, s. 195). Kültürün içerdiği başlıca ögelerden biri de toplumsal normlardır ve toplumsal normlar, kültürel olduğu kadar tarihseldir.

İnsan, sosyal ve kültürel bir varlıktır ve belirli bir topluluğun parçası olarak doğar ve yaşamını sürdürür. Ancak bireyin, bir arada yaşama eğilimi, içinde yaşadığı topluluk ya da grup içindeki ilişkilerini belirli bir düzen içinde yürütmesi ve bu düzenin kalıcılığı için birtakım normlara uymasını gerekli kılar. Toplumsal düzenin sağlıklı bir şekilde işleyişi, sınırları ve kuralları tespit edilmiş olan ortak bir uzlaşıya ya da otoriter bir anlayışa dayanır. Birey, bu ilişkiler çerçevesinde yaşadığı topluluğun bir parçası olur (Nar, 2013, s.273-274). Toplumsal normlar ve toplumsal değerler sosyolojinin konusu olmakla birlikte tarihsel derinliği olması açısından 'tarih'i de ilgilendiren bir meseledir.

Bireyin yaşadığı toplumun bir parçası hâline gelmesi kültürel değerlerin, âdet, gelenek ve görenek gibi toplumda yerleşik olguların aktarılmasıyla da doğrudan ilişkilidir. Ortaokul Türkçe derslerinde TDÖP doğrultusunda 'Millî Kültürümüz' ve 'Birey ve Toplum' gibi

temalar başta olmak üzere çeşitli temalara bağlı olarak ‘(tarihsel derinliğiyle) toplumsal normların gösterilmesi ve öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumu tanıması amacı söz konusudur. Bu yönüyle de tarih disiplini ortaokul Türkçe derslerinde yer alır. Öğrenci, mensup olduğu toplumun tarihsel birikimiyle toplumsal normları öğrenir. Bu normlar, örf, âdet, gelenek ve görenek gibi unsurların biçimlendirdiği olguları beraberinde getirir. Bu olgular Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan ilk ve ortaokul ders kitaplarına ünite bazında yerleştirilmiştir.

Aktın’a göre, ulusal tarih programları içerisinde kültür ve tarihi miras çerçevesinde sunulan amaç ve hedefler, öğrencilerin geçmişine dair bakış açılarını geliştirmeye yöneliktir. Bu programlar aynı zamanda bireyin toplum içerisindeki rolü ve doğasıyla ilgili bakış açıları da sunar. Bu noktada, tarih eğitimi, ‘ihtiyaç duyulan vatandaşı yetiştirmek için tarihsel öğrenmeler aracılığıyla problem çözebilen, düşünme becerileri gelişmiş kişisel tutumlar geliştiren bir eğitimi bünyesinde barındırır (2016, s.95). Türkçe ders kitaplarında da bu amaca yönelik metinlerin yer aldığı ve bu metinler aracılığıyla toplumsal normların ve kültürel değerlerin tarih temelinde verildiği gözlemlenmektedir.

İlkokul ve ortaokul düzeyinde ‘tarih’ çeşitli yönleriyle çeşitli derslerin içeriğine yerleştirilmiştir. 1-3. sınıflarda hayat bilgisi dersi ile başlayan, öğrencileri tarih ile buluşturma işlemi, 4-7. sınıflarda sosyal bilgiler, 8. sınıfta ise vatandaşlık ve T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük eğitimi ile devam eder. Bunlarla birlikte ‘tarih’, çeşitli mikro alanlar ve kavramalar üzerinden Türkçe derslerine de yerleşir. Bu mikro alanlardan7kavramlardan biri de toplumsal normlardır. Toplumsal normlar güncel ve tarihsel yönüyle Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin içeriğinde yer alır. Metinler aracılığıyla öğrencilerin toplumsal kuralları bilmesi, toplumsal normları tanıması, tarihsel derinliğini öğrenmesi vb. amaçlanır.

2.5.2.3.Evrensel tarih/dünya tarihi

Türk tarihi kadar insanlığın ortak tarihi ve tarihsel mirası ve dünya tarihini ilgilendiren olaylar da Türkçe derslerinde kullanılan metinler aracılığıyla öğrenme süreçlerine yerleştirilir. Evrensel değerlerin öğretilebilmesi amacıyla evrensel tarihin, insanlığın varoluşundan bugüne kadar geçen sürecin öğrencilere aktarılması söz konusudur. Eğitimin temel hedeflerinden biri de dünyayı tanıyan, geçmişten günümüze insanlığın yaşam evrelerini bilen, empati kuran, olayları evrensel bir bakış açısıyla yorumlayabilen ve yaratıcı düşünebilen bireyler yetiştirmektir. Demircioğlu ve Tokdemir’e göre eleştirel, analitik ve demokratik düşünme gibi zihinsel becerilerin gelişmesinde katkı sağlayan tarih derslerinde aynı zamanda öğrencilerin

vatandaşlık bilinçlerinin de geliştirilmesi sağlanır. Vatandaşlık bilinci, evrensel tarihin getirdiği birtakım kavramları içerir. Tarih öğretimi vatan, millet, bayrak, devlet, yönetme biçimi, hak ve sorumluluklar gibi unsurların öğretimi ve bu yönde bu bilinç kazandırılmasına yöneliktir. Bireysel, kültürel ve evrensel değerlerin öğretilmesi kadar bunlara yönelik yeni değerlerin de oluşması da tarih disiplini ile mümkündür (2008, s.69). Bu yönüyle tarih ve Türkçe dersleri arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. TDÖP'de yer alan 'birey ve toplum (ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içerme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman)', 'hak ve özgürlükler (bireysel haklar, birinci kuşak haklar, çocuk hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, eğitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkını savunma, hasta hakları, hayvan hakları, ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.) ve 'vatandaşlık (adalet, alın teri, çalışma, emek, eşitlik, göç, göçmenlik, görev bilinci, hukukun üstünlüğü, iş birliği, mültecilik, özgürlük, paylaşma, sorumluluk, üretme, vergi bilinci vb.) temalar/alt temalar (2019, s.15-16) millî tarih kadar dünya tarihiyle/evrensel tarihle ilişkilidir. Bu bakımdan bu temalarla ilişkili olarak Türkçe ders kitaplarına konulan okuma, dinleme metinleri, doğal olarak, işlenilen konuların tarihsel perspektifle değerlendirilmesi gibi bir bilişsel eylemi de gerekli kılmaktadır.

Tarih dersleri birey ve toplumla ile ilgili değerlerden başlayarak entelektüel, kültürel, politik, mesleki, ahlaki, millî ve evrensel değerler gibi pek çok değer grubunun öğretilmesinde olanak sağlayıcı niteliktedir. Bu dersler aracılığıyla öğrenciler kültürleri ile değerlerini, oluşum süreçlerini ve süreç içerisindeki ilerleyiş ve değişimi görme ve anlama şansı da yakalarlar (Tokdemir ve Artan, 2012, s. 172). Dolayısıyla öğrencilerin bu çeşit bir öğrenmeyi anlama becerileri bağlamında metinler aracılığıyla Türkçe derslerinde gerçekleştirdiklerini söylemek mümkündür.

2.5.2.4.Müze eğitimi

20. yüzyılda müzelerin eğitim işlevleri hakkında çalışmalar üzerine yoğunlaşılmış ve hemen hemen her derse yönelik uygulamaların yapılabilirliği betimlenmiştir. Hooper-

Greenhill (2007), müzelerin eğitimdeki işlevleri üzerine değerlendirme yaparken müzelerin eğitsel ve pedagojik amaçlar bağlamında birer öğrenme ortamı olarak kullanılmasının zorunluluğuna dikkat çeker. Müzeler, kültürel değere sahip olup bir bütünü çeşitli yönleriyle koruyan, inceleyen, değerlendiren ve toplumun estetik beğenisini karşılamak amacıyla kurulan kurumlardır. Ayrıca bu kurumlar, sanattan bilime, sağlıktan teknolojiye kadar tüm alanlarda koleksiyonu bulunan kurumlar olarak da nitelendirilebilir (Riviere, 1962, s.20-24'den akt. Şahan, 2005, s.2). Öğrenciler müzeler aracılığıyla derste edindikleri bilgileri pekiştirebilirler. Son zamanlarda sanal müze gezilerinin de yapılabildiği düşünüldüğünde Türkçe derslerinde görsel okuma/izleme alanıyla ilişkili olarak sanal gezilerinde yer aldığı müze gezilerine yer verilmesi yönünde bir eğilim söz konusudur. Dolayısıyla bu eğilim, yine 'tarih'in bir disiplin olarak Türkçe derslerine yerleşmesi açısından başlıca yollardan biridir. Türkçe derslerinde müzelerin tanıtımına yönelik metinlerin yer alması da iki disiplin arasındaki geçişi sağlayacaktır. Ayrıca Türkçe dersinin temel amaçlarından biri olan anlama becerilerinin yetkinleştirilmesi de bu disiplinlerarası geçişle desteklenmiş olacaktır.

Şahan'a göre müze eğitimi anlamlı deneyimler sunarak insanları öğrenmeye motive eden bir unsurdur (2005, s.2). Bu motivasyon süreciyle desteklenen etkinliklerin anlamlandırılması da öğrenciler tarafından daha kolay olacaktır. Özellikle de müzelerin görselliği üzerinden öğreticiliğin esas alınması, hikâye anlatımlarına yer verilmesi gibi hususlar, Türkçe derslerinde anlama becerilerinin içeriğini çeşitlendirmek ve zenginleştirmek ve öğrenmeyi kalıcı kılmak açısından önemlidir. Özellikle de, tarih, kültür, iletişim ve aktif öğrenme ortamı olarak arkeoloji müzeleri eğitimde öğretmen-öğrenci etkileşimini artıracak öğrenme alanlarıdır. Türkiye'nin hem tarihsel hem de kültürel anlamda zengin ve çok farklı kültürlerin etkileşim içinde bulunduğu bir ülke olması, bu değerleri müzeler aracılığıyla öğrencilere aktarabilmede önemli bir potansiyeli beraberinde getirmektedir (Alkış ve Güleç, 2003, s.66). Görsel sunuların sıklıkla kullanıldığı bu müzeler, öğrencilerin hem bilişsel hem de duyuşsal yönden gelişimine katkıda bulunacaktır. Müzeler sayesinde, ders kitaplarında yer alan tarihsel bilgi ve kavramların somut olarak gösterilmesi sağlanacak, kısa anlatılar sayesinde konunun akılda kalıcılığı artırılacaktır. Anlama yetkinliği kazandırmada somutlaştırma önemli bir yoldur. Nitekim Abacı'nın da belirttiği üzere, müzeler kişileri düşünmeye zorlayan, gözlem yoluyla ilişkiler kurduran bir niteliğe sahiptir. Karşıtlıkları da göstererek belirli bir yorumla sonuca ulaştırabilirler. Bu yüzden müzeler gözlem, mantık, yaratıcılık, hayal gücü ve beğeni gibi unsurların ortaya çıkmasına zemin hazırlar (1996, s.16). Anlama becerilerinin bir diğer temel niteliği öğrencinin bilgiye dair motivasyon durumudur. Bu sebeple de, tarihsel olguların

anlatıldığı, görsel ve işitsel malzemelerle desteklendiği müzeler; daha öncesinden edinilmiş olan bilginin anlamlandırılması açısından da işlevseldir. Müzelerin bünyesinde yer alan resimli konferans odaları da öğrencilerin gerçek nesneye olan ilgisini artırıcı niteliktedir. Bu sayede öğrencilerin hem dinleme hem de görsel okuma becerilerine katkı sağlanır.

Kültürel değerlerin aktarımı, tarihsel değerlerin nesilden nesile aktarılarak canlılığının korunması eğitimin temel amaçlarından biridir. Bu amaca istinaden, öğrencilerin görsel kanıtlar aracılığıyla tarafsız gözlem yapabileceği, tarihsel olanla bugün arasında bağdaşımlar kurabileceği, değerlendirme ve tasnif yapabilme yeteneğini zenginleştirebileceği müze eğitimi, çağdaş eğitimin bir gereğidir ve Türkçe eğitimi ile de zengin bir içerikle buluşturulabilir. Nitekim öğrenciler okul dönemine gelene kadarki süreçte oyun yoluyla öğrenmeyi edinmiştir. "Çocuğun yaşamla kurduğu ilişkiler yumağında oyun ve imgeleme çok rastlanır." (Abacı, 1996, s.45). Çevresindeki objeleri, oyuncakları ve hikâye kitaplarında yer alan resimleri yorumlarken ve anne ve babasından, etrafında yer alan insanların konuşmalarından öğrendiği bilgilerden hareketle anlama becerilerini yetkinleştirme çabası içerisindedir. 'Çocuk müzeleri'nin bu noktada önemli bir yeri bulunmaktadır. Öğrenmeye başlarken, çocuklara verilen ilk objeler oyuncaklardır. Oyuncakların dünyası aynı zamanda tarihsel bir geçmişe, niteliğe ve hikâyelere sahiptir. Bu hikâyelerin anlatıldığı müzeler, görsel olanın anlamlandırılması noktasında önemli bir değere sahiptir. Öğrenmenin sosyal bir faaliyet hâline getirildiği müzeler sayesinde 'anlam' ve 'anlama' olguları aktif bir nitelik kazanacaktır. Görsel kanıtların değerlendirmeyi kolaylaştırması aynı zamanda öğrencinin gözlem yeteneklerinin güçlenmesiyle daha evrensel düşünebilme yeteneği kazanması demektir. Şahan'a göre, gözlem yapma, düşünce ve duyguları ifade etme, hayal gücünü kullanma, kendi yaşamına bağlama, objeleri okuma, kültürel değerleri ve yaşamı paylaşma, gerçeği arama gibi özellikleri müzelerin içerisinde bulmak mümkündür (2005, s.5). Nitekim müzelerin bir kısmında etkin bir öğrenim yöntemi olan drama, program dâhilindedir. Tarihsel mekânların ve tarihi kişiliklerin resmedildiği mekânlarda öğrenciye oyun ile tanıtılan olay ve olguların kalıcılığı 'bilgi' bağlamında daha etkin bir rol oynamaktadır.

Bu bağlamda, Türkçe eğitimi ile ilgili öğrenme süreçlerine müze eğitiminin yerleştirilmesi 'anlama' becerisinin geliştirilmesi kadar, Türkçe eğitimine bir disiplin olarak 'tarih'i yerleştirmenin de yoludur.

2.5.3. Coğrafya ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik

Yaşanılan herhangi bir yerin tanımlanabilmesi o yerin coğrafi özellikleri ile de bağlantılıdır. Türkçe derslerinde mekâna dair yapılan tanımlamalar sadece bir evin içinde ve dışında olan nesnelerin betimlenmesi ile değil aynı zamanda o yerin coğrafi alanının kendisine kattıkları ile de betimlenebilir. Bu yüzden coğrafya tanımını Ünlü'nün de belirttiği üzere, insan ve mekân ilişkisini, doğal ve beşerî olay veya durumların dağılışlarını inceleyen bir bilim olarak yapmak mümkündür (2014, s.1). Tanımı genişletecek olursak:

> Coğrafya doğal süreçlerle çevrelerin nasıl ortaya çıktığını, toplumların nasıl oluştukları, organize oldukları, çevreyi olumlu/olumsuz şekillerde kullanmaları, toplumların içerisinde yaşadıkları çevrelerden nasıl etkilendiklerini açıklamaya çalışan bir disiplindir. Böylece coğrafyanın amacı doğal ve beşerî koşullar ile onların çevreleri arasındaki etkileşimleri incelerken yerler, mekânlar ve bölgelere odaklanır (Balcı ve Bilgili, 2016: 474).

İnsanın yaşadığı ortamla olan bağını tanımlayan bir disiplin olmanın yanında 'mekân' kavramının bireyin zihninde anlamlandırılmasının da aracı niteliğindedir. Bu yönüyle, bir disiplin olarak coğrafya, Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde 'mekân' olgusunun yorumlanmasında, öğrencilere yaratıcı okuma olanağı sağlayacaktır. Ünlü, öğrencilerin yaşadığı mekânı ve dünyayı anlama ve anlamlandırmasında coğrafyanın önemli bir etken olduğunu belirtir. Çünkü insanların mekânsal algıları yaşadıkları alanla doğrudan ilişkilidir (2014, s.46). Eğitim ve öğretim alanında da durum bu şekildedir. Gülüm, coğrafya disiplinin amacını 2005 yılı müfredatı çerçevesinde açıklarken; "çocuğun yakın ve uzak çevresini tanıyarak toplumsallaşmasını ve içinde yaşadığı toplumun kültürünü, tarihini, kurumları tanımasını sağlayarak; toplumdaki rollerinin gerektirdiği davranışları, çevrenin kendisine sağladığı olanakları ve bunlardan yararlanma yollarını" kazandırmanın esas unsur olduğundan bahseder (2010, s.208). Bu noktada, ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlama öğrenme alanının geliştirilmesi amacıyla kullanılan metinlerde, coğrafyanın varlığı doğal olarak coğrafyayı Türkçe eğitiminin ilişkili olduğu başlıca disiplinlerden biri hâline getirmektedir. Türkçe eğitiminde coğrafyanın yerini tanımlayıcı temel mikro alanları ve kavramları şöylece ele almak mümkündür:

2.5.3.1.Beşerî coğrafya

Nüfus ve yerleşme gibi konuların ele alındığı bu alanda, insan ve mekân ilişkisi de yer bulmaktadır. Beşerî coğrafya alanı; nüfus, sağlık, yerleşme, tarihi ve siyasi olmak üzere çeşitli alt dallardan oluşmaktadır. Bunlardan, nüfus coğrafyasına bakıldığında; nüfusun nasıl

dağıldığını, özelliklerini, göç durumunu ve bunları etkileyen faktörleri incelediğini görürüz. İnce'nin de belirttiği üzere insan yaşamını ve doğal çevre etkileşimini inceleyen coğrafyanın alt alanlarından biri beşerî coğrafyadır (2021, s.76). Bu noktada, metinlerin 'mekân' kullanımında sıklıkla karşımıza çıkan 'şehir-köy- kırsal' gibi olguların coğrafya ile olan ilgisinden bahsetmek gerekecektir. Metinlerde işlenen köyden kente göçün getirdiği sosyal-ekonomik durumlar, kent yaşamı ve zorlukları, kentleşme ve sorunları, insan ve çevre, kırsal kesimdeki insanların kente göçüyle başlayan kültürel değişimi gibi birçok olgu temelinde Türkçe eğitimi coğrafya disiplinini içerisinde barındırmaktadır.

Coğrafya disiplininin Türkçe eğitimi ile olan bağı 'metin' unsuruyla açıklanabilir. Nitekim "İlk coğrafi yazılar, destanlardaki tasvirlerle, daha çok seyahatname türündeki gezi ve gözlem yazılarıyla başlatılmıştır. Eski, orta ve yeniçağ devrelerini de kapsayan bu uzun süreç 'tasviri devre' olarak nitelendirilmiştir" (Balcı ve Bilgili, 2016, s.483). Dolayısıyla metinlerde okurun anlamlandırması gereken başlıca ögelerden biri mekân ve dolayısıyla da coğrafyadır.

Coğrafya öğretiminde en etkin tür örneklerinden biri de gezi yazılarıdır. Hem gezilen yerin fiziki özelliklerine hem de beşerî ve ekonomik özelliklerinin çoğuna bu metinlerde yer verilir. Öztürk'e göre, özellikle de bölgeler coğrafyası işlenirken o bölgeye ait gezi yazılarının kullanılması hem öğrencilerin dikkatini çeker hem de işlenen konunun sürekliliği açısından önem taşır (2007, s.72). Bu metinler hem Türkçe eğitimi hem de coğrafya disiplini temelli derslerde kullanılmaya uygun olmakla birlikte; kullanılan eserlerde yer alan bilgilerin doğruluğu özellikle de coğrafya disiplini için kayda değer ölçüde önemlidir. Nitekim bu eserlerin edebî niteliği mekân tasvirinde farklı betimlemeleri de beraberinde getirecektir. Ancak mekân olgusunun öğrenciye kazandırılması da hem gerçek hem de gerçek dışı olguların metin içinde bir bütünlük hâlinde verilmesi ile mümkün kılınacaktır.

> Örneğin, en ünlü Türk gezgini olarak kabul edebileceğimiz Evliya Çelebi dahi seyahatnamesinde, tarihi coğrafya için paha biçilmez bilgilerin yanı sıra bu tür abartılara da yer vermektedir. Fakat bu özellik de sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından, öğrencilerde bir metinde gerçek ile gerçek olmayan olgu ile yorum ya da görüşü birbirinden ayırt edebilme becerisini geliştirmesi amacıyla yapılacak etkinliklerde kullanılabilir (Öztürk, Keskin vd, 2014, s.134).

Türkçe derslerinde okuma metinlerinin yanında ilgili coğrafi bilgiye dayalı kısa süreli belgesellerin öğrencilere aktarılması ve ikisi arasındaki farkın yorumlatılmasına yönelik etkinlikler tasarlanabilir.

Edebî metinlerin ana unsurlarından biri olan mekân, yazarın hayal dünyasının ürünü olmakla beraber bir mekân disiplini olarak nitelendirilen coğrafyanın da olanaklarından

yararlanmaya karşılık gelir. Küçük, doğanın ana mekân olarak kullanıldığı destanlara dikkat çekerek, doğaya dair ayrıntıların işlenirken kişilerin yaşamlarını besleyen değerlerin de aktarımının sağlandığını belirtir. Manas Destanı'nı çağdaş anlatım yöntemleriyle yorumlayan Cengiz Aytmatov'dan, yazılarında destansı bir anlatımı benimseyen Yaşar Kemal'den örnekler vererek eserlerindeki coğrafya disiplininin önemini vurgular. Ona göre, bu yazarlar coğrafyayı bir mekân olarak kullanırken bir karakter olarak da entegre edebilmektedir (2019, s.16-17). Bu bakımdan özellikle kurmaca metinlerde coğrafi mekânların ayrıntılı betimlemeleri, mekâna dair geniş çaplı etkinlikler yapmayı gerekli kılmaktadır. Ayrıca mekân-insan ilişkisine bağlı olarak mekânın insan üzerindeki etkisini, insanın mekâna bakış açsını, mekân-insan etkileşimini vb. değerlendirici etkinlikler/sorular öğrencilerin metni anlamlandırma sürecinde derinleşmesini sağlarken coğrafyanın metinlerde edindiği işlevi ele almaya da imkân sunar. Ayrıca, edebiyat ve coğrafya ilişkisinin bir başka boyutu ise Özkan'ın da belirttiği üzere kenti ve köyü ele alan eserlerde gözlemlenmektedir. Ona göre, köy romanının yanında kenti çeşitli yönleriyle ele alan romanlar da edebiyat tarihlerinde yer almaktadır (2021, s.50).

Türkçe eğitiminde hikâye ve roman gibi edebî türler kadar deneme, gezi yazısı, biyografi vb. bilgilendirici metinlerde ve belgesel, film, reklam vb. görsel metinler üzerinden coğrafya disiplininin Türkçe derslerine yerleştiğini söylemek mümkündür. Ancak bu tarz metinler doğrudan coğrafya öğretimi amaçlı kullanılmaz. Bu tür metinler, olay ve metin çözümlemelerinde, örneklerin çoğaltılmasında veya bir bölgedeki coğrafyanın daha iyi anlaşılmasında kullanılan ders araçlarıdır. Dolaylı anlatımlar içeren hikâye ve romanlar öğrencilerin hayal gücünü çeşitlendirme açısından önemlidir. Hikâyeler hayali yerler, bilinmeyen kavramlar kadar bilinen çevrelerle, dünyevi mekânlarla ilgili tartışmalarda temel oluşturabilir. Başka ülkelerin geleneksel efsaneleri de öğrenme süreçlerinde kullanılabilir (Ünlü, 2017, s.391). Bu tür metinlerin Türkçe derslerinde kullanılması iki disiplin arasında köprü sağlayacak olup disiplinler arası temelli bir öğrenmeyle üst bilişsel düşünme becerisini bireye kazandıracaktır.

Doğa ve çevre olaylarını betimleyen ve Türkçe ders kitaplarında da metin olarak kullanılan 'pastoral şiir' örneklerinin de coğrafya disipliniyle etkileşimi vardır. Şen'e göre, bireyin doğup büyüdüğü, hayatının bir dönemini geçirdiği coğrafi alanlar, ev gibi kapalı mekânlar hem kişiliğini şekillendirmekte hem de geleceği üzerinde bir etki bırakmaktadır. Ona göre, insanların kişiliğini ve sanatsal üretimlerini etkileyen unsurlardan biri de mekân, yani coğrafyadır (Şen, 2018, s.267). Bu düşünceyi destekleyecek nitelikte olan edebî

eserlerden biri de şiirdir. Şiirlerin 'mekânsal' betimlemeler yaparken gerçekçi nitelikler yanında imge unsurundan da yararlanıyor olması, onun aynı zamanda öğrencinin yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisini destekleyici yönünü de ortaya koymaktadır.

2.5.3.2.Kültürel coğrafya

Kültür, bünyesinde bulundurduğu sanat, gelenek, görenek, töre ve adetler gibi unsurlarla tanımlanan ve bir toplumun yaşam biçimini ifade eden bir terimdir. Ertürk'e göre, tarih içinde yaratılan bir anlam ve önem sistemi olarak insana ilişkin bir kavramdır. Ayrıca kültür, insanların bireysel ya da grup olarak toplu yaşamlarını düzenleyip yapılandırma sürecinde kullanmış oldukları inanç ve adaletler sistemi olarak nitelendirilebilir (2010, s.7). Topluluklar, tarih boyunca yaşadıkları coğrafyayı kendi ilgi ve arzularına göre anlamlandırma yoluna gitmiştir. Bu anlamlandırma sürecinde farklı kültürel öğeler ortaya çıkmıştır. Kültür denilince ilk akla gelen sanat, müzik ve edebiyat gibi olguların yanında; giyim kuşam, gıda tercihi, evlerin mimarisi, eğitim, coğrafi yaşam düzenleri gibi olgular da düşünülmelidir. Bu olguların hepsi kültürün bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürü oluşturan bileşenlerin başında 'dil' olgusunun yanı sıra din, değerler, normlar, örf, adet ve günümüzün yadsınamaz bir gerçeği olan teknoloji gelmektedir. Türkçe eğitiminde kullanılan metinlerin kültürel coğrafyaya da kapı açtığını, Türk kültür coğrafyasını çeşitli yönleriyle içerdiğini, dünya kültür coğrafyalarından konuları işlediğini, böylece kültürel coğrafyayı Türkçe derslerine taşıdığını söylemek mümkündür. Geçmişten günümüze kadar ister yazılı ister sözlü olsun, kültürel değerler metinler aracılığıyla nesilden nesile süregelmiştir. Kültür, her ne kadar tarihin bir parçası olarak düşünülse de içerisinde bulunduğu mekân faktörü bağlamında coğrafya bilimiyle de yakından ilişkilidir. Bu noktada, literatürde yerini alan kültürel coğrafya terimine ayrıca yer vermek gerekecektir. Ertürk'e göre, kültürel coğrafya insanların içinde yaşadıkları fiziki coğrafyayı değil insan kültürlerinin vurgulandığı bir anlamı içerir. Kültür coğrafyası, "kültür gruplarını ve toplumun mekânsal işleyişi bakımından mekânsal çeşitlilikleri inceler, dil, din, ekonomi, yönetim ve diğer kültürel olguların bir yerden diğerine değişme veya aynı kalma yollarını tasvir ve analizi üzerinde durur" (2010, s.25).

Kültür coğrafyası, kültürün ve toplumun mekânsal farklılıkları ile ilgilenir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde, kültür aktarımı coğrafi mekânların özellikleriyle de verilmeye çalışılır. Örneğin, metinde yer alan evlerin mimari yapısından, karakterlerin konuşma dili olarak kullandığı ağızlara kadar hepsi coğrafi mekâna ait kültürel unsurlar olarak karşımıza çıkar. Evliya Çelebi'nin seyahatnamesi şehirlerin özelliklerinin aktarımında

kültürel coğrafya örneği olarak sunulabilecek niteliktedir. Yazar, gittiği yerlerin mimari yapısından, giyim kuşamına; yöre ağızlarından yeme içme alışkanlıklarına kadar tüm özelliklerini o coğrafyaya ait bir değer olarak sunmaktadır. Öğrenciler bu tür metinler okuduğunda disiplinler arası bir yolculuğa çıkacaktır. Anlama becerileri yetkinliği için okutulacak olan bu tür eserler, öğrencilerin Türk ve dünya kültür coğrafyalarına dair bilgi birikimlerini destekleyeceği gibi yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisi kazanma yolunda da katkıda bulunacaktır. Yaşadığı coğrafyaya, dünyaya ve mekân olgusuna daha kültürel bir bakış açısı ile bakma yetisi de kazanacaktır.

2.5.3.3.Görsel materyallerde coğrafya

Öğrencilerin düşüncelerini görüntü ile bütünleştirerek detaylı analiz yapma becerisi kazanmasının bir diğer yolu da atlas, harita, dünya küresi vb. görsel materyallerin Türkçe derslerinde kullanılmasıdır. Görsel okuryazarlığın temelinde yer alan görselleri anlamlandırma eylemi doğal olarak Türkçe eğitimini coğrafya disipliniyle de ilişkili hâle getirir. Coğrafya dersinin temel materyallerinden biri olan haritalar ve belgeseller Türkçe dersi kapsamında kullanılabilecek başlıca görsel sunu malzemeleridir. Ünlü'ye göre bu görsel malzemeler içinde coğrafyanın özü olarak kabul gören haritalar, bilgilerin görsel olarak öğrenilmesinde en güçlü lisan olarak betimlenebilir (2017, s.392). Bu sayede coğrafi mekâna dair yorum yapabilme yeteneği güçlendirilmiş olacaktır. Harita, atlas ve kroki gibi görsel materyaller Türkçe dersi öğrencilerinin PISA gibi sınavlarda da önemsenen eleştirel ve analitik düşünebilme yetisi kazanmasında etkili olacaktır. Nitekim düşünmenin gelişmesi grafik ve tablo okuma becerisinin kazandırılması ile de mümkündür (Maden ve Altunbay, 2016, s.1978). Okuma faaliyetinin en fazla yapıldığı ders olan Türkçe dersleri için 2005 ve 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programlarında da grafik ve tablo okumanın yer aldığı, bunun görsel okuma becerisi kapsamında ele aldığı görülmektedir.

PISA sorularına bakıldığında anlama için görsel okuryazarlığın önemsendiği gözlemlenmektedir. Görsel okuma, görsel sunu veya izleme becerisine yönelik etkinliklerle donatılmış bir Türkçe eğitimi ve Türkçe ders kitapları öğrencilerin anlama becerilerini geliştireceği gibi bu tür sınavlardaki başarıya da olumlu etki edecektir. Yapılan çalışmalar PISA'da sürekli ve süreksiz metinler formatında yer alan ve görsel okumayı hedefleyen metin türlerinin Türkçe öğretim programlarında yer almadığını belirtir. TDÖP'de (2019) öyküleyici, bilgilendirici, betimleyici, tartışmacı metin türleri yer almaktadır. "Ancak, PISA'daki öyküleyici, bilgilendirici, betimleyici ve tartışmacı metin türlerinin alt dalları Türkçe öğretim

programlarındakilerle karşılaştırıldığında günlük hayata dönük ve daha detaylıdır" (Ören, vd., 2017, s.278).

Türkçe ders kitapları incelendiğinde, genellikle yazılı metin odaklı bir metin kullanımının söz konusu olduğu ve görsel okuryazarlığın geri planda kaldığı gözlemlenmektedir. Günay ve Parsa'nın da (2013) dikkat çektiği üzere 21. yüzyılda dijitalleşmedeki hızla birlikte iletişimde görsel kullanımının çok fazla artması 'görsel göstergebilim' disiplini ile ilişkili olarak 'imgelerin anlamlandırılması'nı özel bir beceriye dönüştürmüştür.

Görsel okuma, imgeleri yorumlamaktır. İmge temelli bir kodlama, imgelerle dil oluşturma, imgeler aracılığıyla dili yorumlama gibi beceriler ne yazık ki öğretim materyallerinde verilememektedir. İmgenin dili, somuttur ve öğrenimde kalıcılık sağlar. İmgeler, simgesel, analojik ve metaforik anlamlar da içerir. İmgelerin yaratıcı düşünmeyle de ilişkisi vardır ve öğrencilerin dili etkin kullanması yolunda birer model işlevi görür. Bu sebeple Türkçe eğitiminin başta görsel ve işitsel sanatlar olmak üzere görseller içeren coğrafya disiplini ile olan bağı yadsınamaz derecede önemlidir.

Coğrafya dersinin temel materyali niteliğinde olan haritalar, öğrencilerin analitik düşünme yetisini geliştirici niteliktedir. Örneğin, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde farklı tarım ürünlerinin yetiştiği olgusu ezbere dayalı olduğunda unutulmaya müsaittir. Ancak bütün bunlara dair bilgilerin harita içerisine yerleştirilmesi öğrencilerin bilgiyi ezber yoluyla değil, görsel yolla ve uygulamayla edinmesini sağlayacaktır. Maden ve Altunbay'a göre "bir grafiği ya da tabloyu analiz edip kendi cümleleriyle ifade etme ya da var olan bir metni grafiğe dönüştürme Bloom'un taksonomisinde sentez basamağına denk gelir" (2016, s.1980). Aynı şekilde Türkçe derslerinde, coğrafi bir unsurun aktarımında harita, kroki, tablo gibi verilerin kullanılması soyut olan bir olgunun somutlaştırılmasını ve anlamlandırma sürecinde öğrencinin daha yetkin bir birey hâline gelmesini sağlayacaktır.

2.5.4. Kültür Bilimi ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik

Kültür bilimi etnografya düzleminde toplumların geçmişten bugüne kadar süregelen kültürlerini inceleyerek aralarındaki etkileşimleri ortaya koyan bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır. Özdemir, kültür biliminin çalışma metodolojisini ve işlevselleğini ortaya koyarken kültürü, değişim ve dönüşümleri yaratan etkileşimler bütünü ve ürünü olarak tanımlar ve kültürler arası etkileşimden bahseder. İç ve dış dinamikler, kültürün oluşumunu,

gelişmesini ve yayılmasını belirler. Bu bakımdan kültür araştırmaları kültürü oluşturan ögeler üzerine süreç odaklı yaklaşımlar esas alır ve bu yaklaşımda geçmiş ve bugün, hatta gelecek birlikte değerlendirilir. Kültürün yaratım, aktarım, gösterim, deneyimlenme, özümsenme, benimsenme, geliştirilme, değiştirilme gibi farklı süreçleriyle ilgili dinamikler ancak sürekli değişen ve dönüşen disiplinler arası yaklaşımlarla çözümlenebilir. Kültür bilimi yaratıcı ve çözümleyici aklın rehberliğinde geçmişle ilişkili olarak bugünün çözümlenmesini, yorumlanmasını ve geleceğin de öngörülerek tasarlanmasını amaçlar (2017, s.7).

Kültür biliminin Türkçe öğretimindeki yeri tarih ve coğrafya gibi diğer disiplinlerle etkileşimin sağlandığı metinlerdedir. Toplumların tarih boyunca yarattıkları kültürel ögeleri inceleyen kültür bilimi, doğal olarak Türkçe ders kitaplarının kültüre dair içeriği dolayısıyla Türkçe eğitimiyle ilişkili hâle gelmektedir. Millî ve kültürel kavramları kazandırmada önemli bir yer tutan Türkçe ders kitapları, kültüre dair her türlü ögeyi geçmiş, bugün ve gelecek çizgisinde bireyler için anlamlandırma sürecinin başlıca ögesi yapar. Anlama becerileri için kullanılan metinler, Türk kültürüne ait pek çok ögeyi öğrencilerin bilimsel, yaratıcı, entelektüel bir bakış açısıyla ele almaları için imkân sunar. Kültürün bileşenleri, başta dil olmak üzere, öğrenciler için öğrenme sürecinin başlıca materyali niteliği taşır.

Bu noktada, "millî ve kültürel kavramların edinimi, gerek toplumsal devamlılığın gerekse geleceğe yön verecek bireylerin benlik gelişimi için oldukça önemli" olduğundan, öğrencilerin Türkçe derslerinde kültür biliminin kapsamına giren ögelerden oluşan metinlere erişmesi de önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır (Karsak, Özenç, 2019, s.710). TDÖP (2019)'de yer alan "Millî Kültürümüz (aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıla, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.)" teması (s.15) ve bir 'yetkinlik' kavramı olarak yer alan 'kültürel farkındalık' (s.5) kültürün doğrudan bir içerik olarak Türkçe ders kitaplarındaki metinlere yerleştiğinin göstergesidir. Millî kültürle ilişkili tema ve kavramların edinimi, doğal olarak Türkçe derslerini 'kültür' üzerinden kültür bilimi disipliniyle ilişkili hâle getirmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin kültürel farkındalığını artırmak ve millî kültür bilinci edinmelerini sağlamak, Türkçe derslerinin özel amaçlarındandır. Aşağıda Türkçe derslerinin 'kültür' ve 'kültür bilimi' üzerinden içerdiği başlıca kavramlar ele alınmıştır.

2.5.4.1.‘Millî kültür’ kavramı ve kültür bilinci

‘Millî kültür’ kavramı, bir önceki başlık altında dikkat çekildiği üzere TDÖP (2019)’nin “Millî Kültürümüz (aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıla, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.)” teması (s.15) ve bir ‘yetkinlik’ kavramı olarak yer alan ‘kültürel farkındalık’ (s.5) kavramı ile ilişkili olarak doğrudan Türkçe derslerinin merkezine yerleştirilmektedir. Doğal olarak diğer pek çok tema da millî kültürle dolaylı ilişkiler üzerinden Türkçe derslerinin içeriğinde önemli bir yer tutmaktadır. Türkçe derslerinde anlama becerileri kapsamında metinlerin millî ve kültürel kavramlara dayalı bir içerikle öğrenciye sunulması kadar yazılı, sözlü ve görsel metinlerin anlamlandırılmasına yönelik etkinlikler/sorular yoluyla sağlanmaktadır. TDÖP (2019)’de yer alan “millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi” (s.8) şeklindeki özel amaç da yine Türkçe ders kitapları için metin seçimi ve kullanımı bağlamında millî kültür kavramı ve millî kültür bilinci ile ilgili yönlendirici bir içerik sunmaktadır.

Kapanadze’nin de belirttiği üzere, Türkçe ders kitapları içerdikleri metinlerle başta Türk kültürü olmak üzere kültüre ait birçok unsuru barındırmaktadır. Bu yönüyle Türkçe dersleri nesiller için kültürel belleğin inşası ve kültürün aktarımında büyük öneme ve role sahiptir (2018, s.1580). Bu noktada, Türkçe derslerinde kullanılacak olan metinler Türk kültürünün zenginliğini çeşitli yönleriyle yansıtacak ölçüde olmalıdır. Bu amacın sağlanabilmesine yönelik 2019 öncesi TDÖP’lerde de millî kültür kavramı ve millî kültür bilincine yönelik temalara dair içerik önerilerinde bulunulmuştur. Örneğin 2005 yılı TDÖP’sinde millî kültür teması aşağıdaki gibi yer almıştır:

Tablo 2.2.

2005 yılı Türkçe dersi öğretim programı ‘millî kültür’le ilişkili tema/ konu önerileri

Türü	Tema	İçerik Önerileri
Zorunlu	Değerlerimiz	Türk kültürü, Türkçemiz, cumhuriyet, insan hakları ve demokrasi, önemli değerlerimiz (Mevlana, Fatih Sultan Mehmet, Yunus Emre, Mimar Sinan, Nasrettin Hoca, Hacı Bayram-ı Veli), bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, vatan, kahramanlık, bayrak vb.
Zorunlu	Birey ve Toplum	Duygular (mutluluk, sevgi, üzüntü), beğeniler, aile, ev, okul, misafir, engelliler, yaşlılar, barış, dayanışma, hoşgörü, kurallar vb.
Seçmeli	Güzel Ülkem Türkiye	Tarihi ve turistik yerler, coğrafya, iklim, ürettiklerimiz, şehirler, akarsular vb.
Seçmeli	Güzel Sanatlar	Resim, ebru, tezhip, hat, ressamlar, bale, seramik, heykel, müzik, Âşık Veysel, Barış Manço, ozanlar vb.

(Melanlıoğlu, 2008, s.70).

Yukarıdaki tabloya da bakıldığında kültürel değerlerin aktarımı hususu, belli başlı değerler ile çerçevelenerek öğrenciye sunulmaya çalışılmıştır. Bu durum bütün temalar için geçerlidir. Öğrenciler çeşitli alanlara yönelik bilgilerin çoğunu anlama becerilerine dayalı metin ve etkinlikler yoluyla edinecektir. Bu noktada öğrencilere iyi bir dil eğitiminin olanaklarını sunmak onların kültürel yönden kendilerini geliştirmelerine de katkı sağlayacaktır. Bunun için öğrencilerin kültür bilincinin geliştirilmesine yönelik metinlerin kullanımı önemlidir. Kültür bilincinin edinilmesinde Türkçe eğitiminin diğer disiplinler ile olan etkileşimi de önemlidir. Nitekim kültür bir yönüyle tarih, coğrafya, sosyoloji gibi disiplinlerle de ilişkili olmasından dolayı Türkçe eğitiminin bu tür disiplinlerle etkileşimine de zemin hazırlamaktadır. Millî Kültürümüz teması altında yer alan metinlere sınıf düzeylerine göre bakıldığında şöyle bir tablo oluşmaktadır:

Tablo 2.3.

5-8. Sınıflar Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde millî kültürümüz teması bağlamında alt temalar/ konular

	Sınıf	Metin	Konu
Millî Kültürümüz	5	Kilim	Geleneksel Türk El Sanatları
		Vatan yahut Silistre	Vatan Sevgisi
		Boğaç Han	Önemli Kahramanlar
		Ali Kuşçu	Tarihi Şahsiyetler
		Geyik Ana	Vatan Sevgisi
	6	Anadolu	Coğrafya, Kültürel Değerler
		Tarhananın Öyküsü	Ürettiklerimiz, Kültürel Değerler, Yemek Kültürü
		Ana Dili	Türkçe
		Kara Tren	Türk Müziği
		Vatan Destanı	Vatan
	7	Yusufçuk	Kültürel İnanç
		Karagöz Nedir?	Sanat, Kültürel Değer
		Anadolu'da Kilim Demek	Geleneksel Sanatlar
		Mevlâna Celaleddin Rumi	Tarihi Şahsiyetler
		Nasreddin Hoca Hikâyeleri	Tarihi Şahsiyetler
	8	Göç Destanı	Kültürel Miras
		Vatan Sevgisini İçten Duyanlar	Vatan Sevgisi,
		Bir Fincan Kahve	Ürettiklerimiz, Yemek Kültürü
		Kız Kulesi	Tarihi Yer
		Karagöz	Sanat, Kültürel Değer

Yukarıdaki tabloya bakıldığında TDÖP'de yer alan 'Millî Kültürümüz' teması altında hemen hemen her sınıf düzeyinde Türk kültürünü yansıtan farklı kavram ve değerlere yer verildiği gözlemlenmektedir. Bu değerler, yemek kültüründen yaşam kültürüne; sanatsal değerlerden tarihsel kişilere kadar farklı kültürel bileşenlerden seçilmiştir. Ders kitaplarında yer alan bu metinler sayesinde öğrencilerin kültürel bilincinin geliştirilmesi sağlanmaktadır. Bu bilinçle yetişen öğrenciler, edindikleri kültürel değerleri kendilerinden sonra gelecek olan nesillere aktararak millî değerlerin kuşaklar boyu sürdürülmesi yolunda yürüyeceklerdir. Kültürel bilincin oluşması aynı zamanda bireyin içerisinde yaşadığı toplumun değerlerine ayak uydurması, toplum içerisinden birey olarak yer edinebilmesi, kendisini ve toplumunu

oluşturan kültürel değerlerle kimliğini tanımlaması gibi birçok alanda da öğrenciye katkıda bulunacaktır. Kültürel bilincin işlendiği bu metinler, bireyin içerisinde yaşadığı toplumun kültürel değerleri yanı sıra tarihî, coğrafi ve felsefi vb. pek çok alanda çeşitli kavramlar, olgu ve olayları anlamlandırmasını da sağlayacaktır. Bu noktada sadece Millî Kültürümüz teması değil aynı zamanda diğer tüm temalarda da kültür bilincinin oluşturulmasına yönelik konuların yer aldığının da altını çizmek gerekir. Her ne kadar diğer temaların edebiyat, tarih, sosyoloji, felsefe, din kültürü ve ahlak bilgisi gibi farklı disiplinleri öne çıkardığı görülse de her disiplinin çeşitli açılardan kültür ile olan bağı yadsınamaz bir gerçektir. Türkçe eğitimi ders kitaplarında kültürel bilincin oluşmasında diğer önemli faktör de folklorik değerlerin öğrencilere verilmesidir. Bu değerlerin verilmesinin anlama becerileri yetkinliğindeki katkısının da betimlenmesi önem arz etmektedir.

2.5.4.2.Halkbilimi unsurları (folklorik öğeler)

Halkbilimi unsurları ya da folklorik olaylar, toplumların geçmişten günümüze kadar süregelen örf, adet, gelenek, görenek gibi ögelerle örüntülenmiş olan değerlerinin bütününü oluşturmaktadır. Türkçe dersi ders kitaplarında anlama becerileriyle ilişkili olarak metin seçimi ve kullanımının bir yönü öğrencileri kültürel boyutta halkbilimi unsurlarıyla karşılaştırmaktır. Bu noktada özellikle edebî metinler aracılığıyla öğrenme süreçlerine taşınan halkbilimi unsurları öğrencilerin tarihsel ve kültürel derinlikte içinde yaşadıkları toplumu tanımları açısından önemlidir. Tekerlemeler, atasözü ve deyimler, bilmeceler, halk hikâyeleri, masallar, fıkralar, efsane ve destan gibi dilsel/metinsel ögeler ve halk yaşamına dair ögeler, halk bilimi unsurları olarak öğrenme süreçlerine dâhil edilir. Karagöz, Hacivat, Nasreddin Hoca gibi tarihî şahsiyetlerden, Nevruz, Hıdırellez gibi geleneksel şenliklere, bayram kutlamalarından çocuk oyunlarına, Karagöz gölge oyunlarından geleneksel el sanatlarına kadar hemen hemen her alanda Türk gelenek ve göreneklerinin aktarılacağı metinler ders kitaplarında yer alır. Kültürel değerler olarak karşımıza çıkan bu halkbilimi unsurları aynı zamanda tarih, coğrafya ve edebiyat gibi diğer disiplinlerin de bir parçası olarak betimlenebilmektedir. Öyle ki, tarihî değerlerin aktarımı Türkçe ders kitaplarında çoğunlukla edebî metinler aracılığıyla sağlanır. Örneğin, efsane, destan, masal, bilmece, atasözleri, halk hikâyeleri, gezi yazıları, siyasetnameler, biyografiler, söylevler, anılar ve tiyatro eserleri gibi birçok edebi metin tarihî arka planı olan ve tarihe ışık tutan metinlerdir. Çoğu zaman da halkbilimi unsurlarını içerir. Bu metinlerin kullanımı öğrencilerin farklı disiplinlerde

yetkinleşmesini sağlayacağı gibi, aynı zamanda olaylara eleştirel ve analitik bir düşünceyle yaklaşımını sağlayacaktır. Öztürk'e göre, tarihsel olayların ve bu olaylar içerisinde yer alan kahramanların ilginç bir anlatımla yansıtıldığı efsaneler, çocukların hayal gücünü geliştirir. Efsaneler aynı zamanda bir topluma ait ulusal kültürün aktarımında köprü görevi görürken, kuşaklar boyunca da süreklilik arz eder (2014, s.101).

Bu noktada Türkçe derslerinde kullanılacak olan ve tarihe vurgu yapan metinlerin sağlanmasında Edebiyat disiplini ön plana çıkmaktadır. Yazılı edebiyat ürünlerinin yanı sıra, mit, efsane, destan gibi tarihsel olgular açısından zengin içeriklere sahip sözlü edebiyat ürünlerinin de Türkçe dersinde kullanılması disiplinlerarası bir olanak sağlayacaktır. Öte yandan, tarihin belli dönemlerine değer katmış olan tarihsel kimliklerin, karakterlerin aktarımında da hikâyeler önemli yere sahiptir. Örneğin, geçmişten günümüze, nesilden nesile ulaşmış olan Dede Korkut Hikâyeleri, 'aile', 'toplum' ve 'çocuk eğitimi' vb. konular ekseninde önemli bir değerler birikimine sahiptir. Metin seçimi ve kullanımının bir parçası hâline geldiğinde doğal olarak pek çok folklorik ögenin gündeme getirilmesi ve ele alınmasına imkân sunmaktadır. Öğrenciler, tarihsel bir bakış açısıyla anlamlandırma süreci yaşarken kültürel ve halk yaşamına özgü unsurların oluşum, değişim ve gelişimi hakkında da bilgi sahibi olurlar.

2.5.5. Felsefe ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik

Felsefe her türlü varlık üzerine düşünme, bilme, tanıma, öğrenme, anlama, anlamlandırma ve açıklama eylemi ve etkinliği olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifadeyle bilgelik sevgisi olarak tanımlanabilecek felsefe, aslında gerçek bir bilme ve bilgilenme eylemidir. Felsefe insanın hakikati bulma arayışıdır, insanın hakikatin peşinde gitmesinin tarihsel ibarettir (Topdemir, 2009, s.120). Düşünmeye dayanan eylemselliği içeren felsefe, sorgulama ve bu doğrultuda 'anlama' ve 'anlamlandırma' çabasına karşılık gelir. Felsefeyi tanımlayıcı başlıca olguların başında sorular sorabilme ve problemleri görebilmedir (Koç, 2009, s.223). Buradan hareketle, denilebilir ki felsefenin çalışma alanı düşünme eylemi üzerinden oldukça kapsamlıdır. Felsefenin temeli düşüncedir. Bu düşünceyi açığa çıkaran faktör ise soru sorma, sorgulamadır. İnsanlık tarihin en eski dönemlerinden bugüne, kendisine, çevresine, yaşama dair sorular sormuş ve cevaplar aramıştır. Bu sorular felsefe alanı için derin ve zengin bir düşünsel birikim oluşturmuştur.

Felsefenin temel etkinliği düşüncedir. Nasıl düşünülmesi gerektiği, düşüncenin çıktılarının ne olması gerektiği üzerine yoğunlaşan bir disiplindir. Akıl yürütme olarak

tanımlayabileceğimiz eylem de felsefi bir eylemdir. İnsanı var eden tüm değerler felsefenin ilgi alanına girer. Müzik, estetik, edebiyat gibi disiplinler sanatsal olmakla birlikte temelinde felsefî düşünceyi barındıran ve kişiyi yaratıcı olmaya yönlendiren alanlardır. Çünkü temelde "Nasıl?" sorusu vardır. Kişi bir olgu üzerine düşünürken ve var olan bilgileriyle yeni bir bilgi yaratma sürecine girerken "Nasıl?" sorusu üzerine yoğunlaşır. Anlamlandırma sürecinin sorularla bütünleştirildiği Türkçe eğitiminin bu açıdan felsefe ile ilişkisi yadsınamaz.

Eğitimdeki son dönem eğilimler çerçevesinde Türkçe eğitiminin yapılandırmacı yaklaşıma dayandırılması (Lüle Mert, 2018) da bilgiyi yapılandırma bağlamında eğitimi felsefi temeller üzerine inşa etmiştir. Edinilen bilgilerin sorgulanması, anlamlandırılması, özümsenmesi, derinlemesine ve anlamlı bir şekilde öğrenilmesi ve yorumlanması öğrencinin başka alanlarda (diğer disiplinlerde) bu bilgileri uygulamasına da olanak sağlamaktadır. Eğitimde temel amaç öğrencinin düşünme becerilerini geliştirici programların tasarlanması ve bunların uygulanmasına yönelik etkinliklerin hazırlanmasıdır. Öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesi onları çeşitli açılardan sorgulama, eleştirme, ilişki kurma, yaratıcı düşünme vb. bilişsel eylemlere sevk eden metinler sunulması ve bunların yorumlanmasını ve yeniden şekillendirilmesini sağlayıcı etkinliklerin tasarlanması önemlidir. Anlama ve anlatma becerilerini geliştirmek doğrultusundaki amaç, Türkçe eğitimini başlı başına düşünmeyle dolayısıyla da felsefeyle ilişkili hâle getirir. "Özellikle de öğrenmeyi ve düşünmeyi öğrenmiş bireyler yetiştirmek tüm eğitim politikalarının gerçek çalışma alanını oluşturmaktadır" (Meyers, 1988: s.1'den akt. Kurnaz, 2020, s.19). Türkçe eğitiminde öğrencileri zengin ve derinlikli düşünme süreçlerine dâhil etmek başlıca amaçlardandır. Öğrencilere anlama ve anlatma becerileriyle ilişkili olarak eleştirel, analitik ve yaratıcı düşünmenin öğretilmesi ve buna yönelik etkinliklerin tasarlanması felsefe ve Türkçe eğitimi arasındaki ilişkinin temel tanımlayıcılarındandır. Nitekim Türkçe eğitiminde bir konu başlığı olarak yer alan düşünceyi geliştirme yolları (örnek verme, tanık gösterme, karşılaştırma ve benzetme gibi) tek başına bile Türkçe eğitimi felsefe ilişkisini örneklendirmek için yeterlidir kanaatindeyiz.

Yapılandırmacı yaklaşımın temel hedeflerinden biri de öğrencilere bütüncül bir bakış açısı kazandırmaktır. Yapılandırmacı öğrenme, öğrencilerin ne kadar öğrendiğinden çok, nasıl öğrendikleriyle ilgilenir. Yapılandırmacı öğrenmede bilginin araştırılarak, yorumlanarak, analiz edilerek, anlam oluşturularak, geçmiş ile geleceğin bütünleştirilmesi aracılığıyla yeni bir yapı oluşturulması söz konusudur. Öğrenciler, önceki öğrenmeleriyle yeni öğrenmeleri arasında bağlar kurarak deneyimleri ile anlam örüntüleri oluşturur ve zihinde yapılandırma işlemini gerçekleştirirler (Yakar, 2020, s.4). "Felsefe tüm var olanları kuşatan varlık

kavramına odaklanması sebebiyle, özel konuları birbiriyle ilintilendirerek 'var olana' bütünsel bir açıdan bakar. Bu sebeple, herhangi bir konuyu diğer konularla ilişkilendirebilme imkânı verdiği için yargı verirken 'yanlış yapma olasılığı'nı azaltır" (Öner, 1999, s.28-30). Varoluşun manasını kavrama imkânı sağlayan felsefe, insana dair tüm değerleri de bu yönüyle kuşatır. "Felsefede insan, dünya içindeki yeri ve anlamı itibariyle değerlendirilmesi gereken 'değer' olma özelliğini içinde taşıyan bir varlıktır" (Koç, 2020, s.9). Bu açıdan bakıldığında insan ve insanı ilgilendiren hususların öğretilmesinin temelinde merak unsuru vardır. Öğrenci, Türkçe eğitiminde metinlerin öğrenme süreçlerine taşıdığı her türlü ögeyi (yapı, içerik, dil ve anlatım ögeleri) merakla sorgulayan, zihninde oluşturduğu soruları anlamlandırmaya çalışan bir birey hâline gelecektir. Bu sebeple, Türkçe ders kitaplarında yer alacak olan metin ve etkinliklerin anlama için motive eden, merak uyandıran, edinilen bilgileri sorgulatan bir içerikte olması Türkçe eğitiminin felsefe disipliniyle arasındaki bağı pekiştirecektir. Öte yandan, Türkçe derslerindeki temel amaçlardan biri de bireylere metinler ve etkinlikler/sorular üzerinden içinde yaşanılan toplumu anlamlandıran ve karşılaştığı sorunlara çözümler üretebilen bireyler yetiştirime yolunda yardımcı olmaktır. Metinlerin içerdiği toplumsal olay ve olguları anlamlandırma ve gerçek yaşamdan sahnelerle sunulan çeşitli problemlere alternatif çözümler üretebilme gibi eylemler, öğrencilerin üst bilişsel beceriler sergilemelerinde etkindir. "Felsefe, yaşamın akışı içinde karşılaşılan sorunlara yenik düşmeden dik bir duruş sergileme tavrı kazandırır" (Cevizci, 2006, s.206). Çünkü birey içinde bulunduğu durumu sorgulamayı ve en doğru yanıtı bulmayı öğrenmiş olacaktır. Bu açıdan, Türkçe ders kitaplarında okuma ve dinleme alanlarına yönelik kullanılan metin ve etkinliklerin/soruların bilgiyi sorgulatan, problemlerin çözümünde alternatif düşünme yolları gösteren ve bu doğrultuda düşündüren, elde edilen verilerle düşünceyi yeniden yapılandıran nitelikte olması felsefenin derinlikli bir yapıda Türkçe eğitimine yerleşmesini sağlayacaktır. Ayrıca masal, hikâye, şiir, reklam, afiş, karikatür, resim gibi yazılı, sözlü, görsel metinleri anlamlandırma süreçleri, metinlerin doğal niteliği gereği yaratıcı düşünmeyi de içerir. Nitekim yaratıcılığın temeli de sorgulama ve yeniden yapılandırmaya dayanmaktadır.

Aslan ve Taşpınar, yapılandırmacı öğrenmenin "insan nasıl öğrenir? sorusuna cevap arayan öğrenmenin oluşumuna ilişkin bir teori" olduğuna dikkat çeker (2015, s.57). Eğitim toplumsal bir süreci de içine alan ve bu süreç içerisinde bireye hayatın her noktasında farklı deneyimler kazandıran bir olgudur. Bireyin gerçek yaşamda birey olarak aktif hâle gelebilmesi çeşitli kavram ve değerleri içselleştirmesiyle de ilgilidir. Diğer bir ifadeyle felsefenin içeriğini oluşturan temel eylemlerden biri de kavramsal düşünmedir. Kavramsal

düşünme; kavramları anlamlandırma, tanımlar yapma, ilişki kurma, değer biçme, değer yaratma, karşılaştırmalar yapma, problem çözme, öneride bulunma vb. eylemlerle doğrudan ilişkilidir. "Felsefe adalet, iyilik, başkalarının haklarına saygı, dostluk, insan onuru gibi değerlerin tanıtılması ve yaşama geçirilmesi suretiyle insanlar arasındaki sorunların üstesinden gelinebileceğini gösterir" (Koç, 2020, s.10). Nitekim TDÖP'nin 'tematik yapısı', doğal olarak Türkçe eğitimini 'değerler eğitimi'yle ilişkilendirilebileceğimiz başlıca noktalardandır. Türkçe eğitimi anlama becerileri bağlamında metin seçimi ve kullanımının bir gereği olarak öğrencilere çeşitli kavram ve değerleri içselleştirme yönünde bir işlevsellik gösterir. Öğrencilerde 'değer' kavramını geliştirmede ve öğrencilerin çeşitli kavramları ve değerleri, 'değer biçme'yle ve 'etik'le ilişkili olarak edinmelerinde etkili olur. Bu durum da yine Türkçe eğitimini felsefeyle doğrudan ilişkili hâle getiren bir olgudur.

Felsefe, bilginin kaynağına ve doğruluk değerine dair çalışmalar da yapan bir disiplindir. İnsanın bilgiyi nasıl elde ettiği, doğru bilginin mümkün olup olmayacağı ve bireyin bunu bilip bilmeyeceği ve nasıl erişebileceği felsefenin ilgi alanındadır. Türkçe eğitiminde 'anlama' öğrenme alanında metin seçimi ve kullanımının temel eylemlerinden biri ele alınan metne yönelik sorular ve etkinlikler üzerinden 'anlamlandırma' eylemini gerçekleştirmektir. Soruların ve etkinliklerin üst bilişsel düzeyde olması düşünmenin de derinlikli olmasında etkilidir. Metne yönelik sorular ve etkinlikler doğal olarak öğrencileri sorgulama, ilişki kurma, karşılaştırma, analiz etme, değerlendirme vb. düşünme eylemlerine sevk eder. Dolayısıyla anlama/anlamlandırma öğrencileri doğrudan düşünme süreçlerine dâhil etmesi açısından da Türkçe eğitimini doğal olarak felsefeye kapı açan bir alana dönüştürmektedir. Nitekim "soru sorma tekniğiyle öğretmen ve öğrencilerin karşılıklı etkileşim içine girdiği bir diyalogun oluşması, öğrencinin ruhunda gizli bulunan bilgilerin açığa çıkmasına olanak sağlar." (Aslan ve Aydın, 2015, s.60). Sokratik düşünmenin temeli, hazır bilginin öğrenciye sunulmasından öte; öğrencinin edinilen bilgiyi yorumlayarak zihninde yeniden yapılandırmasına dayanır. Öğrenme süreçlerinin, gerçek yaşamda karşılaşılabilecek problemlerin çözümünde düşünceyi yapılandırmacı bir işlevseli olması gerekir. Bunun olabilmesi için de pragmatik bir bakış açısıyla işlevsel olan bilgilerin öğretimine ağırlık verilmelidir (Aslan ve Aydın, 2015, s.63). Bu bakımdan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin ve metinlere yönelik soruların, etkinliklerin öğrencileri soru sorma, sorgulama, çok yönlü cevaplar bulma, problemlere (alternatifli) çözümler üretme, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme vb. üst bilişsel düşünmelere sevk etmesi, felsefenin Türkçe eğitimindeki işlevselliğin artırıcı bir rolü yerine getirecektir.

Bu bağlamda Türkçe eğitimi ile felsefenin disiplinlerarası düzlemdeki kesişmesini başlıca şu başlıklar altında ele almak mümkündür:

2.5.5.1.Bir düşünme eylemi olarak anlama

Düşünce, zihinsel bir faaliyettir. Vardar'ın da belirttiği üzere ruhun kendi kendisine yapmış odluğu en içten ve sessiz konuşma düşüncedir (Vardar, 1998, s.174). Düşünceyi ortaya koyan olgu ise dildir. Düşünme eylemi de bu iki unsurla gerçekleşmektedir. Düşünceyi tetikleyen kavram ve olguları betimlemenin, somutlaştırmanın yolu öğrenilen, edinilen dil ile ilişkilidir. Gül ve Soysal, düşünmenin sadece insana ait olan ve insanı diğer canlılardan ayıran bir yeti olduğuna dikkat çekerken dili düşünceyi geliştiren ve ona işlevsellik kazandırarak somutlaştıran bir olgu olarak tanımlar. Nesneler ve simgeler yardımıyla düşüncenin temsil edilebileceği mümkünken, aynı zamanda simge ve kavramlar da dil yardımıyla somutluk ve işlevsellik kazanabilir (2009, s.75). Bu bakımdan dil eğitimi, dolayısıyla da Türkçe eğitimi bir çeşit düşünme eğitimidir ve öğrencilerin anlama ve anlatma becerileri geliştirilirken aslında düşünme becerilerini geliştirme amaçlanır. Lüle Mert (2021), anlama eğitiminde başlıca amacın çeşitli anlama süreçlerini yapılandırmak, bireyin, düşünme becerilerini kullanarak eleştirel bir biçimde anlam çıkarmasını sağlamak olduğuna dikkat çeker. İşlevsel okuryazarlar sorgulama, eleştirel düşünme/anlama becerilerini sergiler, dolayısıyla da üst düzey düşünme becerilerini kazanmış olurlar. Güneş'e göre Türkçe eğiminin temel yönlerinden biri olan 'anlama öğretiminde anlama süreçleri doğal olarak zihinsel süreçleri de içerir. Bilgi işleme süreçleri, zihinsel görüntüler, zihinsel görüntüler oluşturma, anlam ağları, zihinsel şemalar, zihinsel modeller oluşturma vb. ögeler anlama öğretiminin her şeyden önce bir düşünme eğitimi olduğunun başlıca göstergeleridir (2021, s.35-67). Dolayısıyla Türkçe eğitiminde 'anlama' öğrenme alanında okuma, dinleme, görsel okuma/izleme metinleri üzerinden bu tür düşünme eylemelerine dayalı anlamlandırma süreçlerinin yapılandırılması doğal olarak 'anlama'yı düşün(dür)meyle ve felsefeyle ilişkili hâle getirir. Metinlerin anlama düzeyinde düşünmeyi tetikleyici olgular içerdiğini hatırlatmak gerekir. Metinlere yönelik niçin ve nasıl sorularıyla bütünleştirilen etkinliklerde, öğrencilerin sorgulama yeteneğini harekete geçiren olgu 'düşünme' eylemidir. Anlama, öğrencilerin bilgiyi işleme ve yapılandırma noktasında çok yönlü düşünmeyi ve olayların nasıllığını ve niçinliğini cevaplandırmayı da içerir.

Düşünme eylemi, temeli sorgulama olan felsefenin temel tanımlayıcıdır. Bu bakımdan Türkçe eğitiminde 'anlama', doğal olarak felsefeyle ilişkili bir öğrenme alanı yaratır. Taşdelen çocuklar için felsefenin düşünme eğitimi olduğuna dikkat çekerken çocuklarda

düşünme becerilerinin geliştirilmesini başlıca amaçlardan biri olarak tanımlar. Çocuklar için felsefenin öncelikli amacı da eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin kazandırılmasıdır (2014, s.564). Dolayısıyla bir düşünme eylemi olarak 'anlama' Türkçe eğitimini felsefeyle ilişkili hâle getiren başlıca alanlardandır.

2.5.5.2.Değer bilinci

Değer kavramı, din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle ilişkili olarak ele alınabileceği gibi 'etik'in ve 'ahlak felsefesi'nin de temel konularından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan 'değer', 'değer bilinci' ve 'değerler eğitimi' ilerleyen bölümlerde Türkçe eğitiminin ilişkili olduğu alanlar/disiplinler bağlamında din kültürü ve ahlak bilgisi bağlamında da ayrıca ele alınacaktır. Sallabaş'a göre değer; herhangi bir davranış, olay, durum veya olgunun insanlar için istenilip istenilmeyen olduğuna dair inanç, düşünce ve tutum gibi ifadeler ile tanımlanır. (2012, s.60). Felsefe bağlamında değer kavramı ise çocuğun yetişme sürecinde edineceği değer yargısı, değer biçme eylemi ve değer verme gibi olgularla ilişkili olarak ele alınabilir. Mutluel'e göre, değer ve karakter kazanımın en hızlı olduğu dönem çocukluk dönemidir. İyilik, ahlak ve fazilet yönünden karakterin oluşum süreci en hassas dönem olan çocukluk döneminde oluşmaya başlamaktadır. Çocuk yaşta alınan iyi bir eğitimin insanın hayatı boyunca 'değerler' bağlamındaki ihtiyaçlarına dair en önemli dayanağı olacaktır. Dolayısıyla çocuklarda değer bilinci ve karakter eğitiminin üzerinde önemle durmak gerekir (2014, s.107). Bu nedenle, çocukluk döneminden itibaren 'değer' olgusuna yönelik verilecek olan eğitim, çocukların erken yaşlardan itibaren çeşitli değerleri içselleştirmesinde etkili olur. Sevgi, iyilik, doğruluk, dürüstlük, merhamet, güvenilir olma ve sorumluluk sahibi olma gibi pek çok kavram 'değer', 'değer biçme' ve 'değerler eğitimi' ile ilişkilidir. Çocukta oluşacak olan değer bilinci aynı zamanda onun karakterine yansıyacak olup buna yönelik eğitimin farklı disiplinler bağlamında verilmesi önem arz etmektedir. Felsefenin konuları arasında yer alan 'değer' ve 'değer biçme', eğitimde 'değerler eğitimi' kavramını gündeme getirir. Değerler eğitimi, bireylerin etik değerlerle ilişkili olarak çeşitli değerleri/kavramları içselleştirdikleri öğrenme süreçlerini yapılandırmayı gerekli kılar. Ulusoy ve Dilmaç (2020) kavramsal açıdan 'değer' kavramının anlamlandırıldığı, öğrencilerde değer biçme doğrultusunda bir bakış açısının geliştirildiği, değerlerin sınıflandırıldığı ve yaşamın çeşitli olay ve durumları üzerinden somutlaştırıldığı, birer kazanım olarak bireylerin içselleştirdiği temel süreç, ilke ve yaklaşımlarla düzenlenen bir

eğitimdir. Değerler eğitimi, bireylerin insani değerlerle donanmasında ve kişilik gelişimlerinde işlevseldir.

Çocuklar için felsefe eğitiminin önemli olmasındaki en büyük etken, yaşamları boyunca karşılarına çıkan olan olay ve olgulara karşı 'değer biçme (değer verme veya vermeme)' gibi yetilere sahip olabilmesidir. Buradaki esas unsur, olay ve olguları betimlerken neyin iyi veya neyin kötü olduğuna dair kanıya varabilmesi, yani kavramsal düşünebilmesidir. Bu sebeple, eğitimde materyal olarak kullanılacak her aracın bu ölçüde katkı sağlayıcı nitelikte olması gerekmektedir. Özkan, çocuklar için felsefe eğitiminin bir metni kavramsal açıdan tartışmayı sağladığına dikkat çeker. Bu eğitim için kullanılacak olan çocuk romanları, kısa hikâyeler, şiirler ve denemeler gibi metin türlerinin seçimi önem arz etmektedir. Ona göre, Lipman ve Sharp'ın betimlemeleriyle, kullanılacak olan metinlerin günlük hayatla ilişkili, yaşlarına uygun, soyut olguları içermeyen nitelikte olması gerekmektedir. Çocukların anlamaları daha kolay olan mutluluk, dostluk gibi felsefî kavramların metin içinde sezdirilmesi önemlidir (2020, s.53).

Bu noktada değerler, çocuklara hayatı anlamlandırma yolunda bir araç ise, toplum içerisinde yer alan bireyler için de ortaktır. Ulusoy ve Arslan'ın da belirttiği üzere toplumsal denetim aracı olarak görev yapan değerler, toplumsal normların ya da kuralların temellerini oluştururlar. İyi ve kötünün, güzel ve çirkinin, doğru ve gerçeğin, yanlış ve sahtenin ne olduğuna dair belirlemeler yapmak ancak değerlerin kılavuzluğunda gerçekleşebilir. (Ulusoy ve Arslan, 2014, s.3). Burada, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin iyi mi kötü mü olduğuna dair bir değerlendirme yapmanın da değer biçme ile ilişkisi olduğunu belirtmek gerekir. Anlama becerileri odaklı yapılan çalışmalarda, metin içinde yer alan karakterlerin, mekânların analizi ve bunlara dair yapılan sıfatlandırmalar aslında bir 'değer' olgusudur. Burada öğrenciden beklenen, kendi hayatında da var olan benzer durumlarla arasında bağlantı kurarak 'problem çözme' yetisini yetkinleştirmesidir. Kötü olana karşı iyinin, çirkin olana karşın güzelin seçilmesi ve bunlara yönelik değer biçilmesinin temelinde varlığını sürdüren bir problem ve buna yönelik beklenen bir çözüm yer almaktadır.

Dilmaç'a göre de "Estetik olanda var olması gereken düzenlilik, uyum, sınırlılık gibi kavramlar ve etik olanda bulunması gereken ahlaklılık, ölçülülük, dürüstlük, erdemli olma gibi kavramlar değerler eğitiminde başat faktörler oldukları için etik ve estetik yolla bireylerin değerleri içselleştirilmesi yoluna gidilmelidir" (2005, s.318). Bu düşünceden hareketle değerler hem öğretilebilir hem de öğrenilebilir olmalarından dolayı öğrenme süreçlerinde öncelikli olarak yer almalıdır. Türkçe derslerinde anlama becerileriyle ilişkili olarak

kullanılan metinler, çeşitli kavramlar/değerler üzerinden felsefeye kapı açarken işlenen konu ve tema doğal olarak onları 'değer biçme' doğrultusunda hareket etmeye yönlendirir. Metinler üzerinden yaşamın içinde çeşitli olay, durum, tutum ve davranışların tartışılması, tematik düzlemde 'değer biçme' doğrultusunda ele alınması, etik değerler açısından irdelenmesi, iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış, faydalı-zararlı gibi tanımlayıcıları esas alan bir bakış açısının geliştirilmesi gibi eylemler, anlama becerileriyle felsefeyle ilişkili hâle getirir. Ayrıca Türkçe derslerinde estetik ve yaratıcı dil kullanımı gibi ölçütler açısından metinlere yönelik bir 'değer biçme' eylemi de yine anlama becerilerini içinde yer alan noktalardan biridir. Kuçuradi'ye göre değerlendirme eylemi insanın doğası gereği hayatın önemli bir parçasıdır ve değer atfetme, değer verme, değer vermeme, önemseme, değer biçme gibi olguları içerir (2013, s.7). Bu bakımdan Türkçe derslerinde anlama becerileri kapsamında metin seçimi ve kullanımının bir yönü değerler eğitimiyle ilişkili olarak 'değer biçme' yönünde bir bakış açısının geliştirilmesidir. Bu da Türkçe eğitiminin felsefe ile kesiştiği noktalardandır.

2.5.5.3.Eğitim felsefesi

Eğitim, insanı dış dünyaya ve toplumsal hayata hazırlayan geniş bir süreç olarak tanımlanabilir. Felsefenin eğitim bilimleri ile ilişkisinden doğan 'eğitim felsefesi' başta öğretim programları olmak üzere yaklaşım, strateji, metodoloji, öğrenme süreçleri vb. pek çok eğitim ögesine yansımaları söz konusudur. Cevizci (2023), eğitim felsefesinin 'Eğitim nedir?', 'Nasıl bir eğitim?', 'Nasıl bir insan yetiştirmek istiyoruz?' gibi sorulara cevap bulmak yolunda pek çok anlayışı/akımı/yaklaşımı içerir. Bu anlayış, akım ya da yaklaşımların eğitimi ontolojik, epistemolojik, etik, politik vb. açılardan ele aldığı ve eğitimi tanımlamaya çalıştığı görülür.

Doğal olarak Türkçe eğitiminin bir eğitim disiplini olarak eğitim felsefesiyle doğrudan ilişkisi vardır. Dil eğitimi nasıl olmalıdır? Öğrencilerin düşünme (anlama ve anlatma) becerileri nasıl geliştirilebilir? gibi sorulara verilen cevaplar Türkçe eğitimine özgü eğitim felsefesinin (anlayış, akım, yaklaşım vb.) sınırlarını belirler. Bu doğrultuda Türkçe Dersi Öğretim Programları incelendiğinde, Solak'ın da dikkat çektiği üzere, Türkçenin öğretim amaçlarından başlıcası zihinsel gelişimlerine uygun; anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerileri geliştirmektir (2016, s.159). Bu açıdan bakıldığında felsefe, en yalın hâliyle evreni ve yaşamı çeşitli açılardan sorgulayan, iyilik, adalet ve güzelliği irdeleyen bir disiplin olmakla birlikte yaratıcılığa ve hayal gücüne dayanan bir disiplindir. Dolayısıyla felsefenin kökeninde

soru sorma, sorgulama ve anlamlandırma vardır. Bu düşünsel eylemler, Türkçe dersleri için de önemlidir. Anlama ve anlatma becerilerinin temel felsefesini de bu oluşturur. Anlama, okurun soru sorma, sorgulama, irdeleme, eleştirme, analitik yaklaşma vb. zihinsel süreçlerine dayanır. Bu süreçler aynı zamanda bir alımlama sürecini de içerir. Alımlama "metnin oluşturduğu ve metinden kaynaklanan etkiye karşın, okurun kendisinin düş gücü aracılığıyla metnin yeniden oluşturulması sürecidir" (Erden, 2001, s.131'den akt. Solak, 2016, s.176). Öğrencilerin metni anlamlandırması ve yorumlaması noktasında felsefenin sorgulayıcı özelliğinden yararlanması ve bunu öğrenmesi gerekmektedir. Bu öğrenme süreci de Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinler ve etkinlikler/sorular aracılığıyla mümkün olacaktır. Koç'a göre, felsefe insanın kendisini ve yaşadığı evreni anlamaya çalışırken gelişen bir dinamiktir. Felsefe düşünen insanın bilgi konusu hâline getirdiği her şeyi ele alırken aynı zamanda felsefi bir düşünceden söz edebilmek için bir kültürel ortamın varlığı önemlidir. Bu ortamın felsefeyi olanaklı kılabilecek düzeyde olması gereklidir (2020, s.4). Bu bakımdan Türkçe derslerinde anlama ve anlatmaya dayalı öğrenme süreçlerinde felsefeye kapı açan, öğrencilerin üst bilişsel düşünme becerilerini harekete geçiren bir ortam yaratmanın da önemini vurgulamak gerekir.

Bu nedenle Türkçe ders kitaplarında anlama becerilerinin geliştirilmesi amacıyla oluşturulan metinlerin kültürel değerleri besleyici olması kadar özgür düşünme ortamı yaratacak ve sorgulamaya açık nitelikte olması önem arz etmektedir. "Felsefenin en önemli özelliği soru sormaktır ve verilecek cevapların çokluğu ve çeşitliliği felsefenin zenginliğidir. Bu bağlamda eğitimin zenginliği de aynı şekilde bilgi aktarımı değil, bilginin sorgulanmasıdır." (Küken, 1996, s.21-22). Bu bağlamda, bilginin sorgulanabildiği metinlerin Türkçe ders kitaplarında yer alması; anlamlandırma sürecinde öğrencileri olaylara çok yönlü bir bakış açısıyla bakmaya sevk eden etkinliklere/sorulara yer verilmesi gereklidir.

Felsefi faaliyetin temelinde insanın doğası gereği soru sorabilme, problemleri görebilme özelliği vardır. Felsefi sorular sorabilmek, problemleri tanımlayabilmek ve çözüm önerileri sunabilmek felsefi faaliyetin esasını oluşturur. Dolayısıyla sorgulamaya dayalı, sistemli ve tutarlı düşünceyi felsefi düşünce olarak tanımlamak mümkündür (Koç, 2020, s.6). Türkçe eğitiminde de anlama becerilerine yönelik metinlere yönelik oluşturulan etkinliklerin/soruların problem çözmeye, sorgulamaya, eleştirel ve analitik yaklaşmaya, değerlendirmeye ve yeniden üretmeye açık nitelikte olması gerekir. "Felsefe soruları ağırlığını kendi içinde taşıyan, ilgisi anlamı belirlemeye yönelik olan sorulardır. Anlamı sorgulama felsefe sorularının özelliğidir. Uygur, anlamın ortamının ise dil ve dildeki sözler ve söz

düzenleri olduğunu belirtir" (Uygur, 1971, s.6-21). Bu yönüyle en yalın tanımlamayla felsefe, metinlere yönelik 'Nasıl?' ve 'Niçin?' gibi soruların varlığıyla başlayan bir düşünme eylemine dayanır. Öğrenci, metni anlamlandırırken metne sorular sorarak cevaplar bulmaya çalışır. Bunu yaparken de dilsel verilerden yararlanır.

İnsan yaşantısına dair her şey felsefe eğitiminin konusu olabildiği gibi, öğrencileri hayata hazırlamayı temel hedef olarak betimleyen ve metinlerini bu yönde düzenleyen Türkçe eğitiminde de yaşama dair olgulara erişmek mümkündür. Öte yandan felsefe eğitiminin diğer disiplinlerle olan köklü ilişkisi öğrencilere çoklu bakış açısı kazandıracak niteliktedir.

> Felsefe, *bilgi felsefesi, bilim felsefesi, varlık felsefesi, ahlak felsefesi, sanat felsefesi* vb. alt dalları aracılığıyla diğer disiplinleri anlama yeteneğimizin gelişimine katkıda bulunur. Bilimlerin ve diğer bilgi türlerinin kavram ve ilkelerinin aydınlatılması, onların gerçekliği yansıtmadaki başarılarının kritik edilmesi, bilimsel bilginin diğer bilgi türleri arasındaki konumunun belirlenmesi felsefenin işidir (Koç, 2020, s.11).

Bu da öğrencilerin disiplinlerarası bir bakış açısı ile bilgiyi aramasını, sorgulamasını ve yorumlamasını sağlayıcı niteliktedir. Cihan'a göre, felsefesiz bir eğitim anlam bunalımı içerisinde olan bir eğitimdir. İdeal bir eğitim, insanı bütünüyle kapsayan bir eğitim felsefenin ürünü olarak ortaya çıkacaktır. Nitekim eğitimin gelişim süreci incelendiğinde felsefenin izlerini bulmak mümkündür. Eğitime yol gösteren, ona geniş ufuklar açan başlıca etken felsefi düşüncenin zenginliği ve çeşitliliğidir (2021, s.10). Felsefenin sağladığı bu düşünsel süreç, bilginin anlamlandırılmasını, kavranmasını ve yeniden yapılandırılmasını sağlayacaktır. Öğrencilere değişik açılardan olaylara bakabilme ve yorumlama kabiliyeti kazandırmanın da temelinde felsefî düşünce vardır. Türkçe eğitiminde anlama becerilerinin 'soru sorma/sorgulama' temeline dayanan üst bilişsel etkinliklerle oluşturulan içeriğinin öğrencileri eleştirel, analitik ve yaratıcı düşünme gibi düşünme biçimlerine alıştıracağı açıktır. Dolayısıyla böyle bir anlama becerileri içeriğinin doğrudan bir disiplin olarak felsefeyi içereceğini de söylemek mümkündür.

2.5.5.4.Eleştirel ve analitik düşünme

Eğitimde karşılaşılan problemlerin çözümlenmesi ve edinilen bilgilerin doğruluğunun saptanması, analiz edilmesi ve mantıklı kararların verilebilmesi için eleştirel düşünme bir ihtiyaçtır. Memiş ve Kaçar, eleştirel düşünmeyi şöyle tanımlar:

> Eleştirel düşünmedeki temel amaç; bir durum veya olayın sağlıklı bir şüphecilikle sorgulanması, belirli ölçüler çerçevesinde değerlendirilmesi ve kanıta dayalı bir yargıya varılmasıdır. Ayrıca güçlü bir hafızaya sahip olmak ve bilgileri ezbere dayalı bir şekilde depolamak da eleştirel düşünmeyi yansıtmamaktadır. Eleştirel düşünmede var olan bilgilerin kullanılması ve bunlarla yeni bilgilerin oluşturulması esastır. Bildiklerinden sonuçları çıkarabilmek, problemleri çözmek için bilgiden nasıl yararlanacağının farkında olmak, bilgi edinmek için güvenilir kaynaklara nasıl ulaşacağını bilmek eleştirel düşünmede önemli faaliyetlerdir (2021, s.46).

Paul ve Elder (2018), eleştirel düşünmeyi, düşünmenin çeşitli seviyelerde gerçekleşmesi, buna bağlı olarak da stratejik düşünmede yetkinleşilmesi olarak tanımlar ve öğrenilebilen bir eylem olarak açıklar. Dolayısıyla eleştirel düşünme doğal olarak felsefi bir eylemdir.

Eleştirel düşünmenin öğretilmesinin temelini oluşturan düşünmeyi derinleştirme ve zenginleştirme içeriği, Türkçe eğitiminin doğasını tanımlayan amaçla örtüşüktür. Türkçe eğitimi anlama ve anlatma becerilerini geliştirirken öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek kadar düşünme becerilerini zenginleştirme yolunda da işlevseldir. Türkçe eğitimi ezbere dayalı bilgiler yerine öğrendiklerini yorumlayabilen ve mantıklı düşünebilen ve uygulayabilen bireylerin yetiştirilmesi amacına dayanır. Türk Millî Eğitiminin temel amacı da öğrencileri hür ve bilimsel düşünceyle geniş bir dünya görüşüne sahip; beden kadar akıl ve ruh sağlığı da gelişkin kişiliğe sahip; insan haklarına saygılı olan; topluma karşı sorumluluk duyan yaratıcı kişiler olarak yetiştirmektir (MEB, 1984). Dolayısıyla eleştirel düşünmenin bu amaçsallığa hizmet etiğini söylemek mümkündür.

Türkçe eğitiminde özellikle de anlamanın içerdiği okuma ve dinleme becerisine yönelik etkinliklerde akıl yürütme, mantıksal düşünme, çıkarsamada bulunma, ilişkiler kurma, bir metni oluşturan parçaların işlevini ortaya koyma, dil kullanımının bileşenlerini tanımlama vb. bilişsel süreçlere yer verilmesi eleştirel ve analitik düşünmeyi Türkçe derslerinin başlıca ögesi yapacağı açıktır. Bu sebeple, düşünme becerilerine yönelik uygulamalarda ortak vurgunun bilişsel faaliyetler olduğunu belirtmek doğru olacaktır. Bilişsel becerilerin sınıflandırıldığı Bloom taksonomisi bu noktada büyük önem arz etmektedir. Türkçe dersi ders kitaplarında etkinlik planlamaları yapılırken ya da sorular sorulurken başvurulan bu taksonomide, ‘bilişsel beceriler’ ‘hatırlama’ gibi alt seviye becerilerden ‘değerlendirme, yaratma’ gibi daha karmaşık ve soyut bilişsel becerilere uzanan bir hiyerarşide sınıflandırılmıştır (Memiş ve Kaçar, 2021, s.47). Bu noktada Dewey’in eleştirel düşünmeyi bir inancın veya sözde bilgi biçiminin, onu destekleyen gerekçeler ve sona erdiği en uzak sonuçlar ışığında aktif, ısrarcı, dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi şeklindeki tanımlaması da dikkate değerdir (Memiş ve Kaçar, 2021, s.49).

Eleştirel ve analitik düşünmenin Türkçe eğitimi için -özellikle de anlama becerileri bağlamında- önemli bir felsefî eylem olması, Türkçe eğitiminde son dönemlerde "eleştirel dinleme, eleştirel okuma, eleştirel yazma" (Yılmaz 2019, s.167-207) gibi öğrenme alanlarının çok sık zikredilmesinden ve bu alanların Türkçe derslerinde hayata geçirilmesi yönünde yaklaşımlar sergilenmesinden anlaşılmaktadır

Bu bakımdan Türkçe eğitimdeki kullanılan etkinliklerde düşünme, soru sorma, değerlendirme gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve bunun aktif bir sürece tabi tutulması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, eleştirel düşünmenin esas alındığı eğitim-öğretim tasarımlarında felsefe disiplininden bağımsız bir Türkçe eğitimi düşünülemeyecektir. Çünkü felsefe disiplini, söylem ve tartışma yoluyla gelişen bir disiplindir. Dolayısıyla felsefenin Türkçe eğitimine, hem anlama hem de anlatma becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayıcı açıktır. Felsefi düşüncenin temsil ettiği disiplinli düşünme, Türkçe eğitiminde okuduğunu anlama becerilerinin yetkinleştirilmesinde de önemlidir. Eğitim açısından eleştirel düşünme Kennedy vd.'nin de dikkat çektiği üzere bir cevap veya sonuca ulaşmak için bilgiyi aktif ve ustaca kavramsallaştırma, uygulama, analiz etme, sentezleme ve değerlendirme süreci olarak tanımlanabilmektedir (Kennedy vd., 1991, s.13'ten akt. Memiş ve Kaçar, 2021, s.51). Burada, bilişsel becerilere yönelik sınıflandırmanın Bloom taksonomisine dayandırıldığını belirtmek gerekmektedir. Bu doğrultuda, Türkçe eğitimi ders kitaplarında kullanılan metinler ve bu metinlere yönelik oluşturulan etkinliklerin/soruların eleştirel ve analitik düşünmeye dayalı olması Türkçe derslerindeki verimi de artıracaktır.

2005 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programında eleştirel düşünme, öğrencilerde geliştirilmesi hedeflenen olgular içerisinde yerini almıştır. Söz konusu programda, eleştirel, analitik ve yaratıcı düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi ve eğitim-öğretime dayalı program içeriklerinin bu doğrultuda düzenlenmesi vurgulanmıştır (MEB, 2005). TDÖP (2019)'da da benzer şekilde eleştirel düşünme önemine istinaden "okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması" şeklinde, Türkçe eğitiminin özel amaçları arasında yer almıştır. Türkçe eğitiminin bu temel amacı, beraberinde sınıf içi uygulamaları, etkinlik seçimlerini ve ölçme değerlendirme uygulamalarını eleştirel ve analitik düşünmeye uygun biçimde ele almayı gerektirir. Eleştirel düşünmenin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerin ve etkinliklerin/soruların önemi büyüktür. "Eleştirel düşünme becerisi için gerçek hayata dönük ve anlamlı etkinliklerin etkili bir şekilde uygulanması" (Miri ve David, 2007, s.353'ten akt. Batur ve Soyuçok, 2004, s.1121) önemlidir. Batur ve Soyuçok eleştirel

düşünmenin Türkçe eğitiminde işler hâle getirilmesini atasözleri üzerinden örneklendirir. Eleştirel düşünmenin atasözleri aracılığıyla etkinleştirilebileceğinin altını çizerek atasözlerinin kültürel değerlerin aktarımını sağladığı gibi tek bir cümleyle çok şey anlatmanın sağlandığı bu veciz sözlerin öğrencilerin düşünsel alt yapısını da geliştirici nitelikte olduğuna dikkat çeker. Türkçe ders kitaplarında etkin bir şekilde kullanılan bu veciz sözler, düşünce temelinde ilerlemekte ve kişiye eleştirel bir tutum kazandırabilmektedir. Yoruma açık olma nitelikleriyle de hem dinleme hem de okuma becerilerinin geliştirilmesinde etkin bir şekilde kullanılabilecek araçlardır. Nitekim bir veciz söz üzerine oluşturulmuş bir metnin yorumlanması veya kıssadan hisseye niteliğinde kısa bir videonun veciz söz bağlamında değerlendirilmesi öğrencilerin bakış açısını zenginleştirecektir. Özdemir'in de dikkat çektiği üzere, okumayı yalnızca soruların yanıtını bulmada ya da başkalarının yaşantı ve deneyimlerini paylaşmada kullandığımız bir araç olarak düşünmek doğru değildir. Okumanın düşünme gücümüzü besleyerek geliştiren bir öğrenme alanı olarak da nitelendirilmesi gerekmektedir (2007, s.19). Bu sebeple, Türkçe derslerinde kullanılan metinler kadar metne dayalı oluşturulan etkinliklerin de düşünme gücünü besleyici nitelikte olması önemlidir. MEB tarafından 2005 yılında yapılandırılan öğretim programları kapsamında 'Düşünme Eğitimi' adıyla 7 ve 8. sınıflarda okutulan ayrı bir seçmeli ders uygulamaya konulmuştur. Bu ders, "birçok alanın bilgi ve deneyiminden yararlanarak, düşünme becerisinin geliştirilmesini; bireye çeşitli düşünme becerisi (eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme gibi) ve tutumlarının kazandırılmasını hedefleyen ve disiplinler arası nitelik taşıyan bir derstir" (MEB, 2016; Memiş ve Kaçar, 2021, s.93). Bu dersin kazanımlarında yer alan maddelerden biri "sorgulayıcı ve eleştirel tutum sergiler" şeklinde olup ana hedef öğrencilere, sorgulama yoluyla eleştirel düşüneme becerisi kazandırmaktır. Buradaki başlıca amaç, Türkçe eğitimi için de geçerlidir.

Özdemir, Bloom taksonomisinde analiz düzeyinde ifade edilen analitik düşünmeyi aynı zamanda üst düzey bir sentez ve değerlendirme basamakları için öncül bir unsur olarak değerlendirir. Bütüncül olarak bir anlamı ifade eden metin, kendisini oluşturan parçaların tasnifi ve birbiriyle ilişkileri açısından ele alındığında eleştirel ve analitik düşünme başlar (2020, s.956). Bu tarz bir yaklaşım Türkçe Dersi Öğretim Programlarında da yerini almıştır:

> Türkçe öğretim programında hedeflenen bireyin özelliklerinde; öğretim programının özel amaçlarında (okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması), kazanımların açıklamalarında (Ör: Katılımlı, yaratıcı, güdümlü, empati kurma, tartışma ve eleştirel konuşma gibi yöntem ve tekniklerinin kullanılması sağlanır) eleştirel düşünme yer almaktadır (MEB, 2018f).

Aristoteles'in önemle üzerinde durduğu akıl yürütme, muhakeme etme ve mantık(sal sonuç çıkarma) kavramları analitik düşünme becerisinin esasını oluşturur (Shields, 2012'den akt. Memiş ve Kaçar, 2021, s.179). Örneğin, Türkçe eğitiminde sıklıkla yer alan bir metnin ana fikrini bulma etkinliği mantıksal sonuç çıkarmanın bir izdüşümü kabul edilebilir. Tabii ki burada metnin, ana fikri dolaylı, çıkarsamaya dayalı bir biçimde sunması önemlidir. Okuma becerisine yönelik oluşturulan etkinliklerde de analitik düşünme temelli diyebileceğimiz ve en etkin kullanılan sorulardan biri de "Bu metnin ana fikri nedir?"dir. Her metin, parça-bütün ilişkisi temelinde ilerlemekte ve içerdiği ögelerin anlamlandırılmasını ve değerlendirmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla eleştirel ve analitik düşünmenin dayandığı üst bilişselliğe kapı açan metin seçimi ve kullanımı Türkçe eğitimi için bir zorunluluktur, denilebilir.

Felsefi süreçlerde analitik düşünme yöntemi, üst düzey düşünme becerisi olarak eğitim alanında yerini alır. "Eğitim alanında yapılan analitik düşünme becerisi tanımları Bloom'un taksonomisine dayanır. Taksonomiye göre üç temel analitik düşünme vardır:

- Öğeleri analiz etme
- İlişkileri analiz etme
- İlkeleri analiz etme" (Memiş ve Kaçar, 2021, s.180).

Bu doğrultuda, Türkçe eğitiminde analitik düşünme, örneğin herhangi bir hikâyeyi farklı yönleri ile ele alabilme, parçalarına ayırma, ayrılan parçalar arasındaki ilişkileri ve parçaların işlevlerini betimleme ve neden-sonuç ilişkilerini anlama ve anlamlandırma olarak betimlenebilir. Bu anlamda, "üst düzey becerilerinden biri olan analitik düşünme becerisi, Bloom taksonomisinin dördüncü düzey düşünme sürecidir. Bu nedenle, analitik düşünme becerisi; hatırlama, anlama ve uygulama olgusunun bir detaylandırılması ve değerlendirme ve yaratma basamaklarının öncülüdür." (Memiş ve Kaçar, 2021, s.228). Bu bağlamda, anlama öğrenme alanının eleştirel ve analitik düşünmeye uygun bir içerikle yapılandırılması doğal olarak dil becerilerine olumlu etkisi kadar öğrencilerde düşünme disiplinin geliştirilmesinde de etkili olacaktır. Özdemir, günümüzde artan medya ve internet seçenekleriyle dinleme becerisinin izleme boyutuyla ön plana çıktığını belirtir. Ona göre, izlenen medya unsurlarının ve bu unsurlarda işlenen verilerin birbirleri ile ilişkisinin hem açık hem de örtük olarak anlamlandırılmasının analitik düşünme becerileri ile ilişkilendirilmesi mümkündür (2020, s.959).

Öğrenme süreçlerinde eleştirel ve analitik düşünme birbirine bağlı düşünme eylemlerinden oluşan zihinsel bir sürece dayanır. Bu süreçte öğrenciler, kendilerine verilen

olay veya durumu anlamlandırır, parçalar arasındaki ilişkiyi kavrar ve her bir parçanın bütün içerisindeki yerini ve işlevini ortaya koyar. Bu, Türkçe eğitiminde etkinliklerin/soruların da bu yönde planlanmasıyla ve dört temel dil becerisi çerçevesinde uygulamaya dökülmesiyle mümkündür. Bu açıdan, "analitik düşünme becerisinin eğitim aracılığıyla geliştirilmesi öğrencilerin bilimsel süreç becerilerini kazanmaları ve bu beceriyi hayatlarında kullanabilmeleri için önemlidir" (Memiş ve Kaçar, 2021, s.228). Bunun yetkinleştirilmesi okuma ve dinleme becerilerine yönelik düzenlenen etkinliklerle mümkün olacaktır. Özdemir, analitik düşünmenin okuma ve dinleme becerisi etkinliklerinde daha etkin kullanıldığının altını çizmektedir. Ona göre bunun temel sebebi, analitik düşünmenin bütünü parçalarına ayırma, parçaların bütünle olan ilişkisini kapsama gibi niteliklerinin olmasıdır. Ayrıca, "okuma ve dinleme etkinliklerinde metnin anlaşılması, çeşitli değişkenlere yönelik metin unsurlarının incelenmesi gibi uygulamaları içermesidir" (2020, s.968). Eleştirel ve analitik düşünme ve bu tür düşünmenin başlıca yansıma alanı olan eleştirel okuma, aynı zamanda 21. yüzyıl becerilerinden biri olarak da tanımlanır. Çünkü 21. yüzyıl, bilimsel bakış açısını gerekli kılmakta, bilginin kaynağı, doğruluğu ve kullanımına yönelik eleştirel bir yaklaşımı zorunlu kılmakta ve bireylerin günlü yaşamda çok yönlü bir bakış açısıyla hareket etmesini istemektedir (Kurnaz ve Çarkıt, 2023).

Günümüz eğitim sistemindeki temel hedef, öğrencilerin bilgileri ezberlemeleri yerine geçmiş bilgileri ile yeni öğrenilen bilgileri ilişkilendirmeleri ve anlamlı bir öğrenme ortamının yaratılmasıdır. Türkçe eğitiminde de esas amaç, dilin temelini oluşturan dilbilgisi terimlerinin dört temel dil becerisine entegre edilerek verilmesidir. Okuma metnini anlamlandırırken öğrencilerin dilbilgisi hususlarını da işlevsel bir bütünlük içerisinde görebilmesi hedeflenmektedir. Buna istinaden, anlamlı bir öğrenme ortamının oluşturulabilmesi için eleştirel ve analitik düşünme bir gerekliliktir. Kapanadze'nin belirttiği gibi, eleştirel düşünme becerisi süreçlerinde ifade edilen yapı taşları 'sorular sorma, bütünü meydana getiren yapıları ayırt etme ve bu parçaların bütün içinde ne anlama geldiğini anlama, karşılaştırmalar yapma, analizler ortaya koyma, sorgulama, karşılaştırma ve yorumlama'dır (2019, s.96).

Kısacası, eleştirel ve analitik düşünme becerileri, öğrencilerin günlük problemlerini çözme aşamasında da yeteneklerini yetkin bir şekilde kullanabilmeleri için önemlidir. Türkçe dersi ders kitaplarında yer alan metinlerin günlük hayatla ilişkilendirilmesi ve buna yönelik etkinlik tasarımlarının TDÖP doğrultusunda kazanımlarla ilişkili olarak eleştirel ve analitik düşünmeyi içermesi önemlidir. Bu önem, Türkçe derslerinin disiplinlerarası ilişkiler bağlamında felsefeyi bünyesine taşımada etkili olacaktır.

2.5.5.5.Yaratıcı düşünme

Yaratıcı düşünme, en yalın hâlliyle, mevcut fikirleri kullanarak yeni fikirler üretme eylemidir. Memiş ve Kaçar, Torrance'in görüşlerine atıfla, yaratıcı düşünmeyi bilgi eksikliklerine ve uyumsuzluklara karşı duyarlı olarak yeni fikirler üretme eylemi olarak tanımlar (2021, s.228). Öztürk'e göre yaratıcılık, hayal gücünü kullanabilme, hüner ve önsezi gibi adlandırmalarla nitelendirilmelerinin yanında, bir olguya yenilik katabilme, farklılık getirebilmedir (2004, s.77). Yaratıcılık, geliştirilebilen bir süreç olduğu gibi doğuştan gelen bir yeti de olabilir. Ancak her iki olgunun da eğitimle desteklenmesi gerekmektedir. Türkçe eğitiminde yaratıcı düşünmenin geliştirilmesi de başlıca amaçlardandır. Aslında her metin başlı başına yaratıcılığa karşılık gelen bir ögedir ve öğrenciler metin üzerinden yaratıcı eylemle buluşurlar. Metinler, onların yaratma eylemi için birer esin kaynağıdır. Anlama becerileriyle, yaratıcı düşünmenin ürünü olan metinleri çözümlerken yaratma eylemini de anlamlandırırlar. Anlatma becerisiyle de üretim etkinliği olarak yeni metinler yaratırlar. Bu bakımdan yaratıcı yazma etkinliklerinin tasarlanması ve buna yönelik öncül metinlerin diğer disiplinlerin imkânları dâhilinde planlanması dikkate değerdir.

Vygotsky'ye göre hayal gücü, çocuklarda ilk olarak oyunların doğal bir parçası olarak içselleştirilmektedir (Demir, 2020, s.134). Bu noktada, Türkçe eğitiminde öğrenme süreçlerinin yaratıcılık çerçevesinde oluşturulması ve yaratıcı düşünme odaklı etkinliklerin metinlerle bütünleştirilmesi gerekmektedir.

Temizkan, yaratıcı düşünmenin hayal gücü gerektirdiğini belirtirken bu düşüncenin aynı zamanda bireyleri pek çok olası yanıt, çözüm ve düşünceye de götürebileceğine dikkat çeker. Yaratıcı düşünme, herhangi bir baskı olmaksızın bireyin kendisini özgürce ifade etme imkânını elde etmesidir (2011, s.196). Buna bakımdan Türkçe eğitimi, öğrencilerin yaratıcılığını ortaya çıkarmada başlıca disiplinlerdendir. Türkçe ders kitaplarında kullanılan metin türlerinin çeşitliliği, öğrencilerin yaratıcılığının açığa çıkarılmasında büyük bir önem arz eder. Özellikle de edebî metinler, Türkçe eğitiminde öğrenme sürecinin temel ögesi olarak çocukların yaratıcı bakabilme becerilerini, duygu ve düşünce dünyalarının genişletilmesini sağlayan başlıca kaynaklar olarak betimlenebilir (Demir, 2020, s.133).

Edebiyat disiplini, hikâye, masal, şiir gibi edebî türler ile bu anlamda katkı sağlayıcı niteliktedir. Örneğin bilinen bir motiften, öyküden ya da tipten yola çıkarak yazılan tiyatro metinlerinin imkânlarından yararlanılabilir. Aziz Nesin tarafından kaleme alınan "Karagöz" uyarlaması, halk kahramanlarının özelliklerinden esinlenerek yazılmıştır. Bu tür metinler aracılığıyla yaratıcı okuma çalışmaların yapılması mümkündür. Demir'e göre, çağdaş eğitimin

başlıca amaçlarından biri de çocukların yaratıcılık bağlamında bilişsel derinlik kazanmasıdır. Bu da, sanat ve edebiyatın ders içeriklerinde buluşmasıyla mümkün olabilecektir. Bu sayede öğrencilerin hayal dünyaları kadar estetik beğenileri, yaratıcılık becerileri gelişecektir (2019, s.1013). Bu bakımdan anlama becerilerine yönelik tasarlanan etkinlik örneklerinin bu yönde besleyici olması gerekmektedir. " 'Çocuk gerçekliği', 'çocuğa görelik', 'çocuk algısı' kavramlarının çerçevelendiği alanda yaşam bulan çocuk edebiyatı da yaratıcı pek çok duygu, düşünce ve hayal ile doludur ve çocuklar için bilişsellik, yaratıcılık, hayal gücü ve yaratıcı düşünme için çok yönlü bir esin kaynağıdır" (Demir, 2019, s.1014). Bu yönüyle, çocuk edebiyatı kaynaklarının okuma becerisi alanında kullanılması öğrencilerin yaratıcılık algısının biçimlendirilmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır. Temizkan'a göre, teknoloji dışında edebiyat, sanat, müzik gibi alanlarda oluşan eserler yaratıcı düşünmenin bir sonucudur. Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yaratıcılık olgusuna önem verildiği gözlemlenir. Bu sebeple, çok yönlü düşünen bireylerin yetiştirilebilmesi için yaratıcı düşünmenin eğitim programlarında ayrıca yer alması gerekmektedir (2011, s.200).

Öğrencilerin yaratıcı düşünme yetkinliğini kazanmasında metinlerin işlevi yadsınamaz. Metinler yazılı, sözlü ya da görsel olsun, öğrencilerin hem ders içi hem ders dışında olaylara bakış açısını geliştirecek ve kahramanlar aracılığıyla edindikleri farklı duygu ve düşünceleri kendi düşünceleriyle karşılaştırarak birey olma yetkinliğini de biçimlendirecektir.

Okuma becerisi zihinsel bir süreci kapsadığından yaratıcı bir süreç olarak da yorumlanmaktadır. Uzun'un belirttiği üzere yaratıcılığın okuma sürecindeki gerekli bileşen olmasının sebebi okuma ile kavrama arasındaki ilişkiden kaynaklıdır (Uzun, 2009, s.7). Okuma aynı zamanda, metnin yaratıcı bileşenlerini kavrama ve anlamlandırma eylemidir. Uzun, bilişsel eylem olarak okumanın metindeki kaynaklar arasındaki etkileşimi anlama ve kavramayı gerektiren bir olgu olduğunu belirtir. Bu nedenle, disiplinlerarasılığı içeren metinlerin beraberinde yaratıcılık olgusunu getireceği açıktır. Çünkü disiplinlinlerarasılık, çoğu zaman farklı disiplinlerin yaratıcı bir düzlemde bir araya getirilmesine dayanır. Öğrenciler, disiplinlerarası etkileşime dayanan bir metni anlamlandırırken metin, yaratıcı düşünme becerisini de ortaya çıkaracaktır.

> Yaratıcı okuma ise, okuma işinin okur için YENİ OLAN kavramları içeren metinler üzerinde gerçekleştirilmesidir. Yaratıcı okuma sırasında okur, kendisi için yeni ya da alışılmamış kavramlar ile etkileşime girdiğinde yaratıcı anlama edinimi gerçekleştirmek zorundadır. Ayrıca yaratıcı anlama, okurun kendi dünyasıyla uyumlu olmayan kavramları anlamak için gerçekleştirdiği bir açıklama ve nedenleme girişimidir (Uzun, 2009, s.12- 15).

Bu bağlamda, Temizkan, metin türlerinden fıkranın yaratıcı düşünme becerisinde etkili bir araç olduğunu belirtir. "Fıkra türü metinlerde, fıkra kahramanı karşılaştığı sorunlara çok farklı çözümler üretir; alışılmış düşünce kalıplarından çıkarak kimsenin görmediği, bilmediği, denemediği düşünce ve uygulamaları ortaya koyar." (2011, s.201). Öğrenciler bu tür metinler aracılığıyla, kavramsal dünyalarını zenginleştirirken kahramanlar aracılığıyla duygu ve düşüncelerdeki çeşitliliği kavrar, eleştirel ve yaratıcı düşünebilme yetisi kazanırlar. Dil öğretiminin temel hedefi, öğrencilerin dil aracılığıyla kendilerini ifade edebilmelerinin yanında duygu, düşünce ve hayal dünyalarını çeşitli bilgi kaynaklarından yola çıkarak zenginleştirmeleridir (MEB, 2006, s.2; Özbay, 2015, s.1). Bu zenginliği kullanmanın ve işlevsel hâle getirmenin başlıca yolu da geniş bir yaratıcı düşünme becerisidir. Türkçe eğitimi; okuma, dinleme, görsel okuryazarlık/izleme, konuşma ve yazma gibi öğrenme alanlarında metin-merkezli yapısıyla öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini de geliştirir. Yaratıcı düşünme de yine felsefenin Türkçe eğitimindeki var oluş alanlarından biri olarak hizmet eder.

2.5.6. Psikoloji ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik

İnsanı konu edinen ve onu çeşitli yönleriyle anlamaya çalışan pek çok disiplin bulunmaktadır. Bunlardan biri olan psikoloji, insanın daha çok ruhsal yönüne odaklanmaktadır. Onu bireysel yaşantısıyla çözümlemeye çalışan psikoloji, bilinçli ve bilinçsiz deneyimleri kucaklayan davranış ve zihin bilimidir. Solak'ın da belirttiği üzere psikoloji, insan davranışları ile birlikte bunların altında yatan nedenleri inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlanabilir (2016, s.97). Psikoloji, insanların davranışlarının ve zihinsel işlemlerini incelemektedir (Başerer, 2020, s.283). Psikoloji, insanın gözlemlenebilen davranışlarını da inceler. Türkçe derslerinde kullanılan metinler düşünsel ürünler olduğu kadar yaşama dair çeşitli konular üzerinden insan psikolojisini çeşitli biçimlerde içeren ögelerdir. Bu bakımdan metinleri, insan psikolojisini içeren zihinsel ürünler olarak da tanımlayabiliriz. Yazarın yaratım süreci, metnin kendisi ve okur boyutu doğal olarak ayrı ayrı psikolojik olgularla izah edilebilecek durumlar içerir. "Örneğin bir şiir ya da hikâyenin yaratımı, yazarın güçlü içsel alanlarının yeniden düzenlenmesidir. Kelimeler burada yeni bir gerçekliğin inşa edilmesinde kullanılan araçlardır." (Solak, 2016: 97). Türkçe derslerinde bu tür metinlerin kullanılması ve bunlara yönelik etkinliklerin temel becerilere dağıtılması, öğrencinin kendi iç dünyasını keşfetmesine olanak sağlayacaktır. "Psikolojide edebî eserler, birer veri kaynağı ve insanın psikolojik derinliklerine nüfuz etmede birere vasıtadır. Özellikle

de psikolojik romanlar ve öyküler, psikolojinin bilgi desteğiyle daha iyi anlaşılır." (Solak, 2016: 97). Terminolojik olarak alan yazına yerleşik 'edebiyat psikolojisi' kavramı edebiyat ile psikoloji arasındaki iç içeliğe göndermede bulunurken edebiyat ve psikolojiyi birbirinden ayrılmaz disiplinler olarak tanımlamak gerekir (Emre, 2006). Türkçe eğitiminde metin seçimi ve kullanımıyla birlikte geniş bir alan içeren edebiyat bilimi, doğal olarak ardı sıra psikolojiyi de Türkçe eğitiminin içine taşır. Anlama becerileri bağlamında düşünüldüğünde metinlerde yer alan insan ögesi, öğrencilerin çeşitli açılardan psikolojik değerlendirmeler yapmasına imkân sunar. Metin çözümlemelerinin önemli bir boyutunu metinlerdeki şahıs kadrosunun psikolojik durumlarını, duygu, düşünce ve hayal dünyalarını anlamlandırmaya yönelik etkinliklerden/sorulardan oluşur.

Bu noktada psikoloji ve edebiyat arasındaki ilişki Türkçe eğitimi için de büyük önem arz etmektedir. Edebiyat, hayatın bütününü ele alan ve diğer sosyal disiplinlerle ilişkisi bulunan bir disiplin alanıdır. İnsanı ve onun çevresinde gerçekleşen ve gerçekleşmiş olan olguları ele alan edebiyat bu yönüyle tarihe yaklaşırken hem geçmiş hem de şimdi ile ilgilenirken insan psikolojisine yönelik çeşitli durumları betimlemesi açısından da psikolojiye yönelen bir alandır. Metinler, insan psikolojisinin ürünleri olması dolayısıyla da psikoloji ile yakından ilişkilidir:

> Örneğin bir şiir ve hikâyenin yaratımı, yazarın güçlü içsel alanlarının yeniden düzenlenmesidir. Kelimeler burada yeni bir gerçekliğin inşa edilmesinde kullanılan araçlardır. Bu sebepledir ki edebi eser, karmaşık bir psikolojik varlık olarak yazarın özel biyografisi ile okur arasında uzanır. Yazarın kendi dünya ve evren algısının, duygu ve mental dünyanın bir aksi olarak tüm sembolik kodları ile çözülmeyi bekler (Solak, 2016: 97).

Metinlerin insanı ilgilendiren alanlarla/disiplinlerle olan ilişkisi doğal olarak psikoloji alanı için de geçerlidir. Psikoloji, edebiyatı zengin kılmakla birlikte, Türkçe eğitiminde metin seçimi ve kullanımı çerçevesinde öğrencileri farklı disiplinlerle ilişkili çoklu düşünmeye sevk ederken insanı ve yaşamı anlama yönünde de zengin bir içerik yaratır.

Psikolojik kitaplar; insanların iç dünyalarını ve ruh hâllerini yansıtır. Buna yönelik eserlerin Türkçe derslerinde kullanılması noktasında ise çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanmak önemlidir. Örneğin; Sonja Danowski (2022) tarafından kaleme alınan *Çocukların Rüyası* isimli eserde, çocukların duygu, düşünce ve hayalleri şiirler aracılığıyla yansıtılır. Bu eser, çocuk okurların duygu dünyalarını zenginleştirirken hayal güçlerini harekete geçirmesi noktasında destekleyicidir. Didem Demirel (2022) tarafından kaleme alınan *Tam Bir İnatçı Keçi* isimli eserde, imgesel olan inatçılığın keçilere atfedildiği ancak

bunun yanlış bir bilgi olduğu verilmeye çalışılır. Gerçekten çok inatçı bir keçinin varlığı üzerinden anlatımın sağlandığı eserde, inatçılık şeklindeki tipolojik durumun insanın dünyasında nasıl bir yer edindiğinin verilmesi söz konusudur. Yusuf Cat Stevens (2021), *Barış Treni* isimli eseriyle, dostluk, arkadaşlık, kardeşlik temelindeki 'sevgi' ve 'barış' kelimelerinin insanlarda uyandırdığı duyguları şarkılar aracılığıyla vermeye çalışır. Anne Booth (2021), *Üzüntü İçin Bir Sığınak* isimli eserinde, küçük bir çocuğun yanına 'üzüntü'yü koyar. Onunla yaşamaya karar veren kahraman, ona bir sığınak yapmaya karar verir. Üzüntüsü için istendiğinde gürültü yapabileceği, bazen sessizce kalabileceği, kimi zaman çok büyük kimi zaman küçücük kalabileceği bir sığınak inşa eder. Bu sığınak onun için 'güvenli bir yer'dir. Hüznün doğasının yansıtıldığı eserde, bir gün üzüntü sığınağından çıkılıp dünyanın güzelliklerine erişme umudu vardır. Bu eser, çocukların psikolojik dünyasının 'üzüntü'yle birlikte nasıl bir duruma dönüşebileceğini yansıtması açısından kayda değerdir. Cansu Sabetrasekh *Gölgem ve Ben* (2021) isimli eserinde, gölgesinin görünmesinden korkan, her adım atışında gizlenmeye çalışan bir çocuğun dünyasından 'kendine güvenme' olgusuna dikkat çekmeye çalışır. Sophie Lescaut (2020), *Ağaç Dedi Ki* isimli eserinde, bir ağaç imgesi üzerinden hayatta karşılaşabilecek güçlükleri ve yaşamın güzelliklerini çocuk dünyasından aktarır. Tohumun küçücük olduğunu ama zamanla filizlenip kök salan, gökyüzüne uzanan kocaman ve kuvvetli bir ağaç hâline gelebildiğini gözler önüne seren yazar, çocukların 'güçlü olma' duygularını destekleme yoluna gider. Bu örnekleri çoğaltmak tabii ki de mümkündür. Şunu belirtmek gerekir ki özellikle Türkçe eğitiminde öğrencilerin anlama becerilerine yönelik metin seçimi ve kullanımında çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanılırken pek çok amaçla birlikte onların duygusal gelişimini destekleyici bir amaç da söz konusudur. Goleman (2019), duygusal zekânın entelektüel/bilişsel zekâdan daha önemli olduğuna dikkat çekerken insanın duygusal zekâsının geliştirilmesinin insan bireysel ve yaşamsal başarının anahtarı olduğunu vurgular. Dolayısıyla eğitimde bireylerin duygusal zekâlarının geliştirilmesine yönelik amaç, Türkçe eğitiminde metinler aracılığıyla psikolojiyi öne çıkarma ve öğrencilerin kendi duyuşsal becerilerini fark etme ve geliştirme yolunda zengin bir birikim sunmaya örtüşüktür. Metinler, özellikle de edebî metinler, çocukların duygusal zekâlarının geliştirilmesinde önemli bir işlevi yerine getirir.

İmgeler aracılığıyla psikolojik tahlillerin ve duyguların aktarıldığı metinler psikoloji disiplini temelinde değerlendirilebilecek örneklerdir. Durum hikâyeleri bu konuda dikkat çekici metinlerdir. Türk edebiyatında durum hikâyesi denilince akla gelen isimlerden biri Sait Faik Abasıyanık'tır. Yazar, insanın içinde bulunduğu ruhsal durumları ustalıkla eserlerine

yansıtmıştır. Dolayısıyla Sait Faik hikâyelerinin kullanımı, doğal olarak öğrencilerin insan psikolojisinin çeşitli yönleriyle karşılamalarına imkân sunar. Örneğin fabl türü de psikoloji temelinde ele alınabilecek bir diğer türdür. Karakter analizlerinin, kişilik özelliklerinin ve tiplemelerin 'öğreticilik' temelinde verildiği fabllar, alegorik biçimde insan doğasına ve psikolojisine yöneliktir. Aynı zamanda, gösterme tekniklerine tiyatro metinleri de konuşmalar üzerinden insanın çeşitli psikolojik hâllerinin dikkate sunulduğu metinlerdir. Çünkü konuşmaya dayalı bu metinler, duygu ve düşünce aktarımın en etkin kullanıldığı alanlardır. Kişinin iç dünyasını yansıtmasının en temel yolu yazma ve konuşma becerisiyle mümkündür. Bunların desteklenebileceği metin örneklerinden biri de tiyatro metinleridir. Dolayısıyla metinlerin Türkçe eğitimine pek çok katkısı olmakla birlikte kişilerin psikolojik yönleriyle verilmesi, ruhsal çözümlemelerinin yapılması ve nedensellik düzleminde duygu hâllerinin hangi olaya ve durumları yaratabildiğinin gösterilmesi gibi hususlar açısından da öğrenciler için önemlidir. Okuduğunu anlama süreci, öğrencileri okur konumuyla konumlandırırken anlamlandırmanın onlara bilişsel süreçler kadar duyuşsal süreçler de yaşatacağını vurgulamak gerekir. Bu bakımdan metin seçimi ve kullanımında öğrencilerin metne dair psikolojik çözümlemeler yapması kadar kendi dünyalarına dair değerlendirmeler yapmalarına imkân verilmesinin önemi büyüktür. Öğrencilere çeşitli durum ve olaylara dair kendi içsel süreçlerini, psikolojik hâllerini, deneyimlerini paylaşmalarına yönelik etkinlikler/sorular bu noktada büyük bir işlevi yerine getirecektir. Öğrenme süreçlerindeki bu tarz bir içerik öğrencilerin kendilerini keşfetmelerine, iç dünyalarını anlamlandırmalarına, yaşadıkları çatışmaları çözmelerine vb. katkı sunacaktır. Öğrencilerin insanları ve yaşamı daha iyi anlayabilmesinin en güzel yollarından biri de Türkçe eğitiminde anlama becerileriyle ilişkili olarak metin seçimi ve kullanımında psikolojiye çokça yer verilmesidir. Türkçe eğitiminin çeşitli açılardan psikoloji ile kuraca sıkı ilişkiler, öğrencilerin duygusal zekâlarının geliştirilmesi, onların yaşama transfer edebilecekleri okuma deneyimleri yaşamaları ve metne yönelik bilişsel süreçleri daha derinlikli geçirmeleri gibi açılardan büyük önem arz etmektedir. Bu bakımdan Türkçe eğiminin metin-odaklı bir alan oluşu dahi tek başına, doğal olarak onu psikoloji disipliniyle ilişkili hâle getirir.

2.5.6.1.Metinlerde kişilerin psikolojik durumları ve karakterle özdeşim kurma

Önceki bölümlerde de dikkat çekildiği üzere çalışmamız, Türkçe eğitiminde anlama becerileriyle ilişkili olduğundan doğal olarak okuma, dinleme, izleme gibi öğrenme alanlarında metin seçimi ve kullanımı ele almayı gerektirir. Metin seçimi ve kullanımının

önemli bir yönünü metinlerdeki kişiler ve kişi yaratımına yönelik çözümlemeler oluşturur. Metinlerde yer alan karakterler okuduğunu anlama çerçevesinde çözümlemelerin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkar. Kurmaca metinlerde, farklı çevrelerde ve koşullarda yetişen, çeşitli çatışma durumlarını yaşayan, çeşitli nedenlere bağlı olarak eylemlerde bulunan şahıs kadrosunun kişilik özellikleri okura sunulurken aynı zamanda o karakterlerin tutum ve davranışlarının altında yer alan psikolojik etmenler de yansıtılır. Dış dünyada kendi psikolojik durumları kadar diğer insanlarla ve çevresiyle ilişkilenin getirdiği olay, olgu ve durumlar üzerinden psikolojik yaşantıları olan okur, kurmaca metinleri okuma sürecinde doğal olarak kişilere ve onların psikolojik durumlarını anlamlandırma için de ayrıca bir mesai harcar. Aktepe, dış dünyada bir bireyi tanımanın onun sadece kimliği, dış görünüşü gibi bilgileri bilmekle değil, aynı zamanda onun biyolojik, psikolojik ve sosyolojik nitelikteki davranışlarını, kişisel özelliklerini ve gereksinimlerini öğrenmeyle de ilişkili olduğuna dikkat çeker (2005, s. 20). Aynı şey, kurmaca metinler için de geçerlidir. Anlamlandırma süreci, okurun pek çok zihinsel ve duyuşsal süreciyle birlikte kişileri çeşitli yönleriyle anlamasını da içerir. Bu bakımdan metinlerde yer alan karakterlerin kişilik özelliklerinden duygu dünyalarına kadar olan tüm bilgiler, okuma sürecinin doğal parçasıdır. Öğrenme süreçlerinde öğrencilerin kahramanları nasıl anlamlandırdığına yönelik değerlendirmelerinin alınması önemlidir. Çeşitli etkinlik ve sorular aracılığıyla öğrencilerin, kişileri analiz etmesi, kişilerle olaylar arasında bağlar kurması, kişilerin eylemlerini altında yatan nedenleri sorgulaması, psikolojik durumları yaratan olguları irdelemesi, kişileri metnin diğer bileşenleriyle ilişkili olarak tanımlaması, kişilerin yerine getirdiği çeşitli işlevleri ortaya koyabilmesi, metin ile dış dünya arasındaki ilişkileri kurabilmesi ‘anlamlandırma süreci’ni daha etkili geçirmeyi sağlayacaktır. Ayrıca etkinlikler/sorular aracılığıyla öğrencilerin gerçek yaşantılarını öğrenme sürecine taşımaları ve metinle ilişkilendirmeleri de ayrıca üzerinde durulması gereken bir konudur. Öğrencilerin metinden edindikleri okuma yaşantılarını dış dünyaya transfer edebilme becerisine yönelik metin kullanımının da önemli olduğunu vurgulamak gerekir. Böylece okuma, dinleme, izleme üzerinden edindiği tüm bilgileri hayatına taşıma ve kullanma imkânına sahip olacaktır.

Kurmaca metinlerde psikolojik çözümlemelerin okurun karakterle özdeşim kurmasından büyük bir işlevi yerine getirdiği söylenebilir (Karataş, 2014, s.65). özellikle çocuk okurların, okudukları kitaplardaki kahramanlarla daha çok özdeşim kurduklarını söylemek mümkündür (Sever, 2015). Çocukların özellikle de hikâye edici metinler aracılığıyla tanıdıkları karakterleri, hayatlarında yer alan insanlarla bağdaştırdığı, benzetim ve

rol model alma gibi eğilimlere büründüğü açıktır. Bu noktada, iyilik, kötülük, zenginlik, fakirlik, dürüstlük, adalet, cesaret, dostluk gibi temaların işlendiği masallar çocukların ilgi dünyasına hitap eden eserler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu metinler tematik karakterlerin yer aldığı ürünlerdir. Bu karakterlerin en önemli özelliği, iyi olanın yalnız iyi, kötü olanın da yalnız kötü yönlerinin verilmesidir. İyi ile kötünün, doğru ile yanlışın bir çatışma unsuru olarak sunulduğu bu eserlerde verilmek istenen ileti karakterlerin dışa dönük nitelikleridir. Kurmaca metinlerde dışsal ve içsel çatışmalar da karakterlerin çeşitli yönleriyle gösterildiği ögelerdir. Karakterin içsel dünyasının ve duyguların analizi psikoloji biliminin bir parçası olmakla birlikte bu duyguların aktarımı edebiyat biliminin imkânlarıyla sağlanabilmektedir. Bu noktada, öğrencilere, kurmaca dünyada yaptıkları yolculuğun ve bu yolculukta kahramanların yaşadığı olayları ve durumları irdelenmesi, yaptıkları tercihlerin yorumlanması fırsatı verildiği zaman onların hayat boyu kullanacakları edinimler kazanacakları açıktır (Karatay, 2011, s.1445).

Kısacası, Türkçe eğitiminde kullanılan edebi metinlerde yer alan karakterler, öğrencilere psikoloji disiplininin alanına giren pek çok kavram üzerinden yorum yapma imkânı sunmaktadır. Öğrencilerin kahramanlarla özdeşim kurma süreçlerini tanımladıkları, kişilerin psikolojik durumlarına dair analizler yaptıkları, çeşitli yargılarda bulundukları, kendi yaşantılarını anlattıkları vb. öğrenme süreçlerinin metni anlamlandırma açısından büyük bir işlevi yerine getireceği açıktır. Bununla birlikte öğrencilerin insan psikolojisine dair birikimlerini zenginleştireceğini vurgulamak gerekir. TDÖP (2019)'de yer alan 'kişisel gelişim' teması dahi tek başına, öğrencilerin çeşitli boyutlarda psikoloji disipliniyle ilişkili olması gerekliliğini gösterir niteliktedir.

2.5.6.2.Duygusal zekâ gelişimi

Kişilik, yaşam boyunca devamlılığını sürdüren, çevrenin etkisiyle gelişen bir süreci kapsamaktadır. Bireyin ruhsal davranışından toplumsal davranışına kadar olan her şey ve bunlara verdiği tepkilerin tamamı kişilik ile ilişkilidir. Kaya, kişilik gelişimini, amacı kendini gerçekleştirme olan bireyin, kendisini başkalarından ayıran özellikleriyle ortaya koyduğu değişim ve dönüşüm olarak tanımlar (2019, s.52). Kişinin duygu dünyasını keşfi ve benliğini kavraması da kişilik gelişiminin bir parçasıdır. İnsanı ve yaşamı anlamlandırması için, bireyin öncelikli olarak kendi benliğini anlamlandırması gerekmektedir. Yıldız'a göre benlik, bireyin farkında olduğu, yani algılayabildiği tarafı veya parçası olarak nitelendirilen ve kişinin kendi varoluşu olarak adlandırabildiklerinin de toplamı olarak tanımlanır. Benlik, bireyin 'ben' veya

‘benim’ olarak ifade ettiklerinin tanımıdır (2006, s.88). Benliğimizi oluşturan unsurlar ise kendi farkındalığımız hakkında oluşan tutum ve davranışlardır. Olay ve olgulara karşı oluşturduğumuz tutum ve davranışlar, verdiğimiz duygusal tepkiler ve bunlara dair kendimize biçtiğimiz değerler benliğimizle ilişkilidir. Benlik, aynı zamanda zihinsel bir içerik olup kişinin deneyimlerini içine alan bir gelişim sürecidir.

İnsanlar, bu gelişim süreci içerisinde sayısız olay ve olgulara maruz kaldığı gibi; birbirinden farklı özelliklere sahip insanlarla da iletişim hâlinde olurlar. Nitekim Aktepe’nin de belirttiği üzere insanlar arasında farklılıklar olduğu kadar benzerlikler de çoktur. Bu yüzden insanı ve onun davranışlarını tanımlamak, çözümlemek oldukça zor ve karmaşık bir iştir (2005, s.16). Bireylerin, farklı yeteneklere, ilgiye, öğrenme biçimine sahip olması eğitim alanının önemli çalışma alanlarından biri olmuştur. Bununla birlikte kişinin karakterini oluşturan etkenler ve bu etkenlerin getirdiği sonuçlar çeşitli çalışma alanlarına yayılmıştır. Benliğin bir yönünü duygusal zekâ oluşturur. Goleman (2019), duygusal zekânın, insanın entelektüel/bilişsel zekâsını tamamlayıcı olduğuna dikkat çeker ve insanın yaşamsal becerilerini büyükçe bir bölümünün duygusal zekâyla ilişkili olduğuna dikkat çeker. Duygusal zekâ öğrenmelere bağlı olarak başarılı olmanın da anahtarlarından biridir. Avcı (2019), duygusal zekânın doğrudan iletişim becerileriyle ilişkili olduğunu ve duygusal zekâsı gelişmiş bireylerin iletişim becerilerini de en üst seviyede gerçekleştirebildiğini vurgular. Avcı, duygusal zekânın iletişim becerileri açısından önemini şöyle açıklar:

> Bireylerin kendilerinin ve diğer bireylerin duygularını anlayabilmesi ve farkında olmasını ifade eden duygusal zekâ ve iletişim sürecinde başkalarını daha iyi anlayarak, onların duygu ve düşünceleri ile özdeşleşme, iletişimde etkinliğinin sağlanması için sözlü, sözsüz ve yazılı bir dizi yeteneği içerisinde barındıran ve ben dili, empati, beden dili ve etkili dinleme gibi kavramlarla ifade edilen iletişim becerileri, bireylerin yaşamlarında önemli bir rol oynamaktadır (2019, s.200).

Türkçe eğitimi, öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmeyi başlıca amaç olarak hayata geçirirken doğal olarak onların duygusal zekâlarının gelişimini de önemser. Bu doğrultuda okuma, dinleme, izleme, görsel okuryazarlık, konuşma ve yazma becerilerine yönelik öğrenme süreçlerini yapılandırır. Bu öğrenme süreçlerinden bir bölümü, anlama becerileri bağlamında metinlerin anlamlandırılmasıdır. Bu bakımdan Türkçe eğitiminin öğrencilerin duygusal zekâ gelişimine katkısı çeşitli açılardan ele alınabilir. Ancak çalışmamızın sınırlılıkları gereği burada doğrudan anlama becerilerine odaklanılmaktadır. Bu bağlamda ‘anlama’ öğrenme alanı, öğrencilerin duygusal zekâ gelişimine katkı sağlayacak metin örneklerine yer vermekle önemli bir işlevi yerine getirir. Metinlerin çeşitli konu ve temalarla ilişkili olarak içerdikleri çeşitli kavramlar, değerler, duygusal durumlar, kurmaca

metinlerin psikolojik yönleri, insan ilişkileri, iletişim olgusu vb. metni anlamlandırma sürecinin önemli bir parçası olarak çocukların duygusal zekâ gelişiminde önemli bir rol oynar. Örneğin, deneme türünden bir metinde, yazarın ele almış olduğu konu ile ilgili kişisel duygu ve dünyasını, tepkilerini, bakış açısını, kişilerin psikolojik durumlarına yönelik değerlendirmelerini görmek mümkündür. Öğrenciler, bu metinleri okurken çeşitli boyutlarda psikoloji disipliniyle karşılaşır ve kendi yaşamlarına transfer edebilecekleri pek çok duygu ve içsel yaşantıyı edinirler. Sevgi, merhamet, nefret, aşk, özlem gibi duygusal durumların ne anlam ifade ettiğini öğrenirken, bu duyguların kendi dünyasındaki yansımalarını da anlatabilirler. TDÖP'de (2019) öğrencilerin Türkçe eğitimi kapsamında duygusal zekâ gelişimlerine yönelik temalar söz konusudur. 'Duygular' teması dahi tek başına duygusal zekâ gelişiminin ve bu doğrultuda metin seçimi ve kullanımının önemini gösteren bir durumdur.

2.5.7. Sosyoloji ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik

Sosyoloji, insanın, sosyal içeriğe sahip olan eylemlerini anlamasına, buradan hareketle sosyal yapıyı, kurumları, işleyişi, ilişkileri içinde bulunduğu tarihsel bağlamla ilişkilendirerek niceliksel veriler ışığında açıklamasına yardımcı olan bir bilim dalıdır. Sosyoloji psikolojiden farklı olarak anksiyete, stres, depresyon gibi bireysel nitelikli olaylarla, durumlarla değil; iş birliği, uyum, mücadele, çatışma, toplumsal sapma gibi sosyal içeriği olan eylemlerle ilgilenir (Zabun, 2020, s.196). Dolayısıyla eğitimde sosyolojinin bir disiplin olarak varlığı, öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumu, sosyal çevreyi ve etkileşimleri anlamasını sağlar.

Oktit'e göre, her toplum ortak bir dil ve kültüre sahiptir. Toplumun bireyleri arasında düzenli ve anlamlı bir ilişki söz konusu olup bu aynı zamanda toplumları birbirinden farklılaştıran bir özelliktir (2021, s.4). Burada sözü geçen dil, kültür ve ilişki kavramları toplum ekseninde belirli kurallara bağlanmıştır. Toplum içerisinde yetkin bir birey olma, kabul edilebilir olma duygusu da bu kurallardan gelmektedir. "Bireysel yaşam tecrübelerinin hangi yönü ile toplumsal alana bağlandığı, bireysel kararların hangi durumlarda toplumsal olanın etkisi altında alındığı sorgulandığında toplumsal alana, yani sosyolojinin alanına girilmektedir" (Zabun, 2020, s.197).

> Toplumsalı kendisine araştırma nesnesi olarak seçen sosyolojinin öğretiminde, öğrencinin beden ve zihninin birlikte çalıştığı etkinliklerle, yaparak yaşayarak öğrenmesi sağlanabilmektedir. Öğrenci belli bir toplumsal sorunu ya da konuyu örnek olay olarak incelemesi, yaşam öyküsü görüşmesi, belge incelemesi, odak grup görüşmesi gibi

> teknikler yoluyla (hem bedenen hem zihnen) yaparak yaşayarak öğrenmiş olmaktadır (Eroğul, 2020, s. 228).

Böylelikle, öğrencinin kültürel ve toplumsal ilişkilere analitik bakabilmesi, toplumsal hayatı sorgulayarak eleştirel düşünebilmesi sağlanabilmektedir. Bu noktadan bakıldığında, öğrencilerin bu beceriyi elde edebilmesi içinde yaşadıkları toplumun değerlerini öğrenmesi ile ilişkilidir. Özensel'in belirttiği gibi toplumun sosyo-kültürel ögelerini anlamlandırma toplumsal değerleri tanımayla ilişkilidir. Bu sebeple de toplumsal kişinin davranış örüntüleri sosyolojik incelemelerin başlangıcını oluşturmaktadır (Özensel, 2003, s.220).

Günlük yaşamda, bireylerin edindikleri roller; aynı zamanda onların sosyal statülerini ve toplum içerisindeki yerlerini belirlemektedir. Her mesleğin kendine özgü özellikleri vardır. Bu özellikleri atfederken, kişilere birtakım sıfatların verildiği gözlemlenir. Örneğin, öğretmenlik mesleği her daim sabır ve özveri isteyen bir meslektir. Toplum içerisinde 'saygın' bir konumda olan bu mesleğin normlarına aksi bir durum toplum tarafından kabul edilmeyecek olup çatışmaya sebep olacaktır. Özensel'in de belirttiği gibi bir din adamının dini görevlerinin önüne ekonomik rol gibi başka roller geçerse, asıl rolünün benimsenmemesi ve o statüdeki kişinin toplum tarafından tartışılır olmasına sebep olacaktır (2003, s.228-229). Dolayısıyla sosyolojinin temel konularından biri de toplumsal statü ve toplumsal roller ve bunlara atfedilen değerlerdir. Özensel (2003)'te de dikkat çekildiği üzere, değerler yaşantılarımızı derinden etkiler ve her gün deneyimlediğimiz gerçekliğin parçasıdır. Bu bakımdan yaşamımıza yön veren başlıca ögelerdendir (s.229)

Bu bağlamda eğitimde bireylerin içinde yaşadıkları toplumu çeşitli yönleriyle tanıması, toplumsal değerleri öğrenmesi, toplumsal ilişkileri anlamlandırması, toplumun sağlıklı iletişim kuran bir ferdi olma motivasyonunun artırılması ve içinde yaşadığı topluma karşı duyduğu sorumluluk bilinci ve aidiyet hissinin geliştirilmesi başlıca amaçlardandır. TDÖP (2019) de bu yönde bir amacı içerir. TDÖP'nin öğrencilerin "millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi" (2019, s.8) şeklindeki özel amacı bu açıdan dikkate değerdir. Ayrıca TDÖP'de "birey ve toplum (ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içerme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.) ile "hak ve özgürlükler (bireysel haklar, birinci kuşak haklar, çocuk

hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, eğitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkını savunma, hasta hakları, hayvan hakları, ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.)" (2019, s.15) gibi temaların varlığı dahi Türkçe eğitiminin sosyoloji disipliniyle sıkı bağını açıklar niteliktedir.

Türkçe eğitiminin tıpkı psikoloji disipliniyle ilişkisinde olduğu gibi, sosyolojiyle de en çok ilişkiyi metinler üzerinden kurduğunu söylemek mümkündür. Anlama becerileri kapsamında bakıldığında metinler üzerinden çeşitli konu ve temalara bağlı olarak sosyolojinin kapısından içeri girdikleri söylemek mümkündür. Metinler, doğal olarak sosyolojiyle açıklanabilecek pek çok olay, durum ve konu içerirler. Bu bakımdan edebiyatın sosyolojisiyle bağı yadsınamaz ve edebiyatın bir alt alanı olarak yer alan 'edebiyat sosyolojisi' bu bağın çeşitli açılardan ele alındığı bir birikimi içerir. Alver (2004) ve Soykan (2019)'da dikkat çekildiği üzere edebî metinlerin sosyolojik okumaya tabi tutulduğu, sosyolojiyle ilişkili metin çözümleme eleştiri ve kuramlarının birikimiyle değerlendirildiği her türlü okuma eylemi doğal olarak 'edebiyat sosyolojisi'yle ilişkilidir.

Dolayısıyla metinler üzerinden var olan edebiyat ve sosyoloji ilişkisi, doğal olarak Türkçe eğitiminin de sosyoloji disipliniyle ilişkili olmasında etkili olur. Öğrencilerin metne yönelik sorular ve etkinlikler aracılığıyla metni sosyolojik boyutta değerlendirmeleri, doğal olarak başta dış dünyayla ilişki kurma olmak üzere öğrencileri sosyolojiyle ilişkili kavram, durum ve olaylara yönelik bakış açılarını genişleteceği açıktır. Hatta eğitimde 'hayatilik' ilkesiyle de ilişkili olarak öğrencilerin metinlerden hareketle gerçek hayata transfer edebilecekleri pek çok sosyolojik öge söz konusudur. Türkçe eğitiminde sosyoloji disipliniyle kurulan her türlü ilişki, öğrencilerin sosyalleşmeleri, sosyal becerilerini geliştirmeleri ve bireysel ve toplumsal problemlere çözüm üretebilmeleri açısından da işlevseldir.

Bu bağlamda Türkçe eğitimi ile sosyoloji arasındaki ilişkiyi çeşitli yönlerden ele almak mümkündür. Ancak burada ağırlıklı yeri dikkate alınarak Türkçe eğitimi ile sosyoloji ilişkisi 'dış dünya ve sosyolojik olgular' ile sosyalleşme ve sosyal beceri' başlıkları altında değerlendirilecektir.

2.5.7.1.Dış dünya ve sosyolojik olgular

Öğrencilerin dış dünyayı (gerçek hayatı) anlamlandırma ve içinde bulundukları topluma uyum sağlama doğrultusundaki becerilerini gelişiminde örgün eğitimin işlevi büyüktür.

Eğitim ortamlarında ve öğrenme süreçlerinde 'hayatilik' ilkesiyle ilişkili olarak öğrencilerin edindikleri birikimi gerçek hayata taşıyabilme (transfer edebilme) becerisi kazanmasını sağlamak birincil amaçlardandır. Bu yüzden eğitim ve öğretim sürecinde kullanılacak olan materyallerin gerçek yaşama hazırlayıcı niteliği önemlidir. Çubukçu ve Gültekin'e göre, bireyin hem başkalarıyla iyi ilişkiler kurabilmesinde hem toplumsal kurallara uymasında hem de sorumluluk yüklenerek başkalarına yardım etmesinde sosyal becerilerin önemli bir değeri vardır. Onlara göre, toplumun bir parçası olduğunun bilincine varan bireyin toplumsal sorumlulukları yerine getirebilmesi için bu becerileri edinmesi gerekir (2006, s.156). Bunun için de her şeyden önce içinde yaşadığı toplumu çeşitli yönleriyle tanıması, toplumsal yaşam dinamiklerini öğrenmesi, kültürü edinmesi, birey-toplum ilişkilerine yönelik farkındalığının yüksek olması, dolayısıyla da dış dünyaya yönelik bilgi ve deneyimlerinin zengin olması önemlidir. Dolayısıyla Türkçe eğitimi de dil becerilerini kullanmak başta olmak üzere bireylerin dış dünyada kullanabileceği beceriler kazandırmada önemli bir işlevi yerine getirdiğini söyleyebiliriz.

Bireylerin, toplumun etkin bir üyesi hâline gelebilmesi için sosyal gelişim süresince, bu bilince varması ve içselleştirmesi gerekmektedir. Sosyal gelişim süresince insanlar ile iyi iletişim kurabilen, toplum yaşayışına uyum sağlayabilen bir birey hâline gelebilmesi ise, eğitim ortamlarında kullanılacak olan materyallerin işlevselliği önemlidir. Öğrencileri gerçek yaşama hazırlayan, toplumsal norm, değer ve dinamiklerin bilincinde olma hâline getiren metinlerin kullanımı, öğrencileri dış dünyayı anlamlandırma süreçlerine iten başlıca etmenlerdendir. Bu sebeple, birlikte yaşadığı insanlarla yardımlaşmayı, paylaşmayı ve iş birliği içinde olmayı, bütün bunların yanında yaşadığı kültüre dair farkındalığı doğrultusunda eylemde bulunmayı etkinleştirecek içeriğin öğrencilere sunulması gerekir. "Vygotsky, çocuğun dil deneyimleri yoluyla toplumsal çevresiyle etkileşerek öğrendiğini, toplumsal çevrenin ve bu toplumsal çevredeki insanların çocukların öğrenmesini etkilediğini öne sürmüştür" (Atak, 2017, s.170). Bu durumu destekler başka bir ifadeyle; "Toplumsallaşma, her şeyden önce belli bir toplum içinde gerçekleşmektedir. Yani, her birey ancak içinde doğduğu ve yaşadığı somut ve süregelen bir toplum tarafından toplumsallaştırılmaktadır. Bu yüzden, toplumsallaşma kendiliğinden gelişen bir süreç değildir" (Çoştu, 2009, s.135). Bu noktada öğrencileri dış dünyaya ve sosyal yaşama bağlayacak, toplumsal düzene hazırlayacak ve toplumun bir bireyi hâline getirecek olan metinlerin Türkçe derslerinde çeşitli etkinlikler ve sorularla sosyolojik düzlemde değerlendirilmesi, sosyoloji disipliniyle ilişkili öğrenme süreçlerinin varlığına işaret eder. Bir önceki bölümde de dikkate sunulduğu üzere TDÖP'de

(2019) ‘birey ve toplum’ ile ‘hak ve özgürlük’ (s.15) gibi temalar başta olmak üzere pek çok tema, metinlerin doğrudan sosyolojinin sahasına giren bir içerikle sunulmasını zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla kavram olarak ‘edebiyat sosyolijisi’nin göndermelerini de dikkate aldığımızda başta edebî metinler olmak üzere bütün metin türlerinde ‘sosyoloji’nin kendine özgü içerikle metinler aracılığıyla öğrencilere taşındığını söylemek mümkündür. Alver (2004) ve Soykan (2019)’da dikkat çekildiği üzere edebî metinlerin sosyolojik okumaya tabi tutulduğu, sosyolojiyle ilişkili metin çözümleme eleştiri ve kuramlarının harekete geçirildiği ‘edebiyat sosyolojisi’ disiplini metinlerin dış dünya odaklı çözümlemelerine dayanan okumaları içerir. ‘Yansıtma kuramı ile ilişkili olarak tarihsel eleştiri, sosyolojik eleştiri, Marksist eleştiri gibi eleştiri kuramlar, dış dünyanın çeşitli yönleriyle metinlere yansıdığı, dolayısıyla metinlerin dış dünya odaklı ele alınmanın önemli olduğu tezinden hareket eder (Moran, 1994, s.17-100). Dolayısıyla dış dünyanın ve toplumların (toplumsa yaşamın) metne yansımalarını incelemek, metodolojik bir eylemdir. Türkçe eğitiminde anlama becerileriyle ilişkili olarak metinleri dış dünyadan toplumsal yaşamdan yansımalar doğrultusunda incelemek ve metin ile dış dünya ve toplumsal yaşam arasında kurulan ilişkiler, metni anlamlandırma süreçlerinin de başlıca ögesidir. İlerleyen bölümlerde de dikkate sunulacağı üzere Türkçe ders kitaplarında metinler işlenirken sorulan sorular ve yapılan etkinlikler üzerinden metnin gerçek yaşam ve sosyoloji üzerinden analiz edilmesi ve öğrencilerin metin ile dış dünya arasında ilişkiler kurmasına yönelik değerlendirmeler yapması, sosyolojiyle ilişkili yorumlar yapması, kendi yaşantılarını paylaşması vb. söz konusudur.

Denilebilir ki, Türkçe ders kitaplarında yer alan temalar ve bunlarla ilişkili olarak seçilen metinler, öğrencileri dış dünyayı anlamlandırma ve sosyal yaşama hazırlama amacına da yöneliktir. Öğrenciler, metinler aracılığıyla toplumsal dinamikler, toplumsal statü, roller, görev ve sorumluluklar vb. pek çok konu ve kavramı tartışabilmektedir.

Bütün bunlar düşünüldüğünde, metin seçimi ve kullanımıyla ilişkili olarak sosyolojinin çeşitli yönleriyle Türkçe eğitiminin ilişki kurduğu disiplinlerin başında geldiğini söylemek mümkündür.

2.5.7.2.Sosyalleşme ve sosyal beceri

Sosyalleşme; bireyin aile, çevre, okul, toplum ve kitle iletişim araçlarıyla ilişki ve etkileşimi üzerinden içinde bulunduğu toplumu tanıması, toplumsal yaşamı ve kültürü öğrenmesi, benliğini inşa etmede toplumsal yaşamla ilişkiler kurması, kendisin içinde yaşadığı toplumun bir bireyi olarak aidiyet hissetmesi, gibi durumları içeren bir süreç olarak

tanımlanabilir (Kağıtçıbaşı, 2019, s.81). Sosyalleşme ve sosyal beceri edinme süreci çocukların gelişim süreci boyunca devam eden, zorlayıcı ve karmaşık bir süreci de beraberinde getiren bir beceri edinme sürecidir. Her toplumun kendine özgü dinamikleri ve kültürel yapısı vardır ve her toplum, bireylerin bu ögeleri içselleştirmesi yolunda bir amaç edinir. Eğitime de bu yönde bir işlev yükler ve bireylerin sosyalleşme süreçlerini destekler. Deniz ve Eryılmaz (2023)'te de önemle vurgulandığı üzere sosyal beceri eğitimi, çocukların sosyalleşme süreçlerine yön veren bir işlev yüklenir.

Samancı ve Uçan'ın da belirttiği üzere, sosyal beceri, çocukların bulundukları sosyal ortam içerisinde kabul görmelerini ve sosyal ilişkilerinin olumlu bir yönde ilerlemesini destekleyen duygu, düşünce, tutum ve davranışlar olarak tanımlanabilir (2017, s.282-83). Sosyal beceriler öğrenilebilir davranışlar olarak bireylerin yaşamları boyunca kişisel ve kişilerarası becerileri ve hayat başarısı açısından büyük öneme sahiptir. Sosyal becerilerin öğrenilebilir olması okullara bu yönde önemli bir misyon yükler. Çünkü çocukları hayata hazırlarken onların sağlıklı sosyal becerileri öğrenmeleri yaşamları boyunca çevreleri ile etkili iletişim kurmalarında etkili olacaktır. Arkadaşlık ilişkileri, etkili iletişim, öfke kontrolü, sorumluluk bilinci, problem çözme, stresle başa çıkma, empatik tutum gibi beceriler, başlıca sosyal becerilerdendir (Deniz ve Eryılmaz, 2023, s.İİİ). Dolayısıyla çocukların sosyal becerilerde yetkinleşmesi onları hayatın her alanında etkin kılacak bireyler hâline getirir. Bu beceriler, çocukların iletişimde yetkinliğini geliştirdiği gibi, özgüvenli bireyler olmasından da etkili olur. Ayrıca içine doğduğu kültürü edinmelerinde de önemli bir yoldur. Akfırat, çocukların sosyalleşme sürecinde kültürü öğrenerek toplumun bir üyesi hâline geldiklerini vurgular (2006, s.40). Çocukların ilk sosyal algısal öğrenme süreci aile içerisinde başlar. Bu nedenle;

> İlk çocukluk, sosyal ilişkilerin sağlıklı olarak yürütülmesinde hayati önem taşır. Kişilik gelişiminde olduğu kadar toplumsal ilişkilerde de önem taşıyan ilk çocukluk döneminde çocuk için en önemli kurum ailesidir. Çocuğun yetiştirilme tarzı, beslenmesi, aldığı eğitim, anne-baba tutumu sosyal algının gelişmesinde etkilidir. Örneğin, anne ve babanın diğer insanlarla olan komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri, akrabalık ilişkileri vs. çocuk için doğrudan bir rol model oluşturur. Çocuklara yönelik olarak eskiden beri süregelen "küçük adam" tabirinin altında yatan neden de budur. Çünkü birey, sadece biyolojik olarak değil aynı zamanda sosyolojik yapısıyla da büyük oranda ailesine benzer. Bu nedenle bir insanın hangi ortamda yetiştiği kadar nasıl yetiştirildiği de önemlidir (Altunbay, 2016, s.77).

Ailede başlayan sosyal öğrenme süreci eğitim yoluyla devam ettirilir. Okulda, öğretmen-öğrenci; öğretmen-veli; öğretmen-öğretmen öğrenci-öğrenci ilişkileri sosyal

öğrenmeye etki eden unsurlar olarak göze çarpar. Eğitimin amaçlardan biri de bireylere iyi birer vatandaş olabilmeleri yolunda gereken bilgi, beceri ve davranışları kazandırmaktır. Samancı ve Uçan'a göre bireylerin iyi birer vatandaş olmaları için ilköğretim sürecinde, sosyal beceriler kazandırılması gereken unsurlardan birisidir (2017, s.284). Öğrenciyi merkeze alan eğitim-öğretim süreçlerinde sosyal beceri kazandırmada en etkin derslerden biri, doğal olarak, iletişim becerilerine dayanan Türkçe dersidir. Türkçe dersinin temel niteliği iletişim becerilerinin yetkinleştirilmesidir.

> 20. yüzyılın hemen akabinde 21. yüzyılda da en önemli ihtiyaçlardan biri, kişinin kendi yeterliliklerinin farkına varabilmesi ve etkili iletişim kurabilmesidir. Geçmişte bir çocuk ya da yetişkin için notlarının yüksek olması başarı göstergesi olarak kabul edilirken, günümüzde sosyal beceri ve yeterlilikleri gelişmiş bireyler de aynı oranda zeki ve başarılı olarak kabul edilmektedir (Altunbay, 2016, s.91).

Bu bağlamda öğrencilerin sosyalleşme süreçlerine yön veren ve sosyal beceriler kazanmasında etkili olan derslerin başında Türkçe eğitiminin geldiği yadsınamaz. Sözlü, yazılı ve görsel iletişim araçlarını etkili bir şekilde kullanma becerisi kazandırmayı başlıca amaç olarak edinen ve dil kullanımını zenginleştirme yolunda işlevsel bir yer edinen Türkçe eğitiminde öğrencilerin sosyalleşmesi sürecinde anlama becerileriyle ilişkili olarak metinlerin de işlevselliği önemlidir. Metinler, çeşitli sosyal becerileri ve birey-toplum ilişkilerini işlemesi; arkadaşlık ilişkileri, komşuluk, toplumsal dayanışma, sorumluluk bilinci, problem çözme, empatik tutum gibi becerileri göstermesi ve bu konuda modeller sunması bakımından önemli bir işlevi yerine getirir. Öğrenciler, metinleri anlamlandırma sürecinde kendi yaşamlarına transfer edebilecekleri sosyal becerilerle karşılaşır ve sosyalleşme süreçlerini inşa ederler. TDÖP (2019)'nin ders kitaplarında metinler aracılığıyla işlenmesini istediği "erdemler, birey ve toplum, iletişim, hak ve özgürlükler, kişisel gelişim, vatandaşlık" (s.15-16) gibi temalar başta olmak üzere pek çok tema Türkçe eğitimini sosyolojiyle ilişkili hâle getirirken öğrencilerin sosyal beceriler edinmesinde ve sosyalleşme süreçlerini yapılandırmalarında etkili olur.

2.5.8. İletişim ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik

İletişim, Latince 'ortaklaşa yapılan' anlamına gelen *communicatio* kökünden türemiş ve bu anlamlarıyla bütün Batı dillerine geçmiş bir kelimedir. Ancak kelime İngilizcede 'toplumsal nitelikli bir etkileşim' ve bir 'ileti alışverişi' anlamlarını kazanmıştır. Medya ise Latince 'arada olan' veya 'aracı' anlamlarına gelen *medıum*'dan türemiş bir kelime olsa da

bugün, mesaj ileten her türlü iletişim aracını tanımlayan bir terimdir (Solak, 2016, s. 117-124). Bireyin içinde bulunduğu sosyal çevresiyle iletişimini sağlayan en temel unsur dildir. "Bireyin toplumla olan ilişkisi ortak kodlara göre düzenlenmektedir. Aynı tarihî köklerden beslenmek, aynı kültürel özellikleri taşımak, benzer yaşam tarzlarını benimsemiş olmak vb. unsurlar bu ortaklıklardan bazılarıdır" (Aytaş ve Kaplan, 2019, s.23). Tüm bu olguların temelinde ise dil vardır. Bireylerin birbirleriyle nitelikli iletişim kurabilmesinde dili etkili kullanıyor olması önemlidir. Özkan'a göre, insanın dünyadaki varlığını hissetmesi ancak iç ve dış dünyayla olan ilişkisi ile mümkündür (2015, s.66).

İletişimin yetkinleştirilmesi ise ancak dil eğitimi ile mümkündür. Aksan'a göre dil; dil bilim, sanat, teknik gibi alanların oluşmasına temel teşkil edip bu alanlarla ilişkili olan insan ve toplumdan ayrı düşünülmeyecek olan bir kurumdur (Doğan, 2020, s. 1). Hayatın içinde yetişen birey bütün bu olgularla birliktedir. Bu birliktelik, erken yaşlarda dinleme yoluyla bilgi edinmeyi sağlamaktadır. Bu edinilen bilgiler birer iletişim ürünleridir. Tekin, iletişim aracı olan dilini kullanabilme becerisi tarafından kişinin iletişim yeteneğinin büyük oranda belirlenebileceğini söyler (Doğan,2020, s.1). Bu bakımdan okuma, konuşma, yazma gibi dil becerilerinin temelini oluşturan beceri, dinlemedir (Özbay, 2005, s.9).

İletişim unsurunun temeli, anlama ve anlatma becerilerine dayanmaktadır. Öğrencinin iyi bir okur ve dinleyici olması aynı zamanda onun iyi bir konuşmacı olmasını da sağlayacaktır. Bu açıdan Türkçe ders kitaplarında, öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirici ve zenginleştirici etkinliklerin yer alması önemlidir. Öğretmenler, Türkçe derslerinde kullanabilecekleri ve günlük hayatı bütünleyecek olan karikatür, fotoğraf, haber, ses ve görüntü dosyaları vb. toplamalı ve bu malzemeleri derslerde uygulanabilir şekle getirmelidir. Böylece hayatın içinden farklı örneklerle karşılaşan öğrencilerin derse ilgileri arttığı gibi aynı zamanda derste daha aktif olmaları sağlanacaktır (Doğan, 2020, s. 4).

> Sözlü ve yazılı iletişim sınıf içinde öğrenciler arasında kullanıldığında etkili bir öğrenme süreci oluşturulabilir. Öğrencilerin bir konuyla ilgili bildiklerini veya merak ettiklerini kâğıtlara yazarak arkadaşlarına göndermeleri, geri dönüt almaları hem onlar için hem de öğrenme sürecine yönelik bir etkinlik örneğidir. Öğretmen bu kâğıtları toplayarak değerlendirme yapabilir. Bu etkinlikte öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri hakkında fikir edinebilir (Takıl, 2016, s. 138).

Bu da TDÖP (2019)'de dikkat çekilen "öğrencinin sınıf içinde aktif hâle getirilmesi" amacıyla ilişkili en temel hususlardan biridir.

Dinleme eğitimindeki önemli hususlarından biri, çevrelerindeki işitsel kaynaklara yönelik öğrencilerde farkındalık oluşturmak ve bu farkındalığı geliştirmektir. Bu, dinleme becerisinin

ilk adımıdır. Bu sebeple de Doğan'ın belirttiği gibi Türkçe dersi öğretim programları çerçevesinde hazırlanan ders kitaplarındaki ünitelerde en az bir tane dinleme metninin yer alması ve sınıf içinde dinleme becerisinin eğitimine zaman ayrılması önemlidir. (2020, s. 17-18). Ancak bu metinlerin sadece edebî metinlerden oluşmaması bu metinlerin yanında işitsel, görsel eğitim materyallerinden de yararlanılması gerekmektedir. Bu da görsel okuryazarlığın önemini bir kez daha göz önüne sermektedir. Nitekim "Algılama sürecinde önemli bir unsur da algıyı başlatan görsellerin varlığıdır. Temel dil becerilerinden okumanın başarılı olabilmesi için görsel materyallerin varlığına ihtiyaç vardır." (Kardaş,2016, s. 37). Buradaki en temel dayanak görsel anlatımın ve imgelerin öğrencilerin zihnindeki etkisidir.

> Her birey farklı çağrışım alanlarına sahiptir. Çağrışım alanı, bireylerin bir nesne, durum vb. karşısında oluşturdukları çağrışımlardır. Söz gelimi, "gözlük" denilince görev başındaki öğretmenin aklına "görme, makale, okuma, yazma, yayın" gibi bir çağrışım alanı oluşurken, yaz tatilindeki bir öğretmenin zihninde "güneş gözlüğü, kumsal, deniz, tatil, güneş kremi" gibi çağrışım alanları oluşabilir (Takıl, 2016, s. 117-18).

Bireyler, iletişim becerisi çerçevesinde duygu ve düşüncelerini karşı tarafa çoğunlukla konuşma aracılığıyla aktarırlar ve bu sayede iletişim kurarlar. Konuşma kavramı ile ilgili tanımlamalar genel anlamda iki bireyin birbiriyle etkileşim kurabilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Yörük'e göre, konuşma, bir insanın duygu ve düşüncelerini sözle başka bir insana ya da topluluğa anlatmasıdır (1990, s.1). Konuşmanın karşımızdakilere söz aracılığıyla duygu ve düşüncelerimizi, görüp yaşadıklarımızı iletme durumu olarak tanımlandığı da görülür (Özdemir, 1992, s. 11, Temizyürek vd., 2017, s.200). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere konuşma, genel bir ifadeyle iletişimi sağlayan bir dil becerisidir. Bireysel ve toplumsal hayatın önemli bir parçası olan konuşma, Türkçe eğitiminin de temelini oluşturan becerilerden biridir. Okuma, dinleme/izleme, görsel okuma becerisiyle birlikte bütünleşik olarak gelişen konuşma becerisi, okuma ve yazma becerileri için bir çıktı niteliğindedir. Korkmaz'ın da belirttiği gibi, dil, insanın iç ve dış dünyası arasında bağlantı kuran bir araçtır. Bu araç özellikle de konuşma sayesinde gerçekleşir (1995: s.663) Bu sebeple, Türkçe derslerinde yazılı etkileşimin yanı sıra sözlü etkileşiminde güçlendirilmesi ve buna yönelik etkinliklerin hayata hazırlayan yapılandırmacı bir nitelikte olmakla birlikte diğer disiplinlerle bilgi alışverişi yapılabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Türkçe eğitiminde konuşma becerisini diğer temel dil becerilerinden bağımsız düşünmemek gerekmektedir. Sözlü anlatım süreci olarak betimlenen konuşmada alıcı ve verici olmak üzere iki önemli faktör bulunmaktadır. Verici konuşan kişiyi nitelerken, alıcı da dinleyici olarak nitelendirilir. Bu nedenle, Temizyürek vd.'nin de belirttiği üzere konuşma ve dinleme becerileri iletişim

sürecinin iki boyutunu oluşturan vazgeçilmez iki etkinlik alanıdır (Temizyürek vd., 2017, s.201-202). Türkçe derslerinde okuma, dinleme/izleme ya da görsel okuma alanında sunulan bir metne dayalı görüşü sözlü ya da yazılı bir biçimde alınan öğrencilerin hem anlama hem de anlatma becerileri geliştirilir. Bu açından bakıldığında Türkçe eğitiminde okuma, dinleme/izleme, görsel okuma, konuşma, yazma, görsel sunu şeklindeki öğrenme alanlarının birbirinden bağımsız düşünülemeyeceği ve iletişim becerileri kazandırmada bütünleşik olarak işlevsel olduğunu ifade etmek gerekir.

Türkçe eğitiminde anlama becerileriyle ilişkili olarak kullanılan metinler öğrencilerin öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci 'iletişim'ini sağlamada etkin olduğu söylenebilir. Türkçe eğitiminin anlama ve anlatma becerileri üzerinden doğal olarak 'iletişim' disiplinini içerdiği yadsınamaz. Bununla birlikte bu başlık altında 'medya okuryazarlığına ayrıca bir başlık açmanın doğru olacağı kanaatindeyiz.

2.5.8.1.Medya okuryazarlığı

Medya, sözlü, yazılı, görsel metinlerin olanaklarından yararlanan bir disiplin alanıdır. Bu alan, Türkçe derslerinde özellikle de dinleme/izleme ve görsel okuma becerisine katkı sağlayacak niteliktedir. "Medya sadece edebiyatı değil, tüm sanatı belirleyen estetik, retorik, ritim, uzam, anlatı, imge ve ablam gibi imkânları iletişimsel ortama uyarlar. Bir slogan, bir senaryo, bir belgesel ya da bir görsel tasarım gibi tüm iletişim edimlerinde edebîlik önceliklidir." (Solak, 2016, s.118). Süreli yayınlar, radyo, internet ve televizyon gibi iletişim araçları/ortamları ve bu araçlara/ortamlara ait metinler, Türkçe derslerinde okuma, dinleme/izleme, görsel okuma gibi becerilerin geliştirilmesinde önemli bir işlevi yerine getirir. Reklamlar, filmler, animasyonlar, sosyal medya yazıları, köşe yazıları gibi farklı türden metinler, medya okuryazarlığı üzerinden Türkçe eğitimine yerleşir. TDÖP'de yer alan "basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi" (2019, s.8) şeklinde yer alan özel amaç, Türkçe eğitiminde medya okuryazarlığının yerini göstermesi kadar Türkçe eğitiminde metin çeşitliliği sağlamak gibi bir amaca da göndermede bulunmaktadır.

Günümüzde dijital çağın getirdiği gelişmelerle birlikte iletişim odaklı görsellerin kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu sebeple de hayatı dijital dünyanın sunduğu imkânlar üzerinden takip eden öğrencilerin iletişim kanallarından birini de görsel sunular oluşturmaya başlamıştır. Yeni okuryazarlık edinimi de bu görsel sunu ögelerini anlamlandırmayı içerir. Medya araçlarıyla sunulan her türlü görselin anlamlandırılmasına ve iletilmek istenen mesajın

çözümlenmesine yönelik etkinlikler Türkçe derslerinde anlama becerileri için temel etkinliklerdendir. Son dönemlerde üzerine yoğunlaşılan temel konulardan biri de web tabanlı öğretimdir. Bu tarz bir yaklaşım, web 2.0 araçlarını kullanmayı ve öğretici araçlar olarak etkinlikler tasarlamayı içerir. Bu noktada anlama becerileriyle ilişkili olarak görsel okuryazarlığın önemsenmesi ve Türkçe derslerinde etkin kullanılması 'iletişim' becerilerinin geliştirilmesinde etkili olacaktır.

Öte yandan bir sonraki başlıkta ayrıntılı bir şekilde ele alınacak olan görsel ve işitsel sanatlar üzerinden yapılandırılan etkinlikler de iletişim becerilerinin geliştirilmesi bağlamında öğrencilere büyük katkılar sunmaktadır.

Aktaş'a göre, sanat eseri bir ifade biçimi kazanarak kendisine özgü bir iletişim aracı oluşturur. Kullanılan malzeme ile ifade edilmek istenen bir bütün oluşturarak bağımsız ve özgür bir hâl kazanır. Bu tür bir iletişim aracının kendisine özgü bir gücü olup doğal dilden farklı bir forma sahiptir (2009, s.193). Bu bağlamda, 'medya okuryazarlığı'na Türkçe derslerinde yer verilmesi, metin, dil ve anlatım ile söylem çeşitliliği sağlamak yolunda önemli bir işlevi yerine getirirken öğrencilerin özelde anlama, genelde ise iletişim becerilerini geliştirilmesine etkin olduğunu söylemek mümkündür.

2.5.9. Görsel- İşitsel Sanatlar ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik

Sanat, bireyin iç dünyasını yansıtabildiği bir alandır. Kendisini sanat yoluyla ifade eden birey, yaşanılan olguların kalıcı olmasını sağlamış, nesilden nesile aktarılmasında öncülük etmiştir. Ruh ile beden, zekâ ile duygular arasındaki ilişkilerin aktarıldığı başlıca alanlardan biri, sanattır. Görsel ve işitsel sanatlar, eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğrencilere estetik bir zevk kazandırdığı gibi onların kendi iç dünyalarını keşfetmeleri ve yeni ürünler üretmeleri açısından işlevseldir. Aktaş'a göre, güzel sanatların amacı doğa bilimlerinden ve kültür bilimlerinden farklıdır. Sanatın öğretilemeyeceğini, sezdirilerek, hissettirilerek, çağrışımlarla ve kendine özgü bir düşündürme yöntemiyle hatırlatma biçimi olan bir disiplin olduğunu ifade etmek gerekir (Aktaş, 2009, s.192). Bu bakımdan görsel ve işitsel sanatların estetik aracılığıyla öğrencilerin duygularını harekete geçirmede etkili olduğunu söyleyebiliriz. Aktaş'ın da dikkat çektiği üzere, sanat her an gelişen bir insan etkinliği olarak insanın; varlıkları, olayları, duyguları kendisine özgü tüm yetenekleriyle ve hayal dünyasının imkânlarıyla değerlendirmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Sanat, ruhun madde içindeki görünüşüdür. Sanatta hayal gücü ve yeteneğin de büyük payı vardır (2009, s.192).

Sanat, bireyin yetenekleriyle duygu, düşünce ve hayallerinin harmanlandığı, malzeme olarak evrenin tüm imkânlarından yararlanıldığı bir ifade etme biçimidir. Doğanın bir parçası olan insanoğlu, yaşamı boyunca sanatla iç içedir. Bebekken ninnilerle, dolayısıyla işitsel sanatlarla başlayan karşılaşma, zaman içinde estetik duyarlılık, estetik haz, estetik zevk ile birleşerek sanatsal bir duyarlık oluşturur. Bu sebeple öğrenme süreçlerinde, görsel ve işitsel sanatlarla ilgili olarak kullanılan resim, karikatür, fotoğraf gibi görsel unsurlar ile müzik gibi işitsel unsurlar, Türkçe derslerinde dinleme/izleme ve görsel okuma becerilerinin geliştirilmesinde etkilidir. Örneğin öğrenciler kendilerine verilen bir resmi yorumlarken görselin/sanatın diline yönelik çözümlemeler yapma, yaratıcı dil kullanımının bileşenlerini fark etme doğrultusunda bir etkinlik gerçekleştirir. Örneğin, "Fotoğraflarda bilgi değeri vardır. Bir fotoğraftaki görüntüden bir dönem hakkında pek çok bilgi edinmek mümkündür. Bu da edebî anlamda okura 'sosyolojik okuma' imkânı sağlar." (Akbayır, 2014, s. 27). Öğrencilere belirli bir temayı işleyen bir türkü verilerek öykü oluşturmaları istenmesi ya da bir öyküden hareketle bir resim yapmaları Türkçe derslerinde görsel ve işitsel sanatların imkânlarından yararlanmayı örneklendirir etkinliklerdir. Aynı zamanda ders kitaplarında sunulan okuma metinlerinin destekleyici görsellerle öğrencilere sunulması, öğrencilerin bilgiyi hem görsel hem de yazılı araçlar üzerinden değerlendirmesine olanak sağlar. Hatta yazılı metin ile görseller arasında ilişkiler kurdurmaya yönelik etkinlikler öğrencilerin anlamlandırma süreçlerini zenginleştirmek açısından da işlevseldir. Nitekim Türkçe ders kitaplarında yer alan izleme becerisine yönelik oluşturulmuş videolardan tablo, grafik, karikatür gibi görsel metinlere kadar her bir materyal görsel okuryazarlığın ana materyallerini oluşturur.

Bu bağlamda, bu temel başlık altında, görsel ve işitsel sanatlarla ilişkili olarak Türkçe eğitimini ilgilendiren kavramlar alt başlıklar şeklinde ele alınacaktır.

2.5.9.1.Görsel okuryazarlık

TDÖP'de yer alan ve öğrenme süreçlerini yapılandırılmasına yönelik önerilerden biri olarak ifade edilen "Dersin işlenişinde ve uygulamalarda görsel iletişim araçlarına yer verilmeli" (2019, s.9) şeklindeki ifade, Türkçe eğitiminde 'iletişim araçları'nın kullanımını önemli hâle getirirken, 'görsel okuryazarlık'ın başlıca öğrenme alanlarından biri olduğuna dikkat çeker. Ayrıca TDÖP'de (2019) 'görsel okuma'yla ilişkili olarak görsel unsurlar (karikatür, fotoğraf, resim vb.) ve grafik düzenleyiciler (kavram haritaları, zihin haritaları vb.) gibi materyallerin kullanımında çeşitlilik sağlanması da (s.10) önemsenir. Bu bakımdan

Türkçe eğitiminde öğrencilerin görsel okuryazarlık becerilerini geliştirilmesi de başlıca amaçlardandır. Dijitalleşen dünyada her geçen gün gündelik yaşamda ve iletişim araçlarında görsellerin çokça kullanılması, Türkçe derslerinde görsel okuryazarlık becerilerini geliştirilmesi gibi bir misyonu da önemli kılmaktadır. Bu nedenle Türkçe derslerinde görsel metinlerin kullanımı büyük önem arz etmektedir. Eilam (2012)'de dikkat çekildiği üzere görsel okuryazarlık, dijitalleşen dünyaya paralel olarak son dönem eğitim yaklaşımlarının önemle üzerinde durduğu ve uygulayıcıların her geçen gün eğitim ortam ve süreçlerinde çok daha fazla yer verdiği bir öğrenme alanı olarak karşımıza çıkar. Eğitimdeki son dönem eğilimlerin yansıması olarak görsel okuryazarlık, her geçen gün Türkçe derslerinde de daha çok yer edinmiştir:

> Türkçe dersi bireylerini hayat boyu kullanacakları konuşma, yazma, dinleme ve okuma becerilerinin gelişimine hizmet eder. Bu nedenle; Türkçe dersindeki başarı diğer derslerdeki başarıyı da etkilemektedir. Görsel algı, bireylerin görme duyusuyla edindiklerinin zihinsel süreçlerden geçerek yorumlanması olduğu için aynı zamanda Türkçe dersi ile ilişkilidir. Bireylerin görseller arasındaki farkları ayırt etmesi, yorumlaması ve sonucunda bir senteze ulaşması dil becerilerinin gelişmesiyle yakından ilgilidir (Dolaşık, 2016, s.201).

İlk kez Debes tarafından ortaya atılan görsel okuryazarlık kavramı, insanın hem görerek hem de diğer algılama yetilerini kullanarak geliştirebileceği bir çeşit görme yetisi şeklinde tanımlanmıştır (Debes, 1968, s. 961'den akt. Tüzel, 2010, s.693). Görsel okuryazarlık, görsel iletişimin bileşenlerini ve imgeleri anlamlandırma süreçlerine dayanır (Onursoy, 2022). Anlama ve anlatma becerilerini bünyesinde barındıran görsel okuryazarlık, 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programında (2005) görsel okuma ve görsel sunu şeklinde ayrı bir öğrenme alanı olarak tanımlanmıştır. Görsel okuma kavramı yapılandırmacılık temelinde öğrencilere üst bilişsel beceriler kazandırmayı hedefleyen bir öğrenme alanı olarak nitelendirilmiştir. 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programında da yine görsel okuma ve görsel sunu alanları mevcutken daha sonra dört temel dil becerisi olarak da adlandırdığımız okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerinin içine yerleştirilmiştir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında diğer öğrenme alanlarının içinde yer alırken aynı zaman da 'izleme', dinleme becerisiyle birlikte ifade edilmiştir. Sarıkaya'ya göre, göstergelerin yorumlanması bir tür okuma etkinliği olarak hem anlama hem de anlatma süreçlerinde etkilidir. Bu yüzden de Türkçe eğitiminde kazandırılması hedeflenen beceriler arasında yerini alan görseller, düşünceyi görme duyusuna bağlı olarak ifade eden dil dışı göstergeler olarak tanımlanabilir (2017, s.785).

Akkaya ve Toprak (2023)'te görsel okuryazarlık alanıyla ilişkili olarak karikatürler aracılığıyla dilbilgisi öğretimi yapılabileceği gibi öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerinin zengin içeriklerle geliştirilebileceğinin örnek uygulamaları sunulur.

Çağlar'ın dikkat çektiği üzere "Etkili bir iletişim ortamı için bizi kuşatmış tüm göstergelerin çözümlenmesi gerekmektedir." (2012: s.22). Bu bakımdan görseller, dil dışı göstergelerin ve imgelerin anlamlandırılması süreçlerinin nesnesi olur (Günay ve Parsa, 2013). Dil eğitiminde görsel ve işitsel malzeme kullanımı görsel okuma, görsel sunu gibi alt becerilerle etkin hâle gelmiştir. Görseller tek başlarına ya da sözlü ya da yazılı metinlerle birlikte kullanılarak Türkçe derslerinin başlıca materyallerinden olmuştur. Sarıkaya'ya göre, olay veya durumlara farklı açılardan bakarak derinlemesine incelemekten iletişim kurmaya kadar görsellerin farklı işlevleri bulunmaktadır. Görsel okuma öğrencilerin belleklerinde çeşitli imgeler oluşturduğu gibi bunlar sayesinde zihinlerinde yer edinen sorunların da çözümlenmesinde kolaylık sağlar. Bu sayede öğrenciler yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini de geliştirme olanağı yakalar (2017, s.785).

Son dönemlerde ders içi etkinliklerde ağırlıklı olarak kullanılmaya başlanan medya araçları da görsel okuryazarlık için önemli malzeme sunmaktadır. Bu tarz bir kullanım, TDÖP'ye (2019) dâhil edilen izleme becerisiyle temellendirilen etkinlikler kapsamında karşımıza çıkmaktadır. Bütün bunlardan hareketle, Tüzel'in ifadeleriyle, iletişim sürecinde görsel okuryazarlığı görsel mesajlardan anlam üretebilme ve bilinçli olarak görsel mesajlar oluşturabilme becerisi olarak betimlemek mümkündür (2010, s.693).

Edebiyat disiplinin de görsel okuma alanına katkısı bulunmaktadır. Örneğin, şiir dili, görsel dile en yakın olanıdır çünkü şiir imgelerden oluşur. Şiiri görselleştirmek, görsel okuryazarlıkla ilişkili olarak etkinliklere yerleştirilebilir. İzleme becerisi, görselin dilini fark etme ve fark ettirme üzerine kurulmalıdır. Medya ve iletişim araçları üzerinden sunulan materyaller, yaratıcılık boyutlarıyla da analiz edilmelidir. Ayrıca. web 2.0 araçlarının Türkçe eğitiminde kullanılması ve bu araçların görsel ve işitsel özellikleri yine görsel okuryazarlıkla ilişkili bir içeriği ortaya koyar.

Görsel okuryazarlık, kroki, harita, grafik (infografik), tablo, karikatür, resim, fotoğraf, film, animasyon gibi çok geniş yelpazede materyal kullanımını içermekle birlikte sanat değeri olan görsellerin kullanımı üzerinden Türkçe eğitimi görsel ve işitsel sanatlarla doğrudan ilişkili bir alan olma özelliği gösterir.

2.5.9.2.Sanat eğitimi ve estetik

Çocuk, öğrenme sürecinde gündelik yaşamda yer alan bütün nesneleri ve hatta çevresindeki insanları estetik bir değerle algılayıp yorumlamaya başlar. Objeleri betimlerken çizdiği resimde ve bu resimde seçtiği renklerde, kavramları tanımlarken dinlediği müzikte estetiğin tüm imkânlarını algılar. Oynadığı oyunlarda 'beğeni' duygusunu nesnelerin ve insanların dış görünüşleriyle bütünleştirir. Akın ve Özsoy'un da belirttiği üzere estetiğin temel kavramı hayatın her parçasında rastlanılan güzeldir. Bunları insanın güzelliğinden, eşyanın ve fikrin güzelliğine kadar örneklendirmek mümkündür (2017, s.206).

Çocuğun estetik zevkini saptayabileceğimiz en kolay yollardan biri çizdiği resimlerdeki anlatımıdır:

> Çocuk resimlerindeki saflık, "çocukcalık", "naiflik", çocuk resimlerine ait özel bir estetik niteliktir. Ancak bütün çocukların yaratıları naif" değildir, kimilerinki "zekice" ve hatta "incelmiş" bilmişleşmiştir. Naif bulduğumuz bir resimde bizi çeken şey ise eşya ve nesnelerin çocuğa özgü görünüşüdür… Çocuğun yazdığı da çizdiği de bir çeşit şiirsel sezgidir ve mantıksal çözümlemenin ötesindedir (San, 2020, s.23).

Görsel ve işitsel sanatlar estetiği beraberinde getirdiği gibi kişinin 'beğeni'sini de harekete geçirir. Bir değer yargısı olarak betimlenen estetik, bu niteliğiyle eğitime de yansıtılması gereken unsurlardan biridir. Görsel ve işitsel sanatlar dersi, niteliği bakımından estetik eğitiminin verilmesinde en önemli derslerden biridir. Öğrencilerin estetik duyarlılık kazanması noktasında önemli bir araç olan bu ders, 'güzellik' olgusunun öğrencilere kazandırılmasını amaçlar. Güzellikle ilgili birikimi, kişinin kendisine ve dış dünyaya yönelik bir bakış açısı olarak yansır. Estetik duyarlılık kazanan birey, çevresini ve kendisini güzelleştirir. Nitekim estetik eğitimi insana sadece zarif ve asil bir kimlik kazandırmaz aynı zamanda toplumsal değerlere karşı da duyarlı olmayı öğretir (Akın ve Özsoy, 2017, s.206). San, estetik ve sanatın öğrenciler üzerindeki etkisini şöyle açıklar:

> Estetik değer ile işlevsel değerin giderek birleşip bütünleştiği çağımızda, uygulamalı sanatlarla güzel sanatlar kesişmeye kimi yerde bütünleşmeye gitmektedir. Sanatla "zanaat" arasında kurulan köprü de çağımızın bir gereğidir. Öyleyse öğrencileri iyi -yararlı- güzel ideali yönünde eğitecek estetik eğitim, teknolojinin zorunlu olarak getirdiği bir sanat eğitimidir (2020, s.70).

Türkçe derslerinde önemli bir işlevi yerine getiren görsel okuryazarlık, öğrencilerin anlama becerilerini geliştirirken onlarda sanatsal ve estetik bir duyarlılığın geliştirilmesinde de etkili olur. Türkçe eğitiminde anlama becerileriyle ilişkili olarak görsel okuryazarlığa dayalı öğrenme süreçlerinde kullanılan görseller ve bu görsellerle ilgili etkinlikler, kullanılan

materyallerin estetik ve sanatsal açıdan analizini de içerir. Bu bakımdan öğrenciler sanatsal bir içeriği değerlendirirken 'estetik'e dair bakış açıları da gelişir. Çünkü görsel okuryazarlığa dayalı öğrenme süreçlerinde kullanılan pek çok görsel sanatsal ve estetik değer taşır. Öğrencilerin görseli değerlendirirken estetik açıdan değer biçici analizler yapması, estetik bakış açısıyla yaklaşması, sanatın ve yaratıcı dil kullanımının imkânlarını görmesi vb. bilişsel süreçler yaşaması amaçlanır. Bunun sonucunda öğrencinin estetik duyarlılık, estetik haz, beğeni, estetik değer vb. kavramlara dayalı süreçler geçirmesi sağlanır.

Yaratıcılık için gerekli ilk aşamalar yalnızca bakmak değil 'görmek', yalnızca duymak değil, 'işitmek', yalnızca ellerle yoklamak değil, 'dokunulanı duyumsamak'tır (San, 2019, s.25). Dolayısıyla sanatsal ürünler, yaratıcılık olgusunun öğrencilere kazandırılmasında da önemli bir işlevi yerine getirir. Örneğin, Türkçe derslerinde, araç metin olarak kullanılan bir şiire dair öğrencilerden resimler çizmesinin istenmesi ya da temayla ilişkili resimler verilerek şiirler yazdırılması gibi etkinlikler yaratıcılığı, yaratıcı düşünmeyi esas alan etkinliklerdir. Öğrencilerin yaratıcı kişiler olarak yetiştirilmesi, eğitimin başlıca amaçlardandır. San'a göre, yaratıcılıkta "en başta merak, sabır, buluş yapma yetisi, serüvenci düşünme, imgelerle düşünebilme ve imgelemci olma, deney ve araştırmalardan kaçmayan ve sentezci yargılara varabilen bir kişilik yatmaktadır." (2019, s.17). Bu kişiliği tetikleyen unsurlardan biri de öğrenme sürecinde kullanılan materyallerdir.

Türkçe eğitiminde görsel okuryazarlıkla ilişkili olarak kullanılacak materyallerde estetik kavramı, hedef kitleye görelik ilkesiyle ele alınmalıdır. Bir yetişkindeki estetik algısı ile çocuktaki algı aynı olmayacaktır. San, çocuklara yönelik sanatsal ve estetik odaklı süreçlerde çocuğun algıları, kavram ve yaşantıları ile imge, sembol ve görsel mecazların oluşma sürecini ve bu süreçlerle çocuğun etkileşim sürecini iyi bilmek gerektiğini ifade eder (2020, s.22). Bu bakımdan Türkçe eğitiminde seçilen görsel materyallerde hedef kitleye görelik ilkesinin önemle dikkate alınması gerekir. Demirel'e göre, "Sanat eğitimcisi olarak öğretmen; öğrencilerini duygu yoğunluğu içeren dışavurumcu etkinliklerle derse katılmaya cesaretlendirmelidir. Örneğin, öğretmen kar ile ilgili bir resim yaptırmadan önce kar yağışı ile ilgili kar tanelerinin bir ağaca yağışını, dalların arasından yavaş yavaş yapan karı tasvir edebilir" (2018, s.697).

Türkçe ders kitaplarında tematik düzlemde sanatlarla ilişkili olarak estetik duyarlılığın oluşturulmasına yönelik metin örneklerine rastlamak mümkündür. Örneğin 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 'sanat' temasının altında yer alan metinlerden *Âşık Veysel Şatıroğlu* müzik; *Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru* ebru/resim; *Yaşayan İnsan Hazineleri* ise el

sanatlarıyla doğrudan ilgilidir ve öğrencilerin sanat ve estetiğe dair bakış açılarının geliştirilmesi amaçlanır. Öğrencilere estetik bir duyarlılık kazandırılmaya çalışılır.

Kısacası Türkçe derslerinde başta edebî metinler olmak üzere drama, müzik, tiyatro, şiir, resim gibi sanatsal/estetik unsurlara dayanan materyaller aracılığıyla bilişsel ve duyuşsal pek çok amaçla birlikte öğrencilerin 'estetik duyarlılık'ını geliştirmek hayat geçirilir.

2.5.10. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Anlama Becerilerine Yönelik İçerik

Din kültürü ve ahlak bilgisi eğitiminin temel niteliği öğrencilerin din, iman, inanç gibi kavramları, İslamiyet'in inanç, ibadet, ahlak değerleri ile insani ve kültürel mirasını öğrenmesi, İslamiyet'i ve diğer dinleri tanıması, din-kültür-ahlak ilişkisini tanımlayabilmesi, etik ve ahlak çerçevesinde insan davranışlarını anlamlandırması, birey-toplum ilişkilerini fark etmesi vb. amaçlarla açıklanabilir (Altaş, 2001). Çalışmamız kapsamında Türkçe eğitiminin din kültürü ve ahlak bilgisi eğitimiyle ilişkisi, disiplinlerarası düzlemde 'değerler eğitimi' üzerinden gerçekleştiğinden burada din kültürü ve ahlak bilgisinin daha çok ahlak eğitimi yönüne odaklanılacaktır.

Bakır, ahlak ve ahlak eğitiminin felsefi bir konu olarak antik çağdan itibaren tartışıldığına dikkat çeker:

> Ahlak eğitimi deyince muhtemelen ilk akla gelen filozof Sokrates'tir. Zira ahlaka felsefi bir kavrayış kazandırarak ahlak felsefesi eş deyişiyle etiğin temellerini atan odur. Sokrates, ahlakın kaynağına ilişkin sorgulamayı epistemik bir problem olarak ele alıp ahlaki niteliklerin toplamını ifade eden erdemli bir bilgi olarak belirleyerek kötülüğün bilgisizlikten kaynaklandığını ileri sürmüştür. Aklı bir hakikat olarak gören Sokrates, insanın ahlak üzerine düşünerek doğru bilgiye, dolayısıyla da doğru tutum ve davranış ilkelerine ulaşabileceği kanaatindedir (2016, s. 69).

Ahlak, felsefenin de önemli konularındandır ve bir alt alan olarak ahlak felsefesi, 'etik' kavramıyla felsefede yer alır (Cevizci, 2024). Doğal olarak 'ahlak' ve 'ahlak eğitimi', eğitimde din kültürü ve ahlak bilgisi eğitiminin ağırlıklı konusudur. Bununla birlikte 'ahlak' ve 'ahlak eğitimi'nin eğitimde diğer pek çok disiplinde -Türkçe eğitimi için de geçerli- 'değerler eğitimi'yle ve 'değer bilinci' ile ilişkili olarak yer aldığını söylemek mümkündür. 'Değer bilinci' konusu, felsefe ile anlama becerileri ilişkisinin ele alındığı bölümde 'Değer Bilinci' başlığı altında ele alındığından burada ayrıca bir başlık altında açıklanmayacaktır.

Türkçe eğitiminde anlama becerileriyle ilişkili olarak kullanılan metinler, etik/ahlaki konuları ve değerler eğitimiyle ilişkilendirebilecek temalar ve iletileri içerdiğinden disiplinlerarasılık bağlamında Türkçe eğitimi (anlama becerileri) ile din kültürü ve ahlak

bilgisi ilişkisi burada "değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusu" başlığı altında ele alınacaktır. TDÖP'de (2019), Türkçe ders kitaplarında metin seçimi ve kullanımına yansıtılması amacıyla 'erdemler' temasına yer verilmesi tek başında dahi Türkçe eğitiminin 'değerler eğitimi' boyutunu ve öğrencilerde 'değer bilinci' edindirme yönünde süreçler takip edildiğini göstermesi bakımından önemlidir. 'Erdemler' temasının doğrudan 'değer bilinci' üzerinden 'etik/ahlaki' konular üzerinden din kültürü ve ahlak bilgisi eğitimi ve felsefeyle ilişkili bir alan yarattığı açıktır.

2.5.10.1.Değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusu

Değerler eğitimi, insani değerleri ve etik ilkeleri de içeren bir yapıdadır ve iyi insan yetiştirme amacına dayanır (Ulusoy ve Dilmaç, 2020). Karakter ve değerler eğitimi; kişilik, mizaç, ahlak, etik, değer, erdem gibi kavramları içeren ve hayat boyu öğrenme boyutunda birbirleriyle ilişkilendirilebilen iki önemli alan olarak karşımıza çıkar (Kamer, 2021). Özer, değerin kişiye, inanca, amaca ya da herhangi bir şeye karşı hissedilen sahiplenme duygusuyla ortaya çıkan bir düşünce yapısı olduğunu belirtir (2021, s.4). Her toplum yaşamını devam ettirme sürecinde, nesiller boyunca değerler eğitimine önem vermiştir. Toplumlar için, geçmiş ve bugün arasında kurulan köprüde bağı sağlayan unsur, değerlerdir. Bu nedenle, 'ahlak' ve 'erdem' kavramlarıyla ilişkili olarak insani, evrensel, kültürel, dini, toplumsal değerleri nesilden nesile aktarmaya çalışmıştır. Örneğin; Ulusoy, *Kutadgu Bilig*'de "beyliğin doğuştan Allah'ın bağışlaması olduğunu, bu nedenle mukaddes olduğunu, beylerin akıllı, bilgili, cömert, özü sözü doğru olması gerektiği uzun uzun anlatılır. Vezir asil bir aileden gelmeli, takva sahibi, dürüst, akıllı ve bilgili, hayâ sahibi yumuşak huylu, iyi görünümlü ve vefakâr olması gerektiği" gibi hususlar üzerinden değerlerin anlatıldığına dikkat çeker (2021, s.44).

İyi ve güzel ahlaklı birey olmanın İslamiyet'in özünü oluşturduğu düşünüldüğünde, değerler eğitiminin evrensel, felsefi, millî, kültürel, toplumsal vb. kaynaklar yanında dinsel kaynağa dayandığını da söyleyebiliriz. Her bir birey dâhil olduğu toplumsal ve kültürel yapıda değerlerle karşılaşır ve toplum, değerlerinin bireylere taşınmasıyla ilgili eğitim politikaları belirler. TDÖP'de (2019, s.15-16) yer alan ve doğrudan değerler eğimi bağlamında düşünülebilecek başta "erdemler (ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.)" teması olmak üzere, "birey ve toplum (ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri,

helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içerme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.), "hak ve özgürlükler (bireysel haklar, birinci kuşak haklar, çocuk hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, eğitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkını savunma, hasta hakları, hayvan hakları, ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.)" gibi temalar Türkçe eğitimini 'etik'i ahlaki olguları' içermeye ve değerler eğitimi yapmaya yönlendirir. Türkçe ders kitaplarına seçilen ve çeşitli etkinlik ve sorularla işler hâle getirilen metinler üzerinden öğrencilerin anlama becerileri esas alınırken diğer taraftan 'etik'i ve 'ahlakî konular'ı tartışmaları, 'iyi insan' ve 'iyi vatandaş' olma yolunda çeşitli değerleri içselleştirmeleri amaç edinilir. Çoğu zaman metinler üzerinden sunulan değerlerin, kavramların çeşitli boyunlarıyla ele alınması ve farklı olay, durum ve konular üzerinden tartışılması sağlanır.

Bu tür etkinlikler değerler eğitimi kadar öğrencilerin muhakeme etme gücünü de geliştirir.

> Bireylerin, karşılaştıkları bir durum karşısında olayların nedenlerini iyice düşünme, analiz edip karar verme sürecini gerçekleştirmesi muhakeme gücünü geliştirir. İnsanların en çok ilgisini çeken konulardan birisi yaşanmış olayları dinlemektir. Örnek olaylar insanların birçok olay hakkında iyi ya da kötü çıkarımlarda bulunmasına sebep olur. Eğitimde ve değerler eğitiminde öğrencilerin muhakeme gücünü arttırıcı etkinlik ve işleyiş ne kadar çok yapılırsa sorgulayan, problem çözebilen, yorum yapabilen insan sayısı da o derece artar (Ulusoy, 2021, s.145).

Değerlerin, bir insan ya da toplum için motivasyon kaynağı olduğunu belirten Bozkurt'a göre, "Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi incelendiğinde üçüncü basamak olan aidiyet ve sevgi ihtiyacı, kişinin toplum ve çevre ile ortak bir değere sahip olmasını konu edinirken, dördüncü basamak olan saygınlık ihtiyacı ise bireyin toplum ve çevre tarafından değer görmesine değinmektedir." (2021, s.5). Bu bakımdan değerler eğitiminin bireyleri ya da toplumları ortak değerler etrafında bir araya getirebilmesi söz konusudur.

Bireyin toplum içerisinde saygınlığını kazanması; ahlaki değerlerin edinimi ile mümkündür. Eğitimin temel amaçlarından biri de ahlaklı, erdemli, vicdanlı ve adalet duygusu güçlü, insana, doğaya ve yaşama saygılı, millî ve evrensel değerleri edinmiş bireyler yetiştirme yönündedir. Bu durum, ailede eğitimle başlayarak örgün eğitimin her kademesinde devam eder. Türkçe eğitiminde de metinler aracılığıyla öğrencilerin dil ve iletişim becerileri

geliştirilirken değerlerin anlamlandırılması, öğrenilmesi ve içselleştirilmesi yönünde rol oynar. Örneğin hikâye edici metinlerde karakterlerin karşılaştıkları ve ahlaki bir mesele olarak eylemde bulundukları durumlar, çatışmalar, ahlaki meseleler karşısında gösterdikleri tutum ve davranışlar vb. ögeleri eleştirel ve analitik düşünme süreçleriyle tartışma, irdeleme ve değerlendirme doğal olarak metni anlamlandırma eylemi kadar değerler eğitimi açısından da dikkate değerdir. Bu tür metinlerin somut olaylar üzerinden pek çok soyut kavramı somutlaştırdığı ve değerleri hayatın içinden somut olaylar ve durumlarla sunduğu görülür. Dolayısıyla Türkçe eğitimi boyutuyla düşünüldüğünde öğrencilerin kavram dünyası zenginleşirken soyut kavramları somutlaştırma yoluyla edindirme imkânı söz konusu olur.

Türkçe derslerinde metin seçimi ve kullanımının değerler eğitimi boyutunda öne çıkan bir diğer karakteristiği ise din büyüklerinin ve Türk kültür coğrafyasında yaşam tarzları ve felsefeleriyle öne çıkan tarihî şahsiyetlerin hayatından anekdotların metinler aracılığıyla taşınmasıdır. Hz. Peygamber ve İslam medeniyetinin önde gelen din büyüklerinin, Yunus Emre, Mevlâna, Hacı Bektaş Veli gibi Türk kültür coğrafyasının ortak şahsiyetlerinin 'değerler eğitimi'yle ilişkili sözleri, evrensel ve insani mesajları, yaşamlarından ahlaki meselelere bakış açılarını gösteren anekdotlar, metinleri Türkçe derslerinin içerisine yerleştirilir. Örneğin, Yunus Emre'nin insani değerleri ve sevgi, dostluk, hoşgörü gibi evrensel mesajları içeren şiirleri bir metin olarak Türkçe derslerinde kullanılır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere değerler eğitimi genellikle karakter eğitimi ile birlikte düşünülür. Bozkurt, karakter eğitimini topluma uyum göstermek ve toplumun ahlaki normlarına uyma olarak tanımlar: "Karakter eğitiminin amacı, içinde yaşadığı toplum ile uyum içinde olan ve toplumun ahlaki normlarına uygun bireyler yetiştirmektir." (2021, s.17). Toplumun iyi karaktere sahip, erdemli, ahlaklı ve mizaç ve huy yönünden nitelikli kişilere ihtiyacı bulunmaktadır. Eğitimin bu ihtiyaca da cevap verisi bir nitelikte olması gerekir (Bozkurt, 2021, s.14). Dolayısıyla bireylerin karakterlerini inşa etme sürecinde değerleri edinmelerinin önemli bir yeri vardır. Bireyin içinde yaşadığı toplum ve kültürle bağını pek çok açıdan kurmakla birlikte çoğunlukla değerler üzerinden gerçekleştirdiğini söylemek mümkündür.

Bu bağlamda Türkçe derslerinde anlama becerileriyle ilişkili olarak temalar ve bu temalara yönelik metin seçimi ve kullanımı aracılığıyla değerler eğitimine de yöneldiği görülür. Bu açıdan Türkçe eğitiminin din kültürü ve ahlak bilgisi eğitimiyle 'değerler eğitimi/ahlak eğitimi' üzerinden disiplinlerarasılığa dayalı bir ilişki kurduğunu söylemek mümkündür

BÖLÜM III

BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu bölümde, 2005-2019 yılları arasındaki Türkçe dersi öğretim programları, anlama becerilerinin disiplinlerarasılık ile ilişkisi açısından ele alınmıştır. Programların felsefesine ve kazanımlarına bakılmıştır. Ayrıca 2019 TDÖP'sine bağlı olarak Türkçe dersi ders kitaplarında yer alan içerik (temalar, metinler ve etkinlikler/sorular) ayrı başlıklar hâlinde sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi açısından incelenmiştir. Bu incelemede kuramsal çerçevenin sunulduğu bölümde ayrıntılandırılan disiplinlerin ve bu disiplinlere ait mikro alanların tema, metin ve etkinliklerdeki/sorulardaki izdüşümleri sınıflara göre irdelenmiştir. Tema, metin ve etkinlikler/sorular doğal olarak en çoktan en aza pek çok disiplinle ilişkili olmakla birlikte çalışmamızda ağırlıklı olarak öne çıkan disiplinler esas alınmıştır.

3.1.Türkçe Dersi Öğretim Programları

Eğitim programı, hedeflerin içeriğin ve davranışların belirlenerek okulda ne öğretilmesi gerektiğine ilişkin düzenlenmiş kararları içeren belge olarak nitelendirilir. Ayrıca bu program, istenilen yönde ilerlemesi hedeflenen öğrenci davranışlarının ayrıntılı bir şekilde planlanma süreci olarak da tanımlanır (Akçay, 2020, s.3). Öğrenci, içinde yaşadığı toplumun değerlerini, toplumsal yargı ve kurallarını ve davranışlarını eğitim yoluyla öğrenebilir. Toplumun geçmişten süregelen kültürel değerleri ile günümüzün gelişen çağının bir bütün hâlinde nesilden nesile aktarılması da eğitimin sağladığı olanaklar arasındadır. Ancak bu olanağın, bir düzen içinde aktarılması gerekmektedir. Bu açıdan da eğitim programları geçmişten günümüze kadar içinde bulunduğu koşullar ve gelişen eğitim-öğretim sürecine göre şekillenmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe dersi öğretim programları; "*bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan* nitelikteki bireylerin yetişmesine yönelik salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda" olduklarını belirtir. Sahip olunan değer ve beceriler ile bütünleştirilen bilgi ve becerilere sahip bireylerin yetiştirilmesi

ve bunu yaparken de değerlerimizi aracı bir işlev olarak kullanmak Türk eğitim sisteminin temel amacıdır. Bu doğrultuda; *adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik* gibi değerlere yer verilmiştir. Ayrıca Türk eğitim sistemi "yetkinliklerle bütünleştirilmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar" Bu bağlamda Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde; anadilde *etkileşim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade* olmak üzere sekiz alt başlık altında tanımlanmıştır (TDÖP, 2019, s. 3- 4). Ölçme değerlendirmede de çok yönlü bir değerlendirmenin nitelikliliği üzerinde duran Türk eğitim sisteminde sadece bilişsel ölçütler yeterli değildir. Bu noktada, anlama becerilerindeki yetkinliğin kazandırılmasında da yalnızca bilginin elde edilmesi değil, aynı zamanda bilginin hissedilmesi (özümsenmesi) ve eyleme dökülmesi (anlamlandırılması) önem arz etmektedir. Bu noktada, 2005, 2006 ve 2019 olmak üzere Türkçe eğitim programlarının tanımları bir sonraki başlıklarda yapılmış ve diğer disiplinlerinde 2019 yılı olmak üzere son programlarına bakılmıştır.

Yüzyılın toplumlara kazandırdığı becerilerin yetkinleştirilmesindeki rehber ders Türkçe dersidir. Yüzyıl içerisindeki her gelişim o toplumda yer alan her yeni jenerasyonun eğitim-öğretimini de etkilemekte; metinlerin yeniden yenilenmesini ön görmektedir. Bu becerilerin önemi oluşturulan tüm programlarda belirtilmiş, "öğrencinin hem ulusal hem de uluslararası bağlamda" yetkinliği üzerinde durulmuştur (TDÖP, 2019). Bu yetkinliğin sağlanması yine disiplinlerarası bir yaklaşımla mümkündür.

1981 Tebliğler Dergisinde yayınlanan programda, yazım üzerinde durulacak kelimelerin Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi konularından seçilmesi gerektiği belirtilerek Türkçe eğitiminin yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene ve diğer disiplinlerle iş birliği ilkeleri ön plana çıkarılmıştır. Yeni kelimelerin yazımının sadece Türkçe derslerinde değil diğer derslerde de öğretileceği ifade edilmiştir (Özbay, 2015, s. 8). Bu husus, Türkçe ders içeriklerinin zenginleştirilmesi noktasında diğer disiplinlerle iş birliğini esas almaktadır ancak günümüzde düzenlenen kitaplarda hâlâ bu açık devam etmektedir. Bu nedenle de hem metinlerin hem de kullanılan etkinliklerin bir bütün hâlinde disiplinlerle ilişkilendirilmesi önem arz etmektedir.

Çalışmamızda, tematik yaklaşımın 2006 Türkçe dersi öğretim programında merkeze alınması ve 2019 Türkçe dersi öğretim programında devam ettirilmiş olması da ön görülerek karşılaştırma yapabilmek adına bir önceki program olan 2005 Türkçe dersi öğretim programına da bakılmıştır.

3.1.1. 2005 Türkçe dersi öğretim programı

2005 TDÖP, yapılandırmacı yaklaşım merkeze alınarak hazırlanmıştır. 2005 TDÖP'de *çoklu zekâ, beyin temelli öğrenme, öğrenci merkezli eğitim, bireysel farklılıklara duyarlı eğitim, sarmal, tematik ve beceri yaklaşımı* gibi çeşitli eğitim yaklaşımlarından yararlanılmaktadır. Bu programın içerdiği öğrenme alanları ve kazanımlarla öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünebilme, problem çözme, karar verme, araştırma yapabilme, metinler arası okuma yapabilme, hem kişisel hem de sosyal değerlere önem verme gibi becerilerden en önce olan Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmadır (Akçay ve Kardaş 2020, s. 95). Burada dikkate değer en önemli husus "metinler arası okuma" ibaresidir. Metinler arası okumanın sağlanabilmesi için farklı disiplinlerden yararlanmak gerekmektedir.

2005 TDÖP; *dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma* ve *görsel sunu*dan oluşan beş öğrenme alanı üzerine yapılandırılmıştır. Akçay ve Kardaş'a göre, programda hem kendi içinde hem de diğer öğrenme alanlarıyla bir bütünlük içinde; öğrencilerin dilsel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimine yönelik çeşitli bilgi, beceri, tutum ve değerleri içeren öğrenme alanları ele alınarak yapılandırılmıştır. Onlara göre, görseller zihinsel görüntülerin oluşturulması, bazı kavram ve olayların zihinde canlandırılması noktasında kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir (2020, s. 99). Görsel okuma ve görsel sunu alanlarıyla 2005 TDÖP, önemli bir değere sahiptir. Bu öğrenme alanları disiplinlerarası bir öğretime de temel oluşturmaktadır. Öğreticiye sunulan resim, şablon, grafik ve şekil gibi materyallerin okunması zihinsel yapılanmayı, yaratıcı düşünmeyi geliştiren bir faktördür. 2005 TDÖP'de öğrencilerin duygu ve düşüncelerini aktarabilmesinin video, ses ve görüntü kasetleri, bilgisayar gibi araçlarla mümkün olabileceği ve bunun yanında rol yapma, taklit, yaratıcı drama gibi oyun içerikli görsel etkinliklerden de faydalanabileceği belirtilmektedir. Görsel sunu, öğrencilerin ön bilgileriyle yeni bilgilerini yeniden yapılandırmasını sağlayacağı gibi; öğrenilen kavramların bütünleştirilmesi, kavramlarına göre sınıflandırılması noktasında da yardımcı olacaktır. Bu sebeple, farklı disiplinlerden elde edilecek görsel malzemelerin ders içinde kullanılması önem arz etmektedir.

3.1.2. 2006 Türkçe dersi öğretim programı

2006 TDÖP'de, öğrencilerin disiplinlerarası bir bakış açısı kazanmalarının altı çizilirken aynı zamanda edindikleri bilgi birikimlerini yenileri ile yapılandırmaları, karşılaştıkları sorunlara karşı yaratıcı çözümler üretebilmeleri, farklı araştırma yöntemlerini kullanarak bir grup içinde beraber çalışabilme bilincine sahip olabilmeleri, kendi deneyimlerin hareketle

olay ve olguları anlamlandırabilmeleri Türkçe Öğretim Programı'nın temel amaçlarını oluşturmaktadır." şeklinde bir ifade yer almaktadır. (Şimşek, 2018, s. 475). Ayrıca, program mikro disiplin kazanımlarının Türkçe dersinde işlenecek tema/metinlerle ilişkilendirilmesi gerektiğinin önemine de vurgu yapmıştır.

Öğrenme sürecinde öğrencinin birikim ve deneyimlerinden hareketle sorunlara çözümler üretmesi bu program kapsamında esas alınmıştır. Buradaki en temel amaç, öğretim sürecinde ele alınacak olan değerlendirmelerin öğretim sürecindeki gelişim ve ihtiyaçların dikkate alınarak hazırlanmasıdır. Bilgilerini kendi birikimleriyle yorumlayan, eleştiren ve yaratıcı düşünen ve de tüm bunları millî değerleriyle bütünleştiren bir öğrenci yetiştirmek esas alınmıştır. Bütün bu olguların temelinde ise disiplinlerarası bir düzlemde ilerlemenin önemi kayda değerdir. Millî değerler geçmişten günümüze kadar süregelen ve arka planında tarih, coğrafya, psikoloji, felsefe gibi sosyal bilimleri de içeren olgulardır.

2006 TDÖP, *okuma, dinleme/ izleme, konuşma* ve *yazma* öğrenme alanlarıyla dilbilgisi alanından oluşmaktadır. Öğrenmenin ve iletişim kurmanın temel yollarından kabul edilen dinleme/ izleme öğrenme alanı, sunulan iletinin doğru bir şekilde anlaşılıp yorumlanması ve değerlendirilmesi olarak ifade edilmiştir, yorumlama ve değerlendirme becerisi olarak ifade edilmiştir. Okuma öğrenme alanında ise, yazılı metinlerin doğru, akıcı bir biçimde ve uygun yöntemleri kullanarak okunabilmesi, okunan metinlerin eleştirel bir bakış açısıyla yorumlanabilmesi ve okuma kültürünün bir alışkanlık hâline getirilmesi amaçlanmaktadır (Akçay ve Kardaş 2020, s. 99- 100).

3.1.3. 2019 Türkçe dersi öğretim programı

2019 Türkçe Öğretim Programı 2017 Türkçe Öğretim Programının gereksinimler çerçevesinde güncellenmiş hâlini oluşturmaktadır. Öğretim programının temel amaçları arasında, ortaokul tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları becerileri geliştirmelerine yönelik millî ve manevi değerleri benimseyen, hak ve sorumluluklarını bilerek yerine getiren, diğer disiplinlere dair Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde de ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak ifadesi yer almaktadır (TDÖP, 2019, s. 3). Burada disiplinlere yönelik göndermelerin yapılmasının yanı sıra Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi de dikkate değerdir. Bu çerçevede, *anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık* ve ifade olmak üzere sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiş ve

tanımlanmıştır. Burada disiplinlerarasılığa dair kültürel farkındalık ve ifade başlığı altında: "Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel ve işitsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir" ifadesi yer almaktadır" (TDÖP, 2019, s. 4-5).

2019 TDÖP öncesinde hazırlanan 2015 TDÖP'te öğrenciyi merkeze alarak onun bilgi birikimini göz önünde bulunduran bir yaklaşım söz konusudur. Programda metinler arası olma yoluyla anlam oluşturmayı sağlayacak şekilde okuma ve yazma kazanımlarının yapılandırılması ilkesi her ne kadar disiplinlerarası materyal kullanımını barındırsa da 2015 programında disiplinlerarasılığa dair bir bilgiye yer verilmemiştir.

2019 Türkçe öğretim programında ise, ölçme ve değerlendirmenin; diğer disiplinlerle ve günlük hayatla ilişkilendirme çerçevesinde yapılandırılması gerekliliği belirtilmiştir (Şimşek, 2018, s. 475). Ders kitaplarında yer alan tema isimlendirmelerine bakıldığında ise farklı disiplinlerle bütüncül bir şekilde ilerleyişin söz konusu olduğu söylenebilmektedir. Ancak, bu temellendirme metnin disiplinlerarasılık bağlamına oturtulması noktasında eksik kalmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Türkçe eğitiminde disiplinlerarasılığın anlama becerileri odaklı oluşturulan okuma ve dinleme metinleri ve etkinlikleri bazında nasıl kullanıldığını saptamak, buna yönelik değerlendirmeleri yapmak ve gerekli duyulan noktalarda olabilecek örnek metin ve alıştırma önerilerine yer vermektir. Türkçe öğretim programlarının eğitim programı ögelerinin tekrar gözden geçirilmesi ve bu programlarda disiplinlerarasılık olgusuna dayalı kazanımların saptanması metin oluşturma aşamasında önem arz etmektedir. Bu gerekliliğin temellendirildiği nokta ise, farklı disiplinlere yönelik metinlerin oluşturulmasıdır. Metinler oluşturulmadan evvel, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin disiplinlere göre kategorize edilmesi ve listelendirilmesi gerekmektedir. Bu sayede ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi disiplin ve mikro disiplinleri kapsadığına dair bir çözümleme yapılacaktır. Bu çözümleme sayesinde, geliştirilmesi gereken noktalara dayalı ön veriler elde edilerek ders içi materyal olarak kullanılan veya ders kitaplarında yer alan metin ve etkinliklerin disiplinlerarasılık bağlamında sosyal ve beşerî disiplinlerle olan bağı çözümlenmiş olacaktır. Bu çözümlemelerden önce sosyal ve beşerî disiplinlerin programlarında yer alan kazanımların Türkçe dersi kazanımlarıyla olan bağı alt başlıklarla betimlenecektir.

3.2.Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Temalar ve İlişkili Disiplinler

Türkçe dersi öğretim programı tema, metin ve etkinlik çerçevesinde ilerleyen bir düzene sahiptir. Tematik yaklaşımı esas alan Türkçe disiplini, 2006 TDÖP çerçevesinde, tema kavramını " bir metindeki olaylardan, çatışmalardan ve konuşmadaki ifadelerden çıkarılabilecek kavram, duygu. Bir metindeki sonucun en kısa etkisi" olarak tanımlamıştır (TDÖP, 2006, s. 287). 2019 TDÖP'de her sınıf düzeyi için 8 tema işlenmesi öngörülmüş, ' *Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk*' temalarının her düzeyde işlenmesi zorunlu tutulmuştur. Buna bağlı olarak öğrenme ve öğretme sürecinde öğretim materyallerinde yer verilmesi planlanan temalar ve konu önerileri program çerçevesinde sunulmuştur:

Tablo 3.1.
2019 Türkçe dersi öğretim programında temalar ve konu önerileri

Temalar ve Konu Önerileri
ERDEMLER
Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayı rahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.
MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ
Aile, bayrak, büyüklerimiz, dini bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıla, tarihi mekânlar, tarihi şahsiyetler, tarihi eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.
MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK
15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklal Marşı, kahramanlık, Kut'ul Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.
BİREY VE TOPLUM
Ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farkındalıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükumet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.
OKUMA KÜLTÜRÜ
Bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitaplar, kütüphaneler, metinlerarasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okuma sevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb.

İLETİŞİM

Aile iletişimi, bilgi iletişimi, diğer canlılarla iletişim, iletişim becerileri, insanlarla iletişim, kitle iletişim araçları, komşuluk, kültürel iletişim, kültürler arası iletişim, medya okuryazarlığı, öğrenci hareketliliği, öğrenci öğretmen iletişimi vb.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Bireysel haklar, çocuk hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, eğitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkını savunma, hasta hakları, hayvan hakları, ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.

KİŞİSEL GELİŞİM

Başarı, beceri, çalışkanlık, çalışma yöntemi, empati, girişimcilik, karar verme, kendini tanıma, kişilik tipleri, meslek seçimi, motivasyon, öğrenmeyi öğrenme, olumlu düşünme, öz denetim, öz eleştiri, öz güven, öz saygı, sorumluluk, sosyal gelişim, yetenek, yeterlilik, zaman yönetimi vb.

BİLİM VE TEKNOLOJİ

Bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim, keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasarım, teknoloji, telif, ulaşım, yenilikçilik vb.

SAĞLIK VE SPOR

Adil oyun, beden eğitimi, beden sağlığı, beslenme, centilmenlik, dengeli beslenme, hareketlilik, hastalıklardan korunma, ilaç kullanımı, ilk yardım, öz bakım, ruh sağlığı, sağlıklı beslenme, sağlıklı yaşam, spor kültürü, sportmenlik, temizlik, uyku vb.

ZAMAN VE MEKÂN

Çevremiz, evimiz, geçmiş şimdi gelecek, gezginler, odamız, okulumuz, şehirler, sınıfımız, ülkeler vb.

DUYGULAR

Bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb.

DOĞA VE EVREN

Bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece, gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yeryüzü, yıldızlar, zaman bilinci vb.

SANAT

Afiş, bale, cilt, söz sanatları, ebru, edebiyat, estetik, estetik duyarlılık, festival, fotoğraf, gala, geleneksel sanatlar, gölge oyunu, grafik, grafiti, heykel, mimari, minyatür, müzik, opera, özgünlük, pandomim, peyzaj, resim, seramik, sinema, tezhip, tiyatro, yenilikçi düşünme vb.

VATANDAŞLIK

Adalet, alın teri, çalışma, emek, eşitlik, göç, göçmenlik, görev bilinci, hukukun üstünlüğü, iş birliği, mültecilik, özgürlük, paylaşma, sorumluluk, üretme, vergi bilinci vb.

ÇOCUK DÜNYASI

Çocuk kültürü, çocuk müzesi, dijital oyunlar, eğlence, geleneksel çocuk oyunları, hayal, hobiler, keşif, lunapark, merak, mizah, okul, oyun, oyuncak, rüya, sokak oyunları vb.

(MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019, s. 16-17).

Yukarıdaki tablo verilerine bakıldığında her bir temanın altında, alt konuların yer aldığı gözlemlenmektedir. Buradaki esas amaç, temaların altında verilecek olan metinlerin içeriğinin yazarlar tarafından oluşturulmasını sağlamaktır. Tema altında yer alan her metin içerikte verilen konu başlıklarıyla oluşturulmaktadır. Tematik yaklaşımı esas alan 2006, 2015 ve 2019 Türkçe dersi öğretim programlarına bakıldığında değişiklikler gözlemlendiği gibi, aynı zamanda aynı başlıktaki temaların korunduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 3.2.

2006, 2015, 2019 Türkçe dersi öğretim programlarında tema başlıkları

Türkçe Dersi Öğretim Programları	**2006**	**2015**	**2019**
Temalar	Sevgi Millî Kültür Toplum Hayatı Okuma Kültürü İletişim Hak ve Özgürlükler Kişisel Gelişim Bilim ve Teknoloji Alışkanlıklar Zaman ve Mekân Duygular Doğa ve Evren Güzel Sanatlar Kavramlar ve Çağrışımlar	Biz ve Değerlerimiz Dünya ve Çevre Millî Kültürümüz Millî Mücadele ve Atatürk Vatandaşlık Bilinci Sağlık, Spor ve Oyun Sanat ve Toplum Bilim ve Teknoloji	Erdemler Millî Kültürümüz Millî Mücadele ve Atatürk Birey ve Toplum Okuma Kültürü İletişim Hak ve Özgürlükler Kişisel Gelişim Bilim ve Teknoloji Sağlık ve Spor Zaman ve Mekân Duygular Doğa ve Evren Sanat Vatandaşlık

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, 2006 TDÖP'de yer alan temaların bazılarının 2015 TDÖP'de yer almadığı veya daha genel başlıklar altında toplandığı 2019 TDÖP'de ise 2006 ve 2015 TDÖP'de yer alan temalar göz önüne alınarak temaların çeşitlendirildiği gözlemlenmiştir.

2019 TDÖP çerçevesinde oluşturulan, çalışmamızın da esas veri kaynağı olan, Türkçe dersi öğretim materyallerinde her sınıf düzeyinde toplam 8 adet temaya yer verilmiş, bu temaların altında 5'er adet metin verilerek temaların geniş çerçevede ele alınmasına olanak sağlanmıştır. Her bir temanın altında yer alan beş metinden birisi dinleme/izleme becerisine yönelik olmakla birlikte birisi serbest okumaya dayalı diğerleri ise etkinlikleri tamamlamaya yönelik güdümlü okumayı içeren metinlerden oluşmaktadır. Bu metinlerin içeriği disiplinler bağlamında ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Tüm bu değerlendirmelere istinaden tüm sınıflarda yer alan tema, metin ve disiplin bağlamındaki değerlendirmeleri de analiz edilmiştir. Burada belirtilmesi gereken önemli nokta ise, temalar farklı disiplinlere kapı açmakla birlikle; değerlendirme yapılırken ağırlıklı olan temalar üzerine yoğunluk verilmiş olduğudur.

Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeylerine göre belirlenen temalar ortak olmakla birlikte; 7. sınıfta "*Duygular, Kişisel Gelişim ve Sanat*" ; 8. sınıfta ise " *Zaman ve Mekân*" temaları ile ayrıştırılmıştır. Buna istinaden Türkçe ders kitaplarında ortaöğretim düzeyinde belirlenen toplam tema sayısı 13'tür:

Tablo 3.3.

Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeylerine göre tema başlıkları

Sınıf Düzeyi	**5.Sınıf**	**6.Sınıf**	**7.Sınıf**	**8.Sınıf**
TEMALAR	*Birey ve Toplum*	*Okuma Kültürü*	*Duygular*	*Erdemler*
	Millî Mücadele ve Atatürk	*Millî Mücadele ve Atatürk*	*Millî Mücadele ve Atatürk*	*Millî Mücadele ve Atatürk*
	Doğa ve Evren	*Bilim ve Teknoloji*	*Okuma Kültürü*	*Bilim ve Teknoloji*
	Millî Kültürümüz	*Erdemler*	*Erdemler*	*Birey ve Toplum*
	Vatandaşlık	*Doğa ve Evren*	*Kişisel Gelişim*	*Zaman ve Mekân*
	Sağlık ve Spor	*Millî Kültürümüz*	*Millî Kültürümüz*	*Millî Kültürümüz*
	Erdemler	*Sağlık ve Spor*	*Sağlık ve Spor*	*Doğa ve Evren*
	Bilim ve Teknoloji	*Birey ve Toplum*	*Sanat*	*Vatandaşlık*

Yukarıdaki tabloda temaların sınıflara göre dağılımlarından elde edilen veriler ışığında, temalarda kullanılan disiplinlerin ortak olup olmadığı, bunların kapsadığı

disiplinlerin neler olduğuna dair de değerlendirme ağırlıklı olan disiplinler öngörülerek aşağıdaki tabloda verilmiştir. Metin seçimi ve kullanımı açısından edebi metinlerin Türkçe ders kitaplarında ağırlıklı olarak işleniyor olması Edebiyat disiplinini ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca düşünceyi merkeze alan metinlerin ve etkinliklerin Türkçe ders kitaplarında yer alıyor olması eleştirel ve analitik düşünme ile yaratıcı düşünme olgularını da ön plana çıkarmakta olup bu yönüyle felsefe disiplinine de yoğunlukla kapı açmaktadır. Hemen hemen her temada metin kullanımının edebî metinler üzerinden sağlanmış olması, temaları edebiyat disiplini ile ilişkili kılmıştır. Temaların sosyal ve beşerî disiplinler dışındaki disiplinlere de kapı araladığım gözlemlenmiştir. Örneğin; *Sağlık ve Spor* teması sağlık bilimleri alanına da kapı aralamakta olup ilgili tema çalışmamız kapsamında sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi yönünden incelenmiştir.

Tema altlarında işlenen konular temel alınarak temaların ağırlıklı olarak ilişki içinde olduğu disiplinler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Temalarda yer alan öncül disiplinler öne alınarak, yoğunluk/ ağırlık derecelerine göre bir sıralama yapılmıştır:

Tablo 3.4.

Türkçe ders kitaplarındaki temaların sınıf düzeylerine göre ilişkili olduğu sosyal ve beşerî disiplinler

TEMALAR	**Birey ve Toplum**	**Millî Mücadele ve Atatürk**	**Doğa ve Evren**	**Millî Kültürümüz**	**Vatandaşlık**	**Sağlık ve Spor**	**Erdemler**	**Bilim ve Teknoloji**	**Okuma Kültürü**
SINIF DÜZEYİ									
5	*Sosyoloji* *Psikoloji* *Coğrafya* *Edebiyat* *Felsefe* *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi* *Tarih* *İletişim* *Kültür Bilimi*	*Tarih* *Sosyoloji* *Edebiyat* *Felsefe* *Psikoloji* *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi* *Coğrafya* *Kültür Bilimi* *Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Coğrafya* *Felsefe* *Edebiyat* *Sosyoloji* *Tarih* *İletişim* *Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Kültür Bilimi* *Edebiyat* *Felsefe* *Tarih* *Psikoloji* *Görsel ve İşitsel Sanatlar* *Sosyoloji* *Coğrafya*	*Sosyoloji* *Felsefe* *Edebiyat* *Psikoloji* *Kültür Bilimi* *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi* *İletişim* *Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Felsefe* *Sosyoloji* *Psikoloji* *Edebiyat* *Kültür Bilimi* *İletişim* *Görsel ve İşitsel Sanatlar* *Kültür Bilimi*	*Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi* *Sosyoloji* *Psikoloji* *Felsefe* *Edebiyat* *İletişim* *Kültür Bilimi* *Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Sosyoloji* *İletişim* *Felsefe* *Görsel ve İşitsel Sanatlar* *Psikoloji* *Tarih* *Edebiyat*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*

6	*Sosyoloji Psikoloji Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Edebiyat Felsefe Kültür Bilimi İletişim Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Tarih Coğrafya Kültür Bilimi Sosyoloji İletişim Görsel ve İşitsel Sanatlar Edebiyat*	*Coğrafya Tarih Felsefe Kültür Bilimi Psikoloji Sosyoloji Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Kültür Bilimi Sosyoloji Coğrafya Tarih Edebiyat Psikoloji Görsel ve İşitsel Sanatlar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Felsefe Tarih Coğrafya Kültür Bilimi Görsel ve İşitsel Sanatlar Edebiyat*	*Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Psikoloji Sosyoloji Felsefe Edebiyat*	*Felsefe Sosyoloji Tarih İletişim Görsel ve İşitsel Sanatlar Psikoloji*	*Edebiyat Sosyoloji Psikoloji Tarih Kültür Bilimi Felsefe Coğrafya İletişim Görsel ve İşitsel Sanatlar*
7	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Tarih Edebiyat Felsefe Coğrafya Psikoloji Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Kültür Bilimi Coğrafya Tarih Edebiyat Felsefe Psikoloji Görsel ve İşitsel Sanatlar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Felsefe Sosyoloji Edebiyat Psikoloji Tarih Coğrafya*	*Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Felsefe Psikoloji Edebiyat Sosyoloji Coğrafya Tarih Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Felsefe Edebiyat Tarih Psikoloji Görsel ve İşitsel Sanatlar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*
8	*Sosyoloji Felsefe Psikoloji Edebiyat Tarih İletişim Görsel ve İşitsel Sanatlar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*	*Tarih Felsefe Edebiyat Görsel ve İşitsel Sanatlar Kültür Bilimi*	*Coğrafya Edebiyat Felsefe Psikoloji Sosyoloji Kültür Bilimi*	*Kültür Bilimi Felsefe Sosyoloji Edebiyat Tarih Coğrafya*	*Sosyoloji Felsefe Edebiyat Tarih Psikoloji Coğrafya Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Felsefe Psikoloji Edebiyat Coğrafya Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Felsefe Tarih Görsel ve İşitsel Sanatlar Psikoloji Coğrafya Edebiyat İletişim*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*

Yukarıdaki tablo incelendiğinde;

- *Birey ve Toplum* temasına 5.,6. ve 8. sınıfta yer verilerek *edebiyat, tarih, psikoloji, sosyoloji, kültür bilimi, iletişim, görsel ve işitsel sanatlar, din kültürü ve ahlak bilgisi* disiplinlerine ortak düzeyde yer verildiği; 5. sınıfta *coğrafya; 6.* ve *8.* sınıfta ise ayrıca *felsefe* disiplinlerine de yer verildiği,

- *Millî Mücadele ve Atatürk* temasına tüm sınıf düzeylerinde yer verilerek *edebiyat, tarih, coğrafya, kültür bilimi, felsefe, görsel ve işitsel sanatlar* disiplinlerine ortak düzeyde yer verildiği; 5. ve 6. sınıfta *sosyoloji,* 5. ve 7. sınıfta *din kültürü ve ahlak bilgisi* disiplinlerine yer verildiği,
- *Doğa ve Evren* temasına 5., 6. ve 8. sınıf düzeylerinde yer verilerek *edebiyat, coğrafya, sosyoloji, felsefe* disiplinlerine ortak düzeyde yer verilerek; 5. sınıf düzeyinde *iletişim,* 6. ve 8. sınıf düzeyinde *psikoloji* disiplinine yer verildiği; 5. ve 6. sınıfta *tarih* disiplinine, 6. sınıfta *görsel ve işitsel sanatlara* yer verilirken 8. sınıfta *kültür bilimine* yer verildiği,
- *Millî Kültürümüz* temasına tüm sınıf düzeylerinde yer verilerek *edebiyat, tarih, coğrafya, kültür bilimi, sosyoloji*, disiplinlerine ortak düzeyde yer verildiği, 5., 7., ve 8. sınıf düzeylerinde *tarih,* 6. ve 7. sınıfta ise *din kültürü ve ahlak bilgisine* ayrıca yer verildiği, 8. sınıf hariç 5., 6. ve 7. sınıflarda *görsel ve işitsel sanatlara* da yer verildiği,
- *Vatandaşlık* temasına sadece 5. ve 8. sınıf düzeyinde yer verilerek *edebiyat, psikoloji, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar* disiplinlerinin ortak düzeyde verildiği bunlar dışında farklı disiplinlere de düzeylere göre yer verildiği; 5. sınıfta *din kültürü ve ahlak bilgisi* disiplinine, 8. sınıfta ise *tarih* disiplinine yer verilmiştir.
- *Sağlık ve Spor* temasına 8. sınıf hariç tüm düzeylerde yer verildiği ortak disiplin olarak *edebiyat*, *sosyoloji, psikoloji ve felsefeye* yer verildiği; 5. ve 6. sınıfta kültür bilimi ve görsel ve işitsel sanatların ortak disiplin olarak , 7. sınıfta ise tarih disiplininin yer aldığı,
- *Erdemler* temasına tüm sınıf düzeylerinde yer verilerek *edebiyat, felsefe, psikoloji, sosyoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi*, *görsel ve işitsel sanatlar* disiplinlerine ortak düzeyde yer verildiği, 5. sınıfta *iletişim*, 7. sınıfta *tarih*, 7. ve 8. sınıfta *coğrafya* disiplinlerinin yer aldığı,
- *Bilim ve Teknoloji* temasına 7. sınıf haricindeki sınıf düzeylerinde yer verildiği *felsefe, psikoloji, sosyoloji, iletişim, görsel ve işitsel sanatlar* disiplinlerine yer verildiği; 6. sınıfta tarih disiplininin yer aldığı
- *Okuma Kültürü* temasına sadece 6. ve 7. sınıfta *edebiyat, tarih, felsefe, psikoloji*, *görsel ve işitsel sanatlar* ortak düzeyde yer verilerek; 6. sınıfta *coğrafya, kültür bilimi, sosyoloji*, 7. sınıfta ise *din kültürü ve ahlak bilgisi* disiplinine yer verildiği gözlemlenmiştir.

Temalara yönelik belirlenen metinlerin hangi disiplinlere yer verdiğine dair genel değerlendirme tabloları ise her bir sınıf düzeyi için metin incelemelerinden önce verilmiş olup metin içeriklerinde gerekli değerlendirmeler yapılmıştır. Ortak temalar dışında kalan temalar ise; 7. sınıfta "*Duygular, Kişisel Gelişim ve Sanat*" ; 8. sınıfta ise " *Zaman ve Mekân*" temalarıdır:

Tablo 3.5.

7.ve 8. sınıflara özgü temaların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

TEMALAR		Duygular	Kişisel Gelişim	Sanat	Zaman ve Mekân
SINIF DÜZEYİ	7	*Psikoloji* *Felsefe* *Edebiyat* *Sosyoloji* *Kültür Bilimi* *Görsel ve İşitsel Sanatlar* *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*	*Psikoloji* *Felsefe* *Edebiyat* *Tarih* *Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Görsel ve İşitsel Sanatlar* *Kültür Bilimi* *Tarih* *Coğrafya* *Edebiyat* *Felsefe* *Psikoloji*	*Bu temaya bu düzeyde yer verilmemiştir.*
	8	*Bu temalara bu düzeyde yer verilmemiştir.*			*Coğrafya* *Edebiyat* *Felsefe* *Sosyoloji* *Görsel ve İşitsel Sanatlar* *Kültür Bilimi*

Yukarıdaki tablo verilerinde disiplinler temel alınarak bir analiz yapılmış olup bu disiplinlerin alt içerdikleri alt disiplinlere dair kapsamlı bir inceleme sınıf düzeylerinde ayrıca yapılmıştır. Temel disiplinlerin altında ayrı başlıklar altında değerlendirilen ve kuramsal çerçeve alanında da ayrıntılı bir şekilde betimlenen disiplinlerin altında yer alan mikro alanların temalardaki izdüşümlerine her sınıf düzeyinde konu başlıkları bağlamında bakılmıştır. Temalar altında yer alan konu başlıkları temalarda kullanılan mikro disiplinlerin belirlenmesinde öncülük etmiş, her bir sınıf düzeyi için ilgili tabloların oluşturulmasına katkı sağlamıştır:

Tablo 3.6.

5. sınıf düzeyindeki temaların ilişkili olduğu disiplinler ve mikro alanların dağılımı

SINIF	**TEMALAR**	**Birey ve Toplum**	**Millî Mücadele ve Atatürk**	**Doğa ve Evren**	**Millî Kültürümüz**	**Vatandaşlık**	**Sağlık ve Spor**	**Erdemler**	**Bilim ve Teknoloji**
	DİSİPLİNLER VE MİKRO ALANLARI								
5	Edebiyat								
	- Estetik Haz ve Estetik Duyarlılık	√	√	√	√	√	√	√	√
	Tarih								
	- Millî Tarih Bilinci	√	√		√				
	- Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Normlar	√							√
	- Evrensel Tarih/ Dünya Tarihi		√	√					
	- Müze Eğitimi			√					
	Coğrafya								
	- Beşerî Coğrafya	√	√	√			√		
	- Kültürel Coğrafya	√	√		√				
	- Görsel Malzemelerle Coğrafya								
	Kültür Bilimi								
	- Millî Kültür Kavramı ve Kültür Bilinci	√	√		√		√		
	- Halkbilimi Unsurları (Folklorik Ögeler)	√	√		√		√		
	Felsefe								
	- Eleştirel ve Analitik Düşünce					√	√	√	√
	- Yaratıcı Düşünce	√	√	√	√	√	√	√	√
	Psikoloji								
	- Duygusal Zekâ Gelişimi	√	√			√	√	√	√
	- Metinlerdeki Kişilerin Psikolojik Durumları ve Karakterlerle Özdeşim Kurma	√	√		√		√	√	
	Sosyoloji								
	- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular	√	√	√	√	√	√	√	√
	- Sosyalleşme ve Sosyal Beceri		√	√		√	√	√	√
	İletişim								
	- Medya Okuryazarlığı					√		√	√
	- İletişim Becerisi	√		√				√	√
	Görsel ve İşitsel Sanatlar		√						
	- Görsel Okuryazarlık	√		√	√	√	√	√	√
	- Sanat Eğitimi ve Estetik								
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi								
	- Değerler Eğitimi	√	√		√	√	√	√	
	- Etik/ Ahlak Olgusu	√						√	

Yukarıdaki tabloda, 5. sınıf düzeyindeki temaların ilişkili olduğu mikro disiplinlerin analizi yapılmıştır. 5. sınıf düzeyinde yer alan temalarda MEB tarafından belirlenen konu önerileri de düşünüldüğünde,

- *Birey ve Toplum* temasında, vatan sevgisi, memleket özlemi, kardeşlik, barış, Türkçeyi doğru ve etkili kullanma, Anadolu'da konukseverlik, Türk kültüründe misafirin önemi, Ahilik geleneği, yardımseverlik konularına yer verilmiştir. Bu konulardan vatan sevgisi, memleket özlemine yer verilmesi, öğrencilerinin toplumsal birlik duygusunun güçlenmesine, içerisinde yaşamış olduğu topluluğun sahip olduğu değerler bütününde birleşmesine katkı sağlayıcı niteliktedir. Bu konuların tema içerisinde yer alması, öğrencilerin bir birey olarak toplum içerisindeki birlik ve beraberlik duygularının pekiştirilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Bu rolde, toplumların önemli kültürel değerlerine konukseverlik, Ahilik gibi alanlara da yer verilmesi bu pekiştirme unsurunu destekleyicidir. Türkçeyi etkin bir şekilde kullanabilmenin tema içerisinde yer alması onu iletişim disiplini ile ilişkili hâle getirmektedir. Birey ve toplum teması içerisinde böyle bir alana yer veriliyor olması, kişinin toplum içerisinde kendi dilini güzel ve etkin şekilde ifade edebilmesinin önemi de ortaya koymaktadır.
- *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında, Kurtuluş Savaşı, millî mücadele döneminde kahramanlık gösteren Türk kadınları, Dumlupınar Savaşı, 6 Mart 1915 gecesi, vatanseverlik, demokrasi konularına yer verilmiştir. Öğrencilerinin millî kimliğinin oluşturulmasında önemli bir yere sahip olan Tarih disiplini, içerisinde bulunduğu milletin tarihi değerlerini aktararak bu oluşuma katkı sağlamaktadır. Yoğunlukla Atatürk ve vatan sevgisi üzerinde yoğunlaşan bu tema altındaki konular, öğrencinin ülkesine duyduğu sevgi ve bağlılığı güçlendirme, bir vatandaş olarak ülkesine olan sorumluluklarının farkına varma amacı da taşımaktadır. Ayrıca, kahramanlık, vatanseverlik gibi değerlere yer verilmesi, öğrencinin motivasyonunu da olumlu yönde etkileyici niteliktedir. Psikoloji alanıyla ilişkilendirildiğinde, zorluklarla başa çıkabilmeyi öğrenme; sosyoloji alanıyla ilişkilendirildiğinde, toplumsal sorumlulukları yerine getirebilme gibi yetkinliklere de fayda sağlamaktadır. Bu temaların kullanımındaki en önemli etkenlerden biri de millî tarih bilinciyle yetişen bireylerin toplum içerisindeki birlik ve beraberliğinin güçlendirilmesidir.
- *Doğa ve Evren* temasında, çevre kirliliği, seyahatname, deprem, ağaçların önemi, doğa sevgisi, çevre bilinci konularına yer verilmiştir. Bu tema, öğrencilere çevre

bilinci kazandırmaya yöneliktir. Öğrencilerin doğaya karşı sorumluluklarını doğanın önemi ve çevresel sorunlar üzerinden kazandırmaya çalışan tema, deprem gibi evrende meydana gelen doğal afet üzerinden öğrencinin eleştirel ve analitik düşünmesine de katkı sağlamaktadır. Bilimsel merak duygusunun öğrencide uyanması, keşfetme, analiz etme ve yaratma olgularının pekişmesi açısından bu tür konuların kullanımı önemlidir. Ayrıca olası bir doğal afet anında nasıl davranmalarını gerekliliği üzerine de düşündüren bu konular, günlük hayatla pekiştirmeyi de sağladığından bağlamsal öğrenmeyi beraberinde getirmektedir. Seyahatname örneğinin verilmesi, ağacın öneminin vurgulanması öğrencinin estetik gelişimini de geliştirici niteliktedir. Nitekim doğa ve evren teması altında verilen bu konular resim, şiir gibi sanat dallarıyla ifade edildiğinden öğrencilerin de bu anlamda doğanın estetik güzelliğini ifade etme noktasında yaratıcı olmalarına da olanak sağlamaktadır. Çevre kirliliği olgusu, aynı zamanda öğrencinin sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Doğal kaynaklarının korunması evrensel bir değer olduğundan öğrencinin çevresel faktörler üzerinde daha kapsayıcı düşünmesine olanak sağlayacaktır. Ayrıca seyahatname gibi kayda değer bir eser üzerinden doğa sevgisinin aktarılması bu temanın gözlem ve deneyimler aracılığıyla öğrenciye aktarılmasını ve doğaya daha geniş bir perspektiften bakarak sosyal gelişimlerine katkı sağlanmasını desteklemektedir.

- *Millî Kültürümüz* temasında, Türk halı ve kilim kültürü, vatan sevgisi, Türk kültüründe isim verme geleneği, Dede Korkut, Ali Kuşçu, efsane konularına yer verilmiştir. Bu tema altında yer alan konular, toplumun ortak geçmişini, gelenek ve göreneklerini aktarırken aynı zamanda öğrencinin kültür bilinci edinimi de katkı sağlamaktadır. Millî kültür, bir milletin kültürel kimliğinin oluşturulması, korunması ve gelecek kuşaklara aktarımında aracı nitelikte olmasının yanında, toplumların birlik duygularının da güçlendirilmesi noktasında önemlidir. Türk kültüründe halı ve kilimin tarihsel boyutundan, isim verme geleneğinin günümüze taşınması ve hâlâ yaşatılmasına kadar geçmişle bağ kurma olgusunun bu tema üzerinden verildiği gözlemlenebilmektedir. Dede Korkut gibi tarihsel bir değere sahip olan hikâyeler aracığıyla yapılan bu aktarım, geçmişten gelen deneyimlerin ünlü bilginler, Ali Kuşcu gibi, üzerinden öğrencilere aktarılmasını ve hatta karakterlerle özdeşim kurarak duygusal zekâ gelişimlerine de katkı sağlanmasını olanaklı kılmaktadır. Ayrıca efsaneler, kültürel miras aktarımı sağlayan önemli eserler olmakla birlikte, bunlar

üzerinden yapılan millî değer aktarımları da öğrencilerde aynı zamanda etkili bir iletişim kabiliyetini de pekiştirmektedir. Bu anlama becerilerini geliştiren, öğrenci de dil zenginliğini sağlayan ve bununla beraber estetik haz uyandıran bir pekiştirmedir. Çünkü millî kültür değerleri, örneğin Türk kilimi gibi bir olgu, toplumun estetik zevkinin bir yansımasıdır. Sanatın ifade biçimini kilimde kullanılan motiflerde bulabileceğimiz gibi bunlar aracılığıyla öğrenci de hem estetik haz uyandırmayı hem de yaratıcı düşünmeyi de sağlamaktadır.

- *Vatandaşlık* temasında, toplumsal sorumluluklar, alışveriş kültürü, özgürlük, büyüklere karşı saygılı olma, yardımseverlik, toplumsal kurallar, emek verme konularına yer verilmiştir. Bu tema altında yer verilen toplumsal sorumluluk ve kurallar, büyüklere karşı saygılı olma gibi konu başlıkları öğrencinin toplum içerisindeki dayanışma ve toplumsal değerlere bağlı olma duygularına katkı sağlayıcı niteliktedir. Öğrencinin içerisinde yaşadığı toplum içerisinde, toplumsallaşma sürecinde, görev ve sorumluluk bilinci edinmesi bu konu başlıkları aracılığıyla pekiştirilmektedir. Özgürlük gibi demokratik bir değer öğretimini katkı sağlaması yönüyle de öğrencinin toplum içerisindeki hak ve özgürlüklerini tanıyarak, toplumda daha etkin rol alabilme kabiliyeti kazanmasına da olanak sağlamaktadır. Yardımseverlik gibi değer aktarımının sağlanması, hoşgörü olgusunu da beraberinde getirdiğinden daha anlayışlı, içerisinde yaşadığı toplumla uyumlu bir birey olmasını desteklemektedir.
- *Sağlık ve Spor* temasında, Hacivat ve Karagöz, kibar olma, ilk yardım, sağlıklı olma, sağlıklı yaşam, başarı duygusu, empati kurma konularına yer verilmiştir. Bu tema, sağlıklı yaşama bilinci edinmesi noktasında öğrencilere sporun bedensel ve zihinsel faydalarını aktarmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda, başarı duygusu, empati kurma, kibar olma gibi değerler aracılığıyla, öğrencinin sosyalleşme sürecinde, sosyal beceri kazanmasına; spor aracığıyla sosyal etkileşiminin artmasına ve spor faaliyetleri sayesinde sosyal bağ kurarak toplumda bir fert olarak yer alıp motive olmasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda tema içerisinde Hacivat ve Karagöz'e yer verilmesi öğrencinin sağlık olgusuna olan duyarlılığının artmasını sağlamaktadır. Çünkü bu tür edebi eserler merak duygusunu da beraberinde getirdiğinden konuya olan ilginin daha çok yoğunlaşmasına da olanak sağlamaktadır.
- *Erdemler* temasında, iyilik yapma, büyüklere saygı, yaşama sevinci, paylaşmanın önemi konularına yer verilmiştir. Bu konu başlıkları öğrencinin ahlaki değer bilincinin

gelişmesine katkı sağlayıcı olmakla birlikte toplum içerisinde doğru davranış biçimleri kazanmasına da olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda, iyilik yapma, yaşama sevinci, paylaşmanın önemi gibi olgular öğrencinin empati becerisini geliştirici niteliktedir. Öğrenciye bu konuların aktarılması onun duygusal zekâ gelişimine katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda, iyilik yapma, büyüklere saygı gibi olgular öğrencinin kişisel gelişimini de destekleyici niteliktedir. Nitekim hem Türkçe dersi hem de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kazanımlarında, iyi bir karaktere sahip, çevresindeki bireylere karşı duyarlı ve hoşgörülü bir birey yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Buradaki konuların da bu amaca işaret ettiği, öğrenci de toplumsal duyarlılık bilinci geliştirdiği gözlemlenebilmektedir.

- *Bilim ve Teknoloji* temasında, barkodun alışverişteki önemi, sosyal medyanın insan hayatına etkisi, ulaşımın günümüzdeki yeri, Pastör konu başlıkları üzerinde durulmuştur. Barkodun alışverişteki önemi ve ulaşımın günümüzdeki yeri, Pastör gibi konular aracılığıyla, bilimsel bilgilerin öğrenciler tarafından edinilmesi; gözlem ve sorgulama kabiliyetlerinin pekişerek eleştirel bir bakış açısı kazanmalarının sağlanması olanaklı kılınmıştır. Sosyal medyanın insan hayatına etkisi konu başlığına yer verilmesi de, problem çözme becerilerinin geliştirilmesinde, konu hakkında hem eleştirel hem de yaratıcı düşünerek yeni fikirler üretebilmesinde etkin bir rol oynamaktadır.

Tablo 3.7.

6. sınıf düzeyindeki temaların ilişkili olduğu disiplinler ve mikro alanların dağılımı

SINIF	TEMALAR	Okuma Kültürü	Millî Mücadele ve Atatürk	Bilim ve Teknoloji	Erdemler	Doğa ve Evren	Millî Kültürümüz	Sağlık ve Spor	Birey ve Toplum
	DİSİPLİNLER VE MİKRO ALANLARI								
6	Edebiyat								
	- Estetik Haz ve Estetik Duyarlılık	√	√		√		√		√
	Tarih								
	- Millî Tarih Bilinci	√	√				√	√	
	- Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Normlar	√		√			√		
	- Evrensel Tarih/ Dünya Tarihi					√			
	- Müze Eğitimi						√		
	Coğrafya								
	- Beşerî Coğrafya	√	√			√			
	- Kültürel Coğrafya	√				√			
	- Görsel Malzemelerle Coğrafya								
	Kültür Bilimi								
	- Millî Kültür Kavramı ve Kültür Bilinci	√				√	√	√	√
	- Halkbilimi Unsurları (Folklorik Ögeler)					√	√	√	√
	Felsefe								
	- Eleştirel ve Analitik Düşünce	√		√	√	√	√	√	
	- Yaratıcı Düşünce	√		√	√	√	√		√
	Psikoloji								
	- Duygusal Zekâ Gelişimi	√		√	√				√
	- Metinlerdeki Kişilerin Psikolojik Durumları ve Karakterlerle Özdeşim Kurma			√	√	√			√
	Sosyoloji								
	- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular	√			√	√			√
	- Sosyalleşme ve Sosyal Beceri	√			√	√			√
	İletişim								
	- Medya Okuryazarlığı							√	
	- İletişim Becerisi			√					√
	Görsel ve İşitsel Sanatlar								
	- Görsel Okuryazarlık	√		√	√	√	√	√	√
	- Sanat Eğitimi ve Estetik		√	√			√		
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi								
	- Değerler Eğitimi				√				√
	- Etik/ Ahlak Olgusu				√				√

Yukarıdaki tabloda 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temaların ilişkili olduğu disiplinlere dayalı analiz yapılmıştır. İlgili tema başlıklarında yer alan konu başlıkları;

- *Okuma Kültürü* temasında, kitap sevgisi, Türk Dil Bayramı ve Karamanoğlu Mehmet Bey, Türkçenin önemi, kütüphanelerin önemi konularına yer verilmiştir. Kitap sevgisi ve kütüphanelerin önemi gibi konu başlıkları, öğrencinin bilgiye erişiminde okuma kültürü edinerek eleştirel ve analitik düşünme becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayıcı niteliktedir. Kitapların bir okuyucu olarak öğrencilere farklı perspektifler sunması, aynı zamanda onun eleştirel ve analitik düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlayıcı niteliktedir. Türk Dil Bayramı, Karamanoğlu Mehmet Bey konu başlıkları ise, dil becerilerinin geliştirilmesi, dil kullanımı, anlama becerileri, dil zenginliği gibi olguların kazandırılması noktasında kayda değerdir. Özellikle de Türkçe'nin önemine yer verilmesi, iletişim yeteneklerinin geliştirilmesi ve okuma becerisinin bu olgunun geliştirilmesinde etken bir rol oynadığının sezdirilmesi sağlanmaktadır. Okuma kültürünün aktarılması, aynı zamanda öğrencide estetik hazın uyandırılmasında da katkı sağlayıcı niteliktedir. Edebiyat, Görsel ve İşitsel Sanatlar ve İletişim gibi alanların bir bütün olarak aktarılabildiği kitaplar, öğrencinin okuma aracılığıyla kültürel miraslara da erişimine katkı sağlamaktadır. Kitap sevgisinin aşılanması aynı zamanda, öğrencinin okuduğu roman, hikâye, şiir gibi edebi eserler aracılığıyla metin türü farkındalığı kazanmasına öncülük edecektir. Okuma kültürü teması aynı zamanda, öğrencilerin hayal gücünü kullanarak yeni fikirler üretmesine, yaratıcı düşünme becerisinde yetkinleşmesine olanak sağlamaktadır. Tema içerisinde Karamanoğlu Mehmet Bey'e yer verilmesi karakterlerle özdeşim kurarak aynı zamanda psikoloji alanına katkı sağlamakta ve Türkçeye olan sevgi olgusunun aşılanmasıyla da duygusal zekâ gelişimine destek olmaktadır. Bu beraberinde, bir karakter üzerinden Türkçe ve okumaya yönelik empati duygusunun kazandırılmasına ve okumanın öğrenmede sürekliliği beraberine getiren bir olgu olarak bireye eleştirel ve analitik düşünme kabiliyeti sağladığının benimsenmesine de olanak sağlamaktadır.
- *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında, Çanakkale Savaşı, vatan sevgisi, Atatürk'ün Türk milleti için yaptığı fedakârlık, 15 Temmuz, Çanakkale Türküsü konularına yer verilmiştir. Tema altında yer alan konu başlıkları Türk milletinin bağımsızlık ve özgürlük mücadelesini anlatmakla birlikte, öğrenci de millî tarih bilincinin oluşturulmasına ve değerlerin pekiştirilmesine olanak sağlamaktadır. Tarihteki önemli dönemlere işaret eden tema; Çanakkale Savaşı, 15 Temmuz gibi; karakterlerle

özdeşim kurmayı olanaklı kıldığı gibi millî birlik ve beraberlik olgusunun da öğrenci de güçlenmesine sebebiyet vermektedir. Atatürk'ün Türk milleti için yaptığı fedakârlığın ele alınması, aynı zamanda Atatürk'ün ilke ve inkılaplarının temellendirilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır.

- *Bilim ve Teknoloji* temasında, Aziz Sancar, bilim, zaman kavramı, teknoloji bağımlılığı, mektup, iletişim araçları, geometri konularına yer verilmiştir. Aziz Sancar'ın konu edinilmesi, karakterle özdeşim kurarak bilimin önemini anlamlandırma ve buna yönelik eleştirel düşünme kabiliyetini geliştirerek yeni fikirler üretebilmeyi sağlamaktadır. Toplumsallaşma sürecinde gerçekleşen teknolojik ilerlemenin, teknolojiye dayalı farkındalığın oluşturulmasının sağlandığı *zaman kavramı, teknoloji bağımlılığı, mektup* gibi konu başlıkları, öğrencinin geçmiş ve bugünle bağ kurmasını, sosyal beceri kazanarak iletişimsel ögelerin; en büyük etken teknolojinin; kişide yarattığı duygusal etkenlere yönelmesini, aynı zamanda problem çözme becerisinin desteklenmesini beraberinde getirmektedir.
- *Erdemler* temasında, vefa, cömertlik, fedakârlık, Yunus Emre, sevgi, iyilik, karakterin önemi, dürüstlük konularına yer verilmiştir. Bu konular öğrencinin yaşamında edineceği temel değerleri yansıtmakla birlikte, insanlığın evrensel değerleri olarak da betimlenebilmektedir. Aynı zamanda insanların davranışsal özelliklerini de yansıtan vefa, cömertlik, dürüstlük, sevgi, cömertlik gibi olgular üzerinden insanların neden bu davranışlarda bulunduklarının çözümlenmesi sağlanabilmektedir. Öğrencilerin metin ve etkinlik içinde bu tür konularla karşılaşması başkalarının bakış açılarını anlayarak empati becerilerini etkinleştirmelerine olanak sağlayabilecektir. Aynı zamanda bu konuların ortak özelliği iyiliğe dair inançları yansıtması yönünde olup değerler eğitimi noktasında öğrencinin gelişimine de katkı sağlayıcı niteliktedir.
- *Doğa ve Evren* temasında, dünya ve evren, Evliya Çelebi, su kirliliği, hava olayları konularına yer verilmiştir. Bu konular öğrencinin yaşadığı çevreyi tanımlamasında yardımcı unsurlar olarak değerlendirilebilir. Dünya ve evren, hava olayları gibi konuların temalarda yer alması doğaya ve çevreye olan bilincin sağlanması noktasında önemli olduğu gibi; su kirliliği gibi bir konunun işlenmesi de insanların doğayı nasıl etkilediğinin ve insanların bu etkilenmeden kaynaklı ne gibi geri dönütler alacağının betimlenmesi noktasında önemlidir. Böylece öğrenci çevresine karşı bilinçli olmayı bir beceri hâline getirebilecektir. İnsanın doğa ile olan ilişkisinin tanımlanması

noktasında da önemli olan bu konular öğrencinin doğa ile olan bağını güçlendirerek evrendeki varoluş nedenini anlamlandırmasına da öncülük edecektir.

- *Millî Kültürümüz* temasında, Anadolu kültürü, tarhana, ana dil, kara tren, vatan sevgisi konularına yer verilmiştir. Öğrencinin kültürel kimliğinin oluşturulmasında ve içerisinde yaşadığı topluma karşı aidiyet duygusunun oluşturulmasında bu temaların etkisi bulunmaktadır. Kültürel kimliğin ifade edilebilmesi için bireyin ana diline ve vatanına dair olguların metin ve etkinliklerde yerlerini alması önemlidir. Ana dilinin betimlenmesi bireyin kültürel kimliğini yansıtırken; vatan sevgisine dair anlatıların yer alması da içerisinde yaşadığı toplumun köklerine olan bağlılık duygusunun pekiştirilmesine olanak sağlayacaktır. Toplumsal bağların güçlendirilmesi için toplumun ortak değerlerinin de temalar altında yerlerini alması gerekmektedir. Türk kültürünün bir diğer adı olan Anadolu kültürü değerlerin ve inançların ifade edilmesi noktasında önemli bir yere sahip olmakla birlikte millî ve manevi değerlerin nesilden nesile aktarımı noktasında da kayda değerdir.
- *Sağlık ve Spor* temasında, spor dalları, doğru beslenme, obezite, engelleri aşma, kendine inanma, cirit konularına yer verilmiştir. Öğrencinin doğru beslenme, obezite gibi konular üzerinden sağlıklı yaşam tarzının önemini anlaması sağlanmaktadır. Aynı zamanda bu tür konular öğrencinin toplumsal yaşamında bilinçli tüketici olabilmesini destekleyicidir. Sporun farklı yönlerini tanırken aynı zamanda cirit gibi ata sporuna dair bir bilgilendirmenin yapılması öğrenciyi hem kültürel hem de tarihi anlamda besleyecektir. Aynı zamanda obezite gibi sağlık sorunlarının işlendiği metin ve etkinlik örnekleriyle öğrencilerin bu konuda bilinçlenmesini sağlayacaktır. Bu bilinçlenme hareketi toplumu oluşturan fertler olarak öğrenciler arasında geliştiğinde toplumsal sağlık bilincinin de artmasına sebebiyet verecektir.
- *Birey ve Toplum* temasında, nezaketli olma, iyilik, dostluk kavramı, kanaatkâr olma, Yunus Emre, birlik ve beraberlik konu başlıklarına yer verilmiştir. Nezaket, iyilik, dostluk, birlik ve beraberlik kavramları toplumsal normları ve değerleri temsil eden kavramlardır. Bu kavramların bu tema altında kullanılması toplumsal değerlerin öğrenciye yansıtılmasını sağlayıcı niteliktedir. Bu yönüyle tema öğrencinin sosyalleşmesine ve yaşadığı toplum içerisindeki olay ve olgulara karşı sosyal beceri kazanmasına öncülük edecektir. Aynı zamanda nezaket, iyilik ve dostluk gibi kavramlar insan ilişkilerinin daha sağlıklı olması yönünde öğretici değere sahip olmakla birlikte kişilerin birbirlerinin duygularını anlayarak empati becerisi

kazanmaları noktasında da önemlidir. Bunun yanı sıra toplumsal birlik ve beraberliğin güçlenmesinde toplumun ortak normlarının yansıtılması önemli bir etkendir. Bu anlamda yetişen öğrenci toplum için nitelikli bir birey hâline gelebilecektir.

Tablo 3.8.

7. Sınıf düzeyindeki temaların ilişkili olduğu disiplinler ve mikro alanların dağılımı

SINIF	TEMALAR	Duygular	Millî Mücadele ve Atatürk	Okuma Kültürü	Erdemler	Kişisel Gelişim	Millî Kültürümüz	Sağlık ve Spor	Sanat
	DİSİPLİNLER VE MİKRO ALANLARI								
	Edebiyat								
7	- Estetik Haz ve Estetik Duyarlılık	√	√	√	√		√	√	√
	Tarih								
	- Millî Tarih Bilinci		√						
	- Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Normlar		√						
	- Evrensel Tarih/ Dünya Tarihi			√	√	√		√	
	- Müze Eğitimi								
	Coğrafya								
	- Beşerî Coğrafya		√		√	√	√	√	√
	- Kültürel Coğrafya								
	- Görsel Malzemelerle Coğrafya								
	Kültür Bilimi								
	- Millî Kültür Kavramı ve Kültür Bilinci						√		√
	- Halkbilimi Unsurları (Folklorik Ögeler)	√					√		√
	Felsefe								
	- Eleştirel ve Analitik Düşünce		√	√	√	√		√	
	- Yaratıcı Düşünce	√	√	√	√	√	√	√	√
	Psikoloji								
	- Duygusal Zekâ Gelişimi	√		√	√	√		√	√
	- Metinlerdeki Kişilerin Psikolojik Durumları ve Karakterlerle Özdeşim Kurma	√	√	√	√	√	√		√
	Sosyoloji								
	- Dış Dünya/ Sosyolojik Olgular	√		√	√				
	- Sosyalleşme ve Sosyal Beceri	√		√		√		√	
	İletişim								
	- Medya Okuryazarlığı							√	
	- İletişim Becerisi				√	√	√		√
	Görsel ve İşitsel Sanatlar								
	- Görsel Okuryazarlık	√	√		√	√	√	√	
	- Sanat Eğitimi, Estetik								√
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi								
	- Değerler Eğitimi	√	√		√			√	
	- Etik/ Ahlak Olgusu				√				

Yukarıdaki tabloda 7. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temaların ilişkili olduğu mikro disiplinlerin analizine yer verilmiştir. Bu analiz temaların ele almış olduğu konular üzerinden yapılmıştır:

- *Duygular* temasında, sevgi, mutluluk, özlem, yurt sevgisi, aile içi dayanışma, bağlanma duygusu, korku konularına yer verilmiştir. Öğrencinin gerçek yaşamda deneyimlediği bu duyguları daha derinlemesine ele alarak bu duyguları tanımlamasına ve çevresinde bu duyguları yaşayan insanlara karşı empati duygusunun gelişmesine olanak sağlayacaktır. Öğrencinin yaşam içerisinde karşılaştığı sorunların üstesinden gelebilmesinde de bu duyguların işlenmesi önemidir. Bu tür konuların insanın içsel durumunu ve davranış biçimlerini belirlediğinden psikoloji alanıyla da doğrudan ilişkilidir. Nitekim öğrencinin içsel dünyasını keşfetmesine ve sevgi, mutluluk, özlem gibi duygular üzerinden kendi duygusal dünyasını tanımlamasını sağlamasına olanak sağlayan bu konular duygusal zekâ gelişimi alanıyla da doğrudan ilişkilidir. Ayrıca bu tür duyguların öğretimi öğrenciyi sadece psikoloji alanında değil edebiyat ve sanat alanında da besleyecektir.
- *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında, Atatürk sevgisi, millî birlik ve beraberlik, toplumların geleceğinde çocukların önemi, özgürlük konularına yer verilmiştir. Millî birlik ve beraberlik konusuna yer verilmesi öğrencinin tarihi ve millî kimlik ile bağını güçlendirecektir. Bu tema altında millî birlik ve beraberlik olgusunun anlatılması aynı zamanda öğrencinin tarihsel anlamda da bilgilerinin güçlenmesine destek olacaktır. Kurtuluş Savaşının anlam ve öneminin ifade edilmesi, bağımsızlık için verilen mücadelenin bu duygu ile kazanıldığının öğrenciye aktarılması tarih disiplini ile etkileşimi de beraberinde getirecektir. Böylece öğrenci Türkçe dersi yetkinliğinde millî tarih bilinci edinebilecektir. Toplumların geleceğinde çocukların öneminin vurgulanması ise, toplumsal ve kültürel değerlerin geleceğe taşınması noktasında önemlidir. Toplumların geleceğinde belirleyici rol oynayan çocuklar kültürel miras taşıyıcıları olarak kültürel değerlere sahip çıkmayı ve bu mirasa karşı saygı duyma becerisi edinmeyi öğrenecektir. Bu olgular tarihin toplumsal normlarını içerirken aynı zamanda sosyolojik anlamda bireyin toplumsal yaşam içerisinde sosyalleşmesine, toplumdaki varlık nedenini betimlemesine de olanak sağlayacaktır.
- *Okuma Kültürü* temasında, kitap okumanın önemi, düşünme eylemi, duygu ve düşüncelerin aktarımı, günlük tutma konularına yer verilmiştir. Kitap okumanın önemimin anlatılması okumanın birey ve toplum üzerindeki öneminin vurgulanması

noktasında önemlidir. Ayrıca düşünme eyleminin gerçekleşmesi, duygu ve düşüncelerin aktarımı buna dair becerilerin geliştirilmesi ile mümkündür. Bu anlamda okuma kültürünün öğrenciye kazandırılması, okumanın bilgiye erişimde ve hayal gücünün geliştirilmesindeki öneminin betimlenmesinde ve iletişim becerilerini de geliştirdiğine dair bilinç oluşturulmasındaki önemin farkındalığını da oluşturacaktır. Ayrıca dil ve ifade becerilerinin geliştirilmesi noktasında da okuma kültürünün edindirilmesi önemlidir. Özellikle de edebi metin örneklerinin bu anlamda kullanılması farklı dil yapılarının öğrenilmesine ve kelime dağarcığının geliştirilmesine önemli bir katkı sağlamaktadır. Günlük tutma gibi bir olguya yer verilmesi de kişinin kendisini tanımlaması, duygu ve düşüncelerini paylaşarak kendisi ile öz eleştiri yapmasına da olanak sağlayıcı bir unsurdur.

- *Erdemler* temasında, aile sevgisi, hata yapma, dürüstlük, alçakgönüllülük, fedakârlık konularına yer verilmiştir. Bu tür konuların erdemler temasında yer alması öğrencinin iyi bir birey olmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle de karakter gelişiminde dürüstlük, alçak gönüllük, fedakârlık gibi olguların işlenmesi olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Bu tür erdemler öğrencinin diğer insanlarla olan bağını güçlendireceği gibi toplumdaki diğer fertlere karşı daha saygılı ve anlayışlı olma bilincini de kazandıracaktır. Ayrıca öğrencinin kişisel gelişiminin desteklenmesinde erdemlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Nitekim öğrenci hatalarından ders çıkarak kendisini geliştirmeyi erdemler sayesinde edinecektir. Bu aynı zamanda öğrencinin değerler eğitimi alarak toplum için nitelikli bir birey olarak yetişmesine de olanak sağlayacaktır. Bu nedenle de bu tema hem sosyoloji hem de din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili olarak ilerleyebilecek niteliktedir.
- *Kişisel Gelişim* temasında, başarılı olma, empati kurma konularına yer verilmiştir. Empati kurma becerisinin geliştirilmesi öğrencinin çevresinde gerçekleşen olay ve olgulara karşı daha anlayışlı bir birey hâline gelmesine öncülük edecektir. Bu anlamda düşünüldüğünde bu tema öğrencinin duygusal zekâ gelişimini de destekleyerek psikoloji disiplini ile etkileşime girmesine olanak tanıyacaktır. Kişisel gelişim teması, öğrencinin kendi potansiyelinin farkında olmasına, güçlü ve zayıf yönlerini keşfederek bunları en iyi şekilde kullanabilme yetisi kazanmasına olanak sağlayan bir temadır. Ayrıca başarılı olma gibi bir konunun işlenmesi, öğrencinin hedeflerine odaklanarak başarısını arttırma yolunda izleyeceği yolları edinmesine de yardımcı olacaktır. Öğrencinin çevresindeki diğer fertler ile iyi ilişkiler kurmasında da yardımcı olan bu

tema aynı zamanda iletişim becerilerini de geliştirerek kendisini ifade etmede motivasyonunu arttıracaktır. Bütün bu yönleriyle bu temanın psikoloji ve sosyoloji disiplinleriyle etkileşime girmesi olağandır.

- *Millî Kültürümüz* temasında, Yusufçuk, Karagöz ve Hacivat, Anadolu'da kilim kültürü, Mevlana, Nasreddin Hoca konularına yer verilmiştir. Bu konular kültür biliminin folklorik ögeler alanıyla ilişkili olduğu kadar millî kültür bilincinin edindirilmesinde de önemli aracılardır. Kültürel kimliğin oluşturulmasında, öğrencinin geçmişten bugüne kadar süregelen değerleri anlamlandırmasında ve kendisinden sonra gelecek nesillere de nasıl aktarım sağlayacağını öğrenmesinde bu konuların işlenmesi önemlidir. Karagöz ve Hacivat, kilim, yusufçuk gibi folklorik ögelerin aktarımı millî kimliğin ifade edilmesi noktasında da destekleyicidir. Nasreddin Hoca ve Mevlana gibi toplum içerisinde önemli yere sahip kişilerin aktarımı beraberinde değerlerin aktarıldığı öğretici metinleri de beraberinde getirecektir. Tarihi ve kültürel figürler olarak betimlenen bu kişilere ait hikâyeler insanların günlük yaşamda karşı karşıya kaldığı konuları ele alırken öğreticiliği esas alır. Nasreddin Hoca'nın mizah ve ironi ile dolu olan metinleri sayesinde öğrenci yaşadığı olay ve olgular üzerinde eleştirel ve analitik düşünebilecektir. Mevlana'nın hoşgörü ve sevgi üzerine olan anlatılarından hareketle öğrenci toplumdaki diğer fertlere karşı daha anlayışlı olarak, farklılıkların bir zenginlik olduğunun farkına varıp saygı gösterme becerisini elde edebilecektir. Bu anlamda bu tür konuların ele alınması hem kültür bilimi hem de sosyoloji gibi alanlara kapı aralayacaktır.
- *Sağlık ve Spor* temasında, sporun insan sağlığı için önemi, sağlıklı yaşam konularına yer verilmiştir. Tema öğrenciyi sağlıklı yaşam biçimine teşvik ederek sporun yalnızca bedensel değil aynı zamanda ruhsal ve sosyal anlamdaki yararlarına da dikkat çekmektedir. Sağlıklı yaşam konularının ele alınması toplumsal sağlığın sağlanması açısından da önemlidir. Bu açıdan bakıldığında toplumsal yaşam unsuru olarak sağlık olgusunun tema altında işlenmesi onu aynı zamanda sosyoloji alanıyla ilişkili kılmaktadır.
- *Sanat* temasında, Âşık Veysel, halk türküleri, ozanlık geleneği, ebru sanatı, sanat kavramı, el sanatlarına dair konu başlıklarına yer verilmiştir. Bu tür konuların verilmesi öğrencide estetik algısının pekiştirilmesi noktasında önemlidir. Sanat eserlerinin estetik deneyimi arttırma özelliğinden yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştirmesine kadar pek çok yönde katkısı bulunmaktadır. Sanat eserleri sayesinde

öğrenci farklı bakış açıları kazanarak yaratıcı fikirler üretebilecektir. Aynı zamanda sanatın yorumlanması bireyin duygu ve düşüncelerini güçlendirici bir etkiye sahiptir. Öğrenci müzik, resim gibi sanat alanlarından beslenirken aynı zamanda içsel dünyasını keşfederek duygusal anlamda kendisini geliştirecektir. Bu tür konuların ele alınması görsel ve işitsel sanatlar alanına kapı aralarken öğrencinin sanata dayalı malzemeleri tanımlamasında da önemli bir katkı sağlayacaktır.

Tablo 3.9.

8. Sınıf düzeyindeki temaların ilişkili olduğu disiplinler ve mikro alanların dağılımı

SINIF	TEMALAR	Erdemler	Millî Mücadele ve Atatürk	Bilim ve Teknoloji	Birey ve Toplum	Zaman ve Mekân	Millî Kültürümüz	Doğa ve Evren	Vatandaşlık
	DİSİPLİNLER VE MİKRO ALANLARI								
8	Edebiyat								
	- Estetik Haz ve Estetik Duyarlılık	√	√	√	√	√	√	√	√
	Tarih								
	- Millî Tarih Bilinci		√				√		√
	- Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Normlar		√				√		√
	- Evrensel Tarih/ Dünya Tarihi			√	√			√	√
	- Müze Eğitimi								
	Coğrafya								
	- Beşerî Coğrafya	√	√	√	√	√	√	√	
	- Kültürel Coğrafya						√	√	
	- Görsel Malzemelerle Coğrafya								
	Kültür Bilimi								
	- Millî Kültür Kavramı ve Kültür Bilinci				√		√		
	- Halkbilimi unsurları (Folklorik Ögeler)		√			√	√		
	Felsefe								
	- Eleştirel ve Analitik Düşünce	√	√	√	√	√	√		
	- Yaratıcı Düşünce	√	√	√	√	√	√	√	√
	Psikoloji								
	- Duygusal Zekâ Gelişimi	√	√		√			√	√
	Metinlerdeki Kişilerin Psikolojik Durumları ve Karakterlerle Özdeşim Kurma	√		√				√	√
	Sosyoloji								
	- Dış Dünya/ Sosyolojik Olgular		√				√	√	√
	- Sosyalleşme ve Sosyal Beceri				√				
	İletişim								
	- Medya Okuryazarlığı								
	- İletişim Becerisi			√	√	√	√	√	√
	Görsel ve İşitsel Sanatlar								
	- Görsel Okuryazarlık	√	√	√	√		√		√
	- Sanat Eğitimi, Estetik		√						
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi								
	- Değerler Eğitimi	√	√			√	√		
	- Etik/ Ahlak Olgusu	√							

Yukarıdaki tabloda 8. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temaların ilişkili olduğu disiplinlere yer verilmiştir. Bu disiplinlerle olan ilişkiler temaların içerdiği konular aracılığıyla analiz edilmiştir:

- *Erdemler* temasında, iyimserlik ve kötümserlik, Kaşağı, dürüstlük, ön yargılı olmama, güven duygusu konularına yer verilmiştir. İyimserlik ve kötümserlik, ön yargılı olmama, güven duygusu konuları öğrencinin kişisel gelişiminde ve karakterinin oluşması sürecinde destekleyici unsurlardır. Öğrencinin bu duyguları öğrenerek çevresindeki insanlara karşı olumlu tutum sergilemesine olanak sağlayabilir. Ayrıca çevresindeki bireylere karşı güven duygusunu pekiştiren öğrenci toplum içerisinde insan ilişkileri bağlamında daha anlayışlı bir birey hâline gelebilir. Toplumsal uyumun sağlanmasında da erdemlerin önemli bir katkısı bulunmaktadır. Toplumda yaşayan bireylerin birbirlerine karşı hoşgörü anlayışının geliştirilmesinde ve yaşanan/ yaşanacak olumsuz durumlar karşısında pozitif yönde düşünceler geliştirerek zorlukları birlik ve beraberlik içinde aşmayı öğrenmesinde de erdemlerin büyük katkısı bulunmaktadır. Bu temada yer alan bu konularla birlikte öğrenci sosyoloji, psikoloji, iletişim ve din disiplinleri ile etkileşim içinde olacaktır.
- *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında, bayrak, özgürlük, Atatürk ve sanat, Çanakkale Savaşı, vatanseverlik konularına yer verilmiştir. Bayrak, özgürlük, vatanseverlik konularının temada yer alması aynı zamanda öğrencinin mensup olduğu milletin birlik ve beraberlik duygusunu tanımlamasına yardımcı olacaktır. Aynı zamanda bu konularla birlikte Çanakkale Savaşı gibi tarihsel bir sürece yer verilmiş olması da öğrencinin geçmişte yaşayan atalarına karşı öz saygı oluşturmasını sağladığı gibi geçmişte yaşanan zorlu süreçlere karşı gösterilen kahramanlıkları öğrenerek millî kimlik duygusunun oluşturulmasına da katkı sağlayacaktır. Toplumsal yaşam içerisinde öğrencinin ülkesine karşı getirmesi gereken sorumluluklarına dair bilinçli bir birey hâline gelmesinde de vatanseverlik olgusunun önemli bir katkısı olacaktır. Nitekim bu konu sayesinde ülkesine ve milletine sevgi ile bağlı nitelikli bir bireyin yetiştirilmesi kazanımı da gerçekleştirilmiş olacaktır. Bütün bu olgularla bu tema altındaki konular tarih disiplini başta olmak üzere, tarihi olayların geçtiği yerleri yansıtmasıyla coğrafya, dönemin toplumsal yaşamına işaret etmesiyle sosyoloji, o dönemde yaşayan insanların duygusal durumlarına dair analizde bulunmasıyla

psikoloji ve değerler eğitimi sağlayarak vicdan ve merhamet gibi duyguları aşılamasıyla da din kültürü ve ahlak bilgisi disiplinine kapı aralamaktadır.

- *Bilim ve Teknoloji* temasında, teknoloji bağımlılığı, Aziz Sancar, fizik, uzay, dişçilik konularına yer verilmiştir. Teknoloji bağımlılığı günümüzde toplumların karşı karşıya kaldığı önemli sorunlardan biri hâline gelmiştir. Günlük yaşama dayalı bu tür konunun tema altında yer alması öğrencinin günlük yaşamı ile ilgili konuyu ilişkilendirmesine ve buna yönelik çözüm yolları üretmesine yardımcı olacaktır. Bu anlamda bu konu sosyoloji disiplini ile ilişkiliyken aynı zamanda öğrencinin bu yönde sosyal beceri kazanmasına da olanak sağlayacaktır. Fizik ve uzay gibi konular, öğrencinin evreni anlamlandırmasına olanak tanıma fırsatı verecektir. Bu konular alan bakımından fen bilimleri akanında düşünülse de insanın varoluşunu sorgulaması ve dünyayı tanımlaması noktasında hem din hem de coğrafya alanıyla da ilişkilendirilebilecek niteliktedir. Aziz Sancar gibi ünlü bir bilim adamına yer verilmiş olması da öğrencinin karakterle özdeşim kurarak bilime dayalı araştırmaların nasıl yapıldığına dair bilinç kazanmasına olanak sağlayacaktır.
- *Birey ve Toplum* temasında, yalnızlık, aile sevgisi, Türkçenin önemi ve engelli olma konularına yer verilmiştir. Yalnızlık ve aile sevgisi gibi konulara yer verilmiş olması öğrencinin duygusal dünyasını keşfetmesine ve anlamlandırmasına yardımcı nitelikte olup psikoloji disiplini ile de etkileşimi beraberinde getirmektedir. Aile sevgisi konusu aynı zamanda aile üyeleri arasındaki ilişkiyi temel aldığından öğrencinin bu anlamda da kendisini geliştirmesine olanak sağlayarak sosyal beceri kazanmasına olanak tanıyacaktır. Ayrıca yalnızlık olgusu toplum içerisinde yaşayan bir birey için toplumsal ve psikolojik sorunlara işaret etmekte olup öğrencinin bu bağlamda bu tür bir sorunla nasıl başa çıkacağına dair bir bilgi edinmesi nitelikli olacaktır. Bu noktada bu konu hem psikoloji hem de sosyoloji alanıyla ilişki olup öğrencinin bu disiplinler ile etkileşime girmesi olağandır. Öte yandan toplumu oluşturan en temel öğelerden biri olarak dil olgusunun işlenmiş olması ve bunun Türkçenin önemi üzerinden verilmiş olması da kayda değerdir. Türkçenin doğru ve etkili bir şekilde kullanılmasının gerekliliği, yabancı sözcüklerin dile olan olumsuz katkılarının tartışılması öğrencinin iletişim becerisini de destekleyecektir. Bu yönüyle bu temanın iletişim disiplini ile de etkileşime girmesi beklenebilir. Engellilik olgusu toplumsal bir öğe olarak günümüzde yerini almakta olup bu olguya karşı empati duygusunun geliştirilmesi yönünde

konunun ele alınmış olması öğrenciye sosyalleşme bağlamında önemli bir katkı sağlayacaktır.

- *Zaman ve Mekân* temasında, zamanın önemi, memleket sevgisi, peri bacaları, Robinson Crusoe, İstanbul konularına yer verilmiştir. Zamanın öneminin işlenmesi öğrencinin geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bağlantı kurmasına olanak sağlayarak zamanın insan yaşamı için önemli bir ölçüt olduğunun farkındalığını edinmesine de yardımcı olacaktır. Memleket sevgisi konusu, öğrencinin kendi ülkesine karşı sevgi ve güven duygusu kazanmasına olanak sağlayıcı özelliğe sahip olmasının yanında öğrencinin ülkesine sahip çıkma ve ülkesini koruma gibi duyguları da edinmesine destek olacaktır. Bu yönüyle memleket sevgisi konusu sosyoloji alanıyla ilişkili olarak düşünülebilmektedir. Aynı zamanda değerler eğitimi bağlamında düşünüldüğünde bir değer aktarımı sağladığından din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile de ilişkili olarak betimlenebilmektedir. Peri bacaları, İstanbul gibi konuların yer alması da öğrencinin mekân algısının yaratılması noktasında önemlidir. Mekân kullanımı aynı zamanda bir toplumun yaşam tarzını, kültürel değerlerini ve tarihsel geçmişini öğrenciye sunabilir. Bu bağlamda bakıldığında mekân kullanımının yapılması hem coğrafya hem de tarih disiplini ile ilişkili olarak nitelendirilebilir.
- *Millî Kültürümüz* temasında, destanların birey ve toplum üzerindeki etkisi, Göç Destanı, Âşıklık geleneği, türkü, kahve kültürü, Kız Kulesi, Karagöz konularına yer verilmiştir. Destanların bireyler üzerinde etkisine dayalı anlatımın sağlanması öğrencinin benlik oluşumuna katkı sağlayabilir. Aynı zamanda destanlar toplumların değer ve inançlarını yansıttığından öğrencinin bu bağlamda kendi kültürünü oluşturan değer ve inançlara dair bilinçlenmesi sağlanabilir. Ayrıca destanlar içerisindeki fantastik ve doğaüstü olay aktarımları ile öğrencinin yaratıcı düşünme becerisini geliştirici niteliğe sahiptir. Bu yönüyle de bu konuya dair bir metnin verilmesi hayal gücü ve yaratıcılık bağlamında öğrenciyi destekleyecektir. Âşıklık geleneği, türkü, kahve kültürü, karagöz gibi folklorik ögelerin tema altında yer alması onu kültür bilimi disiplini ile etkileşimli kılmaktadır. Öğrenci bu folklorik ögeler üzerinden millî kültür bilinci edinebilecektir.
- *Doğa ve Evren* temasında, hayvan sevgisi, doğa olayları, avcılık, hava kirliliği, doğanın insan yaşamı için önemi konularına yer verilmiştir. Doğa olayların konu olarak verilmesi çevre bilincinin edinmesine olanak sağladığı gibi coğrafya alanıyla da öğrencinin etkileşime girmesine olanak tanıyacaktır. İnsan için temel yaşam kaynağı

olan doğanın öneminin betimlenmesi öğrencinin çevresine karşı daha duyarlı bir birey olarak yetişmesine de olanak sağlar. Bu bağlamda hava kirliliğinin doğa için önemli bir problem olduğu bilincine erişerek buna yönelik çözümler üretmeye çalışır. Bu da öğrencinin konu üzerinde eleştirel ve analitik düşünmesine olanak tanır. Hayvan sevgisi olgusunun verilmesi ise öğrencinin empati ve merhamet duygusu kazanmasına olanak sağlar. Bu bağlamda hayvanları sevme bilincine erişen öğrenci diğer insanlara karşı da daha duyarlı olmayı öğrenir. Ayrıca hayvan sevgisinin öğretilmesi doğal yaşamın önemini ortaya koyar. Ekolojik sistem için hayvanların önemini kavrayan öğrenci avcılık olgusunun olumsuz sonuçlar doğurduğu bilincine erişir. Tüm bu yönleriyle konular coğrafya kadar sosyoloji, psikoloji gibi alanlarla da etkileşime girebilir.

- *Vatandaşlık* temasında, etik değerler, yaşamın önemi, mübadele, vatan sevgisi, vatan hasreti, üretimin ekonomiye katkısı, imece kültürü konu başlıklarına yer verilmiştir. Etik değerler olgusu toplumsallaşma sürecinde bireyin toplumun bir ferdi olarak kabul görmesi noktasında önemlidir. Öğrencinin bu yönde bilinçlendirilmesi onu topluma hazırlayacaktır. Ayrıca yaşamın önemine daire bilinç edinen öğrenci kendisine yaşamak için bir hedef belirleyerek toplumda bir birey olarak yer almanın değerini anlamlandırabilecektir. Vatan sevgisi, vatan hasreti, mübadele gibi olgular yaşanılan ülkeye dair bağlılık duygularını içerdiğinden sosyoloji alanıyla ilişkilidir. Aynı zamanda üretimin ekonomiye olan katkısı toplumsallaşma olgusu ile ilişkilidir. İmece kültürüne yer verilmesi de hem kültür bilimi hem de sosyoloji alanıyla temayı etkileşimli kılmıştır.

3.3. Anlama Becerileri Çerçevesinde Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Metin Seçiminin Sosyal ve Beşerî Disiplinlerle İlişkisi

Metinler, Türkçe öğretiminde temel dil becerilerinin kazandırılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Öyle ki, bu metinlerin seçilmesi noktasında da önemli hususların dikkate alınması gerekliliği Türkçe dersi öğretim programında belirtilmiştir:

> Tüm sınıf düzeylerinde 8 tema ve her temada 4 metin kullanılacaktır. Bu metinlerden 3'ü okuma, 1'i dinleme/ izleme metnidir. Böylece kitap bütününde toplamda 32 okuma ve dinleme/ izleme metni kullanılacaktır.
> Her sınıf düzeyinde temalara uygun ve eşit dağılım olması kaydıyla 8 serbest okuma metnine yer verilmelidir. Bu metinlerle beraber ders kitabında toplam 40 metin yer alacaktır.
> Metin türleri 3 ana biçim altında toplanmıştır: Bilgilendirici, hikâye edici, şiir. Belirtilen metin sayıları içinde kalmak kaydıyla hangi temada, hangi metin türlerinin yer alacağı ders kitabı yazarının/ yazarlarının tercihine bağlıdır. Metin türlerinin dengeli dağılıp dağılmadığı metin biçimlerine göre belirlenecektir. Örneğin "Bilim ve Teknoloji" temasında bilgilendirici metin daha fazla olabilir. Başka bir temada ise şiir türündeki metinlere daha fazla yer verilebilir. Ancak ilke olarak metin türlerinin temalar arasında, kitap bütününde dengeli bir şekilde dağılımının sağlanması esastır (TDÖP, 2019, s. 17-18).

Öğrenme alanlarında, özellikle de anlama becerileri odaklı okuma ve dinleme/izleme temel dil becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalarda kullanılan metinlerin analizi önem arz etmektedir. Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programında altı çizilen disiplinlerarasılık çerçevesinde nasıl bir içerikle karşımıza çıktığı betimlenmelidir. Bunun için, bu bölümde "anlama" becerileri esas alınarak "ortaokul Türkçe ders kitapları"nda kullanılan metin ve etkinlik örneklerine bakılacak ve bunların hangi sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkileri üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan sözlü, yazılı ve görsel metinler ele alınacak; metinler "içerik analizi"ne tabi tutularak metinlerin hangi sosyal ve beşerî alanlarla ilişkili olduğu analiz edilecektir. Bu bakımdan çalışma "anlama becerileri" esas alınarak "okuma, görsel okuma/izleme, dinleme" öğrenme alanlarıyla sınırlı tutulacaktır. Bölümün birinci kısmında, bu öğrenme alanlarıyla ilişkili metinlere, ikinci kısmında ise bu metinlerle ilişkili etkinliklere, sorulara ve yönergelere de bakılacaktır. Böylece etkinlikler, sorular ve yönergeler üzerinden öğrencilerin sosyal ve beşerî disiplinlerin içeriğiyle ne kadar ve nasıl karşılaştıkları sorusuna da cevap aranacaktır. Ortaokul Türkçe ders kitaplarına yönelik "doküman analizi"yle yapılacak değerlendirme bize mevcut duruma dair genel bir görünüm sunacaktır. Bu genel görüntü üzerinden Türkçe eğitiminde "disiplinlerarasılık"ın yapılandırılması ve Türkçe eğitiminin sosyal ve beşerî alanlarla ilişkilerinin kurulmasına yönelik önerilerin de işlevsel olacağı düşünülmektedir. Alt

başlıklarda *5*. , 6. , 7. ve 8. sınıf metinleri incelenerek metinlerin disiplinler ile bağlantısı kuramsal çerçeve bağlamında yorumlanmıştır. Metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle olan ilişkisi belirlenirken ağırlıklı olan disiplinler dikkate alınmıştır. Edebî ve öğretici metinler sosyal ve beşerî disiplinlerin birçoğuna kapı açmakla birlikte edebiyat ağırlıklı olan disiplin olarak ön plana çıkarılmıştır. Örneğin, "Memleket İsterim" , birey ve toplum ilişkisini ele alırken sosyoloji kapı açmış ancak edebiyatı öncelemiş bir metindir. Metninde yazarın kendi hayal dünyasında yaratmış olduğu ütopik bir memleket hayali vardır. İdeal memleket düşüncesi ile gerçek yaşamı sorgulama olgularına yer veren bu yönüyle felsefe disiplinine kapı açarken, aynı zamanda şiir olmasıyla okuyucuda estetik haz, duyarlılık oluşturmasıyla edebiyat, toplumsal adalet olgularını dile getirmesiyle de sosyoloji alanlarına da yer vermektedir. Metin aynı zamanda bireyin sosyal yaşam olgusunu dile getirse de psikoloji disiplini metinde öncelenmemiştir. Bütün bu olgulardan hareketle metinlerde yer alan ağırlıklı disiplinler önceleyerek tablolarda gerekli veri girişleri yapılmıştır.

Yukarıda da belirtildiği üzere Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerin çoğunun edebi metinlerden seçilmiş olması bu metinlerin edebiyat disiplini ile doğrudan ilişkili olmasına öncülük etmiştir. Ayrıca öyküleyici metinler, öğrencinin hayal dünyasını harekete geçirerek okudukları metinler üzerinde yaratıcı düşünme kabiliyetleri de geliştirdiği için aynı zamanda felsefe disiplini ile de ilişkilidir. Metin türlerini belirtmek üzere tablo üzerinden metin türlerinin tasnifi yapılmıştır:

Tablo 3.10.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki anlama becerileri ile ilişkili metinlerin türleri

5.Sınıf		**6. sınıf**		**7. sınıf**		**8. sınıf**	
Metin	**Metin Türü**	**Metin**	**Metin Türü**	**Metin**	**Metin Türü**	**Metin**	**Metin Türü**
Memleket İsterim	Şiir	**Bu da Benim Öyküm**	Hikâye	**Bir Dünya Düşünürüm**	Şiir	**İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine**	Deneme
Hoşça Kalın, Güle Güle	Deneme	**Arıyorum**	Şiir	**Çiçek Dürbünü**	Deneme	**Kaşağı**	Hikâye
Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir	Sohbet	**Canım Kitaplığım**	Hikâye	**Ana İşsiz Kalınca**	Hikâye	**İnsanla Güzel**	Şiir
İlk Ders (Dinleme /İzleme Metni)	Dinleme Metni	**Heykeli Dikilen Eşek (Dinleme Metni)**	Dinleme metni	**Karadut (Dinleme /İzleme Metni)**	Dinleme metni	**Kedi ile Fare (Dinleme /İzleme Metni)**	Dinleme metni

Çocuk ve Baloncu (Serbest Okuma Metni)	Hikâye	**Cephane Sandığında Kitap (Serbest Okuma)**	Hikâye	**Korku (Serbest Okuma Metni)**	Şiir	**Ayaz'ın Definesi (Serbest Okuma Metni)**	Hikâye
Mustafa Kemal'in Kağnısı	Şiir	**Türk Askerinin Cesareti**	Hikâye	**Atatürk'ü Gördüm Düşümde**	Şiir	**Bayrağımızın Altında**	Hikâye
Dumlupınar Savaşı	Hikâye	**Yaşlı Nine**	Anı	**Mürefteli Kadınlar ve Emin Astsubay**	Hikâye	**Atatürk ve Müzik**	Makale
6 Mart 1915 Gecesi	Hikâye	**15 Temmuz**	Bildiri	**Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü**	Hikâye	**Kınalı Ali'nin mektubu**	Hikâye
Bir Temmuz Gecesi (Dinleme/ İzleme metni)=	Dinleme metni	**120 (Dinleme/ İzleme metni)**	İzleme metni	**Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda (Dinleme/ İzleme metni)**	Dinleme metni	**Atatürk'ü Gördüm (Dinleme/ İzleme metni)**	Dinleme metni
Şahin Bey (Serbest Okuma)	Hikâye	**Çanakkale Türküsünün Hikâyesi (Serbest Okuma)**	Makale	**Gün Doğacak (Serbest Okuma)**	Tiyatro	**Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor (Serbest Okuma)**	Şiir
Bu Nehir Bizim	Hikâye	**Aziz Sancar**	Biyografi	**Okumanın İşlevi**	Deneme	**Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar**	Fıkra (Köşe yazısı)
Okland Adası	Gezi Yazısı	**İnsanlar Zamanı Eskiden Nasıl Ölçerdi?**	Makale	**Kitaplarla Kurulan Dostluk**	Şiir	**Simit ve Peynirle Bilim İnsanı Öyküleri**	Çizgi Roman
Deprem	Hikâye	**Teknoloji Bağımlığı**	Makale	**Okumak Düşünmek İçindir**	Sohbet	**Parktaki Bilim**	Sohbet
Sakın Kesme (Dinleme / İzleme metni)	Dinleme metni	**Bak Postacı Geliyor Selam Veriyor (Dinleme / İzleme metni)**	Dinleme metni	**Anne Frank'ın Hatıra Defteri (Dinleme / İzleme metni)**	Dinleme metni	**Uzay Giysileri (Dinleme / İzleme metni)**	Dinleme metni
Yarın Gene Sabah Olacak (Serbest Okuma)	Şiir	**Atatürk'ün Geometri Kitabı (Serbest Okuma Metni)**	Sohbet	**Hayat O Gün Çok Güzeldi**	Anı	**Eski Çağlardan Beri Dişlerimize Çok iyi Baktık (Serbest Okuma)**	Makale

Kilim	Şiir	**Vermek Çoğalmaktır**	Hikâye	**Tahta Bisiklet**	Mektup	**Kaldırımlar**	Şiir
Vatan Yahut Silistre	Tiyatro	**Sevgi Diyen Çağlar Aşar**	Şiir	**Kurbağayla İki Ördek**	Fabl	**Portakal**	Hikâye
Boğaç Han	Hikâye	**Gümüş Kanat**	Hikâye	**Kızgın Bir Lira**	Anı	**Dilimiz Kuşatma Altında**	Fıkra (Köşe yazısı)
Ali Kuşçu (Dinleme/ İzleme Metni)	Dinleme metni	**Balıkçıl (Dinleme/ İzleme Metni)**	Dinleme metni	**Akıllı Evlat (Dinleme/ İzleme Metni)**	Dinleme metni	**Karanlığın Rengi Beyaz (Dinleme/ İzleme Metni)**	Dinleme metni
Geyik Ana (Serbest Okuma)	Roman	**Sır Tutamayan At Bakıcısı (Serbest Okuma)**	Masal	**Bir Adam, Bir Köy, Bir Orman (Serbest Okuma)**	Hikâye	**Masal Ağacı (Serbest Okuma)**	Hikâye
Çocuk Bahçesinde Bekçi	Hikâye	**Merak Ettiklerimiz**	Sohbet	**Adını Göklere Yazdıran Çocuk**	Biyografi	**Eşref Saat**	Sohbet
Bilinçli Tüketici	Şiir	**Afyon**	Gezi yazısı	**Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi?**	Sohbet	**Türkiye**	Şiir
Özgürlük	Fabl	**Su Kirliliği**	Makale	**"A" Harfi**	Otobiyografi	**Peri Bacaları**	Gezi Yazısı
Sokak (Dinleme/ İzleme Metni)	Dinleme metni	**Kar Kristallerinin Peşinde Bir Yaşam (Dinleme/ İzleme Metni)**	Dinleme metni	**Küçük Şeyler Üzerine Bir Öykü: İki Dost, Bir Kuş (Dinleme/ İzleme Metni)**	Dinleme metni	**Robinson Crusoe (Dinleme/ İzleme Metni)**	Dinleme Metni
Çiftçi ile Çocukları (Serbest Okuma)	Manzum Hikâye	**Şimşekler ve Yıldırımlar (Serbest Okuma)**	Sohbet	**Çok Geç Diye Bir Zaman (Serbest Okuma)**	Hikâye	**İstanbul'da Hasbihâl (Serbest Okuma)**	Şiir
Karagöz Kibarlık Öğreniyor	Tiyatro	**Anadolu**	Şiir	**Yusufçuk**	Efsane	**Göç Destanı**	Destan
Çitlembik	Hikâye	**Tarhananın Öyküsü**	Makale	**Karagöz Nedir?**	Makale	**Vatan Sevgisini İçten Duyanlar**	Şiir
Spor ve Beden	Makale	**Ana Dili**	Şiir	**Anadolu'da Kilim Demek**	Deneme	**Bir Fincan Kahve**	Sohbet
Tavşan ile Kaplumbağa (Dinleme / İzleme Metni)	Dinleme metni	**Kara Tren (Dinleme / İzleme Metni)**	Dinleme metni	**Mevlana Celâleddin Rumi (Dinleme / İzleme Metni)**	Dinleme metni	**Kız Kulesi (Dinleme / İzleme Metni)**	Dinleme metni

Dedemin Öyküsü (Serbest Okuma)	Hikâye	**Vatan Destanı (Serbest Okuma)**	Şiir	**Nasreddin Hoca Hikâyeleri (Serbest Okuma)**	Mizahi Fıkra	**Karagöz (Serbest Okuma)**	Tiyatro
İyiliğin Değerini Bilen Kim?	Fabl	**Bisiklet Zamanı**	Makale	**İki Tekerlekli Özgürlük**	Deneme	**Yılkı Atı**	Roman
Büyüklere Saygı	Sohbet	**Yemek, İçmek ve Sindirmek**	Makale	**Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim**	Hikâye	**Rüzgâr**	Şiir
Yaşama Sevinci	Hikâye	**Obezite Hakkında 10 Soru 10 Cevap**	Broşür	**Karlı Dağların Arkadaşı Ol**	Sohbet	**Gündüzünü Kaybeden Kuş**	Hikâye
Paylaşalım (Dinleme / İzleme Becerisi)	Dinleme metni	**Vazgeçemeyenlerin Hikâyesi (Dinleme / İzleme Becerisi)**	Dinleme metni	**Broşür (Dinleme / İzleme Becerisi)**	Dinleme metni	**Hava Kirliliği (Dinleme / İzleme Becerisi)**	Video
Bir Bardak Sütün Hatırı (Serbest Okuma Metni)	Hikâye	**Cirit (Serbest Okuma Metni)**	Makale	**Bilim İnsanı Öyküleri (Serbest Okuma Metni)**	Çizgi roman	**Canberra (Serbest Okuma Metni)**	Gezi Yazısı
Barkod	Makale	**Evet Efendim**	Tiyatro	**Âşık Veysel Şatıroğlu**	Biyografi	**Haritada Bir Nokta**	Hikâye
Sosyal Medya Psikolojimizi Etkiliyor	Haber Metni	**Sen de Bir İyilik Yap**	Hikâye	**Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru**	Makale	**Yaşamaya Dair**	Şiir
Akıllı Ulaşım Sistemleri	Fıkra (Köşe yazısı)	**Dostluğa Dair**	Deneme	**Ağaçtan Oyma Su Tası**	Hikâye	**Kalbim Rumeli'de Kaldı**	Hikâye
Aziz Sancar (Dinleme / İzleme Metni)	Dinleme metni	**Hacettepe (Dinleme / İzleme Metni)**	Dinleme metni	**Yaşayan İnsan Hazineleri (Dinleme / İzleme Metni)**	İzleme metni	**Zeytinyağı Üretimi (Dinleme / İzleme Metni)**	Video
Pastör (Serbest Okuma Metni)	Hikâye	**Sevgi Filozofu Yunus Emre**	Deneme	**Gize (Serbest Okuma Metni)**	Gezi yazısı	**İmece (Serbest Okuma Metni)**	Hikâye

Yukarıdaki tablo metinlerin edebiyat ile olan ilişkisinin betimlenmesinde çalışmamıza rehberlik etmiştir. Edebî metinler edebiyat disiplininin mikro alanı olarak tanımladığımız *metin türleri ve edebî metin kullanım; metin türü farkındalığı; metinlerin yapı, içerik, biçim,*

dil ve anlatım özellikleri ile ele almak; estetik haz ve estetik duyarlılık başlıkları ile ilişkili olarak çalışmada yer almıştır.

3.3.1. 5. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tablo 3.11.

5. Sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

		İlişkili Olduğu Disiplinler											
Temalar	**Metinler**	**Edebiyat**	**Tarih**	**Coğrafya**	**Kültür Bilimi**	**Felsefe**	**Psikoloji**	**Sosyoloji**	**İletişim**	**Görsel ve İşitsel**	**Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**		
Tema: Birey ve Toplum	Memleket İsterim	√		√		√		√	√		√		
	Hoşça Kalın, Güle Güle						√	√	√				
	Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir		√	√	√			√					
	İlk Ders (Dinleme /İzleme Metni)			√			√			√			
	Çocuk ve Baloncu (Serbest Okuma Metni)	√				√	√				√		
Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	Mustafa Kemal'in Kağnısı	√	√	√	√	√	√	√			√		
	Dumlupınar Savaşı	√	√	√	√	√					√		
	6 Mart 1915 Gecesi	√	√			√	√	√			√		
	Bir Temmuz Gecesi (Dinleme/ İzleme metni)=		√					√		√	√		
	Şahin Bey (Serbest Okuma)	√	√	√		√	√	√					
Tema: Doğa ve Evren	Bu Nehir Bizim	√		√		√		√	√				
	Okland Adası			√									
	Deprem	√	√	√		√							
	Sakın Kesme (Dinleme / İzleme metni)	√		√		√		√		√			
	Yarın Gene Sabah Olacak (Serbest Okuma)	√				√							
Tema: Millî Kültürümüz	Kilim	√		√	√	√							
	Vatan Yahut Silistre	√	√		√	√							
	Boğaç Han	√	√		√	√	√	√		√			
	Ali Kuşçu (Dinleme/ İzleme Metni)		√		√		√			√			
	Geyik Ana (Serbest Okuma)	√	√		√	√					√		
Tema: Vatandaşlık	Çocuk Bahçesinde Bekçi	√				√		√			√		
	Bilinçli Tüketici	√				√		√					
	Özgürlük	√				√	√	√					
	Sokak (Dinleme/ İzleme Metni)						√	√		√			
	Çiftçi ile Çocukları (Serbest Okuma)	√			√	√		√	√		√		
	Karagöz Kibarlık Öğreniyor	√			√	√					√		
Tema: Sağlık ve Spor	Çitlembik	√						√					
	Spor ve Beden							√					
	Tavşan ile Kaplumbağa (Dinleme / İzleme Metni)						√			√			
	Dedemin Öyküsü (Serbest Okuma)	√				√	√				√		

Tema: Erdemler	İyiliğin Değerini Bilen Kim?	√			√		√				√
	Büyüklere Saygı					√	√	√			√
	Yaşama Sevinci	√			√	√	√				√
	Paylaşalım (Dinleme / İzleme Becerisi)						√			√	√
	Bir Bardak Sütün Hatırı (Serbest Okuma Metni)	√			√	√	√				√
Tema: Bilim ve Teknoloji	Barkod						√				
	Sosyal Medya Psikolojimizi Etkiliyor					√	√	√		√	
	Akıllı Ulaşım Sistemleri						√				
	Aziz Sancar (Dinleme / İzleme Metni)				√			√		√	
	Pastör (Serbest Okuma Metni)	√	√		√						

Memleket İsterim metninde, şiiri okumadan önce "şiirde geçen kelimelerin nasıl telaffuz edildiğine, şiirdeki ana duyguyu yansıtacak ses tonunu kullanmaya, şiiri kendine özgü üslupta okumaya" dikkat edilmesine dair yönergelerin dinleme ;"kelimelerin hangi, bağlamda kullanıldığına" dair ibarenin ise okuma becerisi ile ilişkilendirilmesi mümkündür. Şiir, içerik olarak güzel bir coğrafyaya sahip olan; herkesin toplumsal anlamda eşit olduğu ve iletişimde kuvvetli duygularla bir arada olan bir memleketin tasvirini yapmaktadır. Eser toplumsal değerlere işaret ederek toplumsallaşmaya, birlik olmaya dair aktarımlar sağlamakta ve bu yönüyle sosyoloji disipliniyle ilişkilendirilebilmektedir. Ayrıca ülkenin coğrafi güzelliklerine dair betimlemeleriyle beşerî coğrafya alanıyla ilişkilendirilebilir niteliktedir. Toplumda yer alan her ferdin birbirleriyle barış içinde olması ve iletişimde olumluluk esasının öneminin altını çizen şiir bu yönüyle iletişimde estetiği işaret etmektedir. Cahit Sıtkı Tarancı tarafından kaleme alınan bu esere dair etkinliklere başlanılmadan evvel "Nasıl bir ülkede yaşamak istersiniz?" ve " Mutlu yaşamak için kişilerle ilişkilerimizde nelere dikkat etmeliyiz?" şeklinde hazırlık çalışması yer almaktadır. 1. soru temelde toplumsal bir olguyu işaret etmesi yönüyle sosyoloji disipliniyle ilişkilidir; 2. soru ise kişilerin birbirleri ile etkileşimini işaret etmesiyle iletişim disipliniyle bağlantılıdır. Aynı zamanda yöneltilen sorular, 5. sınıf sosyal bilgiler müfredatında yer alan " sosyal, kültürel ve tarihi bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki rolünü analiz eder" kazanımı ile ilişkilendirilebilir niteliktedir. Bu kazanım öğrenciye vatandaşlık kavramını edindirmeye yöneliktir. Metnin şiir türünden seçilmiş olması da; onu metin türü bağlamında ve öğrencide estetik haz uyandırması sebebiyle edebiyat disipliniyle olan ilişkilendirmeyi sağlamaktadır. Şiir türündeki bir metin üzerinden vatan sevgisi, birlik ve beraberlik olgusu gibi değerlerin aktarılmaya çalışılması bu düzeydeki öğrenciler için ideal olmaktadır.

Hoşçakalın, Güle Güle metninde, günlük yaşamda kullanılan selamlaşma söz öbeklerinin kişide bıraktığı etkileri değerlendirmektedir. Metin öncesinde yer alan hazırlık

çalışmasında, “ Günlük konuşmalarınızda kullandığınız kelimelere dikkat eder misiniz? ; Dil yanlışı ne demektir, en çok yapılan dil yanlışları nelerdir? Hazırladığınız bir telefon görüşmesini canlandırınız” sorularıyla da iletişim disipliniyle ilişkili görülmektedir. Aynı zamanda dil kullanımı, dil zenginliği alt kavramları düşünüldüğünde; edebiyat disipliniyle de ilişki kurmak mümkündür. Ancak metin öğretici metin olması sebebiyle tam manasıyla edebiyat disiplinini önceleyen bir metin değildir. Öğrencinin dilsel yetkinliği, dilde tercih ettiği kelimeler onun içerisinde yer aldığı ailenin ve toplumun da yorumlanmasında etkili olmaktadır. Dil yanlışlıkları yanlış bilgi aktarımı kadar, kelimeleri öteleme, tercih etmeme veya reddetme gibi psikolojik olgular üzerinden de gerçekleşebilir. Anlama becerileri güçlü olan ve okumaya yönelik aktivitelerini aktırarak çok fazla kelime zenginliğine sahip olan bireylerin dil kullanımının da o derece güçlü ve zengin olduğunu gözlemleyebiliriz. Ancak kişilik gelişimi çerçevesinde bazı bireylerin kelime seçimine başvurduğu ya da yaşamış olduğu olay veya halihazırda yaşadığı ortamdaki olumlu ve olumsuz durumların kendisinde bıraktığı etkiye göre de kelime seçimi yapabildiği gözlemlenebilmektedir. Gerçek hayata hazırlama, toplumun bir bireyi olarak fikrini belirtme gibi olgular ışığında oluşturmuş olduğu telefon görüşmesini canlandırmaya yönelik metin öncesi aktivitelere de yer verilmesi onun toplumsallaşmasına ve iletişim becerisi katkı sağlamaktadır.

Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir metninde, Anadolu’da konukseverlik olgusunun anlatılmakta, Ahilik geleneğine ve İbni Batuta tarafından kaleme alınan Seyahatname’ye dair alıntılamalara yer verilmesiyle de içeriksel olarak onu disiplinler arası kılmaktadır. Metin öncesinde yer alan hazırlık çalışması sorularında; “ Misafir on kısmetle gelir; birini yer, dokuzunu bırakır” atasözü halk kültürü dersi kapsamında değerlendirilebilecek nitelikte olup aynı zamanda edebiyat disiplini bağlamında ele alınabilecek içeriktedir. “ Tanrı misafiri” sözünün öğrencide çağrıştırdığı duyguların talep edildiği soru ise, “sosyokültürel” bir olgu olan bu söz öbeğinin sosyoloji bağlamında ele alınmasını sağlayıcı niteliktedir. Türk kültüründe misafirin önemine ve sosyal hayatta misafirinin yerine dair çalışmanın istenmesi ise, sosyal bilimlerin tüm disiplinlerini bünyesine alan bir kapsama sahiptir. Misafirliğin coğrafi konumlara göre ağırlanış özellikleri, tarihsel alt yapısı, toplumsal normları ve edebi eserlerdeki izdüşümleriyle bir bütünü ifade etmektedir..

İlk Ders (Dinleme /İzleme Metni), Reşat Nuri Güntekin’in *Çalıkuşu* adlı eserinden alıntılama yapıldığı metinde Feride’nin öğrencisi Munise ile ilk karşılaşması anlatılmaktadır. Metin Feride karakteri üzerinden, içerisinde bulunduğu duruma ayak uydurmaya çalışırken yaşadığı duygu durumlarını anlatmakta ve bu yönüyle ağırlıklı olarak psikoloji disiplinine

kapı açmaktadır. Anlatı Feride öğretmen üzerinden seslendirilmekte olup sadece "ses" kaydı üzerinden oluşturulmuş bir metin örneğidir. Seslendirmelerin çeşitlendirilmesi, öğrencilerin farklı sesleri duyarak dinlemede yetkinleştirilmesi önemlidir. Ayrıca, tercih edilen metnin görsel olarak film vb. örnekleri de bulunmaktadır. Bunların da kullanılabilirliği değerlendirilmeli veya bu gibi izlemeye yönelik etkinliklerin web 2.0 araçları kullanılarak görsel bir sunu hâline dönüştürülmesi düşünülmelidir. Film örneklerinin düzeye uygunluğu düşünüldüğünde daha üst düzeylerde bu metnin taşınması gerekliliği de düşünülebilir. Metin kaynağı bakımından edebiyata dair olmasıyla disiplinler arası bir özelliğe sahiptir. Ancak kitapta bu bilgiye yer verilmemiştir. Hazırlık çalışmalarında dinleme sırasında dikkat edilmesi gereken hususlar, konuşmacıyı dinlerken not alma ve uygun zamanda soru yöneltme gibi olgular üzerinde durularak "iletişim" disiplini ile bir bağ kurulmaya çalışılmıştır ancak bu disiplin öncelenmemiştir. Ayrıca metin içinde yer alan diyaloglarda kültürel unsurlara da yer verilmesi, kelimelerin yöresel telaffuzuna vurgu yapılması gibi unsurlar kültürel coğrafyanın bir parçasıdır.

Çocuk ve Baloncu (Serbest Okuma Metni), çocuk psikolojisini ele alan, çocuğun dünyasından iyinin ve kötünün resmedildiği bir metindir. Aynı zamanda iyi olmanın, kötülüğün insan hayatına olumsuz getirisi düşünüldüğünde dinsel temeli de olan bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Tema boyunca ele alınan eserlere nazaran çocuğun düşünce dünyasına daha çok hitap edici niteliktedir. Çocuğun düşünce dünyasını balon gibi bir figürle yaratıcı bir bakış açısıyla yaklaşmış olmak onun aynı zamanda duyuşsal düzeyine de hitap edici olmasını sağlamaktadır. Bu metinle ilgili bir etkinliğe yer verilmemiştir. Ancak, kişinin durumlar karşısındaki duygusal tepkilerine dayalı etkinlikler tasarlanarak psikoloji disipliniyle bir bağ kesin olarak kurulabilir.

Mustafa Kemal'in Kağnısı şiirinde, Kurtuluş Savaşı dönemindeki millî mücadelenin Türk kadını üzerinden betimlenmesidir. Şiir olması nedeniyle edebiyat disipliniyle ilişkilendirmektedir. Şiirin ana unsuru olan "kağnı" kelimesine yönelik betimleyici bir hikâyeye de yer verilmesi şiirdeki anlamın somutlaşmasını sağlayacaktır. Metin öncesinde yer alan hazırlık çalışmalarında Kurtuluş Savaşı ifadesinin neler çağrıştırdığı ve millî mücadelede kahramanlık gösteren Türk kadınlarının kimler olduğuna dair sorular yöneltilmektedir. Bu yönüyle tarih disipliniyle ilişkilendirilebilir nitelikte olan metin, ayrıca Türk kadının yeri ve önemini dile getirmesiyle sosyoloji; mücadelenin gerçekleştiği coğrafi alanlara da gönderme yaparak da beşerî coğrafya alanına da katkı sağlamaktadır. Ayrıca kağnı kültürel bir değer olarak kullanılan bir nesne olmasının yanında savaş döneminin önemli

simgelerinden biri hâline gelerek Anadolu'yu ve onun mücadelesini anlatan yönüyle de kültürel coğrafyanın da bir parçasıdır. Sosyal Bilgiler dersinde yer alan " millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden bayrağımıza ve İstiklal Marşına değer verir" kazanımında olduğu gibi "kağnı" da bu değerin özümsenmesinde önemli bir sembolik araçtır.

Dumlupınar Savaşı metninde, tarihi bir olgu olan Dumlupınar Savaşını o dönemde yaşanan olgularıyla beraber bilgilendirici bir metin olarak sunmuştur. Hazırlık çalışmasında yer alan "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" sözünü söyleten durumlara dair ön bilgilerin metin içerisinde yer almasıyla anlamsal bağ kurulmaya çalışılmıştır. Tarih disipliniyle ilişkilendirilen metin, veciz sözlerin anlamlandırılması noktasında edebiyat disipliniyle ilişkilidir ancak öncelenmemiştir. Bu yönüyle metin folklorik ögeler olan atasözleri yansıtmasıyla kültür bilimi ile ilişkilidir. Bu metin sayesinde daha önceki tema içeriğinde edinmiş olduğu atasözleri ile veciz sözler arasındaki farkı da edinmiş olacaktır.

6 Mart 1915 Gecesi metninde, dönemini ele alan metin bir önceki hazırlık çalışmasına referans niteliğindedir. Nusret Mayın Gemisi hakkında bilgilendirme yapan metin, hikâye türünde ele alınmıştır. Metin türü bağlamında değerlendirildiğinde edebiyat disipliniyle ilişkilidir. Çanakkale Savaşı dönemini ele alması dolayısıyla tarih disipliniyle ilişkili olduğu kadar savaşın geçtiği bir bölgeye referans sağlaması açısından da beşerî coğrafya alanıyla da ilişkilendirilebilir niteliktedir. O dönemde yaşanan olay ve olgular beraberinde psikolojik durumları da getirdiğinden, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarına dair de bilgilendirici olması onu aynı zamanda sosyoloji ve psikoloji disiplinleriyle ilişkili kılmaktadır.

Bir Temmuz Gecesi dinleme/izleme metninde, 15 Temmuz gecesinde yaşanan olgular bir çocuğun dünyasından anlatımı söz konusudur. Metin yakın tarihi anlatması açısından kayda değerdir. Metinde millî birlik ve beraberlik olgusu ön planda olup hem sosyoloji hem de din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili kılmaktadır. Metin öncesinde yer alan hazırlık çalışmasında demokrasi kavramının öğrencide çağrıştırdığı anlam sorgulanır. Bu soru sosyoloji disiplininin dış dünya ve sosyolojik olgular mikro alt alanıyla ilişkilidir. Bir ülkenin bağımsızlığının neden önemli olduğu ve 15 Temmuz gecesine dair bilgilendirmenin talep edildiği alanda tarih disipliniyle ilişkilendirme söz konusudur. Metin millî birlik ve beraberliğin öneminin yansıtılması açısından değerler eğitimi ile ilişkili bulunmaktadır. Ayrıca dinleme metni olması onu görsel- işitsel sanatlar alanıyla da ilişkili kılmaktadır.

Şahin Bey serbest okuma metninde, 1919 yılında Kilis'in işgalini konu alan metin, Şahin Bey isimli tarihi kişiliğin o dönemde yapmış olduğu kahramanlıkları kaleme almıştır. Dönemin sosyal olgularını kaleme alması açısından metin sosyoloji disiplininin alt alanı

olarak değerlendirmeye aldığımız dış dünya ve sosyolojik olgular mikro alanıyla ilişkilidir. Karakterin Kilis'in kurtulması adına yapmış olduğu kahramanlıklar hem birlik ve beraberliğin önemine vurgu yapmakta hem de psikolojik anlamda vatan ve millet sevgisinin karakter üzerinden gösterilmesini sağlamaktadır. Eserin hikâye türünde yazılması onu edebiyat disipliniyle ilişkilendirmekte aynı zamanda tarihi bir olgunun somutlaştırılmasında çocuğun hayal dünyasına da hitap etmesine yardımcı olmaktadır. Metin ayrıca ele aldığı konu itibariyle tarih disipliniyle ilişkili olduğu kadar geçtiği bölge itibariyle beşerî coğrafya alanıyla da ilişkilidir.

Bu Nehir Bizim metninde, hazırlık çalışmaları kısmında yer alan ön değerlendirme soruları metnin içeriğine hazırlık niteliğindedir. TEMA, ÇEVKO gibi vakıflar hakkında bilgilerinin olup olmadığı; etraflarında çevreyi kirleten kuruluşların çevreyi nasıl kirlettiği; çevre kirliliğini önlemek için neler yapılabileceği öğrencilere yöneltilmektedir. Metin yaşanılabilir şehirler yaratmanın yolunu, şehir yaşamının doğa ve çevreden bağımsız düşünülemeyeceğini belirtmekte olup bu yönüyle sosyoloji disiplinini ön plana çıkarmaktadır. Metin öncesinde; metnin sessizce okunması gerektiği ve metni okurken belirtilen soruların cevaplarının bulunması gerektiği belirtilmiştir:

- Metinde geçen şahıslar kimlerdir, varlıklar nelerdir?
- Metindeki olaylar nerede ve ne zaman geçmektedir?
- Olaylar nasıl başlamıştır?
- Olaylar nasıl sonuçlanmıştır?

Metin öncesinde bu tür sorulara yer verilmesi metnin güdümlü okuma tekniğiyle okunmasını sağlamak adınadır. Ancak metnin anlamlandırılması soruların cevaplarını ararken ana duygunun betimlenememesi demek değildir. Bu tür uygulamalarda kroki, hikâye haritası gibi tekniklerin kullanılabilirliği de düşünülmelidir. Furkan isimli bir çocuğun yaşadığı bölgede yer alan bir nehre, fabrika atıklarının dökülüyor olması dikkatini çekmiştir. Bunu önlemeye yönelik almış olduğu önlemlerin anlatıldığı hikâyede Furkan'ın mücadele ederken yetkili birimlerle iletişim hâlinde olması metni iletişim disipliniyle de ilişkili kılmaktadır. Metinle birlikte kullanılan görselleri okuduğumuzda ise metnin içeriği ile eşdeğer çizimlere sahip olduğu gözlemlenmektedir. Metin bu yönüyle görsel okumayı desteklemektedir ancak bu disiplin öncelenmemiştir. Metin toprak verimliğinin çevresel faktörlerden nasıl etkilendiğini ele alması yönüyle coğrafya disiplininin beşerî coğrafya alanıyla ilişkilendirilebilir nitelikte olmakla birlikte; TEMA, ÇEVKO gibi kuruluşlara yer vermesiyle de sosyoloji disipliniyle ilişkilendirilebilir niteliktedir.

Okland Adası metni, Okland adası hakkında bilgi veren bir gezi yazısıdır. Kentin tarihi, binaları, sanat yaşamı, alışveriş koşulları gibi bilgilerin yer aldığı metin adaya ait bir görselle desteklenmeye çalışılmıştır. Bu tür metinlerin yerine, 80 Günde Dünya Turu, Güliver'in Gezileri, Alice Harikalar Diyarında gibi çocukların dünyasına hitap edecek nitelikte, metinde yolculuk edebileceklerini sağlayıcı kaynakların kullanılması gerekmektedir. Bu yolcuğun sağlanmasında ise görsel destekler olarak krokiler, haritalar kullanılabilir. Bir önceki metnin hemen ardından öğrencilerden Evliya Çelebi ve Seyahatname hakkında bilgi edinmeleri talep edilmiştir. Bunun yanı sıra gezip gördükleri yerle ilgili grafik, tablo ve görsel kullanarak bir konuşma hazırlamaları talep edilmiştir. Bu yukarıda belirttiğimiz olgu için kayda değerdir ancak öğrenciye bunun örneğinin de sunulması gerekmektedir. Bilişsel anlamda kroki, harita, grafik ve tablo gibi verilerin metin ile nasıl kullanılabilir olduğunu gösteren örneklerin sunulması gerekmektedir. Bu çalışmalar edebiyat ve görsel ve işitsel sanatlar disiplinlerinin imkânlarıyla mümkün olmakla birlikte seçilen metnin de buna yönelik destekleyici olması gerekmektedir.

Deprem, Anita Ganeri tarafından kaleme alınan Türker Eniç'in çevirmiş olduğu metin, Kobe'de yaşanan depremin bir çocuğun gözlerinden resmedilmesidir. Bu tür metinler hikâye edici anlatım tercihi sebebiyle de kullanıma elverişli metinlerdendir. Olumsuz bir olgu olan depremin görsellerle desteklenerek çocuk psikolojisi üzerinden verilmiş olması onu verimli kılmaktadır. Direk olarak bilgilendirici bir metin olmamasının yanı sıra, bir durum veya olay üzerinden öğretimin sağlanması söz konusudur. Okuma öncesindeki hazırlık çalışmasında görseller verilerek hangilerinin doğal afetler sonucu gerçekleştiği sorulmaktadır. Deprem sırasında neler yapılması gerektiğine dair de bilginin talep edildiği ve buna dair neler öğrendiklerini paylaşmaları istenmektedir. Metin deprem gibi bir doğal afeti ele alması sebebiyle coğrafya disipliniyle ilişkilendirilmiştir.

Sakın Kesme dinleme/izleme metni, Mehmet Emin Yurdakul tarafından kaleme alınan Sakın Kesme şiiri üzerinden ağaçların önemi anlatılmıştır. Metin türü bağlamında değerlendirildiğinde edebiyat disipliniyle ilişkilidir. İnsan yaşamını etkileyen bir unsur olan ormanın insan ile ilişkisini ele alan şiir bu yönüyle sosyoloji disipline kapı açmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Ormansız yurt, vatan değildir" sözünün açıklanması ve ağaçların önemi ile ilgili atasözü ve özdeyişlerin neler olduğuna dair ön bilgilerin alındığı hazırlık çalışmasında gözlemlenmektedir. Dinleme ve izleme metni olarak verilen bu alanda, Mustafa Kemal Atatürk'ün bu sözü söylediği anıya dair bir videonun izletilmesi ve bunun üzerinden bir değerlendirme yapılması becerinin desteklenmesini sağlayacaktır. Buna yönelik

hazırlanmış olan çizgi filmler, reklamlar ve kısa filmler mevcuttur. Bunların dışında ülkemizde ve dünyamızda doğanın korunmasına yönelik çeşitli reklamlar gerçekleştirilmektedir. Bunların ders içi etkinlik olarak öğreticilere izletilmesi ve buldukları özlü sözlere yönelik görsel afişler hazırlamalarını sağlamak konunun anlamlandırılmasına ve bir ürüne dönüştürülmesine olanak sağlayacaktır. Bu sayede bilişsel anlamda konunun özümsenmesi, konunun neden önemli olduğuna dair farkındalık kazanılması sağlanacaktır.

Kilim metninde, kilimin Türk geleneğindeki önemini anlatan şiir, türü yönüyle disiplinler arası bir kullanımı beraberinde getirmiş ve metni edebiyat disipliniyle ilişkili kılmıştır. Şiirler, şairlere özgü bir üslubu barındırmakla beraber, verilmek istenen ana duygunun da şairin kendisi tarafından seslendirildiğinde daha iyi anlaşılabileceği türlerdir. Soyut olan duyguların öğrencinin zihninde somutlaştırılması bu tür uygulamalarla mümkün olabilecektir. 5. Sınıfta okuyan öğrencilerin yaş sınırı düşünüldüğünde çocuk dünyasında *sevda, hasret, dert, gönül tezgâhı*, erenler dergâhı gibi alt anlamlar barındıran kelimeleri anlamlandırması desteği de beraberinde gerektirecektir. Bunun yerine kilimin dokunduğu tezgâhı gökyüzüne benzeten rengârenk ipleriyle gökkuşağının resmedildiği; kullanılan motiflerle yaşamsal yolculuğa çıkıldığını anlatan yaratıcı bir hikâyeye yer vermek kültürün özümsenmesine, millî değere olan ilginin artmasına destek olabilecektir. Hazırlık çalışmasında yer alan Türk halı ve kilim kültürü hakkındaki düşüncelerine dair soru, halk kültürü dersi içeriğinde de yer alan konuyu kapsamaktadır. Şiirin Türk halk müziğinin önemli sanatçılarından biri olan Fatih Kısaparmak'tan seçilmiş olması sanatla, edebiyatla olan bağın kurulması açısından önemli olsa da, disiplinlerarası sayılabilecek ölçüde değildir.

Vatan Yahut Silistre metninde, Namık Kemal'in tiyatro eserine yer verildiği metin, görsel malzemelerle desteklenmiştir. Metin türü olarak değerlendirildiğinde edebiyat disipliniyle ilişkili bir metindir. Tarihi bir olgunun somutlaştırılmasına, yaratıcı drama etkinliği kullanılarak "canlandırma, uygun vurgu ve tonlamaya dikkat ederek okuma" gibi direktifleriyle "vatan" olgusunun içselleştirilmesi hedeflenmiştir. Metin öncesinde yöneltilen hazırlık çalışmaları "vatanımıza karşı görevlerimizin ne olduğu, vatanın uğruna her türlü fedakârlığın gösterilmesi gereken bir varlık olup olmadığına" dair soruları içermektedir. Bir önceki derste verilen vatan sevgisine yönelik görsel ve haber araştırması ödeviyle de ilgili konunun somutlaştırılması hedeflenmiştir. Görsel malzemelerin ve haberlerin derste kullanılması görsel okuma alanıyla bir bağ kurulmasına sebebiyet vermektedir. Vatan olgusuna dair kavramlar aynı zamanda sosyal bilgiler dersi kapsamında birey ve toplum teması bütünlüğünde verilmektedir.

Boğaç Han metni, görsellerle desteklenen çizgi romandan alınmıştır. Metin türü bağlamında değerlendirildiğinde edebiyat disipliniyle ilişkilendirilmiştir. Okuma öncesinde metinde yer alan 1 ve 2 numaralı alanlarda durarak 1. etkinlikte yer alan soruların okuma sırasında cevaplanması gerekliliği belirtilmiştir. Ancak bunlar metnin bitiminde kitapta yerini almıştır. Yaratıcı okuma tekniğini gerektiren bu tahmin soruları metin içerisinde boşluklar bırakılarak verilirse daha etkin bir kullanımı beraberinde getirecektir. Bir önceki derste öğrencilere, "Türk kültüründe isim verme geleneği ve Dede Korkut Hikâyeleri; kendi isimlerinin nasıl verildiği" gibi konular hakkında araştırma yapma ödevi verilmiştir. Dede Korkut Hikâyeleri, edebiyat disipliniyle bağ kurulması açısından önemli bir araç metindir. Kültürel değerlerin aktarımında bu tür metinlerin tercihi önemli olmakla birlikte yazıldığı dönem itibariyle dilsel anlamda zor sayılabilecek kelimeleri de beraberinde getiren metinler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden bu metinlerin direk olarak kullanılması yerine, sadeleştirme çalışması yapılarak çizgi roman tarzında sunulması ilgi çekiciliği arttıracaktır. Bu sınıf düzeyindeki öğrencilerin hayal dünyasında hâlâ oyunun ve görselliğin önemli olduğunu unutmamak gerekmektedir. Metin içerisinde barındırdığı sosyo-kültürel değerler bağlamında değerlendirildiğinde kültür bilimi kadar, tarihi değerlerin aktarımı söz konusu olduğundan tarih disiplini ile de ilişkilidir. Dönemin tarihi şahsiyetlerinden olan Dede Korkut'a yer verilmesi aynı zamanda öğrencinin karakterlerle özdeşim kurmasına olanak tanımakta ve bu yönüyle de psikoloji disipliniyle de ilişkilidir. Metnin, çizgi roman tarzında sunulması onu görsel ve işitsel sanatlarla direk olarak ilişkili kılmaktadır.

Ali Kuşçu metni, Gök bilimci Ali Kuşçu'nun hayatının anlatıldığı biyografi metni belgesel olarak öğrencilere sunulmuştur. Tarihi bir şahsiyete yer verilmesi öğrencinin karakterle özdeşim kurmasına olanak sağlamakta ve bu yönüyle de psikoloji disipliniyle ilişkilidir. Ancak, gerek sesletim ve tercih edilen arka fon müziği gerekse görsellerdeki tek renk seçimi dolayısıyla çocukların dünyasına hitap edebilecek nitelikte bir çizgi film örneği olarak sunulmamıştır. Sosyal Bilgiler dersinde tarihi bir olgu olarak anlatılan buna benzer metinlerin, Türkçe dersinde hikâye tadında, hem görsel hem de duyuşsal olarak öğrenciyi hayal dünyasına götürebilecek nitelikte olması önem arz etmektedir. Uluğ Bey, Fatih Sultan Mehmet gibi önemli tarihi şahsiyetleri ve dönemi yansıtması dolayısıyla tarih disiplinini de içine alan bir metindir. Bir önceki derste yöneltilen tarihi şahsiyetlerden biri verini seçerek bir tanıtım konuşması hazırlamaları talep edilmiştir. Hazırlık çalışması da "tarihi şahsiyet" kelimesinin öğrencilerde ne çağrıştırdığına yöneliktir. Dinleme/izlemeye yönelik metinlerin "görsel" olanı okuma, anlamlandırmaya yönelik olması ve bu yüzden de bu etkinliklerden

önce konuyla ilgili ödevin verilmesi yerine izlenilen, dinletilen bir olgu üzerinden çıkarım yapmalarına yönelik tasarlanması daha nitelikli olmasını sağlayacaktır.

Geyik Ana, Kırgızlarla ilgili efsanelerden birinin anlatıldığı metinde; " efsanelerden etkilenen çocuğun balık olma hayali ve beyaz gemiye binerek babasını bulma arzusu" anlatılmaktadır. Metin türü bağlamında değerlendirildiğinde edebiyat disipliniyle ilişkilidir. Ayrıca efsane metinlerinde folklorik unsurların anlatımı da söz konusu olduğundan kültür bilimi ile ilişkilidir. Metin Kırgızların tarihi ile de bilgilendirici bir metin olması yönünde değerlendirildiğinde tarih disipliniyle ilişkilidir. Vatan sevgisini ele almasıyla da metin değer aktarımı sağlamaktadır.

Çocuk Bahçesindeki Bekçi metni, çocuk bahçesinde görevli bir bekçinin davranışları üzerinden "görev ve sorumluluk" değer tanımının yapıldığı metin, bir çocuğun kardeşini parka götürdüğünde yaşadığı olumsuz bir olayı betimlemektedir. Hazırlık çalışmalarında yer alan sorular sosyoloji disipliniyle ilişkili olmakla birlikte bireyin toplum içindeki yerinin betimlenmesine yöneliktir:

- "Toplum hayatında herkese düşen belirli görevler vardır" sözünden ne anlıyorsunuz? Gözlemlerinizden hareketle yazınız.
- Üzerinize düşen görevi en iyi şekilde yapabilmek için nelere dikkat edersiniz?

Bilinçli Tüketici metni, bilinçli tüketici olmaya yönelik anlatıma sahip olan şiir, görselle desteklenerek verilmiştir. Metin türü bağlamında değerlendirildiğinde edebiyat disipliniyle ilişkilidir. Şiir içerisinde ihtiyaç listesi oluşturma, hesap yapma, reklam izleme, son kullanma tarihi, sağlıklı gıda gibi unsurlar yer almaktadır. Bunlara yönelik görseller metin öncesinde verilerek görsel okuma etkinliği sağlanabilir. "Bilinçli Tüketici" hakkında bir önceki derste bilgi edinilmesine yönelik ödev verilmekle birlikte, hazırlık çalışmaları da bu bilgilerin pekiştirilmesine yöneliktir. Alışveriş yaparken alınan fiş ve faturaların önemi, hatalı ürün alındığında ne yapıldığı, son kullanma tarihi gibi olgular üzerinden yöneltilen sorular aynı zamanda okutulacak olan şiirin içeriğine yöneliktir. Görsel ve işitsel sanatlar ile de desteklenebilecek bir metindir. Bilinçli tüketici olgusuna yönelik hazırlanan videolar kullanılabileceği gibi ürünlere dayalı reklamlar izletilerek öğrencilere alınması gereken veya gerekmeyen ürünlerin ayrımı, nedenliği ve niçinliği hakkında eleştirel bir bakış açısı kazandırılabilir. Aynı zamanda bu konu öğrenciye israf olgusunun da verilmesi açısından bir araç niteliğindedir. Burada din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişki kurmak mümkündür.

Özgürlük metni, bir kurt ve köpek arasında gerçekleşen diyalog üzerinden özgürlüğün önemi vurgulanmaya çalışılır. Metinle birlikte kullanılan görsellerde, özgür olanın mutluluğu,

özgür olmayanın mutsuzluğunu yansıtıcı ölçüde olursa anlamın daha da somutlaşabileceği düşünülmektedir. Bir önceki dersin sonunda özgürlük ile ilgili özdeyişlerin derlenmesi talep edilerek derse ön hazırlık yapılması sağlanmaya çalışılmıştır. Hazırlık çalışması da özgür olmanın tanımı ve önemi, her şeyi yapıp yapamama eylemi olup olmadığı üzerinedir. Fabl örnekleri görsellerle desteklenebilen türler olmakla birlikte çocukların hayal dünyalarına insana ait olan soyut kavramların somutlaştırılmasında aracı niteliğinde özelliklere sahiptir. Bu türün kullanılmış olması onu edebiyat disipliniyle ilişkili kılarken aynı zamanda "özgürlük" kavramının temelinde yer alan ahlaki değerlerin, sosyolojik sınırların da betimlenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu yüzden bir insan neden özgür olmak ister, özgürlüğün mutluluk getirmesi mümkün müdür, yoksa mutsuzluk sağlar mı sorularının cevaplanabilir nitelikte ön metin sunulması yararlı olacaktır.

Sokak dinleme/izleme metni, bir babanın oğluna yardıma ihtiyacı olan insanlara nasıl davranması gerektiğine dair nasihatlarını içeren metin dinleme etkinliği olarak sunulmuştur. Bu öğrencinin duygusal zekâ gelişimine katkı sağlayıcı bir unsurdur ve metin bu yönüyle psikoloji disipliniyle de ilişkilidir. Metin öğrenciye "sokakların herkesin evi olduğunu, oradaki herkese saygı duymak zorunda olduğumuzu, bir ulusun terbiyesinin sokaktaki davranışlarıyla belirlendiğini" aktarmaktadır. Metin toplumun bir ferdi olarak sosyal yaşamdaki görev ve sorumluluklarımızı; saygı ve sevgi gibi değerleri, yardımlaşmanın erdemini aktarmasıyla sosyoloji disipliniyle ilişkilendirilebilir. Bir önceki derste toplumsal kuralların ihlalini anlatan gazete haberlerini derleme ödevi öğrencilere verilmiştir. Metin öncesi hazırlık çalışmalarında ise, getirilen bu haberlerde hangi toplumsal kuralların ihlalinin anlatıldığı sorulmuştur. Otobüs, dolmuş gibi toplu taşıma araçlarında büyüklerine yer verip vermedikleri; ihtiyacı olan birine yardım edip etmedikleri; yardımdan sonra kendilerini nasıl hissettikleri sorulan sorular arasındadır.

Çiftçi ile Çocukları serbest okuma metni, Orhan Veli Kanık tarafından kaleme alınan şiir, çalışmanın önemini dile getirmektedir. Hikâye anlatımı tarzında yazılan şiir çocuk edebiyatına kaynaklık edecek niteliktedir. Metin, bir babanın çocuklarına olan öğütlerini içermesi ve bunun üzerinde düşündürücü niteliğe sahip olması açısından felsefe disipliniyle de ilişkilendirilebilir niteliktedir. Bu şiiri görsel bir sunu hâline getirerek sunmak da mümkündür. Arka planda konunun resmedildiği slayt gösterilerine yer verildiği, şiirin vurgu ve tonlamalarla vermek istediği duygunun hissettirildiği bir sunum oldukça etkili olacaktır.

Karagöz Kibarlık Öğreniyor metninde, kibarlık olgusunun bir ironi hâline getirilerek tiyatro metni şeklinde verilmesine yönelik bir metindir. Metin birbirini tekrarlayan ifadelerle

dolu olduğundan uzundur. Ders süresi düşünüldüğünde metnin bütünüyle ders içinde özümsenip özümsenmediğine dair düşünmeye yol açmaktadır. Aynı zamanda bu düzeydeki öğrenciler için bu kadar uzun metinlerin tercihi onların ders içindeki motivasyonunu da düşürmektedir. Bu tür karşılıklı konuşmaya dayalı metinlerde video görsellerine başvurulması kullanılan kültürel aktarımın da elverişli olmasına olanak sağlayacaktır. Metin öncesi hazırlık çalışmalarında,

- Eğlenmek ve hoş vakit geçirmek için neler yapıldığı
- Etrafımızda yapmacık konuşan insanların bizleri nasıl etkilediği
- Hacivat ve Karagöz ile ilgili bilinenlerin neler olduğu sorulmaktadır.

Karagöz ve Hacivat, bir şehrin simgesi olması yönüyle coğrafya ile ilişkilidir. Metin karagöz ve Hacivat gibi folklorik unsurları öğrenciye aktararak kültür bilimi disipliniyle de etkileşimi sağlamaktadır. Aynı zamanda tiyatro metinleri öğrencinin yaratıcı düşünme becerisini geliştiren metinlerdir. Bu yönüyle metin, felsefe alanıyla da ilişkili düşünülmüştür. Kibar olma olgusunun etkileşimdeki öneminin yansıtıldığı metin iletişim disipliniyle bağlantılıdır. Kibarlık olgusu aynı zamanda bireyin içerisinde yaşadığı toplumda yer alan diğer fertlere karşı saygılı olma olgusunu beraberinde getirdiğinden bir değer aktarımı da söz konusudur. Bursa'da yer alan Karagöz ve Hacivat müzesini betimleyen görsel veya işitsel bir ürünle aynı zamanda tarihe tanıklık eden bu karakterlerin "gölge oyunu" olarak edebi teriminin dışında farklı önemli anlamları da barındırdığını göstermek mümkündür. Günümüzde eğlenmek için izlenen güldürü tiyatroları ile komedyenlerin tek kişilik sunumlarına dayalı videoların eklenerek iki güldürü öğesi hakkında karşılaştırılmanın yapılması da mümkündür.

Çitlembik metninde, günlük yaşamda hemen hemen herkesin başına gelen çocukluk maceralarından biri olan ağaca çıkma ve düşme eylemi üzerinden ilk yardıma dayalı bilginin ne denli önemli ve hayati olduğu metin üzerinden verilmeye çalışılmıştır. Metin öncesi hazırlık çalışmaları, ilk yardıma dayalı araştırmalarının paylaşılması; ilk yardımın önemli olup olmadığına dayalı görüşlerinin nedenleriyle açıklanmasına yönelik olup konu üzerinde öğrencinin eleştirel ve analitik düşünmesini tetiklediğinden felsefe alanıyla da ilişkili bulunmuştur.

Spor ve Beden metni, Bilim Çocuk dergisinden alınan metin, sporun beden sağlığı için yararlarını açıklamaktadır. Metin öncesinde "sağlık varlıktan yeğdir" atasözünün açıklanması, sağlıklı olmak için neler yapıldığı, sağlıkla ilgili haberlerde vurgulanan unsurların neler olduğunun belirtilmesine yönelik sorular yöneltilir. Metin, konu üzerinde öğrencinin eleştirel ve analitik düşünmesini tetiklediğinden felsefe alanıyla da ilişkili bulunmuştur.

Tavşan ile Kaplumbağa dinleme/izleme metninde, tavşan ve kaplumbağa karakterleri üzerinden; kişinin hızlı olmasının değil, hedefe varmaktaki arzusunun ve stratejik düşünmesinin daha doğru olduğunun anlatılmaya çalışıldığı metin dünya klasikleri olan La Fontaine masallarına gönderme niteliğindedir. Sevdikleri spor dalına yönelik bilgilerin araştırılması yönünde ders öncesinde ödev sunulmuş ve derste buna yönelik bilgilerin aktarımı istenmiştir. Hazırlık çalışmalarında, spor karşılaşmalarında sevdikleri bir takımın yenmesi ve yenilmesi gibi durumlarda kendilerinde yarattığı duyguların neler olduğuna" dair soru yöneltilmiştir. Bu tür durumların değerlendirilmesi, kişinin duygusal yönüyle ilişkili olduğundan psikoloji disipliniyle ilişkilendirilebilmektedir. Metnin fabl örneği olarak sunulmasından dolayı öğrencinin konu üzerinde eleştirel ve analitik düşünmesini tetiklemekte ve bu yönüyle felsefe alanıyla da ilişkili kılmaktadır. Aynı zamanda dinleme metni olarak sunulan eser görsel ve işitsel sanatlar alanıyla da ilişkilidir.

Dedemin Öyküsü serbest okuma metninde, bir çocuğun dedesiyle olan anısını anlattığı " sağlıklı olmanın öncelikli olan zihinde başladığının, sağlıklı ve mutlu bir zihnin, kişinin kendisine zaman ayırmasının öneminin" aktarılmaya çalışıldığı bir metindir. Metin, çocukların büyükleri ile olan bağının güçlenmesine de dedeye dair bir anıya yer vermesiyle aracılık etmektedir.

İyiliğin Değerini Bilen Kim? metninde, başkasının iyiliği için kendinden maddi manevi ödün veren insanların eninde sonun da kazanacağı mesajını veren metin, hayvanlar üzerinden iyilik ve kötülük olgularını aktarmaya çalışan bir masal metnidir. Bu yönüyle edebiyat disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Kurnazlık, açgözlülük, fedakârlık ve sadakat* gibi soyut duyguların hayvanlar aracılığıyla somutlaştırılmaya çalışıldığı eser fabl türüne örnek niteliğindedir. Bu duygular aynı zamanda değerleri beraberinde getirdiğinden din alanıyla da ilişkilendirilmiştir. Metin öncesi hazırlık çalışmalarında; "masalların sonunda iyilerin kazanmasının hangi duyguyu uyandırdığının; iyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir" atasözünün açıklanması istenmektedir. Bu yönüyle edebiyat disipliniyle ilişkiliyken; toplumsal bir öge hâline gelmiş olan atasözleri ve deyimlerin anlamsal değerlerini incelerken aslında bir yönüyle felsefe (eleştirel düşünme/ okuma) ve sosyoloji (toplumsal bir değer olarak duygu ve düşüncelerin aktarımındaki kullanımıyla) disiplinleriyle ilişkilidir.

Büyüklere Saygı metninde, bir birey olarak yetişmemizde büyüklerimizin önemli bir katkısının olduğu ve onlara saygı duyulması gerekliliği üzerine yazılan metin bu yönüyle sosyoloji disiplini ile ilişkiliyken, içeriğinde Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yetişen ve üretilen ürünlere dayalı bilgilere de yer vermesiyle beşerî coğrafya alanıyla bir bağ

kurmamıza sebebiyet vermektedir. Aynı zamanda saygı ve sevgi bağlarının güçlendirilmesine yönelik katkı sağlayan metin duygusal zekâ gelişimine de katkı sağlamakta ve bu yönüyle psikoloji disipliniyle ilişkili olmaktadır. Bir önceki derste ödev olarak verilen hazırlık çalışmaları; aile büyüklerini tanımlayan soy ağacı üzerinden onlara yönelik duygu ve düşüncelerinin anlatılmasına ve büyüklere saygı ile ilgili atasözü ve özlü sözlerin aktarımına yöneliktir. Büyüklere saygının aktarıldığı metin aynı zamanda bir değer aktarımı da sağladığından din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkilidir. Metin öncesi verilen yönergede, görsele bakılarak metnin konusunun tahmin edilmesi ve 1. etkinliğe yazılması belirtilmektedir. Bu unsur metnin görsel ve işitsel sanatlarla ilişkili olduğunu düşündürse de bu disiplin bu metinde öncül değildir.

Yaşama Sevinci metninde, okuma sırasında 1,2,3 numaraları ile belirtilen yerlerde durularak cevaplanması gereken sorular metin öncesinde sunulmuştur:

- Münevver teyze, postacıyı gördüğünde ne yapmış olabilir?
- Yazar, kendine ne söz vermiş olabilir?
- Yazar, mektubu okuduktan sonra Münevver Teyze ne hissetmiş olabilir?

Ancak bu soruların yer aldığı alanlarda boşlukların olmaması sorulan sorulara yönelik cevaplandırmaların metinden hareketle yapılacağını, tahmin etme olgusunun asıl amaca ulaşamayacağını göstermektedir. Bu yüzden, buna benzer okuma etkinliklerinde bu alanların boş bırakılarak öğrencilerin tamamlamasının istenmesi daha etkili olacaktır. Burada ayrıca bu boşlukların yer aldığı ses dosyaları hazırlanarak yazılanla dinlenen arasında karşılaştırma yapmaları hem okuma hem dinleme becerisine yönelik kazanım sağlayabilir. Yalnız yaşayan bir teyzenin mektup beklemesi, fakat alamamasının bir çocuk tarafından fark edilerek; mektup yazması üzerinden kişide yarattığı yaşama sevincini konu alan metin, görselleriyle bütünlük içinde verilmiştir. Metinde mektup okuyamayan Münevver Teyze'ye hem mektup yazıp hem de mektup okuyarak yardımcı olan çocuk karakteri üzerinden hem psikoloji hem de sosyoloji disiplinini elde etmek mümkündür. Toplumun bir ferdi olarak yardıma ihtiyacı olan bir bireye yardım etme olgusu öğrencinin sosyal beceri kazanmasına olanak tanırken, yalnız yaşayan bir bireyin iletişim ihtiyacı duyması, sevdiklerinden haber alma arzusuna dair empati yeteneği geliştirme duygusal zekâ gelişimine katkı sağlayıcı nitelikte olup psikoloji disipliniyle ilişkilidir. Aynı zamanda yardımlaşma olgusu bir değer aktarımı olup din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle de ilişkili bulunmuştur. Metin öncesi hazırlık çalışmalarında yer alan sorularda; yaşama sevincinin öğrencide ne çağrıştırdığı yer almaktadır.

Paylaşalım dinleme/izleme metninde, paylaşım olgusunun önemini anlatan şiir, dinleme esnasında tamamlanabilecek boşluklarla öğrencilere sunulmuştur. Metin öncesi hazırlık çalışmalarında; paylaşmanın önemine dayalı atasözleri ve özdeyişlerin paylaşılması; yardımlaşmanın niçin önemli olduğu ve toplum katkılarının ne olduğunun açıklanması yer almakta olup sosyoloji disipliniyle ilişkilidir. Ayrıca yardımlaşma olgusu din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle de ilişkilidir.

Bir Bardak Sütün Hatırı metninde, ailesinin ve kendi ihtiyaçlarını karşılamak için eşya satan çocuğun bir kış günü çaldığı kapıdan " gösterilen nezaket ve şefkat için hiçbir bedel beklenmemesi gerektiğini" öğrenmesi, bir bardak süt ve kurabiyenin karşılığında; yıllar sonra iyilik yapan kişiye ait bir doktor olarak tedavi sürecine ait tüm masrafları üstlenmesi üzerine yazılan bir metindir. Metin iyiliğin ve merhametin karşılığının elbet bir gün alınacağının, her şeyin maddiyatla ölçülemeyeceğinin aktarımını sağlamaktadır. Metin bu yönüyle öğrencinin hem duygusal zekâ gelişimine hem de sosyal beceri kazanmasına öncülük etmekte olup psikoloji ve sosyoloji disiplinleriyle ilişkilidir. Ayrıca metin, merhamet duygusunu aktarmasıyla aynı zamanda bir değer aktarımı sağlamakta din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle ilişkilendirilebilmektedir.

Barkod metninde, Barkod'un ne olduğu, nasıl bulunduğu, nasıl kullanıldığı, rakamlarının ne işe yaradığı, Türkiye'nin ülke kodunun ne olduğu ve ISSN'in tanımı üzerine bilgilerin yer aldığı bilgilendirici bir metindir. Hazırlık çalışmaları, kasiyerlerin çalıştıkları yerlerde ürünlerin fiyatlarını nasıl akıllarında tuttukları, alışveriş yaparken ürünlerin kasada ürün fiyat listesi üzerinden hesaplanarak verilmesindeki etkinin hızlı olup olmayacağı üzerine sorular yer alır. Bu yönleriyle metin öğrencinin sosyal yaşam olgusuna dair bir bilgi edinerek sosyalleşme ve sosyal beceri kazanmasına öncülük etmekte olup sosyoloji disipliniyle ilişkilidir.

Sosyal Medya Psikolojimizi Etkiliyor metninde, Yeni Şafak gazetesinde 2017 yılında yayımlanan bir haberden alınan metin, sosyal medya kullanımının insanlar üzerindeki etkisini konu almaktadır. Beğenilme arzusuna dayalı bir kullanımın altını çizen metin, tarihten uzak bir yaşamı da beraberinde getirdiği yönünde bilgilendirme yapmaktadır. Metin öncesi hazırlık çalışması internetin hangi amaçlarla kullanıldığını, hangi sosyal medya araçlarının bilindiğini içeren sorulardan oluşmaktadır. Bir önceki derste de sosyal medyanın olumlu ve olumsuz yanlarının araştırılması talep edilmiştir. Günümüzde iletişim kurmanın temel kaynağı olarak görülen internet, hayatın vazgeçilmez bir parçası hâline gelerek insanların psikolojik durumları üzerinde çeşitli etkilere yol açmıştır. Metin bu olgulara değinmesi ve gazete gibi

medya kaynağı üzerinden bunu aktarması yönüyle iletişim disipliniyle ilişkilidir. Ayrıca kişinin psikolojik durumu üzerindeki etkisini betimlemesi noktasında da psikoloji, toplumsal normları da etkilediğine dair görüşleriyle de sosyoloji disipliniyle ilişkilendirilebilir.

Akıllı Ulaşım Sistemleri metninde, metinle birlikte TCDD yüksek hızlı tren, hava limanı, uçak, tünel gibi görseller verilmiştir. Ulaşımın geçmişte ne olduğu, günümüzde nasıl olduğu, ulaşımın kentleşmeyi sağladığı, akıllı ulaşım sistemlerinin avantajları, ülkemizdeki gelişim süreci hakkında bilgilere yer verilmektedir. Bu yönleriyle dış dünya ve sosyolojik olgular mikro alanını ele aldığı için sosyoloji alanıyla ilişkilidir. Bilgilendirici bir metindir. Metin öncesindeki hazırlık çalışmaları ulaşım araçlarının hayatımızdaki yeri, en çok hangi ulaşım araçlarının tercih edildiği, aile bireylerinin kullandığı ulaşım araçlarının neler olduğu, geçmişten bugüne yaşanan değişimin sebeplerinin neler olabileceği üzerine sorulardan oluşmaktadır.

Aziz Sancar metninde, Aziz Sancar'ın biyografisi üzerinedir. Aziz Sancar'ın doğum yeri, yılı ve ailesi; okuduğu okullar; Amerika'daki eğitim hayatı süreci ve yaşadığı zorluklar; Nobel Ödülü aldığı yıl hakkında bilgilerin yer aldığı metin dinleme kaydı şeklinde sunulmuştur. Buna benzer biyografi örneklerinin görsel iletilerle verilmesi gerekmektedir. Oldukça uzun olan dinleme metninin sağlıklı bir şekilde dinlenebilmesi için belgesel niteliğinde sunulması öğrencilerin dikkatlerini verme noktasında daha aktif olmalarını sağlayacaktır. Metin yukarıda belirtilen durumları her bir paragraf bir sonrakine bağlanacak nitelikte ilerletirken; bir anda vücudumuzdaki hücrelerin nasıl çoğaldığı, kanserin nasıl oluşabildiği hususunda bilgi vermektedir. Bunu bir sonraki paragrafta Aziz Sancar'ın DNA onarımı ile ilgili bilgiye bağlasa da metin içinde anlamsal bütünlüğün sağlanamamasına yol açmaktadır. Dinleyici, dinlerken bir anda konunun değiştiği düşüncesine bürünmektedir. Bu tür metinlerin hikâye tarzında biz zaman çizelgesi hâlinde verilerek net ve özetleyici cümlelerle verilmesi anlamlandırma noktasında da kayda değer olacaktır. Metin öncesinde verilen hazırlık çalışmalarında;

- "İlimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır" sözünden ne anlıyorsunuz?
- Bir bilim insanı olmak ister miydiniz? Neden?
- Bilim kelimesinin zihninizde çağrıştıklarını yazınız. (Hiyerarşi grafiği verilerek kelime eklenmesi istenmiştir).
- Çağrışımdan hareketle bilimin önemi hakkındaki görüşlerinizi belirtiniz.

şeklinde düşünceyi dile getirmeye, eleştirel ve analitik düşünmeye yönelik sorular yer almaktadır. Metin içeriği de bu sorulara yönelik bilgilendirme içermekte olup felsefe alanıyla

ilişkili bulunmuştur. Bilime dayalı bir kişiliğin tanımlanmasının yanında, bilime dayalı tüm bilgilerin iletişim kanalları üzerinden erişebilirliği düşünüldüğünde iletişim disiplini bağlamında ele alınabilir bir metindir.

Pastör metninde, Kuduz aşısını bulan Pastör'ün, aşı üzerine çalıştığı senelerde bir çocuğun köpek tarafından saldırıya uğraması ve ilk defa insan üzerinde aşının denenmesi üzerine yazılmış metin örneğidir. Metin tarihi bir kişiliğe dair anlatım içermesi yönüyle tarih disipliniyle ilişkilidir.

Yukarıdaki metin analizlerinde metinlerin ilişkili olduğu disiplin ve mikro disiplinlerin neler olduğuna dair değerlendirmeler yapılmıştır. Metinlerin içerik incelemeleri verilmeden önce metinlerin ilişkili olduğu disiplinlere dair bir tablo sunulmuştur. Ancak metinlerin ilişkili olduğu mikro disiplinlerin neler olduğuna dayalı tablo metin incelemelerinin sonuna bırakılmıştır. Aşağıdaki tabloda, temalarda yer alan mikro disiplinlerin hangi metinlere dağılım gösterdiği belirtilmeye çalışılmıştır:

Tablo 3.12.

5. Sınıf ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin disiplinler ve mikro alanlarıyla ilişkisi

	EDEBİYAT	TARİH	COĞRAFYA	KÜLTÜR BİLİMİ	FELSEFE	PSİKOLOJİ	SOSYOLOJİ	İLETİŞİM	GÖRSEL VE İŞİTSEL SANATLAR	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
5.Sınıf Metinler										
	Estetik Haz ve Estetik Duyarlılık	Millî Tarih Bilinci	Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Evrensel Tarih/ Dünya Tarihi	Müze Eğitimi	Beşerî Coğrafya	Kültürel Coğrafya	Görsel Malzemelerle Coğrafya	Millî Kültür Kavramı ve Kültür Bilinci	Halkbilimi unsurları (Folklorik Öğeler)	
					Eleştirel ve Analitik Düşünce	Yaratıcı Düşünce	Duygusal Zekâ Gelişimi	Metinlerdeki Kişilerin Psikolojik Durumları Karakterlerle Özdesim	Sosyalleşme ve Sosyal Beceri	
					Dış Dünya/ Sosyolojik Olgular		Medya Okuryazarlığı	İletişim Becerisi	Görsel Okuryazarlık	Sanat Eğitimi, Estetik
					Değerler Eğitimi		Etik / Ahlak Bilgisi			
Memleket İsterim										

	Bir Temmuz Gecesi (Dinleme/ İzleme metni)=	6 Mart 1915 Gecesi	Dumlupınar Savaşı	Mustafa Kemal'in Kağnısı	Çocuk ve Baloncu (Serbest Okuma Metni)	İlk Ders (Dinleme /İzleme Metni)	Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir	Hoşça Kalın, Güle Güle
		√	√	√	√			
	√	√	√	√			√	
							√	
		√						
			√	√			√	
				√		√	√	
				√			√	
				√			√	
		√	√	√	√			
		√		√	√			
						√		
				√				√
	√	√		√			√	
								√
	√					√		
	√	√	√	√				
					√			

Geyik Ana (Serbest Okuma)	Ali Kuşçu (Dinleme/ İzleme	Boğaç Han	Vatan Yahut Silistre	Kilim	Yarın Gene Sabah Olacak (Serbest Okuma)	Sakın Kesme (Dinleme / İzleme	Deprem	Okland Adası	Bu Nehir Bizim	Şahin Bey (Serbest Okuma)
√	√		√	√	√	√	√	√	√	√
√	√	√	√	√	√		√			√
								√	√	
					√			√		
√	√		√	√	√	√	√			√
√	√		√	√	√		√			√
					√	√		√	√	√
		√	√	√	√		√			√
√	√			√						

Tavşan ile Kaplumbağa (Dinleme / İzleme Metni)	Spor ve Beden	Çitlembik	Karagöz Kibarlık Öğreniyor	Çiftçi ile Çocukları (Serbest Okuma)	Sokak (Dinleme/ İzleme Metni)	Özgürlük	Bilinçli Tüketici	Çocuk Bahçesinde Bekçi
		√	√	√		√	√	√
			√					
			√					
√	√		√	√				
√			√			√	√	√
						√		
			√					
	√	√			√		√	√
	√	√					√	√
					√			
			√					
√					√			
			√	√				√
					√	√		

Akıllı Ulaşım Sistemleri	Sosyal Medya Psikolojimizi	Barkod	Bir Bardak Sütün Hatırı (Serbest Okuma Metni)	Paylaşalım (Dinleme / İzleme Becerisi)	Yaşama Sevinci	Büyüklere Saygı	İyiliğin Değerini Bilen Kim?	Dedemin Öyküsü (Serbest Okuma)
			√		√		√	√
								√
							√	
			√		√		√	√
	√		√	√	√	√		√
					√		√	
	√	√		√		√		
√	√	√				√		
	√		√	√	√			
	√					√		
			√	√				
			√	√	√	√	√	
						√	√	√

Aziz Sancar (Dinleme / İzleme Metni)			√		√	√
Pastör (Serbest Okuma	√	√		√		

5.sınıf metinlerinde mikro alanların kullanımına yönelik yapılan değerlendirmeye göre,

- Metinlerde estetik haz kullanımı gözlemlenmiştir. Bu öğrencinin metinler aracılığıyla duygusal ve zihinsel becerilerinin gelişmesini destekleyici bir unsur olmakla birlikte; öğrencinin estetik haz uyandıran metinleri okumasıyla kelime dağarcığının gelişimine de katkı sağlayıcıdır. 5.sınıf düzeyinde estetik hazın şiir ve hikâye metin türü üzerinden sağlanmış olması, bu düzeydeki öğrencinin dil ve ifade becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Öğrencilerin kelime dağarcığının gelişmesinde ve duygularını ifade etmeyi öğrenmesinde şiirin rolü oldukça önemlidir. Şiir, kişinin bulunduğu duygusal durumları ifade ettiği gibi aynı zamanda içerisinde bulunduğu toplumun kültürel ve folklorik değerlerini de betimlemektedir. Bu da öğrencinin hem toplumsal ve kültürel bilincinin gelişmesine; Memleket *İsterim*, *Mustafa Kemal'in Kağnısı, Yarın Gene Sabah Olacak, Kilim* şiir örneklerinde olduğu gibi; hem de estetik algılarının oluşturulmasında önemli bir katkı sağlamaktadır. Öğrencinin sosyalleşmesinde ve sosyal beceri kazanmasında da şiirin önemi büyüktür. Çünkü şiir dili, öğrencinin farklı duygu ve deneyimleri edinerek empati yeteneği kazanmasına öncülük etmektedir. Aynı zamanda, örneğin *Mustafa Kemal'in Kağnısı* şiir örneğinde de belirtildiği üzere, tarihsel farkındalığın sağlanmasına ve bundan yola çıkarak eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde katkı sağlayıcı bir öğedir. Şiirlerde kullanılan metafor, imge gibi unsurlar öğrencinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirici niteliğe sahiptir. Aynı zamanda şiir, öğrencinin kendisini ifade etme becerisini de geliştirici niteliğe sahiptir. *Çocuk ve Baloncu, Boğaç Han, Çocuk Bahçesinde Bir Bekçi, Dedemin Öyküsü, Yaşama Sevinci, Bir Bardak Sütün Hatrı* hikâye örnekleri öğrencinin hayal dünyasını harekete geçiren öyküleyici metin örnekleridir. Metinlerde hikâye türünün tercih edilmesi de öğrencinin kelime

dağarcığının gelişmesinde, metin üzerinden anlamsal bütünlük kazanmasında önemlidir.

- *Dumlupınar Savaş, 6 Mart 1915 Gecesi, Bir Temmuz Gecesi, Şahin Bey, Vatan Yahut Silistre* metinleri, öğrencinin millî kimliğinin oluşturulmasında ve güçlendirilmesinde önemli bir değere sahiptir. Geçmişteki deneyimlerden yararlanarak ortak bir kimlik duygusunun oluşturulmasında ve yaşanan tarihsel olaylardan ders çıkararak geleceğe yönelik daha sağlıklı kararların alınmasında bu tür tarihi metinlerin önemli bir yeri vardır. Öğrencinin millî tarih bilincinin geliştirilmesinde de önemli bir yere sahip olan bu metinler aynı zamanda öğrenci de vatanseverlik gibi önemli bir değer algısının da oluşmasında katkı sağlayıcı niteliktedir.
- *Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir* metninde toplumsal normların kullanımı dikkat çekmektedir. Metinler aracılığıyla toplumsal normların aktarımı öğrencinin toplumsal iletişimin güçlenmesine ve toplumsal değerleri koruma içgüdüsü edinmesine katkı sağlamaktadır. Toplum içerisindeki sorunların ele alındığı bu metinler sayesinde öğrencinin eleştirel düşünme becerisi de gelişim gösterecektir. Toplumsal farkındalığın yaratılması bu metinler aracılığıyla verilen toplum içerisinde kabul gören unsurlarla sağlanmaktadır. Öğrenci bu sayede toplumsal birlik ve beraberliğin farkında olarak içerisinde bulunduğu toplumsal değerlere bağlılık duygusu edinecektir.
- *Deprem ve Pastör* metinlerinin kullanımı evrensel tarih olgusu ile ilişkilendirilmiştir. Farklı kültürlerden insanların ortak deneyimlerinin paylaşılması öğrencinin empati duygusunun gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Evrensel tarih unsurlarının metinler aracılığıyla öğrenciye aktarımı aynı zamanda insanların ortak bir geçmişi paylaşabileceği ve yaşanan zorlukları birlik ve beraberlik ile aşabileceği fikrini aşılamaktadır. Bu aynı zamanda öğrencinin faklı kültürler ile kendi kültürü arasında ortak noktalar üzerinde eleştirel ve analitik düşünmesini sağlayarak kültürel kimliğinin de zenginleşmesine olanak sağlayıcı niteliktedir.
- Metinlerde en önemli unsurlardan biri de yer kavramıdır. Bunun da metinlerde verilmesinin bir diğer yolu coğrafi bilgilerden yararlanmaktır. Beşerî ve kültürel coğrafya unsurların metinlerde yer alması yer ve çevre tasvirlerinin yapılması noktasında önemlidir. Örneğin, *Dumlupınar Savaşı* metni hem tarih ile hem de coğrafya disiplini ile ilişkili bir metindir. Bu metinde hikâyenin geçtiği mekânın ve çevresel faktörün betimlenmesi de söz konusudur. Öğrencinin kültürel arka planı

anlamlandırmasında da katkı sağlayıcıdır. Metinlerde yer alan toplumsal yapı ve coğrafi çevre özellikleri karakterlerin nasıl şekillendiği noktasında açıklayıcı unsurlar içermektedir. Bu sayede öğrenci hikâyenin geçtiği zaman ve mekânı özümseyerek edindiği bilgiler arasında bağlam sağlayabilmektedir. Buna en güzel örneklerden biri de gezi yazısı olarak verilen *Okland Adası*'dır.

- Metinlerin hemen hemen her birinde kültür aktarımın sağlanması söz konusudur. Ancak disiplinin direk olarak öncül olduğu metinler millî kültürümüz teması altında verilmiştir. Örneğin*, Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir* tema dışında olsa da kültür aktarımın sağlandığı bir metinken; *Kilim, Vatan Yahut Silistre, Boğaç Han, Ali Kuşçu, Geyik Ana* metinlerinde millî kültür aktarımı söz konusudur. Öğrencinin içerisinde bulunduğu topluma dair millî kimliğine dair bilincin güçlenmesinde bu metinler aracı konumundadır. Aynı zamanda folklorik unsurları yansıtması kültürel mirasın öneminin öğrenci de oluşturulmasına da katkı sağlamaktadır.
- *Karagöz Kibarlık Öğreniyor* metni, öğrencinin yorumlama ve değerlendirme yeteneğini geliştirici niteliğe sahiptir. Bu yönüyle metin, Karagöz ve Hacivat karakterleri üzerinden sunmuş olduğu fikrin sorgulanmasına ve duygu ve düşüncelerin farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesine de öncülük etmektedir. Bu öğrencinin eleştirel ve analitik düşünme becerisini geliştirdiği gibi aynı zamanda olay veya olgulara daha geniş bir perspektiften bakabilme ve karar verme gibi becerilerini de geliştirmektedir. *Spor ve Bedenimiz* metni, bir yönüyle sağlık bilimleri metni olarak değerlendirileceği gibi aynı zamanda, sporun beden sağlığı için önemine dair içeriğiyle, sunmuş olduğu bilgilerin öğrenci tarafından mantıklı bir şekilde analiz edilip sonuç çıkarılmasına olanak tanımaktadır. *İyiliğin Değerini Bilen Kim* metni, eleştirel okuma becerilerini geliştirici niteliğe sahip olmakla birlikte metinde yer alan değerler aracılığıyla eleştirme yeteneğinin geliştirilmesini de sağlamaktadır. Bireyin edindiği değerler aracılığıyla kendi düşüncelerini bağımsız bir şekilde oluşturmalarına olanak sağlayıcı niteliğe sahip olan metin, öğrencinin metindeki konular üzerinde daha bilinçli kararlar alabilmesine de olanak sağlamaktadır. *Boğaç Han,* destansı özelliği sebebiyle öğrencinin yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir.
- *Hoşçakalın Güle Güle* metni dil psikolojisi açısından değerlendirilmiştir. Çünkü metin, dilin nasıl kullanılabileceği üzerine yoğunlaşmıştır. Bu yaparken de, dilde yer alan çeşitli ifade öğelerinden yararlanarak insanlar üzerindeki etkisine değinmiştir.

Tavşan ile Kaplumbağa metni hayvanlar üzerinden kişinin hedefe varmaktaki isteğini ele almasıyla; *Yaşama Sevinci* metni ise yalnız yaşayan ve sevdiklerinden mektup bekleyen bir teyzenin arzusunu yerine getirmeye çalışan çocuğun mektup yazarak teyzeyi sevindirmesi ele alınmaktadır. Bu yönüyle metinler öğrencinin duygusal zekâ gelişimine katkı sağlamaktadır. Nitekim duygusal zekâ, bireyin duygularını tanıması, anlaması kadar etrafındaki diğer bireylerin de duygularını anlayarak iletişimde etkili olabilme becerisine sahip olmasıdır. Metinler üzerinden duygusal zekâ gelişiminin desteklenmesi bireyin karakter gelişimini destekleyici olmakla birlikte insanların birbirleriyle olan duygusal etkileşimlerini de güçlendirici niteliğe sahiptir. Özellikle de edebi metinlerde, karakterlerin duygu dünyalarının aktarımı öğrencinin metin ile daha derin bir bağ kurmasını sağlamaktadır. *Sosyal Medya Psikolojimizi Nasıl Etkiliyor?* metninde ise, öğrencinin sunulan bilgiler yoluyla karar verme becerisinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Çünkü duygusal zekâ, duygu ve mantık arasında denge sağlayarak öğrencinin daha sağlıklı kararlar vermesine olanak sağlayan bir unsurdur. Boğaç Han, Ali Kuşçu gibi metin örnekleri ise, karakterler üzerinden değerlerin aktarıldığı önemli eserlerdir. Bu sayede öğrenci karakterlerle özdeşim kurabilme becerisi kazanmaktadır. Bu metinler, öğrenci karakterlerle daha derin bir bağ kurduğundan hikâyedeki akışı daha etkili bir şekilde takip edebilmekte ve hikâye anlatma kabiliyeti de kazanabilmektedir.

- *Mustafa Kemal'in Kağnısı, Çocuk Bahçesindeki Bekçi, Sokak, Çitlembik ve Büyüklere Saygı* metinleri aynı zamanda öğrencinin sosyalleşme becerisine de katkı sağlamaktadır. İlgili metinler sosyal hayatın tecrübelerini yansıtmasıyla öğrencinin hem sosyalleşmesine hem de sosyal beceri kazanmasına katkı sağlamaktadır. Öğrenci bu metinler aracılığıyla, empati ve anlayış becerilerini geliştirerek toplum içindeki iletişim kabiliyetlerini de güçlendirmektedir. Ayrıca bu metinlerdeki toplumsal normlar, hem metinlerin daha gerçekçi olmasını sağlamakta hem de öğrencinin bu gerçeklik üzerinden sosyalleşme sürecinde deneyimleyeceği durumlar karşısında nasıl çözümler geliştirebileceğini de desteklemektedir.
- *Sosyal Medya Psikolojimizi Etkiliyor* metni, bir haber metni olması sebebiyle medya okuryazarlığı alanıyla ilişkilendirilmiştir. Öğrenci bu metin sayesinde medya içeriklerini analiz ederek eleştirme ve değerlendirme kabiliyeti kazanmaktadır. Metin sayesinde öğrenci medya içeriklerine eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeyi ve medya araçlarıyla etkili iletişim kurma becerisini öğrenmektedir.

- *Bir Temmuz Gecesi, Sokak, Paylaşalım ve Aziz Sancar* metinlerinde görsel okuryazarlık olgusu ön plana çıkmaktadır. Dinleme- izleme metinleri olarak sunulan metinler, görsel medya içeriklerinin anlamlandırılması, analiz edilmesi ve yorumlanması açısından önem arz etmektedir. Öğrencinin bu alanlardaki becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanan metinler, görsel mesajların yorumlanması, görsel ve metin arasındaki ilişkinin çözümlenerek yorumlanması ve öğrencide görsel kültürün geliştirilmesi gibi pek çok etkiyi de beraberinde getirmektedir.
- Değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusu hemen hemen her metinde öğrencilere sunulmaya çalışılmıştır. *Memleket İsterim* (vatan sevgisi, birlik beraberlik olgusu) , *Mustafa Kemal'in Kağnısı, Dumlupınar Savaşı, 6 Mart 1915, Kilim, Geyik Ana, Bilinçli Tüketici, Dedemin Öyküsü, Büyüklere Saygı, Yaşama Sevinci, Çocuk ve Baloncu, Vatan Yahut Silistre, Boğaç Han, Sokak, Özgürlük, Çitlembik, Paylaşalım, Bir Bardak Sütün Hatrı* metinlerinde bu aktarımları görmek mümkündür. Değer eğitimi, öğrencilerin karakter gelişimine ve içerisinde bulundukları toplumsal değerlere uyum sağlayabilme becerilerine katkı sağlamak amacıyla metinlerde kullanılmıştır. Metinler aracılığıyla bu aktarımın sağlanması öğrencinin değerleri anlamlandırarak içselleştirmesine olanak sağlamaktadır. Örnek olaylar verilerek, bu özümsemenin sağlanmasına katkı sağlanmakta olup dürüstlük, yardımseverlik, merhamet gibi değerlerin önem ve değerine bağlı olarak bunların nasıl uygulanabilir olduğuna dair de katkı sağlanmaktadır.

3.3.2. 6. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tablo 3.13.

6. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

			İlişkili Olduğu Disiplinler										
Tema		Metinler	**Edebiyat**	**Tarih**	**Coğrafya**	**Kültür Bilimi**	**Felsefe**	**Psikoloji**	**Sosyoloji**	**İletişim**	**Görsel ve İşitsel Sanatlar**	**Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**
Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	**Tema: Okuma Kültürü**	Bu da Benim Öyküm	√				√	√				
		Arıyorum	√	√		√		√	√	√		
		Canım Kitaplığım	√				√	√	√			
		Heykeli Dikilen Eşek (Dinleme Metni)		√	√				√		√	
		Cephane Sandığında Kitap (Serbest Okuma)	√	√					√			
		Türk Askerinin Cesareti	√	√								
		Yaşlı Nine		√	√					√		
		15 Temmuz		√								
		120 (Dinleme/ İzleme metni)		√							√	
		Çanakkale Türküsünün Hikâyesi (Serbest Okuma)		√		√	√					
Tema: Bilim ve Teknoloji		Aziz Sancar					√		√		√	
		İnsanlar Zamanı Eskiden Nasıl Ölçerdi?		√			√		√			
		Teknoloji Bağımlığı					√	√	√	√		
		Bak Postacı Geliyor Selam Veriyor (Dinleme / İzleme metni)								√	√	
		Atatürk'ün Geometri Kitabı (Serbest Okuma Metni)		√			√					
	Tema: Erdemler	Vermek Çoğalmaktır	√					√	√			√
		Sevgi Diyen Çağlar Aşar	√					√				√
		Gümüş Kanat	√					√				√
		Balıkçıl (Dinleme/ İzleme Metni)					√		√			√
		Sır Tutamayan At Bakıcısı (Serbest Okuma)	√					√	√			√
	Tema: Doğa ve Evren	Merak Ettiklerimiz		√	√		√					
		Afyon			√	√						
		Su Kirliliği			√				√			
		Kar Kristallerinin Peşinde Bir Yaşam (Dinleme/ İzleme Metni)			√						√	
		Şimşekler ve Yıldırımlar (Serbest Okuma)			√		√					
	Tema: Millî	Anadolu	√	√	√	√		√	√			
		Tarhananın Öyküsü				√	√		√			

	Ana Dili	√			√		√					
	Kara Tren (Dinleme / İzleme Metni)				√					√		
	Vatan Destanı	√	√		√		√					
	(Serbest Okuma)											
Tema: Sağlık ve Spor	Bisiklet Zamanı					√						
	Yemek, İçmek ve Sindirmek					√						
	Obezite Hakkında 10 Soru 10 Cevap					√						
	Vazgeçemeyenlerin Hikâyesi (					√				√		
	Dinleme / İzleme Becerisi)											
	Cirit (Serbest Okuma Metni)		√		√							
Tema: Birey ve Toplum	Evet Efendim	√			√		√	√	√			
	Sen de Bir İyilik Yap	√					√	√				√
	Dostluğa Dair						√	√				√
	Hacettepe (Dinleme / İzleme Metni)							√		√		√
	Sevgi Filozofu Yunus Emre						√					√

Bu da Benim Öyküm metninde, Mine Soysal tarafından kaleme alınan metin, kitap okumaya karşı ön yargıları olan bir çocuğun bir gün ablası tarafından kitap verilerek kitap okumaya başlamasını ve bunun kitaplara dair dünyaya girişinde dönüm noktası olmasını anlatmaktadır. Metin öncesinde yer alan "Kitap okumayı sever misiniz? Niçin?" sorusu da metnin ana konusuna hazırlık niteliğindedir. Hayatta birçok olguya karşı ön yargıları olan, başlamaktan, adım atmaktan korkan insanların varlığı hayatın her alanında, insanlığın her yaşında bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında eserin korkularıyla yüzleşmekten korkan, çekinen, "okumaya" karşı ön yargıları olan çocuk dünyasını ele alması onu psikoloji disipliniyle ilişkilendirmektedir.

Arıyorum metninde, Yusuf Yanç tarafından kaleme alınan şiir, Karamanoğlu Mehmet Bey'in 13 Mayıs 1277 yılında yayınladığı bir ferman üzerine betimlenmiştir. Günümüzde Türkçe karşılığı olmasına rağmen yabancı kökenli sözcük ve sözcük gruplarının kullanılıyor olmasına dair bir öz eleştirinin yapıldığı şiir, iletişimde ana dil ögelerinin kullanımının ne denli önemli olduğunu okuyucuya aktarmaya çalışmaktadır. Bir önceki dersin sonunda Karamanoğlu Mehmet Bey ile ilgili araştırma yapılması istenmiştir. Tarihi bir kişiliğe dair araştırma yapılması onu aynı zamanda hem tarihe hem coğrafyaya (beşerî coğrafya) hem de sosyoloji disiplinine yaklaştırmaktadır. Hazırlık çalışmalarında günümüzde iş yerlerinde ve tabelalarda yabancı kelimelerin kullanımına yönelik düşüncelerin örneklerle açıklanması istenerek aynı zamanda toplumsal bir olguya dair fikir üretme sağlanmıştır. Bu yönüyle de sosyoloji disipliniyle ilişkili olduğu kadar iletişim disiplinine de yakındır.

Canım Kitaplığım metninde, kitap okumanın insanda uyandırdığı duyguları ele alırken, bir çocuk için kitap seçiminin ne denli önemli olduğunu soyut kavramlar üzerinden

okuyucuya aktarmaya çalışmaktadır. Sevdiği ev kendisine uygun kitaplarla çevrili kitaplığın kendisine huzur, mutluluk ve sevgi getirdiğini dile getirirken; sevmediği ve kendisine uygun olmayanların huzursuzluk yarattığını betimlemiştir. Metin, iyi bir kitabın hangi özelliklere sahip olması gerektiğini yönelten hazırlık çalışmasına da cevap niteliğindedir. Çocukların dünyasına hitap edebilecek, onların duygularına uygun olabilecek, psikolojik olarak onları hayata hazırlayabilecek nitelikteki kitapların seçimi üzerine yoğunlaşılmış ve bu yönüyle psikoloji disiplinine de yer verilmiştir. Kişinin kendi öz benliğiyle kendi kararlarıyla seçimler yapabileceğinin de altını çizen metin, sosyoloji ile de ilişkilidir.

Heykeli Dikilen Eşek dinleme metninde, hazırlık çalışmalarında kütüphanede uyulması gereken kuralları tartışmaları ve kütüphanelerin kurulma amaçlarının neler olabileceğine dair düşüncelerini paylaşmaları beklenir. Ürgüp'te bir öğretmen önderliğinde ilk köy kütüphanesinin kurulmasına dair aktarımın sağlandığı dinleme metni tarihsel bir aktarım sağlamaktadır.

Cephane Sandığında Kitap serbest okuma metninde, Atatürk'ün 1927 senesinde kütüphanecisi Nuri Ulusu ile hatırasını anlatan metin, tarihteki olaylara gönderme yapmasıyla birlikte; kültür ve sanatın ancak kitaplarla gelişebileceğinin mesajını okuyuculara sunmaktadır. Metin, tarih disipliniyle ilişkili olduğu kadar sanat alanına vurgu yapmasıyla da görsel ve işitsel sanatlar disipliniyle ilişkilidir.

Türk Askerinin Cesareti metninde, Avustralya Genel Valisi olan Lord Casey'in Çanakkale Savaşlarında gerçekleşen bir olayı anlatmasını üzerine kurulu olan metin, savaş anında bile insanlığın ne derece önemli bir olgu olduğunu aktarmaya çalışmaktadır. Metin öncesi hazırlık çalışmaları Çanakkale Savaşı ve Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili araştırmalarının paylaşılmasına yöneliktir. Vatan kelimesinin kişide uyandırdığı hislerin neler olabileceğine dair açıklamaların da talep edildiği çalışmalar tarih alanına rehberlik etmektedir.

Yaşlı Nine metninde, köyünden Gazi Paşa'ya minnet duygularını ifade etmek için yollara düşen yaşlı bir ninenin Atatürk ve Sabiha Gökçen ile karşılaşmasını, Atatürk'ün bu minnete karşılıksız kalmayarak yaşlı kadına üç inek hediye edişini konu alan metin tarihi bir belge niteliğinde olup bu yönüyle tarih disipliniyle ilişkilendirilebilmektedir Atatürk'ün Türk milleti için yaptığı fedakârlıklara örneklerin talep edildiği hazırlık çalışması bu yönüyle tarih disipliniyle ilişkidir. Ayrıca, Ankara'nın Sincan bölgesinden gelen ninenin konuşmasında yer alan dilsel ögelerle o coğrafyaya özgü iletişim ögelerine dikkat çekilmiş; bu yönüyle de hem coğrafya hem de iletişim disipliniyle bağlantı kurulmaya çalışılmıştır.

15 Temmuz metninde, TBMM'nin 15 Temmuz ile ilgili ortak bildirisi olan metin, Türk milletinin millî birlik ve beraberliğine vurgu yapmaktadır. Yakın tarihe tanıklık etmektedir. 15 Temmuz şehitlerinden birinin hayatına dair araştırmanın yapılması hazırlık çalışmalarında belirtilmiştir. Tarihi bir olaya dair araştırmanın istenmesi onu tarih disiplinine yaklaştırırken; metin öncesi çalışmalarda Mehmet Akif Ersoy'un "Sahipsiz olan memleketin batması haktır. Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır" dizelerinin okuyucuda uyandırdığı duygu ve düşünceleri talep etmesiyle de hem psikoloji hem de edebiyat disipliniyle ilişkilidir.

120 izleme/ dinleme metninde, Vatan sevgisi ile ilgili araştırdıkları şiirleri paylaşmaları ve Mehmet Akif Ersoy'un " Allah, bu millete bir daha İstiklal Marşı yazdırmasın" sözü ile ilgili neler düşündüklerini anlatmaları beklenmektedir. 120 filminin verildiği bölüm tek izleme etkinliği olarak kitapta yerini almıştır. Öğretmen tarafından durdurulacak olan yerlerde filmin devamıyla ilgili tahminlerde bulunulması beklenmiştir.

Çanakkale Türküsünün Hikâyesi serbest okuma metninde, Çanakkale Türküsünün hikâyesine yer verilmiştir. Bu savaşın Türk milleti için önemine ve bu türkünün nasıl yazıldığına dair bilgiye yer verilen metin bir blog yazısı olarak sunulmuştur.

Aziz Sancar metninde, metnin olayların akışına göre görselleri takip ederek okunması gerektiği üzerine yönergenin yer aldığı bölümde; Aziz Sancar'ın kim olduğuna, nasıl çalışmalar yaptığına, eğitime verdiği öneme, ailesine, anne ve babasının eğitime verdiği değere, sofrada tüm ailenin bir araya gelmesini beklemekteki saygının önemine, millî ve manevi değerlerine saygı duyan, değerlerine bağlı bir birey olduğuna, Tıp alanına neden ilgi duyduğuna, eğitim hayatına, eşiyle birlikte açtıkları "Türk Evi"ne dair bilgilere, DNA üzerine yaptığı çalışmalara ve buluşlara, Nobel ödülünü alırken neler hissettiğine, yurt dışına gidip eğitim almanın önemli olduğuna ancak kendi ülkelerine dönmeleri hususunda gençleri yüreklendirmesine dair anlatım söz konusudur. Görsellerle desteklenen metin aynı zamanda görsel okumayı da beraberinde getirmektedir. Eğitimin hayatın her noktasında önemine vurgu yapan metin, millî ve manevi değerlerle birey olmanın erdemine de vurgu yapmaktadır. Bu yönüyle metin sosyolojiyle ilişkilidir. Metin öncesi hazırlık çalışmalarında; önemli buluşlar yapmış Türk- İslam bilginlerine dair araştırmalarının paylaşılması ve son zamanlarda dikkatlerini çeken bir bilimsel gelişme hakkında arkadaşlarıyla konuşmaları beklenmektedir.

İnsanlar Zamanı Eskiden Nasıl Ölçerdi metninde, metin öncesi hazırlık çalışmaları bir önceki derste hazırlanması talep edilen zamanla ilgili atasözü ve deyimler üzerinedir. İnsanoğlunun zamanı ölçme isteğinin nedeni üzerine yoğunlaşan çalışma metinle cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Geçmişten bugüne kadar zamanın ölçümüne dair gerçekleşen

buluşların neler olduğuna dair açıklamaların yer aldığı metin tarihsel bir anlatıma sahiptir. Bu yönüyle de hem tarih hem de sosyoloji disipliniyle ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda atasözü ve deyimlere yer vermesiyle de kültür aktarımı sağlayan metin folklorik unsurları aktarmasıyla da kültür bilimi disiplini ile ilişkili düşünülebilir ancak bu disiplin metinde öncül değildir.

Teknoloji Bağımlılığı metninde, insanların kendilerini sosyal yaşamdan soyutlayarak izole etme durumu olan hikikomori hakkında yaptıkları çalışmaları sunmaları beklenir. Günlük yaşamda hangi teknolojik araçları kullandıkları hususunda öğrencilerden bilgi talep edilir. Teknoloji bağımlılığı üzerine yoğunlaşan metin, bağımlılığın insan üzerindeki etkisine, belirtilerine ve kendimizi bu bağımlılıktan nasıl koruyabileceğimize dair bilgilendirme yapmaktadır. Teknolojik gelişmeler üzerine yoğunlaşan metin aslında aile bireylerinin, dostların birbirileriyle etkileşiminde olumsuz bir etkiye yol açan teknoloji bağımlılığı üzerine yoğunlaşırken aynı zamanda iletişim disipliniyle ilişkilendirilmektedir.

Bak Postacı Geliyor dinleme/izleme metninde, günümüzde kullanılan iletişim araçlarıyla ilgili yapılan araştırmaların paylaşılması, günlük hayatlarında en çok hangi iletişim araçlarını kullandıklarını nedenleriyle birlikte açıklamaları beklenir. Dinleme metni olarak verilen metin; ateşle, telgrafla, güvercinle, postacıyla ve e-maille haberleşmeleri anlatan görsellerle desteklenmiştir. Postacının geçmişteki önemi, mektuplaşmanın ne olduğu, yazıdan önce nasıl, yazı bulunduktan sonra nasıl haberleşildiği dinleme metninin konuları arasındadır. Hikâye edici anlatımı sayesinde duru ve anlaşılırdır.

Atatürk'ün Geometri Kitabı serbest okuma metninde, Atatürk'ün Geometri bilimiyle ilgili yapmış olduğu önemli çalışmalar üzerine yoğunlaşan metin bu yönüyle tarih disipliniyle ilişkilendirilmektedir.

Vermek Çoğalmaktır metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında vefa, cömertlik, fedakârlık ile ilgili araştırılan atasözlerinin paylaşılması ve metin başlığından yola çıkarak okuyucuda çağrıştırdığı hislerin neler olduğuna dair duygu ve düşüncelerin aktarılması beklenmektedir. Medresenin girişinde bekleyen bir öğrenciye köylünün üzüm getirmesi ve bu öğrencinin ilmi ve hakikati öğreten hocasına üzümü vermesi, hocanın hasta bir öğrencisine götürme isteği, hasta öğrencinin kendisine bakan şifa veren aşçıya hediye etmesi ve aşçının da kendisini her gün tebessümle karşılayan kapıdaki öğrenciyi hatırlayarak tekrar ona üzümleri götürmesi üzerinden; güzel düşünmenin, paylaşmanın ve yüreği temiz tutmanın önemi anlatılmaya çalışılmıştır. Kendinden evvel, darda kalanın açıkta olanın düşünülmesi ve bunun insana tekrar iyilik olarak döneceği teması aynı zamanda din kültürü ve ahlak bilgisi

disipliniyle ilişkiliyken paylaşmanın çoğalmak olduğu fikri toplumsaldır ve sosyolojiyle ilişkilidir.

Sevgi Diyen Çağlar Aşar metninde, Yunus Emre'nin " Yaratılanı hoş gör yaratandan ötürü" sözünden ne anladıkları ve araştırdıkları sevgi temalı şiirlerini arkadaşlarıyla paylaşmaları beklenmektedir. Sevginin her şeyin ilacı olduğuna, zorlukları aşmada, ümitlerin yerine gelmesinde, karanlıkların aydınlanmasında sevginin önemine vurgu yapan bir şiir metnine yer verilmiştir.

Gümüş Kanat metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında yardım kuruluşlarıyla ilgili bildiklerini paylaşmaları ve yardım ettiklerinde nasıl hissettiklerini anlatmaları beklenmektedir. Bir çocuğun ağaç dallarına sıkışıp kalmış bir kuşu kurtarma isteği üzerinden merhamet duygusu aktarılmaya çalışılmıştır.

Balıkçıl dinleme/izleme metninde, fabl türünde buldukları metni arkadaşlarıyla paylaşmaları, kendilerini ne kadar tanıdıkları; beğendikleri ve beğenmedikleri kişilik özelliklerinin neler olduğuna dair aktarım yapmaları beklenir. Fabl türüne dair değerlendirme yapması edebiyat disipliniyle ilişkiliyken; kişilik özelliklerine dair değerlendirme istenmesi hem sosyoloji hem de psikoloji disipliniyle ilişkilidir. Açgözlülük olgusunun aktarımı söz konusudur.

Sır Tutamayan At Bakıcısı serbest okuma metninde, padişahın kendisine verdiği sırrı tutamayıp diğer şehzadeye yetiştiren at bakıcısının ödül beklerken aldığı ceza üzerinden güven duygusunun önemi vurgulanmıştır. Sırların, paylaşılan duyguların özel olduğunu ve paylaşıldığı yerde kalmasının önem arz ettiğini betimleyen metin bu yönüyle hem kişinin kişilik özelliklerine vurgu yapmasıyla psikoloji, hem de toplumsal bir olgu olarak bireyin değer ve itibar görmesindeki önemine değinmesiyle de sosyoloji ile ilişkilidir.

Merak Ettiklerimiz metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında Dünya ve diğer gezegenler ile ilgili edindikleri bilgileri paylaşmaları ve dünya ve evren hakkında neleri niçin merak ettiklerini açıklamaları beklenmektedir. Metin Astrofizik alanının çocuklara tanıtımında öncülük eden Mark Brake'nin, evrenin neden bir başlangıcı olduğunun düşünüldüğüne, güneşin neden parladığına, yıldızların sonsuza dek yaşayıp yaşamayacağına, yıldızlar ölünce içindekilere ne olacağına dair yazmış olduğu yazıdan kısaltılarak sunulmuştur. Metin, Dünya ve evrene dair bilgileri konu almasıyla Astroloji bilimiyle bağlantılı gibi görünse de Dünya'nın oluşumu, Güneş ve diğer gezegenlerin varlığına dair bilgiler aynı zamanda sosyal bilimlerin özellikle de Coğrafya alanının temel konularındandır.

Afyon metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında Evliya Çelebi'nin Seyahatname isimli eserine yönelik araştırmalarını sunmaları ve gezdikleri bir yerin tarihi ve doğal güzellikleriyle ilgili arkadaşlarına bilgi vermeleri beklenir. Afyon gezisine dair bir anının anlatıldığı metinde aynı zamanda Afyon'un tarihî, coğrafî ve kültürel özelliklerinden de bahsedilmektedir. Gezi yazısı özelliğine bağlı olarak metin öncesi etkinliğin Seyahatname üzerine kuruluyor olması edebiyat ve tarih disiplinleriyle ilişkilendirilmesini sağlamaktadır.

Su Kirliliği metninde, metin öncesi hazırlık çalışmaları yaşadıkları çevredeki su kaynakları hakkında bilgi vermeleri ve susuz bir yaşamın nasıl olacağına dair düşüncelerini paylaşmaları beklenmektedir. Suyun canlılar için önemini anlatan metin, aynı zamanda buna bağlı olarak gerçekleşebilecek doğa olaylarını da ele alarak coğrafya disipliniyle ilişkilidir. İçme suyunun nasıl temizlenebileceği, suların kirlenme nedenleri ve bunların insan sağlığına ve yaşamına olan etkisinin neler olabileceğine dair tüm bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bunların her biri coğrafya disipliniyle ilişkilendirilebileceği gibi insanların yaşam standartlarına yönelik olguları da içerdiğinden aynı zamanda toplumsaldır ve sosyoloji disipliniyle ilişkilidir.

Kar Kristallerinin Peşinde Bir Yaşam dinleme/izleme metninde, yaşadıkları bölgedeki hava şartlarının günümüzdeki ve geçmişteki durumlarına dair araştırma yapmaları ve dikkatlerini çeken yağış türünün ne olduğunun nedenleriyle açıklanması beklenir. Dinleme metni, Wilson Bentley'in nasıl bir çocukluk yaşadığı, kar kristallerini nasıl incelediği, kar kristallerinin birbirinden farklı şekillere sahip olduğunu fark edince resimlerini çizmeye çalıştığı ve bunları fotoğrafladığı anlatılmaktadır. Metin sadece sesli anlatımdan oluşmaktadır. Bunun gibi yaşamsal bir öyküyü ele alan çalışmalarda, belgesel niteliğinde bir anlatının sağlanması ve öğrenciler tarafından bunun izlenmesinin sağlanması bilgilerin kalıcılığını sağlayacaktır.

Şimşekler ve Yıldırımlar serbest okuma metninde, şimşek ve yıldırım gibi doğa olaylarının nasıl gerçekleştiği, normal hayatta nelerle eşleştirilebileceği üzerine bir yazı olan metin, bu yönüyle aynı zamanda Coğrafya disipliniyle ilişkilidir.

Anadolu metninde, Anadolu'da kurulan Türk devletleriyle ilgili araştırma yapılması ve Anadolu'nun öğreticide en etkili özelliğinin ne olduğunun açıklanması üzerine metin öncesi çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalar devletlerin incelenmesi yönüyle Tarih disipliniyle ilişki kurdururken; beğeni olgusunun tanımlanması ise psikoloji disipliniyle ilişkilidir. Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın şiiri olan metin, Anadolu'nun kültürel zenginliklerini sunmaktadır. Bu yönüyle hem tarih hem coğrafya hem de sosyoloji disipliniyle ilişkilidir.

Tarhananın Öyküsü metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında yörelerine ait yemeklerin neler olduğuna ve hangi çorba çeşitlerini bildiklerine dair bilgi değerlendirmeleri mevcuttur. Metin, hazırlık çalışmalarına referans edecek nitelikte desteklenmiştir. Tarhana kelimesinin kökeni, nerelerde kullanıldığı, tarihi, hangi mevsimde hangi aylarda sıklıkla tüketildiği, nasıl yapıldığı ve nasıl hazırlanacağı üzerine bir çalışmadır. Kültürel bir değerin aktarımı olması yönüyle hem tarihsel hem de toplumsal bir değer olarak yemek kültürünün bir parçası olması yönüyle kültür bilimi disipliniyle ilişkilendirilmiştir.

Ana Dili metninde, Türk dilinin ana dili olarak kullanıldığı devletler ile ilgili yapılan çalışmanın paylaşılması ve ana dil kavramının çağrıştırdığı duygu ve düşüncelerin paylaşılmasına yönelik metin öncesi hazırlık çalışmasına yer verilmektedir. Çağdaş Azerbaycan şiirinin önde gelen şairlerinden biri olan Bahtiyar Vahapzade'nin Ana Dili şiirine yer verilerek hem metin öncesi hazırlık çalışmasına referans sağlanmış hem de edebiyat disipliniyle bağ kurulmuştur. Ana dilin önemini vurgulayan şiirin yer aldığı sayfa düzeninde diğer Türk milletlerine ait bayraklara yer veriliyor olması tarihsel ve kültürel bağı da beraberinde getirmektedir.

Kara Tren dinleme izleme metninde, eskiden kullanılan ulaşım araçlarını neler olduğuna dair bir çalışma metin öncesinde beklenmektedir. Metnin başlık ve görselinden hareketle konunun tahmin edilmesinin istenmesi eleştirel düşünmeyi ve görsel okumayı beraberinde getirmektedir. Dinleme metni türkünün hikâyesi olarak sunulmuştur. Osmanlı Devleti zamanında savaşa giden askerlerin gidip dönmediği, umutla beklenen tren garlarında ağıtların "kara tren" olarak betimlenmesi metnin ana konusudur. Türkünün hikâyesi ile birlikte verilmesi metinler arası bir geçişi sağladığı gibi türküde geçen sözlerin duygusal olarak betimlenmesi noktasında da anlamlandırılmasına olanak sağlamaktadır.

Vatan Destanı serbest okuma metninde, Halit Fahri Ozansoy'un Vatan Destanı isimli bu şiirinde, memleket sevgisi konusu temel alınmıştır. Ergenekon Destanına, cenklerine, bayrağındaki hilale, cumhuriyete ve al bayrağına dair aktarımların yer aldığı şiir tarih disipliniyle de ilişki kurulmasını sağlayıcıdır.

Bisiklet Zamanı metninde, yaşadıkları çevrede en çok ilgilenilen spor dalı hakkında bilgi vermeleri ve hangi spor dallarıyla ilgilendiklerini açıklamaları metin öncesi hazırlık çalışmalarında beklenmektedir. Metin öncesinde okuma esnasında önemli gördükleri yerlerin altlarını çizmeleri okuyuculardan beklenmektedir. Ancak güdümlü bir okumanın tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için okuma metninde önemli olan konuların tematik olarak öncesinde öğrenciye sunulması önem arz etmektedir. Bisikletin ne olduğuna, türlerine ve

kullanım amaçlarına, kullanırken dikkat edilmesi gerekenlere ve bisikletin malzemelerinin neler olduğuna dair bilgilendirmenin yapıldığı bir metindir. Bilgi aktarımı sağlayan bir metin olarak da eleştirel ve analitik düşünme alt alanıyla ilişkilidir.

Yemek, İçmek ve Sindirmek metninde, sağlıklı bir yaşam için nasıl beslenilmesi gerektiği ve doğru beslenmenin sağlık açısından yararlarının neler olduğunun açıklanması metin öncesinde beklenilmektedir. Dişlerin işlevi, sindirim sistemi gibi olgular üzerinden yemek, içmek ve sindirmek eylemleri hikâye edici bir üslupla aktarılmaya çalışılmıştır. Tezimizin temel disiplin alanı sosyal bilimlerle sınırlı olsa da, bu metin fen bilimleri ile ilişkilendirilebilir ölçüdedir. Biyoloji bilimiyle ilişkilendirilebilecek olan metin bir sonraki çalışmalarda değerlendirilmeye alınabilir.

Obezite Hakkında 10 Soru 10 Cevap metninde, Geçmişteki insanların beslenme biçimleriyle ilgili bilgilerin paylaşılması, sağlık ve spor arasında nasıl bir bağ olduğunun açıklanmasına yönelik hazırlık çalışmalarına yer verilmektedir. Obezitenin ne olduğu, vücut kitle indeksinin niçin kullanıldığı, Obezitenin nasıl oluştuğu, bir hastalık olup olmadığı, tedavisinin neler olabileceği, yol açtığı sağlık sorunlarının neler olduğu, ileri yaşlarda zayıflamanın zor olup olmadığı, kilo kontrolünün nasıl yapılabileceği, zayıflamaya yönelik diyetlere dikkat edilmesi gerektiği ve fiziksel aktivitelerin Obezitenin tedavisinde önemli bir yere sahip olduğu gibi olgular metin içinde bulunmaktadır. Biyoloji disipliniyle ilişkilidir.

Vazgeçemeyenler Hikâyesi dinleme/izleme metninde, ilgi duydukları spor dalı ile ilgili bir haberi paylaşmaları ve dinleyecekleri metnin başlığı ve görsellerinden hareketle konusunun tahmin edilmesi beklenilmektedir. Ampute Futbol Şampiyonası Finali'nde A Millî takımın Avrupa şampiyonu olması anlatılmaktadır. Takımdaki sporcular hakkında da bilgilerin verildiği metinde zorlukların başarı için engel olmadığına dair dinleyiciye mesaj iletmektedir. Kültürel bir değer olan millî takıma dair kültürel aktarımın sağlandığı metin, haber metni içeriğine sahip olması sebebiyle de iletişim disipliniyle ilişkilidir. Görseller sunularak görsel okuma sağlanmaya çalışılmıştır.

Cirit serbest okuma metninde, Türk millî sporu olan Cirit hakkında bilgi veren metin hem bu yönüyle kültür bilimi disiplini ile hem de cirit sporunun nasıl oynandığına dair bilgi sunarken aynı zamanda tarihsel kökeni hakkında da bilgi vermesiyle tarih disipliniyle bağlantılı bir serbest okuma metnidir.

Evet Efendim metninde, Hacivat ve Karagöz ile ilgili yaptıkları araştırmayı sunmaları ve iletişimde nezaketin önemiyle ilgili görüşlerini paylaşmaları metin öncesi hazırlık çalışmalarında beklenmektedir. Karşılıklı etkileşimde seçilen kelimelerin önemi, nezaket

içeren kelimelerin kullanımı Karagöz ve Hacivat gölge oyunu üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır. Bir tiyatro metni olması dolayısıyla edebiyat disipliniyle, sözlü iletişimde kibarlığı vurgulamasıyla iletişim, tarihsel bir değer olmasının yanında kültürel bir değere de sahip olan Karagöz ve Hacivat'a yer vermesiyle de tarih disipliniyle ilişkilidir.

Sen de Bir İyilik Yap metninde, iyilik konulu bir haber metninin okunarak bu metinle ilgili düşüncelerinin aktarılması, yaşadıkları veya tanık oldukları bir iyilik öyküsünü arkadaşlarına anlatmaları metin öncesi etkinlik çalışması olarak verilmektedir. Metin başlığı ve görselleri üzerinden metnin konusunun tahmin edilmesi istenmiştir. Ancak görseller metnin içeriğini tam olarak yansıtamamaktadır. Ayrıca bir öncesi derste istenen haber metnine dayalı araştırmanın görsel bir ileti olarak da sundurulması duygu ve düşüncelerini paylaştıktan sonra arkadaşlarından da görüş bildirmelerini istemesi yönünde bir aktivitenin yapılması daha etkili olacaktır. Görsel okumaya ve izleme becerisine yönelik bir ödev olarak oldukça elverişli olsa da bu aktarımların diğer öğrencilerle de paylaşılarak anlamlandırılması sağlanmalıdır. Metin, parkta telefon bulan bir çocuğun sahibinin annesine ulaşması ve ulaştığı kadının okula gelerek ona teşekkürlerini sunma isteğini para vererek sağlamaya çalışması ancak çocuğun kabul etmeyerek yardımın karşılık beklemeden yapılması gerektiğine dair fikir beyan etmesi üzerinden ahlaklı bir birey olmanın tanımı yapılmıştır. Bu yönüyle ahlaki erdemlere referans olmasıyla din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle ilişkiliyken, dürüst bir birey olarak yetişmede sosyoloji disipliniyle ilişkilidir.

Dostluğa Dair metninde, dostluk ile ilgili atasözlerin paylaşılması ve gerçek bir dostun özelliklerinin neler olabileceğine dair düşüncelerin paylaşılması beklenmektedir. Dostluğun ne olduğuna dair, iyi ve kötü zamanlarda aranması gerektiğine dair aktarımın sağlandığı metin, insanın bir birey olarak toplum içindeki etkileşimleri üzerine de değerlendirme sağlamaktadır.

Hacettepe dinleme izleme metninde, yaşadıkları yerin ismiyle ilgili yaptıkları araştırmayı paylaşmaları ve Goethe'nin "En büyük hazine kanaatkâr olmaktır" sözünün çağrıştırdığı duygu ve düşüncelerini aktarmaları beklenmektedir. Dinlenecek olan metnin konusunun ve ana fikrinin görsellerden hareketle tahmin edilmesi istenmektedir. Ankara'da yer alan Hacettepe bölgesinin hikâyesini anlatan dinleme metni, masal olarak aktarılmaktadır. Kanaatkâr olmak ve mutluluk arasındaki ilişkinin anlatılmaya çalışıldığı metin, o bölgede dua edenlerin dualarının kabul olduğuna dair tarihsel bir aktarımı da beraberinde sunmuştur. Açgözlü bir padişahın hınzırdan elini dokunduğu her şeyin altına dönmesini istemesiyle yaşadığı olumsuzlukları dile getiren metin, pişmanlığıyla Allah'a dua etmesi, namaz kılması

ile bitirilmiştir. Buradaki aktarımlar din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle ilişkiliyken, anlatımda masal türünden yararlanılarak edebiyat disipliniyle, bölge tanıtımıyla coğrafya disipliniyle ilişkilidir.

Sevgi Filozofu Yunus Emre serbest okuma metninde, yaradan sevgisini coşku, sevgi ve bağlılıkla şiirlerine aktaran Yunus Emre'ye yönelik hazırlanan metin, onun mısralarına da yer vererek edebiyat disipliniyle ilişki kurulmasını sağlamıştır.

Tablo 3.14.

6. Sınıf ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin disiplinler ve mikro alanlarıyla ilişkisi

	EDEBİYAT	**TARİH**				**COĞRAFYA**			**KÜLTÜR BİLİMİ**		**FELSEFE**		**PSİKOLOJİ**			**SOSYOLOJİ**		**İLETİŞİM**		**GÖRSEL VE İŞİTSEL SANATLAR**		**DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ**	
6.Sınıf Metinler	**Estetik Haz ve Estetik Duyarlılık**	**Millî Tarih Bilinci**	**Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Normlar**	**Evrensel Tarih/ Dünya Tarihi**	**Müze Eğitimi**	**Beşerî Coğrafya**	**Kültürel Coğrafya**	**Görsel Malzemelerle Coğrafya**	**Millî Kültür Kavramı ve Kültür Bilinci**	**Halkbilimi unsurları (Folklorik Öğeler)**	**Eleştirel ve Analitik Düşünce**	**Yaratıcı Düşünce**	**Duygusal Zekâ Gelişimi**	**Metinlerdeki Kişilerin Psikolojik Durumları Karakterlerle Özdeşim Kurma**		**Sosyalleşme ve Sosyal Beceri**	**Dış Dünya/ Sosyolojik Olgular**	**Medya Okuryazarlığı**	**İletişim Becerisi**	**Görsel Okuryazarlık**	**Sanat Eğitimi, Estetik**	**Değerler Eğitimi**	**Etik / Ahlak Bilgisi**
Bu da Benim Öyküm	√										√	√	√										
Arıyorum	√		√						√			√				√	√		√				
Canım Kitaplığım	√										√	√	√										

Bak Postacı Geliyor Selam	Teknoloji Bağımlığı	İnsanlar Zamanı Eskiden	Aziz Sancar	Çanakkale Türküsünün Hikâyesi	120 (Dinleme/ İzleme metni)	15 Temmuz	Yaşlı Nine	Türk Askerinin Cesareti	Cephane Sandığında Kitap	Heykeli Dikilen Eşek (Dinleme Metni)
								√	√	
				√	√	√	√	√	√	
										√
		√						√		
										√
							√			
							√			
	√	√	√	√						
			√					√	√	
	√									
			√							
	√	√								√
		√								
						√				
√	√						√			
√			√		√					√
√				√						

Kar Kristallerinin Peşinde Bir Yaşam (Dinleme/ İzleme Metni)	Su Kirliliği	Afyon	Merak Ettiklerimiz	Sır Tutamayan At Bakıcısı	Balıkçıl (Dinleme/ İzleme Metni)	Gümüş Kanat	Sevgi Diyen Çağlar Aşar	Vermek Çoğalmaktır	Atatürk'ün Geometri Kitabı
				√		√	√	√	
									√
			√						
√	√	√	√						
		√							
		√							
			√		√				√
				√		√	√	√	
						√			
√				√		√			
	√			√	√			√	
	√			√				√	
√					√				
				√	√	√	√	√	
				√					

Obezite Hakkında 10 Soru 10 Cevap	Yemek, İçmek ve Sindirmek	Bisiklet Zamanı	Vatan Destanı (Serbest Okuma)	Kara Tren (Dinleme / İzleme Metni)	Ana Dili	Tarhananın Öyküsü	Anadolu	Şimşekler ve Yıldırımlar (Serbest Okuma)
			√		√		√	
			√				√	
							√	
							√	√
			√	√	√	√	√	
			√	√	√	√	√	
√	√	√				√		√
			√		√		√	
							√	
				√				
				√				

Sevgi Filozofu Yunus Emre	Hacettepe (Dinleme / İzleme Metni)	Dostluğa Dair	Sen de Bir İyilik Yap	Evet Efendim	Cirit (Serbest Okuma Metni)	Vazgeçemeyenlerin Hikâyesi (Dinleme / İzleme Becerisi)
				√		√
					√	
				√	√	
				√	√	
				√		
				√	√	
			√	√	√	
			√	√	√	
		√				√
		√				
		√	√	√		
		√	√	√		
				√		
√	√	√	√	√		

6.sınıf metinlerinde mikro alanların kullanımına yönelik yapılan değerlendirmeye göre,

- *Bu da benim Öyküm, Canım Kitaplığım, Cephane Sandığında Bir Kitap, Vermek Çoğalmaktır, Gümüş Kanat, Sende Bir İyilik Yap* metinleri hikâye türünde*, Yaşlı Nine* anı türünde, *Arıyorum, Sevgi Diyen Çağlar Aşar, Anadolu, Ana dil, Vatan Destanı* metinleri şiir türünde, *Sır Tutamayan At Bakıcısı* masal türünde, *Evet Efendim* ise tiyatro türünde olmaları dolayısıyla bu metinlerinde estetik haz kullanımı gözlemlenmiştir. Bu gibi estetik unsurların metin aracılığıyla verilmesi metnin

anlamını daha derin ve etkileyici hâle getireceği gibi aynı zamanda şiirsel dilin kullanılması anlatılan konu ile metin arasında daha duygusal bir bağın da oluşmasına olanak sağlamaktadır. *Evet Efendim* metinde Karagöz ve Hacivat gibi görsel kültürümüzün önemli öğeleri üzerinden verilen nazik olma, kibarlık olgusu metnin estetik bir değer kazanmasına olanak sağlamıştır. Bu metinler aynı zamanda öğrencinin yaratıcılığının açığa çıkarılmasında, soyut olan duyguların somutlaştırılmasında ve buna bağlı olarak iletişim kabiliyetinde kolaylaştırmanın sağlanmasında aracı konumda olduğunu da göstermektedir. Hikâye, şiir, tiyatro gibi betimleyici metinler öğrencinin hayal dünyasını harekete geçirdiğinden aynı zamanda onların yaratıcı düşünme kabiliyetlerini de geliştirmektedir. Bu metinler, öğrencilerin okurken hayal kurmasına, olay ve olgular üzerinde düşünerek hayal güçlerini kullanmalarına olanak sağladığından aynı zamanda felsefe disiplini ile de ilişkili görülmüştür.

- *Cephane Sandığında Kitap, Türk Askerinin Cesareti, 120, Çanakkale Türküsünün Hikâyesi, 15 Temmuz, Anadolu, Vatan Destanı, Cirit* metinleri millî tarih bilincinin oluşturulması noktasında dikkate değer metinlerdir. Metinlerdeki disiplinlerin analiz edildiği bölümlerde de ayrıntılı bir şekilde içeriklerinin belirtildiği metinlerde, millî tarih bilincinin kullanımının ulusal kimliğin tarihsel kökenlerinin anlatılarak öğrencide kimlik oluşturma bağlamında birleştiği gözlemlenmektedir. Aynı zamanda, Türk toplumunu oluşturan ortak değerlerin ve bu değerlerin toplumsal birlik ve beraberliğin oluşturulmasındaki öneminin öğrencide güçlü duygular uyandırılması sağlanmaktadır. *Çanakkale Türküsünün Hikâyesi* metninde, Türk tarihi için önem arz eden bir konunun türkü olgusu ile birlikte verilmesi ve bunun hikâyeleştirilmesi öğrencinin konunun içeriğine olan ilgisinin aktırılması noktasında önemli bir yeri vardır. *Heykeli Dikilen metninde* ise, toplumsal norm aktarımları gözlemlenmektedir. Metinlerde kütüphanenin ve medrese eğitimine verilen değerlerin aktarılması da geçmişte edinilen başarıların öğrenciye rol model olması hususunda önemlidir. Bu sayede öğrenci geçmişte edinilen başarılar aracılığıyla hem millî gurur bilinci kazanmakta hem de toplumsal değerleri hatırlayarak özümsemektedir. *Türk Askerinin Cesareti* metni, Avustralya Valisi olan Lord Casey'in Çanakkale Savaşında gerçekleşen bir olayı anlatması üzerine olması dolasıyla aynı zamanda evrensel tarihin bir parçasıdır. Bu metin, iki farklı milletin arasındaki tarihi etkileşimin verilerek öğrencide geniş bir bakış açısı sağlanması noktasında önemlidir.

- *Yaşlı Nine* ve *Afyon* metinlerinde hem beşerî hem de kültürel coğrafya kullanımı gözlemlenmektedir. Bu metinler öğrencinin kültürel ve sosyal farklılıkları anlamlandırarak içerisinde bulunduğu toplumun coğrafi ortamlarla olan bağını da çözümlemesinde öncülük etmektedir. Afyon metninde şehrin önemli yerlerine dair görsellerin yer alması metni aynı zamanda görsel okuma alanına da yönlendirmektedir. *Merak Ettiklerimiz, Şimşekler ve Yıldırımlar* metinlerinde ise beşerî coğrafya aktarımı ön plana çıkmaktadır. Su Kirliliği metni, beşerî coğrafyanın insanların çevre üzerindeki etkileri inceleme özelliğine bir örnek niteliğinde olup çevresel sorunlara nasıl çözümler üretilebileceği hususunda öğrencileri bilinçlendirmektedir.
- *Anadolu, Tarhananın Öyküsü, Ana Dili, Cirit, Kara Tren* metinleri millî kültür aktarımının sağlanması, kültür bilincinin edinilmesi ve folklorik öğelerin öğrencilere aktarılması noktasında önemli metinlerdir. Türk kültürünü oluşturan ortak değerlerin, inanç ve geleneklerinin, kültürel mirasının aktarılması noktasında birleşen metinler, öğrenciye tarihi ve kültürel bilgi aktarımının sağlanması noktasında da önem arz etmektedir. Bu kültürel değerlerin öğrenciye yansıtılması öğrencinin kültürel kimliğini oluşturabilmesine de öncülük etmektedir. Kültür bilinci, öğrencinin kendi kültürünü anlaması, anlamlandırması ve buna yönelik sevgi, saygı gibi duyguları edinmesi durumudur. Bu noktada kültürel kimliğinin vurgulandığı ve anlatıldığı unsurların metin içerisinde yer alması aynı zamanda kültürel mirasa olan saygı bilincinin de öğrencide oluşmasını sağlamaktadır. *Tarhananın Öyküsü, Cirit* gibi folklorik değerlerin aktarıldığı metinler aracılığıyla kültürel kimliğin yansıtılması hususunda önemlidir.
- *İnsanlar Eskiden Zamanı Nasıl Ölçerdi, Balıkçıl, Merak Ettiklerimiz, Bisiklet Zamanı, Yemek İçmek ve Sindirmek, Obezite Hakkında 10 Soru 10 Cevap* metinlerinde eleştirel ve analitik düşünme ön plana çıkmaktadır. *Bisiklet Zamanı, Yemek İçmek ve Sindirmek, Obezite Hakkında 10 Soru 10 Cevap* metinleri sağlık bilimleri ile ilişkili olsalar da içerdikleri konu hakkında öğrenciyi eleştirel ve analitik düşünmeye teşvik etmesiyle felsefe alanıyla da bağlantı kurulabilecek metinlerdir. Bu metinler, öğrencilerin sunulan bilgileri değerlendirerek karar verme yeteneği güçlendirmesine olanak sağlamaktadır.
- *Arıyorum metni* dil psikolojisi alanıyla örtüşen bir metin olarak incelenmiştir. Dil psikolojisi alanı dilin kullanımını anlamaya odaklanan bir alan olmakla birlikte bu

metinde de dil bozuklukları konusu temel alınmıştır. Dilin nasıl öğrenildiği ve kullanıldığı öğrenciye aktarılırken aynı zamanda öğrencilerin dilin iletişimdeki rolünü kavramalarına da olanak sağlamaktadır. *Bu da Benim Öyküm, Canım Kitaplığım, Teknoloji Bağımlılığı, Gümüş Kanat ve Dostluğa Dair* metinleri ise öğrencinin duygusal zekâ gelişimine katkı sağlayıcı metinler olarak gözlemlenmiştir. Metinler öğrencinin duyguları tanıma ve anlamlandırma becerilerini arttırırken aynı zamanda duygularını yönetebilme becerisi de kazandırmaktadır. Örneğin, *Bu da Benim Öyküm* metninde geçen; "Hoşuma giden bir kitabı okurken kendimi çok iyi hissediyordum. Bir anda, yaşadığım zamandan ve yerden alıp götürüyordu beni. Sıkıldığımda oyalıyor, güldürüyor, korkutuyor, şaşırtıyor, eğlendiriyordu" ibaresinden de anlaşılacağı üzere öğrencinin duygularını tanıma ve tanımlama imkânı sağlanmaktadır (2019, s.13). *Aziz Sancar, Sır Tutamayan At Bakıcısı ve Sevgi Filozofu Yunus Emre* metinleri ise öğrencinin karakterlerle özdeşim kurabildiği metinlerdir. Bu metinler sayesinde öğrenci, karakterlerin yaşadığı deneyimlerden dersler çıkararak hikâyeyi daha etkili bir şekilde içselleştirmektedir.

- Sosyalleşme ve sosyal beceri ile dış dünya ve sosyolojik olgular mikro alanlarının metinlerde özellikle de *Erdemler* ve *Birey ve Toplum* temalarında yer alan metinlerde öğrencilere aktarılmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. *Vermek Çoğalmaktır, Sen de Bir İyilik Yap* metinlerinde yardımlaşmanın, iyilik yapmanın sosyalleşme ve toplumsallaşmadaki değeri öğrencilere aktarılmaktadır. *Dostluğa Dair* metni öğrencinin dostluk kavramını anlamlandırması ve önemini kavraması açısından önemlidir. Bu sayede öğrenci dostluğa dair bir sosyal beceri kazanarak toplum içerisinde edineceği dostluklar ile iletişim becerisini de geliştirecektir. *Sır Tutamayan At Bakıcısı* metninde, toplumda yer alan bireylerin birbirlerine olan güven duygusunun oluşturulması, söylenen sözlerin, paylaşılan duygu ve düşüncelerin korunması, bir üçüncü şahsa aktarımının oluşturacağı olumsuz sonuçların kişilerde bırakacağı etkilerin neler olabileceğinin öğrenciye aktarımı söz konusudur. Bireyin toplumda yer edinebilmesinin bir diğer ölçütü güven duygusu vermesidir. Bu açıdan bakıldığında metin dış dünya ve sosyolojik olgular kadar sosyal beceri edinme olgusunda da örnek niteliğindedir. *Evet Efendim* metni, toplum içerisinde yaşayan bireyin diğer insanlara karşı nazik olması gerekliliği, nezaket kavramının ne olduğunu anlatması bağlamında öğrencinin sosyal beceri kazanmasına öncülük eden bir metindir.

- *15 Temmuz* metni, meclis bülteni TBMM ortak bildirisinden alındığı; *Vazgeçmeyenlerin Hikâyesi* ise haber metni olması sebebiyle medya okuryazarlığı alanıyla ilişkilendirilmiştir. Öğrenciler bu metinler sayesinde, medya mesajlarını anlama, analiz etme ve eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme becerilerini de edinmektedir.
- *Aziz Sancar* metninin görsellerle desteklenerek hikâyeleştirilmiş olması ile *Bak Postacı Geliyor* metninde görseller verilerek görsellerin yorumlandırılması, bu metinleri görsel okuryazarlık alanıyla ilişkilendirmektedir. Görsel mesajları anlama ve görsel ifadeyi değerlendirme gibi becerilerin öğrencide yetkinleştirilmesi noktasında iki metinde önemlidir. Görsel ve sözel ifade arasındaki ilişkinin anlaşılması ve bunlar arasındaki etkileşimin kavranarak görsel okuryazarlık becerisinin öğrenciye kazandırılması söz konusudur. *Çanakkale Türküsünün Hikâyesi, Bak Postacı Geliyor Selam Veriyor* ile *Kara Tren* metinleri ise müzik disipliniyle olan ilişkileri sebebiyle öğrencide sanat eğitimi, estetik gibi olguların geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu tür metinler öğrencinin yaratıcılıklarını geliştirmeye yardımcı olduğu gibi aynı zamanda kültürel ve estetik bilinçlerini de geliştirmektedir. Bu tür metinler sayesinde öğrenci sanatın ifade gücünü anlamlandırarak sanat eserlerini derinlemesine değerlendirme kabiliyeti de kazanmaktadır.
- *Vermek Çoğalmaktır, Sevgi Diyen Çağlar Aşar, Gümüş Kanat, Balıkçıl, Sır Tutamayan At Bakıcısı, Sen de Bir İyilik Yap, Sevgi Filozofu Yunus Emre* metinlerinde sırayla yardımseverlik, sevgi, iyilik, açgözlülüğün kötü bir huy olması, dürüstlük gibi erdemlerin aktarımı söz konusudur. *Yaşlı Nine, Vatan Destanı, Anadolu* metinlerinde vatan sevgisi, fedakârlık gibi olgular işlenerek öğrencilere değer eğitimi verilmeye çalışılmıştır. Bu metinler aracılığıyla öğrenci edindiği değerlerin bilinciyle ahlaklı bir birey olmayı öğrenebilmektedir.

3.3.3. 7. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tablo 3.15.

7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

		İlişkili Olduğu Disiplinler										
Temalar	**Metinler**	**Edebiyat**	**Tarih**	**Coğrafya**	**Kültür Bilimi**	**Felsefe**	**Psikoloji**	**Sosyoloji**	**İletişim**	**Görsel ve İşitsel Sanatlar**	**Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**
Tema: Duygular	Bir Dünya Düşünürüm	√				√	√				√
	Çiçek Dürbünü					√	√				
	Ana İşsiz Kalınca	√			√	√	√	√			
	Karadut (Dinleme /İzleme Metni)						√			√	
	Korku (Serbest Okuma Metni)	√				√	√				
Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	Atatürk'ü Gördüm Düşümde	√	√			√	√				√
	Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay	√	√	√		√					
	Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü	√	√	√		√					√
	Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda (Dinleme/ İzleme metni)		√				√			√	
	Gün Doğacak (Serbest Okuma)	√	√			√					√
Tema: Okuma Kültürü	Okumanın İşlevi					√					
	Kitaplarla Kurulan Dostluk	√				√					
	Okumak Düşünmek İçindir		√			√					
	Anne Frank'ın Hatıra Defteri (Dinleme / İzleme metni)					√	√			√	
Tema: Erdemler	Hayat O Gün Çok Güzeldi	√				√	√				√
	Tahta Bisiklet	√		√		√	√	√			√
	Kurbağayla İki Ördek	√				√					√
	Kızgın Bir Lira	√		√		√	√				√
	Akıllı Evlat (Dinleme/ İzleme Metni)					√	√			√	√
	Bir Adam, Bir Köy, Bir Orman (Serbest Okuma)	√	√	√		√	√	√			√
Tema: Kişisel Gelişim	Adını Göklere Yazdıran Çocuk		√			√					
	Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi?					√	√				
	"A" Harfi					√	√				
	Küçük Şeyler Üzerine Bir Öykü: İki Dost, Bir Kuş (Dinleme/ İzleme Metni)					√	√			√	
	Çok Geç Diye Bir Zaman (Serbest Okuma)	√				√	√				

Tema: Millî Kültürümüz	Yusufçuk	√		√	√	√				√
	Karagöz Nedir?		√		√					
	Anadolu'da Kilim Demek		√	√	√					
	Mevlana Celâleddin Rumi (Dinleme / İzleme Metni)				√		√		√	
Tema: Sağlık ve Spor	Nasreddin Hoca Hikâyeleri (Serbest Okuma)	√			√	√				
	İki Tekerlekli Özgürlük					√		√		
	Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim	√	√			√	√	√		
	Karlı Dağların Arkadaşı Ol			√		√				
	Broşür (Dinleme / İzleme Becerisi)					√			√	
	Bilim İnsanı Öyküleri (Serbest Okuma Metni)	√	√			√			√	
Tema: Sanat	Âşık Veysel Şatıroğlu		√	√	√				√	
	Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru				√				√	
	Ağaçtan Oyma Su Tası	√		√	√	√	√		√	
	Yaşayan İnsan Hazineleri (Dinleme / İzleme Metni)				√				√	
	Gize (Serbest Okuma Metni)		√						√	

Bir Dünya Düşünürüm metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında, nasıl bir dünya hayal ettiklerine ve Yunus Emre'nin "Sevelim, sevilelim/Dünya kimseye kalmaz" dizelerinin öğrencilerde hangi duyguları canlandırdığına dair sorular yer almaktadır. Şiirde sevgi dolu, özgürlüğün bulunduğu, her şeyin iyilik üzerine kurulduğu bir dünyanın hayali anlatılmaktadır. Bu yönüyle metin psikoloji disipliniyle ilişkili olup duygusal zekâ gelişimine de katkı sağlamaktadır. Şiirde Akadia sözcüğüne yer verilerek, eski Yunan şiirine gönderme yapılmıştır. Bu bir yönüyle metinlerarası bir etkileşim iken şiirin kullanılması da onu edebiyat alanıyla disiplinerarası kılmaktadır. Ayrıca, evrensel tarih ile de ilişkilendirilebilir ölçüdedir ancak öncül değildir.

Çiçek Dürbünü metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında nerelerde mutlu oldukları, hayal kurmayı neden sevdikleri, "hayaller, hayat baharının kelebekleridir" sözüyle anlatılmak istenenin ne olduğuna dair sorular yer almaktadır. Bu sorular eleştirel düşünmeyi içerdiği ve yoruma dayalı olmaları yönüyle felsefe ve duyguların aktarımı söz konusu olmasıyla da psikoloji disipliniyle ilişkilendirilebilir. Renklerin insan duyguları üzerindeki etkisini çiçek dürbünü aracılığıyla anlatan yazar, insanın kendi iç dünyasına yolculuğunu betimlemeye çalışmıştır. Bu yolculukta başka dünyaların, başka renklerin, keşfedilmemiş nice güzelliklerin olduğunu belirtmeye çalışmıştır. Hayal olgusu üzerinden ilerleyen metin, kişinin düşünce dünyasını işaret ederek duyguların tanımını yapmaya çalışmış ve bu yönüyle de psikoloji disipliniyle ilişkilendirilmiştir.

Ana İşsiz Kalınca metninde, özlem duygusunun ne ifade ettiği, aile içindeki dayanışmanın nasıl olması gerektiği ve yurt sevgisi ile ilgili ezberledikleri bir şiiri okumaları metin öncesi hazırlık çalışmalarında yer almaktadır. Özlem ve yurt sevgisi gibi ifadeler kişinin duygusal yönüyle ilişkili olup psikoloji disipliniyle ilişkilendirilebilir. Ayrıca yurt sevgisi gibi olgular toplumsal değerleri, maneviyatı beraberinde getireceğinden sosyoloji ile ilişkilidir. Kültürel farklılıkların insanın duygu dünyasında nasıl etki bıraktığını konu alan metin, yurt özlemini tetikleyen olguları eski kıyafetler ve lastik ayakkabılar üzerinden sunmuştur. Buradaki en önemli olgu kültürel bir aktarımı sağlaması sebebiyle ; "lastik ayakkabılar"; hem kültür bilimi hem de tarih disipliniyle ilişkilendirilebilir. Metin içerisinde kullanılan "burnumda tütüyor" deyim ifadesi de kültürel bir değer olup yine kültür biliminin metin üzerindeki etkileşimini göstermektedir. Metinle birlikte kullanılan görseller ise, köylü bir yaşlı amcaya, tavuklara, yük taşıyan eşeğe ve yaşlı bir teyzeye, tarlalarda koşan köpeğe ve gökyüzünde uçan bir uçurtmaya dairdir. Bunlar metnin hem desteklenmesini hem de görsel okumayı beraberinde getirmektedir ancak bu disiplin öncül değildir.

Karadut dinleme / izleme metninde, bitkilerin insan hayatındaki yeri ve önemi, meyve veren ağaçların diğer ağaçlardan farkı, bir meyve bahçeleri olsaydı hangi meyveleri yetiştirmek istedikleri metin öncesi hazırlık çalışmalarında öğrencilere sunulmuştur. Metnin empati kurularak dinlenmesi gerektiği direktif olarak sunulmuştur. Empati, kendisini o duyguyu yaşayan kişinin yerine koyma eylemi olarak psikolojide yerini almış bir eylemdir. Bu sebeple de metni psikoloji disipliniyle ilişkilendirilebiliriz.

Korku serbest okuma metninde, korku duygusunu elini yakan ateş üzerinden anlatan yazarın şiir metni, sevdiğimiz şeylerin bizleri üzen yanlarının da olabileceği fikrini iletmeye çalışmaktadır. Bu şiirde psikoloji disipliniyle ilişkilidir.

Atatürk'ü Gördüm Düşümde metninde, Atatürk'ün kişilik özellikleri ile bildiklerini, hangilerinin onu başarılı yaptığını betimlemeleri beklenmektedir. Bu sorular tarihsel bilgilere dayalı olmakla birlikte bu disiplinle etkileşimin sağlanmasını; ayrıca Atatürk'le ilgili görsellerin verilerek öğrencilerde uyandırdığı duyguların paylaşılmasının istenmesi de görsel okuma ile etkileşimi beraberinde getirmektedir. Atatürk'ün çocuk sevgisini anlatan şiir, bir ülkenin geleceğinin çocuklar olduğunun önemini aktarmaktadır. Aynı zamanda metin çocuk sevgisi üzerine yoğunlaştığından bu olgu üzerinde öğrencinin duygusal zekâ gelişimine de katkı sağlayıcı niteliktedir.

Mürefteli Kadınlar ve Emin Astsubay metninde, millî birlik ve beraberliğin öneminin açıklanması, atalarımızın Millî Mücadele döneminde ne gibi zorluklarla mücadele ettiği ve

Çanakkale Savaşı ile ilgili olarak neleri bildiklerinin paylaşılması istenmektedir. Bu sorular tarih disipliniyle ilişkilidir. Tekirdağ'ın Şarköy ilçesine bağlı bir köyde geçen tarihsel bilgilerin aktarımı yapılmaktadır. Bölgesel vurgunun yapılması onu coğrafya disipliniyle de etkileşimli kılmaktadır. Millî mücadele döneminde Türk kadınlarının Türk askerlerinin yaralarının tedavisinde canla başla çalıştığı; mürefte kasabasının tarihe bu yönüyle tanıklık metin içerisinde yer almaktadır. O dönemde hastane olarak kullanıldığı bilgisini vermesi amacıyla kullanılan "hilal-i ahmer" (kızılay) ifadesinin de yer alması tarih disipliniyle etkileşimi olanaklı kılmaktadır.

Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü adlı metninde, toplumların geleceğinde çocukların nasıl bir yere sahip olduğu, Atatürk'ün çocuklarla ilgili sözlerinin neler olduğu metin öncesi hazırlık çalışmalarında yer almaktadır. Atatürk'ün çocuklarla birlikte bulunduğu fotoğraflara yer verilerek bunların öğrencilerde uyandırdığı duygu ve düşüncelerin neler olduğu bilgisi talep edilerek görsel okuma ile etkileşim sağlanmaktadır. 1929 yılında Atatürk'ün yolda karşılaştığı bir çocukla olan anısının anlatıldığı metin, çocukların eğitiminin önemine vurgu yapmaktadır.

Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda dinleme/izleme metninde, hazırlık çalışmalarında; Atatürk ile aynı dönemde olunsaydı neler yapmak isteyecekleri, "Atatürk'ün " Beni görmek demek, mutlaka yüzümü görmek demek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu yeterlidir" sözünü açıklamaları beklenmektedir. Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayındaki odasının betimlendiği dinleme metninde son günlerde Atatürk'ü kimleri ziyaret ettiğine, yatağından güçlükle kalkarak gençlere neler söylediğinde, Rıza Soyak'ın koskoca bir tarih göçüyor ifadesiyle Türk milleti için olan önemine yer verilmektedir.

Gün Doğacak serbest okuma metninde, bir tiyatro metni üzerinden millî mücadele döneminin anlatıldığı serbest okuma metni metin türü yönüyle edebiyat disiplinine yaklaşırken, o dönemdeki mücadelede herkesin canla başla millî birlik ve bütünlük içinde vatan mücadelesi için savaştığını anlatarak tarih disiplinine yaklaşmaktadır. Aynı zamanda millî birlik ve beraberlik olgusu beraberinde değer aktarımını da sağladığından din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili bulunmuştur.

Okumanın İşlevi metninde, ne tür kitapları okudukları, severek okudukları ve bitmesini istemedikleri kitapların neler olduğu, en son hangi kitabı okudukları, yazarının ve konusunun ne olduğu ilgileri hazırlık çalışmalarında verilmektedir. Okumanın işlevi üzerinde duran metinde, yaşam boyu öğrenmede kullanacağımız araçlardan birinin de okuma olduğunun

altını çizilmektedir. Goethe ve Montaigne'den alıntılamaların yapıldığı metinde, özlü sözlere yer veriyor olması hem metinlerarası bir aktarımı sağlamakta hem de edebiyat disipliniyle etkileşimi beraberinde getirmektedir ancak disiplin öncül değildir. Bu yazarların tarihin belli dönemlerinde önemli yerlere sahip olması da onları tarih disipliniyle yorumlamaya sebebiyet vermektedir. Okumanın işlevi üzerine düşünsel bir aktarım sağlayan eser eleştirel bir okumayı da beraberinde getirdiğinden felsefe disipliniyle ilişkilendirilebilir.

Kitaplarla Kurulan Dostluk metninde, öğrencilerin metin öncesinde kitaplarla ilgili bir özdeyiş oluşturmaları ve paylaşmaları, kitaplarla insanların dost olabilirliğini açıklamaları ve Seneca'nın" Kitapsız yaşamak; kör, sağır ve dilsiz yaşamaktır" sözünü açıklamaları belirtilir. Şiir, kitapların insandaki bıraktığı duyguları açıklarken psikoloji; Keloğlan, Karacaoğlan, Çalışkuşu, Don Kişot, Faust gibi terimlerle edebiyatı bünyesine almıştır.

Okumak Düşünmek İçindir metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında insanların okumaya niçin ihtiyaç duydukları, okumanın düşünmek üzerindeki etkisinin ne olduğu, kendimizi keşfetmek için okumaya veya düşünmeye ihtiyacımız olup olmadığına dair sorular yöneltilmiştir. Arşimet, Newton ve Owen gibi önemli bilim adamlarının fizik ve kimya alanlarına yapmış oldukları katkıları okuma ve düşünme eylemi üzerinden aktaran yazar, düşünen beynin sağlıklı kaldığını ve biyologlara göre yıpranmayan hücrelerin sürekli olarak çalışan hücreler olduğunu belirterek fen bilimleri alanlarıyla disiplinlerarası etkileşim içerisindedir.

Anne Frank'ın Hatıra Defteri dinleme/ izleme metninde, insanların gün içerisinde yaşadıklarını, gördüklerini, duyduklarını neden yazma ihtiyacı duyduğu; duygu ve düşüncelerini yazıya dökmeyi sevip sevmedikleri hazırlık çalışmaları içerisinde yer almaktadır.

Hayat O Gün Çok Güzeldi serbest okuma metninde, kendine bir yer arayan bireyin kütüphanedeki kitaplarla bir arada olmanın ve piyano çalmanın kendisinde uyandırdığı güzel duygulara dair aktarım bulunmaktadır. Metin hikâye türünde ilerlemekte olup bu yönüyle edebiyat disipliniyle ilişkilidir. Ayrıca metin bireyin kendisini arama yolculuğunu anlatmasıyla duygusal zekâ gelişimine katkı sağlamakta ve bu yönüyle psikoloji disipliniyle ilişkilidir.

Tahta Bisiklet metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında insanın bir yüreği olsaydı onun kapısını nasıl açacakları, satın alınan mı yoksa emek verilerek yapılan oyuncağın mı daha değerli olduğu soruları yer almaktadır. Metindeki görselleri takip ederek metnin konusu hakkında tahminde bulunulması istenerek görsel okumaya sevk edilmiştir. Metnin

içeriği, çocuğunu uyandırmadan işe gitmek zorunda kalan bir annenin çocuğu ile sevgi köprüsü oluşturmaya çalıştığı mektuplardan bir alıntı olmakla birlikte anı anlatımı söz konusudur. Bu yönüyle edebiyat disiplini ile ilişkilendirilmiştir. Metinde babasının onun için yaptığı tahta bisikletin onun yüreğindeki açtığı güzel duygulardan bahsedilmektedir. Metin, köy yaşamından şehre gidişte yaşanan olumsuzluklardan sonra tutunamayan bir ailenin köye tekrar dönüşü, yaşadıkları ayrılıkları, kızını sevindirebilmek için tahta bir bisiklet yapan babanın çabası anlatılmaktadır. Köy ve şehir yaşamına dair anlatımlar onu kültürel bir aktarıma yaklaştırırken bir yönüyle coğrafya disipliniyle ilişkili görülürken sosyolojinin dış dünya ve sosyolojik olgular alt alanıyla da ilişkilidir. Kültürel coğrafya, şehir ve köy kentindeki yaşam koşullarını ele almaktadır. Diğer taraftan annenin çoğuna bu şekilde bir mektup yazarak, kendisinin neden evde olmadığının, çocuğuyla niçin vakit geçiremediğinin sebebini kendi yaşantısı üzerinden veriyor olması psikoloji disipliniyle ilişkilidir. Ayrıca, oyuncakların bu denli küresel olmadığı zamanlarda el yapımı oyuncakların daha kıymetli olduğuna dair hatırlatmalar da tarihe dayalıdır.

Kurbağayla İki Ördek metninde, hata yapmayan bir insanın olup olamayacağı, hayallerimizi gerçekleştirmek için neler yapacaklarını anlatmalarına dayalı metin öncesi hazırlık çalışmaları yer almaktadır. Kaplumbağanın gevezeliği üzerinden, bazı durumlarda konuşmamanın daha doğru olduğuna dair bir aktarım söz konusudur. Metin türünün fabl olması onu edebiyat disipliniyle ilişkilendirmektedir. Kabuğuna sığamayan bir kişinin, yerini beğenmemesi ve en ufak güzel bir sözle mütevazılığından ödün vermesi neticesinde oluşabilecek kötü durumlara dair de aktarımın söz konusu olduğu metin, psikoloji disipliniyle ilişkilidir.

Kızgın Bir Lira metninde, iyi bir insanın özelliklerinin neler olabileceği, dürüstlüğün ne anlama geldiği gibi sorular metin öncesinde sunulmaktadır. Kendisine ait olmayan bir şeyi almanın, izin almadan başkasına ait bir şeyi kullanmanın yanlışlığını anlatan metin, tren yolunda bulduğu bir lirayla birlikte birbirini takip eden izinsiz alımların hayatında bıraktığı etkileri aktarmaya çalışmaktadır. İzmir'in Buca ilçesinde geçen öykü, bu mekâna dair aktarımları da coğrafi özellikleriyle vererek disiplinlerarası bir aktarımda sağlamaktadır.

Akıllı Evlat dinleme/izleme metninde, masalların dünyası ile yaşadıkları dünyayı karşılaştırmaları, bir masal kahramanı olunsaydı hangi masal kahramanı olmak istedikleri, sahip olduklarımızın mı yoksa sahip olamadıklarımızla yaptıklarımızın mı önemli olup olmadığı metin öncesinde öğrencilere sunulmaktadır. Metinde, " zengin bir adamın üç oğlunu yanına çağırarak ölmeden önce mallarını evlatları arasında paylaştırmak istemektedir. Her bir

oğluna birer kese altın vererek üç yıl dolmadan geri dönmemeleri gerektiğini ve altınları nereye harcadıklarını kendisine anlatmasını ister. Evlatlarının anlatımına göre mal paylaşımı yapacağını belirtir. Üç kardeşin yolunu üç farklı yol ayırarak her biri farklı bölgelere gitmiş. Döndüklerinde ise, büyük oğlan arkadaşında kırk atlı, ortanca oğlan arkasında yüz deve, küçük oğlan ise kırk katırın üzerinde kırk oğlan çocuğu getirmiş. Büyük oğlan malların kırk atlı tarafından korunacağını; ortanca oğlan develeri satarak zengin olma arzusunu; küçük oğlan ise bir akarsuyun yetim bıraktığı çocukları toplayıp getirmesindeki amacının bu çocukları büyüterek memlekete faydalı bireyler olarak yetiştireceğini bildirmiş. Babaları küçük oğlanın bu yapmış olduğu davranışı takdir ederek, tüm malını mülkünü ona bırakmış" anlatımı sağlanmıştır. Metin karakterler üzerinden bireyin içerisinde bulunduğu duygu durumlarını aktarması sebebiyle psikoloji disiplini ile ilişkilidir. Aynı zamanda anlatılan konu üzerinde bireyin eleştirel ve analitik düşünmesine katkı sağlamakta olup bu yönüyle de felsefe disiplini ile ilişkilidir. Ayrıca metni dinlerken öğrenci anlatıyı düşünce dünyasında hayal etmeye çalışmakta ve buna yönelik yaratıcı düşünme becerisini de kullanmaktadır. Metin iyilik yapmanın önemine vurgu yaparak öğrenci de değer bilinci geliştirmekte ve bu yönüyle de din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle ilişkili bulunmaktadır.

Bir Adam, Bir Köy, Bir Orman metninde, Alpler' in Fransa tarafında karşılaştığı bir çobanın meşe palamutlarını toprağa bırakarak çorak olan toprakları yemyeşil bir ormana çevirme hayali üzerinden sevginin, refahın ve mutluluğun emek vermeden yeşermeyeceğini aktarmaya çalışırken psikoloji disipliniyle ilişkilidir; Birinci Dünya Savaşı yıllarını anımsatmasıyla da tarih ve geçirilen bölgeleri tasvir etmesiyle de coğrafya disipliniyle ilişkilidir.

Adını Göklere Yazdıran Çocuk metninde, insanların başarılı olmalarını sağlayan faktörlerin neler olduğu, başarının şansa mı yoksa çabaya mı bağlı olduğuna dair düşüncelerini paylaşmaları ve kuyruklu yıldızlar hakkında neler bildiklerini belirtmeleri beklenmektedir. Japon Kaoru İkeya'nın gökbilime olan tutkusu ve yıldızlara olan merakının başarılı sonucuna dair olan metinde, gezegen, yıldız, gökyüzü, kuyruklu yıldız, teleskop, gökbilimci, gözlemevi gibi terimlerin yer alması ve buna dayalı bir bilgi aktarımının olması onu hem bilim ve teknolojiye hem de coğrafya disiplinine yaklaştırmaktadır. 1963 senesini işaret eden metin bu yönüyle de tarihe kaynaklık etmiş bir olguyu aktarmakta ve bu disiplinle ilişkilendirebilir ölçüdedir. Ayrıca metin çocuklar için meslek seçiminin önemli bir değer olduğunun da altını çizmektedir. Aileler bulundukları mevcut işleri çocuklarının da devam ettirmesini veya mevcut ekonomik sıkıntılardan dolayı çocukların da çalışıp eve para

getirmesini "eğitimden" öncü bir durum olarak görse de; çocukların ilgi alanlarına, neyi başarıp başaramayacaklarına dair duygu ve düşüncelerine kulak vermenin önemine de vurgu yapmaktadır. Bu yönüyle psikoloji ve sosyoloji disipliniyle de ilişkili bir metindir.

Başarıya Gitmek mi Başarıyı Çekmek mi? metninde, kişisel gelişiminize katkı sağlayacağını düşündüğünüz ve sürekli ertelenen ve yapılamayan bir şeylerinin olup olmadığı, başarılı olmak için neler yapılması gerektiğine dair sorular hazırlık çalışmalarında yer alır. Başarılı olmak ve hedeflerine ulaşmak için azim, sabır ve çabanın önemine vurgu yapan metin; "kapı çalma" figürü üzerinden başarıya giden yollarda bizleri nelerin bekleyebileceğine, neler yapılması gerektiğine, strateji geliştirmeye yönelik tavsiye niteliğinde sözlere yer vermektedir. Kişisel gelişim odaklı olan metin psikoloji disipliniyle ilişkili olduğun kadar sosyoloji ile de ilişkilidir. Başkaları yerine kendi olmanın önemine vurgu yapan metinde eleştirel düşünmeyi ve okumayı gerektiren bir üslup kullanılmıştır.

A Harfi metninde, engelli insanların engelsiz başarıları vardır sözü ile anlatılmak istenenin ne olduğuna dair soruların yer aldığı hazırlık çalışmalarında kol desteği ile ayakta duran bir kızın gölgesinde koşan bir yansıması, tenis oynayan bir tekerlekli sandalyeli insan, Down sendromlu bir çocuğun yer aldığı resimlere dair de görsel okuma istenmektedir. Christy Brown'un Sol Ayağım isimli kitabından alınan alıntı, beyin felçli olarak geçirdiği ömründe ne gibi zorluklar yaşadığı, engelleri aşmasında annesinin desteğini ve tek bir harfi yazmasıyla hayatının dönüm noktasının değiştiğini aktarmaktadır. Bedensel engellerin zihinsel özgürlüklere engel olmadığını belirten metin, kişinin kendini anlaması, kendine değer vermesi ve asla vazgeçmemesi üzerine kurulu olmakla birlikte hem psikoloji hem de sosyoloji alanıyla ilişkilidir.

Küçük Şeyler Üzerine Bir Öykü: İki Dost, Bir Kuş dinleme/izleme metninde, sahip olunan bir bilginin hayatı nasıl kolaylaştırabileceğine dair düşüncelerini paylaşmaları, " bu dünyada küçük şeyler yoktur, bakmasını bilen göz için her şeyin bir anlamı vardır" sözünün açıklanması beklenmektedir.

Çok Geç Diye Bir Zaman serbest okuma metninde, tüm tema boyunca öğretilmesi hedeflenen kendine güven olgusu bu metinde direk olarak yansıtılmıştır. Gerçek bir yaşam öyküsü niteliğinde olan metin, 87 yaşındaki bir kadının hayatında gerçekleşen belirli sebeplerden dolayı ertelediği eğitim-öğretimini tamamlaması, yaşlanmakla büyümek arasındaki farkı aktarması, rüyaların yani hayallerin insanları var eden şeyler olduğu, boşa geçen zamanın değil, bir şeyler yaptıkça insanın genç kalabildiğini göstermesi olguları yer

almaktadır. Herkesin kendisini geliştirecek fırsatları bulması ve yaratması gerektiğinin altı çizilmektedir. Metin psikoloji ve sosyoloji alanıyla ilişkilendirebilir.

Yusufçuk metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında millî kültürümüzü yansıtan unsurlardan ve bildikleri veya büyüklerinden duydukları bir efsaneyi paylaşmaları istenmiştir. Anadolu'nun Toroslarında bir dağ köylerinden birinde yaşayan bir adamın eşini kaybetmesi ile bir kız ve bir oğlan çocuğu ile tek başına kaldıktan sonra başına gelenler üzerinden bir efsane anlatımı sağlanmaktadır. Eşinin kaybına çocuklarını incitmeyecek birini bulmaya ve evlenmeye karar vermiş. Bunun üzerine evlendiği kadın hem kendisini hem de çocuklarını inciten bir kadın olarak çocukları oğlakları otlatmak üzere gönderirken bir tanesini bile kaybetmeyin diye uyarmış. Çocuklar ormanın güzelliğine dalınca oğlağı kaybetmişler ve bunun üzerine " ya bizi taş ya da kuş eyle" diye Allah'a yalvarmışlar. İkisi de kuş olmuş. Metinde çocuklardan birinin adı da Yusuf'tur. Dağ köylerinde çok olan, insanlardan kaçan, genelde gündüzleri nadir, geceleri çok öten güzel bir kuş adıdır: Yusufçuk. Yazar, efsane metninde karakterini bu kuş ile bağdaşlaştırarak aslında toplumda çok bilinen Yusufçuk ile ilgili efsanelerde gönderme yaparak hem metinlerarasılık hem de edebiyat bilimiyle disiplinlerarası bir bağ sağlamıştır. Metnin Torosları işaret etmesi coğrafya disipliniyle ilişkilidir.

Karagöz Nedir? metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında Karagöz sözcüğünün zihnimizde uyandırdığı çağrışımlardan dört tanesinin yazımı istenmekte ve Karagöz'ün sadece ramazan ayı eğlencesi mi olup olmadığı sorulmaktadır. Türk geleneksel tiyatrosunun önemli türlerinden biri olan Karagöz oyunu hakkında bilgi veren metinde, Karagöz oyununun özellikleri, nerelerde oynandığı, sanatçılarının kimler olduğu ve özellikleri anlatılmaktadır. Ramazan döneminde önemli eğlence araçlarından biri olan Karagöz oyununun eskiden kıraathane olarak bilinen ve birer kültür merkezi olarak kullanılan kahvehanelerde oynandığına dair bilginin de yer aldığı metinde tarihi bir olguya yer vermesi açısından tarih disipliniyle ilişkilendirilebilir ölçüdedir. Tiyatro sanatına dair bilgilendirme yapmasıyla da diğer yönüyle görsel ve işitsel sanatlar disipliniyle de ilişkilendirilebilir.

Anadolu'da Kilim Demek metninde, renklerin dilinin olup olmadığını anlatmaları; halı ya da kilim gibi el sanatlarında kültürümüze ait hangi özelliklerin yer aldığı gördüklerini; çevrelerinde bulunan kilimlerin desenlerini ve renklerini paylaşmaları istenmektedir. Metin Anadolu'nun önemli değerlerinden biri olan kilimi okutulmamış Anadolu insanının düşüncelerinin aktarımı olarak betimlemiştir. Her yörenin kendine özgü motiflerinin olduğu; kullanılan bazı motiflerin ise eski Türk totemlerinin izlerini taşıdığını belirtir. Kültür aktarımı

sağlayan metin, Anadolu kadınlarının duygu ve düşüncelerinin bir aktarımı olarak kilimi anlatırken onların duygusal dünyalarını da yansıtır. Ayrıca kilimde kullanılan ipliklere nasıl renk verildiği ve bunlar için hangi bitkilerin kullanıldığına dair de bilgi veren metinde Anadolu'nun bir parçası hâline gelmiş manilere de değinilir. Metin, bütün bu yönleriyle tarih, coğrafya gibi disiplinlerle ilişkilidir.

Mevlana Celâleddin Rumi dinleme/izleme metninde, dinleme metni öncesi verilen hazırlık çalışmalarında Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Yunus Emre ve Mehmet Akif Ersoy gibi ünlü Türk büyüklerinin resmi verilerek bunlar hakkında neler bildiklerine dair anlatım istenmiştir. Ayrıca Türk büyüklerine ait bildikleri söz veya sözleri arkadaşlarıyla paylaşmaları talep edilmiştir. Mevlana Celâleddin Rumi ile ilgili belgeselin verildiği dinleme/izleme metninde hayatı ve Tebrizli Şems ile olan dostluğu anlatılmaktadır.

Nasreddin Hoca Hikâyeleri serbest okuma metninde, Türk kültürünün önemli değerlerinden biri olan Nasreddin Hoca hikâyelerini şiirsel bir üslupla edebiyatımıza kazandıran Orhan Veli Kanık'ın Peşin Para ve Yoğurt Gölü isimli eserlerine yer verilmiştir.
İki Tekerlekli Özgürlük metninde, Sporun insan sağlığı için fiziksel/ psikolojik öneminin ne olduğu, ilgilerini çeken spor dallarını nedenleriyle açıklamaları metin öncesi hazırlık çalışmalarında istenmektedir. Metin bisiklet kullanmanın insan sağlığı için önemine ve bisiklet kullanmanın doğaya olan yararlarından bahsedilmektedir.

Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim metninde, yaşam boyu sporun ne demek olduğunu, Atatürk'ün "Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlaklısını severim" sözünden neler anlıyorsunuz?" sözünden ne anladıklarını açıklamaları beklenir. İkinci Dünya Savaşı yıllarına işaret eden yazar, tarihsel bir döneme işaret ederek tarih disipliniyle ilişkili ilerlemektedir. Futbolcu olmak isteyen bir gencin dönemin gözde futbolcuları ile aynı okulda oluşuna dair anılarını paylaşması ve hayalini gerçekleştiremese de yine de üniversiteyi bitirerek mimar olduğunu anlattığı bir metindir.

Karlı Dağların Arkadaşı Ol metninde, hangi spor dalıyla ilgilendiklerine ve hangilerinin ilgilerini çektiklerine ve kış sporlarından hangilerini bildiklerine dair metin öncesi sorular yer almaktadır. Kayak sporunun ne olduğuna, nerelerde kayak merkezi olduğuna ve tarihinin hangi dönemlere kadar dayandığına dair bilgilerin yer aldığı metinde hem tarih hem de coğrafya disipliniyle ilişki kurulabilir.

Broşür dinleme/izleme metninde, sağlıklı yaşamak için neler yaptıklarına, doktorların karşılaştıkları sorunların neler olabileceğine dair fikirlerini belirtmelerine dair hazırlık çalışmaları yer alır.

Bilim İnsanı Öyküleri serbest okuma metninde, Karl Landsteiner'ın tıp ve fizyoloji alanında "kan" üzerine yapmış olduğu çalışmaları karikatürize eden bir resimli öykünün verildiği serbest okuma alanında metinin bu anlamda biyoloji disipliniyle ilişkili olduğu kada1878 yılına dair aktarımları içermesi sebebiyle de tarih disipliniyle ilişkilidir.

Âşık Veysel Şatıroğlu metninde, bildikleri halk türkülerinin neler olduğu, ozanlık geleneği hakkında neler bildikleri, halk ozanlarından hangilerini tanıdıkları ve âşık atışmasının ne olduğuna dair hazırlık çalışmaları yer alır. Âşık Veysel Şatıroğlu'nun ne zaman nerede doğduğu, gözlerini kaybetme sebebi, evliliği ve terk edilişi, zamanla kazandığı başarılar, aldığı ödüller ve hizmetleri hakkında bilgiler yer alır. Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan halk ozanına dair bilgilerin aktarılması onu edebiyat, tarih ve coğrafya gibi çeşitli disiplinlerle ilişkili kılmaktadır ancak bu disiplinler öncül değildir.

Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru metninde, renklerin sudaki sihirli dansı söz grubundan ne anladıkları, ebru sanatı hakkında neler bildikleri, ebru yapmayı daha önce deneyip denemedikleri, denemek isteyip istemedikleri hakkında açıklama yapmaları istenmektedir. Metinde önemli gördükleri yerlerin not alınmasına dair direktifin yer alması onu hem eleştirel hem de analitik okumaya yönlendirmektedir. Ebru sanatının ne olduğu, nereden geldiği, nasıl yapıldığı, hangi malzemelerin kullanıldığına dair bilgilerin yer aldığı bilgilendirici bir metindir. Geleneksel Türk kâğıt süsleme sanatına dair bir anlatı olması sebebiyle hem tarih hem de görsel ve işitsel sanatlar disipliniyle ilişkilidir.

Ağaçtan Oyma Su Tası metninde, sanat kavramıyla ilgili görüşlerinin ne olduğu, hangi sanat dalıyla niçin ilgilenmek istediklerine dair hazırlık çalışmaları soruları yer almaktadır. Çocukluğunu dedesi ve ninesinin yanında geçiren Esen'in, "yaş kesen baş keser" sözünden aldığı öğüdün ve hayatı boyunca kendisi için yapılan çam tastan daha değerli bir şey olmadığını belirtmesi ve ağaç, sanat sevgisine olan vurgusu anlatılmaktadır. Köy yaşamına dair izdüşümlerin bulunduğu metinde köy- şehir ayrımının yapılabileceği gibi; bölgesel olarak Muğla'ya dair bilgilendirme yapması onu coğrafya disipliniyle de ilişkilendirir. İnsanın sevdikleri için en yapılması zor şeyleri bile göğüsleyebileceğini hiç yaş ağaç kesmeyen dedesinin torununa rahat su içebilmesi için kâse yapması ve hâlâ bu sevginin anlatıcının yüreğinde taze kalması ve güzel duygular uyandırması onu psikolojiyle de ilişkilendirir.

Yaşayan İnsan Hazineleri dinleme/izleme metninde, geleceğe aktarılan sanatsal miraslar söz grubundan ne anladıkları; minyatür, cilt sanatı, sedef kakma, Keçecilik, âşıklık sanatlarıyla ilgili ne bildikleri; yaşadıkları çevrede el sanatlarıyla ilgili neler yapıldığına dair hazırlık çalışmaları yer alır.

Gize serbest okuma metninde, Gülten Dayıoğlu'nun eseri olan metinde piramitlerin özellikleri, nasıl yapıldığı, bulunduğu yerin konumu, özellikleri ve insanda uyandırdığı hisler, ne zaman yapıldığı, kimlerin çalıştığı gibi bilgilerin yer aldığı bir gezi yazısıdır.

Tablo 3.16.

7. Sınıf ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin disiplinler ve mikro alanlarıyla ilişkisi

				EDEBİYAT	TARİH	COĞRAFYA	KÜLTÜR BİLİM	FELSEFE	PSİKOLOJİ	SOSYOLOJİ	İLETİŞİM	GÖRSEL VE İŞİTSEL SANATLAR	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
7.Sınıf Metinler													
			Estetik Haz ve Estetik Duyarlılık	√									
			Millî Tarih Bilinci										
			Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Normlar										
			Evrensel Tarih/ Dünya Tarihi										
			Müze Eğitimi										
			Beşerî Coğrafya										
			Kültürel Coğrafya										
			Görsel Malzemelerle Coğrafya										
			Millî Kültür Kavramı ve Kültür Bilinci										
			Halkbilimi unsurları (Folklorik Öğeler)										
			Eleştirel ve Analitik Düşünce										
			Yaratıcı Düşünce	√				√					
			Duygusal Zekâ Gelişimi	√				√					
			Metinlerdeki Kişilerin Psikolojik Durumları										
			Karakterlerle Özdeşim Kurma										
			Sosyalleşme ve Sosyal Beceri										
			Dış Dünya/ Sosyolojik Olgular										
			Medya Okuryazarlığı										
			İletişim Becerisi										
			Görsel Okuryazarlık										
			Sanat Eğitimi, Estetik										
			Değerler Eğitimi										
			Etik / Ahlak Bilgisi										
Karadut (Dinleme /İzleme Metni)	**Ana İşsiz Kalınca**	**Çiçek Dürbünü**	**Bir Dünya Düşünürüm**										
		√					√			√			
								√	√				
	√								√			√	

Okumak Düşünmek İçindir	Kitaplarla Kurulan Dostluk	Okumanın İşlevi	Gün Doğacak (Serbest	Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda	Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü	Müfrefteli Kadınlar ve Emin Astsubay	Atatürk'ü Gördüm Düşümde	Korku (Serbest Okuma Metni)
		√		√		√	√	√
				√	√	√	√	
	√							
			√					
	√	√		√		√		
					√			
						√		
				√				

“A” Harfi	Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi?	Adını Göklere Yazdıran Çocuk	Bir Adam, Bir Köy, Bir Orman	Akıllı Evlat (Dinleme/ İzleme	Kızgın Bir Lira	Kurbağayla İki Ördek	Tahta Bisiklet	Hayat O Gün Çok Güzeldi	Anne Frank’ın Hatıra Defteri (Dinleme /
			√		√	√	√	√	
		√	√						
		√	√		√				
							√		
√	√	√		√		√			√
				√	√	√	√	√	
	√	√	√	√	√		√	√	√
√			√	√					√
							√		
							√		
									√
				√					
√			√	√	√	√	√		
					√				
						√			

Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim	İki Tekerlekli Özgürlük	Nasreddin Hoca Hikâyeleri (Serbest Okuma)	Mevlana Celâleddin Rumi (Dinleme / İzleme Metni)	Anadolu'da Kilim Demek	Karagöz Nedir?	Yusufçuk	Çok Geç Diye Bir Zaman (Serbest Okuma)	Küçük Şeyler Üzerine Bir Öykü: İki Dost, Bir Kuş
√			√				√	√
	√							
		√						
	√		√	√	√	√	√	√
	√		√	√	√	√	√	√
	√	√					√	√
	√		√					
	√	√		√				√
						√		
	√							
	√	√					√	

Gize (Serbest Okuma Metni)	Yaşayan İnsan Hazineleri (Dinleme / İzleme Metni)	Ağaçtan Oyma Su Tası	Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru	Âşık Veysel Şatıroğlu	Bilim İnsanı Öyküleri (Serbest Okuma Metni)	Broşür (Dinleme / İzleme Becerisi)	Karlı Dağların Arkadaşı Ol
		√			√		
					√		
		√					√
√							
	√	√	√	√			
	√	√	√	√			
√					√	√	√
		√			√		
		√					
				√			
	√						
						√	
			√		√		
	√	√		√			

7.sınıf metinlerinde mikro alanların kullanımına yönelik yapılan değerlendirmeye göre,

- *Bir Dünya Düşünürüm, Kitaplarla Kurulan Dostluk, Atatürk'ü Gördüm Düşümde, Korku, Nasreddin Hoca Hikâyeleri* metinleri şiir dili kullanımlarıyla öğrencide estetik haz uyandırmaktadır. Estetik hazın en derin sunulduğu metin türü olan şiir aracılığıyla bu aktarımın sağlanması şiir dilindeki özgünlük, ses ve ritim unsurlarının metne estetik bir değer katmasından dolayıdır. Aynı zamanda şiir duygu ve düşüncelerin aktarımında özellikle de soyut kavramların somut bir şekilde ifade edilmesinde önemli bir araçtır. Bu sayede öğrenci, şiirlerdeki duygu derinliğini anlamlandırarak düşünce dünyasını zenginleştirmekte ve böylece yaratıcılık kabiliyetini de güçlendirmektedir. *Ana İşsiz Kalınca, Mürefteli Kadınlar ve Emin Astsubay, Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü, Bir Adam Bir Köy Bir Orman, Çok Geç Diye Bir Zaman, Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim, Ağaçtan Oyma Su Tası* metinleri tür bakımından hikâye; *Gün Doğacak* tiyatro, *Hayat O Gün Çok Güzeldi* ve *Kızgın Bir Lira* anı; *Tahta Bisiklet* mektup; *Kurbağayla İki Ördek* fabl; *Yusufçuk* efsane metinleri olmalarıyla öğrencide hem estetik haz uyandırmakta hem de yaratıcı düşünme kabiliyetlerini geliştirmektedir.
- *Mürefteli Kadınlar ve Emin Astsubay, Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü, Anadolu'da Kilim Demek* metinleri millî tarih bilincinin ve toplumsal normların öğrencilere aktarılmasında öncülük eden metinlerdir. *Okumak Düşünmek İçindir, Bir Adam, Bir Köy, Bir Orman, Adını Göklere Yazdıran Çocuk* metinleri milletlerin ortak değerlerini anlatırken aynı zamanda tarihi bilgilere de yer vermeleri sebebiyle evrensel tarih aktarımının sağlanmasında aracı konumundadır. Bu metinler aracılığıyla öğrenciler kendi kültürleri ile diğer kültürler arasında güçlü bağlar kurabilmekte ve empati duygusunu geliştirebilmektedir.
- *Mürefteli Kadınlar ve Emin Astsubay, Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü, Kızgın Bir Lira, Bir Adam, Bir Köy, Bir Orman, Anadolu'da Kilim Demek* metinleri hem kültürel hem de beşerî coğrafya ile ilişkilendirilebilecek metinlerdir. Metinlerin içeriği her ne kadar tarih bilimiyle öncül olarak ilişkili olsa da tarihi olguların geçtiği mekânlar coğrafya alanıyla da orantılı bir şekilde ilişki içindedir. Bu tür metinler aracılığıyla öğrencilere metinlerde mekân olgusunun pekiştirilmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesi sağlanmaktadır.
- *Anadolu'da Kilim Demek, Karagöz Nedir?, Yusufçuk, Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru, Ağaçtan Oyma Su Tası, Yaşayan İnsan Hazineleri* metinleri millî kültür ve kültür bilinci mikro alanları ile doğrudan ilişkili örneklerdir. Anadolu'daki kilim

kültüründen, Karagöz gölge oyununa, Yusufçuk 'un Türk kültüründeki değerinden, ebru sanatının Türk kültüründeki yerine, su tasının öneminden kültürel kimliğe katkı sağlayan insanlara kadar her metinde millî kültür bilincinin öğrencilere aktarılması ön görülmüştür. Aynı zamanda ilgili metinlerde geçen unsurlar Türk kültürünün folklorik ögeleri olarak betimlenmektedir. Folklorik öğeler, öğrencilerin kültürel bilgi derinliğini arttırdığı gibi aynı zamanda içerisinde yaşadığı toplumun kültürel mirasına dair değerler olmasıyla öğrencinin metne daha çok ilgi duymasını da sağlamaktadır. Öğrenciler metinlerde yer alan folklorik öğeler sayesinde içerisinde yaşadığı toplumun inanç ve değerlerini, yaşam tarzını öğrenmektedir.

- *Okumanın İşlevi , Okumak Düşünmek İçindir , Kaplumbağayla İki Ördek , Başarıya Gitmek mi Başarıyı Çekmek mi?, Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim, Anne Frank'ın Hatıra Defteri, Adını Göklere Yazdıran Çocuk* metinlerinde öğrencinin eleştirel ve analitik düşünmesini sağlayan unsurlar yer almaktadır. İletilen bilgiler üzerinde analiz etme, yorumlama, değerlendirme, eleştirme yapabilmektedir. *Okumanın İşlevi* ve *Okumak Düşünmek İçindir* metinlerinde okuma olgusu üzerinde düşünsel bir aktarım sağlanmakta ve öğrencinin okuma ve düşünme eylemi üzerinde analitik düşünebilme becerisine katkı sağlamaktadır. *Kaplumbağayla İki Ördek* metninde yapılan hatalardan ders çıkarmanın öneminden bahsedilirken aynı zamanda ilgili durum üzerinde eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşımının sağlanması ön görülmektedir. Metnin aynı zamanda fabl örneği olması metin üzerinde eleştirel ve analitik düşünmeyi kaçınılmaz kılmaktadır. *Çiçek Dürbünü* metni bireyin hayal dünyasına yolculuğunu bir çiçek dürbünü aracılığıyla sağlayarak onun hayal dünyasını açığa çıkarmaya çalışmakta olup *Akıllı Evlat* metni ise öğrencinin masal dünyası ile gerçek dünya arasındaki farkı kavrayıp betimlemesine yönelik metinlerdir. Metinler bu yönleriyle hem eleştirel ve analitik düşünme hem de yaratıcı düşünme alanıyla ilişkilidir.
- *Bir Dünya Düşünürüm (sevgi dolu bir dünyanın hayal edilmesi) , Çiçek Dürbünü (dürbün aracılığıyla benliğe yolculuk edilmesi) , Ana İşsiz Kalınca (özlem duygusu), Karadut (umutların gerçek olması) , Korku (korkuyla baş edebilme)* metinleri 'Duygular' teması altında verilen ve öğrencinin duygusal zekâ gelişimini destekleyici (parantez içinde verilen konularıyla) metinlerdir. Bu metinler dışında diğer temalarda yer alan A*nne Frank'ın Hatıra Defteri*(bireyin kendisini ve yaşadıklarını anlatmaya dair ihtiyacı) , *Hayat O Gün Çok Güzeldi* (kişinin yeteneklerine değer verilmesi ve bunlara dair olanakların sağlanması) , *Tahta Bisiklet* (anne baba sevgisinin çocuğun

dünyasındaki yeri, sevgiye dair emeğin önemi) , *Kızgın Bir Lira* (kendisine ait olmayana karşı tutum geliştirme) , *Akıllı Evlat (tok gözlü olma), Başarıya Gitmek mi Başarıyı Çekmek mi?* (başarılı olma yolundaki azmin, çabanın değeri, kişinin bu anlamda kendisini geliştirmesi) , *Küçük Şeyler Üzerine Bir Öykü: İki Dost, Bir Kuş* (empati duygusunun geliştirilmesi) , *Çok Geç Diye Bir Zaman* (kişinin kendisine güvenmesi), *Ağaçtan Oyma Su Tası* (bireylerin sevdikleri yaptığı fedakârlıkların değeri) metinleri de öğrencinin duygusal zekâ gelişimini de destekleyici metinlerdir. Duygusal zekâ gelişiminin metinlerde kullanılmasıyla, öğrenci metindeki karakterin içsel çatışmalarını ve duygusal tepkilerini anlayabilmektedir. Bu aynı zamanda öğrencinin başkalarının duygularına karşı empati kurmalarına olanak sağlamakta ve kendilerini onların yerine koyarak benzer duygusal deneyimler yaşamalarına olanak tanımaktadır. Metinlerin duygusal zekâ gelişimine olanak sağlaması öğrencilerin duygularını tanımlamasına, yaşadıkları duygusal deneyimleri ifade edebilmesine ve bu deneyimlerde ilişki kurdukları insanlarla sosyal anlamda daha başarılı olmasına da sebebiyet vermektedir.

- *Atatürk'ü Gördüm Düşümde, Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda, Anne Frank'ın Hatıra Defteri, Bir Adam Bir Köy Bir Orman, A Harfi, Mevlana Celalettin-i Rumi, Âşık Veysel Şatıroğlu* metinlerinde ise öğrencilerin karakterlerle özdeşim kurabilmesi mümkündür. Karakterle özdeşim kurma aynı zamanda öğrencinin duygusal zekâ gelişimini de desteklemektedir. Çünkü öğrenci, kendisini karakterin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakabilmekte ve onun duygularıyla empati kurabilme yeteneği elde edebilmektedir. *Atatürk'ü Gördüm Düşümde* metninde Atatürk'ün çocuk sevgisini anlatılmakta olup onun gözünden çocukları tanımlamak mümkündür. *Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda* metninde, Atatürk ile aynı dönemde yaşasalardı neler yapmak isteyecekleri dair izdüşümleri beklenmekte olup Atatürk'ün son dönemlerinde yaşadığı duyguları anlatan bir olay örgüsü yer almaktadır. Anne *Frank'ın Hatıra Defteri* metninde ise, bireyin gün içinde yaşadığı tüm duyguları ifade etmesine dair bir anlatım söz konusudur. *Bir Adam Bir Köy Bir Orman* metninde savaş esnasında çorak olan bir toprağın yemyeşil bir orman olma yolundaki hikâyesi ve bir bireyin buna dair umudu anlatılmaktadır. *A Harfi* metninde bedensel engelli bir bireyin tüm zorlukları anne sevgisiyle aşmasına dair anlatım söz konusudur. *Mevlana Celalettin-i Rumi* metninde Mevlana'nın hayatı anlatılmaktadır. *Âşık Veysel Şatıroğlu* metninde de aynı şekilde şairin hayatının anlatımı söz konusudur. Öğrenci bu

metinlerde yer alan bireylerin yaşadıklarına dair bilgiler edinirken aynı zamanda kendilerini onların yerine koyarak hayatlarına dair ders çıkarabilmektedir.

- *Ana İşsiz Kalınca* metni köyden kente geçişte bireylerin yaşadıkları adaptasyon sorununu da ele almasıyla dış dünya ve sosyolojik olgular alt alanıyla ilişkilendirilmiştir. Kente gelen bireylerin kent kültürüne alışma evresi, çocukların bu süreçte yaşadığı duygusal değişimler, yurtlarına duyduklarını derin özlem metnin içeriğini oluşturmaktadır. Bu aynı zamanda bireyin kent kültüründe bir yer bulabilme çabasını da ele aldığından sosyalleşme alt alanıyla da ilişki içindedir. Nitekim sosyalleşme, bireyin toplum içindeki davranışlarını öğrenme sürecini içermekte olup bunun metinler içerisinde karakterler üzerinden verilmesi de öğrencinin toplum içinde nasıl davranacağına dair fikir edinmesine yardımcı olacaktır.
- *Karadut, Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda, Anne Frank'ın Hatıra Defteri, Akıllı Evlat, Küçük Şeyler Üzerine Bir Öykü: İki Dost, Bir Kuş, Mevlana Celâlettin-i Rumi, Broşür, Yaşayan İnsan Hazineleri* metinleri dinleme- izleme metinleri olup aynı zamanda görsel okuryazarlık alanıyla ilişkilendirilebilir metinlerdir. Bu metinlerin çoğu dinleme odaklı olup örneğin *Yaşayan İnsan Hazineleri* metni belgesel olarak verilerek izleme becerisi odaklı ele alınmıştır. Görsel okuryazarlığın metinlerde kullanımı öğrencilerin görsel olan bilgiyi sözel olarak ifade etme yeteneği kazanmasına olanak sağladığı gibi bilgileri pekiştirmesini de desteklemektedir.
- *Âşık Veysel Şatıroğlu* metninin bir şairin hayatını anlatmasının yanında onun müzik yönünü de ele alması*, Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru* metninin resim sanatıyla bütünleşik verilmesi, *Ağaçtan Oyma Su Tası* metninde bir ağacın tas olmasındaki sanatsal ifadenin verilmesi, *Yaşayan İnsan Hazineleri* metninde çeşitli alanlardaki sanatkârların ürünlerine dair anlatıların olması bu metinleri sanat eğitimi alanıyla ilişkilendirmektedir. Öğrenci bu metinler sayesinden sanatsal anlamda estetik algısı kazanmaktadır. Bu tür metinler sayesinde öğrenci, farklı sanat eserleri ve sanatçılar hakkında bilgi edinerek aynı zamanda kendi sanatsal yönlerini keşfe çıkacak ve yaratıcılıkları teşvik edilecektir. Bu metinlerin en önemli etkisi, öğrencilerin estetik anlayışını geliştirmesidir. Nitekim sanat, bireyin estetik anlayışını geliştiren önemli bir unsurdur. Ayrıca *Yaşayan İnsan Hazineleri* metninin verilmesinde olduğu gibi, bu tür metinlerin verilmesi öğrencinin kendi kültürel mirasını keşfetmesine olanak sağlamaktadır.

- Erdemler teması başlı başına değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusu alanıyla ilişkili bir temadır. Bu tema altında yer alan *Tahta Bisiklet* (maneviyat, el emeğinin değeri), *Kurbağayla İki Ördek* (mütevazılığın önemi), *Kızgın Bir Lira* (dürüstlük), *Akıllı Evlat* (alçakgönüllülük) , *Bir Adam Bir Köy Bir Orman* (doğa sevgisi) gibi değerlerin anlatımını sağlamaktadır. Bunların dışında diğer temalarda bulunan *Bir Dünya Düşünürüm* (kardeşlik, barış, sevgi), *Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü* (mütevazilik), *Gün Doğacak* (fedakârlık), *Ana İşsiz Kalınca* (yurt sevgisi), *Mürefteli Kadınlar ve Emin Astsubay* (millî birlik ve beraberlik) gibi değerlerin aktarımını sağlamaktadır. *Kızgın Bir Lira* başkasına ait olana dokunmama, dürüstlük üzerine bir metin olmasıyla etik/ ahlak bilgisi ile ilişkilidir. *Kurbağayla İki Ördek* kişinin kendisini beğenmesinin, övünmenin ve kibrin kötü sonuçlara sebep verebileceğine dair bir metindir. Bu yönüyle eser ahlak bilgisi ile ilişkilidir. Bu tür metinlerin öğrencilere sunulması onların ahlaklı bireyler olmasına destek olacağı gibi toplumsallaşma yolunda toplumu oluşturan ahlaki değerlere de ayak uydurmalarını sağlayacaktır.

3.3.4. 8. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tablo 3.17.

8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

		İlişkili Olduğu Disiplinler										
Temalar	**Metinler**	**Edebiyat**	**Tarih**	**Coğrafya**	**Kültür Bilimi**	**Felsefe**	**Psikoloji**	**Sosyoloji**	**İletişim**	**Görsel ve İşitsel Sanatlar**	**Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**
Tema: Erdemler	İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine					√	√				√
	Kaşağı	√				√	√				√
	İnsanla Güzel	√		√		√					√
	Kedi ile Fare (Dinleme /İzleme Metni)					√				√	√
	Ayaz'ın Definesi (Serbest Okuma Metni)	√				√	√				√
Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	Bayrağımızın Altında	√	√			√					√
	Atatürk ve Müzik		√			√				√	
	Kınalı Ali'nin mektubu	√	√		√	√					
	Atatürk'ü Gördüm (Dinleme/ İzleme metni)		√							√	
	Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor (Serbest Okuma)	√	√			√					
Tema: Bilim ve Teknoloji	Gündelik Hayatımızda E- Hastalıklar					√					
	Simit ve Peynirle Bilim İnsanı Öyküleri	√	√			√	√			√	
	Parktaki Bilim					√					
	Uzay Giysileri (Dinleme / İzleme metni)		√	√		√				√	
	Eski Çağlardan Beri Dişlerimize Çok iyi Baktık (Serbest Okuma)		√			√					
Tema: Birey ve Toplum	Kaldırımlar	√				√	√	√			
	Portakal	√				√	√	√			√
	Dilimiz Kuşatma Altında					√	√	√	√		
	Karanlığın Rengi Beyaz (Dinleme/ İzleme Metni)							√		√	
	Masal Ağacı (Serbest Okuma)	√		√		√		√			
Tema: Zaman ve Mekân	Eşref Saat					√					
	Türkiye	√		√	√	√					
	Peri Bacaları			√							
	Robinson Crusoe (Dinleme/ İzleme Metni)							√		√	
	İstanbul'da Hasbihâl (Serbest Okuma)	√		√		√					

Tema: Millî Kültürümüz	Göç Destanı	√	√		√	√		√				
	Vatan Sevgisini İçten Duyanlar	√	√		√	√				√		
	Bir fincan Kahve		√	√	√	√						
	Kız Kulesi (Dinleme / İzleme Metni)			√	√					√		
	Karagöz (Serbest Okuma)	√			√	√						
Tema: Doğa ve Evren	Yılkı Atı	√		√		√						
	Rüzgâr	√		√		√		√				
	Gündüzünü Kaybeden Kuş	√		√		√	√					
	Hava Kirliliği (Dinleme / İzleme Becerisi)			√				√		√		
	Canberra (Serbest Okuma Metni)		√	√				√				
Tema: Vatandaşlık	Haritada Bir Nokta	√				√	√	√				√
	Yaşamaya Dair	√				√	√	√				
	Kalbim Rumeli'de Kaldı	√	√			√	√	√				
	Zeytinyağı Üretimi (Dinleme / İzleme Metni)							√		√		
	İmece (Serbest Okuma Metni)	√				√		√				

İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında "İyimser insan her felakette bir fırsat, kötümser insan da her fırsatta bir felaket görür" düşüncesine katılıp katılamadıklarını; iyimserlik ve kötümserlik kavramlarıyla ilgili ne düşündüklerini açıklamaları beklenir. Metin iyimser ve kötümser insanların özelliklerini, hayata olan bakış açılarını, iyi ve kötü yanlarını anlatmaktadır. Bireyin kendi içindeki iyimserlikle kötümserliği dengelemesini bilmesi gerektiği üzerinde duran metin felsefe ve psikoloji disiplinleriyle ilişkilidir.

Kaşağı metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında hangi hayvanın bakımını neden üstlenmek istedikleri ve Charles Bukowski'nin "Dürüst olduğun için kaybedebilirsin ama yalan söyleyip utanmaktan iyidir" sözünden ne anladıkları sorulmaktadır. Ömer Seyfettin'in kaşağı isimli eserinden kısaltılarak alınan metin tür bakımından öykü kategorisinde olup bu yönüyle edebiyat disiplini ile ilişkiliyken, bir çocuğun korktuğu için kendi yaptığı bir hatayı başkasının üzerine atması üzerine çekmiş olduğu vicdan azabı konu alınmaktadır. Eser, kişilik özelliklerinden biri olan dürüstlük ve yalan söyleme gibi olguları üzerinden anlatım sağladığı için psikoloji disipliniyle ilişkilidir. Ayrıca bu olgular dinsel temellere de dayandığında din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle de ilişkilendirilebilir.

İnsanla Güzel metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında; karşımızdaki kişilerle sorun yaşamamak için nasıl davranmaları gerektiği ve "doğa insan için yaratılmıştır. Doğa insanın varlığıyla güzelleşir, canlanır ve anlam kazanır" görüşüne katılıp katılmadıklarına dair anlatım yapmaları istenmiştir. Şiir metni dünyadaki tüm güzelliklerin insanlar için

yaratıldığını ve bir gün hepsini burada bırakıp gideceğimizi bu yüzden de savaşın, kavganın manasız olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Dünyanın varoluş sebebine değinmesi sebebiyle bir yönüyle din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle; doğanın güzelliklerine yer vermesi sebebiyle de coğrafya ile ilişkilendirilebilir. Doğa güzelliklerine yer veren şiir aynı zaman da pastoral şiir örneği olarak ele alınabilir, bu yönüyle de edebiyat disipliniyle ilişkilidir.

Kedi ile Fare dinleme/izleme metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında dostlarının hangi özelliklere sahip olmalarını isteyip istemedikleri sorulmakla birlikte zor durumda kalan birine yardım edip etmedikleri ve bunun nasıl gerçekleştiğine dair anlatım yapmaları beklenmektedir. Beydeba'nın eseri olan dineleme metni fabl türü olmakla birlikte edebiyat disipliniyle ilişkilidir. Arkasında gelincik, önünde kedi, tepesinde baykuş olan farenin, düşmanlarından sıyrılarak karnını doyurmak için düşündüğü sırada belirttiği sözler " akıllı kimse korkmaz, akıl dibi görünmez bir deniz gibidir, bela bilge insanlara zarar getirmez" şeklinde olup analitik düşünmeye sevk edicidir ve bu yönüyle felsefe disipliniyle ilişkilidir.

Ayaz'ın Definesi serbest okuma metninde, Büyük Sultan Gazneli Mahmut'un Ayaz adındaki bir köylüyü yanına almasıyla başlayan hikâyede; padişahın ona olan güveni ve yakınlığının herkes tarafından kıskanılması; Ayaz'ın eski postu ve çarığını bir odaya kitlenerek her gün odaya kapanıp geçmişini unutmama arzusu ve bu arzunun iftiraya sebebiyet vererek diğer kişilerce odada altın saklandığına dair söylemde bulunması ve bunun olmadığının padişah tarafından çözülmesi metindeki anlatılardır. Metnin sonunda "Güneş varken yıldızlar kaybolur. Kim kendini gösterebilir. Siz olmasanız ben yalnızca o çarık ve postan ibarettim" sözünü belirten Ayaz'ın kişilik üzerine bir tanımlama yapması metni hem sosyoloji hem de psikoloji disiplinine yakınlaştırmaktadır.

Bayrağımızın Altında metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında, bayrak sözcüğünün neleri çağrıştırdığı ve özgürlüğün ne demek olduğu, özgür yaşamanın neden önemli olduğu sorulmaktadır. Halide Edip Adıvar'ın 11 Ekim tarihli yazmış olduğu metin, millî mücadele döneminde Salihli ilçesinde yaşanan bir olaya işaret etmesi sebebiyle tarih disipliniyle ilişkiliyken, vatan ve bayrak sevgisine dair anlatının da veriliyor olması onu sosyoloji ile ilişkilendirmektedir. Metnin türünün hikâye olması da onu edebiyat disiplini ile ilişkili kılarken vatan ve bayrak sevgisine dair değeri aktarmasıyla din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini alanıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Atatürk ve Müzik metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında kendilerini bir sanat dalıyla ifade etmek isteseler hangi sanatı seçecekleri ve Atatürk'ün sanata ve sanatçıya önem

vermesinin sebebinin ne olduğunu açıklamaları beklenmektedir. Metin Atatürk'ün müziğe olan sevgisini, Montesquieu'nün onda özel bir yerinin olduğunu ve onun sözlerini meclis konuşmalarında kullandığını, Türk müziğinin özelliklede halk müziği alanıyla ilgilendiğini, arkadaşlarıyla birlikte düzenledikleri özel fasıllarda amatör olarak söylediği, yerli ve yabancı kişilerle onların müzikleri hakkında görüşmeler gerçekleştirdiği, 1925 yılında İzmir Kız Öğretmen okulunda öğrencilere " hayat musikidir" diyerek müziğin öneminin altını çizdiği olguları yer almaktadır. Metin tüm bu anlatılarla tarih disipliniyle ilişkili olduğu kadar Safiye Ayla gibi yerli ve bunun yanı sıra yabancı müzisyenlere dair de bilgilendirme yapmasıyla müzik dalıyla da ilişkilidir. Metin bu yönüyle görsel ve işitsel sanatlar alanıyla ilişkili olup öğrencinin sanatsal estetik algısının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Kınalı Ali'nin Mektubu metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında Çanakkale Türküsü 'nün hissettirdiklerini ve Çanakkale Savaşı ile ilgili bildikleri bir hikâye varsa arkadaşlarıyla paylaşmaları istenmektedir. Metin askere giden Ali'nin annesi tarafından başına kına yakılması ve bunun komutanları tarafından merak, arkadaşları tarafından da alay konusu olması üzerine Ali'nin annesine mektubunda sebebini sorması ile kültürel bir aktarım sağlanmıştır. Anadolu'da; " gelinlik kıza; gitsin ailesine, çocuklarına kurban olsun diye; kurbanlık koça Allah'a kurban olsun diye; askere giden yiğitlerimize; vatana kurban olsun" diye kına yakıldığı annesi tarafından cevap olarak verilmiştir. Metin tarihi bir olaya tanıklık etmesiyle tarih disipliniyle, mekâna dayalı belirli bir bölgeyi işaret etmesiyle coğrafyayı; kına gibi kültürel bir değeri aktarmasıyla topluma mal olmuş bir olgu olması sebebiyle sosyoloji; kurban terimi kullanmasıyla toplumun dini tercihine vurgu yapmasıyla da din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle ilişkilidir.

Atatürk'ü Gördüm metninde, metin öncesi hazırlık çalışmasında "Küçük hanımlar, küçük beyler! Sizler hepiniz geleceğin bir gülü, yıldızı ve ikbal ışığısınız. Memleketi asıl ışığa boğacak olan sizsiniz. Kendinizin ne kadar önemli ve değerli olduğunu düşünerek ona göre çalışınız. Sizlerden çok şey bekliyoruz" sözünden hareketle Atatürk'ün onlardan ne beklediğine dair yorum beklenmektedir. Metin Muzaffer İzgü'nün Atatürk'ün Adana'ya gelişini anlattığı ve bu yönüyle tarihi bir olguya işaret ettiği bir metindir.

Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor serbest okuma metni, Arif Nihat Asya'nın vatanı uğruna şehit olmuş askerleri toprak, bayrak ve kahramanlık terimleriyle betimlediği bir şiirdir. Şehitlik olgusu Türk milleti için kültürel bir olgu olmakla birlikte vatan, millet sevgisi tarihten bu güne kadar canlılığını koruyan ve her erkeğin bu sebeple asker olmayı beklediği bir olgu

olmuştur. Bunlara dayalı anlatımı hem millî tarih bilincini hem de kültürel coğrafyayı içine almaktadır.

Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında teknoloji bağımlılığının ne olduğu ve günde ne kadar bilgisayar ve cep telefonu ile vakit geçirdikleri, bunun ne kadar süre olması gerektiği hususunda cevap vermeleri beklenmektedir. Teknoloji bağımlılığının bireylerde psikolojik ve sosyolojik etkiler bıraktığı belirtilen metinde, dijital bağımlılığın beraberinde phubbing, siberkondria, elektronik uykusuzluk, fantom ve vibrasyon gibi çeşitli hastalıklara yol açtığı anlatılmaktadır. Metin aynı zamanda sağlık bilimiyle de ilişkilendirilmiştir.

Simit ve Peynirle Bilim İnsanı Öyküleri metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında, en yararlı buluşun öğrencilere göre ne olduğu, olumsuz şartlarda bile başarılı olan kişilerin özelliklerinin neler olabileceğini açıklamaları istenmektedir. Aziz Sancar'ın hayatından başlayarak onun tıp alanında DNA üzerinde yapmış olduğu buluşlar üzerinde yoğunlaşan metin azmin ve sabrın insanı başarıya ulaştırdığının altını çizmekle birlikte gençlere örnek olabilecek bir kişi olarak Aziz Sancar'ı betimlemektedir.

Parktaki Bilim metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında Atatürk'ün " Eğer bir gün benim sözlerim bilimle ters düşerse bilimi seçin" sözünü açıklamaları ve parka gittiklerinde en çok hangi oyuncakla oynamaktan keyif aldıklarını cevaplamaları beklenmektedir. Metinde salıncak, kaydırak, dönen oyuncak, tahterevalli gibi park oyuncaklarının fizik bilimiyle olan ilişkisi ele alınmakla birlikte toplumsal yaşam olguları olma sebebiyle de sosyoloji disiplini ile ilişkilidir.

Uzay Giysileri dinleme metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında bilim ve teknoloji alanında hangi gelişmelerin dikkatlerini çektiğini açıklamaları ve uzay kampı deyince akıllarına ne geldiği bu kampta neler bulunduğunu tahmin etmeleri beklenmektedir. Metin uzay giysilerinin nelerden oluştuğu, bu giysinin astronot için önemi ve sağladığı kolaylıklar anlatılmaktadır. Metin fizik bilimiyle ilişkili olduğu kadar uzay bilimi ile ilgili bilgileri de yer vermesiyle coğrafya disipliniyle de ilişkili olabilir.

Eski Çağlardan Beri Dişlerimize Çok İyi Baktık serbest okuma metninde, insanların tarih boyunca dişlerini temizlemek için çeşitli argümanlar kullandığı, ilk naylon kıllı diş fırçasının 1938 yılında yapılmaya başlandığı, diş fırçalarının sapları için porselen, altın, gümüş, fildişi gibi malzemeler kullanıldığı; eskiden diş hekimi olmadığı için dişi ağrıyanların berbere gittiği, Mısırlıların diş ağrısı için içinde kaya tuzu ve bal bulunan özel karışımlar hazırladığı, diş macunu için eski uygarlıkların birçok karışım denediği 1800'lü yıllarda diş

macunlarının üretildiği; 19. Yüzyılda ise bu macunların ilk kez tüplere konulduğu, takma dişlerin hayvanların kemiklerinden ya da dişlerinden yapıldığı gibi tıbbi bilgiler yer almakta olup hepsi aynı zamanda tarihidir. Bu yüzden tarih disipliniyle de ilişkilidir.

Kaldırımlar metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında gurbet konusunda ezberledikleri bir şiiri okumaları ve dinleyecekleri kaldırımlar şarkısının kendilerinde hissettirdiği duyguları paylaşmaları beklenmektedir. Metnin türünü şiir olması onu edebiyat disiplini ile ilişkili hâle getirirken, bireyin toplumda yer edinme, kendi bulma çabası üzerine anlatının yer alması da sosyalleşme olgusu ile ilişkili olup metni sosyoloji alanıyla da bağlantılı kılmaktadır. Yalnızlıktan duyduğu korku ve ölüme dair anlatının yer aldığı şiir psikoloji disipliniyle ilişkilidir.

Portakal metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında ailelerinde geçici bir süre ayrılmak zorunda kalıp kalmadıkları ve bu ayrılığın onlarda ne hissettirdiğini anlatmaları ve hangi meyveleri neden sevdiklerini açıklamaları beklenmektedir. Metin köyde amcaları ve onların da aileleriyle aynı evde yaşayan bir çocuğun yaşamış olduğu açlık hissiyatı; az yemekle karın doyurma telaşı; okumak için gittiği yerde yediği yemeklere olan şaşkınlığı, portakalı ilk orada tanıması; çok beğenip kardeşine ve annesine götürmesi, azmi ve başarısı, hâlâ o portakal kokan ellerini annesinin kokusu ile eşleştirmesi anlatılmaktadır. Köy ve kent yaşamına dair anlatının gerçekleştiği metin özlem ve merhamet gibi hissiyatları ele almasıyla psikoloji; eskiden tüm ailelerin aynı çatı altında olmasının aile büyüklerinin kararıyla verilmesine dair aktarımın yapılmasıyla sosyoloji; kendisinin karnının doyduğunu ama kardeşinin aç kaldığını düşünmesiyle merhamet ve vicdan unsurlarını ele alması ve bunun da din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle ilişkisi olduğu düşünülmektedir.

Dilimiz Kuşatma Altında metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında Türkçe olmayan tabelalar ile ilgili düşüncelerini ve Türkçesi varken yabancı sözcüklerin kullanılmasını doğru bulup bulmadıklarına dair yorumlarını aktarmaları beklenmektedir. İngilizce kelimelerin reklamlarla birlikte hayatımıza girdiğinin belirtildiği metinde; günlük hayatta sıklıkla gittiğimiz mağazaların, mekânların isimlerinin de İngilizce olduğu, Türkçe kelimelere İngilizce ekler getirildiği, dilin bu yüzden yozlaştığı anlatılmaktadır. Televizyonun Türkçe'nin doğru kullanılmasındaki öneminin aktarıldığı metin iletişim disipliniyle ilişkilidir. Ayrıca metin öğrencinin dilin edinimi, kullanımı ve uygulanışı üzerine olup dil psikolojisine de katkı sağlayıcı niteliktedir. Bu yönüyle metin psikoloji disiplini ile de ilişkilidir.

Karanlığın Rengi Beyaz isimli metinde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında "Her insan engelli adayıdır" sözüne katılıp katılmadıkları, engellilerin hayatlarını kolaylaştırmak

için bize düşen görevlerin neler olduğunu belirtmeleri beklenmektedir. Dinleme metni, Kerim ve Selim Altınok'un yaşamlarını anlatan kitaptan alınmıştır. Üç yaşından başlayarak görme duyularını kaybeden bu kardeşlerin yaşadıkları sorunlara rağmen başarıya ulaşmalarını konu alan metin aynı zamanda eğitimde eşitliğin altını da çizmektedir. Ayrıca engelli olma durumu toplumu oluşturan fertleri ilgilendiren bir husus da olduğundan sosyoloji alanıyla da metni ilişkili kılmaktadır.

Masal Ağacı serbest okuma metninde, Bozcaada'nın koyunu çevreleyen üzüm bağları ile deniz arasında uzanan geniş kumsalından bahsederken; bu tür yerlerin insanları dinlendirdiği, düşündürdüğünü betimlemektedir. Öğle sıcağında yürümenin çok zor olduğunu belirtirken bunu yapmanın kızgın kumlarda yürürken dans eden Afrika yerlileri gibi olmak olduğunu betimliyor. Bozcaada'nın ve doğanın tüm güzelliklerini betimlerken coğrafya disipliniyle ilişkili ilerleyen metin, sonuna doğru savaş gemilerinden bahsediyor. Bu yönüyle bir tarihi ana tanıklık eden dil kullanımı göze çarpmaktadır.

Eşref Saat metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında günün en sevdikleri saatin ne olduğu ve nedenini açıklamaları; eşref saat sözünü duyup duymadıkları, duydularsa ne anlama geldiğini paylaşmaları beklenmektedir. Metin öncesindeki direktifte eleştirel okuma yöntemiyle okumaları istenmekte olup felsefe disipliniyle ilişki söz konusudur. Günlük hayatta işlerin en iyi gittiği saat olarak tanımlanan eşref saatinin ne olduğu, milletlerin eşref saatini büyük dâhilerin keşfettiğini metinde anlatılmaktadır. Ayrıca metinde tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır, bam teline dokunmak gibi atasözleri ve deyimlere yer verilmesi edebiyat disipliniyle olduğu kadar edebiyat disipliniyle de ilişkilidir. İnsan ilişkilerine de değinen metin sosyoloji ile ilişkilidir.

Türkiye metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında yaşadıkları ili, tarihi eserleri ve doğal güzellikleri yönünden incelemeleri belirtilmiştir. Türkiye'de hangi illeri gezdikleri ve bu illerde beğendikleri yönlerin neler olduğunu açıklamaları beklenmektedir. Metin öncesi direktifte şiiri türüne göre okumaları gerektiği belirtilirken edebiyatın şiir türleri alanıyla ilişkilidir. Şiir Türkiye'nin doğal güzelliklerinden, kültürel öğelerinden; gelenek ve göreneklerinden, şehirlerinin özelliklerinden bahsetmektedir. Metin bu yönüyle coğrafya disipliniyle ilişkilidir. Bunun dışında metinde Adana'nın yolları taştan, Bursa'nın ufak tefek taşları gibi halk türkülerinden sözlerinde verildiği şiir bu yönüyle de müzik disipliniyle ilişkilidir.

Peri Bacaları metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında bacasız sanayi sözünü duyup duymadıkları, hangi anlamda olabileceği hakkında sorular yer alırken aynı zamanda

peri bacaları hakkında neler bildiklerine dair de bilgi sorusu yer almaktadır. Metni not alarak okuma yöntemiyle okumaları istenmekte olup aslında bu aynı zamanda analitik ve eleştirel okumayla ilişkilidir. Bu yönüyle felsefe disiplininin bu alt olgularıyla ilişkilidir. Yaşar Kemal'in arkadaşıyla Göreme gezisini anlatan metin, *Kırk Gün Kırk Gece* başlığıyla verilmiştir. Metin içinde Peri Bacalarına dair efsanenin de yer alıyor olması onu hem kültürel coğrafya ile hem de kültür bilimi disipliniyle ilişkili kılmaktadır.

Robinson Crusoe dinleme/izleme metninde, metin öncesi hazırlık çalışmalarında gemi yolculuğunda karşılaşılabilecek olan tehlikelerin neler olabileceği, ıssız bir adaya düşen kişinin nasıl hayatta kalabileceği hususunda fikirleri talep edilmektedir. Deneyimlerin hayatta kalmak için önemli değerler olduğunu belirten metin sosyoloji disipliniyle ilişkilidir.

İstanbul'la Hasbihal serbest okuma metninde, İstanbul sevgisi onun doğal güzellikleriyle sunulmaktadır. Bu yönüyle coğrafya disipliniyle ilişkilidir. Metin türü bağlamında değerlendirildiğinde ise edebiyat disiplini ile ilişkili bulunmuştur.

Göç Destanı metninde, metin öncesinde milletlerin hayatlarını etkileyen olayların neler olduğu, destanların birey ve toplum üzerinde etkilerinin neler olabileceği hususunda sorular yer alır. Uygurlara ait olan bu destanda kutsal taşın Çinlilere verilmesiyle birlikte Tanrı'nın onları açlık ve kuraklıkla cezalandırması ve bunun üzerine yurtlarından göç etmeleri anlatılmaktadır. Metin edebiyat ile ilişkili olduğu kadar Uygurların tarihi bir dönemine tanıklık etmesi açısından tarih disipliniyle de ilişkilidir. Ayrıca, Uygurların toplumsal yaşamına dair anlatının yer alması metni sosyoloji alanıyla da ilişkili kılmaktadır.

Vatan Sevgisini İçten Duyanlar metninde, hazırlık çalışmalarında türkü dinlemeyi sevip sevmedikleri, bildikleri bir türküyü arkadaşlarına söylemeleri ve âşıklık geleneğinin ne olduğunu, bildikleri saz şairlerinin kimler olduğunu cevaplandırmaları beklenir. Metin vatan sevgisinin anlatıldığı ve bu yönüyle de sosyoloji disipliniyle ilişkilidir. "Ay yıldızlı bayrak bizim" ifadesiyle şiir kültürel bir değeri de aktarmakta olup Türkiye'ye işaret etmektedir. Bu yönleriyle şiir metni kültür bilimi idisiplini ile ilişkilidir.

Bir Fincan Kahve metninde, hazırlık çalışmalarında kültürümüzde misafirlere ikramda bulunmanın neden önemli olduğu, kahve içmenin kültürümüzdeki yeri hakkında neler düşündüklerini belirtmeleri beklenmektedir. Metin Anadolu'da konukseverliğin önemli ikramlarından biri olan kahvenin tarihi geçmişi, nasıl kullanıldığı, ilk olarak 16. Yüzyılda Yemen'den getirildiği, adına beyitler yazıldığı anlatılmaktadır. Misafire yapılacak olan kahvenin gelişigüzel yapılmasının saygısızlık olduğu, Anadolu'da bir kahveye gidildiğinde ikram edilenin geri çevirmenin gönül kırıcı bir davranış olduğu anlatılmaktadır. Kültürel bir

aktarımın sağlandığı metin coğrafyanın kültürel coğrafya alanıyla ilişkilidir. Ayrıca Osmanlı dönemine işaret etmesiyle de tarih disipliniyle ilişkilidir.

Kız Kulesi dinleme/izleme metninden önceki hazırlık çalışmalarında bu kuleye dair bildiklerini anlatmaları istenmiştir. Ayrıca yer adlarıyla efsaneleriyle ilgili araştırmalarını arkadaşlarıyla paylaşmaları istenmektedir. Kız Kulesi efsanesinin anlatıldığı metin tarih, edebiyat ve coğrafya alanlarından her biriyle yakından ilişkilidir. Metinde geçen fal unsuru da kültürel bir öğe olmakla birlikte batıl inançları beraberinde getiren bir olgudur. Bu yönüyle de din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle ilişkili düşünülebilir ancak bu disiplin metinde öncül değildir.

Karagöz serbest okuma metninde, kültürel bir değer olan Karagöz ve Hacivat'a, Nasrettin Hoca'ya yer verilirken geçmiş ile günümüz arasında ulaşımdaki farklara da değinilmektedir. Metin hem tarih hem tiyatro hem de edebiyatla ilişkili bir perde oyunudur. Trafik kazalarına yönelik aktarımda bulunan metin bu kazalardaki yanlışlıkların neler olabilirliği üzerine mizahi bir aktarım yaparken öğretici olmaktadır.

Yılkı Atı metninde, hazırlık çalışmalarında en çok hangi hayvanları niçin sevdiklerini ve kışın sokakta yaşayan sahipsiz hayvanlar için neler yapılabileceğini belirtmeleri beklenmektedir. Romandan alıntılama yapılan metinde kış mevsimiyle ilgili ayrıntılara yer verilirken bu mevsimde olabilecek doğa olaylarına dair de anlatım sağlamakta ve bu yönüyle coğrafya disipliniyle ilişkilidir. Doğada oluşabilecek her türlü tehlikeye karşılık hayvanların nasıl mücadele verdiğini anlatan metin, hayvanlara dair özelliklere ve onlar için kullanılan isim ve sıfatlara da yer verirken aynı zamanda kültürel bir aktarım da sağlamaktadır.

Rüzgâr metninde, metin öncesinde yağmur, kar, rüzgâr gibi doğa olaylarından hangilerini niçin sevdikleri sorulmaktadır. Köy şairi olarak bilinen Cahit Kulebi'nin bu şiirinde anlatmak istediği memleketine özlem geçen birinin duygularıdır. Öte yandan, şair şiirin dördüncü dörtlüğünde " köylerin yaşam şartlarının zorluklarına değinir. Köy evlerinin yıkık dökük olduğunu, rüzgârın evlerin içine kadar girdiğini vurgular. Köylü de bu zor şartlarda yaşar ve bu ortamlardan çocuklar fazlasıyla etkilenir. Ayrıca insanların zorluklar içinde, güneşin altında çalıştıklarını anlatır. Rüzgâr ise güneşin yakıcı etkisini azaltarak havayı serinletir ve güneşin altındaki köylüyü rahatlatır" (Kap,2013:33). Bu yönden bakıldığında metin köy yaşamına dair aktarım yaparken aslında coğrafi bir değeri de aktarmaktadır. Metin köy ve şehir yaşamına dair aktarımı sağlarken aynı zamanda toplumsal yaşam içerisinde bireyin durumunu ele aldığından sosyoloji alanıyla da ilişkilidir.

Gündüzünü Kaybeden Kuş metninde, metin öncesinde hayvanların doğal ortamlarından koparılarak kafes içine alınması hakkındaki görüşleri ve insanların keyif için av yapmaları hakkında ne düşündüklerini aktarmaları beklenmektedir. Metinde bir martı türü olan ancak bildiklerimizden daha büyük olup açık deniz mavisi renginde olan miho hakkında bilgi aktarımı yapılmaktadır. Bu martıların Güney Akdeniz'de yaşadığı bilgisinin verilmesi de onu coğrafya disipliniyle ilişkili kılmaktadır. Metin avcılık yapan bir kişinin miholardan birini vurması ve onun yavrularına yiyecek götürme umuduyla yaşam mücadelesine devam etmesi olgusu üzerinden avcılığın canlılara hem bedensel hem de ruhsal zararlar verdiğini anlatmaya çalışmaktadır. İnsanlığı var eden şeyin yaşama sevinci, gün ışığı gibi olgular olduğunun belirtildiği metinde bu düşünce Goethe'nin ölürken "ışık, ışık, ışık" diye haykırışı ile ilişkilendirilmektedir. Bu metin ölüm olgusunun kişilerdeki hissiyatının açıklanması açısından psikoloji disipliniyle açıklanabilir.

Hava Kirliliği dinleme/izleme metninde, metin öncesinde hava kirliliğine sebep olan etkenlerin neler olduğunu açıklamaları ve çevre kirliliğini önlemek için neler yapılabileceğine dair önerilerini arkadaşlarıyla paylaşmaları beklenmektedir. Hava kirliliğin zararlarına yoğunlaşan video aktarımında şimdiye kadar yaşanan hava kirliliklerine dair olgular tarihi bir seyir içinde sunulmuştur. Bu yönüyle tarih disipliniyle ilişkiliyken hava kirliliğinin doğada yarattığı değişimlere dair aktarımlar coğrafya disipliniyle ilişkilidir. Ayrıca oksijenin insan hayatı için önemine değinilen video bu yönüyle fen bilimleriyle de ilişkilendirilebilir. Ancak video gerek seçilen görselleri gerekse anlatımdaki dağınıklık, farklı seslerin birbirinden bağımsız olarak verilmesi sebebiyle görsel ileti olmaya uygun görülmemektedir.

Canberra metninde, Avusturya'nın başkenti olan Canberra'nın şehir planlamasından önce doğa planlamasının yapıldığı ve şehrin de onun üzerine kurulduğu bilgileri verilirken doğanın yaşam için ne kadar önemli olduğunun da altı çizilmektedir. Bölgedeki Anzak anıtına dair bilgiler aktarılırken Çanakkale Savaşı dönemine dair aktarım sağlanmaktadır ve bu yönüyle metin tarih disipliniyle ilişkilidir. Anzak askerlerinin şehit olması ve Türkiye topraklarına defnine dair Atatürk'ün konuşması o dönemde büyük bir yankı uyandırarak Yeni Zelanda ve Avustralya'dan teşekkür mektuplarının yağmasına sebebiyet vermiştir. Atatürk'ün bu insancıl politikasının anısına bölgede hilal şeklinde bir anıt yapılarak üzerine Atatürk büstü yerleştirilmiş ve bu parkın adına da Atatürk Parkı adı verilmiştir. Bu yönüyle metin, her ne yaşanırsa yaşansın doğru iletişimin insanlar arasındaki bağı kuvvetlendirdiğinin bir temsilidir. Metin tarih, coğrafya, sosyoloji disiplinleriyle ilişkilidir.

Haritada Bir Nokta metninde, metin öncesinde bildikleri balık türlerinin hangileri olduğunu belirtmeleri ve çalışıp emek verdikleri bir işin karşılığını alamadıkları zaman nasıl hissettiklerini açıklamaları istenmektedir. Adada yaşayan bir çocuğun haritaya ve adalara olan hayranlığının anlatıldığı eser aynı zamanda şairin kendi hayat hikâyesiyle örtüşmektedir. Metinde Robinson Cruose hakkında aktarımın yapılması onu aynı zamanda metinler arası kılmaktadır. Vatandaşlık teması altında verilen bu metinde, insanlara emeğinin karşılığının verilmesi gerektiği ve haksızlıklara karşı duyarsız olmamamız gerektiği "yazmasam deli olacaktım" sözüyle betimlenmektedir. Ayrıca köy ve şehir yaşamındaki insanların betimlenmesi noktasında da önemli olan eser sosyoloji ve kişinin vicdani duygularını ele almasıyla da psikoloji disipliniyle ilişkilidir. Hak yememek olgusu aynı zamanda dinsel bir değerdir. Bu yönüyle de din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle de ilişkilidir.

Yaşamaya Dair metninde, metin öncesinde hayatı dolu dolu yaşamak ve Soren Kierkegaard'ın " En çok yaşamış olan, uzun yıllar yaşaması olan değildir, yaşamının anlamını en fazla anlamış olandır" sözlerinden ne anladıklarını açıklamaları istenmektedir. Yaşamanın belli amaçlara bağlı olması gerektiği olgusunun açıklandığı şiirde fedakârlık duygusu anlatımı söz konusu olup bu yönüyle psikoloji disipliniyle ilişkilidir. Yaşamanın dünyadaki diğer insanlara faydalı olabilmek için fedakârlığı da içerdiğini betimleyen şiir, yaşam sevincini aktarmıştır.

Kalbim Rumeli'de Kaldı metninde, metin öncesinde mübadeleyi yaşamış olan insanların mübadele sırasında neler hissetmiş ve yaşamış olabileceğine dair yorumlama beklenmektedir. Metin mübadele döneminde evleri ellerinden alınarak Rumlara devredilen Türklerin o dönemlerde yaşadığı maddi ve ruhsal çöküşlerini ele almaktadır. Bu yönüyle metin tarih disipliniyle ilişkili olduğu kadar o dönemde yerleştikleri bölgelere dair de betimleme yapmasıyla coğrafya disipliniyle ilişkilidir. Hikâye dönemin insanlarının yaşamış olduğu duyguları da yansıttığından öğrencinin duygusal zekâ gelişimine katkı sağlarken psikoloji disiplini ile de ilişkili olmaktadır.

Zeytinyağı Üretimi dinleme/izleme metninde, metin öncesinde üretmenin ülke ekonomisi için neden önemli olduğu, bir ürünün üretim aşamalarından birinin yanlış yapılmasının sonucunda neler olabileceği konusunda fikirleri sorulmaktadır. Metinde zeytinyağı ağacının kökeninin nereye dayandığı, kaç yılda üretildiği, nasıl toplandığı, endüstri öncesi ve sonrasındaki durumu, üretiminde hangi zeytin türlerinin tercih edildiğine dair bilgi aktarımı yer almaktadır. Ekonomiye dair bir aktarımın sağlandığı metin, toplumsal bir olguya da değinmesiyle sosyoloji alanıyla da ilişkilidir.

İmece serbest okuma metninde, Yaşar Kemal'in Çukurova bölgesine dair aktarımları onu coğrafya disipliniyle bütünleştirirken; kültürel bir olgu olan Hıdırellez'de ayna tutmanın, harman kaldırmanın, kazanda pişen bulgur aşının, halay çekmenin, davul çalmanın aktarımın da söz konusudur. Köyde insanların el birliği içinde bir kişinin tarlasında çalışması, herhangi bir işini yapması gibi olgulara verilen imece geleneğinin aktarımının sağlandığı metinde, birliğin kuvveti sağladığı olgusu aktarılmaya çalışılmaktadır. Tüm bu yönleriyle metin kültürel değerleri geçmişten günümüze taşıyarak tarih disipliniyle bütünleşik ilerlemektedir.

Tablo 3.18.

8. Sınıf ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik metinlerin disiplinler ve mikro alanlarıyla ilişkisi

			EDEBİYAT	TARİH	COĞRAFYA	KÜLTÜR BİLİMİ	FELSEFE	PSİKOLOJİ	SOSYOLOJİ	İLETİŞİM	GÖRSEL VE İŞİTSEL SANATLAR	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
8. Sınıf Metinler	**İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine**	**Kaşağı**	**İnsanla Güzel**									
		Estetik Haz ve Estetik Duyarlılık										
		Millî Tarih Bilinci										
		Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Normlar										
		Evrensel Tarih/ Dünya Tarihi										
		Müze Eğitimi										
		Beşerî Coğrafya										
		Kültürel Coğrafya										
		Görsel Malzemelerle Coğrafya										
		Millî Kültür Kavramı ve Kültür Bilinci										
		Halkbilimi unsurları (Folklorik Öğeler)										
	√	Eleştirel ve Analitik Düşünce										
	√	Yaratıcı Düşünce										
	√	Duygusal Zekâ Gelişimi										
	√	Metinlerdeki Kişilerin Psikolojik Durumları										
		Karakterlerle Özdeşim Kurma										
		Sosyalleşme ve Sosyal Beceri										
		Dış Dünya/ Sosyolojik Olgular										
		Medya Okuryazarlığı										
		İletişim Becerisi										
		Görsel Okuryazarlık										
	√	Sanat Eğitimi, Estetik										
	√	Değerler Eğitimi										
		Etik / Ahlak Bilgisi										

	Parktaki Bilim	Simit ve Peynirle Bilim İnsanı	Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar	Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor	Atatürk'ü Gördüm (Dinleme/ İzleme metni)	Kınalı Ali'nin mektubu	Atatürk ve Müzik	Bayrağımızın Altında	Ayaz'ın Definesi (Serbest Okuma Metni)	Kedi ile Fare (Dinleme /İzleme Metni)
		√			√		√		√	
					√	√	√		√	
			√				√	√		
	√			√						√
		√			√		√		√	
			√			√		√		√
		√			√		√		√	
			√			√		√		√

Peri Bacaları	Türkiye	Eşref Saat	Masal Ağacı (Serbest Okuma)	Karanlığın Rengi Beyaz (Dinleme/ İzleme Metni)	Dilimiz Kuşatma Altında	Portakal	Kaldırımlar	Eski Çağlardan Beri Dişlerimize Çok iyi Baktık (Serbest	Uzay Giysileri (Dinleme / İzleme metni)
				√			√		
							√	√	√
		√							
	√			√					
√							√	√	√
			√						
				√			√		
					√	√	√	√	√
			√						
					√	√	√		
						√			
							√	√	√

Gündüzünü Kaybeden Kuş	Rüzgâr	Yılkı Atı	Karagöz (Serbest Okuma)	Kız Kulesi (Dinleme / İzleme Metni)	Bir fincan Kahve	Vatan Sevgisini İçten	Göç Destanı	İstanbul'da Hasbihâl (Serbest Okuma)	Robinson Crusoe (Dinleme/ İzleme Metni)
	√	√	√	√			√	√	
							√		√
							√		
	√	√	√	√	√	√	√	√	
					√	√	√		
					√	√	√		
	√	√	√	√		√	√	√	
									√
	√	√	√	√	√	√	√		
	√								
	√								
					√			√	
								√	

İmece (Serbest Okuma Metni)	Zeytinyağı Üretimi (Dinleme / İzleme Metni)	Kalbim Rumeli'de Kaldı	Yaşamaya Dair	Haritada Bir Nokta	Canberra (Serbest Okuma Metni)	Hava Kirliliği (Dinleme / İzleme Becerisi)
√		√	√	√		
		√				
		√				
		√			√	
						√
					√	
√		√	√	√		
		√	√	√		
				√		
√						
√	√	√	√	√	√	√
	√					√
				√		
√	√	√	√	√	√	√

8.sınıf metinlerinde mikro alanların kullanımına yönelik yapılan değerlendirmeye göre,

- *Kaşağı, Ayaz'ın Definesi, Masal Ağacı, Bayrağımızın Altında, Kınalı Ali'nin Mektubu, Gündüzünü Kaybeden Kuş, Haritada Bir Nokta, Kalbim Rumeli'de Kaldı, Yaşamaya Dair* metinleri hikâye türünde, *İnsanla Güzel, Kaldırımlar, Türkiye, İstanbul'la Hasbihal, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Vatan Sevgisini İçten Duyanlar, Rüzgâr* metinleri şiir, *Karagöz metni tiyatro, Göç Destanı metni* destan türünde edebi metinler olma özellikleriyle öğrencide estetik haz uyandırmaktadır. Edebi metinler, dil zenginliği bakımından eğitim öğretim sürecinde tercih edilen metinlerdir. Öğrencinin hayal gücünü içeriğindeki imge, metafor gibi unsurlar aracılığıyla zenginleştiren edebi

metinler, aynı zamanda öğrencinin metnin içinde kendisini bulmasına da olanak tanır. Bu metinler aracılığıyla karakterlerin iç dünyaları ve duyguları da derinlemesine incelendiğinden öğrenci metin ile kendisi arasında duygusal bir bağ kurmaktadır. 8. sınıf ders kitabında ele alınan edebi metinler yoğunlukla şiir türünden seçilmiştir. Şiir, ritim, ses ve dize yapılarıyla öğrencinin estetik deneyimini arttırarak okuduğu metinden zevk almasını sağlamakta ve duygusal olarak kendisini yeterli hissetmesine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda düşünsel anlamda zenginlik sunan bu edebi metinler sayesinde öğrenci felsefi anlamda da kendisini geliştirmektedir. Sunulan duygular üzerinde yaratıcı düşünen birey kendi yaşam deneyimleri ile örtüştürerek farklı deneyimler elde edebilmektedir. Öğrencinin dil ve anlatım becerilerinin geliştirilmesi noktasında da edebi metinlerin rolü büyüktür. Kuramsal çerçeve alanında da bahsedildiği üzere, edebi metinler dil zenginliği sağlamakla birlikte ifade ve anlatım becerilerini de geliştirmektedir.

- *Bayrağımızın Altında, Atatürk'ü Gördüm, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Göç Destanı, Vatan Sevgisini İçten Duyanlar, Kız Kulesi, Kalbim Rumeli'de Kaldı* metinleri öğrencinin millî tarih bilincini geliştiren metinlerdir. Bu metinler öğrencinin tarihi olayları analiz etme becerilerini geliştirmeye yardımcı olmakla birlikte tarihi olayları bağlamsal olarak değerlendirerek olaylarla analitik yaklaşmalarını sağlamaktadır. Millî tarih bilincini destekleyen bu metinlerin en belirgin özelliği insanların deneyimlerini, duygularını ve tarihi olayla olan etkileşimlerini ele almalarıdır. Tarihi olayların gerçekleştiği süreçte toplumun süreçten nasıl etkilendiği, neler yaşadığı, hangi deneyimleri elde ettiği gibi pek çok sorunun da cevabını bu metinler aracılığıyla bulmak mümkündür. İnsan odaklı bir yaklaşım sergileyen bu metinlerde, öğrenci millî tarihine dair unsurları öğrenirken aynı zamanda bu bilince sahip bir birey olarak yetişmektedir. Çünkü millî tarih bilincini oluşturan bu metinler sayesinde, öğrencide toplumsal kimlik olgusu da pekişmektedir. Bu metinler, millî birlik ve beraberlik değeri üzerine kurulu olduğundan öğrencinin de bu duygusunu güçlendirmektedir. Milletine duyduğu güven ve saygıyı arttırarak geleceğe dair kararlarında daha bilinçli yol almasını da desteklemektedir.
- *Kınalı Ali'nin Mektubu, Göç Destanı, Vatan Sevgisini İçten Duyanlar, Kalbim Rumeli'de Kaldı* metinlerinde toplumsal normları görmek mümkündür. Örneğin, *Kınalı Ali'nin Mektubu* eserinde bir annenin evladına kına yakması olgusu ve bunun metinde, " Bizde üç kişiye kına yakarlar: Gelinlik kıza; gitsin ailesine, çocuklarına

kurban olsun diye. Kurbanlık koça, Allah'a kurban olsun diye. Askere giden yiğitlerimize, vatana kurban olsunlar diye" şeklinde ifade edilmesi; vatan sevgisinin toplum için ne kadar önemli bir yere sahip olduğunun altını çizmektedir. Toplumsal normlar tarihin vazgeçilmez ögeleridir. Toplumun birliğinin ve dayanışmasının önemli örnekleri tarihi olaylar olmakla birlikte bunların içerisinde toplumsal normların vurgulanmasıyla öğrencinin millî birlik ve beraberlik bilinci daha da güçlendirilecektir.

- *Bilim İnsanı Öyküleri, Uzay Giysileri, Eski Çağlardan Beri Dişlerimize Çok İyi Baktık, Canberra, Kalbim Rumeli'de Kaldı* metinleri farklı milletlerin ortak değerlerini aktarması bakımından evrensel tarih alanıyla ilişkilendirilmiştir. Farklı kültürlerin, toplumların tarihi deneyimleri öğrenciye sunulurken öğrencide kültürel düşünme ve buna yönelik bilinç oluşturmaya yönelik de teşvik sağlanmaktadır. Öğrenci bu metinler sayesinde farklı toplumların değerlerini, gelenek ve göreneklerini, yaşam tarzlarını, tarihi olaylardan elde ettikleri deneyimleri öğrenerek kültürel anlamda çeşitlilik kazanmaktadır. Ayrıca evrensel tarih metinleri, tarihi olayların analiz edilmesini sağlayarak öğrencinin eleştirel düşünme becerilerini de geliştirmesine olanak sağlamaktadır.
- *İnsanla Güzel, Uzay Giysileri, Türkiye, İstanbul'la Hasbihal, Peri Bacaları, Bir Fincan Kahve, Yılkı Atı, Rüzgâr* metinleri beşerî coğrafya alanıyla ilişkilendirilmiş metinlerdir. *İnsanla Güzel* şiiri doğanın güzelliklerine yer vermesiyle pastoral şiir örneği olarak karşımıza çıkmakta olup hem edebiyat hem de coğrafya disipliniyle ilişkilendirilebilir bir metindir. *Uzay Giysileri* metni uzayda giyilecek olan kıyafetler hakkında bilgi verirken aynı zamanda uzaya dair de bilgi aktarımı sağladığından yine beşerî coğrafya alanıyla ilişkilendirilebilir bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. *Türkiye* metni, Türkiye'nin doğal güzelliklerinden ve şehirlerinden bahsetmesiyle; *Peribacaları* metni ise, peri bacalarına dair efsaneleri aktarırken aynı zamanda Göreme ilçesinde gezilip görülen yerleri aktarımıyla beşerî coğrafya alanıyla ilişkilidir. Bunun yanında *Peribacaları* metni bölgenin efsanelerine dair aktarım sağladığından kültürel coğrafya alanıyla da ilişkilendirilmiştir. *Bir Fincan Kahve* metni Anadolu'da kahve kültürünün öneminden bahsetmesiyle hem beşerî hem de kültürel coğrafya alanının içerisine girmektedir. *Rüzgâr* köy yaşamına dair aktarım sağlarken aynı zamanda kültürel coğrafya alanına dair imgeleri de içerisinde barındırmaktadır. *Yılkı Atı* metni ise, kış mevsimine dair aktarım sağlayarak bir doğa

olayına işaret etmiş ve bu yönüyle beşerî coğrafya alanıyla ilişkili bulunmuştur. *Kız Kulesi* metni, efsane aktarımının yanında bulunduğu bölgeye dair de aktarım sağladığı için kültürel coğrafya alanıyla ilişkilidir. *Canberra* metni, Avusturya'nın başkenti olarak içerisinde barındırdığı şehir planlamasından konumuna dair aktarımlar yaparken beşerî coğrafya alanıyla ilişkilendirilmiştir. Aynı zamanda metinde kültürel bir simge olarak betimlenen Atatürk Parkına dair aktarımın sağlanması onu kültürel coğrafya alanıyla da ilişkili kılmıştır. *Gündüzünü Kaybeden Kuş* metni ise, Miho adındaki ve Güney Akdeniz'de yaşamakta olan bir kuş türünden bahsederken mekânsal aktarımda sağlamakta ve bu yönüyle beşerî coğrafya alanıyla ilişkilidir.

- *Kınalı Ali'nin Mektubu, Göç Destanı, Vatan Sevgisini İçten Duyanlar, Bir Fincan Kahve, Kız Kulesi, Karagöz, İmece* metinleri millî kültür, kültür bilinci ve folklorik öğeler alanlarıyla ilişkilendirilmiştir. *Kınalı Ali'nin Mektubu* metninde askerlik ve kına kültürü anlatılmaktadır. *Göç Destanı* metninde Türklerin kutsal taşı Çinlilere verince Tanrı tarafından cezalandırılmasının ardından yaşanan açlık ve kuraklık sebebiyle ana vatanlarından göç etmek zorunda kalmaları, Türk hakanlığına sahip kişilerin Tanrı tarafından gönderildiğine inanılması gibi unsurlar millî kültür unsurlarıdır. *Vatan Sevgisini İçten Duyanlar* metni, âşıklık geleneğini aktarmasıyla folklorik bir ögenin de aktarımını sağlamaktadır. Şiirde geçen " ay yıldızlı bayrak bizim" sözü de Türk kültürünün önemli bir öğesi olarak ülke bayrağına dair folklorik bir öğenin kullanımı mevcuttur. *Bir Fincan Kahve* metninde, kahve içmenin Türk kültüründeki yerinin aktarımı söz konusudur. Anadolu'da misafirperverliğin en önemli simgelerinden biri olan kahvenin kırk yıl hatırının olması ve yazılan şiirlerde " gönül ne kahve ister ne kahvehane, gönül sohbet ister kahve bahane" sözleriyle bu olgunun aktarılması metin içerisinde belirtilmektedir (2019, s. 193). *Kız Kulesi* metninde, falcılık geleneği hakkında kültürel bir aktarım söz konusudur. Ayrıca metinde "olacakla öleceğe çare bulunmaz" atasözüne yer verilmesi millî kültür aktarımını da sağlamaktadır. *Karagöz* metninde ise, Türk kültürünün önemli gölge oyunlarından olan Karagöz ve Hacivat'a ait olan oyun perdesine yer verilmiştir. Bu sayede öğrenciler, gölge oyununun Türk kültüründeki yerini ve kullanım değerini öğrenerek kültür bilinci edinmektedir. *İmece* metninde Hıdırellez kültürü, harman kaldırma, halay çekme, davul çalma gibi folklorik öğelerin anlatımı söz konusudur.
- *İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine, Eşref Saat, Kedi ile Fare, Atatürk ve Müzik, Gündelik Hayatımızda E- Hastalıklar, Dilimiz Kuşatma Altında, Bir Fincan Kahve,*

Parktaki Bilim, Uzay Giysileri, Eski Çağlardan Beri Dişlerimize İyi Baktık metinleri eleştirel ve analitik düşünme ile ilişkili metinlerdir. *İyimserlik ve Kötümserlik deneme* metni, iyimser ve kötümser insan faktörünü ele alırken bu iki insan karakterinin yaşam içerisindeki etkilerinden bahsetmektedir. Öğrenciyi bu iki kavram üzerinde düşünmeye yönelten metin, " iyimser uçak yapar, kötümser ise paraşüt" gibi üzerinde düşünmeyi sağlayıcı ifadeler de öğrenciye yöneltmektedir (2019, s. 13)*." Eşref Saat* metninden önceki yönergede metnin eleştirerek okuma yöntemiyle okunması gerektiğini belirtmektedir. Metin eşref saatin ne olduğunu, hangi anlamlara geldiğini ve hayatımızdaki yerinin ne olduğunu anlatmaktadır. Metinde geçen paragraflar konu üzerinde eleştirel bir bakış açısı ile öğrencinin düşünmesini sağlamaktadır: " Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır diye bir söz vardır. Duvardaki saatleri yaylar işletiyorsa ev hayatındaki eşref saatleri de tatlı dil işletir. Onun hiç gelmeyeceğini sandığımız bir anda sarf edeceğiniz hoş bir cümle, yerinde bir iltifat, eşref saatin akrebini 12'ye getiriverir" (2019, s. 151). *Kedi ile Fare* metni ise öğrenciyi hem eleştirel ve analitik hem de yaratıcı düşünmeye sevk eden bir metindir. Eleştirel ve analitik düşünmenin metinlerde kullanım nedenlerinden biri de öğrenciye sunulan bilginin derinlemesine anlamasını, çözümlemesini ve eleştirerek yeni fikirler ortaya koymasını sağlamaktır. Özellikle de metinlerde atasözlerinin kullanılması bu becerilerin kazandırılmasında aracılık edecek olan ve aynı zamanda içerdikleri derin anlamlar sayesinde öğrencilerin geçmişte yaşayan atalarının deneyimlerinden faydalanmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Bir atasözünün ne anlama geldiğini düşünmek ve anlamlandırırken aynı zamanda mantıksal sonuçlar çıkarabilmek eleştirel ve analitik beceriyi gerektirmektedir. Yaşam deneyimi olarak bilgi kısa ve özlü bilgi aktarımı sağlayan atasözleri kültürel ve tarihi anlamda da öğrenciyi besleyerek mevcut yaşamı ile bütünleşik düşünmesine de olanak sağlamakta ve hayata dair farklı bakış açıları geliştirmesini desteklemektedir. Atasözü gibi bir yazarın ya da bir düşünürün sözlerinin hangi durumlarda kullanılabileceğini hangi durumlarda kullanılmayacağını saptamak eleştirel ve analitik düşünmeyi gerektirmektedir. Atatürk ve Müzik, Gündelik Hayatımıza E- Hastalıklar, *Parktaki Bilim, Uzay Giysileri ve Eski Çağlardan Beri Dişlerimize İyi Baktık* Metinleri bilgiyi sorgulayan öğrenci yeni fikirler ortaya döktüğünde ise eleştirel ve analitik düşünme becerisini ortaya koyacaktır.

- *Dilimiz Kuşatma Altında* metni, dil psikolojisi alanıyla ilişkilendirilmiştir. Türkçenin doğru kullanılması gerektiği, dilimize giren yabancı kelimelerin yozlaştırıcı etkisinin

olduğunun altı çizilmektedir. Nitekim dil psikolojisi alanı dilin insan zihnindeki işleyişi ve buna bağlı olarak insan davranışları üzerindeki etkisini inceleyen bir alandır. Öğrencilerin anlama becerilerinin geliştirilmesinde dil önemli bir etkendir. Çünkü öğrenciler dil aracılığıyla düşüncelerini aktarmaktadır. Dilin yapısı öğrenme sürecini etkilediği gibi bu sürecin öğrencinin üzerindeki etkisini incelemek de dil psikolojisi alanının bir parçasıdır. Dilin doğru kullanımı etkili bir iletişim kurabilme becerisinde önemli bir etkenken dilin iletişimdeki rolünü incelemek ve buna yönelik olarak öğrenciyi beslemek hem Türkçenin hem de dil psikolojisi alanının görevidir. Bireyin kültürel kimliğinin oluşturulmasında da dilin önemli bir rolü vardır. Bu sebeple, metin yabancı kelimelerin kullanımına yönelik öz eleştiri yaparken aslında bu rolün öneminin de altını çizmektedir.

- *İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine, Kaşağı, Kaldırımlar, Robinson Crusoe, Gündüzünü Kaybeden Kuş, Haritada Bir Nokta* metinleri duygusal zekâ gelişimini destekleyici metinlerdir. *Kaşağı* metninde, bir çocuğun korktuğu için yaptığı hatayı bir başkasına atması ve buna yönelik duymuş olduğu vicdani azabın anlatımı söz konusudur. *Robinson Crusoe* metninde, ıssız bir adaya düşen bireyin hayatta kalma mücadelesi ve kendini bulma yolculuğu anlatılmaktadır. *Kaldırımlar* metninde, bireyin yalnızlıktan duyduğu korku ve ölüme dair anlatım söz konusudur. *Gündüzünü Kaybeden Kuş* metninde, ölüm olgusunun kişilerdeki hissiyatı bir kuşun yaşam mücadelesi üzerinden verilmektedir. *Haritada Bir Nokta* metninde, insanların emeğinin karşılığını alması gerekliliği, haksızlıklara karşı duyarsız olunmaması gerektiği olguları adada yaşayan bir bireyin vicdanı üzerinden anlatılmaktadır. Metinlerin başka insanların duygularını tanıma, onlarla empati kurma ve buna yönelik etkileşimde bulunma gibi becerileri destekleyici özellikleri bulunmaktadır. *Ayaz'ın Definesi* isimli metin ise, kişilik olgusunun oluşmasında bireyin yaşadığı deneyimlerin ve çevresinin etkisini betimlemesiyle öğrencinin karakterle özdeşim kurabilmesine olanak sağlamaktadır. Duygusal zekâ gelişimi sağlayan metinlerde de karakterle özdeşim kurma becerisi geliştirilmektedir. Çünkü öğrenci, karakterlerin duygularını betimlerken aynı zamanda kendilerini onların yerine koyarak empati duygusu geliştirmekte ve karakterle aynı duygu içine girebilmektedir.
- *Ayaz'ın Definesi, Bir Fincan Kahve* metinleri bireylerin sosyal yaşamda yer bulma olgusuna işaret ettiğinden sosyalleşme alanıyla ilişkili bulunmuştur. *Ayaz'ın Definesi* metninde, padişahın sevgisini kazanmak ve saygın bir birey olmak isteyen Ayaz'ın

kabul gören toplumsal değerlere ayak uydurma çabası yer almaktadır. *Bir Fincan Kahve* metninde bireylerin birbirleri ile olan sosyal etkileşimlerinde kahvenin öneminden bahsedilmektedir. *Portakal* metninde, bireyin sosyal yaşam içinde ayakta alma mücadelesi anlatılırken sosyal yaşamın zorluklarına karşı nasıl davranması gerektiğine dair sosyal beceriler kazanması olgusu üzerinde durulmaktadır. *Robinson Crusoe* metninde, bireyin yapayalnız kaldığı adada yaşam mücadelesi verirken edindiği sosyal beceriler üzerinde durulmaktadır. İnsanlarla olan etkileşimi azalan bireyin doğa ve hayvanlar ile olan etkileşiminde edindiği sosyal beceriler metin içerisinde yerini almıştır. *Haritada Bir Nokta* metninde, köy ve şehir yaşamının insanlar üzerindeki etkisi bahsedildiği gibi, adanın insanların karakterleri üzerindeki etkileri üzerinde de yoğunlaşılmıştır. Bireylerin adadaki yaşamın etkisiyle vicdanlarından uzaklaştığı, haksızlıkların şehre göre daha çok yaşandığı ve bu haksızlıklara karşı durma yolunda bireyin mücadelesinin sonucunun vicdanla hesaplaşma olduğunun altı çizilerek sosyal beceri alanıyla ilişki kurulabilir niteliğe bürünmüştür. *İmece* metni, sosyalleşme, sosyal beceri kazanma ve toplumsal yaşam alanlarına cevap veren niteliktedir. İnsanların birlik içinde hareket etmesi, yardımlaşma konusunda sosyal beceri kazanmaları, bunu hiçbir çıkar gözetmeksizin yapmaları ve toplum içinde herkesin ihtiyaç ve gereksinimlerinde birbirlerine olan muhtaçlığı üzerine kurulmuş bir metindir. Türk kültürünün toplumsal birliğini yansıtması açısından da önemli bir yere sahip olan metin, öğrencinin birlik ve beraberlik duygusunu edinmesinde de aracı konumundadır. *Zeytinyağı Üretimi* dinleme metni, toplumların ekonomisinde üretimin önemli bir yere sahip olduğunu belirtirken insanların bu anlamdaki sosyal beceri kazanımı ve topluma faydalı olma olgusunu da hatırlattığından sosyalleşme becerisinin kazanımı ile ilişkili bulunmuştur. Kaldırımlar metni, bireyin gurbette yurduna olan özlemini anlatmasıyla kişinin nereye giderse gitsin kendi toplumunun bir parçası olduğunun altını çizmektedir. Bu yönüyle metin, öğrencide toplumsal kimlik bilincinin oluşturulmasını da sağlamaktadır. *Dilimiz Kuşatma Altında* metni, dilimizin kimliğimizin bir parçası olduğunun, toplumu oluşturan bir yapı taşı olarak korunması gereken bir olgu olduğunun altı çizilmekte ve buna yönelik olarak öğrencinin sosyal beceri kazanması beklenmektedir. Bu sosyal beceri, bireyin kimlik bilinci edinmesi üzerinedir. *Göç Destanı* metni ise, bir milletin oluşum sürecinde toplumun değerini aktarması, hükümdar seçiminin

dayandırıldığı değerleri anlatmasıyla toplumsallaşma bilincinin edinmesine destek niteliğinde bir metindir.

- *Dilimiz Kuşatma Altında* metni medya okuryazarlığı ile etkileşim içinde olan bir metindir. Metinde televizyonun dil üzerindeki etkisine ve reklamların dil kullanımındaki etkisine değinmesiyle medya ile etkileşim içindedir. Metin içerisinde bu tür bilgilerin verilmesi öğrencinin medyanın nasıl çalıştığını, medya mesajlarının nasıl oluşturulduğunu anlaması ve medyanın sosyal ve kültürel anlamda bireylerin yaşamlarını nasıl etkilediğini anlamlandırması noktasında önemlidir. Ayrıca bu tür metinler öğrencinin iletişim kabiliyetini de geliştireceği gibi, aynı zamanda bilgiye erişimin çeşitli medya araçları üzerinden nasıl sağlandığını ve bunlara yönelik mesajların doğruluğunun tespitinde nasıl bir bakış açısı kazanmaları gerektiğini de öğretecektir. Bu öğrencilerin eleştirel ve analitik yeteneklerinin geliştirilmesi noktasında da aracı konumundadır.
- *Kedi ile Fare, Atatürk'ü Gördüm, Uzay Giysileri, Karanlığın Rengi Beyaz, Robinson Crusoe, Kız Kulesi, Hava Kirliliği, Zeytinyağı Üretimi* metinleri dinleme- izleme metinleri olarak aynı zamanda görsel okuryazarlık alanıyla da ilişkilidir. Zeytinyağı Üretimi metni izleme becerisi odaklıyken diğer tüm metinler dinleme becerisi odaklı verilmiştir. Metni dikkatli dinleyerek not almaları ve etkinlikleri buna yönelik yapmaları üzerine direktiflerin bulunduğu metinler, sesli aktarımla öğrencilere sunulmaktadır. Bunların dışında, *Bilim İnsanı Öyküleri* metninin çizgi roman niteliğinde verilmiş olması o metnin görsel okuryazarlık alanıyla direkt olarak ilişkilendirilmesini sağlamaktadır. Bu tür metinlerin kullanımı öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinde de etkisi kayda değerdir. Görsel okuryazarlığın metinlerde kullanımı öğrencilerin soyut olan kavramları somutlaştırması noktasında önemli bir yeri vardır.
- *İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine (iyimser ve kötümser olma) , Kaşağı (dürüstlük), Bayrağımızın Altına (bayrak sevgisi, özgür olma duygusu), İnsanla Güzel (barış, kardeşlik), Kedi ile Fare (aç gözlülük), Ayaz'ın Definesi (dürüstlük) , Karanlığın Rengi Beyaz (empati kurma, merhamet duygusu geliştirme), Gündüzünü Kaybeden Kuş (merhamet duygusu)* metinleri değerler eğitimi veren öğrencinin etik/ ahlak bilinci kazanmasını sağlayıcı metinlerdir. Metinlerde etik ve ahlaki değerlerin aktarılması öğrencinin iyi ve kötü arasındaki ayrımı kavraması ve davranış bilinci kazanmasını sağlamaktadır. Metinlerde iyi ve kötü davranışlar sergileyen karakterlerin

sunulması öğrencilerin nasıl etik davranacaklarını göstermektedir. Nitekim etik ve ahlaki konuları metin içerişinde ele almak, öğrencin kendi değerleri üzerinde eleştirel düşünmelerini de sağlayacaktır. Bu kendi inançları üzerinde düşünerek farklı bakış açıları edinmesine olanak sağlayacaktır. Bu metinler, toplumun kabul edip reddettiği normları da yansıtabildiğinden öğrencinin içerisinde bulunduğu toplumun ahlaki ve etik normlarına uyum sağlaması noktasında da yardımcı rol oynamaktadır.

3.4.Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Anlama Becerileri Etkinliklerinin/ Sorularının Sosyal ve Beşerî Disiplinlerle İlişkisi

Bu bölümde ortaöğretim Türkçe 5., 6., 7. ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme becerilerine yönelik tasarlanmış olan etkinliklerin sosyal ve beşerî disiplinlerden hangilerine yer verdiğine dair analizler bulunmaktadır. Her bir etkinlikte ne istendiği, hangi soru kalıplarının kullanıldığı, hangi alt metin örneklerine yer verildiği; tablo, şekil, grafik gibi verilerin hangi amaçlar ışığında kullanıldığına dair ayrıntılı bir analiz yapılarak tablo hâlinde sunulmuştur. Bu analize geçmeden önce konumuzun temelini oluşturan etkinlik ve etkinlik tasarımının ne olduğuna dair değerlendirmenin yapılması da önem arz etmektedir.

Etkinlik, öğretim süreci içerisinde öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesine yönelik ders içi ve ders dışında uygulanan materyalleri kapsayan bir unsurdur. 2005 yılından beri Türk eğitim sisteminde etkinlik temelli öğretim uygulanmaktadır. Bu uygulamanın temelini güçlendiren yaklaşım ise yapılandırmacı yaklaşımdır. Öğrencinin bilgiyi ezberleyen değil bilgiyi kullanarak yeniden yapılandıran olması da etkinlikler aracılığıyla mümkün kılınabilmektedir. Ancak bu etkinliklerin, yaratıcılığı tetikleyen ölçüde olması gerekmektedir. Bunun tam tersi durum ise, öğrenenlerin salt bilgiyi ezberlediği bir süreci işaret edecektir. Öğrenciyi araştırmaya teşvik edecek olan hazırlık çalışmalarından, her bir beceri için tasarlanacak olan etkinliklerin bu araştırmaları pekiştirici, konu üzerinde düşündürücü ve yeni bilgilerin oluşturulmasında yaratıcı olması önem arz etmektedir. Anlama becerilerine yönelik tasarlanmış olan etkinlikler bu anlamda önemle üzerinde durulması gereken alanlardır. Çünkü öğrenci bilişsel ve duyuşsal düzeyde anladığı bilgiyi anlamlandırabilecek olup bu doğrultuda yazma ve konuşma becerilerinde yetkin örnekler sunabilecektir.

Etkinliklerin/soruların tüm sınıf düzeylerinde felsefe disiplininin ağırlıklı olarak eleştirel ve analitik düşünme, sonra ise yaratıcı düşünme mikro alanıyla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmamız kapsamında, etkinlikleri/soruları felsefe disiplini ile ilişkilendirirken Bloom Taksonomisi ve bilişsel düzeyleri esas alınmıştır. Özellikle üst bilişselliğe dayanan analiz etme, değerlendirme ve yaratma düzeylerine karşılık gelen etkinlikler/ sorular felsefe disiplini ile ilişkili olarak ele alınmıştır. Bloom Taksonomisi bilişsel süreçlerin farklı düzeylerini sıralarken (hatırlama, anlama, uygulama, analiz etme, değerlendirme, yaratma) ; eleştirel ve analitik düşünme, öğrencilerin bilgiyi anlama, analiz etme ve değerlendirme gibi becerileri ile ilişkili bilişsel süreçlere dayanmaktadır. Analitik düşünme, Bloom Taksonomisinin analiz kategorisi ile ilişkilidir. Analitik düşünmenin bir konuyu parçalarına ayırma, ayrılan parçaları inceleme gibi anlama süreçlerini ifade etmesi

aynı zamanda Bloom taksonomisinin düşünme becerilerinin temelini oluşturmaktadır. Eleştirel düşünme ise değerlendirme kategorisi ile ilişkilidir. Bir konunun derinlemesine incelenmesi, verilen bilgilerin analizi, bilginin sorgulanması eleştirel düşünmenin temelini oluşturmaktadır. Öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesi noktasında bir çerçeve sunan Bloom Taksonomisi, bu düşüncelerinin uygulanmasında eleştirel ve analitik düşünmeye bir temel oluşturmaktadır. Ayrıca sentez ve değerlendirme düzeylerinde yaratıcı düşünme ile bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin, öğrenci verilen bir konuyu değerlendirirken mevcut bilgiler üzerinden yeni fikirler üretebilir. Bu doğrultuda yaratıcı düşünme becerisi ön plana çıkar. Nitekim Bloom Taksonomisi, öğrencilerin bilişsel süreçlerini desteklemek için bir yol haritası sunar. Bu yol haritası sayesinde öğrenci edindiği bilgileri analiz edip değerlendirerek yaratma basamağına ilerleyebilir. Çalışma kapsamında da bu düşünce temel alınarak; etkinliklerin/ soruların felsefe disiplini ile olan bağlantısı Bloom Taksonomisinin analiz etme, değerlendirme ve yaratma basamakları çerçevesinde ele alınmıştır. Aşağıda yer alan 5- 8. Sınıflar anlama becerilerine ait etkinlikler/sorular felsefe disiplini ile ilişkilendirilirken Bloom Taksonomisi temelinde ele alınmıştır:

3.4.1. 5. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tablo 3.19.

5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tema	Metinler	Anlama Becerilerine Yönelik Etkinlikler		Disiplin& Mikro Alanlar
TEMA 1: BİREY VE TOPLUM	Memleket İsterim	1	Bu etkinlikte, a maddesinde " günaydın, merhaba, iyi günler" söz öbeklerine yer verilerek bunların günlük yaşamda nasıl kullanıldığına dair soru görsellerin incelenmesi şartıyla yöneltilmiştir. B maddesinde ise, günlük hayatta insanlarla iletişi kurarken kullandıkları kelimelerin ve sözlerin neler olduğuna dair bir soru yöneltilmiştir. Bu etkinlikte öğrencilerin günlük hayatta sürekli kullandıkları sözcüklerinin kullanımına dair bir gözlem yapmaları beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik iletişim disiplini ile ilişkilidir.	*İletişim*- İletişim Becerisi/ *Görsel ve İşitsel Sanatlar*- *Görsel Okuryazarlık*
		2	Bu etkinlikte, anlamları verilen kelimelerin şiirden hareketle bulunarak bulmacaya yerleştirilmesine yönelik bir çalışmaya yer verilir. Etkinlikte yer alan *" ülke; tarıma elverişli olan, sınırlı ve belirli toprak parçası; içinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk ve uzay, sema"* gibi anlamlar diğer disiplinlere ait derslerde de yer alması açısından kayda değerdir. Burada öğrencilerin verilen anlamlardan yola çıkarak şiirde verilen bulmacaya uygun kelimeleri bulmaları beklenmektedir. Öğrenciler, öğrendikleri bilgileri kullanarak uygulama becerisi geliştirmektedir	*Coğrafya*- *Beşerî Coğrafya*
		3	Bu etkinlikte metne yönelik sorular yer almaktadır. " Şairin istediği memleketin doğası nasıldır? Şairin hayalindeki memleketin doğası nasıldır?" soruları metinde cevabı olan sorular olmakla birlikte; " Şiirde geçen kardeş kavgası bir nihayet olsun sözünden ne anlıyorsunuz? Şairin isteklerine katılıyor musunuz? neden?" soruları ise öğrenciyi eleştirel ve analitik düşünmeye sevk edici sorulardır. Nitekim verilen bu sorular, öğrencilerden metnin dersin anlamlarını kavramalarını, yaratıcı yorumlar yapmalarını ve verilen malzemeyi analiz etmelerini istemektedir. Bu da analiz etme ve değerlendirme basamakları ile ilişkilidir.	*Felsefe* - *Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		4	Bu etkinlikte okunulan şiirden örneklerle birlikte neden beğenilip/ beğenilmediğine dair açıklama istenilir. Bu etkinlikte öğrencilerin	*Felsefe* - *Eleştirel ve*

		düşünme becerilerini kullanmaları ve şiir ile ilgili kendi düşüncelerini aktararak bir değerlendirme yapmalarını istemektedir. Bu noktada etkinlik değerlendirme basamağı ile ilişkili olup aynı zamanda eleştirel ve analitik düşünme mikro alanıyla da ilişkilidir.	*Analitik Düşünme Psikoloji - Duygusal Zekâ Gelişimi*
	5	Bu etkinlikte şiirin konusu ve ana duygusunun ne olduğuna dair bilgi istenir.	*Edebiyat - Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	6	Bu etkinlikte; başlık ve içerik hakkındaki görüşün boşluklara doldurulması istenilir. Her ne kadar yazma etkinliği olarak gözlemlense de, şiirin anlamlandırılması noktasının ölçümlenmesinde önemlidir. Beğeniler, kişinin psikolojik durumu ile ilişkilidir. Bu soru öğrencilerin şiirin başlığı ve içeriği hakkındaki görüşlerini değerlendirmelerini istediği için değerlendirme basamağı ile ilişkilidir. Ayrıca şiirin anlamını değerlendirirken beğenilerin kişinin psikolojik durumuyla ilişkilendirilmesi istenmiştir. Bu öğrencilerin kendi düşüncelerini analiz etme sürecini içerdiğinden dolayı değerlendirme basamağı ile ilişkili bulunmuştur. Bu noktada etkinlik sorusu eleştirel ve analitik düşünme mikro alanıyla ilişkilidir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Psikoloji - Duygusal Zekâ Gelişimi*
	8	Okunulan metinle ilgili görsellerin seçimine yönelik bir etkinliktir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar- Görsel Okuryazarlık*
	9	Bu etkinlikte şiirden alıntılanan dizelerde kırmızı renkle gösterilen kelimelerin anlamlarının sorgulanması istenmiş, bunların akıllara gelen ilk anlamlarda kullanılıp kullanılmadığına dair çıkarım yapılması beklenmiştir. Burada öğrenciden verilen bilgileri analiz etmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda etkinlik sorusu, analiz etme basamağı ile bağlantılı olup felsefe alanıyla ilişkili bulunmuştur.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Hoşça Kalın, Güle Güle	2	Bu etkinlikte anlamı bilinmeyen kelimeler hakkında tahminde bulunma ve doğruluğunun sözlük üzerinden tespiti talep edilmiştir.	
	3	Bu etkinlikte metinden hareketle cevaplanması beklenen sorulara yer verilmiştir. İlk beş soru metin üzerinden cevaplanması mümkün olan sorulardır. Ancak, "Telefonda konuşurken kullandığınız kelimelere dikkat ediyor musunuz? Neden?" sorusunda öğrenciyi kendi iletişim alışkanlıklarını değerlendirmeye, analiz etmeye yönlendirme söz konusudur. "Yazar, metindeki bu tür konuşma hatalarına neden	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji – Sosyalleşme ve*

		dikkat çekiyor olabilir?" sorularında öğrenciyi eleştirel ve analitik düşünmeye sevk edici unsurlara yer verilir. Bu soru yazarın metindeki niyetini anlamaya ve eleştirel düşünmeye yönlendirdiği için değerlendirme basamağına işaret etmektedir. Bu yönleriyle etkinlik soruları felsefe alanıyla ilişkili düşünülmüştür. Aynı zamanda etkinlikte yer alan konu kapsamında öğrenciden günlük yaşamıyla bütünleştirirken, sosyal yaşamına dair örneklendirmelere yer vermesi beklenir. Bu da etkinliği sosyoloji alanıyla ilişkili kılmıştır.	*Sosyal Beceri/ İletişim-İletişim Becerisi*
	4	Metnin konusunun ve ana fikrinin talep edildiği etkinliktir. Metnin içeriğinin anlaşılması, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi söz konusu olduğundan değerlendirme basamağı ile ilişkili bulunmuştur.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	5	Metinden alıntılamanın yapıldığı bu etkinlikte; yazarın kendi fikrini neden bir dizi örneği ile açıklandığı öğrenciden talep edilmiştir. Burada öğrenciden metnin ötesine geçerek içeriğini analiz etmesi ve metnin yazarının düşüncelerini anlamaları beklenmektedir. Bu bağlamda etkinlik, analiz basamağında yer almaktadır.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	6	Bir telefon kullanma kılavuzu verilerek incelenmesi ve buna yönelik soruların cevaplanmasını içeren bir etkinliktir. Kılavuzda yer alan bilgilerin anlamlandırılmasının hedeflendiği etkinlikte, "Oyuncaklarınızın kullanma kılavuzlarını okuyor musunuz?" şeklinde de bir soru yöneltilerek gerçek yaşam olgusuyla düşüncenin somutlaştırılması talep edilmektedir. Bu soru sayesinde öğrencilerin öğrenilen bilgileri günlük hayata nasıl aktarabileceklerini düşünmeleri sağlanmaktadır.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	7	Metinden alıntılama yapılarak altı çizili kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarına yönelik çıkarımda bulunmaları talep edilir. Bu etkinlik, öğrencilerin metni anlamlandırmasına ve analiz etmesine olanak tanımaktadır. Altı çizili kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarına yönelik çıkarımda bulunmaları onları analiz basamağına taşımaktadır.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir	3	Etkinlikte salonda oturan iki ailenin resmedildiği bir görsele yer verilerek, görselin öğrencide çağrıştırdığı duygu ve düşüncelerin yorumlanması beklenmektedir. Görselin öğrencide çağrıştırdığı duygu ve düşüncelerin yorumlanması, görsel verinin analiz edilmesine yönlendirdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Kültür Bilimi-Millî Kültür Bilinci*

			Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık
	4	Metinden hareketle cevaplanabilecek soruların yöneltildiği bir etkinliktir. Konukseverlik olgusu üzerine önceki bilgilerin sorgulandığı ve metni okuduktan sonra bu hususta edinilen bilgilerin pekiştirilmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir. Edinilen bilginin yorumlanması ve değerlendirilmesi ve yeni bilgiler ile ilişkilendirilmesi söz konusudur.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	6	Bu etkinlikte "Türk Konukseverliğine Tarihsel Bir Örnek: Köy Odaları" adlı bir metne yer verilmiştir. İnternet sitesinden alınan metin üzerinden internetten alınan bilgilerin güvenirliği ve doğruluğunun sorgulanmasına yönelik metin sorularına yer verilmiştir. Köy odaları geleneği, toplumsal bir norm olmakla birlikte millî tarihe dair değerleri de bünyesinde barındıran bir olgudur. Eser, bu yönüyle disiplinler arasıdır. Öğrencilerin verilen bilgilerin güvenirliğini değerlendirmesi analiz basamağı ile ilişkili olup felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Tarih- Tarihsel bir olgu olarak toplumsal Normlar / Kültür Bilimi-Millî Kültür Bilinci*
	7	Etkinlik, metinde geçen kelimelerden alıntılama yapılarak anlam özelliklerinin belirlenmesi; bu kelimelerin metindeki anlamından farklı olacak şekilde bir cümle içinde kullanılması yönündedir. Yazma etkinliği olarak da değerlendirilebilecek nitelikte olmakla beraber; okuduğunu anlama ve yeniden anlamlandırma hususunda da ele alınabilir. Etkinlikte yer alan sorular öğrencilerin metni derinlemesine inceleme, kelimelerin anlamını kavrama ve yaratıcı bir şekilde kullanma becerilerini ölçmektedir. Metinde geçen kelimelerden alıntılama yaparak anlam özelliklerinin belirlenmesi değerlendirme ve yaratma basamakları ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
İlk Ders (Dinleme /İzleme Metni)	1	Bu etkinlikte dinlerken önemli görülen yerlerin not alınması ve bunlardan hareketle sorulan soruların cevaplanması istenmiştir. Anlatılan olayın kimin başından geçtiği, nerede, ne zaman yaşandığı gibi metinden hareketle cevap verilebilecek sorulara yer verilmiştir. Yazarın okulla ilgili anısını anlatma sebebi ve Munise'nin yazarı hangi yönde etkilediği soruları da yorumlamaya dayalıdır. Ancak burada etkilenen yazar mı yoksa karakterin kendisi mi, bu hususun gözden geçirilmesi gerekmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*

2	Kelimelerin anlamlarına dair tahminde bulunma, anlamlandırma etkinliğidir.	*Edebiyat- Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
3	Dinlenilen metinden hareketle verilen bilgilerin doğru veya yanlış olduğunu belirleme etkinliğidir. Öğrencilerin metni değerlendirme ve analiz becerilerini gerektiren bir etkinlik olmasından dolayı analiz basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
4	Dinlenilen metinde geçen "hocanım" kelimesinin yerine günümüzde kullanılan terim sorulmuş ve yazarın bu yazım şeklini neden tercih ettiği belirtilmiştir. Metnin incelenmesi ve yazarın dil tercihlerinin değerlendirilmesini içerdiğinden analiz basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji- Dış dünya ve sosyolojik olgular*
5	Etkinlik metin başlığının içerikle olan uyumuna yönelik olmakla birlikte, dinlenilen metne konulabilecek başlıklar ve neden bu başlıkların tercih edildiğine dair görüş bildirimi talep edilmiştir. Öğrencilerin metni değerlendirme ve yorumlama yeteneklerini ölçen bu etkinlik değerlendirme basamağında olup felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Metin ve başlık uyumu yapı ve içerikle ilgilidir. Metin bir romandan alıntılama yapılmış olup Feride'nin öğrencisi Munise ile ilk karşılaşmasını konu edinmektedir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
7	Dinlenilen metinde duygu belirten kavramlara örnek verilmesi istenmiştir. Bu da dinlediğini anlama ve anlamlandırma etkinliğidir. Aynı zamanda etkinlik öğrencilerin yorumlama yeteneğini ölçtüğü için değerlendirme basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Psikoloji- Duygusal Zekâ Gelişimi*
10	Dinlenilen metni çizgi film olarak izlemek ister miydiniz? sorusu ile başlayan etkinlikte izlenen filmlerden farklı anlamlar çıkarıp çıkaramadıkları ölçülmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin metnin anlamını görsel olarak nasıl algıladıklarını ve bu algıyı metin ile nasıl ilişkilendirdiklerini belirleyen etkinlik değerlendirme basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Görsel ve İşitsel Sanatlar- Görsel*

			Okuryazarlık
		12 Görsel sunularak beden dili üzerinden duygularını ifade biçimleri hakkında çıkarım yapmaları istenmiştir. Öğrencilerin görsel ipuçları kullanarak duyguları yorumlamasına dair becerinin ölçüldüğü etkinlik değerlendirme basamağındadır.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
TEMA 2: MİLLİ MÜCADELE ve ATATÜRK	**Mustafa Kemal'in Kağnısı**	1 Şiirde yer alan kağnı, ulu, nazar, cephe, yas, mahzun, çarık gibi kelimelerin anlamlarıyla eşleştirilmesi istenmiştir. Bu kelimeler, millî tarihi oluşturan unsurları içermektedir.	*Tarih- Millî Tarih Bilinci / Kültür Bilimi-Halkbilimi Unsurları (Folklorik Ögeler)*
		2 Metne yönelik oluşturulan sorulardan oluşmaktadır. İlk dört soru metin içerisinde cevabı direk olarak bulunabilen referanslı sorulardır. Ancak 5. Soruda " inliyordu dağın ardı, yasla" sözüyle anlatılmak istenenin ne olduğu sorulmuştur. Bu soru öğrencilerin şiirdeki derin anlamı anlama ve bu anlamı tarihsel bir bağlam içinde değerlendirme becerilerini ölçerken aynı zamanda değerlendirme basamağında olup felsefe alanıyla da ilişkilidir. Burada şiirdeki anlamın ardında gizlenen tarihi hikâyenin sorgulanması esastır. Tarihi bilgileri ile şiirdeki anlamın örtüştürülmesi öğrenciden beklenebilir. O dönemde yaşanan zorlukların nasıl aşıldığı üzerinden; günlük hayatta sorumluluklarını yerine getirirken karşılaştıkları zorluklara nasıl çözümler üretildiği öğrenciden talep edilir. Bu da beraberinden öğrencinin eleştirel düşünmesini gerektirmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Tarih- Millî Tarih Bilinci*
		3 Şiirin çağrıştırdığı kavramlar ve hissettirdiği duygulardan hareketle şiirin ana duygusunun ne olduğu sorulur.	*Edebiyat-Estetik Haz / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi*
		4 Şiirin kahramanına dair fiziksel ve kişisel özelliklerinin saptanması beklenir. Öğrenicinin bu etkinlikte şiirin kahramanını analiz etmesine ve karakter hakkında çıkarım yapmasına dayalı bir ölçme gerçekleştirilmekte olup bu analiz basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı,*

			içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak
	9	Savaş dönemine at iki görsele yer verilerek görsellerde dikkat çeken unsurların neler olduğu; görsellerle şiir arasında nasıl bir bağ olabileceği talep edilir. Öğrenicinin burada görsel ipuçlarını kullanarak şiirin temasını ve anlamını ölçerken anlama becerilerini kullanması buna dair becerisinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Etkinlik değerlendirme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	1	Metnin ders kitabında yer alan görsellerinin incelenerek, metin görselleri üzerinden içeriğin tahmin edilmesi beklenir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	3	Deyimlerin anlamlarının cümlenin bağlamından hareketle tahmin edilmesi beklenir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Dumlupınar Savaşı	5	Metinden hareketle sorulan ilk dört soru metin içinde cevabı bulunan sorulardır. Ancak metinden hareketle dönemsel ve toplumsal yapıyla ilgili çıkarımda bulunması öğrenciden beklenir. Bunu metinden örneklerle açıklaması beklenerek de anlama yetkinliği ölçülür. Bu etkinlik öğrencilerin metinden çıkarımlar yapma ve metindeki yapılarla bu çıkarımları ilişkilendirme becerilerini ölçerken analiz basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular*
	7	Okunulan metinle ilgili üç soru hazırlaması ve bu soruların yöneltilmesi beklenir. Bu etkinlik öğrencilerin metni değerlendirme ve kendi düşüncelerini ifade etme becerilerini ölçmeye yönelik olup değerlendirme basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
6 Mart 1915 Gecesi	1	Anlamları verilen kelimelerin bulunarak bulmacaya yerleştirilmesi talep edilir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	3	Soruların tamamı metin içerisinden hareketle cevaplanabilecek	*Edebiyat-*

	niteliktedir.	*Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
4	Okunulan metinde bazı kelimelerin neden koyu olarak belirtildiği ve bunların ne gibi bir katkısının olabileceğine dair sorular yer alır. Buradaki amaç, koyu yazılan kelimeler üzerinden metnin ana konusunu oluşturan unsurların öğretilmeye çalışılmasıdır.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
5	Olay, olayın geçtiği yer, olayın geçtiği zaman, kahramanlar ve anlatıcı üzerinden bir hikâye haritası oluşturması beklenir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
8	Metinle etkinlikte verilen Çanakkale şiirinin biçim ve tür yönünden karşılaştırılması beklenir. Bu etkinlik, öğrencilerin şirin biçim ve türü hakkında bilgi edinme ve diğer türler ile karşılaştırma yapma becerilerini ölçtüğü için analiz basamağı ile ilişkilidir.	*Edebiyat-Metnin Yapısal Özelliklerini Ele Alma / Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme*
12	Görsellerin incelenerek öğrencide uyandırdığı duyguların neler olduğuna dair bilgi paylaşımı beklenir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi*
13	Bu etkinlik hem yazma hem de okuma etkinliği olarak betimlenebilir. Çanakkale Savaşı ile ilgili filmlerin afişleri verilerek film afişi hazırlamaları, film içeriği düşünmeleri ve ona bir isim vermeleri beklenir. Görsellerin okunması bağlamında okuma becerisi yetkinliğinde de düşünülebilir. Bu etkinlik öğrencilerin yaratıcılık ve analiz becerilerini ölçmeye yönelik olduğundan yaratma ve analiz basamakları ile ilişkili bulunmuştur.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*

Bir Temmuz Gecesi (Dinleme/ İzleme metni)		
1	Metni dinlerken önemli bulunan yerlerin not alınması talep edilir. Bu değerlendirme basamağı ile ilgili olup felsefe alanıyla ilişkili bulunmuştur.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar- Görsel Okuryazarlık*
2	*Baygın, sızı, olağanüstü, gergin, birlik* kelimelerin anlamlarının tahmin edilmesi ve sözlük üzerinden kontrolünün sağlanması talep edilir. Kelimelerin anlamlarını anlama ve onları metindeki bağlamda yerine koyma becerisi geliştirdiğinden analiz basamağında ele alınabilir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
4	Dinlenilen metne göre cümlelerin doğruluğu veya yanlışlığının saptanması beklenir. Öğrenicinin bu etkinlikte metindeki detayları hatırlama ve bunlar hakkında çıkarımlar yapma yeteneğini kullanması beklenir. Bu analiz basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
5	Dinlenilen metinle ilgili üç soru hazırlanması ve cevaplanması beklenir. Öğrenici burada metinden edindiği bilgileri kullanarak yeni sorular oluştururken aynı zamanda bunlara mantıklı cevaplar verebilmelidir. Bu da hem değerlendirme hem de sentez (yaratma) basamağını içerdiğinden eleştirel ve analitik düşünce ile ilişkilidir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
6	Olayın geçtiği yer, olay, zaman, konu, ana fikir, kahramanlar ve anlatıcı alt başlıkları hâlinde verilen boşlukların hikâye haritası olarak tamamlanması beklenir. Bu etkinlik, metinden alınan bilgileri analiz etme ve bunları bir bütün olarak değerlendirme yeteneğini ölçerken sentez ve değerlendirme basamağı ile ilişkili olarak ilerlemektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Edebiyat / Görsel ve İşitsel Sanatlar- Görsel Okuryazarlık*
7	Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk'ta geçen sözlerinden hareketle; 15 Temmuz'da Türk milletinin gösterdiği kahramanlığın yorumlanması beklenir. Bu etkinlik de değerlendirme ve analiz düzeyindedir. Metinden alınan bilgileri yorumlama, kendi düşüncelerini oluşturma yeteneğini ölçmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Tarih- Millî Tarih Bilinci*

		8	Sloganlı görseller verilerek 15 Temmuz Gecesi ile ilgili bir slogan hazırlaması beklenir. Görsellerden hareketle yeni bir ürün ortaya koyma ve yaratıcılık gerektiren bir etkinliktir. Bu yönüyle yaratma basamağındadır.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Tarih- Tarihsel bir olgu olarak toplumsal Normlar / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
TEMA 3: DOĞA VE EVREN	**Bu Nehir Bizim**	1	Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamları ile eşleştirilmesi beklenir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		2	Metinden hareketle soruların cevaplanması beklenir. “ Furkan ve arkadaşlarının girişimlerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Açıklayınız” sorusu anlamlandırmaya dayalıdır. Metinden alınan bilgilerin yorumlanarak bunlara dayalı soruların cevaplanması talep edildiğinden değerlendirme basamağında bir etkinliktir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		3	Metinde geçen Furkan, Ömer ve Sinan Bey olmak üzere üç kahramanın benzer ve farklı yönlerinin karşılaştırılması istenerek bir karakter analizi yapmaları öngörülmüştür. Birbiriyle ilişkili veya ayrı yönlerini belirlemek için de birbiri içine geçmiş yuvarlak grafiklerden yararlanılmıştır. Metindeki karakterlerin özelliklerinin belirlenmesi, karşılaştırılması ve analiz edilmesine dayalı becerileri içeren etkinlik hem analiz hem de değerlendirme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Psikoloji-Karakterlerle Özdeşim Kurma*
		4	Etkinlikte verilen soruların metne göre cevaplanması beklenir. Metinden direk olarak alımlama yapılmayan anlamlandırmaya dayalı olan sorular üzerinden metnin türünün belirlenmesi beklenir: - Okuduğunuz metinde olay mı anlatılıyor yoksa bilgi mi veriliyor?	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-*

		- Okuduğunuz metinde anlatılanlar gerçek olabilir mi? - Okuduğunuz metinde anlatılanlar, yazarın kendi kurguladığı bir olay mıdır? Değerlendirme basamağında bir etkinlik olarak kabul edilebilir.	*Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	6	Verilen görsellerden hangilerinin okunulan metinle ilgili olduğuna dair işaretleme beklenir. Bu etkinlik metindeki bilgileri görsellerle ilişkilendirme ve doğru çıkarımlar yapma becerisi içerdiğinden uygulama basamağında nitelendirilebilir. Bu yönüyle de eleştirel ve analitik düşünme mikro alanıyla ilişkilidir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	7	Okunulan metnin değerlendirilmesi, beğenilen ve beğenilmeyen yönleriyle açıklanması beklenir. Bu etkinlik, metnin güçlü ve zayıf yönlerinin değerlendirilmesi ve bu değerlendirmelerin açıklanmasına dair becerileri içerir. Bu da değerlendirme basamağında bir etkinliktir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	8	İnternet sitesi üzerinden alınan bilginin güvenirliği, araştırma yapılırken hangi sitelere bakıldığı ve bu sitelerin güvenilirliğinin nasıl ölçüldüğüne dair sorular yöneltilir. Bu etkinlik doğru kaynaklara nasıl ulaşılacağı konusunda bilgi sahibi olma becerisi gerektirdiğinden değerlendirme basamağıyla ilişkilendirilebilir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji – Sosyalleşme ve Sosyal Beceri*
	9	Verilen cümleler üzerinden; - Cümlelerden hangilerinin doğruluğu ya da yanlışlığı araştırılabilir olduğu - Cümlelerin hangilerinin kişisel görüş içerdiği - Metin içerisinde kişisel görüş içermeyen cümlelerin neler olduğu ve iki cümle örneğinin yazılması talep edilir. Bu etkinlik metindeki cümlelerin incelenmesi, doğruluklarının araştırılması ve buna dair öğrencilerin kişisel görüşlerini belirlemesine yönelik olmakla birlikte analiz ve değerlendirme düzeyinde kabul edilebilir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Okland Adası	1	Metin okunurken akla gelen soruların not edilmesi beklenir. Değerlendirme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik*

			Düşünme
	2	Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarıyla eşleştirilmesi beklenir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	4	Soruların okunulan metne göre cevaplanması beklendiği gibi, üzerinde kendi fikirlerini beyan edebilecekleri sorulara da yer verilir: Kendi çevrelerinde bulunan alışveriş mekânları ile metindeki yerlerin karşılaştırılması beklenir. Başka ülkelerde yaşayan insanların yaşantılarının veya dillerinin neden merak edildiği sorgulanır Kültürlerarası etkileşimin sağlanmasında yabancı dil bilmenin önemli olup olmadığına dair görüş beklenir. Bu etkinlik, metindeki konularla kendi deneyimlerini ve düşüncelerini ilişkilendirme ve bu ilişkileri analiz etme becerisi gerektiren bir etkinliktir. Bu yönüyle etkinlik değerlendirme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji – Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular / İletişim-İletişim Becerisi*
	5	"Beton binaların soğukluğunu kırmak" sözüyle anlatılmak istenenin ne olduğu ve buna benzer sözlerin anlatıma olan katkılarının neler olduğunun açıklanması beklenir. Etkinlik, metaforik ifadelerin anlamını çözme ve bu tür ifadelerin iletişimdeki etkisini değerlendirme becerisi gerektirdiğinden değerlendirme basamağında düşünülebilecek bir etkinliktir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	7	Metinden alınan cümlelerin hangilerinin kişisel görüş bildirdiğini belirtmesi beklenir. Metinden alınan ifadelerin nesnel olup olmadığını sorgulama becerisi gerektiren etkinlik değerlendirme ve analiz basamağında bir aktiviteye işaret etmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Deprem	1	Anlamını bilmedikleri kelimeleri metin içerisinden seçerek sözlükten araştırmaları ve öğrendikleri bu kelimeleri cümle içerisinde kullanmaları talep edilir. Bu etkinlik metnin anahtar kelimelerini belirleme sürecinde öğrencilere rehberlik ederken aynı zamanda öğrencilerin kelime dağarcığını genişletme ve anlamlandırma becerilerini de geliştirici niteliktedir. Bu etkinlik bu yönüyle uygulama basamağına işaret etmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	2	Etkinlik, metinden direk olarak bulunabilecek cevapları içeren sorulardan oluşmaktadır. 4. Soru metinde gerçekleşen olgunun değerlendirilmesi ile ilgilidir. Bu noktada eleştirel bir düşünme öğrenciden beklenmektedir. Çünkü etkinlik, metindeki olay ya da	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*

	olguların analiz edilmesine yöneliktir.	
3	Metindeki kahramanlar, olay, yer, zaman ve anlatıcı olmak üzere temel unsurların verildiği çizelge üzerinden metnin incelenmesi talep edilir. Bu etkinlik, metnin yapısal ve içeriksel öğelerini anlama becerisini geliştirmeye yönelik bir etkinliktir. Öğrencilere metnin temel unsurlarını belirleme becerisi kazandırır. Metnin yapısal öğelerini tanımlama, ilişkilendirme ve analiz etme yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan bu etkinlik analiz ve değerlendirme basamağına işaret etmektedir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
5	Deprem hareketliliğinin anlatıldığı bir grafik verilerek buna dair soruların cevaplanması talep edilir. Öğrencilerin görsel verileri analiz etme, yorumlama gibi becerilerini geliştirmeye yönelik bir etkinliktir. Bu yönüyle etkinlik uygulama basamağına işaret etmektedir. Sunulan grafik üzerinden bilgi çıkarılarak soruları cevaplama sürecinde öğrencilerin kavrama becerilerini de güçlendirmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Coğrafya-Görsel Malzemelerle Coğrafya / Görsel Okuryazarlık*
1	Şiiri dinlerken etkilendikleri dizeleri not almaları talep edilir. Bu etkinlik, öğrencinin gözünden şiirin nasıl anlamlandırıldığını betimlemek adına elverişlidir. Etkinlik, öğrencilerin şiiri dinlerken hangi dizlerinin etkileyici olduğunu belirleme ve neden etkileyici olduğuna dair açıklama yapabilme yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan bir etkinliktir. Bu yönüyle değerlendirme basamağına işaret etmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Edebiyat-Estetik Haz / Görsel Okuryazarlık*
2	Sözlük anlamları verilerek kelimelerin neler olduğuna dair boşlukların doldurulduğu etkinlik, bir kelimenin ya da kelime grubunun anlamlandırılması ve metne kattığı değerin betimlenmesi açısından elverişlidir. Öğrencilerin yeni kelimelerin anlamlarını öğrenme ve bu kelimeleri metin bağlamında kullanma becerilerini geliştirmeyi amaçlayan etkinlik uygulama basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*

Sakın Kesme (Dinleme / İzleme metni)

	3	Metne dayalı soruların yer aldığı etkinlikte, 4. Soruda "Mirasımı artır" sözüyle anlatılmak istenenin ne olduğuna dair bir çıkarım sorusu yer almaktadır. Bu soru hem metinle hem de sunulan hazırlık çalışmalarıyla desteklenebilecek nitelikte olmakla birlikte bir önceki metinlerde de doğayı ve çevreyi koruma olgusu yer aldığından öğrencilerin bilgilerini bütüncül bir şekilde sunmasına da olanak sağlayacaktır. Bu yönüyle etkinlik değerlendirme ve analiz basamaklarına işaret etmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	4	Dinlenilen şiirin ana duygusunun ne olduğu talep edilir. Şiirin içeriğinin anlaşılması ve ana duygusunu çıkarma becerilerini geliştirmeyi amaçlayan etkinlik değerlendirme basamağına işaret etmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Görsel Okuryazarlık / Edebiyat- Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	5	Şairin nasıl bir yurt hayal ettiğine dair resim çizmesi beklenir. Öğrencilerin görsel bir ifade kullanarak şiirde anlatılan kavramları yorumlaması ve yeniden oluşturmasına dayalı beceri kazandırmayı amaçlayan etkinlik görsel okuma mikro alanıyla ilişkilidir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar - Görsel Okuryazarlık*
	7	Görselle birlikte verilen " Yaş kesen, baş keser" sözünden hareketle söylenebilecek diğer sözler üzerinde düşünmeleri beklenir. Bunun için öğrencinin verilen sözü anlamlandırması, kelime kullanımlarındaki mecazı çözümlemesi ve verilmek istenen mesaja istinaden başka hangi sözlerin bunun yerine kullanılabileceğini tanımlaması gerekecektir. Öğrencinin verilen ifadeyi anlama, alternatif ifadeler üretme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan etkinlik analiz etme ve değerlendirme basamaklarını içermektedir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar - Görsel Okuryazarlık Görsel Okuma / Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
TEMA 4: MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ **Kilim**	2	Sorular metinden hareketle cevaplanabilecek nitelikte verilmiştir. 5. soruda " aşkı dokudum kilime" sözüyle anlatılmak istenenin ne olduğu sorulmaktadır. Öğrencilerin metindeki ifadeleri anlama ve yorumlama yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan etkinlik değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülebilir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Yaratıcı*

		Düşünme
3	Şiirde kilimin nelere benzetildiği ve öğrencilerin şair olsalardı kilimi neye benzetecekleri hususunda sorular bulunur. Öğrencilerin şiirde geçen metaforları anlamasına ve yorumlamasına dayalı yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan etkinlik değerlendirme ve analiz düzeylerine işaret etmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Yaratıcı Düşünme*
4	Kilimle ilgili yazılan bir deneme örneğiyle şiir arasında tür ve biçim özellikleri bakımından karşılaştırma yapmaları istenmiştir. Öğrencilerin farklı metin türleri arasında karşılaştırma yaparak yapısal özelliklerini değerlendirmeye dayalı becerilerinin geliştirilmesini amaçlayan etkinlik değerlendirme ve analiz basamaklarına işaret etmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
7	Müzeler hakkında bilgilendirmelerin yapıldığı site görsellerinden hareketle, metinlerin ortak özelliklerinin ne olduğuna ve bu metinlerin bu şekilde düzenlenme sebebinin ne olduğuna dair açıklama beklenmektedir. Öğrencilerin görsel ve yazılı metinleri karşılaştırma, ortak özelliklerini belirlerken bunların metin üzerindeki etkisini değerlendirme becerisi kazandırmayı amaçlayan etkinlik değerlendirme ve analiz basamaklarına işaret etmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Coğrafya - Müze Eğitimi*
2	Metne yönelik soruların yer aldığı etkinlikte 4. Soruda "dönemin siyasi ve sosyal özellikleriyle ilgili hangi bilgilere ulaşabilirsiniz?" yöneltilerek tarih disipliniyle bir bağ kurulmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin metni analiz ederken tarihle ilgili bilgilere ulaşmasını, bu bilgileri değerlendirerek metinle etkileşim içinde olma becerilerini geliştirmeyi amaçlayan etkinlik değerlendirme basamağına işaret etmektedir.	*Tarih / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
3	Okunulan metinle ilgili üç soru hazırlanarak cevaplanması talep edilmiştir. Bu etkinlik değerlendirme basamağına işaret etmektedir. Çünkü bu etkinlikte, öğrencilerin metni analiz etme, çıkarımlar yapma ve metinle ilgili eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
4	Okunulan metnin konusunun ve ana fikrinin yazılmasına yönelik bir yazma etkinliği olarak verilmiştir. Etkinlik analitik okumayı gerektirdiğinden bir yönüyle okuma etkinliği olarak da ele	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik*

		alınabilecek niteliktedir. Öğrencilerin metni analiz ederek ana fikirleri belirleme ve metni eleştirme yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan etkinlik analiz ve değerlendirme basamaklarına işaret etmektedir.	*Düşünme*
	5	Okunulan metnin olay, olayın geçtiği yer, olayın geçtiği zaman, kahramanlar ve anlatıcı unsurlarına göre incelenmesi ve oluşturulan hikâye haritası grafiğinin doldurulmasına yönelik bir etkinliktir. Öğrencilerin metnin yapısal öğelerini belirleme, ilişkilendirme ve analiz etme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan etkinlik analiz basamağına işaret etmektedir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Görsel Okuryazarlık*
	1	Etkinlik okuma sırasında yöneltilen soruların cevaplarının tahmin edilmesine yöneliktir. Etkinlik öğrencilerin bilgiyi kullanıp bir sonuca ulaşmalarını ve buna dair değerlendirme yapmalarını içerdiği için değerlendirme basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Boğaç Han	3	Metnin, "yer, zaman, olay, şahıs ve varlık kadrosu" bakımından incelenmesine yönelik bir etkinliktir. Metnin farklı yönlerini anlamaya yönelen bu etkinlik, öğrencilerin metni parçalara ayrılarak farklı ögelerini anlamalarına ve incelemelerine yönelik olup analiz basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	4	Metne yönelik soruların yer aldığı etkinlikte sadece 5. soruda Türklerin hangi geleneklerinin metinde geçtiğine dair bir soru yer almaktadır. Metne yönelik bir değerlendirme içerdiğinden değerlendirme basamağına karşılık gelmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Tarih- Millî Tarih Bilinci / Sosyoloji – Toplumsal Yaşam / Kültür Bilimi- - folklorik öğeler*
	7	Kırgız Türklerinin Manas Destanı'ndan alınan bir bölümün yer aldığı metin verilerek buna yönelik sorular öğrencilere yöneltilmiştir. İsim	*Felsefe - Eleştirel ve*

		verme geleneğinin anlatıldığın metin ile Boğaç Han metnindeki isim verme geleneğinin karşılaştırılmasına yönelik soru yöneltilmiştir. "Kültürel farkındalık oluşturma amacıyla farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olmak neden önemlidir?" gibi bir soru yöneltilerek öğrencinin çoklu düşünmesi amaçlanmıştır. Soru kültürel farkındalık hakkında düşünmeye yönelttiği için kültür bilimi disiplini ile ilişkilidir. Bu etkinlikte, öğrenciler farklı bilgileri birleştirerek yeni bir anlayış geliştirmeye çalışmaktadır. Bu yönüyle değerlendirme ve yaratma basamağına denk gelmektedir.	*Analitik Düşünme Tarih- Millî Tarih Bilinci / Sosyoloji – Toplumsal Yaşam / Kültür Bilimi- folklorik öğeler / Edebiyat- Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Ali Kuşçu (Dinleme/ İzleme Metni)	1	Boş bırakılan alanların dinleme/izleneme sırasında doldurulmasına yönelik bir anlama etkinliğidir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar – Görsel Okuryazarlık*
	2	İzlenilen çizgi filmde geçen anlamı bilinmeyen kelimelerin not edilmesi ve anlamlarının tahmin edilmesine yönelik etkinliktir. Etkinlik, öğrencilerin edindikleri bilgileri kullanarak değerlendirme yapmalarını gerektirdiği için değerlendirme basamağına denk gelmektedir. Bu yönüyle felsefe alanıyla ilişkilendirilmiştir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	3	İzlenilen çizgi filme yönelik okuma etkinliği soruları yöneltilmiştir. Etkinlik, öğrencilerin metni analiz etmelerini ve sentezlemelerini gerektirdiğinden analiz basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Görsel ve İşitsel Sanatlar - Görsel Okuryazarlık*
	4	Görselin incelenmesi ve görselde geçen cümlenin açıklanmasına yönelik bir etkinliktir. Görselin anlamlandırılması ve cümledeki bağlamın anlaşılıp anlaşılmadığının ölçülmesi açısından eleştirel düşünme odaklı bir etkinliktir. Değerlendirme basamağına denk gelen bu etkinlik bu yönüyle felsefe disiplini ile ilişkilidir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*

		5	İzlenilen çizgi filmden hareketle Ali Kuşçu'nun hayatının özetlenmesine yönelik bir etkinliktir. Biyografi türünün özümsenmesine yönelik bir etkinlik olarak gözlemlenmektedir. Bu gibi etkinliklerin bir paragraf verilerek tamamlanması veya görsellerin altına boşluklar sunularak yaşamsal öykünün oluşturulması şeklinde yapılması da mümkündür. Okuma metninden farklı olarak burada önem arz eden husus, izleme metninde yer alan görsellerin anlamlandırılıp anlamlandırılamadığının ölçümlenmesidir. Öğrencilerin izledikleri çizgi filmden edindiklerini bilgiyi kullanarak yeni bir anlayış geliştirmelerini sağlayan etkinlik yaratma basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar- Görsel Okuryazarlık - İzleme / Edebiyat- Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		7	Akıllı işaretlerin verilerek anlamlarının yazılmasına yönelik bir etkinliktir. Görseli tanımlamaya yönelik olmasıyla dikkat çekicidir. Televizyon izlerken yöneltilen uyarı işaretlerinin ne anlama geldiği, bunlarda nelere niçin dikkat edildiği gibi soruların yöneltildiği etkinlik, medya okuryazarlığına yöneliktir. Öğrencilerin görsellerden edindiklerini bilgiyi kullanarak yeni bir anlayış geliştirmelerini sağlayan etkinlik yaratma basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar- Görsel Okuryazarlık İletişim- Medya Okuryazarlığı*
TEMA: VATANDAŞLIK	**Çocuk Bahçesinde Bekçi**	1	Metin başlığından ve metindeki görsellerden hareketle metin içeriğinin tahmin edilmesine yönelik bir etkinliktir. Tahmin edilen düşünceler ile metin içeriğinin karşılaştırılması istenmiştir. Etkinlik edinilen bilgiyi kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna dair değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Görsel Okuryazarlık*
		4	Okunulan metne yönelik soruların yer aldığı etkinlik metinden hareketle cevaplanabilecek niteliktedir. 4. Soru "Parktaki büyük çocukların hareketlerini doğru buluyor musunuz? Neden?" şeklinde yöneltilmiştir. Soru kişinin duygu ve düşüncelerini paylaşmasına yönelik olmakla birlikte, davranışların betimlenmesi noktasında psikoloji disiplini ile ilişkilidir. Etkinlik edinilen bilgiyi kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna dair değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi*
		5	Hikâye haritası yöntemine göre metnin çözümlenmesi istenmiştir:	*Felsefe -*

		- Sahne ve zaman (Olay nerede, ne zaman geçiyor?) - Ana ve yardımcı karakterler (Hikâyedeki insanlar) - Başlangıç olayı (olayın başlangıcı) - Problem (hikâyenin yazıldığı olay) - Problem çözme teşebbüsleri - Sonuç - Ana fikir Metnin analiz edilmesine yönelik olan etkinlik analiz basamağına denk gelmektedir.	*Eleştirel ve Analitik Düşünme Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	3	Soruların okunulan şiirden hareketle cevaplandırılması istenmiştir. Sorular hem metinden hareketle hem de yorum yapılarak cevaplanabilecek ölçüdedir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme ve değerlendirme basamaklarına denk gelmektedir. "Şiirde geçen savurgan olmamalı sözünden ne anlıyorsunuz?" sorusu duygu ve düşüncelerini betimleme soyut olan kelimeyi somut ifade edebilmeye yöneliktir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Etik / Ahlak Olgusu*
	5	Şiirden alınan dörtlük üzerinden şairin vermek istediği mesajın ne olduğunun cevaplanması ve verilen atasözlerinden hangilerinin bu dörtlükle ilişkili olduğunun işaretlenmesi istenmiştir. Öğrencilerin bilgiyi kullanarak bir sonuca varmalarını ve değerlendirme yapmalarını gerektiren bir etkinlik olup değerlendirme basamağına denk gelmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Bilinçli Tüketici	6	Bilinçli tüketici davranışı olan görsellerin işaretlenmesi ve verilen davranışlardan bilinçli tüketiciye ait olanların seçilmesine yönelik bir etkinliktir.	*Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	7	Market alışverişi yapan bir anne ve çocuğun yer aldığı karikatür üzerinden verilmek istenen mesajın ne olduğunun tanımlanması talep edilmiştir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme /*

		değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
Özgürlük	1	Metinde geçen anlamı bilinmeyen kelimelerin tespit edilerek; kelime, tahmin, sözlük anlamı ve cümlem olmak üzere oluşturulan şekillerin içerisine yerleştirilmesi istenmektedir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Metinde geçen deyimlerin anlamları verilerek bulunması ve bu deyimlerin metne kattığı anlamın açıklanması istenmiştir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	3	Okunulan metne yönelik hazırlanan soruların cevaplanması istenmiştir. Sorulara verilen cevaplar üzerinden özet yapılması beklenmiştir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	4	Okunulan metnin ana fikri ve konusu istenmektedir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	5	Okunulan metnin başlığının içeriği yansıtıp yansıtmadığı sorularak nedeniyle açıklanması beklenmiştir. Etkinlik öğrencilerin metni analiz etmelerini yapmalarına yönelik olup analiz basamağı ile ilişkilendirilmiştir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	6	Okunulan metindeki kahramanların özelliklerini belirleyerek benzer ve farklı yönlerinin karşılaştırılması; metinde geçen kurt ve köpeğin gerçek yaşamdaki hangi kişilik özelliğindeki insanları temsil ettiğinin tespit edilmesi istenmiştir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	7	Okunulan metnin gerçek mi kurgu mu olduğunun anlamlandırılması istenmiştir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca	*Felsefe - Eleştirel ve*

			varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Analitik Düşünme*
		8	Okunulan metnin özellikleri konuşma baloncukları oluşturularak hayvanların bilgi vermesi şeklinde sunulmuştur. Doğru bilgiyi veren hayvanların baş harflerinin sıralanmasıyla metnin türü şifrelenmiştir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
		1	Sokak adlı metinde geçen nasihatlerle ilgili olan görsellerin seçimine yönelik verilmiş bir etkinliktir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
		3	Dinlenilen metne yönelik soruların cevaplanmasına yönelik sorulardan 2.soru " Orası herkesin evidir" sözünün ne anlama geldiği; 4. soru ise verilen nasihatlerin öğrencilere göre tutarlı olup olmadığıdır. Bu sorular, yorumlamaya dayalı eleştirel düşünmeye yöneliktir. İkinci soru metnin ana fikrinin anlamlandırılması noktasında, 4. soru ise metin bütünlüğüne dayalıdır. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	Sokak (Dinleme/ İzleme Metni)	4	Metnin konusu ve ana fikri istenmektedir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		5	Metin başlığı ile içeriği arasında bir uyum olup olmadığı, metni yazan bir kişi olsalardı hangi başlıkları verebilecekleri yönünde sorular yöneltilmiştir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		7	Bir konuşma metni verilerek "herkese eşit davranılması, adil olunması" unsurları aktarılmaya çalışılmıştır. Bu fikre katılıp katılmadıklarını nedenleriyle birlikte metin üzerinden aktarmaları beklenmektedir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular*
TEMA 5: SAĞLIK VE	**Karagöz Kibarlık Öğreniyor**	2	Metne yönelik soruların olmasıyla birlikte; Karagöz ve Hacivat arasında geçen konuşmalardan hangilerini neden beğendiklerini; metinle ilgili iki soru hazırlayarak arkadaşlarına sormalarını içeren sorulara da yer verilmiştir. Öğrencilerin değerlendirme yapmalarını	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme /*

		ve yaratıcı düşünmelerini gerektiren etkinlik değerlendirme basamağına denk gelmektedir.	*Kültür Bilimi-Halk Bilimi Unsurları (Folklorik Öğeler)*
	3	Okunulan metne göre; kibarlık olgusunun ne olduğu, kibar olmayı nasıl öğretebilecekleri sorulmuştur. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi / Sosyoloji – Sosyalleşme &Sosyal Beceri / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Değerler Eğitimi*
	8	Hacivat ve Karagöz'ün diyalogu üzerinden Türkçe kelimelerin kullanımının önemine yönelik aktarım sağlanmaya çalışılmış; metin öncesi verilen kelimelerden uygun olanların boşluklara yerleştirilmesi ve öğrencilerden günlük hayatta kullandıkları kelimelerin Türkçe olup olmadığına dair dikkat edip etmediklerine dair açıklama yapılması istenmektedir.	*İletişim – İletişim Becerisi*
Çitlembik	1	Okunulan metinde geçen kelimelerin anlamlarıyla eşleştirilmesine yönelik bir etkinliktir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Metinden hareketle cevaplanabilecek soruların yer aldığı etkinlikte; okuyucunun metinde geçen olaya dair düşüncesinin ne olduğuna dair soru da bulunmaktadır. Bu soru, öğrencilerin yorum yapmalarını ve eleştirel düşünmelerini gerektirmekte ve bu yönüyle değerlendirme basamağıyla ilişkilendirilebilmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	3	İzleme etkinliği olarak sunulan etkinlik, turnike ile ilgili olup metinde yapılan ilk yardımın turnike olup olmadığı, bu kelimenin öğrencilerde ne çağrıştırdığı, videoyu izlerken dikkatlerini nelerin	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik*

		çektiğini sormaktadır. Öğrencilerin videoyu izleyerek bilgi edinmelerini ve edinilen bu bilgiyi değerlendirmelerini ölçen etkinlik değerlendirme basamağı ile ilişkilidir.	*Düşünme / Sosyoloji-Sosyalleşme& Sosyal Beceri / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	6	Bir kamu spotu reklamına dair görsel verilerek incelenmesi ve içeriğine dair tahminde bulunulması; antibiyotik kullanımına yönelik reklamın izlenilerek topluma olan yararının ve verilmek istenilen mesajın ne olduğunun açıklanması talep edilmiştir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / İletişim- Medya Okuryazarlığı*
	2	İlk harfi ipucu olarak sunulan anlamları verilen kelimelerin metinden bulunarak boşlukların tamamlanmasına yönelik bir etkinliktir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Spor ve Beden	4	Okunulan metnin konusunun ve ana fikrinin sorulduğu bir etkinliktir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	7	Paragraf içinde; "dengeli beslenme, spor, uzun, mutlu, yaşam, önlemek" kelimeleri kırmızı renkte yazılarak bunların neden bu şekilde verildiğine dair açıklama talep edilmiştir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Tavşan ile Kaplumbağa (Dinleme / İzleme Metni)	1	Metni dinlerken öğretmenin yavru kaplumbağanın yarışa başladığı bölümde CD'yi durduracağı ve bu bölümden sonra gerçekleşecek olan olayların neler olabileceğine dair tahminde bulunmaları belirtilmiştir. Dinleme sürecinden sonra tahminlerini değerlendirmeleri istenmektedir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-*

	yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Görsel Okuryazarlık*
3	Deyimlerin anlamlarıyla eşleştirilmesi istenmektedir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
4	Etkinlik üç alt başlıktan oluşmaktadır. a. Dinlenilen metindeki tavşan ve kaplumbağanın özelliklerinin yazılması istenmektedir. b. Metindeki hayvanlardan hangisinin davranışını uygun görüyor / görmüyorsunuz? Neden?	*Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi & Karakterle Özdeşim Kurma/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
5	Metne yeni bir başlık önermeleri istenir.	
6	Dinlenilen metne yönelik sorular yer almaktadır. Bu sorulardan 4. Soru olaylardan nasıl bir sonuç çıkarıldığına; 5. Soru ise "bir insanın başarılı olabilmesi için nasıl davranması gerektiğinin örneklerle açıklanmasına" yöneliktir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji – Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
7	Dinlenilen metinden hareketle, metinde anlatılanların günlük hayatla karşılaştırılması, metnin kurgu mu gerçek mi olduğunun açıklanması, metnin varlık kadrosunun ne olduğu sorulmuştur. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*

1	Metni okurken olaydaki duygu ve düşünceleri canlandırmak için nelere dikkat edilmesi gerektiği sorulmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
2	Tuzak, gözden kaybolmak, avcı, öneri, göz kulak olmak kelime ve deyimlerin anlamlarının metin üzerinden tahmini, sözlükten araştırılması ve cümle içinde kullanılması talep edilir. Gözden kaybolmak ve göz kulak olmak deyimlerinin metne katkısı üzerine açıklama istenir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
3	Okunulan metne yönelik verilen cümlelerin doğruluğu ve yanlışlığına dair işaretleme beklenir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
4	Metnin konusu ve ana fikri sorulur. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
5	Metin başlığı ve içerik arasındaki uyum sorulur. Başlık önerisi istenerek, nedeniyle açıklama beklenir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
6	Metinde ele alınan sorunun ne olduğu, buna yönelik farklı çözümlerin neler olabileceğine dair bir etkinliktir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
7	Sorular metinden çıkarım yapılarak yorumlanmaya yöneliktir. Yazarın iyiliği ele alış biçimini beğenip beğenmediğini sormak yazarın üslubuyla; metindeki olaylardan, varlık kadrosundan yola çıkarak metnin içeriğinin yorumlanması eleştirel okumayla; kurdun	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme /*

		davranışın adil bulunup bulunmadığına dair açıklama psikolojiyle ilişkilendirilebilecek ölçüdedir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Psikoloji-Karakterle Özdeşim kurma*
	8	Metinde anlatılan olayların, kullanılan kahramanların gerçek hayatta olup olamayacağı ve olayların gerçekliği ya da kurgusallığı üzerine açıklamanın talep edildiği sorular yer almaktadır.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	1	Metnin görselleri üzerinden konusunun tahmin edilmesi istenir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	2	Farklı renklerde kelimelerin balonları sadece baş harfleri ve tanımlamalarıyla verilerek bulunması istenmektedir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
Büyüklere Saygı	3	Okunulan metne yönelik oluşturulan sorular büyüklerimizin önemi, toplumu oluşturan tüm fertlerin birbiri üzerindeki hakkının nedeni üzerinedir. Metinle ilgili soru hazırlayarak cevaplanmasına yönelik soru da yer almaktadır. Etkinlik edinilen bilginin anlaşılmasını ve değerlendirilmesini gerektirdiğinden değerlendirme basamağına karşılık gelmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Değerler Eğitimi*
	4	Metnin konusu ve ana fikri sorulmuştur. Etkinlik edinilen bilginin anlaşılmasını ve değerlendirilmesini gerektirdiğinden değerlendirme basamağına karşılık gelmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	6	Görsellerin incelenerek okunulan metinle ilgili olanların seçilmesi istenmektedir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-*

Yaşama Sevinci	1	Anlamları verilen kelimelerin metin içerisinden bulunmasına yönelik bir etkinliktir.	*Görsel Okuryazarlık Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Metindeki anlatıcının ve Münevver teyzenin yerinde olunsaydı neler hissedilebileceğine, Münevver teyzenin duygu ve düşüncelerinin kendilerini onun yerine koyarak sadece beden diliyle anlatılmasına; yazarın Münevver teyze için nasıl bir iyilikte bulunduğuna dayalı sorular/yönergeler yer almaktadır. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi, Karakterle Özdeşim kurma / Sosyoloji – Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular*
	3	Olay, kişiler, yer, zaman ve anlatıcı olmak üzere metindeki hikâye unsurlarının belirlenmesi istenmektedir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	6	Alı Rıza Atasoy'un Yaşama Sevinci isimli şiirine yer verilerek metinle tür ve biçim yönünden karşılaştırılması istenmiştir. İki metnin adının aynı olmasının nedeni, konuların aynı olup olmadığı sorgulanmıştır. Metnin tür ve biçim yönünden analiz edilmesine yönelik olan etkinlik analiz basamağındadır. Bu yönüyle eleştirel ve analitik düşünme mikro alanıyla ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*

	7	"Çocuk gibi sevinmek" sözünün hangi durumlarda kullanıldığı, metinde nasıl kullanıldığı sorulmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	3	Şiirin ana duygusu istenmiştir. Bu etkinlik şiirin analiz edilmesine yönelik olduğundan analiz basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Paylaşalım (Dinleme / İzleme Becerisi)	4	Şiirin başlığını beğenip beğenmediği; kendisinin nasıl bir başlık koyacağına dair bilgilendirme istenmiştir. Bu yönüyle etkinlik değerlendirme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	5	Şiirin dörtlüklerinin konu bakımından aynı doğrultuda olup olmadığı; şiirin tamamında konu bakımından bir tutarlık olup olmadığı sorulmuştur. Şiirin yapısını ve içeriğini analiz edip değerlendirmeleri istendiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	7	"Komşusu açken tok yatan bizden değildir" (Hz. Muhammed) sözünde hangi değerlerin öğütlendiğinin açıklanması/ yorumlanması istenmiştir. Belirlenen bu değerlerle ilgili bir slogan oluşturulması istenmiştir. Bu söz, metinle birlikte verilen görselle bağlantılı	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Din*

			olmakla birlikte peygambere dayalı bir sözü vermesi ve bunun üzerinden yardımlaşmanın önemini aktarmaya çalışması din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle olan etkileşimini sağlamaktadır. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in öğüdünü anlama, yorumlama ve bunu günlük yaşamlarında uygulanabilir bir slogan haline getirebilme yeteneğini gerçekleştirmeye yönelik olan etkinlik yaratma basamağı ile ilişkilidir.	*Kültürü ve Ahlak Bilgisi - Değerler / Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular*
TEMA 7: BİLİM VE TEKNOLOJİ	**Barkod**	1	Barkod okumaya dayalı iki görsel verilerek okunulan metin ile karşılaştırılmaları istenmiştir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme basamağında yer almaktadır.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar- Görsel Okuma*
		3	Metinden hareketle cevaplanabilecek soruların yer aldığı bir etkinliktir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme basamağında yer almaktadır.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		5	Metinden hareketle cümlelerin doğruluğuna veya yanlışlığına dayalı bir etkinliktir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		6	Bir barkod verilerek okunulan metinden hareketle barkod numaralarının ne ifade ettiğinin açıklanması talep edilmiştir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel Okuryazarlık*
	Sosyal Medya Psikolojimizi Etkiliyor	1	Metin okunurken altı çizilen kelimelerin anlamlarına dair tahminlerin ve sözlükten kontrol edilen anlamlarının yazılması istenmektedir. Ayrıca aynı etkinliğin ikinci kısmında "yola getirmek, dile getirmek, mutlu etmek" deyimleri verilerek anlamlarının bulunması ve anlatıma olan katkılarının açıklanması istenmektedir. Etkinliğin tahmin etme aşaması analiz, kontrol etme aşaması ise sentez basamaklarını temsil etmektedir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		3	Metne dayalı sorulardan oluşan etkinlik, cevaplarının metinden hareketle verilebileceği niteliktedir. Etkinlikte yer alan sorular sosyal medyanın kullanımı, yol açtığı sorunlar, bilginin değerlendirilmesi, mesleklere olan etkisi şeklindedir. 1. soru hangi durumun insanlarda psikolojik sorunlara yol açtığı üzerinedir. Metinde de kişinin	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Psikoloji-*

	beğenilme arzusu, beğenilmeme sonucunda yaşadığı mutsuzluk üzerine anlatım söz konusudur. Bu durum hem sosyolojik hem de psikolojiktir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Duygusal Zekâ Gelişimi/ Sosyoloji-Sosyalleşme & Sosyal Beceri*
4	Okunulan metnin konusunun ve ana fikrinin ne olduğuna ilişkin etkinliktir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
6	Bilgisayar oyunu oynayan, annesinden yemeğe gelmesi için mail alan iki farklı çocuğa ait görsel verilerek anlatılan durumun ne olduğu, bu konu hakkında ne düşünüldüğü sorulmaktadır. Görseller üzerinden anlatılmak istenen durumun anlaşılmasına ve bu konuda yargıya varılmasına yönelik olan etkinlik hem analiz hem de yaratma basamakları ile ilişkilidir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
7	Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmasını gösteren grafiğin incelenmesi, grafiğe dayalı cümlelerin doğru veya yanlış olarak tabloda işaretlenmesi istenmektedir. Görseller üzerinden anlatılmak istenen durumun anlaşılmasına ve bu konuda yargıya varılmasına yönelik olan etkinlik hem analiz hem de yaratma basamakları ile ilişkilidir.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
8	Sosyal medya kullanımın insan üzerinde kaygı bozukluğuna yol açtığı ve bunun için tıp terimi olarak FOMA'nın kullanıldığına dair bir açıklama yapılarak; bilim, teknik, sanat gibi özel alanlarda buna benzer ne gibi terimlerin kullanıldığına dair açıklama talep edilmiştir.	*İletişim – İletişim Becerisi*
9	Medya okuryazarlığına ilişkin metin ve dinleme metni verilerek ilgili soruların cevaplanması istenmektedir. Medya kaynaklarını sorgularken nelere dikkat ettiklerine dair bir yorum sorusu	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik*

		öğrencilere yöneltilirken; diğer sorular metinden hareketle cevaplanabilir ölçüdedir. Bu etkinlikte, öğrencilerin medya kaynaklarını sorgularken nelere dikkat ettiklerine dair yorum yapmaları, metinleri analiz etmeleri ve bunları sentezlemeleri beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme basamağı ile ilişkilidir.	*Düşünme / İletişim – İletişim Becerisi*
Akıllı Ulaşım Sistemleri	1	Metin görsellerine bakılarak metnin içeriğiyle ilgili tahminde bulunulması istenmektedir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	3	Metinden hareketle açıklanabilecek olan soruların yer aldığı etkinlikte metinle ilgili üç ayrı sorunun oluşturulması istenmektedir. Ulaşımın ne olduğu, ulaşımdan önce neler yaşandığı, ulaşımın insanlığa katkısı, ulaşımın başlangıç ve bitiş noktalarının ne olduğu, ulaşımdan beklenenin ne olduğu, akıllı ulaşım sistemlerinin neler olduğu, ülkemizde ulaşımın durumu gibi olgular üzerinden oluşturulan sorular bulunmaktadır.	*Sosyoloji – Toplumsal Yaşam*
Aziz Sancar (Dinleme / İzleme Metni)	1	Metni dinlerken kendilerini Aziz Sancar'ın yerine koymaları ve onun yerinde olsalardı nasıl davranacaklarını soru olarak yönelten bir etkinliktir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel Okuryazarlık*
	2	Tez, çare, deney, bilimsel, yılmak, azim, tedavi, hayli kelimelerin anlamlarının tahmini ve sözlük anlamı istenmektedir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	4	Metne dayalı soruların yer aldığı etkinlikte; 6.soru "Öz güvene sahip olan insanlar başarılı olabilirler mi? Neden?" şeklinde verilmiştir. Bu terim kişinin toplum içerisinde sosyal benliğini, kendini kanıtlama çabasıdır. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji – Sosyalleşme, Sosyal Beceri*

5	Edison hakkında bir metin verilerek sorular yöneltilmiştir. Sorulardan; "buluşların gerçekleşmesinde merak duygusu ve hayal gücünün etkisi ne olabilir?" sorusu yoruma dayalı, eleştirel düşünmeyi tetikleyen niteliktedir. Kişinin düşünsel ürünü olan buluşların; düşüncenin bir yansıması olan hayal gücüyle ve psikolojik olan merak duygusuyla gerçekleşebildiğinin altını çizerek aslında disipliner bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Tarih- Evrensel Tarih / Sosyoloji- Dış Dünya& Sosyolojik Olgular / Psikoloji- Duygusal Zekâ Gelişimi*
6	Aziz Sancar'ın başarıya ulaşmasını konu edinen paragraf dinleme metninden alınarak; başarıya nasıl ulaştığı, başarıya ulaşmasında öz güvenin ve çalışkanlığın etkisinin olup olmadığı, başarıya ulaşmak için neler yapılabileceği üzerinden sorular yöneltilmiştir. Bu öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak bir sonuca varmalarını ve buna yönelik değerlendirme yapmalarını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe - Eleştirel ve Analitik Düşünme / Psikoloji- Karakterle Özdeşim Kurma/ Sosyoloji- Sosyalleşme ve Sosyal Beceri*

5.sınıf etkinliklerinin içeriği ve ilişkili görüldüğü disiplin ve mikro disiplinlerin verildiği tabloya bakıldığında; *felsefe, edebiyat, tarih, sosyoloji, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar, coğrafya, din kültürü ve ahlak bilgisi gibi* disiplinlerin yoğunlukla etkileşim içinde oldukları gözlemlenmiştir. Etkinliklerin birçoğunun okuma metinlerinden hareketle soruların cevaplanması, metnin analiz edilmesi, metin içinde geçen kelimelerin tahmin edilmesi gibi sorulardan oluşması eleştirel ve analitik düşünmeyi öncül kılmaktadır. Temalar altında yer alan etkinlikler yukarıdaki tabloda örneklendirilerek ilişkili olduğu disiplin ve mikro disiplinler betimlenmiştir. Aşağıda yer alacak olan maddelerde hem okuma hem de dinleme/izleme etkinlikleri bağlamında bu betimlenin nasıl yapıldığı noktasında disiplinler temelinde yorumlama yapılmaya çalışılmıştır:

- ***Edebiyat:*** Edebiyat disiplininin etkinliklerde kullanımı metin bilgisinin ölçülmesi noktasında yoğunlaşmıştır. Edebiyatın dile dayalı çeşitli ifade biçimlerini öğrenmeye yöneltmesi onun aynı zamanda iletişim becerilerini geliştirmeye katkı sağlaması demektir. Metin türlerine yönelik analizlerin sağlandığı etkinlik örneklerinde bu gelişimi destekleyici unsurlar gözlemlenmiştir. Örneğin, *Birey ve Toplum* temasında *Memleket İsterim* metni altındaki 5 numaralı etkinlikte okunulan şiirin konusunun ve ana düşüncesinin ne olduğu sorgulanırken edebiyat disiplini ile metin bilgisi bağlamında bir ilişki kurulmuştur. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında yer alan *Mustafa Kemal'in Kağnısı* metin altı etkinlik örneklerine bakıldığında; 3 numaralı etkinlikte okunulan şiirinin çağrıştırdığı duygulardan hareketle şiirin ana duygusunun betimlenmesinin istenmesi ile 4 numaralı etkinlikte şiirinin kahramanının fiziksel ve kişisel özelliklerinin saptanmasının beklenmesi edebiyatın metin bilgisi olgusuyla ilişkilidir. Edebî eserlere dayalı analizlerin yapılması aynı zamanda öğrencinin metin bilgisi bağlamında kendisini geliştirmesine yardımcı olurken eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine de katkı sağlamaktadır. Metnin çözümlenmesine yönelik bu etkinliklerin bu sınıf düzeyinde etkinliklerin büyük çoğunluğunda yer aldığı gözlemlenmiştir.
- ***Tarih:*** Tarih disiplininin etkinliklerde kullanımı millî tarih bilincinin ve toplumsal normların edinilmesi noktasında ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu noktada etkinlikler öğrencinin millî tarih bilinci edinirken aynı zamanda geçmişte yaşanan olgulardan hareketle bugünü değerlendirme ve dünden bugüne dair ders çıkarma yeteneklerini geliştirmeye yönelik ilerlemektedir. Örneğin, *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında yer alan *Mustafa Kemal'in Kağnısı* metin altında yer alan 2 numaralı etkinlikte şiirdeki tarihi hikâyenin betimlenmesi ve o dönemde yaşanan zorlukların nasıl aşıldığı üzerinden günlük hayatta yaşadıkları zorlukların üstesinden nasıl geldiklerini yorumlayıp iki durum arasında karşılaştırma yapmaları beklenmektedir. Aynı tema altında yer alan *Bir Temmuz Gecesi* isimli dinleme metni 7 numaralı etkinliğinde ise, Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk'ta geçen sözlerinden hareketle. 15 Temmuz'da Türk milletinin gösterdiği kahramanlığı yorumlaması talep edilmiştir. Bu etkinlikler öğrencinin hem millî tarih bilinci edinmesini hem de toplumsal normlar üzerinden dün ve bugün olgusunu pekiştirmesini sağlamaktadır. *Millî Kültürümüz* temasında yer alan *Boğaç Han* metin altı 7 numaralı etkinlikte Kırgız Türklerinin Manas Destanından bir bölüme yer verilerek dönemin isim verme geleneğine dair

tarihi bilgi aktarımı sağlanmıştır. Günümüzdeki isim verme geleneği ile o dönemdeki isim verme geleneğinin karşılaştırılmasına yönelik olan etkinlik tarihte yaşanan toplumsal değerleri aktarması ve millî tarih bilinci aşılaması yönüyle tarih alanıyla ilişkili olmakla birlikte kültürel değerlerin yansıtılarak millî kültür bilincinin edindirilmesi noktasında da kültür bilimi alanıyla ilişkilidir. Müze eğitimi olgusu öncül bir disiplin olarak etkinliklerde yer almasa da *Millî Kültürümüz* temasında yer alan *Kilim* metni altındaki 7 numaralı etkinlikte müzeler hakkında genel bir bilgilendirmenin yapıldığı site görsellerine yer verilmiştir. Öğrencinin çevre bilinci edinmesi, doğaya dair oluşumların geçmişten günümüze kadar olan gelişimini betimlemesi, yer ve mekân olgusunu edinmesi noktasında müze eğitimi alanıyla ilişkili etkinliklerin önemi büyüktür.

- ***Coğrafya:*** Coğrafya disiplinine dayalı etkinlikler 5. sınıf düzeyinde okuma ve dinleme/izleme etkinlikleri bağlamında yoğun bir şekilde gözlemlenmemiştir. Beşerî coğrafya, görsel malzemelerle coğrafya ve olmak üzere oluşturulan mikro alt alanlarıyla ilişkilendirilen etkinlik örnekleri saptanmıştır. Örneğin, *Birey ve Toplum* temasında yer alan *Memleket İsterim* metni altında yer alan 2 numaralı etkinlikte ülke tanımı yaparken coğrafi unsurlara yer verilmesi etkinliği kısmı olarak coğrafya alanıyla ilişkili kılmıştır. *Doğa ve Evren* temasında yer alan *Deprem* metni altında yer alan 5 numaralı etkinlikte ise deprem hareketliliğin anlatıldığı bir grafik verilerek buna dair soruların cevaplanması istenmiştir. Bu görsel malzemeler aracığıyla coğrafyaya dayalı bilgilerin analiz edilmesine yönelik bir etkinlik olarak betimlenmiştir. Bu tür etkinlikler öğrencinin harita ve grafik okuma becerilerini geliştirmeye yardımcı olmakla birlikte doğa olaylarına karşı çevre bilinci edinmelerine de olanak sağlamaktadır. Bu coğrafyanın insanların yaşadığı çevreyi anlamaları, çevre bilinci edinmeleri noktasındaki öğreticiliği ile ilişkilidir.
- ***Kültür Bilimi:*** Kültür Bilimi, 5. sınıf düzeyinde millî kültür bilinci ve folklorik ögeler alt alanlarıyla etkinliklerde yerini almıştır. Örneğin, *Birey ve Toplum* temasında yer alan *Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir* metni altındaki 6 numaralı etkinlikte Türk konukseverliği örneği olan köy odalarına dayalı bir okuma metnine yer verilmiştir. Köy odaları geleneği kültürel bir değer aktarımı olması yönüyle etkinlik kültür bilimi alanıyla etkileşimli bulunmuştur. *Millî Kültürümüz* temasında yer alan etkinlik örneklerinde de kültür bilimi disiplini ile ilişkinin yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Örneğin, *Boğaç Han* metni altında yer alan 4 numaralı etkinlikte

Türk geleneklerinin metin üzerinden yorumlanması öğrenciden talep edilirken; 7 numaralı etkinlikte Kırgız Türklerinin isim verme geleneğinin anlatıldığı metin üzerinden kültür aktarımı sağlanmaktadır. Bu etkinlikler öğrencide kültürel farkındalık olgusunu oluşturduğundan kültür bilimi disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Bu tür etkinlikler öğrencinin farklı kültürlerin değerlerini keşfederken hem kültürel etkileşime girmekte hem de kendi kültürel kimliği ile harmanlayarak toplumsal kimliğinin oluşmasında katkı sağlamaktadır.

- ***Felsefe:*** Etkinliklerin tamamı öğrencinin eleştirel ve analitik düşünme becerisini harekete geçirici analiz etme ve değerlendirme gibi düşünsel becerilerini harekete geçirdiğinden felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Bu sebeple, yukarıda etkinlik örneklerinin yanındaki disiplin sütunlarının tamamında yerini almıştır. Etkinliklerde okunulan metin üzerinden soruların cevaplanması, metnin içinde geçen kelimelerin anlamsal değerlerinin ölçülmesi, metnin konusunun ve ana fikrinin betimlenmesi, metne dayalı görsellerin verilerek görsellerin anlamlandırılmasına yönelik içerikleri ile öğrencinin eleştirel ve analitik düşünme yetisini kullanmasını sağlamaktadır. Örneğin, *Birey ve Toplum* temasında yer alan *Memleket İsterim* metin altındaki 3 numaralı etkinlik öğrencinin temelde elde ettiği bilgili analiz edip sentezleyerek değerlendirme sürecini kapsadığından felsefe disiplininin eleştirel ve analitik düşünme alt alanıyla ilişkilendirilmiştir. Şiir metninden hareketle cevaplanması gereken metin altı sorularının yer aldığı bu etkinlik gibi diğer tüm temalarda metne dayalı soruların okuma etkinliği kapsamında sorgulandığı gözlemlenmiştir. *Erdemler* temasında yer alan *İyiliğin Değerini Bilen Kim?* metninin altındaki 6 numaralı etkinlikte metinde ele alınan sorunun ne olduğu, buna yönelik çözümlerin neler olabileceğine dair soru yer almaktadır. Bu tür sorular öğrencinin problem çözme yeteneğini geliştirici olmakla birlikte karşılaştıkları sorunları analiz etmelerinde ve çözüm yolları geliştirmelerinde eleştirel ve analitik düşünme becerisinin önemli bir katkısı olduğu sonucunu da beraberinde getirmektedir. Tüm bu olgulardan hareketle metin altında yukarıda belirtiğimiz durumları ölçen bu tür etkinlikler felsefe disiplini ile doğrudan ilişkili bulunmuştur.
- ***Psikoloji:*** Hikâye, şiir gibi metin örneklerinin sıklıkla tercih edildiği 5. Sınıf düzeyindeki etkinlik örneklerinde de metne dayalı olarak duygusal zekâ gelişimi ve karakterlerle özdeşim kurma alt alanlarıyla psikoloji disiplini ile ilişki saptanmıştır. Örneğin; *Vatandaşlık* temasında yer alan *Çocuk Bahçesinde Bekçi* isimli metin altında

yer alan 4 numaralı etkinlikte parktaki büyük çocukların diğer çocuklara karşı olumsuz tavırlarını doğru bulup bulmadıklarına dayalı bir soru yöneltilmiştir. Bu öğrencinin duygu ve düşüncelerini aktarmaya yönelik bir etkinlik olmasıyla psikoloji disiplini ile ilişkilidir. Çünkü metin analizinde bu tür sorulara yer verilmesi aynı zamanda öğrencinin duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkilerinin analiz edilmesine de katkı sağlayıcıdır. Bu tür olgular da psikoloji disiplininin çalışma alanına girmektedir. Aynı tema altında yer alan *Özgürlük* metni 6 numaralı etkinlikte okunulan metindeki kurt ve köpeğin gerçek yaşamdaki hangi kişilik özelliğindeki insanları temsil ettiğinin tespit edilmesinin istenmesi söz konusudur. Bu etkinlik öğrencinin karakterlerle özdeşim kurmasına olanak sağlayıcıdır. Metne dayalı karakter analizlerinin yapılması aynı zamanda insan davranışlarını, duygu ve düşüncelerini inceleme altına alan psikoloji alanıyla etkinlikleri etkileşimli kılmaktadır.

- ***Sosyoloji:*** Sosyoloji disiplini etkinliklerde sosyal beceri, sosyalleşme ve toplumsal yaşam alt alanlarıyla ilişkili bulunmuştur. Örneğin; *Vatandaşlık* temasında yer alan *Bilinçli Tüketici* metninin altındaki 6 numaralı etkinlikte bilinçli tüketici davranışı olan görsellerin seçilmesi istenmiştir. Toplumsal yaşamın bir değeri olarak tüketimde bilinçli olma, doğayı bu yönde koruma bilinci kazanma gibi olgulara işaret etmesi etkinliği sosyoloji alanıyla ilişkilendirmemizi sağlamıştır. Aynı tema altında yer alan dinleme/ izleme metni olan *Sokak* metnindeki 7 numaralı etkinlikte herkese eşit ve adil olunmasına yönelik okuma metni verilerek bu konudaki görüşlerini aktarmaları beklenmiştir. Toplumsal yapı içerisindeki ilişkilerin betimlenmesi ve kişiler arasındaki farklılıkların analizinin sağlanması ve buna yönelik öğrencide farkındalık oluşturmasıyla sosyalleşme olgusu ile ilişkili bulunmuştur.
- ***İletişim:*** Öğrencinin duygu ve düşüncelerini ifade ederken günlük hayatta kullanılan etkin iletişim unsurlarını öğrenerek toplumsal yaşamda daha iyi iletişim kurabilme becerisi kazanmasına yönelik etkinlikler gözlemlenmiştir. Bu etkinlikler iletişim becerisi alt alanıyla iletişim disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Örneğin; *Memleket İsterim* metni altında yer alan 1 numaralı etkinliğe bakıldığında günlük yaşamda kullanılan selamlaşma ifadelerinin öğretimi temel alınırken aynı zamanda öğrencinin günlük hayatta iletişim kurarken hangi kelimeleri ya da kelime gruplarını kullandığına dair yönlendirme bulunmaktadır. Öğrencinin günlük yaşamda iletişim kurabilme becerisine yönelik değerlendirmeyi esas alan bu etkinlik görsel malzemeler ile de desteklenerek hem görsel okuma hem de iletişim becerisi alt alanlarıyla etkileşim

içerisine girmiştir. *Hoşçakalın Güle Güle* metni altında yer alan 3 numaralı etkinliğe baktığımızda ise, iletişim becerisinin edinilmesi noktasında günlük yaşamda karşılaşabilecekleri iletişim engelleri karşısında nasıl davranacaklarını, iletişimde kullanacakları kelime veya kelime gruplarını seçerken nelere dikkat ettiklerini sorgulama söz konusudur. Bu noktadan bakıldığında, bu etkinlik unsurları öğrencinin hem iletişim becerileri edinerek problem çözme becerisini etkinleştirilen hem de etkili iletişimi edinme noktasında ifadelerin önemini öğrenerek motivasyon kazanmasını sağlamaktadır. *Doğa ve Evren* teması *Okland Adası* metni altında yer alan 4 numaralı etkinlik örneğinde ise, kültürlerarası etkileşimin sağlanması noktasında yabancı dil bilmenin önemine dair görüş bildirmeye yönelik metin altı sorusuna yer verilmiştir. Dil bilme olgusu da iletişim disiplini ile ilişkili olup aynı zamanda öğrencinin diğer dillere karşı empati ve anlayış duygusunun geliştirmesine yardımcı olacaktır. Dil becerisi edinme, aynı zamanda fikir alışverişi yetisini de beraberinde getirdiğinden etkinliklerde bunlara dayalı soruların yer alması iletişim disipliniyle etkileşimi olanaklı kılmıştır. *Sağlık ve Spor* temasında yer alan *Karagöz Kibarlık Öğreniyor* metni altında ter alan 8 numaralı etkinlik ise öğrencinin Türkçeyi doğru ve etkili biçimde kullanmasına yönelik iletişim becerisi edinmesini sağlayıcıdır.

- ***Görsel ve İşitsel Sanatlar:*** Görsel okuma hem okuma hem de dinleme/izleme etkinliklerinde gözlemlenmiştir. Etkinlikler çoğunlukla verilen bir görselin analizi veya dinlenilen/ izletilen görsel ve işitsel malzemenin yorumlanmasına yöneliktir. Örneğin, *Birey ve Toplum* temasında yer alan *Hoşçakalın Güle Güle* metin altında yer alan 6 numaralı etkinlikte bir telefon kullanım kılavuzu verilerek incelenmesi ve soruların kılavuzdan hareketle cevaplanması talep edilmiştir. *İlk Ders* isimli dinleme/izleme metin altındaki 12 numaralı etkinlikte görsel sunularak beden dili üzerinden duyguları ifade biçimleri hakkında fikirlerini bildirmeleri istenmiştir. *Doğa ve Evren* temasındaki *Sakın Kesme* dinleme/ izleme metnindeki 5 numaralı etkinlikte şairin nasıl bir yurt hayal ettiğine dair bir resim çizmeleri beklenmiştir. Bu yönüyle etkinlik sanat eğitimi/ estetik alt alanıyla etkileşimli olup görsel ve işitsel sanatlar ile ilişkilendirilmiştir. *Vatandaşlık* temasında yer alan *Sokak* dinleme/ izleme metni altındaki 1 numaralı etkinlikte metinde geçen nasihatler ile ilgili görsellerin seçilmesi istenmiştir. Buna benzer etkinlik örnekleri diğer temalarda yer alan etkinliklerde de yoğunlukla dinleme/izleme becerisine dayalı olarak gözlemlenmiş olup okuma becerisine dayalı etkinliklerde de yerlerini almıştır. Bu etkinlikler öğrencinin resim,

grafik, fotoğraf, film gibi görsel öğeler yoluyla iletilen mesajları anlamlandırmasına yönelik olduğundan görsel ve işitsel sanatlar disiplini ile doğruda ilişkili bulunmuştur.

- ***Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi:*** Din kültürü ve ahlak bilgisi disiplinine dayalı etkinlik örneklerine okuma ve dinleme/izleme becerileri alanlarında yeterli oranda rastlanmamıştır. Metinlerde değerler eğitimi ve etik/ ahlak duygusunun edindirilmesi yönünde sıklıkla kullanılsa da etkinliklerde bu bağlamda bir kullanıma rastlanmamıştır. Sadece belli başlı etik/ ahlak olgusu bağlamında alınabilecek olgulara dayalı sorulara yer verilmiştir. Örneğin; *Vatandaşlık* temasında yer alan *Bilinçli Tüketici* metninin altındaki 3 numaralı etkinlikte savurganlık ve tutumluluk olgularının sorgulanması söz konusudur. *Sağlık ve Spor* temasındaki *Karagöz Kibarlık Öğreniyor* metnindeki 3 numaralı etkinlikte kibarlık olgusunun ne olduğu, kibar olmayı nasıl öğretebilecekleri olgusu sorgulanmakta olup bir değer aktarımı söz konusudur. *Erdemler* temasındaki *Paylaşalım* dinleme/ izleme metni altındaki 7 numaralı etkinlikte " Komşusu açken tok yatan bizden değildir" sözünde hangi değerlerin öğütlendiğinin açıklanması ve yorumlanması öğrenciden talep edilmekte olup değerler eğitimi olgusunun öğrenciye verilmesi söz konusudur. Burada din kültürü ve ahlak bilgisi disiplininin toplumdaki ihtiyaç sahiplerine yardım etme, adaletli olma, merhamet gibi konuları içermesinden yola çıkılarak din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili olarak etkinlik betimlenmiştir. Aynı zamanda Hz. Muhammed'in sözüne yer verilmesi dini bilgi edinmeleri ve bu anlamda dini anlayışlarını güçlendirmeyi nitelemektedir.

3.4.2. 6. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tablo 3.20.

6. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tema	Metinler	Anlama Becerilerine Yönelik Etkinlikler	Disiplin& Mikro Alanlar
TEMA 1: OKUMA KÜLTÜRÜ	**Bu da Benim Öyküm**	1 Metinde geçen anlamını bilmedikleri kelime ve kelime gruplarını bulmaları ve anlamlarını tahmin etmeleri beklenir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		2 Metinden hareketle cevaplanması gereken soruları içeren alıştırmada; " kitaplar, yazarda hangi duyguları uyandırmıştı?; Sizin de büyülü bir kitabınız olsaydı neler anlatmasını isterdiniz?; Bir insana kitap okuma alışkanlığı kazandırmanın en etkili yolu sizce nedir?" şeklinde eleştirel düşünmeye sevk edici sorular yer almaktadır. Bu yönüyle etkinlik soruları analiz etme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		3 Aile fertlerinin hepsinin kitap okuduğu bir resimle, tüm fertlerin televizyon izlediği bir diğer resim verilerek iki görsel arasındaki farkların açıklanması istenmiştir. Günlük yaşamlarını yansıtan resmi bulmaları ve hangi görseldeki ailenin üyesi olmayı neden tercih edeceklerini yorumlamaları beklenmektedir. Öğrencilerin farklı yaşam tarzlarını karşılaştırarak tercihlerini belirtmeleri üzerine yoğunlaşan etkinlik, değerlendirme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık /Sosyoloji-Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular*
		7 Etkinlikte bir kütüphanenin okuma salonunda yer alan masalar verilmiştir. Masalardaki okuma düzenini yönergeler doğrultusunda bulmaları ve soruları buna göre cevaplamaları beklenmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik*

		Analitik düşünmeyi gerektiren bir etkinliktir. Öğrencilerden bir kütüphanenin düzenini analiz etmeleri ve soruları bu çerçevede cevaplamaları istenmekte olup analiz basamağı ile ilişkilendirilmiştir.	*Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-*
	8	Kitaplığındaki kitapları okumaya gelen misafirleriyle mutlu olan bir odanın kişileştirildiği metin üzerinden yalnızlık temasının işlendiği alıştırmada, okul kütüphanesindeki bir kitabı konuşturarak onun duygularını anlatan bir metin yazmaları beklenir. Yazma aktivitesi olarak tasarlanmış olan etkinlik öncesinde verilen metinle okuma etkinliğiyle bütünleştirilmiştir. Duygu durumlarını tasvir etmesi açısından psikoloji ile ilişkilidir. Öğrencilerin bir kitabı kişileştirerek duygularını anlatmaları istenirken onların yaratıcılığını kullanmaları beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik, yaratma basamağı ile ilişkilendirilmiştir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Psikoloji- Duygusal Zekâ Gelişimi*
Arıyorum	1	Kelimelerin anlamlarıyla eşleştirilmesi istenmektedir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	3	Metinden hareketle soruların cevaplanmasına yönelik olan etkinlikte; " Sizce dilimizde kullanılan yabancı kelimelerin artış sebebi ne olabilir?; "Dilimizde yabancı dillere ait kelimeler hızla artarsa bunun ne tür sonuçları olabilir?" şeklinde eleştirel düşünmeyi içeren sorular yer almaktadır.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme/ İletişim- İletişim Becerisi*
Canım Kitaplığım	2	Metinden hareketle cevaplanacak ; " kitapların yazarlara kazandırdıkları nelerdir? ; doğru kitap seçimi niçin önemlidir? ; okuyucu için en doğru kitapların seçilebilmesi için neler yapılabilir?" şeklinde eleştirel düşünmeye sevk edici sorular yer almaktadır. Bu yönüyle etkinlik analiz etme ve değerlendirme basamakları ile denk düşünülmüştür.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	3	Uyuyan, kitap okuyan, bilgisayarla uğraşan, müzik dinleyen dört yolcunun bulunduğu görsel verilerek, bu görselin öğrencilerde ne gibi duygular uyandırdığını sorulmaktadır. Görsel verinin analiz edilmesi etkinliği hem analiz hem de değerlendirme basamakları ile ilişkili kılmaktadır.	*Psikoloji- Duygusal Zekâ Gelişimi /Görsel ve İşitsel Sanatlar- Görsel Okuryazarlık*

		4	Kitaplıktaki kitap sayılarının ve türlerinin verildiği grafiğin okunarak altındaki cümlelerde yer alan boşlukların grafikten hareketle doldurulması beklenmektedir. Verilen bilgi üzerinden değerlendirme yapılmasının istenmesi etkinliği değerlendirme basamağı ile ilişkilendirebilmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
TEMA 2: MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK	**Heykeli Dikilen Eşek (Dinleme/İzleme Metni)**	1	Bir vagon resminde kelime boşlukları bırakılarak metinde geçen kelimeleri eş anlamlarıyla eşleştirmeleri beklenmektedir. Aynı etkinlikte vagona yazılan kelimelerin bulmaca üzerinde gösterilmesi de beklenir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
		2	Metinden hareketle cevaplanması beklenen; " Rasim Öğretmen'in kurduğu kütüphanenin ülkemiz açısından önemi nedir?; bir insanın hedeflerine ulaşmasındaki kararlılığı, o insanın ve içinde yaşadığı toplumun hayatını nasıl etkiler?" şeklindeki sorular eleştirel düşünmeyi gerektirmektedir. Öğrencilerden metinden çıkarımlar yaparak eleştirel düşünme becerilerini kullanmaları istenmektedir. Etkinlikte yer alan sorular öğrencilerin metnin derin anlamını anlamaları, kavramalarını ve bunlara dair düşüncelerini aktarmalarını içermektedir. Metinde geçen düşüncelerin sorgulanması, kendi düşünceleri ile bunların ilişkilendirilmesi analiz ve değerlendirme basamakları ile ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular /*
	Türk Askerinin Cesareti	1	Metinden alınan kelimelerin anlamlarının tahmin edilmesi beklenmektedir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		2	Metinden hareketle, " olayın yaşandığı cephede bir asker olsaydınız İngiliz Yüzbaşı'yı kurtaran cesur asker, sipere döndüğünde ona neler söylerdiniz?; " bu metni siz yazmış olsaydınız metnin başlığı ne olurdu?" şeklinde cevaplanması beklenen eleştirel düşünmeye sevk edici sorular yer almaktadır. Sorular öğrencileri kendi bakış açıları ile metni yorumlamalarına ve yeni fikirler üretmelerine teşvik etmekte olup yaratma ve değerlendirme basamakları ile ilişkili	*Tarih – Millî Tarih Bilinci /Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*

		düşünülmektedir.	
Yaşlı Nine	6	Etkinlikte şaşırmış, sinirli, mutlu olmak üzere üç yüz ifadesi verilmiştir. Bu ifadelerden hangisinin, Arıburnu Cephesinde yaralanan yüzbaşının sipere getirilmesini emreden İngiliz Komutanı'n takındığı yüz ifadesi olup olmadığı sorulmaktadır. Öğrencilerin yüz ifadelerini kullanarak metnin detaylarını anlamaları ve çıkarımlar yapmaları beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik, metnin analiz edilmesi ve değerlendirilmesini içerdiğinden değerlendirme basamağında düşünülmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	1	Metinde geçen bazı kelimeler harfleri karışık olarak verilerek önce düzenlenmesi sonrada anlamlarıyla eleştirilmesi istenmektedir. Öğrencilerden harfleri karışık olarak verilen kelimeleri düzenleyerek bu kelimelerin anlamlarını eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin beklenmesi etkinliği analiz basamağı ile ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	2	Metinden hareketle; " Yaşlı kadının Atatürk'ten bir şey istememesi nasıl yorumluyorsunuz?; Atatürk ile konuşma olanağınız olsaydı ona nasıl teşekkür ederdiniz? örneklendiriniz" şeklinde sorular bulunmaktadır. Öğrencilerden metinden çıkarımlar yaparak Atatürk'ün davranışını ve yaşlı kadının buna dair tutumunu yorumlamaları istenmektedir. Bu yönüyle etkinlik metni anlama ve metnin içeriğini değerlendirme becerilerini içermektedir. Bu yönüyle değerlendirme basamağı ile ilişkili bulunmuştur.	*Tarih- Millî Tarih Bilinci/ Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	4	Metin tür özellikleri verilerek okunan metne hangilerinin uygun olduğunun işaretlenmesi ve metin türünün bulunmasına yönelik bir etkinliktir. Bu yönüyle etkinlik analiz basamağında düşünülmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*

	5	Genç yaşlı kadın erkek, varını yoğunu, büyük küçük, ileri geri kelime gruplarının verildiği etkinlikte cümle içindeki kullanımlarının incelenmesi ve sözcükler arasında nasıl bir anlam ilişkisi olduğunun açıklanması beklenmektedir. öğrencilerden kelime gruplarını incelerken cümle içindeki kullanımlarını değerlendirip gruplar arasındaki anlam ilişkilerini yorumlamaları beklenmektedir. bu yönüyle etkinlik hem analiz hem de değerlendirme basamağında düşünülmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	6	Kağnıyla Yazılan Destan isimli metnin sessiz okuma tekniğiyle okunması ve metinde geçen ama ancak, fakat kelimelerin metne kattığı anlamlara dikkat etmeleri beklenmektedir.	*İletişim-İletişim Becerisi*
	7	Anıtkabir krokisi verilerek, yer adlarının kroki üzerinde numaralandırılması ve bunların incelenerek cümlelerdeki boşlukların tamamlanmasına yönelik bir etkinliktir. Kroki üzerinden öğrencilerin yerler hakkında çıkarım yapmalarının beklenmesi etkinliği analiz basamağında düşündürmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel Okuryazarlık /Görsel Malzemelerle Coğrafya*
	2	Metinden hareketle, “Millî birlik ve beraberlik bir millete neler kazandırır?; 15 Temmuz’da milletimiz nasıl bir tehlikeye atılmıştır? Milletimiz bu tehlikenin üstesinden nasıl gelmiştir?” şeklinde düşüncelerini paylaşmalarının beklendiği sorular yer almaktadır. Etkinlik metin üzerinden çıkarım yapma ve bu çıkarımları kendi düşünceleri ile ifade etme olgularını içerdiğinden değerlendirme basamağı ile ilişkili bulunmuştur.	*Tarih- Millî Tarih Bilinci / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
15 Temmuz	3	Beştepe 15 Temmuz Şehitler Abidesine ait görseller verilerek incelenmesi ve görsele dair bilgilerin okunmasına yönelik bir etkinliktir. Anıtta yer alan örneğin; ay yıldızı taşıyan yedi insan figürünün ülkemizin yedi bölgesini temsil ettiği belirtilmiştir. Sembollerin anlamlandırılması noktasında görsel okumaya sevk edici bir etkinliktir. Bu yönüyle etkinlik analiz basamağı ile ilişkili görülmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Tarih- Millî Tarih Bilinci /Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel*

			Okuryazarlık
		4 Bir havuz içinde kelimeler verilerek birey, seçim, yönetim şekli, özgürlük temalarına uygun olan kelimelerin ayrıştırılmasına yönelik bir etkinliktir. Etkinlik öğrencilerin kelimeleri kavrama ve belirli kavramlarla ilişkilendirme becerileri ölçtüğünden analiz basamağı ile ilişkili bulunmuştur.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık /Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		6 Ceyhun Atuf Kansu'nun Şu Sonsuz Koşu şiiri verilerek dize sonlarında yer alan ses benzerliklerine dikkat edilerek okunması istenmektedir. Metin Atatürk'ün Samsun'a gelişini; tarih disiplini ile ilişkilidir; ele almaktadır. Etkinlik, metni anlama ve şiirin içeriğini kavrama becerilerini ölçmektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Tarih- Millî Tarih Bilinci / İletişim-iletişim becerisi*
120 (Dinleme/İzleme Metni)		1 İzledikleri filmde anlamını bilmedikleri kelimeleri not almalarına ve bunların anlamlarını tahmin etmeye dayalı analitik düşünmeyi gerektiren bir etkinliktir. Etkinlik filmin içeriğini anlama becerisini ölçtüğünden analiz basamağında düşünülmektedir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		2 Vatanımız için hangi fedakârlıkları yapabilirsiniz? , Vatan konulu bir film çekecek olsaydınız filmde neleri vurgulamak isterdiniz? şeklinde soruların bulunduğu etkinlik; vatan sevgisine dayalı duygu ve düşüncelerin paylaşılmasına yönelik sorularıyla sosyoloji ve tarih disipliniyle ilişkilidir. Etkinlik, öğrencilerin vatanseverlik	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Sosyoloji- Dış*

	konusundaki değer ve düşüncelerini sorgulayarak ifade etme becerilerini içerdiğinden değerlendirme basamağında düşünülmektedir.	*Dünya ve Sosyolojik Olgular Tarih- Tarihsel bir olgu olarak toplumsal Normlar*
4	Bir okuma metni verilerek noktalama işaretlerine dikkat edilerek okunması istenmiştir. Mektup türü örneği olan metin, vatanı koruyan askerlere olan sevginin aktarıldığı konuyu içermektedir. Bu yönüyle metin hem edebiyat hem de toplumsal bir olgu olan askerliğe ve vatan görevine işaret etmesiyle sosyoloji disipliniyle ilişkilidir. Analiz basamağında bir etkinlik olarak düşünülmektedir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat- Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular*
7	Nazım Hikmet Ran'ın Büyük Taarruz isimli şiiri verilerek şiirde kullanılan benzetme ve abartma ifadelerinin bulunması ve bunların şiire nasıl bir anlam kattığının açıklanması istenmektedir. Etkinlik, öğrencilerin şiirin derin anlamlarını çözme ve yorumlama becerilerini ölçmekte olup bu yönüyle analiz ve değerlendirme basamaklarında düşünülmektedir.	*Edebiyat- Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*

TEMA 3: BİLİM VE TEKNOLOJİ	Aziz Sancar	3	A ve B olmak üzere iki ayrı kısa metnin bulunduğu etkinlikte birinci tekil kişi tarafından aktarılan ve üçüncü tekil kişi tarafından aktarılan metinlerin aralarındaki farkın açıklanması istenmektedir. Metin, çocukluk yıllarında gemi kaptanı hayalinde olan bir kişinin Gemi Mühendisliği bölümünü kazanması ve üniversiteden sonra İzmir'de gemi tasarımcısı olarak çalışmasını konu almaktadır. Aynı şekilde metin altı çalışmaların B bölümünde de dünyayı silahlardan temizlemek isteyen ve iyi bir eğitim alması gerektiğini belirten Zeynep'in aktarımı yer alırken, bu aktarımın üçüncü tekil kişiye çevrilmesi beklenmektedir. Etkinlik öğrencilerin metinleri analiz ederek anlatım biçimlerini anlamalarına yönelik olmasıyla analiz basamağında düşünülmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		6	Metnin incelenerek altı çizili kelimelerin hangi varlıkları karşıladığını bulmaları talep edilmektedir. Teyzesinin bilim adlarından İbn-i Sina'yı anlatan kitabı hediye etmesinde duyduğu heyecanı anlatan metin hem tarihi bir kişiliğe işaret etmesiyle tarih disiplinine, Naz'ın hissettiği duygu durumunu aktarmasıyla psikoloji disiplinine yaklaşmaktadır. Etkinlik, öğrencilerin metnin içeriğini anlama ve kavrama becerilerini ölmekte ve bu yönüyle analiz basamağında düşünülmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Tarih- Millî Tarih Bilinci / Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi*
	İnsanlar Zamanı Eskiden Nasıl Ölçerdi?	2	Metinden hareketle; - Bir saat tasarımı yasaydınız saatinizin hangi özelliklere sahip olmasını isterdiniz? Nedenleriyle açıklayınız. - Bir saat 60 dakika, bir gün 24 saattir. Zaman ölçülerinin tüm dünyada aynı olmasının yararları neler olabilir? Açıklayınız. - Zamanı etkili ve verimli kullanmaktan ne anlıyorsunuz. Açıklayınız. Şeklinde soruların yer aldığı etkinliktir. Sorular çıkarım yapmaya ve yorumlamaya dayalıdır. Analitik ve eleştirel düşünmeye sevk edici olmalarıyla felsefe disipliniyle ilişkilidir. Öğlencilerden metinden çıkarımlar yaparak düşüncelerini aktarmaları istenmektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz ve değerlendirme basamakları ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji-Sosyalleşme ve Sosyal Beceri*
		4	"Silecekli Gözlük, Seyyar Ev, Yan Silecekli Araba, Su Toplayan Şemsiye" gibi icatların kısa paragraflarla verildiği etkinlikte, metni sessizce okumaları beklenmektedir. Görsellerle desteklenen metin, görsel okumayı da sağlamakla birlikte bilime dayalı ve yaratıcılığı esas almasıyla yaratıcı düşünmeye de sevk edici niteliktedir. Bu	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Yaratıcı*

			yönüyle metin analiz basamağında düşünülmektedir.	*Düşünme / Görsel Okuryazarlık*
			2 Metinden hareketle; - Kendimizi teknoloji bağımlılığından korumak için neler yapabiliriz? Açıklayınız. - Teknolojinin yararları ve zararları hakkında neler düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi örnekler vererek açıklayınız. Şeklinde eleştirel ve analitik düşünmeye sevk edici sorular yer almaktadır. Burada öğrenciden mevcut bilgileri kullanarak gerçek hayattaki durumlara uygulama ve buna yönelik analiz etme becerilerini ölçmeyi hedeflediğinden analiz basamağında düşünülmektedir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		Teknoloji Bağımlılığı	6 Teknoloji bağımlılığına dayalı sloganların okunmasına yönelik bir etkinliktir. Sosyal yaşamın bir unsuru olarak teknolojiye yer verilmesi onu sosyoloji alanıyla ilişkili hale getirirken; bağımlılık ruhsal hastalığı ele almasıyla da psikoloji disiplini ile ilişkilidir.	*Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular / Psikoloji- Duygusal Zekâ Gelişimi*
TEMA 4: ERDEMLER	**Vermek Çoğalmaktır Bak Postacı Geliyor (Dinleme/İzleme Metni)**		3 Metinden hareketle; - Sizce mektup yazıp cevabını beklemek mi yoksa kısa mesajlarla hızlı iletişim kurmak mı daha zevkli olur? - Günümüzdeki gelişmiş haberleşme teknolojisi eğitimde etkin olarak nasıl kullanılabilir? Şeklinde sorular yer almaktadır. Etkinlikte yer alan sorular metinde verilen bilgileri anlayarak değerlendirme yeteneğini gerektirdiği için analiz etme basamağı ile ilişkili olabilmektedir. Aynı zamanda mektup yazma, haberleşme teknolojisi gibi unsurlara yer vermiş olması da iletişim disiplini ile etkinliği ilişkili kılmaktadır.	*İletişim – iletişim becerisi / Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme*
			2 Metinden hareketle, - Siz kapıyı açan talebenin yerinde olsaydınız üzümleri ilk olarak kime verirdiniz? Nedenleriyle açıklayınız. - Elimizdekileri başkalarıyla paylaşmak toplumda nasıl bir etki yaratır? Düşüncelerinizi nedenleriyle aktarınız.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji- Sosyalleşme*

	Şeklinde sorular yer almaktadır. Sorular öğrencinin metinde verilen durumları analiz ederek kendi fikirleri ile değerlendirmelerini talep etmektedir. İlk soruda öğrencinin verilen olayı farklı açılardan düşünerek bir sonuca varması; ikinci soruda ise başkalarıyla paylaşımın toplum üzerindeki etkisinin neler olabileceğini düşünmeleri ve buna yönelik bir değerlendirme yapmaları beklenmektedir. Bu yönleriyle sorular öğrenciyi eleştirel ve analitik düşünme becerilerine yöneltirken; aynı zamanda değerlendirme basamağı ile ilişkili ilerlemektedir. Toplum içerisinde bireylerin sosyalleşme aşamasında birbirlerine destek olması olgusunun etkinlikte yer alması onu aynı zamanda sosyoloji disiplini ile ilişkili kılmaktadır.	*ve Sosyal Beceri*
5	Parkta paten süren iki çocuğun fotoğrafının verilerek betimlenmesi, adları niteleyen uygun kelimeler ile metnin tamamlanmasını gerektiren bir etkinliktir. Öğrencinin bu etkinlikte parkta paten süren çocuklara ait fotoğrafı niteleyici kelimeler ile betimlemesi onun dil becerisinin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu öğrencinin eleştirel ve analitik düşünmesine de katkı sağlayıcı olup etkinlik analiz etme basamağında düşünülmektedir. Aynı zamanda fotoğrafı betimlemesi görsel okuma ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
6	Bir kroki ve buna dayalı yönergelerin verildiği etkinlik görsel okuma ile birlikte yer yön kavramlarını aktarmasıyla da coğrafya disipliniyle ilişkilendirilebilinir. Aynı zamanda huzurevine gitmek, yaşlıları ziyaret etmek gibi sosyolojik bir olgu üzerinden verilmesiyle de sosyoloji disipliniyle ilişkilidir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık /Coğrafya-Görsel Malzemelerle Coğrafya/ Sosyoloji – Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular / Din-Değerler Eğitimi*

Sevgi Diyen Çağlar Aşar	2	Metinden hareketle; - Kılıcını koy kınına, yüreğinle yürü dostum dizeleriyle hangi karakter özellikleri vurgulanmaktadır? - İnsanlıktan ümidini kesmeyen kişiler neler başarabilirler? - Her işini sevgi ile yapan insan hangi özelliklere sahip olur? Şeklinde sorular yer almaktadır. Etkinlikte yer alan bu sorular öğrencinin metinlerdeki bilgileri bir araya getirerek yeni kavramlar oluşturmasına ve buna dair düşüncelerini paylaşmasına yönelik olduğundan yaratma basamağı ile ilişkili düşünülmektedir. İlk soru karakter özelliklerini analiz edip metindeki dizelerden hareketle fikrini ifade etmeye dayalıdır. İkinci soru yaşam içerisinde umudu olan insanların potansiyeli hakkında bir yorum yapma, yeni fikirler ortaya koyma durumu istenmektedir. Üçüncü soruda ise, sevgiyle yapılan işlerin sonuçlarının ne olacağına dair bir sentez yapması beklenmektedir. Sevgi, ümit etme gibi kavramlara da yer verilmesiyle psikoloji disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Aynı zamanda metni içeriksel olarak incelemeye dayalı bir etkinlik olduğundan edebiyat disiplini ile de ilişkilidir.	*Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme /Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	4	Abdurrahim Karakoç'un Tut Ellerimden isimli şiirinden alınan dörtlük birlik olma konulu olmakla birlikte düz yazı formuyla da verilmiştir. İki metnin dikkatli okunarak aralarındaki farkların belirtilmesi beklenmektedir. Hangi metnin daha etkili bir anlatıma sahip olduğunu, ses benzerliklerinin şiir anlatımına olan katkısının ne olduğunu betimlemeleri de beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik edebiyat disiplini ile ilişkiliyken aynı zamanda analiz etme basamağına da denk gelmektedir. Şiir ile düz yazının karşılaştırılması menin analiz edilmesine olanak tanımaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak /*
	5	Mevlana'nın Bilgin ve Gemici isimli metninden alıntılama yapılarak, metinden hareketle verilen cümlelerin doğru ya da yanlış olarak işaretlenmesi beklenmektedir. Bu bilgilerin analiz edilmesine olanak sağladığından analiz etme basamağında bir etkinliktir ve bu yönüyle felsefe alanıyla da ilişkilidir. Bilgin kişinin dilbilgisi bilmediğini belirten gemiciye söylediği sözün kırıcılığı ve rüzgârla sarsılan gemiyle birlikte aynı kişinin korkmasına karşılık yüzmeyi bilip bilmediğine dayalı sorunun gemici tarafından bilgine sorulduğu bir metindir. Öfke, övünme, kendini beğenme, kibir gibi duygulara işaret	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi*

	etmesi yönüyle psikoloji disipliniyle ilişkilidir.	
1	Kelimelerin anlamlarıyla eşleştirilmesine yönelik bir etkinliktir. Etkinlik metindeki kelimelerin anlaşılması üzerinedir. Bu yönüyle, metin yapı ve içerik olarak anlamlandırılması söz konusu olduğundan edebiyat disiplini ile ilişkili düşünülmüştür.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
2	Metinden hareketle, - Sokak hayvanlarını korumak için neler yapabiliriz? Bu soru toplumsal yaşamanın bir parçası olan sokak hayvanlarını ele almasıyla sosyoloji disiplini ile ilişkilidir. - Okuduğunuz metinle ilgili üç soru yazınız. - Metnin ana fikri nedir? Şeklinde sorular yer almaktadır. Ana fikri belirleme bir metnin temel mesajını anlayıp analiz etme üzerine olduğundan analiz basamağında düşünülmüştür. Bu yönüyle etkinlik felsefe disiplini ile ilişkilidir.	*Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
3	Ormanda yürüyüş yapan bir baba ve oğlun söyledikleri sözlerin yankılanması üzerinden insanların birbirlerine olan davranışlarının yankıya benzerliği anlatılmaya çalışılmıştır. Metin, bu yönüyle psikoloji disipliniyle ilişkilidir. Sen bir korkaksın, sen muhteşemsin, sana hayranım gibi sözlerin örneklendirildiği metinde, duygu aktarımlarının olumlu ve olumsuz karşılıkları üzerine betimleme mevcuttur. Etkinlik, duygu aktarımlarının olumlu ve olumsuz karşılıklarının betimlenmesi üzerinedir. Bu yönüyle etkinlik, analiz ve değerlendirme basamağında düşünülerek felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi*
5	Sılayırahim tanımın yapıldığı bir metin verilerek akrabalarını ziyaret etmeye karar veren Leyla'nın ziyaret planı tablo şeklinde sunulmuştur. Tablonun verilerek yorumlanmasına dayalı etkinliği görsel okuma ile ilişkili kılarken; akrabaları ziyaret etme, akrabalık olgusu bir değer olarak toplumda önemli bir yere sahip olduğundan din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili bulunmuştur.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Değerler Eğitimi*

Balıkçıl (Dinleme/İzleme Metni)	1	Görseller üzerine, uysal, balıkçıl, leziz, küçük görmek, açgözlü, gaga, kıyı, sazan, kaya balığı" gibi kelimeler verilerek birbirleriyle ilişkilendirilmeleri; hayal güçlerine göre kuracakları ilişkileri numaralandırmaları ve bunları birer cümlede kullanmaları beklenmektedir. Etkinlik bu yönüyle yaratma basamağında düşünülmüştür. Burada hep eleştirel ve analitik düşünme hem de yaratıcı düşünme mikro alanları ile ilişkilendirmek mümkündür.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme& Yaratıcı Düşünme*
	3	Dinlenen metinden hareketle, - Metinde hangi varlık konuşturulmuştur? Örnekler vererek anlatınız. - Balıkçılın yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız? Neden? - Açgözlü olmanın hayatımızı nasıl etkileyebileceğini anlatınız Şeklinde sorular yer almaktadır. Etkinlik, metinden hareketle soruların cevaplanması, metnin anlaşılması, yorumlanması ve edindiği bilgileri kendi düşünceleri ile aktarılması gibi becerileri içerdiğinden analiz ve değerlendirme basamakları ile ilişkili düşünülmüştür. Balıkçılın yerine kendilerini koyarak kendi düşünceleri ile karakterin davranışları arasında karşılaştırma yapmalarının beklenmesi etkinliği psikoloji disiplini ile ilişkili kılmaktadır. Ayrıca açgözlülük ve paylaşmanın önemi üzerine bir aktarımın sağlanmaya çalışılması etkinliği din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili düşündürmektedir.	*Psikoloji – Karakterler Özdeşim Kurma/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi- Etik &Ahlak Olgusu*
	9	Bir kedinin sudaki yansımasında kaplanın yer aldığı bir fotoğraf verilerek bunun kendilerinde çağrıştırdığı duygu ve düşünceleri paylaşmaları beklenmektedir. Etkinlik öğrencinin görsel analiz yeteneğini kullanmasını gerektirdiğinden analiz ve değerlendirme basamaklarında düşünülmüştür. Görsellerin analiz edilmesi etkinliği görsel okuma mikro alanıyla; öğrencinin duygu ve düşüncelerini aktarması duygusal zekâ gelişimi mikro alanıyla etkinliği ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Psikoloji – Duygusal*

				Zekâ Gelişimi
TEMA 5: DOĞA VE EVREN	Merak Ettiklerimiz	1	Kelimelerin anlamlarıyla eşleştirilmesi ve bulmacada gösterilmesine dayalı bir etkinliktir. Etkinlik metindeki kelimelerin anlaşılması üzerinedir. Bu yönüyle, metin yapı ve içerik olarak anlamlandırılması söz konusu olduğundan edebiyat disiplini ile ilişkili düşünülmüştür.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		2	Metinden hareketle; - Sizce başka gezegenlerde hayat var mıdır? - Yeni bir gezegen keşfetseydiniz ona hangi ismi verirdiniz? - Keşfettiğiniz gezegenin Dünya'ya göre yaşanabilir olması için hangi özelliklerinin olmasını isterdiniz? Şeklinde sorular yer almaktadır. Etkinlik soruları metinden hareketle düşünme becerilerini gerektirdiğinden analiz, değerlendirme ve yaratma basamaklarını içermektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		3	Küresel ısınma Avrupa'da yılda 152 bin kişiyi öldürebilir ve küresel ısınma uyduma şeklinde iki gazete yazısının verildiği etkinlikte, bu iki haberde yer alan bakış açılara dayalı görüşlerinin ne olduğu ve onları nasıl etkilediğine dayalı düşüncelerini paylaşmaları beklenmektedir. Etkinlik, öğrencilerin metni anlama, farklı açış açıları ile değerlendirme ve eşleştirme yeteneklerini kullanmalarını gerektirdiğinden analiz ve değerlendirme basamaklarında düşünülmektedir. Bu yönüyle etkinlik felsefe disiplini ilişkili düşünülmüştür. Gazete yazısına yer verilmesi de iletişim disiplini ile küresel ısınma olgusuna yer verilmesi coğrafya disiplini ile ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ İletişim-Medya Okuryazarlığı/ Coğrafya – Beşerî Coğrafya*
	Afyon	2	Metinden hareketle; - Ülkemizin hangi şehirlerini gezip görmek istiyorsunuz? Nedenleriyle açıklayınız. Bu soruda edindikleri bilgiler üzerinden cevap vermeleri beklenirken, metnin analizi ve değerlendirilmesi söz konusudur. Aynı şekilde etkinlik bu yönüyle analiz etme ve değerlendirme basamakları ile ilişkili bulunmuştur. - Bir şehir kuracak olsanız, şehrinizin hangi özelliklere sahip olmasını isterdiniz? Burada ise, öğrencinin yaratı düşünme	*Coğrafya-Beşerî coğrafya / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*

	becerisini harekete geçirerek yeni bir fikir ortaya koyması beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik sorusu yaratma basamağı ile ilişkili bulunmuştur. Her ikisi yaşanılan ülkenin şehirleri, şehir kurma gibi olgular üzerine olduğundan coğrafya alanıyla da ilişkilidir.	
	Şeklinde sorular yer almaktadır.	
3	Dünyanın yedi harikasının yer aldığı görselleri inceledikten sonra buna dair metnin noktalama işaretlerine dikkat edilerek okunmasını talep eden bir etkinliktir. Bu yönüyle etkinlik görsel okuma mikro alanıyla ilişkilidir. Bir anı aktarımı olan metinde, "Her insanın ayrı bir dünya olduğuna, kendi yedi harikasını düşünürken annesinin mutfaktan gelen sesini listesindeki ilk harika olarak betimlemesine, bunların zarar görmesine, parçalanmasına asla izin vermeyeceğine" dayalı bir aktarım söz konusudur. Öğrencinin metni analiz etmesine dayalı bir etkinlik olmasıyla da analiz basamağında düşünülerek felsefe alanıyla ilişkili bulunmuştur. Dünyanın yedi harikasına yer vermesi etkinliği aynı zamanda coğrafya alanıyla da ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme /Coğrafya-Beşerî coğrafya / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
4	Afyon gezisine giden bir kişinin annesine buket hazırlatması üzerinden; sütunların çiçek türlerini, sol taraftaki sayıların ise bukette yer alan çiçek sayısını gösterdiği bir grafik verilmiştir. Bukette bir tane kırmızı gül bilgisi verildikten sonra diğer türlerin de verilen bilgilerden hareketle sayılarının yazılması talep edilmiştir. Bunların tamamlanmasından sonra, sorular sorularak analitik düşünmeye sevk edilmeye çalışılmıştır; - Hangi iki çiçek türünün sayılarının toplamı 17'dir? - Size göre soldan 4. Sütun hangi çiçek türünün sayısını göstermektedir. - En az sayıdaki çiçek türü sayısı ile en çok sayıdaki çiçek türü sayısının toplamı kaçtır? - Grafikteki çiçek isimlerini sağdan sola doğru sıralayınız.	*Coğrafya-Beşerî coğrafya / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	Şeklinde sorulara yer verilmiştir. Etkinlikte yer alan sorular öğrencinin sunulan verileri parçalara ayırmasını, ilişkilendirmesini ve organize etmesini gerektirdiğinden analiz basamağında düşünülmüştür. Analitik düşünmeye sevk eden bu etkinlik soruları felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Grafik okumaya dayalı olan etkinlik bu yönüyle görsel ve işitsel sanatlar disiplininin görsel okuma mikro alanıyla ilişkilidir. Ayrıca grafik, kroki, harita gibi	

		materyaller öğrencilerin yer-yön becerilerini ölçümlendiğinden ve Afyon gibi şehir unsurunun yer almasından dolayı da coğrafya alnıyla ilişkili bulunmuştur.	
	5	Gezi yazısı türüne dayalı özelliklerin verilerek doğru veya yanlış bilgi olup olmadığını işaretlemeleri beklenmektedir. Gezi yazısı türü üzerinden metin tür bilgisinin ölçülmesi etkinliği edebiyat disiplini ile ilişkili kılmaktadır. Etkinlikte yer alan sorular öğrencinin sunulan verileri parçalara ayırmasını, ilişkilendirmesini ve organize etmesini gerektirdiğinden analiz basamağında düşünülmüştür.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	2	Metinden hareketle; - Metinde verilen bilgilere göre kirli su kullanırsak neler olur? - "Su gibi aziz ol" sözü sizde ne çağrıştırıyor? Soruları yer almaktadır. Metinden hareketle cevaplandırılması talep edilen sorular metnin analiz edilmesine yönelik olup öğrencinin burada analiz etme becerilerini kullanması gerekmektedir. Bu yönüyle etkinlik, analiz basamağında düşünülmektedir. Ayrıca Türk toplumunda su getiren bireye söylenen özlü söze yer verilmiş olması etkinliği kültür bilimi alanıyla ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Kültür Bilimi-Halk Bilimi Unsurları (folklorik öğeler)*
Su Kirliliği	3	Anılarınızla Birlikte Çöplerinizi de Götürün sloganıyla; sadece bahçenin ve kuşların verildiği; insanların oyun oynadığı, piknik yaptığı, dinlendiği; bahçede çöplerin bulunduğu üç ayrı resim verilmiştir. Bunlar üzerinden slogan ile ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşmaları beklenmektedir. Bu etkinlikte öğrencilerin fikirlerini ve duygularını değerlendirme yeteneklerini kullanarak sloganın etkilerini ve anlamlarını düşünmeleri beklenmekte olup değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Görseller üzerinde duygu ve düşüncelerinin aktarımının talebi psikoloji disipliniyle, toplumsal yaşam olgularını ele almasıyla sosyoloji; çevre bilincinin sağlanmasıyla ve çevresel faktörlerin aktarılmasıyla coğrafya alanlarıyla ilişkili bir etkinliktir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi / Sosyoloji – Dış Dünya &*

			Sosyolojik Olgular / Coğrafya-Kültürel Coğrafya
		4	Geri kazanılabilen atıkların doğada yok olma sürelerinin verildiği görsellerle birlikte, atıkları geri dönüşüm kutularına bırakabileceğimizi belirten bir ifadenin; geri kazanılabilen atıkların ne olduğunun, atıklardan neler üretilebileceğinin aktarıldığı bir broşür verilmiştir. Bunlarla ilgili olarak ayrıntılı bilgiye ulaşabilecekleri çevre ve şehircilik bakanlığına ait uzantı da verilerek yönlendirme yapılmaktadır. Öğrencinin çevreye dair bilinç edinmesine öncülük ettiği için sosyoloji alanıyla ilişkilidir. Görsel malzemelerle desteklenen etkinlik görsel okuma mikro alanıyla ilişkilidir. Ayrıca çevre ve şehircilik bakanlığına ait internet uzantısına yer verilmesi etkinliği iletişim disiplini ile ilişkili kılmıştır.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Sosyoloji-Dış Dünya & Sosyolojik Olgular/ İletişim-Medya Okuryazarlığı*
		6	Kişisel bilgilere dayalı aktarımın doğa olayları üzerinden aktarıldığı metin yaratıcı düşünmeye sevk edici nitelikte olmakla birlikte; doğa olaylarına dayalı vurgulamalarıyla da coğrafya disipliniyle ilişkilendirilebilir niteliktedir.	*Coğrafya – Beşerî Coğrafya*
		8	Cümlelerde su ile ilgili altı çizili deyimler yer almakta olup aynı veya yakın anlamda olanların birbirleriyle eşleştirilmesine yönelik bir etkinliktir. Bu etkinlikte su ile ilgili deyimlerin hatırlanması, tanımlanması ve anlamlandırılması söz konusu olup metnin içerik olarak anlaşılmasına yönelik olduğundan edebiyat disiplini ile ilişkilendirilmiştir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Kar Kristallerinin Peşinde Bir Yaşam (Dinleme/İzleme Metni)		1	Metnin dikkatlice dinlenmesi, metnin devamıyla ilgili tahminlerde bulunacakları sorulara yanıt verilmesine yönelik bir etkinliktir. Metinden elde ettikleri bilgiler üzerinden metnin devamına dair duygu ve düşüncelerini aktarmaları öğrencilerin yeni bir fikir ortaya koymalarına yol açmakta olup yaratma basamağı ile ilişkili düşünülebilir bir etkinliktir. Bu yönüyle felsefe alanıyla ilişkili bulunmuştur.	*Felsefe-Yaratıcı Düşünme*
		3	Metinden hareketle, - Yaşadığınız çevrede ne tür değişimler fark ediyorsunuz? - Yaşadığınız çevreyi gözlemlemeniz neden önemlidir?	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*

			Şeklinde sorular yer alır. Bu sorular analiz ve değerlendirme basamağında yer aldığından felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur.	
		4	Dinlenilen metnin daha önce okunan Ben Aziz Sancar metniyle benzerlik ve farklılıklar yönünden karşılaştırılması beklenir. Bu etkinlik, öğrencilerin iki metni karşılaştırarak benzerliklerini ve farklılıklarını belirtmeleri üzerine olduğundan analiz basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		7	Ağaç resmi verilerek içinde ağaç geçen atasözlerini düzenleyerek anlamlarıyla eşleştirmeleri beklenmektedir. Bu sorular analiz ve değerlendirme basamağında yer aldığından felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca görsel malzemeyle desteklendiğinden görsel okuma mikro alanıyla ilişkili bulunmuştur.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
TEMA 6: MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	**Anadolu**	1	Okunulan şiirde yer alan kelimelerin anlamları verilerek bulmaca üzerinde gösterilmesine yönelik bir etkinliktir. Metnin içerik olarak analizine dayanan bu etkinlik edebiyat disiplini ile ilişkili bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		2	Metinden hareketle; - Şair, "Bize ana kucağıdır o eller" ifadesiyle ne anlatmak istemiştir? - Sizce toplulukları millet yapan değerler nelerdir? Şeklinde sorular yer almaktadır. Şiirde yer alan ifadelerin anlamını kavramak ve bu ifadelerin altında yatan değerleri değerlendirmek gibi becerilerin beklendiği etkinlik değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca şiir türü üzerinden şiir içeriği hakkında metin analizi yapılması onu edebiyat disiplini ile ilişkili kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		5	Mendil kapmaca ve kulaktan kulağa geleneksel oyunlar resimleriyle birlikte verilmiştir. Oyunların nasıl oynandığına dair bilgi aktarımının yapıldığı etkinlik metinleri bu yönüyle kültürel aktarımı sağlamakla birlikte kültür bilimi disiplini ile ilişkilidir. Görsel	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel*

		aktarımın sağlanması etkinliği görsel okuma mikro alanıyla ilişkili kılmıştır.	*Okuryazarlık / Kültür Bilimi- - Halkbilimi Unsurları*
	7	Halı dokuyan bir kadının görseline yer verilerek bunun kendilerinde uyandırdığı duygu ve düşünceleri paylaşmaları beklenmektedir. Görsel aktarımın sağlanması etkinliği görsel okuma mikro alanıyla ilişkili kılmıştır. Duygu ve düşüncelerin paylaşımı verilen görsel üzerinden sağlandığından etkinlik değerlendirme basamağında düşünülmüş ve bu yönüyle felsefe alanıyla ilişkili bulunulmuştur. Duygu ve düşünce yönünden öğrenciyi destekleyen etkinlik öğrencinin duygusal zekâ gelişimini de destekleyicidir. Ayrıca halı dokuma Türk kültüründe önemli bir değere sahip olduğundan etkinlikte kültür bilimi alanıyla da etkileşim söz konusudur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi Kültür Bilimi-Halkbilimi Unsurları*
	2	Metinden hareketle; - Evde hazırlanan yiyeceklerin ev ekonomisine ve sağlığımıza olan faydaları nelerdir? - Yurdumuzun farklı yörelerine ait yemeklerle ilgili neler biliyorsunuz? Şeklinde sorular yer almaktadır. Öğrencilerin evde hazırlanan yiyeceklerin faydalarını anlamaları ve bu faydaların ev ekonomisi kadar sağlıklarına olan katkısının önemli etkilerinin neler olabileceğine dair çıkarımlar yapmaları etkinliği değerlendirme basamağı ile ilişkili düşündürmektedir. Ayrıca ev ekonomisi gibi olguya yer verilmesi, ekonomi olgusunu ele alan beşerî coğrafya mikro alanıyla ilişki kurulmasını sağlamıştır. Toplumsal bir unsur olan aile içinde, ev ortamında yapılan yiyeceklerin hayata olan katkısının ele alınması aynı zamanda etkinliği sosyoloji alanıyla ilişkili kılmaktadır. Farklı yörelere ait yemeklere dair düşünce aktarımının talebi ise kültür bilimi disiplini ile etkileşimi beraberinde getirmektedir.	*Sosyoloji-Sosyalleşme-Sosyal Beceri Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme Kültür Bilimi-Halkbilimi Unsurları / Coğrafya-Beşerî Coğrafya*
Tarhananın Öyküsü			
Ana Dili	1	Kelimelerin anlamlarına uygun bir şekilde eşleştirilmesi istenmektedir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik,*

		biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak
2	Metinden hareketle; - Dünyayı dil ile tanımak ifadesinden ne anlıyorsunuz? - Ana dilimizi sevmemiz neden önemlidir? Şeklinde sorular yer almaktadır. Öğrencilerin dünya ve dil kavramlarını anlamaları ve buna bağlı olarak ana dilin önemini değerlendirmeleri beklenmekte olup bu yönüyle etkinlik değerlendirme basamağında yer almaktadır. Ana dil aynı zamanda toplumları var eden önemli bir değer olduğundan sosyoloji alanıyla da ilişkili bir disiplindir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji- Dış Dünya & Sosyolojik Olgular*
5	Türk Gençliğine Bir Hitabe isimli şiir örneği verilerek şiirin uyandırdığı duygu ve düşünceleri paylaşmaları beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik psikoloji disiplini ile ilişkilidir. Genç olmanın milletin ilerlemesi için önemli bir değer olduğunu ifade eden metin tarih disipliniyle ilişkilidir. Öğrencilerinin şiiri değerlendirerek gençliğin önemini tarih ile ilişkilendirip kavramaları etkinliği değerlendirme basamağına denk getirmektedir. Aynı zamanda gençliğe hitabe Türk kültüründe önemli bir yere sahip olmakla birlikte öğrencilere millî kültür bilincinin kazandırılmasında da önemli bir araçtır. Bu yönüyle de etkinlik kültür bilimi disiplini ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Tarih- Millî Tarih Bilinci / Psikoloji- Duygusal Zekâ Gelişimi / Kültür Bilimi- Millî Kültür Bilinci*
6	Türk Dünyasına dair bilgilendirmenin yapıldığı metnin noktalama işaretlerine uygun olarak okunması talep edilmiştir. Türk dünyasına dair haritanın ve Türk dünyası ülkelerinin bayraklarının görsel olarak sunulduğu etkinlikte, Türk dünyası ülkelerinin hangi tarihlerde bağımsızlıklarını ilan ettiklerine dair bilgi paylaşımı yapılarak tarih disipliniyle ilişki kurulmuştur. Harita ve Türk dünyası ülkelerinin dünyadaki konumuna dair bilgilerin verilmesi de onu coğrafya disipliniyle ilişkili kılmıştır. Cümlelerin metindeki bilgilere ve resimlere göre tamamlanmasına yönelik etkinliğin, görsel okuma odaklı bir etkinlik olduğu söylenebilmektedir. Metinden hareketle soruların da yer aldığı etkinlikte; - 29 Ekim 1923, ülkemizde ne olarak ve nasıl kutlanmaktadır? - Türk dünyasının geniş bir coğrafi alana yayılmasının nedeni	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar- Görsel Okuryazarlık / Coğrafya- beşerî coğrafya / Felsefe-Eleştirel ve*

		sizce nedir? gibi sorularda yer almakta olup bunlarda tarih, coğrafya ve sosyoloji alanlarıyla bağlantılı cevaplanabilecek niteliktedir. Ayrıca etkinlik, verilen bilgilerin değerlendirilmesi ve kendi düşüncelerini aktarma üzerine olduğundan değerlendirme ve yaratma basamağında düşünülmüştür. Bu yönüyle de felsefe alanıyla bağlantılıdır.	*Analitik Düşünme*
Kara Tren (Dinleme/İzleme Metni)	1	Türküyü dinlerken not alınan kelime ve kelime gruplarının anlamlarının sözlükten bulunması istenmektedir. Anlamları öğrenilen kelimeleri birer cümlede kullanmalarına yönelik etkinlik ikinci bir alt soru verilerek olarak tasarlanmıştır. Türkü dinleme odaklı olan etkinlik görsel ve işitsel sanatlar ile bağlantılıdır. Ayrıca türkü Türk kültürü için önemli bir kültürel unsurdur. Bu yönüyle de kültür bilimi disiplini ile ilişkilidir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Müzik / Kültür Bilimi-Halkbilimi Unsurları (Folklorik Öğeler) / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Metinden hareketle; - Kara trenlerin kara haber getirmesi" ifadesinin size neyi çağrıştırıyor? - Dinlediğiniz türkünün hikâyesinde Osmanlı Devleti nasıl bir durumda anlatılmaktadır? Şeklinde sorular yer almaktadır. Öğrencilerin metindeki ifadeleri anlamaları ve bu ifadelerin çağrıştırdıklarını ifade etmeleri beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik değerlendirme basamağında olup felsefe alanıyla bağlantılıdır. Ayrıca Osmanlı Devletinin durumunu değerlendirmelerinin istenmesiyle öğrencinin tarih disiplini ile etkileşime girmesi sağlanmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Tarih- Millî Tarih Bilinci*
	4	Büyüklerinin elini öpen bir çocuğun resmedildiği görsel üzerinden bu davranışın kültürümüzdeki yerinin ve öneminin aktarılması istenmiştir. Etkinlikte, öğrencinin sunulan görseli değerlendirerek kültürümüzdeki bu davranışın önem ve değerini değerlendirmesi beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik değerlendirme basamağında	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve*

			düşünülebilmektedir. Görsel malzemenin sunulması görsel okuma alanıyla ilişkiyi mümkün kılarken; büyüklere saygı olgusunun ele alınması değerler eğitimi ile bağlantılı olup din kültürü ve ahlak bilgisi alanıyla ilişkilidir.	*İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Değerler Eğitimi*
		7	Ülkemizdeki demir yollarının bir bölümü ve demir yollarının geçtiği iller işaretlenerek Türkiye haritası üzerinde gösterilmiştir. Haritaya bakılarak cümle tamamlama sorularının yer aldığı etkinlikte aynı zamanda; - Sivas'ta yaşayan ve tren yolculuğu yaparak Ertuğrul Gazi Türbesi'ni ziyaret etmek isteyen bir kişi hangi şehirlerden geçerek yolculuk yapmalıdır? - Konya'da yaşayan ve tren yolculuğu yaparak Mustafa Kemal Atatürk'ün 4 Eylül 1919 tarihinde topladığı kongrenin binasını ziyaret etmek isteyen kişi hangi şehirlerden geçerek yolculuk yapmalıdır? - Afyonkarahisar'da yaşayan ve tren yolculuğu yaparak Elazığ'ı görmek isteyen bir kişi hangi illerden geçerek yolculuk yapabilir? Şeklinde tarih ve coğrafya disipliniyle desteklenebilecek sorular sorulmaktadır.	*Coğrafya-Beşerî Coğrafya / Tarih- Millî Tarih Bilinci / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
TEMA 7: SAĞLIK VE SPOR	**Bisiklet Zamanı**	2	Metinden hareketle 5N 1K soruları oluşturmalarına yönelik başlayan etkinliğin B bölümünde metinden hareketle sorular yer almaktadır: - Spor yapmak yaşamımızı nasıl etkiler? sorusu diğer soruların dışında eleştirel düşünmeyi gerektiren nitelikte olup felsefe disipliniyle ilişkilidir. Burada öğrencilerin sporun yaşamlarına olan etkilerini analiz etmeleri beklenmekte olup analiz ve değerlendirme basamağı ile etkinliği etkileşimli kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		8	İyi bir spor ayakkabı ile ilgili verilen bilgilerin okunması talep edilir. Bu bilgilere dayanarak hayal güçlerini kullanarak bir ayakkabı tasarlamaları ve buna yönelik resim yapmaları beklenir. Bu yönüyle etkinlik yaratma basamağında düşünülmüştür. Ayrıca resim yapılmasının beklenmesi de etkinliği görsel ve işitsel sanatlar	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Yaratıcı*

		disiplini ile etkileşimli kılmaktadır.	*Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar (Resim)*
	2	Metinden hareketle soruların yer aldığı etkinlikte hemen hemen tüm sorular metinde cevabı bulunan nitelikte olmakla birlikte " Sağlıklı bir yaşam ve sindirim sistemi arasında nasıl bir ilişki olabilir?" açıklayınız sorusu metinden referans alınabilecek nitelikte de olup yorumlama kabiliyetini isteyen nitelikte bir sorudur. Etkinlik, öğrencilerin metinden edindikleri bilgileri analiz ederek sağlıklı yaşam ile sindirim sistemi arasındaki ilişkiyi anlamlandırmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda bakıldığında etkinlik hem bilginin analiz edilmesi bağlamında analiz basamağında, hem de yeni bir fikir ortaya koymaları adına yaratma basamağında düşünebilmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Yemek, İçmek ve Sindirmek	4	Yılsonu mezuniyet yemeği duyurusu olarak sunulan duyuru metninin sessizce okunması ve buna dayalı soruların cevaplanmasına yönelik bir etkinliktir. Sorular çıkarım yapmaya dayalı olmakla birlikte eleştirel ve analitik düşünmeye sevk edicidir: - Kırmızı menüyü seçen bir kişi hangi yemeği seçmiş olabilir? - Beyaz menüyü seçen bir kişi hangi yemekleri almış olamaz? - Hangi yemeklerde misafirlere birden fazla seçenek sunulmuştur? Sorular öğrencilerin mantıksal düşünme becerilerini kullanmalarını gerektirdiğinden analiz ve değerlendirme basamağında düşünülebilmektedir. Ayrıca renklere dayalı soruların yer alması etkinliği görsel ve işitsel sanatlar disiplini ile etkileşimli kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	6	Kahvaltı öğününün öneminin anlatıldığı bir paragraf verilerek metindeki bilgilere dayalı cümlelerin doğru veya yanlış olarak ayırt edilmesine yönelik bir etkinliktir. Metni okuyarak bilgilerin doğruluğunun ya da yanlışlığın analiz edilmesi etkinliği analiz basamağına taşımaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	8	Bisiklet kullanım kılavuzundan; uygun vites seçimi ve doğru vites kullanımı ile sürüş güvenliğiyle ilgili uyarıların yer aldığı metinler verilerek bunlara dayalı soruların cevaplanması beklenmektedir. Aynı etkinlikte metne dayalı olarak bilgilerin doğru veya yanlış olup olmadığının işaretlenmesine yönelik etkinlik verilmiştir. Etkinlik metnin analiz edilmesine ve metinde yer alan bilgiler üzerinden	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Sosyoloji-Sosyalleşme&*

	eleştirel düşünme becerilerinin kullanılmasına yöneliktir. Bu yönüyle etkinlik analiz ve değerlendirme basamaklarında düşünülmektedir. Ayrıca, bisiklet kullanımına ve buna yönelik beceri edinmeye yönelten metin sosyal beceri kazanmasına olanak sağlamaktadır.	*Sosyal Beceri*
1	Kelimelerin anlamlarıyla eşleştirilmesine yönelik bir etkinliktir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
2	Metne dayalı soruların yer aldığı etkinlikte: - Obezitenin oluşum nedenlerinden hangisinin daha yaygın görüldüğünü düşünüyorsunuz? - Zayıflama diyetlerinin bir plana uygun şekilde hazırlanması ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? Şeklindeki sorular düşünce aktarımına dayalı olup eleştirel düşünme yoluyla cevaplanabilecek niteliktedir. Öğrencilerin metinden edindikleri bilgileri analiz ederek eleştirel düşünmelerini ve kendi düşüncelerini aktarmaları beklenmektedir. Etkinlik bu yönüyle değerlendirme ve yaratma basamaklarında düşünülmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
4	Beden kitle indeksi ile ilgili bilgilerin metin şeklinde verildiği etkinlikte, BKİ cetveli tablo hâlinde verilmiştir. Hemen akabinde 4 kişiye ait boy ve ağırlık bilgileri verilerek BKİ'lerinin hesaplanması normalin altında değere sahip olanların işaretlenmesi istenmiştir. beslenme.gov.tr adresi sunularak kendi BKİ'lerini hesaplayabileceklerine dair de ek bilgi sunulmuştur. Bu etkinlikte, öğrencilerin verilen bilgileri anlamaları, değerlendirmeleri ve kendi hayatlarına uygulamaları beklenmektedir. Değerlendirme basamağında düşünülen etkinlik bu yönüyle felsefe alanıyla etkileşimlidir. Ayrıca tablo verilmesi görsel ve işitsel sanatlar disiplini ile ilişkili kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
5	"Rahat bir nefes için harekete geçin" sloganıyla hazırlanan afişin amacı hakkındaki görüşlerinin paylaşılması istenmektedir. Öğrencilerden metni değerlendirerek ana düşünceyi belirlemeleri ve buna yönelik görüşlerini aktarmaları beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Afiş unsuruna yer verilmesi etkinliği görsel ve işitsel sanatlar ile etkileşimli	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Felsefe-*

Obezite Hakkında 10 Soru 10 Cevap

		kılmıştır.	*Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		8 Türkiye beslenme ve fiziksel aktivite piramidi verilerek dikkatlice okumaları beklenmektedir. Broşürden hareketle boşluk doldurmaları sorular yöneltilmiştir. Kendilerini piramidin hangi basamağına yerleştireceklerine dair görüşlerini nedenleriyle açıklamaları beklenmektedir. Öğrencilerden metni değerlendirerek buna yönelik görüşlerini aktarmaları beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Broşür unsuruna yer verilmesi etkinliği görsel ve işitsel sanatlar ile etkileşimli kılmıştır.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		9 Nasreddin Hoca'nın hasta ziyaretinin kısa olması gerektiğine dair fıkrasına yer verilmiş ve bu metindeki ana düşüncenin bulunması istenmiştir. Öğrencilerden metni değerlendirerek ana düşünceyi belirlemeleri ve buna yönelik görüşlerini aktarmaları beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik değerlendirme basamağında düşünülmüştür	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Vazgeçmeyenlerin Hikâyesi (Dinleme/İzleme Metni)		3 Metinden hareketle soruları yer aldığı etkinlikte; - Faren Bennis'ın "Büyük başarılar ancak başarabileceklerine inanan insanlar tarafından elde edilmiştir" sözünün sizde uyandırdığı duygu ve düşünceler nelerdir? Bu etkinlikte öğrencilerden alıntıyı değerlendirerek kendi düşüncelerini oluşturmaları beklenmiştir. Burada hem değerlendirme hem de yaratma basamağında etkinliği düşünmek mümkündür. Ayrıca duygu ve düşüne paylaşımı öğrencinin duygusal zekâ gelişimini destekleyici olup psikoloji disiplini ile de etkinliği etkileşimli kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi*
		4 Spor haber metinleri verilerek kendilerini haber sunucusu olarak hayal etmeleri ve sesli okumaları istenmektedir. Etkinlik haber metninin verilmesi noktasında iletişim disiplini ile ilişkili hale gelmiştir.	*İletişim-Medya Okuryazarlığı*

		6 Sekiz takımın katıldığı turnuvayla ilgili bilgilere yer verilerek yarı final ve çeyrek final karşılaşmalarına hangi takımların gelebileceğine dair görsellerin tamamlanması beklenmektedir. Görsel okumaya dayalı olan etkinlik görsel ve işitsel sanatlar ile ilişkilidir. Mantığa dayalı soruların yer aldığı etkinlik analitik düşünmeye yöneliktir. Etkinlik analiz ve değerlendirme basamağında düşünülerek felsefe disipliniyle etkileşimli bulunmuştur.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		7 Turp gibi olmak başlıklı bir metin verilerek ve bu metindeki doktor, hastane, ambulans, taburcu gibi kelimelerin altı çizilerek başlıkla olan ilişkisinin açıklanması istenmektedir. Kayak yapan birinin yaşadığı kazaya dair anının paylaşıldığı metin deyimin anlamlandırılmasına yöneliktir. Etkinlik metnin analiz edilmesine yönelik olup analiz etme basamağında düşünülmüştür. Bu yönüyle metnin analiz edilerek verilen deyim ve kelimelerin anlamlarını çıkarmalarının istenmesi öğrencilerin çıkarım yapma becerisini kullanmalarına yol açmaktadır. Bu anlamda bakıldığında felsefe disiplini ile etkileşimlidir. Aynı zamanda metnin içerik olarak analiz edilmesi etkinliği edebiyat disiplini ile de etkileşimli kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
TEMA 8: BİREY VE TOPLUM	**Evet Efendim**	2 Metinden hareketle soruların yer aldığı etkinlikte; - Metnin başlığı ile içeriği arasında nasıl bir ilişki vardır? - Görgü kurallarına uymak bize neler kazandırır? Şeklinde sorular yer almaktadır. Sorular analiz etme ve yorumlama becerilerine yönelik olduğundan analiz ve değerlendirme basamaklarında düşünülmüştür. Görgü kurallarına uyma eylemi sosyolojik bir olgu olduğundan sosyoloji disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Aynı zamanda bu olgular toplumun değerlerini yansıttığından değerler eğitimi ile de bağlantılı olup din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile etkinliği etkileşimli kılmıştır.	*Sosyoloji-Sosyalleşme& Sosyal Beceri / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Değerler Eğitimi*
		3 Tiyatro metin türüne ait özellikler maddeler hâlinde verilerek tablo içindeki harflerin seçilmesi noktasında referans olarak kullanılmaları ve sonunda metin türüne ulaşmaları beklenmektedir. Sunulan metin özelliklerini analiz ederek tiyatro metin türünü belirlemelerinin istenmesi etkinliği analiz basamağına taşımaktadır. Bu yönüyle hem felsefe hem de edebiyat alanıyla etkileşimlidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik,*

			biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak
		5 Soy ağacında verilen akrabalık ilişkilerini açıklayan cümlelerden hareketle soy ağacının çözümlenmesine ve bununla ilgili soruların cevaplanmasına yönelik bir etkinliktir. Bu yönüyle etkinlik öğrencilerin analitik düşünme becerilerini kullanmalarını gerektirdiğinden analiz basamağında düşünülmüştür. Soy ağacının görsel olarak sunulması görsel okuma ile etkileşimi sağlarken aynı zamanda toplumu oluşturan aile birliğini yansıtmasıyla da sosyoloji disipliniyle de ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Sosyoloji-Dış Dünya& Sosyolojik Olgular*
Sen de Bir İyilik Yap		2 Metinden hareketle soruların yer aldığı etkinlikte; - Metnin sonunda yer alan "İyilik yapmak hepimizin borcu. İllaki bir gün siz de birilerine bir iyilik edersiniz. O zaman ödeştik sayın" sözlerinden ne anlıyorsunuz? - Bir iyilik yaptığınızda ya da size bir iyilik yapıldığında neler hissediyorsunuz? şeklinde sorular bulunmaktadır. Metnin analiz edilerek cevaplandırılması gereken sorulara yer verilmiştir. Bu bağlamda etkinlik analiz ve değerlendirme basamağında düşünülmektedir. İyilik yapmak, paylaşmak gibi olgular hem sosyalleşme hem de değerler eğitimi ile ilişkilidir.	*Sosyoloji – Sosyalleşme& Sosyal Beceri / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Değerler Eğitimi / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		7 155, 110, 156, 112 çağrı merkezlerine dair numaraların görselleriyle birlikte verilmesi üzerinden "Canol parkta bulduğu cep telefonunu sahibine ulaştıramasaydı aşağıdaki numaralardan hangilerini aramalıydı?" şeklinde bir soru verilerek nedenleriyle açıklamaları beklenir. Bu acil durum numaraların hangi durumlarda aranması gerektiğinin ve gereksiz yere arandığında ne gibi olumsuz sonuçlar doğurabileceğinin açıklanması beklenmektedir. Etkinlik, öğrencilerin mantıksal düşünme becerilerini kullanmalarını ve acil durum numaralarının hayatlarındaki önemini kavramalarını beklemektedir. Bu bağlamda etkinlik analiz etme ve değerlendirme basamaklarında düşünülmektedir. Ayrıca sosyal yaşam unsurları olarak acil durum	*Sosyoloji- Dış Dünya& Sosyolojik Olgular / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Felsefe-Eleştirel ve*

		çağrılarına yer verilmesi etkinliği sosyoloji alanıyla da etkileşimli kılmıştır. Numara görsellerinin yer alması etkinliği görsel okuma mikro alanıyla da etkileşimli kılmıştır.	*Analitik Düşünme*
	2	Metinden hareketle soruların yer aldığı etkinlikte; - "Dostunuz fikrini söylerken aklınızdan geçen hayırdan korkmaz eveti kendinize saklamazsınız cümlesiyle yazar ne anlatmak istemektedir? - Metnin konusu ve ana fikri nedir? - Dostluk ve güven olmayan bir dünya nasıl olurdu? Şeklinde sorular bulunmaktadır. Sorular metnin analiz edilerek cevaplandırılmasına yönelik olduğundan analiz etme basamağında düşünülmüştür. Aynı zamanda dostluk kavramına yer verilmesi, kişinin duygu ve düşüncelerini paylaşırken ya da bir konu hakkında karar verirken yaşadığı ruh halinin sorgulanması etkinliği psikoloji disiplini ile de etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi*
Dostluğa Dair	4	Birlikte ağaç diken iki gencin, elmasını paylaşan bir çocuğun, tekerlekli sandalyedeki yaşlıya yardım eden bir insanın görsellerine yer verilerek bunlarla ilgili konuşma yapmaları beklenmektedir. Bu etkinlik öğrencilerin empati kurma ve etik değerleri tartışma becerilerini desteklemekte olup değerlendirme ve yaratma basamaklarında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi- Etik& Ahlak Olgusu*
	7	Deyimlerin anlamlarıyla eşleştirilmesi istenmektedir. Bu deyimler arasında nasıl bir ilişki olduğunda dair düşüncelerini açıklamaları beklenir. Metni içerik olarak değerlendirmeyi, dil ve anlatım özellikleri ile ele almayı içerdiğinden edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	8	Arkadaş adlı şarkının dinlenerek konusu ve ana duygusunun bulunması şarkıyı beğenip beğenmediklerini belirtmeleri, dinlenilen şarkının kendilerinde hangi duyguları çağrıştırdığına dair metin oluşturmaları beklenmektedir. Müzik dinleme ve dinlenilen müziğin	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/*

	yorumlanmasını içerdiğinden değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Duygu ve düşüncelerin paylaşılması psikoloji disiplini ile etkileşimli kılmıştır. Şarkı olgusunun yer alması etkinliği görsel ve işitsel sanatlar alanıyla ilişkilendirmiştir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar (Müzik)/ Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi*
2	Deyimlerin anlamlarının tahmin edilmesine yönelik bir etkinliktir. Metni içerik olarak değerlendirmeyi, dil ve anlatım özellikleri ile ele almayı içerdiğinden edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Aynı zamanda folklorik öğeler olarak deyimlere yer verilmesi kültür bilimi disiplini ile etkileşimli kılmaktadır.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Kültür Bilimi-Halkbilimi unsurları*
3	Metinden hareketle soruların yer aldığı etkinlikte; - Gerçekleşmesini istediğiniz bir dileğinizi anlatınız. Bu dileğinizin gerçekleşmesinin hayatınıza olumlu ve olumsuz etkileri neler oldurdu? Açıklayınız. Etkinliğin bu sorusunda, öğrencinin yaratıcı düşünme becerisini kullanması ve elde ettiği sonuçları değerlendirmesi beklenmektedir. - Kanaat ve mutluluk arasında nasıl bir ilişki vardır? Yaşamınızdan örnekler vererek açıklayınız. Şeklinde sorular bulunmaktadır. Bu soruda ise, öğrencinin kavramları analiz ederek kişisel deneyimleri ile değerlendirme yapmaları beklenmektedir. Bu bağlamda etkinlikte yer alan sorular analiz etme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında düşünülmüştür. Duygu ve düşünce aktarımına dayalı olan etkinlik öğrencilerin duygusal zekâ gelişimini desteklemekte olup psikoloji disiplini ile etkileşimi de beraberinde getirmektedir. Ayrıca, kanaat etme, mutlu olma gibi değerlerin aktarımı da din kültürü ve ahlak bilgisi alanıyla iletişimi beraberinde getirmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi - Değerler Eğitimi*

Hacettepe (Dinleme/İzleme Metni)

6	Nasrettin Hoca'nın Elimi Al Fıkrası üzerinden bencilliğin aktarıldığı metnin vurgu ve tonlamaya dikkat edilerek okunması beklenmektedir. Cömertlik, mutluluk ve yardım konularının aktarımı sağlanmaya çalışılmıştır. Etkinlik metnin analiz edilmesine ve alt metinlerin çıkarılmasına yönelik olduğundan analiz basamağında düşünülmüştür. Ayrıca fıkra metnine yer verilmiş olması etkinliği edebiyat disiplini ile etkileşimli kılarken; cömertlik, yardım gibi olgulara yer vermesiyle de değerler eğitimi mikro alanıyla ilişkiyi olanaklı kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi - Değerler Eğitimi*

6.sınıf etkinliklerinin içeriği ve ilişkili görüldüğü disiplin ve mikro disiplinlerin verildiği tabloya bakıldığında; *felsefe, edebiyat, tarih, sosyoloji, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar, coğrafya, din* gibi disiplinlerin yoğunlukla etkileşim içinde oldukları gözlemlenmiştir. Etkinliklerin birçoğu 5. sınıf etkinliklerinde de görüldüğü üzere okuma metinlerinden hareketle soruların cevaplanması, metnin analiz edilmesi, metin içinde geçen kelimelerin tahmin edilmesi gibi sorulardan oluşması eleştirel ve analitik düşünmeyi öncül kılmaktadır. Temalar altında yer alan etkinlikler yukarıdaki tabloda örneklendirilerek ilişkili olduğu disiplin ve mikro disiplinler betimlenmiştir. Aşağıda yer alacak olan maddelerde hem okuma hem de dinleme/izleme etkinlikleri bağlamında bu betimlenin nasıl yapıldığı noktasında disiplinler temelinde yorumlama yapılmaya çalışılmıştır:

- ***Edebiyat***: 6. sınıf etkinliklerinde 5. sınıf etkinliklerinde görüldüğü gibi edebiyat disiplininin etkinliklerle olan ilişkisi metin bilgisinin ölçülmesi noktasında saptanmıştır. Edebiyatın metin bilgisine dayalı çeşitli ifade biçimlerini öğretmeye dayalı etkinlik örnekleri öğrencinin metin türü farkındalığı kazanmasına öncülük ettiği gibi aynı zamanda dilsel zenginlik kazanmasına da olanak sağlamaktadır. Metin türlerine yönelik analizlerin sağlandığı etkinlik örneklerinde bu gelişimi destekleyici unsurlar gözlemlenmiştir. Örneğin, *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında *Yaşlı Nine* metni altındaki 4 numaralı etkinlikte metnin tür özelliklerinin okunulan metin

üzerinden saptanmasının istenmesiyle edebiyat disiplini ile metin bilgisi bağlamında bir ilişki kurulmuştur. Aynı temada yer alan dinleme/izleme metni altındaki *120* metin altı etkinlik örneklerine bakıldığında; 7 numaralı etkinlikte Nazım Hikmet Ran'ın *Büyük Taarruz* isimli şiiri verilerek şiire benzetme ve abartma anlamı katan ifadelerin bulunması ve bunların şiire olan katkısının betimlemesi istenmiştir. Bu tür etkinliklerde edebi eserlere dayalı analizlerin yapılması aynı zamanda öğrencinin metin bilgisi bağlamında kendisini geliştirmesine yardımcı olurken eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine de destek olmaktadır. *Doğa ve Evren* temasında *Afyon* metni altındaki 5 numaralı etkinlikte gezi yazısı türüne dayalı özellikler verilerek doğru ve yanlış olan bilginin ayırt edilmesi istenmektedir. Bu tür metinlerde metin türü farkındalığının ölçülmesi noktasında edebiyat ile ilişkilidir. *Sağlık ve Spor* teması altındaki *Obezite Hakkında 10 Soru 10 Cevap* metni altındaki 9 numaralı etkinlikte Nasrettin Hoca'ya ait bir fıkra örneğine yer verilerek metnin ana düşüncesinin bulunması talep edilmiştir. Bu tür etkinlikler öğrencinin metin türü bilgisini pekiştirdiği gibi hem yaratıcı hem de eleştirel ve analitik düşünme becerisini de geliştirici özelliğe sahiptir.

- ***Tarih:*** *Millî Mücadele ve Atatürk* teması başta olmak üzere diğer temaların bir kısmında etkinliklerde tarih disiplininin millî tarih bilinci alt alanıyla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, *Millî Mücadele ve Atatürk* teması altındaki *Türk Askerinin Cesareti* metni altındaki 2 numaralı etkinlikte; cephedeki askerlerin yerinde olsaydınız, İngiliz Yüzbaşını kurtaran askere neler söyleyeceklerine dair sorular yöneltilmiştir. Dönemin tarihi hakkında bilgi vermesi ve tarihsel bilgi üzerinden duygu ve düşüncelerini aktarmaya yönlendirmesi kadar öğrencide millî tarih bilincinin pekiştirilmesine olanak sağladığından tarih disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Aynı şekilde *Yaşlı Nine* metnindeki 2 numaralı etkinlikte millî mücadele döneminde yaşlı bir kadının Atatürk ile konuşması üzerinden, Atatürk ile konuşma şansları olsaydı neler söylemek isteyeceklerini ölçen sorulara yer verilmiştir. Bu hem dönemin toplumsal normlarına işaret etmesi hem de millî tarih bilinci kazandırması yönünde tarih ile ilişkili bulunmuştur. Öğrencilere bu tür etkinliklerin sunulması onların geçmişteki olgularla bugünü harmanlayarak millî kimliğini güçlendirmelerine de öncülük etmektedir.
- ***Coğrafya:*** Etkinliklerde coğrafyanın beşerî coğrafya alt alanıyla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda harita, kroki gibi kullanımlar üzerinden coğrafya

temelli bilgi ölçümlerinin yapıldığı etkinlik örnekleri de görsel malzemelerle coğrafya alt başlığı ile ilişkilendirilmiştir. Örneğin, *Erdemler* temasında *Vermek Çoğalmaktır* metni altındaki 6 numaralı etkinlikte bir kroki ve buna dayalı yönergelerin verildiği etkinlikte yön kavramının sorgulanması aynı zamanda coğrafya alanıyla ilişkilidir. Nitekim yer yön duygularının haritalar üzerinden öğrenciye en çok aktarıldığı disiplin coğrafya disiplinidir. Coğrafya disiplininin en çok gözlemlendiği tema *Doğa ve Evren* teması olmuştur. Bu tema altında yer alan *Merak Ettiklerimiz* metni altındaki 3 numaralı etkinlikte küresel ısınma hakkında haber metni örneklerine yer verilerek bunlar hakkındaki görüşlerini sunmaları talep edilmiştir. *Afyon* metni altındaki 3 numaralı etkinlikte dünyanın yedi harikasına ait görseller üzerinden görsel okuma yapılması sağlanmıştır. *Su kirliliği* metnindeki 3 numaralı etkinlikte çöplerin dünyamızı kirlettiğini, temiz çevrenin güzelliğini anlatan resimler verilerek slogan hazırlamaları istenmiştir. Bu etkinlik öğrencinin çevre bilinci kazanması noktasında kayda değer olup coğrafya alanıyla ilişkili bulunmuştur. Aynı metin altındaki 6 numaralı etkinlikte doğa olayları hakkındaki düşüncelerinin sorgulanması da beşerî coğrafya alanıyla ilişkili olmasını sağlamıştır.

- ***Kültür Bilimi:*** *Millî Kültürümüz* teması altında folklorik öğeler alt alanıyla etkinliklerde ilişkili olduğu saptanmıştır. *Anadolu* metni altındaki 5 numaralı etkinlikte mendil kapmaca, kulaktan kulağa isimli geleneksel oyunları görselleri ile birlikte verilerek nasıl oynandıklarına dair metinler ile pekiştirilmiştir. Aynı metin altındaki 7 numaralı etkinlikte halı dokuma kültürüne yer verilmiştir. *Tarhananın Öyküsü* metni altındaki 2 numaralı etkinlikte ise yöresel yemeklerin neler olduğuna dair bilgi aktarımı sağlamaları talep edilmiştir. *Ana Dili* metni altındaki 5 numaralı etkinlikte ise Türk Gençliğine Bir Hitabe isimli şiir örneği üzerinden duygu ve düşüncelerini paylaşmaları istenmiştir. Tüm bu olgular öğrencinin kültürel değerlerini yansıtması ve folklorik unsular olarak kültür biliminin bir parçası olması sebebiyle ilgili disiplinle ilişkili bulunmuştur.
- ***Felsefe:*** Etkinliklerin tamamı 5. sınıf örneklerinde de gözlemlendiği üzere öğrencinin eleştirel ve analitik düşünme becerisini harekete geçirici analiz etme ve değerlendirme gibi düşünsel becerilerini harekete geçirdiğinden felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Bu sebeple, yukarıda etkinlik örneklerinin yanındaki disiplin sütunlarının tamamında yerini almıştır. Etkinliklerde okunulan metin üzerinden soruların cevaplanması, metnin içinde geçen kelimelerin anlamsal değerlerinin

ölçülmesi, metnin konusunun ve ana fikrinin betimlenmesi, metne dayalı görsellerin verilerek görsellerin anlamlandırılmasına yönelik içerikleri ile öğrencinin eleştirel ve analitik düşünme yetisini kullanmasını sağlamaktadır. Örneğin, *Okuma Kültürü* temasında yer alan *Canım Kitaplığım* metin altındaki 2 numaralı etkinlikte metinden hareketle kitapların yazarlara kazandırdıklarının neler olduğunu, doğru kitap seçiminin neden önemli olduğunu, okuyucu için en doğru kitapların seçilmesi için neler yapılabileceği gibi düşünmeye sevk edici soru örneklerine yer verilmiştir. Etkinlik öğrencinin temelde elde ettiği bilgili analiz edip sentezleyerek değerlendirme sürecini kapsadığından felsefe disiplininin eleştirel ve analitik düşünme alt alanıyla ilişkilendirilmiştir.

- ***Psikoloji:*** Psikoloji disiplini etkinliklerde duygusal zekâ gelişimi ve karakterlerle özdeşim kurma alt alanlarıyla ilişkili bulunmuştur. Örneğin, *Erdemler* temasındaki *Sevgi Diyen Çağlar Aşar* metni altındaki 2 numaralı etkinlikte her işini sevgiyle yapan insanın hangi kişilik özelliklerine sahip olacağına dair soru bulunmaktadır. Aynı metin altındaki 5 numaralı etkinlikte ise öfke, övünme, kendini beğenme, kibir gibi duyguların aktarımı söz konusudur. *Gümüş* Kanat metin altındaki 3 numaralı etkinlikte ise duygu aktarımlarının olumlu ve olumsuz karşılıklarının betimlenmesine yönelik bir metin örneğine yer verilmiştir. Bu metinler öğrencinin duygusal zekâ gelişimini destekleyici olması ve duygu durumlarını ele almaları yönüyle psikoloji alanıyla ilişkilendirilmiştir. *Balıkçıl* isimli dinleme/izleme metnindeki 3 numaralı etkinlikte balıkçılın yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız? sorusu öğrencinin karakterle özdeşim kurmasına olanak tanırken aynı zamanda etkinliği insan davranışlarını ele alan psikoloji analıyla da ilişkili kılmaktadır.
- ***Sosyoloji:*** Sosyalleşme ve toplumsal yaşam alt alanlarıyla etkinliklerde sosyoloji disiplini ile etkileşim görülmüştür. Örneğin *Okuma Kültürü* temasındaki *Heykeli Dikilen Eşek* isimi dinleme/ izlemede yer alan 2 numaralı etkinlikte kütüphanelerin ülkemiz açısından öneminin ne olduğu, bir insanın hedeflerine ulaşmasındaki kararlığının içerisinde yaşadığı toplumu nasıl etkileyeceği soruları toplumsal yaşam olgusu ile ilişkilidir. *Erdemler* temasındaki *Vermek Çoğalmaktır* metni altındaki 6 numaralı etkinlikte huzurevine giderek yaşlıları ziyaret etme gibi sosyolojik bir olguya yer verilmesi sosyalleşme alt alanıyla ilişkilidir. Öğrencinin yaşadığı topluma ait normları bilmesi ve kendisini bu alanlar içerisinde sosyalleştirmesi adına bu tür etkinlikler kullanılabilmektedir. *Millî Kültürümüz* temasında *Tarhananın Öyküsü*

metni altındaki 2 numaralı etkinlikte evde hazırlanan yiyeceklerin ev ekonomisine olan katkısının neler olduğunun sorulması yine toplumsal yaşamın bir parçası olarak sosyoloji alanıyla ilişkilendirilmiştir. *Sağlık ve Spor* temasında yer alan *Bisiklet Kullanımı* metnindeki 8 numaralı etkinlikte bisiklet kullanım kılavuzu verilerek nasıl kullanılacağına dair öğrenciyi yönlendirici bilgilere yer verilmesi ve bu bilgilerin doğruluğun ve yanlışlığının seçtirilmesi de öğrencinin yaşam içerisinde kullanılan materyallere karşı sosyal beceri kazanmasına olanak sağlayıcı niteliktedir. Bu sebeple bu etkinlik de sosyoloji alanıyla ilişkili bulunmuştur.

- ***İletişim:*** İletişim disiplini iletişim becerisi ve medya okuryazarlığı alt alanlarıyla etkinliklerde ilişkili olarak gözlemlenmiştir. Örneğin; *Bilim ve Teknoloji* temasında *Bak Postacı Geliyor* dinleme/izleme metni altında yer alan 3 numaralı etkinlikte günümüzde gelişmiş haberleşme teknolojisinin eğitimde nasıl etkin bir şekilde kullanılacağı; mektup yazmanın mı yoksa kısa mesajlar ile mi iletişimin daha kolay sağlanacağına dair sorular yöneltmiştir. Teknoloji günümüzde iletişimin önemli bir parçası hâline gelmiş ve eğitim öğretimde de kullanım oranı artmıştır. Etkinliğin bu yönde bir aktarımı da sağlamış olması onu iletişim alanıyla ilişkili kılmaktadır. Mektup ya da mesaj yazarak duygu ve düşüncelerini karşı tarafa ileten öğrenci aynı zamanda iletişim becerisini de kullanmış olacaktır. *Doğa ve Evren* temasında yer alan *Merak Ettiklerimiz* metni altında yer alan 3 numaralı etkinlikte küresel ısınmaya dair haber metni örneğine yer verilerek öğrencinin medya okuryazarlığı alanıyla etkileşime girmesine olanak tanınmıştır. Haberler, reklamlar, gazete metinleri gibi unsurlar medya okuryazarlığının malzemesi olarak değerlendirilir. Bu malzemelerle etkileşime giren öğrenci aynı zamanda iletişim becerisini de geliştirmiş olacaktır.
- ***Görsel ve İşitsel Sanatlar:*** Görsel okuma hem okuma hem de dinleme/izleme etkinliklerinde gözlemlenmiştir. Etkinlikler çoğunlukla verilen bir görselin analizi veya dinlenilen/ izletilen görsel ve işitsel malzemenin yorumlanmasına yöneliktir. Örneğin, *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında yer alan *Yaşlı Nine* okuma metni altındaki 7 numaralı etkinlikte Anıtkabir krokisi verilerek yer adlarının kroki üzerinde gösterilmesine yönelik bir etkinliktir. Bu etkinlik kroki okumaya yönelik olduğundan görsel okuma alanıyla ilişkilendirilmiştir. Aynı tema altında yer alan *120* dinleme/izleme metni altındaki 1 numaralı etkinlikte ise izledikleri filmde anlamadıkları kelimeleri not almalarına yönelik bir etkinlik örneğine yer verilmiştir. Bu etkinlik izleme becerisi yetkinliğinde olmakla birlikte film üzerinden kelimeleri

anlamlandırmaya yönelik olduğundan görsel okuma alanıyla ilişkili bulunmuştur. *Erdemler* temasında yer alan *Gümüş Kanat* isimli okuma metni altındaki 5 numaralı etkinlikte akrabalarını ziyaret etmek isteyen bir bireyin ziyaret planı tablo hainde verilerek betimlenmesi istenmektedir. Aynı tema altındaki *Balıkçıl* dinleme/izleme metnindeki 1 numaralı etkinlikte ise görseller üzerine verilen kelimelerin görsellerle eşleştirilmesine yönelik etkinlik örneği sunulmuştur. Bu tür etkinlikler öğrencinin tablo, resim, grafik gibi görsel malzemeler üzerinden görsel okuma yapmasını yönlendirmesi sebebiyle bu alanla ilişkili bulunmaktadır.

- ***Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi:*** Din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini değerler eğitimi bağlamında etkinliklerde gözlemlenmiştir. Örneğin, *Erdemler* temasındaki *Vermek Çoğalmaktır* metni altında yer alan 6 numaralı etkinlikte huzurevi ziyaretine; *Gümüş Kanat* metnindeki 5 numaralı etkinlikte akraba ziyaretine yer verilmiş olması değerler eğitimi alanıyla ilişkilidir. Her ikisi de büyüklere saygı ve sevginin yansıması olarak değerlendirilmekte olup din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili bulunmaktadır. *Birey ve Toplum* temasında yer alan *Hacettepe* dinleme/izleme metninde yer alan 3 numaralı etkinlikte kanaat etmenin önemi, 6 numaralı etkinlikte ise cömertlik ve yardım konularının aktarımı sağlanmaya çalışılmıştır. Bunlar da değerler eğitimi ile ilişkilidir.

3.4.3. 7. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tablo 3.21.

7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tema	Metinler		Anlama Becerilerine Yönelik Etkinlikler	Disiplin& Mikro Alanlar
TEMA 1: DUYGULAR	Bir Dünya Düşünürüm	1	Şiirde anlamını bilmedikleri kelimeleri belirleyerek anlamlarını tahmin etmeleri, tahminlerinin doğruluğunu sözlükten kontrol etmeleri beklenmektedir. Şiir metninin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		2	Metinden hareketle soruların yer aldığı etkinlikte: - Şiirin ana duygusu nedir? - Şairin yerinde siz olsaydınız nasıl bir dünya düşünürdünüz? Anlatınız. - Şiirin en beğendiğiniz bölümü nedir? Etkinlikteki metin altı sorular değerlendirme basamağında düşünülmektedir. Çünkü sorular öğrencilerin metni analiz ederek kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri üzerinedir. Ayrıca şiir metninin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	Çiçek Dürbünü	1	Metinden hareketle anlamları verilen kelimelerin bulunması ve bulmacaya yerleştirilmesi beklenir.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		2	Metinden hareketle, - Çiçek dürbününden baktığınızda neleri görmek isterdiniz? - Sizce insanlar hayallerini çiçek dürbünün içine sığdırabilirler mi? Neden?	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/*

		- Etrafınıza çiçek dürbünüyle baksaydınız ne/neleri değiştirmek isterdiniz? Açıklayınız. Etkinlikte yer alan sorular değerlendirme basamağındadır. Etkinlik soruları öğrencilere metni analiz etmeleri ve kendi düşüncelerini ifade etmeleri için yönlendirme yapmaktadır. Ayrıca etkinlik soruları öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını da ölçmekte olup duygusal zekâ gelişimine destek sağlamaktadır. Bu yönüyle de psikoloji disiplini ile etkileşimlidir.	*Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi*
Ana İşsiz Kalınca	2	Metinden hareketle; - Sizce kültürel farklardan doğacak sorunlar nelerdir? - İnsanların anlaşabilmesi için aynı dili konuşması gerekir mi? Neden? Etkinlikte yer alan sorular metni anlama ve değerlendirme becerilerini kullanmalarına yönelik olup değerlendirme basamağında yer alan sorular olarak düşünülmektedir. İlk soru kültürel farklılıklardan doğacak sorunlar üzerine düşünerek metin perspektifinde analiz etmelerini istemektedir. İkinci soru ise, insanların anlaşabilmesinde aynı dili konuşmanın önemine vurgu yaparken öğrencilerin dilin iletişimdeki rolünü değerlendirmelerini sağlamaktadır. Bu hem iletişim hem de sosyoloji alanıyla etkileşimli bir sorudur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / İletişim – İletişim Becerisi / Sosyoloji-Sosyalleşme ve Sosyal Beceri*
	3	Okunulan metnin ana fikrinin bulunması ve yardımcı fikirlerin yazılması beklenmektedir. Metni analiz ederek cevaplanabilecek olan bu soru analiz etme basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Karadut (Dinleme / İzleme)	1	Metinde geçen bazı kelimelerin harfleri eksik verilerek anlamlarından yola çıkılıp tamamlanması beklenir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Metinden hareketle cevaplanması gereken soruları içeren etkinlikte; - Hikâyenin konusu nedir? - Karadut ağacının kesilmesine neden olan olayı anlatınız. - Çocuğun yerinde olsaydınız çok sevdiğiniz karadut ağacınızın kesilmesine engel olmak için ne gibi önlemler alırdınız? Etkinlikte yer alan sorular öğrencilerin metni anlamaları ve analiz	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Psikoloji-Karakterlerle Özdeşim Kurma*

	etmelerini gerektiren değerlendirme basamağına örnek teşkil edecek nitelikte sorulardır. Metindeki karakterle özdeşim kurarak duygu ve düşüncelerinin aktarılmasına yönelik sorunun verilmesi etkinliği psikoloji alanıyla da etkileşimli kılmıştır.	
1	Şiirde anlamını bilmedikleri kelimeleri belirleyerek anlamlarını tahmin etmeleri, tahminlerinin doğruluğunu sözlükten kontrol etmeleri beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
2	Metinden hareketle cevaplanması gereken soruları içeren etkinlikte; - Şiirde "Vatan siz" söz grubu ile anlatılmak istenen nedir? - Şiirin sizi etkileyen dizesini/dizelerini nedenleriyle birlikte açıklayınız. - Sizce şair hangi duygular içerisindedir? - Şiirin ana duygusu nedir? Etkinlikte yer alan sorular değerlendirme basamağına karşılık gelmektedir. Öğrencilerin şiirin içeriğini değerlendirmeleri beklenmektedir. Bu yönüyle hem eleştirel ve analitik düşünme bağlamında felsefe hem de tür özelliklerinin analiz edilmesi bağlamında edebiyat disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca şiirde geçen duyguların analiz edilmesi öğrencinin duygusal zekâ gelişimini desteklemekte olup psikoloji alanıyla da ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi*
6	Üç ayrı paragraf verilerek düşünceyi geliştirme yollarından hangilerini karşıladıklarının belirlenmesine yönelik bir etkinliktir. Birinci paragraf oyun kavramının eskiden nasıl olduğu ve günümüzdeki durumunun ne olduğuna dair karşılaştırma; ikinci paragraf demirin yüksek ateşte eritilip işlenmesi gibi öğrencinin de öğrenmek için hazır duruma getirilmesine dair benzetme; üçüncü paragraf mektup yazı türünün tanımının ve özelliklerinin anlatılmasına dair tanımlama örneği olarak sunulmuştur. Etkinlikte öğrencilerden karşılaştırma, benzetme ve tanımlama gibi düşünceyi geliştirme yöntemleri aracılığıyla yaratıcı ve analitik düşünme becerilerini kullanmaları beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik hem analiz etme hem de yaratma basamağı ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*

1	Metinde geçen bilmedikleri kelimelerin anlamlarını tahmin etmeleri ve sözlük anlamları ile karşılaştırmalarına olanak bulmaları açısından tablo halinde bir etkinlik tasarlanmıştır. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
2	Metinden hareketle cevaplayabilecekleri; - O dönemde yaşamış olsaydınız Çanakkale Savaşında sizin de yapabileceğinizi düşündüğünüz yardım çalışmaları neler olabilirdi? - Metnin ana fikri nedir? Etkinlik metnin analiz edilmesine, yorumlanmasına yönelik sorular içerdiğinden analiz basamağında düşünülmüştür. Bu bağlamda etkinlik eleştirel ve analitik düşünme mikro alanıyla felsefe disiplini ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, etkinlikte Çanakkale Savaşına dair sorunun olması etkinliği tarih disiplini ile ilişkilendirmektedir.	*Tarih – Millî Tarih Bilinci / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
4	Görselleri verilen ana karakterlerin adlarının ve özelliklerinin metinden hareketle verilmesi talep edilir. Görsel okuma odaklı bir etkinliktir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
7	İki ayrı metin verilerek; - Metinlerin hangisinde yazar olayın kahramanıdır? - Hangi metinde yazar başkalarının başından geçen olayları anlatmıştır? - Birinci tekil kişi ekleriyle çekimlenen fiiller hangi metinde yer almıştır? - Üçüncü tekil kişi ekleriyle çekimlenen fiiller hangi metinde yer almıştır? Neden? Şeklinde sorular sorulmuştur. Etkinlik metnin analiz edilmesine, yorumlanmasına yönelik sorular içerdiğinden analiz basamağında düşünülmüştür. Bu bağlamda etkinlik eleştirel ve analitik düşünme mikro alanıyla felsefe disiplini ile ilişkilendirilmiştir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*

Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü	1	Okunulan metinde yer alan kelimelerin anlamları verilerek tamamlanması ve bulmaca üzerinde gösterilmesine yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Metinden hareketle; - Atatürk'ün para teklifi karşısında Sığırtmaç Mustafa'nın davranışını nasıl buluyorsunuz? Onun böyle davranmasının nedeni ne/neler olabilir? - Atatürk'ün kendisiyle eğlendiğini düşünen Sığırtmaç Mustafa'nın yerinde siz olsaydınız Atatürk'le neler konuşurdunuz? - Sığırtmaç Mustafa subay olduktan sonra Atatürk'le karşılaşmış olsaydı neler hissederdi? Etkinlikte yer alan ilk soru okuyucunun metindeki olayı anlayarak cevaplaması gereken bir soru olduğundan anlama basamağında yer alabilecek bir sorudur. İkinci soru, okuyucunun hayal gücünü kullanarak verilen bilgiler üzerinden yeni bir durum oluşturmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda etkinliğin ikinci sorusu yaratma basamağında düşünülmüştür. Üçüncü maddede yer alan soru ise, okuyucunun bir karakterin duygusal durumunu değerlendirmesini gerektirdiğinden değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Sorular tarihi bir olgu üzerine olduğundan tarih disiplini ile de ilişkilidir. Ayrıca, etkinlikte yer alan sorular metindeki karakterlerle özdeşim kurma, onların duygu dünyası üzerinden kendi duygu ve düşüncelerini aktarmaya dayalı olduğundan psikoloji alanıyla ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Psikoloji-Karakterle Özdeşim Kurma /Tarih-Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Normlar*
	3	Metin içerisinden alınan cümlelerin öznel veya nesnel olarak ayrıştırılmasına yönelik bir etkinliktir. Etkinlik metnin analiz edilmesine yönelik olduğundan analiz basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	5	Türkiye haritasının içerisi Mustafa Kemal Atatürk, vatan, mücadele, millî, halk, ahlak, bayrak, fedakârlık, kararlılık, kahramanlık, çocuk, kelimeleri ile doldurularak bu kelimelerin öğrencilerde uyandırdığı duygu ve düşüncelerin anlatılmasına yönelik bir etkinliktir. Etkinlik, öğrencilerin soyut kavramları somut terimlerle ilişkilendirmelerini ve bu kelimelerin çağrıştırdığı duygu ve düşünceleri ifade etmelerine	*Coğrafya – Görsel Malzemelerle Coğrafya / Psikoloji – Duygusal*

			yönelik bir etkinliktir. Etkinlik bu yönüyle değerlendirme basamağında düşünülerek felsefe disiplini ile de ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, Türkiye haritasına yer verilmesi etkinliği coğrafya disiplini ile ilişkili kılmıştır. Harita üzerinden kelimelerin okunmasına yönelik bir etkinlik oluşuyla görsel okuma alanıyla da ilişkilidir. Duygu ve düşünce aktarımın sağlanması fedakârlık gibi duygu temelli durumlara yer verilmesi etkinliği psikoloji disiplini ile de etkileşimli kılmaktadır. Ayrıca değerlerin aktarımı söz konusu olduğundan etkinlik din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini	*Zekâ Gelişimi / Görsel Okuryazarlık / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Değerler Eğitimi*
TEMA 3: OKUMA KÜLTÜRÜ	**Okumanın İşlevi**	**Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda (Dinleme/ İzleme Metni)**	2 Metinden hareketle; - 29 Ekim 1938'de kutlanan Cumhuriyet Bayramı'nın önceki kutlamalardan farkını anlatınız. Bu etkinlik sorusunda öğrencinin metni analiz ederek farklı dönemler arasındaki değişiklikleri gözlemlemesi ve buna dayalı olarak cevap vermesi gerekmektedir. Bu bağlamda etkinlik analiz basamağında düşünülmüştür. - Rıza Soyak "Kılıç! Bak, koskoca bir tarih çöküyor!" sözüyle ne anlatmak istemiş olabilir? Bu etkinlik sorusunda ise, metinde yer alan ifadeyi anlayıp yorumlaması beklenmektedir. Bu yönüyle bu etkinlik sorusu da analiz basamağında düşünülmüştür. Ayrıca tarihi normların aktarımı söz konusu olduğundan tarih disiplini ile de ilişkilidir.	*Tarih – Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Normlar / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
			2 Metinden hareketle; - Okumanın yaşla sınırlı olmamasının nedenleri neler olabilir? - Kitaplar ve okuma eylemi kavramları sizin hayatınızda nasıl bir yere sahiptir? Öğrencilerin metni analiz etmeleri ve kendi düşünceleri ile metni yorumlamaları beklemektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme basamağındadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
			3 Okunulan metne farklı başlıklar belirleyerek sebepleriyle açıklamaları, okunulan metnin konusunu ve ana fikrini belirlemeleri talep edilmektedir. Öğrencilerin metni analiz etmeleri ve kendi düşünceleri ile metni yorumlayıp ana fikrini sunmaları beklemektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme ve yaratma basamağındadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
			9 Pencere önünde kitap okuyan bir kişi ile kitaplardan oluşan balonları dağıtan kişiden balon alanların gökyüzüne ulaşmasını konu edinen iki karikatür verilerek bunlara dair düşüncelerini paylaşmaları talep edilmiştir. Etkinlik öğrencilerin sunulan görseli analiz ederek duygu	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/*

		ve düşüncelerini aktarmaya yönelik olduğundan analiz etme ve değerlendirme basamağında yer almaktadır.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
Kitaplarla Kurulan Dostluk	1	Metinde anlamını bilmedikleri kelimeleri belirleyerek anlamlarını tahmin etmeleri, tahminlerinin doğruluğunu sözlükten kontrol etmeleri ve cümle içinde kullanmaları beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Şiir metninden hareketle; - Şair çocuklara kitaplarla ilgili hangi tavsiyelerde bulunuyor? Siz bu tavsiyelerden hangilerini yapıyorsunuz? - Şairin şiirine "Kitaplarla kurulan dostluk" başlığını koymasının nedenleri ne olabilir? - Kitap okurken hissettiğiniz duygularla şairin kitap okurken hissettiği duyguları karşılaştırınız. - Kitaptan yoksun bir hayatın nasıl olacağı ile ilgili görüşlerinizi nedenleriyle anlatınız. Etkinlikte yer alan sorular, öğrencilerin metni anlamaları, kendi deneyimleri ile yorumlamaları, metin içinde geçen sembolik ifadeleri çözümlemeleri, kendi duygusal durumları ile şairin duygusal durumunu analiz etmeleri gibi becerileri gerektirmektedir. Bu bağlamda etkinlik soruları analiz etme ve değerlendirme basamağındadır. Duygu aktarımın sağlanması aynı zamanda etkinliği psikoloji disiplini ile etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi*
Okumak Düşünmek İçindir	1	Metinde anlamını bilmedikleri kelimeleri belirleyerek anlamlarını tahmin etmeleri, tahminlerinin doğruluğunu sözlükten kontrol etmeleri ve cümle içinde kullanmaları beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Metinden hareketle; - Yazarın okumak ve düşünmek ile ilgili düşüncelerine katılıp katılmadığınızı belirtiniz.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik*

	- Düşünmek ile kendimizi keşfetmek arasında nasıl bir bağ vardır? - Yazarın bilim adamları ile düşünmek hakkındaki görüşlerini nasıl değerlendiriyorsunuz? - Yazarın sağlıklı beyin ve düşünme eylemiyle ilgili görüşlerine katılıyor musunuz? - Metinde anlatılanın dışında size göre okumanın ve düşünmenin ne gibi yararları vardır? Etkinlik sorularında yazarın düşüncelerini analiz etmelerini ve kendi düşünceleri ile bu analizleri ifade etmeleri beklenmektedir. Öğrenici bu etkinlikte metni değerlendirme becerisi kazanmakta olup değerlendirme basamağı ile ilişkili bulunmuştur.	*Düşünme*
6	Üç ayrı paragraf verilerek düşünceyi geliştirme yollarını bularak ilgili paragrafların altına yazmaları beklenmektedir. Birinci paragraf kapı ile ilgili deyimlerin anlatımına dair örneklendirme; ikinci paragraf kütüphanelere düşen kişi sayılarının ülkelerdeki dağılımına dair sayısal verilerden yararlanma; üçüncü paragraf saygının tanımına ve örnek olarak Atatürk'ün sözünden yararlanmaya dair tanık gösterme örnekleri bulunmaktadır. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
1	Metni dinlerken not aldıkları kelimelerin anlamlarını tahmin etmeleri ve tahminlerinin doğruluğunu TDK Türkçe sözlükten kontrol etmeleri beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
2	Metne yönelik soruların cevaplanmasının beklendiği etkinlikte; - Anne Frank'ın yazma konusundaki düşüncelerine katılıyor musunuz? Neden? - Metinde yazar " Kâğıt insandan sabırlıdır" diyerek neyi anlatmak istemiştir? - Yazarın kişilik özellikleri hakkında ne gibi çıkarımlarda bulunabilirsiniz? - Günlük tutmanın insanların kişiliğine, hayatına, hayal	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*

			dünyasına ne gibi etkileri olabilir?	
			Şeklinde hem analitik hem eleştirel düşünmeye sevk edici sorular yer almaktadır. Etkinlikte yer alan sorular metni anlama ve yorumlama yeteneklerini kullanmalarını gerektirmektedir. Bu yönüyle değerlendirme ve analiz basamağında düşünülmüştür.	
		4	Günlük metin türüne ait özellikler verilerek metnin türünün belirlenmesi beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		5	Denizyıldızı isimli bir metin verilerek metin içindeki zarfların bulunması beklenmiştir. Metin sahilde yürüyen bilge bir kişiliğin denizyıldızlarını toplayıp denize atan genç ile sahilde karşılaşmasını anlatmaktadır. Öğrencilerin metin içindeki ayrıntıları tanımlama ve anlamlandırma yeteneklerini geliştirmeye yönelik olup değerlendirme basamağına örnektir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		6	2012-2016 yılları arasında kütüphanede bulunan kitap sayılarına dair grafik üzerinden verilen yargıların doğruluğunun ve yanlışlığın saptanması beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Grafik okumaya yönelik olması etkinliği aynı zamanda görsel okuma alanıyla etkileşimli kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
TEMA 4: ERDEMLER	**Tahta Bisiklet**	1	Metni okurken not aldıkları kelimelerin anlamlarını tahmin etmeleri ve tahminlerinin doğruluğunu TDK Türkçe sözlükten kontrol etmeleri beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		2	Metinden hareketle cevaplanması beklenen soruların da yer aldığı metinde;	*Felsefe-Eleştirel ve*

		- Babanın yerinde olsaydınız ailenizi bir arada tutmak için ne yapardınız? - Sizce çocuk, tahta bisikleti görünce neler hissetmiş olabilir? - Metnin kahramanlarının hangisi olmak istediğinizi nedenleri ile anlatınız. Metindeki karakterlerin duygu ve düşüncelerini anlama, metnin olaylarını kendi bakış açılarından değerlendirme yeteneklerini kapsayan etkinlik analiz ve değerlendirme basamaklarında düşünülmüştür. Aile olgusunu ele almasıyla etkinlik sosyoloji disiplini ile ilişkilidir. Ayrıca metindeki çocuğun duygu dünyası ile empati kurulmasının istenmesi duygusal zekâ gelişimi olduğu kadar kendilerini metindeki kahramanların yerine koyarak duygu ve düşüncelerinin istenmesi karakterle özdeşim kurma mikro alanıyla ilişkilidir. Bu yönüyle metin psikoloji disiplini ile de ilişkili bulunmuştur.	*Analitik Düşünme / Sosyoloji-Sosyalleşme& Sosyal Beceri/ Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi & Karakterlerle Özdeşim Kurma*
	2	Metinden hareketle cevaplanması beklenen soruların yanında eleştirel düşünmeyi gerektiren yoruma dayalı sorular da yer almaktadır: - Yazarın okuyucuya vermek istediği mesaj nedir? - Hayal kurmanın sınırları var mıdır? Neden? - Kaplumbağanın yerinde olsaydınız hayalinizi gerçekleştirmek için neler yapardınız? Metni anlama ve analiz etme yeteneklerinin kullanıldığı bu etkinlik hem analiz etme hem de değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca etkinlik metin içerisindeki karakterle özdeşim kurmayı da beraberinde getirdiğinden psikoloji alanıyla da etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / v Psikoloji – Karakterlerle Özdeşim Kurma*
Kurbağayla İki Ördek	5	Hikâye haritası verilerek olay, şahıs ve varlık kadrosu, mekân ve zaman gibi boşlukların tamamlanması beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Ayrıca hikâye haritasına yer verilmesi etkinliği görsel okuma mikro alanıyla da ilişkili kılmaktadır.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*

	6	" Önemsizlik, gevezelik, övüngendik, yararsız merak birbirine yakın akrabadır" sözüyle ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşmalar beklenmektedir. Öğrencilerin alıntı üzerine düşünme, analiz etme ve kendi fikirlerini bu doğrultuda değerlendirme yeteneklerini içeren etkinlik analiz ve değerlendirme basamaklarında düşünülmüştür. Aynı zamanda söz üzerine duygu ve düşüncelerin aktarımı aynı zamanda öğrencinin duygusal zekâ gelişimini destekleyicidir. Bu da etkinliği psikoloji disiplini ile etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi*
	1	Metinde geçen cümlelerde koyu yazılmış kelimeler verilerek anlamlarına yönelik tahminlerini, sözlük anlamlarını ve cümlede kullanmalarını sağlayıcı tablo halinde bir etkinlik tasarlanmıştır. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Kızgın Bir Lira	2	Metinden hareketle; - Hasan'a geçmişini hatırlatan benzer bir olay yaşasaydınız nasıl davranırdınız? - Sizce Hasan, şekerci dükkânında farklı olarak ne / neler yaşayabilirdi? - Hasan'ın geçmişte yaşadığı olaydan aldığı ders onun hayatını nasıl etkilemiş olabilir? Şeklinde sorular yer almaktadır. Karakter analizine dayalı olan sorular analiz ve değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Öğrencilerin metindeki karakterlerin davranışlarını analiz edip kendilerini onların yerine koymaları beklenmektedir. Bu da karakterle özdeşim kurma mikro alanıyla etkinliği etkileşimli kılmaktadır. Ayrıca metindeki durumlar üzerinden yeni fikirlerin ortaya konulması öğrencinin yaratıcı düşünme becerisini kullanmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda yaratma basamağı ile de etkileşimli düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme& Yaratıcı Düşünme/ Psikoloji-Karakterlerle Özdeşim Kurma*
	3	Metinden örnek alınarak ilgili paragraflar kırmızı renkle yazılmış ve bu paragraflarda önemli noktaların nasıl vurgulandığının ve bunların metne olan katkısının neler olduğunun bulunması beklenmiştir. Bu etkinlik okunan metnin analiz edilmesini içerdiğinden analiz etme basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*

		1	Metni dinlerken not aldıkları kelimelerin anlamlarını tahmin etmeleri ve tahminlerinin doğruluğunu TDK Türkçe sözlükten kontrol etmeleri beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	Akıllı Evlat (Dinleme/ İzleme Metni)	3	Dinlenilen metinden hareketle cevaplanabilecek soruların da yer aldığı etkinlikte; - Babanın yerinde siz olsaydınız sahip olduklarınızı evlatlarınıza paylaştırmak için nasıl bir çözüm bulurdunuz? - Sizce küçük oğlanın yapmak istedikleri, yaşadığı toplumun geleceğini hangi yönlerden etkileyebilir? - Zengin adamın çocuklarından biri olsaydınız bir kese altınla neler yapardınız? Şeklinde sorular da yer almaktadır. Etkinlikte yer alan sorular değerlendirme aşamasına denk gelmektedir. Sorular dinlenilen metin üzerinden okuyucunun derinlemesine düşünmesini sağlamaktadır. Bu tür sorular öğrencinin bilgiyi kullanarak eleştirel bir şekilde düşünmelerine olanak tanımaktadır. Ayrıca yaşanılan toplumla ilgili soruya yer verilmesi etkinlik sorusunu sosyoloji alanıyla ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular*
TEMA 5: KİŞİSEL GELİŞİM	**Adını Göklere Yazdıran Çocuk**	1	Anlamları verilen kelimelerin sarmal bulmacadaki yerlerine dayalı verilen sayısal ipuçları ile bulunarak tamamlanmasına yönelik bir etkinliktir. Öğrencilerin bilgiyi hatırlamalarını ve tanımlamalarını gerektiren etkinlik bulmaca gibi şekilsel unsura yer vermesiyle görsel okuma alanıyla ilişkili bulunmuştur.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
		2	Metinden hareketle cevaplanması beklenen soruların dışında; - İkeya gibi sizin de gerçekleştirmek istediğiniz bir hayaliniz var mıydı? Varsa gerçekleştirmek için neler yapardınız? - İkeya hayallerinden vazgeçmeyerek bize nasıl bir mesaj veriyor? - İkeya'ya soru sorma fırsatınız olsaydı ona nasıl soru sorardınız? - - Sizce Kaoru, kuyruklu yıldızları keşfettikten sonra nasıl hissetmiştir? Etkinlikte yer alan sorular bloom taksonomisinin farklı basamaklarına örnek teşkil etmektedir. Örneğin, hayalleri gerçekleştirmek için neler	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme & Yaratıcı Düşünme / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi & Karakterle Özdeşim Kurma*

	yapılması gerektiği üzerine düşünme uygulama basamağı; kahramanın mesajını analiz etme analiz basamağı; kahramana soru yöneltme yaratma basamağı; Kaoru'nun hissini anlamlandırma değerlendirme basamağında düşünülebilir. Bu anlamda bakıldığında sorular eleştirel ve analitik düşünme kadar yaratıcı düşünme mikro alanıyla da ilişkilidir. Ayrıca etkinlik soruları karakterlerin duyguları üzerine olduğundan ve karakterlerle özdeşim kurmaya odaklı olduğundan psikoloji disiplini ile ilişkili bulunmuştur.	
4	Metinden bir bölümün ve Uzaydaki Çöplerimizi Toplama Zamanı isimli bir metinden alınan bölüm karşılıklı olarak verilerek metinlerin bakış açısının ve verilmek istenen mesajının karşılaştırılması beklenmektedir.1957 yılında Ruslar tarafından uzaya gönderilen 6000 uydunun yarattığı kirlilik üzerine anlatımın olduğu metin hem bir haber yazısıdır hem de tarihsel bir olguya işaret etmesi açısından tarih disipliniyle de ilişkilidir. Etkinlikte iki metnin karşılaştırılarak farklı bakış açılarının anlaşılması ve verilen mesajlarının analiz edilmesi söz konusudur. Bu yönüyle analiz basamağında düşünebilecek bir etkinliktir. Ayrıca haber metninin verilmesi etkinliği medya okuryazarlığına yaklaştırmıştır. Haber metninin tarihsel bir olgu üzerine olması ve tüm dünyayı ilgilendiren bir konu üzerinden seçilmesi metnin evrensel tarih mikro alanıyla ilişkili olmasını sağlamıştır. Ayrıca çevreyi temiz tutma, çöp toplama gibi olgular sosyolojik temelli olup sosyoloji disiplini ile de etkinliğin etkileşimi söz konusudur. Uzay bilgisi, çevre kirliliği gibi olgular aynı zamanda beşerî coğrafya alanının içeriğinde olup etkinliği coğrafya disiplini de etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Tarih-Evrensel Tarih / Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular/ İletişim-Medya Okuryazarlığı/ Coğrafya-Beşerî Coğrafya*
6	Buğra'nın Türkçe dersinden dört haftada çözdüğü testlerin konulara göre dağılımlarının verildiği grafik üzerinden bilgilerin doğru veya yanlış olup olmadığını değerlendirmeleri beklenmektedir. Bu bağlamda etkinlik değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca grafik okuma üzerine olan etkinlik görsel okuma alanıyla ilişkili bulunmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*

Başarıya Gitmek mi Başarıyı Çekmek mi?	1	Kelime grupları verilerek anlamları ile eşleştirilmeleri istenmiştir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Metinden hareketle; - Kırk farklı kapıyı kırk farklı şekilde çal ifadesi ile anlatılmak istenen nedir? - Sizce başarıya gitmek mi, başarıyı çekmek mi gerekir? Neden? - Sizin diğer insanlardan daha iyi yapabileceğiniz şeyler nelerdir? - Yazarın yerinde olsaydınız insanlara başarıyı yakalamaları için ne/ neler tavsiye ederdiniz? Etkinlikte yer alan sorular okuyucunun metinde sunulan fikirleri değerlendirmesini gerektirmektedir. Bu yönüyle metin değerlendirme basamağında kabul edilmiştir. Toplum içerisinde bireyi diğerlerinden farklı kılan ne gibi işler yapabileceklerine dair sorunun olması sosyoloji alanıyla ilişkili kılmaktadır. Ayrıca öğrencinin duygu ve düşüncelerini aktarmasına dayalı sorular olması psikoloji disiplini ile de etkileşimi beraberinde getirmiştir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji-Sosyalleşme ve Sosyal Beceri/ Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi*
	4	Okunulan metni değerlendirme formu verilerek metnin içeriğine yönelik düşüncelerini ifade eden kutucukları işaretlemeleri beklenmektedir. Etkinlik, metnin yapısal özelliklerini analiz etmeyi içermektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	5	Metnin türüyle ilgili sorulara yer verilerek türünün belirlenmesine yönelik tasarlanan etkinlikte; - Yazar, kendi düşüncelerini mi anlatmıştır? - Yazar, düşüncelerini sorular sorarak okuyucuyla konuşuyormuş gibi mi anlatmıştır? - Herkesi ilgilendiren konuları mı seçmiştir? - Düşüncelerini kesin yargıya varmadan mı anlatmıştır? - Açık, anlaşılır ve samimi bir dil mi kullanmıştır? Neden? Etkinlik, metnin yapısal özelliklerini analiz etmeyi içermektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*

"A" Harfi	2	Metinden hareketle soruların yer aldığı etkinlikte; - Kendinizi Christy'nin yerine koyarak hissettiklerinizi anlatınız. - Christy'nin ailesinden biri olsaydınız ona nasıl destek olurdunuz? - Metinde yazarın okuyucuya vermek istediği mesaj nedir? Etkinlikte yer alan sorular öğrencinin metin kahramanının yerine kendilerini koyarak kahramanın duygusunu anlamalarını ve empati kurmalarını sağlamaktadır. Öğrenciler, bilgi ve deneyimlerini kullanarak metindeki durumlar hakkında yeni fikirler üretmektedir. Bu yönüyle etkinlik yaratma basamağında kabul edilmiştir. Aynı zamanda metnin kahramanının yerine kendilerini koyarak duygu ve düşüncelerini paylaşmasının istenmesi etkinliği psikoloji disiplini ile de etkileşimli kılmaktadır. Yazarın okuyucuya vermek istediği mesaja dair bir soru olması metnin anlaşılmasına ve yazarın niyetinin anlaşılmasına yönelik bir etkinliktir. Öğrenciler metni analiz ederek içeriği hakkında yorum yapabileceklerdir. Bu anlamda metnin yapı ve içerik olarak da anlamlandırılması söz konusu olduğundan edebiyat disiplini ile de etkileşimlidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Psikoloji-Karakterle Özdeşim Kurma/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	4	Brailla Alfabesi verilerek incelenmesi ve bu alfabeyle yazılan metnin okunmasına dayalı bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Braille alfabesi dokunsal bir alfabe olarak görme engelli bireyler için metinleri okuma ve yazma imkânı yaratan bir alfabedir. Bu etkinlik, öğrencilerin dokunsal duyularını kullanarak bilgiyi işlemelerini ve anlamlandırmalarını içermektedir. Bilgiyi anlama ve yorumlamaya dayalı olan etkinlik ele alınan konunun tarihsel bir arka planı da olmasıyla ve de evrensel oluşuyla evrensel tarih mikro disiplini ile etkileşimli düşünülmüştür. Ayrıca görme engellilik olgusu toplumsal bir olgu olarak, toplumu oluşturan birey, fert gibi olguların bir parçası olarak sosyolojik bir unsurdur. Bu bağlamda bakıldığında da sosyoloji disiplini ile de etkileşim kurmak mümkündür.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak /Tarih – Evrensel Tarih / Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular*
	7	Metnin türüyle ilgili sorulara yer verilerek türünün belirlenmesine yönelik tasarlanan etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım*

		özellikleri ile ele almak
	8 Cumhurbaşkanlığı Engeliler İçin Kamu Spotu 'nu izlemeleri ve bu videoda yer alan iletileri değerlendirmeleri, örtülü anlamları belirleyerek yazmaları beklenmektedir. Öğrencilerden izledikleri videonun içeriğini araştırarak sunulan mesajı değerlendirmeleri istenmektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme basamağında yer almaktadır. Video gibi işitsel sunuya yer verilmesi etkinliği görsel ve işitsel sanatlar disiplini ile etkileşimli kılmaktadır. Ayrıca, kamu spotuna yer verilmesi etkinliği iletişim disiplini ile de ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / İletişim-Medya Okuryazarlığı*
	2 Dinlenilen metinde geçen cümlelerde koyu harflerle yazılmış kelime ve kelime gruplarının anlamlarının tahmin edilmesi ve tahminlerinin sözlükten kontrolü beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Küçük Şeyler Üzerine Bir Öykü: İki Dost, Bir Kuş (Dinleme/ İzleme Metni)	3 Dinlenilen metne yönelik sorulan sorulardan; - Az ve Öz'ü kurtarmak için siz nasıl bir çözüm önerirsiniz? - Kendinizi yazarın yerine koyarak metnin hangi bölümünü değiştirmek istediğinizi nedenleriyle yazınız. - Dinlediğiniz metnin kahramanlarının hangilerinin yerinde olmak isterdiniz? Neden? Etkinlikte yer alan sorular öğrencilerin metni eleştirel bir şekilde değerlendirmelerini ve analiz etmelerini içerdiğinden değerlendirme basamağında kabul edilmiştir. Ayrıca etkinlikte öğrencilerden kendilerini metin kahramanlarından birinin yerine koyarak değerlendirmeleri talep edilerek karakterlerle özdeşim kurmaları beklenmiştir. Bu da etkinliği psikoloji disiplini ile etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	4 Dinlenilen hikâyeyle ilgili sorulara cevap vermeleri beklenir: - Hikâyenin konusu nedir? - Hikâyedeki olay nerede geçmektedir? - Hikâyedeki şahıslar kimlerdir?	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve*

			- Hikâyenin ana fikri nedir? - Hikâyede olay nerede geçmektedir? Etkinlik öğrencilerinin hikâyeyi anlama becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Bu etkinlikte öğrencilerden hikâyenin konusunu, mekânını, karakterlerini ve ana fikrini belirlemeleri beklenmektedir. Öğrencilerin bu sorulara cevap verebilmesi için hikâyenin içeriğini anlaması gerekmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde ise değerlendirme başmağında etkinliği düşünmek mümkündür. Ayrıca metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*anlatım özellikleri ile ele almak / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
TEMA 6: MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	**Yusufçuk**	2	Okunulan metne yönelik sorulan sorulardan oluşan etkinlikte; - Okuduğunuz efsanede anlatılan olayın gerçek olup olmayacağını nedenleriyle birlikte anlatınız. - Yusufçuk kuşuyla ilgili veya benzer bildiğiniz başka bir efsane var mı? Varsa anlatınız. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Aynı zamanda efsane türüne yer verilmesi de bu etkileşimi desteklemiştir. Metnin içerik olarak derinlemesine analiz edilmesine olanak tanıyan sorular analiz etme basamağında düşünülmektedir. Ayrıca efsane, Yusufçuk gibi olgular halkbilimi unsurları olmakla etkinliği kültür bilimi disiplini ile etkileşimli kılmıştır.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Kültür Bilimi-Halkbilimi Unsurları (Folklorik Öğeler)*
	Karagöz Nedir?	1	Metni okurken anlamını bilmedikleri kelimelerin anlamlarını tahmin etmeleri ve tahminlerinin doğruluğunu TDK Türkçe sözlükten kontrol etmeleri beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		2	Metinden hareketle cevaplanması beklenen sorularda; - Karagöz sanatçısı olmak ister misiniz? Nedenleriyle açıklayınız. - Karagöz oyunlarını yaşatmak ve bir sonraki nesillere aktarmak için neler yapmak istersiniz?	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Kültür Bilimi-*

		- Günümüz Karagöz sanatçılarından biri olsaydınız gençlere ne gibi tavsiyelerde bulunmak isterdiniz? Etkinlikte yer alan sorular öğrencilerin metindeki konuları ve karakterleri analiz ederek kendi görüşlerini oluşturmaları ve düşüncelerini açıklamaları beklenmektedir. Bu da etkinliği analiz etme ve yaratma basamaklarında düşündürmektedir. Metinde Karagöz gibi kültürel bir değere yer verilmesi etkinliği kültür bilimi disiplini ile de etkileşimli kılmıştır.	*Halkbilimi Unsurları (Folklorik Öğeler)*
Anadolu'da Kilim Demek	1	Metinde geçen cümlelerde koyu yazılmış kelimeler verilerek anlamlarına yönelik tahminlerini, sözlük anlamlarını ve cümlede kullanmalarını sağlayıcı tablo hâlinde bir etkinlik tasarlanmıştır. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Metinden hareketle; - Sizce kilimlerde kullanılan renk ve desenlerin anlamları neler olabilir? - Bir kilim dokuyacak olsaydınız hangi renk ve desenleri kullanmak isterdiniz? Nedenleriyle birlikte açıklayınız. Etkinlikte yer alan sorular öğrencilerin metni analiz ederek değerlendirme yapmasını gerektiren sorulardır. Sorular bu yönüyle değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Kilim kültürel bir öğe olduğundan dolayı etkinlik aynı zamanda kültür bilimi disiplini ile ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Kültür Bilimi-Halkbilimi Unsurları (Folklorik Öğeler)*
Mevlânâ Celâleddin Rûmî (Dinleme/ İzleme Metni)	2	İzlenilen belgeselden hareketle; - İzlediğiniz belgeselde geçen " Aşkı bulması için bir de kendini kendinden iyi anlayana ihtiyacı vardı" sözünü yorumlayınız. - Mevlana'nın düşünceleriyle bütün insanlığı kucaklamasının nedenleri neler olabilir? Etkinlikte yer alan sorular öğrencilerin metni eleştirel bir şekilde değerlendirmelerini ve analiz etmelerini içerdiğinden değerlendirme basamağında kabul edilmiştir. Etkinlikte belgesel gibi işitsel bir materyale yer verilmiş olması görsel ve işitsel sanatlar ile ilişkili kılmıştır.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	3	Biyografi metin türünün özellikleri verilerek ilgili metnin türünün de	*Edebiyat-*

	bu yönüyle bulunmasının beklendiği bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Etkinlikte yer alan sorular öğrencilerin metni analiz ederek değerlendirme yapmasını gerektiren sorulardır. Metin türünün bulunmasına yönelik olduğundan analiz etme basamağında düşünülmüştür.	*Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
2	Metinden hareketle aşağıdaki sorulara yer verilmiştir: - Metinde geçen " teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin çevreyle dost ulaşım aracı unvanı hâlâ bisiklete ait" sözünü açıklayınız. Etkinliğin bu sorusunda öğrenciden verilen ifadenin açıklaması ve kendi düşünceleriyle ifade etmesi beklenmektedir. - Yaşam alanınıza sahip çıkmak ve yaşlı dünyamızın yükünü hafifletmek için sizce neler yapılabilir? Bu soru, öğrencinin yeni fikirler üretmesini, soruda yer alan durum için çözüm önerileri sunmasını beklemektedir. Bu bağlamda soru yaratma basamağında düşünülmüştür. - Bisiklet kullanımının yaşam kültürü hâline dönüştürebilmiş olmanın belirtileri neler olabilir? Burada öğrencinin bisiklet kullanımının yaşam kültürü haline gelmesinin belirtilerini metinden hareketle açıklaması beklenmektedir. Bu da metnin analizini beraberinde getirdiğinden analiz etme basamağında düşünülmüştür. - Yaşadığınız şehirde yetkili bir kişi olsaydınız bisiklet kullanımını yaygınlaştırmak için neler yapmak isterdiniz? Anlatınız. Burada ise, öğrencinin mevcut bilgiyi kullanarak yeni bir fikir ortaya koyması beklenmektedir. Bu yönüyle etkinliğin bu sorusunun da yaratma basamağında olduğu düşünülmüşüdür. Ayrıca sorular sosyal yaşam olguları içerdiğinden; örneğin yaşanılan şehre dair planlama yapma, bisiklet kullanımı gibi olgular; sosyolojik alt plana sahiptir. Bu sebeple etkinlik soruları sosyalleşme/ sosyal beceri olduğu kadar dış dünya/ sosyolojik olgular mikro alanlarıyla da ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular-Sosyalleşme ve Sosyal Beceri*

	4	Bir tablo içerisinde kütüphaneye nasıl ulaştığını belirten bir okuma metnine bir de uğrak noktalarının ve mesafelerinin olduğu alan bulunmaktadır. Bunun incelenmesine yönelik bir etkinlik olup görsel okuma mikro alanıyla etkileşimlidir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim	1	"Kuşak, paçavra, yazgı, sırnaşmak, sokulmak, sömestr" kelimeleri verilerek sözlük sırasına göre dizmeleri; metnin bağlamından hareketle anlamlarının tahmin edilmesi ve sözlükten kontrol etmelerine yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Metinden hareketle soruların da yer aldığı etkinlikte; - Çocukluğunuzda hangi oyunları oynardınız? Anlatınız. - Çevrenizde sizin de geleceğinizi yönlendiren, sizi etkileyen, örnek aldığınız kişi ya da kişiler kimlerdir? Nedenleriyle açıklayınız. Etkinlikte yer alan birinci soru öğrencinin kendi hayatından örnekler vererek deneyimlerini aktarmasına yönelik olup kavrama basamağında bir soru örneğidir. İkinci soru ise, öğrencinin çevresindeki kişileri ve bu kişilerin kendisinde bıraktığı etkileri analiz etmesine yöneliktir. Bu yönüyle de etkinliğin bu sorusu analiz etme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca çocukluk anıları, oyunlar, toplumdaki kişilerin birey üzerindeki etkisi gibi olgulara yer verilmesi öğrencinin sosyalleşme/ sosyal beceri mikro alanıyla etkileşime girmesini saplamış olup etkinliği sosyoloji disiplini ile ilişkili kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji – Sosyalleşme-Sosyal Beceri*
Karlı Dağların Arkadaşı ol	1	Metni okurken işaretlenen kelimelerin anlamlarına yönelik tahminlerin doğruluğunun tespitine yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Okunulan metinden hareketle, - Kar sizde hangi duyguları uyandırıyor? Etkinlik sorusu öğrencinin kendi duygu ve düşüncelerini, hislerini	*Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi*

		aktarmasına yönelik olup duygusal zekâ gelişimi mikro alanıyla etkileşimlidir.	
	3	Elinde çantasıyla ve üzerindeki takım elbisesiyle spor yapan bir iş adamının, sosis ile havucun boks yaptığı bir yarışmanın, kitapları kaldırarak gücünü ispat eden bir beynin karikatürleri verilerek öğrencide uyandırdığı duygu ve düşüncelerin sorgulandığı bir aktivitedir. Bu etkinlik, öğrencilerin görsellerinin anlamını çözümlemesi ve bunlardan çıkarım yapmasına yöneliktir. Etkinlik bu yönüyle analiz etme basamağında düşünülmektedir. Ayrıca etkinlikte görsel malzemelere yer verilmesi; örneğin karikatür gibi; etkinliği görsel okuma mikro alanıyla da etkileşimlidir. Öğrencinin duygu ve düşünce dünyasını kullanmasına ve hislerini aktarmasına yönelik olması etkinliği aynı zamanda psikoloji disiplini ile de etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi*
	4	Okunulan metinde, " Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim" metni yazarlarının konuya bakış açısı ve vermek istedikleri mesajlar açısından karşılaştırılarak düşüncelerini paylaşmaları beklenmekledir. Bu etkinlikte öğrenciden yazarların perspektiflerini analiz edip kendi düşünceleri ile paylaşmaları beklenmektedir. Bu bağlamda bakıldığında etkinlik değerlendirme basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Broşür (Dinleme/ İzleme Metni)	1	Metni dinlerken metnin devamına ilişkin tahminlerde bulunmalarını sağlayacak sorular sorulacağı ve bunlara verilecek cevaplarını yazmaları beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	3	Dinlenilen metne yönelik; - Doktor Mustafa'nın arkadaşlarından biri olsaydınız ona yardım etmek için neler yapardınız? Bu soruda öğrencilerden durumu anlayıp kendi düşüncelerini aktarmaları istenmektedir. Bu yönüyle etkinlik anlama basamağındadır. Ayrıca etkinlik öğrencinin metindeki karakterin yerine kendisini koyarak empati kurmasına ve karakterle özdeşim kurmasına yönlendirme yapmaktadır. Bu bağlamda ele alındığında etkinlik sorusu psikoloji disiplini ile de ilişkili bulunmuştur. - Doktor Mustafa yerinde olsaydınız halkı bilinçlendirmek için broşür dağıtmanın dışında hangi etkinlikleri yapardınız? Bu soruda öğrencilerden yaratıcı çözümler üretilmesi	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme-Yaratıcı Düşünme / Psikoloji-Karakterlerle Özdeşim Kurma*

			beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik yaratma basamağında düşünülmüştür.	
TEMA 8: SANAT	Âşık Veysel Şatıroğlu	1	Metni okurken işaretlenen kelimelerin anlamlarına yönelik tahminlerin doğruluğunun tespitine yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		2	Metinden hareketle soruların cevaplanmasının beklendiği etkinlikte; - Âşık Veysel'in babasının yerinde siz olsaydınız gözlerini kaybeden Âşık Veysel için neler yapardınız? - Ahmet Kutsi Tecer ile tanışan Âşık Veysel'in hayatında metinde anlatılanların dışında ne gibi değişiklikler meydan agelmiş olabilir? - Âşık Veysel'in şiirlerinin halk tarafından sevilmesinin nedenleri neler olabilir? Etkinlikte yer alan sorular, öğrencilerin metinden edindikleri bilgileri kullanarak, pratik çözümler üretmesine; metin dışındaki olası durumları hayal ederek yeni senaryolar oluşturmasına; şiirlerin halk tarafından neden sevildiğine dair analiz yapmasına yönlendirmektedir. Bu bağlamda sorular hem analiz hem de yaratma basamağında düşünülmektedir. Ayrıca etkinlik öğrencilerin gözlerini kaybeden Âşık Veysel'in yerinde olsalardı neler yapacaklarını sorgularken karakterlerle özdeşim kurdurmakta ve psikoloji disiplini ile etkileşime girmektedir. Etkinlikte Âşık Veysel'e yer verilmesi aynı zamanda millî kültür bilincinin sağlanmasına yöneliktir. Bu da etkinliği kültür bilimi disiplini ile etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Kültür Bilimi-Millî Kültür Bilinci / Psikoloji-Karakterle Özdeşim Kurma*
		5	Kum saatinden dökülen harflerin İstanbul kelimesine dönüşmesine ve İstanbul'un boğazına yönelik bir duvar resmi verilerek bunun öğrencide uyandırdığı duygu ve düşüncelerin neler olduğunu belirtmeleri istenmektedir. Bu etkinlikte öğrencilerden görsel olarak verilen kum saatinden dökülen harfler ve İstanbul'un boğazına yönelik duvar resmi üzerinden kendilerinde uyandırdığı duygu ve düşünceleri açıklamaları beklenmektedir. Etkinlik bu yönüyle değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Görsel materyalin kullanılması etkinliği görsel ve işitsel sanatlar disiplini; duygusal tepkilerini sunmaları ise psikoloji disiplini ile etkinliği etkileşimli kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Psikoloji-Duygusal*

			Zekâ Gelişimi
Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru	1	Okunulan metinde yer alan kelimelerin anlamları verilerek tamamlanması ve bulmaca üzerinde gösterilmesine yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Metinden hareketle; - Ebru yapsaydınız çalışmalarınızda hangi renk ve desenleri kullanırdınız? - Ebru geleneğinin yeni kuşaklara aktarımında rol alan kuruluşlardan hangisinde aktif olarak neden çalışmak isterdiniz? - Ebru sanatçısı olsaydınız sanatınızı gelecek nesillere aktarmak için nasıl bir yol izlerdiniz? - Sizce ebru sanatının sosyal ve kültürel yönlerden insanlara katkıları neler olabilir?	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Sanat Eğitimi-Estetik (Resim)*
		Etkinlikte yer alan sorular, öğrencilerden yaratıcı düşünerek estetik tercihlerine göre yeni bir tasarım oluşturmalarını; mevcut kuruluşları değerlendirerek kendisine en uygun olanı değerlendirerek seçmesini; kendilerine ait bilgi ve becerileri kullanarak yeni bir öğretim planı oluşturmalarını; ebru sanatının toplumsal ve kültürel katkılarını analiz etmelerini talep etmektedir. Bu bağlamda bakıldığında etkinlikte yer alan sorular analiz etme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında düşünülmüştür. Ayrıca etkinlik öğrencilerde estetik duyarlılık oluşturduğundan görsel ve işitsel sanatlar alanıyla etkileşimlidir.	
Ağaçtan Oyma Su Tası	1	Anlamları verilen kelimelerin sarmal bulmacadaki yerlerine dayalı verilen sayısal ipuçları ile bulunarak tamamlanmasına yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	2	Okunulan metinde geçen deyimlerin bulunduğu cümlelerin tespiti ve deyimlerin metne olan katkısının belirlenmesine yönelik bir etkinliktir. Deyimlerin bulunduğu cümlelerin tespit edilmesi, metni dikkatlice inceleyerek analiz etmesine yöneliktir. Deyimlerin metne olan katkısının belirlenmesi ise deyimlerinin işlevinin ve metnin genel	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım*

	yapısına nasıl katkıda bulunduğunun analiz edilmesine yöneliktir. Bu da etkinliği analiz basamağında düşündürmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*özellikleri ile ele almak / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
3	Metinden hareketle, - "Yaş kesen baş keser" diyen dede etrafındaki insanlara hangi mesajı vermeye çalışıyor? - Sizce Esen'in dedesinin sanatçı kimliğini ön plana çıkaran özellikler neler olabilir? - Sanatçıların kendilerine has ne gibi özellikleri olmalıdır? Bu özelliklerin sanatçılara katkıları neler olabilir? Etkinlikte yer alan sorular öğrencilerin metin içerisinden edindikleri bilgileri kullanarak analiz etmesine ve yeni fikirler üretmesine yönelik olduğundan analiz etme ve yaratma basamaklarına örnek teşkil etmektedir. Ayrıca, metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Özlü söze yer verilmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Sanatçıların özelliklerinin ne olması gerektiğine dair sorunun olması da öğrencide estetik duyarlılık oluşturmakta olup görsel ve işitsel sanatlar ile etkinliği etkileşimli kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme-Yaratıcı Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Sanat Eğitimi-Estetik*
5	Metnin konusunun, ana fikrinin ve yardımcı fikirlerin ne olduğunun doldurulmasına yönelik tablo verilmiştir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Etkinlik metnin detaylı incelenip anlamlandırılmasına örnek teşkil etmekte olup analiz etme basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*

Yaşayan İnsan Hazineleri (Dinleme/ İzleme Metni)	1	Metinde geçen cümlelerde koyu yazılmış kelimeler verilerek anlamlarına yönelik tahminlerini, sözlük anlamlarını ve cümlede kullanmalarını sağlayıcı tablo hâlinde bir etkinlik tasarlanmıştır. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	2	İzlenilen belgesele yönelik bilgiler verilerek doğru veya yanlış bilgi olduğunun tespitine yönelik bir etkinliktir. Etkinlik metnin detaylı incelenip anlamlandırılmasına örnek teşkil etmekte olup analiz etme basamağında düşünülmüştür. İşitsel materyal olarak belgesele yer vermiş olması etkinliği görsel ve işitsel sanatlar alanıyla da ilişkili kılmıştır.	
	3	Yaşayan İnsan Hazineleri adlı belgeseldeki sanatlar içerisinde en çok ilgilerini çeken sanat dalının nedenleriyle hangisinin olduğunun açıklanmasına yönelik bir etkinliktir. Bu etkinlikte, öğrencilerin belgeseldeki sanat dallarını değerlendirerek en çok ilgilerini çekeni seçmeleri, bu seçimin nedenlerini açıklamaları beklenmektedir. Bu da etkinliği değerlendirme basamağına taşımaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Sanat Eğitimi-Estetik*
	4	Belgeselde yer alan konuşmacıların fotoğrafları verilerek ses tonu, vurgu, beden dili, jest, mimik, giyim kuşam gibi unsurları düşünüp sözlü olmayan mesajlarının belirlenmesine yönelik bir etkinliktir. Etkinlik öğrencilerin belgeseli sözlü olmayan iletişim unsurları bağlamında değerlendirerek analiz etmelerini talep etmektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme basamağında yer almaktadır. Ayrıca sözlü olmayan iletişim unsurlarına yer verilmesi etkinliği iletişim disiplini ile etkileşimli kılmıştır. Etkinlikte fotoğraflar üzerinden bir değerlendirme yapılmasının istenmesi ise, görsel okuma mikro alanıyla etkileşimi beraberinde getirmiştir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ İletişim – İletişim Becerisi / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*

7.sınıf etkinliklerinin içeriği ve ilişkili görüldüğü disiplin ve mikro disiplinlerin verildiği tabloya bakıldığında; *felsefe, sosyoloji, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar* gibi disiplinlerin yoğunlukla etkileşim içinde oldukları gözlemlenmiştir. *Edebiyat, tarih ve coğrafya* alanlarının bir önceki sınıflarda olduğu gibi çok fazla okuma ve dinleme etkinlik alanlarına yansıtılmadığı gözlemlenmiştir. Etkinliklerin birçoğu 5. ve 6. sınıf etkinliklerinde de görüldüğü üzere okuma metinlerinden hareketle soruların cevaplanması, metnin analiz edilmesi, metin içinde geçen kelimelerin tahmin edilmesi gibi sorulardan oluşması eleştirel ve analitik düşünmeyi öncül kılmaktadır. Temalar altında yer alan etkinlikler yukarıdaki tabloda örneklendirilerek ilişkili olduğu disiplin ve mikro disiplinler betimlenmiştir. Aşağıda yer alacak olan maddelerde hem okuma hem de dinleme/izleme etkinlikleri bağlamında bu betimlenin nasıl yapıldığı noktasında disiplinler temelinde yorumlama yapılmaya çalışılmıştır:

- ***Edebiyat***: 7. sınıf etkinliklerinde 5. ve 6. sınıf etkinliklerinde görüldüğü gibi edebiyat disiplininin etkinliklerle olan ilişkisi metin bilgisinin ölçülmesi noktasında saptanmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere, edebiyatın metin bilgisine dayalı çeşitli ifade biçimlerini öğretmeye dayalı etkinlik örnekleri öğrencinin metin türü farkındalığı kazanmasına öncülük ettiği gibi aynı zamanda dilsel zenginlik kazanmasına da olanak sağlamaktadır. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında yer alan *Atatürk'ü Gördüm Düşümde* okuma metni altındaki 6 numaralı etkinlikte üç ayrı paragraf verilerek düşünceyi geliştirme yollarından hangilerini karşıladıklarını ayırt etmeleri istenmiştir. Bu etkinlik metnin yapısı ve içerik bilgisi ile ilişkili olmakla birlikte edebiyat disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Benzer bir etkinliğe *Okuma Kültürü* temasındaki *Okumak Düşünmek İçindir* metni altındaki 6 numaralı etkinlikte de yer verilmiştir. Aynı tema altındaki *Anne Frank'ın Hatıra Defteri* isimli dinleme/izleme metni altındaki 4 numaralı etkinlikte günlük metin türüne ait özellikler verilerek metin türünün bulunmasına yönelik bir etkinliğe yer verilmiştir. Bu etkinlikte metin bilgisini ölçmekle birlikte öğrencide metin türü farkındalığı da sağlamaktadır. *Erdemler* temasında yer alan *Kurbağayla İki Ördek* isimli metin altındaki 5 numaralı etkinlikte hikâyede yer alan olay, şahıs kadrosu, mekân ve varlık gibi olguların tanımlanması istenmiştir. Bu da metnin yapısal özelliklerini içerdiğinden edebiyat disiplini ile ilişkili bulunmuştur.
- ***Tarih:*** *Millî Mücadele ve Atatürk* teması başta olmak üzere diğer temaların bir kısmında etkinliklerde tarih disiplininin millî tarih bilinci alt alanıyla ilişkili olduğu

gözlemlenmiştir. Örneğin, *Millî Mücadele ve Atatürk* teması altındaki *Müretteli Kadınlar ve Emin Astsubay metni* altındaki 2 numaralı etkinlikte; Çanakkale Savaşı döneminde yaşasalardı yapabileceklerini düşündükleri yardım çalışmalarının neler olabileceğini belirtmeleri istenmiştir. Dönemin tarihi hakkında bilgi vermesi ve tarihsel bilgi üzerinden duygu ve düşüncelerini aktarmaya yönlendirmesi kadar öğrencide millî tarih bilincinin pekiştirilmesine olanak sağladığından tarih disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Aynı şekilde *Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda* metnindeki 2 numaralı etkinlikte 29 Ekim 1938'de kutlanan Cumhuriyet Bayramının önceki kutlamalardan farkını betimlemeleri beklenmiştir. Bu tür etkinliklerin sunulması geçmişteki olgularla bugünü harmanlayarak millî kimliğini güçlendirmelerine de öncülük etmektedir.

- ***Coğrafya:*** 7.sınıf okuma ve dinleme/izleme metinlerine ait etkinliklerde 5. ve 6. sınıfta olduğu gibi coğrafya ile etkileşim yeterli miktarda gözlemlenmiştir. Buradaki temel etkenin ise ele alınan temaların diğer disiplinlere daha çok kapı araladığı görüşündeyiz. *Millî Mücadele ve Atatürk* teması altında yer alan *Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü* metninin altındaki 5 numaralı etkinlikte Türkiye haritası verilerek harita üzerinden vatan, mücadele, halk, bayrak gibi kelimelerin uyandırdığı duygu ve düşüncelerin aktarılması istenmiştir. Etkinlik aynı zamanda harita bilgisi içerdiğinden coğrafya disiplini ile ilişkili bulunmuştur.
- ***Kültür Bilimi:*** *Millî Kültürümüz* teması altında millî kültür bilinci ve folklorik öğeler alt alanıyla etkinliklerde ilişkili olduğu saptanmıştır. *Yusufçuk* metni altındaki 2 numaralı etkinlikte yusufçuk kuşu ile ilgili efsane örneğine yer verilerek kültürel bir değer aktarımı sağlanmıştır. Aynı tema altındaki *Karagöz Nedir?* metninin altındaki 2 numaralı etkinlikte Karagöz oyunlarının nesilden nesile aktarılması için neler yapmalarını istediklerine dayalı sorulara yer verilmiştir. Karagöz ve Hacivat'ın da kültürel bir değer olması ve onların folklorik unsurlar olarak betimlenmesi kültür bilimi disiplini ile etkinliği etkileşimli kılmaktadır. *Anadolu'da Kilim Demek* metninin altındaki 2 numaralı etkinlikte kilim dokumanın ne olduğu, kilimde yer alan desen ve renklerin anlamlarının neler olduğuna dair metin altı sorularına yer verilmiştir. Kilim, Anadolu kültürünün önemli bir değeri olarak folklorik bir unsur olmasıyla kültür bilimi disiplini ile ilişkilidir. Tüm bu olgular öğrencinin kültürel değerlerini yansıtması ve folklorik unsular olarak kültür biliminin bir parçası olması sebebiyle ilgili disiplinle ilişkili bulunmuştur.

- ***Felsefe:*** Etkinliklerin tamamı 5. ve 6. sınıf örneklerinde de gözlemlendiği üzere öğrencinin eleştirel ve analitik düşünme becerisini harekete geçirici analiz etme ve değerlendirme gibi düşünsel becerilerini harekete geçirdiğinden felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Bu sebeple, yukarıda etkinlik örneklerinin yanındaki disiplin sütunlarının tamamında yerini almıştır. Etkinliklerde okunulan metin üzerinden soruların cevaplanması, metnin içinde geçen kelimelerin anlamsal değerlerinin ölçülmesi, metnin konusunun ve ana fikrinin betimlenmesi, metne dayalı görsellerin verilerek görsellerin anlamlandırılmasına yönelik içerikleri ile öğrencinin eleştirel ve analitik düşünme yetisini kullanmasını sağlamaktadır. Örneğin, *Duygular* teması altındaki *Ana İşsiz Kalınca* metni altındaki 3 numaralı etkinlikte okunulan metnin ana fikrinin ve yardımcı fikirlerin bulunmasının talep edilmesi eleştirel ve analitik alt alanıyla ilişkilendirilerek felsefe disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Buna benzer metinden hareketle sorulan sorular anlamaya yönelik olduğundan direk olarak düşünme yetisinin kullanılmasına sevk edicidir. Dinleme/ izleme etkinlik örneklerinde de aynı yöntem söz konusudur. Örneğin, *Sanat* teması altında yer alan *Yaşayan İnsan Hazineleri* metni altındaki 2 numaralı etkinlikte izlenilen belgesele yönelik verilen bilgilerin doğru veya yanlış olduğunun tespit edilmesi beklenmiştir.
- ***Psikoloji:*** Psikoloji disiplini etkinliklerde duygusal zekâ gelişimi ve karakterlerle özdeşim kurma alt alanlarıyla ilişkili bulunmuştur. Örneğin, *Duygular* temasında yer alan *Karadut* dinleme/izleme metni altındaki 2 numaralı etkinlikte çocuğun yerinde olsalardı en sevdikleri ağacın kesilmesini engellemek için ne yapacakları sorgulanmıştır. Bu hem öğrencinin karakterle özdeşim kurarak empati yetisini geliştirici hem de ağaç ile kurulan duygusal bağ üzerinden kendi duygularını, hissini açıklama yetkinliği sağladığından duygusal zekâ gelişimi alanıyla ilişkilidir. *Kişisel Gelişim* temasındaki *A Harfi* metin altında yer alan 2 numaralı etkinlikte kendilerini hikâye kahramanının yerine koyarak hangi duyguları hissedeceklerine dair bir betimleme yapmaları beklenmiştir. Bu da bir önceki metinde olduğu gibi hem duygusal zekâ gelişimi hem de karakterle özdeşim kurma alt alanlarıyla psikoloji disiplini ile ilişkilidir.
- ***Sosyoloji:*** Sosyalleşme ve toplumsal yaşam alt alanlarıyla etkinliklerde sosyoloji disiplini ile etkileşim görülmüştür. Örneğin, *Erdemler* temasında aile birliğinin ön plana çıkarıldığı *Tahta Bisiklet* metninin altında yer alan 2 numaralı etkinlikte, hikâyede sözü geçen babanın yerinde olsalardı ailelerini bir arada tutmak için neler

yapacaklarına dair bir soru yöneltilmiştir. Bu toplumsal yaşamın en temel öğesi olan aile birliğinin anlatılması sebebiyle sosyoloji disiplini ile ilişkilidir. *Sağlık ve Spor* temasında yer alan *Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim* metninin altında yer alan 2 numaralı etkinlikte çevrelerinde geleceklerini yönlendirip onları etkileyen kişi ya da kişilerin olup olmadığına dair soruların yöneltilmesi sosyalleşme alt alanıyla ilişkili bulunmuştur. Öğrencinin toplum içerisinde kendisini tanıma ve tanımlama noktasında sosyal çevresinde olan insanlarla etkileşimi, onlardan edindiği deneyimler hem sosyalleşme ve hem de sosyal beceri edinmesi noktasında kayda değer bir ölçüt olup sosyoloji alanının da bünyesine girmektedir.

- ***İletişim:*** İletişim disiplini iletişim becerisi ve medya okuryazarlığı alt alanlarıyla etkinliklerde ilişkili olarak gözlemlenmiştir. Örneğin; *Duygular* temasında yer alan *Ana İşsiz Kalınca* metin altında yer alan 2 numaralı etkinlikte insanların anlaşabilmesi için aynı dili konuşması gerekir mi? şekilde bir sorunun yer alması etkinliği iletişim becerisi alt alanıyla ilişkili kılmıştır. *Kişisel Gelişim* temasında yer alan *Adını Göklere Yazdıran Çocuk* isimli etkinlikte haber metnine yer verilerek metnin vermek istediği mesajın betimlenmesi talep edilmiştir. Bu etkinliğin haber metni içermesi onu medya okuryazarlığı alt alanıyla ilişkili kılmıştır.
- ***Görsel ve İşitsel Sanatlar:*** Görsel okuma hem okuma hem de dinleme/izleme etkinliklerinde gözlemlenmiştir. Etkinlikler çoğunlukla verilen bir görselin analizi veya dinlenilen/ izletilen görsel ve işitsel malzemenin yorumlanmasına yöneliktir. Örneğin, *Sağlık ve Spor* temasında yer alan *Karlı Dağların Arkadaşı Ol* metninin altında yer alan 3 numaralı etkinlikte elinde çantasıyla ve üzerindeki takım elbisesiyle spor yapan bir adamın, sosis ile havucun boks yaptığı bir yarışmanın, kitapları kaldırarak gücünü ispat eden bir beynin karikatürleri verilerek öğrencide uyandırdığı duygu ve düşüncelerinin paylaşılması talep edilmiştir. Bu etkinlik karikatür gibi görsel bir malzeme aracılığıyla görsel okuma sağlamakta olup ilgili disiplinle ilişkili bulunmuştur. *Sanat* temasında yer alan *Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru* okuma metninin altındaki sorular ebru sanatı ile ilgili olup resim disiplini ile ilişkilidir. Bu yönüyle görsel ve işitsel sanatlar alanının içerisine giren resim sanatının kullanımı bu disiplinle direk olarak etkinliği etkileşimli kılmıştır.
- ***Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi:*** Din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusu bağlamında etkinliklerde gözlemlenmemiştir.

3.4.4. 8. sınıf Türkçe ders kitabında anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tablo 3.22.

8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki anlama becerilerine yönelik etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

Tema	Metinler	Anlama Becerilerine Yönelik Etkinlikler	Disiplin
TEMA 1: ERDEMLER	**İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine**	3 Metinden hareketle eleştirel düşünmeyi gerektiren yoruma açık sorular yer almaktadır. - Yazara göre kötümserlere mi iyimserlere mi ihtiyaç duyarız? Neden? - "İyimser uçak yapar, kötümser ise paraşüt" sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız. - Yaşamda iyimserlerle kötümserlerinin oranını neler etkiler? - Aile bireylerinizi iyimserlik ve kötümserlik açısından değerlendiriniz. Etkinlikte yer alan sorular metni analiz etmeyi, yorum yapmayı ve metinden elde ettikleri bilgiler üzerinden kendi görüşlerini ifade etmeyi içermektedir. Bu bağlamda ele alındığında etkinlik analiz ve değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Etkinlik soruları öğrencilerin eleştirel ve analitik düşünme becerilerini gerektirdiğinden felsefe alanıyla etkileşimlidir. Aile ve toplum içerisinde yer alan iyimser ve kötümser insanlara dair yorum yapmalarının istenmesi etkinliği sosyoloji alanıyla etkileşimli kılarken; bunlara yönelik duygu ve düşüncelerin aktarımının istenmesi psikoloji alanıyla da etkinliği etkileşimli kılmaktadır. Ayrıca iyimserlik ve kötümserlik olgusu etik-ahlak bilgisi alanına girdiğinden din kültürü ve ahlak bilgisi alanıyla da etkileşimlidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular / Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Etik, Ahlak Olgusu*
		4 Metnin özellikleri verilerek bunların doğruluğunun ve yanlışlığının belirlenmesi ve bunlar üzerinden metin türünün bulunması istenmiştir. Metnin özelliklerine dair doğru veya yanlış olan bilgilerin analiz edilmesi ve verilen bilgiler üzerinden metin türünün belirlenmesi etkinliği analiz etme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*

	6	Cümleler verilerek öznel veya nesnel olup olmadıklarının ayrılması istenmektedir: - Sadece kötümserlerden oluşan bir toplum çekilmez. - İyimserlik, topluma yaşama sevinci verir. - Toplumumuza iyimserler de kötümserler de katkıda bulunurlar. - İyimser olmak da kötümser olmak da uygarlık gereğidir. - İçimizin bir başka güzelliği de iyimserliktir. Etkinlikte cümlelerin nesnel veya öznel olduğunun belirlenmesinin istenmesi etkinliği analiz etme basamağına taşımaktadır. Ayrıca etkinlikte yer alan cümleler toplum içerisindeki fertlere dair analiz etmeyi getirdiğinden sosyoloji alanıyla da etkileşimlidir. İyimserlik ve kötümserlik aynı zamanda duygu ile alakalı durumlar olduğundan psikoloji disiplini ile etkileşimlidir. Ayrıca iyimserlik ve kötümserlik olgusu etik- ahlak bilgisi alanına girdiğinden din kültürü ve ahlak bilgisi alanıyla da etkileşimlidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular / Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Etik, Ahlak Olgusu*
	1	Anlamları verilen cümlelerin bulunarak bulmaca tablosuna yerleştirilmesi beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Kaşağı	2	Metinden hareketle soruların cevaplanmasına yönelik olan etkinlikte; - Ağabeyi Hasan'a nasıl bir suç atmıştır? Ağabeyinin davranışını doğru buluyor musunuz? - Hasan'ın ağabeyi neyi itiraf etmek isteniştir? Bunu hangi duygu ağır bastığı için yapmış olabilir? - Metnin ana fikrini yazınız. - Ana fikre uygun bir atasözü yazınız. Etkinlikte yer alan sorular, davranışın doğruluğunu değerlendirmek; duygu analizi yapmak; ana fikri belirlemek; ana fikre uygun bir atasözü bularak yazmak gibi becerileri içerdiğinden analiz etme, değerlendirme ve yaratma basamağında düşünülmüştür. Ayrıca metindeki duygu durumunun anlamlandırılarak kendilerini karakterin yerine koymaları ve yaşanan duyguya dair empati kurmalarının beklenmesi etkinliği psikoloji disiplini ile etkileşimli kılmaktadır. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Psikoloji-Karakterlerle Özdeşim Kurma/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*

		değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Ana fikir sorusuna yer verilmesi bu ilişkiyi desteklemektedir.	
	3	Okunulan metindeki olay, yer, zaman, kahramanlar ve anlatıcı hikâye unsurlarının belirlenerek hikâye haritası üzerinde gösterilmesi yazılması beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Etkinlikte hikâye haritasına yer verilmesi görsel okuma alanıyla da etkileşimi mümkün kılmaktadır.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	4	Öğretmen tarafından izletilecek olan Kaşağı adlı tiyatro ile okunulan metnin kahramanlar, mekân, zaman, olay örgüsü yönünden karşılaştırılması beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Etkinlik iki farklı kaynağın unsurlarını analiz etmeyi ve karşılaştırmayı gerektirmektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme ve yaratma basamağında düşünülmüştür. Tiyatronun video olarak sunulması etkinliği görsel ve işitsel sanatlar alanıyla etkileşimli kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
İnsanla Güzel	2	Şiirden hareketle; - "Sabahlar size aydınlık…" sözünden ne anlıyorsunuz? - Bu güzel dünyayı, dostlukları ve sevgileri yaşayabilmek için insanlar nasıl davranmalıdır? Sorulara yer verilmiştir. Etkinlikte yer alan bu sorular, verilen sözden anlam çıkarıp yorumlamayı; şiirden çıkarılan anlam doğrultusunda yorum yapıp öneride bulunmayı içermektedir. Bu yönleriyle etkinlik soruları analiz etme ve değerlendirme basamaklarında düşünülerek felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca metnin yapı, içerik,	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak/*

		biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Dostluk ve sevgi üzerinden insan davranışları üzerinden analiz yapılmasını talep eden etkinlik öğrencilerin duygusal zekâ gelişimine de katkı sağlamakta olup psikoloji disiplini ile de ilişkilidir.	*Psikoloji-Duygusal zekâ Gelişimi*
	7	Havalimanında bir kadının kurabiyelerini yanındaki adamın izinsiz bir şekilde alıp yediğini, bunun çok kaba ve cüretkâr bir davranış olduğunu düşünmesi üzerine bir anlatıdan oluşan metnin sonucunda kadının kendi kurabiyelerinin çantasında olduğunu fark etmesi üzerine asıl kaba ve cüretkâr olanın kendisi olduğunun, ön yargıların yanlış düşüncelere sevk edebileceğinin aktarımı söz konusudur. Metne yönelik sorulara da yer verilen etkinlikte, - Kurabiye Hırsızı metninde yaşanan sorun nedir? Yazınız. - Siz olsaydınız bu soruna nasıl bir çözüm bulurdunuz? Etkinlikte yer alan sorular problem çözme ve çözüm önerileri sunmayı gerektirdiğinden analiz etme ve değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Etkinlikte yer alan hikâye sosyal etkileşimlerde ön yargıların, yanlış anlaşılmaların ve empati eksikliğinin nasıl sorunlara yol açabileceğini sunmuştur. Bu tür dinamikleri anlamlandırmak ve açıklamak da sosyolojinin alanına girmektedir. Toplum içerisinde başkalarının eşyalarını izinsiz almanın kabul edilemez bir davranış olduğuna dair olan sosyal normların aktarımı söz konusudur. Sosyoloji disiplini de bu tür normların toplumdaki rolünü ve bireylerin davranışlarında bu normların etkisini araştırmaktadır. Ön yargı olgusu ise, duygusal bir tepkime olarak ele alındığından psikoloji disiplini ile etkinliği etkileşimli kılmıştır. Ayrıca hırsızlık olgusuna yer verilmesi etkinliği din kültürü ve ahlak bilgisi alanıyla da etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji-Sosyalleşme ve Sosyal Beceri / Psikoloji-Karakterle Özdeşim Kurma/ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Etik- Ahlak Olgusu*
Kedi ile Fare (Dinleme/ İzleme Metni)	2	Metinden hareketle; - Dinlediğiniz metinde kedinin başından nasıl bir olay geçmiştir? Etkinliğin bu sorusunda öğrencilerden dinledikleri metni anlayıp özetlemeleri beklendiğinden anlama basamağında düşünülmüştür. - Fare içinde bulunduğu sıkıntılı duruma nasıl bir çözüm bulmuştur. Farenin bu tavrına örnek bir atasözü söyleyiniz. Bu soruda, farenin içinde bulunduğu sıkıntılı duruma nasıl çözüm bulduğu anlama; örnek bir atasözü söyleme ise uygulama basamağındadır. - "Çarçabuk dostluklar güven telkin etmez" sözünden ne anlıyorsunuz? Peki, bu görüşe katılıyor musunuz? Bu tür	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Psikoloji-Karakterle Özdeşim Kurma – Duygusal Zekâ Gelişimi/ Sosyoloji-Sosyalleşme ve*

	sorular ise, öğrencinin öncelikle sözü anlamlandırması ve sonrasında değerlendirmesini içerir. Bu yönüyle etkinliğin bu sorusu değerlendirme basamağındadır. Etkinlik sorusu öğrencinin duygu ve düşünce dünyasına işaret ettiğinden psikoloji disiplini ile de ilişkilidir. - Sizce kedi ve fare, toplumdaki hangi kişilik özelliklerine sahip insanları temsil etmektedir? Öğrencilerden kedi ile farenin hangi kişilikteki insanları temsil ettiğine dair bir analiz etme becerisi beklenmektedir. Etkinlik bu yönüyle, analiz etme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca etkinliğin bu sorusuyla öğrencinin karakterlerle özdeşim kurarak psikoloji disiplini ile etkileşime girmesi sağlanmaktadır. Karakter analizinin yapılması aynı zamanda toplumu oluşturan bireylere dair analizi de beraberinde getirdiğinden sosyoloji alanıyla da ilişkilidir. Öğrenci burada, yaşadığı toplumun fertlerine dair sosyal beceri kazanmaktadır. - Dinlediğiniz metinde olay nasıl sonuçlanmıştır? Bu sonuç hakkında ne düşünüyorsunuz? Olayın sonucunu anlamlandırarak sonuç hakkındaki düşünceleri belirtmek değerlendirme basamağını içermektedir. Sorular aynı zamanda metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Sosyal Beceri / Edebiyat-Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
3	Metnin ana fikrinin ve konusunun bulunması istenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
5	La Fontaine'nin Aslan ile Fare isimli fablının farklı çevirileri verilerek kahramanlar, konu, biçim, anlatıcı bakımından karşılaştırılmaları beklenmektedir. Öğrencilerden iki fabl metninin bilgilerini parçalara ayırarak bu parçalar arasındaki ilişkiyi belirlemeleri beklenmektedir. Bu da etkinliği analiz etme basamağına taşımaktadır. Ayrıca metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile*

				ele almak
		2	Metinden hareketle, - Yazar, Hatice Nine'yi niçin unutmuyor olabilir? Etkinliğin bu sorusunda öğrencilerden metni anlamaları ve metne dayanarak soru sormaları beklenmektedir. - Okuduklarınızdan yola çıkarak "bayrak sevgisi" ve " güven duygusu" arasında nasıl bir ilişki kuruyorsunuz? Açıklayınız. Bu soruda ise, öğrencilerin iki kavram arasındaki ilişkiyi analiz edip açıklamaları beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca etkinliğin bu sorusunda değer aktarımı söz konusu olup din kültürü ve ahlak bilgisi disiplininin değerler eğitimi mikro alanıyla etkileşimli bulunmuştur. - Okuduğunuz metinden çıkardığınız sonuç nedir? Öğrencilerden metni anlamlandırarak bir sonuç çıkarmaları beklenmektedir. Bu da soruyu anlama basamağına taşımaktadır. Sorular aynı zamanda metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Değerler Eğitimi/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
TEMA 2: MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	**Bayrağımızın Altında**	3	Okunulan metne yönelik bir hikâye haritası çıkarmaları beklenmektedir. Öğrencilerden metnin ana hatlarını anlayarak bunlara dair bir hikâye haritası organize etmeleri beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Hikâye haritasının kullanılması aynı zamanda etkinliği görsel okuma mikro alanıyla da etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*

Atatürk ve Müzik	2	Metinden hareketle; - Atatürk'ün müziğe ilgi duymasına etkili olan kimdir? Nasıl etkili olmuştur? Etkinliğin bu sorusunda öğrencilerden Atatürk'ün müziğe ilgi duymasında kimlerin ve nasıl etkili olduğunun anlamlandırılması beklenmektedir. Etkinlik sorusu bu bağlamda anlama basamağındadır. - Atatürk'ün sevdiği türküler nelerdir? Bu soru ise öğrencilerin belirli bilgileri hatırlamalarına yöneliktir. - Atatürk müzik inkılabını gerçekleştirmek için hangi çalışmaları yapmıştır? Açıklayınız. Bu soru da bilginin hatırlanmasına ve açıklanmasına yöneliktir. - Siz olsaydınız insanların sanata gereken önemi vermesi için hangi çalışmaları yapardınız? Öğrencilerden kendi düşüncelerini kullanarak yaratıcı öneriler geliştirmeleri beklenmektedir. Etkinlik bu yönüyle yaratma basamağında düşünülmüştür. Bu da etkinliğin bu sorusu ile felsefe disiplini ile etkileşimli olmasını sağlamaktadır. Etkinlikte yer alan sorular, tarihi arka planı olan toplumsal normları içerdiğinden tarih disiplini ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca Atatürk ve müzik konusu üzerinden öğrencilerin sanatsal duyarlılık kazanması sağlanmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında ise, etkinlik görsel ve işitsel sanatlar alanıyla da ilişkilidir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Tarih- Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Normlar / Görsel ve İşitsel Sanatlar – Sanat Eğitimi ve Estetik (Müzik)*
	3	Yargılar verilerek metnin tür özelliklerini yansıtanların işaretlenmesi ve bunlar üzerinden metin türünün bulunması istenmiştir. Öğrencilerden metnin yargılarını analiz ederek tür özelliklerini belirlemeleri beklendiğinden etkinlik analiz basamağında düşünülmüştür. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	7	Atatürk'ün matematik ve geometri terimlerinden dilimize kazandırdığı birkaç örneğe yer verilerek incelenmesi istenmiştir. Bu etkinlikte öğrencilerden belirli bilgileri hatırlamaları ve bu bilgileri incelemeleri talep edilerek içeriği analiz etmeleri beklenmektedir. Etkinlikte yer alan bilgiler, tarihi arka planı olan toplumsal normları içerdiğinden tarih disiplini ile ilişkilendirilmiştir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Tarih- Tarihsel Bir Olgu Olarak*

			Toplumsal Normlar
Kınalı Ali'nin Mektubu	1	Metinde geçen kelimeler renkli görsel kutular içerisinde verilerek anlamlarıyla eşleştirilmeleri istenmiştir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Ayrıca renkli görsellere yer verilmesi etkinliği görsel ve işitsel sanatlar alanıyla da etkileşimli kılmıştır.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	3	Metin ile ilgili soru oluşturmaları ve arkadaşlarına sormaları beklenmektedir. Öğrencilerden metinle ilgilim sorular oluşturmaları beklenirken yaratıcı düşünme becerilerini açığa çıkarmaları sağlanmaktadır. Bu da etkinliği yaratma basamağına taşımaktadır. Metinden hareketle soru oluşturulması, metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	5	Atatürk'ün gençliğe verdiği önemden bahseden bir metin örneğine yer verilerek metinde geçen geçiş ve bağlantı ifadelerinin bulunması ve bunların metne katkısının açıklanması beklenmektedir. Etkinlikte yer alan sorular, tarihi arka planı olan toplumsal normları içerdiğinden tarih disiplini ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca öğrencilerden metindeki geçiş ve bağlantı ifadelerini analiz ederek bunların metne olan katkısının talep edilmesi etkinliği analiz etme basamağına taşımaktadır. Bu da öğrencinin metnin içeriğini değerlendirirken eleştirel ve analitik düşünme becerisini kullanmasını sağlamakta olup etkinliği analiz etme becerisi ile ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Tarih- Tarihsel Bir Olgu Olarak Toplumsal Normlar*
Atatürk'ü Gördüm (Dinleme/ İzleme Metni)	2	Dinlenilen metinden hareketle; - Muzaffer Atatürk'le ilgili neyi merak ediyor? Muzaffer'in yerinde siz olsaydınız neyi merak ederdiniz? Etkinliğin bu sorusunda ilk kısım metni anlamlandırmayı, ikici kısım ise edinilen bilgiler üzerinden yeni bir fikir ortaya sunmayı içermektedir. Bu bağlamda bakıldığında etkinlik sorusu hem anlama hem de yaratma basamağında düşünülmektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi/*

			- Halk, Atatürk'ü hangi ruh haliyle bekliyor? Bu soruda, metnin anlamlandırılması söz konusudur. Ruh hali betimlemesinin yapılması etkinlik sorusunu aynı zamanda psikoloji disiplini ile etkileşimli hâle getirmektedir. - "Atamızın aydınlığı gözlerimize, yüzlerimize bulaşmış" sözünde ne anlatılmak istenmiştir? sorusunda ise, öğrencilerden ifadenin anlamının yorumlanması beklenmektedir. Bu da etkinlik sorusunu anlama basamağına taşımaktadır. Etkinlikte yer alan sorular öğrencinin millî tarih bilinci edinmesine ve dönemin toplumsal normlarına dair tarihsel arka planı hatırlamasına olanak sağladığından tarih disiplini ile de etkileşimli düşünülmüştür.	*Tarih- Millî Tarih Bilinci*
		4	Metnin konusunun ve ana fikrinin bulunması beklenir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat- Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		5	Dinlenilen metne üç farklı başlık belirlemeleri beklenir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Öğrencilerden dinledikleri metne yaratıcı çözümler bulmalarının istenmesi etkinliği yaratma basamağına taşımaktadır.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme & Yaratıcı Düşünme / Edebiyat- Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
TEMA 3: BİLİM VE TEKNOLOJİ	**Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar**	2	Metinden hareketle; - Dijital bağımlılık neleri içermektedir? Çevremizde dijital bağımlılığı olan insanlar var mı? Etkinliğin bu sorusunda dijital bağımlılığın ne olduğunun anlamlandırılması ve çevresindeki insanları bu bağlamda gözlemlemesi söz konusu olup anlama ve uygulama basamağında düşünülmüştür. - E- hastalığa yakalanmış kişiler sizce bu hastalıktan nasıl kurtulabilir? Bu soru, e-hastalığa yakalanmış olan insanlara çözüm önerileri geliştirme becerisi ölçüldüğünden yaratma	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme / İletişim – İletişim Becerisi/ Sosyoloji- Dış Dünya ve*

	basamağında düşünülmüştür. - Hayalet titreşim hastalığının belirtileri nelerdir? Çevrenizde bu belirtileri gösteren bir tanıdığınız var mı? Bu soruda ilk soruda olduğu gibi anlama basamağında olan bir sorudur. Etkinlikte yer alan sorular toplum içerisindeki insanlar ortak problemine odaklandığından sosyoloji alanıyla ilişkili bulunmuştur. Ayrıca dijital dünya iletişimin bir parçası olduğundan iletişim disiplini ile de etkileşimli bir etkinliktir.	*Sosyolojik Normlar*
3	Metinden hareketle verilen ifadelerden hangilerinin metinden çıkarılamayacağına dair bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Metinden hareketle çıkarılamayacak ifadelerin belirlenmesi eleştirel ve analitik düşünme becerisinin kullanılmasına yönelik olup etkinliği analiz etme basamağına taşımaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
5	Paragraftaki ifadeleri kullanan kişinin hangi türde yazılar yazmakta olduğunun belirlenmesine yönelik olan etkinlikte; köşe yazısının tanımı yapılmaktadır. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Paragraftaki ifadeleri analiz ederek yazı türünün belirlenmesi etkinliği analiz basamağına taşımakta olup öğrencilerin eleştirel ve analitik düşünme becerilerini kullanmasını sağlamaktadır.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
6	"Hana hane bilişim teknolojileri kullanım araştırması" ile ilgili grafiğin incelenmesi, grafiğe göre verilen yargıların hangilerinin doğru hangilerinin yanlış olduğunun tespiti üzerine bir etkinliktir. Etkinlikte öğrencilerden, grafiği analiz ederek verilen yargıların doğruluğunu değerlendirmelerinin talep edilmesi etkinliği analiz etme basamağına taşımaktadır. Ayrıca, grafik okuma olgusuna yer verilmesi etkinliği görsel ve işitsel sanatlar alanıyla da etkileşimli kılmaktadır. Etkinliğin bilişim teknolojilerine yer vermesi onu aynı zamanda iletişim disiplini ile etkileşimli hale getirmiştir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık /*

		İletişim-İletişim Becerisi
7	İnternet kullanımın önemi olduğu kadar zararlarının da olduğunu vurgulayan bir e-postanın öğretmen tarafından ailelerine gönderildiğini hayal etmeleri ve bu e-postayı okuyarak verilen soruları cevaplamaları beklenmektedir: - E-postanın içeriğinde hangi sorunlardan bahsedilmiştir? - Veliniz e-postadaki soruna nasıl bir çözüm bulabilir? Etkinlik e-postanın içeriğini anlayarak verilen sorunlara çözüm önerileri sunmalarına yöneliktir. Bu bağlamda ele alındığında etkinlik hem anlama hem de değerlendirme basamağında düşünülmektedir. Ayrıca internet kullanımına dair bilgilendirmenin yapılması ve e-posta kullanıma dair bilginin verilmesi etkinliği iletişim disiplini ile de etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme & Yaratıcı Düşünme / İletişim-İletişim Becerisi*
1	Metinde geçen kelimeler renkli görsel kutular içerisinde verilerek anlamlarıyla eşleştirilmeleri istenmiştir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Renkli görsel kutulara yer verilmesi etkinliği görsel okuma alanıyla etkileşimli kılmıştır.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
2	Okunulan çizgi romandan hareketle; - Mardin'de doktorluk yapan Aziz Sancar ABD'ye neden gidiyor? Siz de yurtdışında eğitim almak ister misiniz? Etkinliğin bu sorusunda öğrencilerden metnin içeriğini anlaması ve buna dair kendi düşüncelerini belirtmesi beklenmektedir. Ayrıca ikinci kısımdaki soru öğrencilerin karakterle özdeşim kurmasını sağlamaktadır. Bu da etkinliğin bu sorusunu psikoloji alanıyla da etkileşimli kılmaktadır. Aşağıda yer alan tüm sorular ise metinden elde edilen bilgilerin değerlendirilmesine yönelik olduğundan etkinlik sorularını da değerlendirme basamağına taşımaktadır. - Aziz Sancar kırk yıl boyunca hangi soruya cevap aramıştır? Sizce bu süre bir araştırma için uzun mudur? - Aziz Sancar çalışmaları sonucunda hangi bilgiye ulaşmıştır? Bu bilginin insanlığa katkısı hakkında ne düşünüyorsunuz? - Bir Türk bilim insanının Nobel ödülü alması konusunda ne	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Psikoloji – Karakterle Özdeşim Kurma*

		düşünüyorsunuz?	
	3	Okunulan metne göre verilen bilgilerin doğru olup olmadığının belirlenmesi istenmektedir. Metne göre verilen bilgilerin doğruluğunun veya yanlışlığının analiz edilmesine yönelik olan etkinlik analiz etme basamağında düşünülmüştür. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	4	Hulusi Behçet, Sabiha Gökçen, Gazi Yaşargil, Afet İnan ve Oktay Sinanoğlu'nun fotoğraflarına yer verilerek verilen bilgilerle derse hazırlık bölümde de yapmış oldukları hazırlıktan yola çıkarak eşleştirmeleri beklenmektedir. Verilen bilgilerin kişilerle eşleştirilmesine yönelik olan etkinlik analiz etme basamağında düşünülerek felsefe disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Ayrıca görsel materyallere yer verilmesi etkinliği görsel ve işitsel sanatlar alanıyla da ilişkili kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
	5	Tanımlama, sayısal verilerden yararlanma, karşılaştırma, örneklendirme ve tanık gösterme gibi düşünceyi geliştirme yollarının kullanıldığı paragraflar sunularak eşleştirmeleri beklenmektedir. Etkinlikte verilen paragraflarının düşünceyi geliştirme yolları ile eşleştirme istenirken aynı zamanda öğrencinin eleştirel ve analitik düşünme becerilerini kullanması beklenmektedir. Bu bağlamda etkinlik analiz etme basamağında düşünülmüştür. Metne göre verilen bilgilerin doğruluğunun veya yanlışlığının analiz edilmesine yönelik olan etkinlik analiz etme basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Parktaki Bilim	2	Metin ile ilgili soru oluşturmaları ve arkadaşlarına sormaları beklenmektedir. Metne göre verilen bilgilerin doğruluğunun veya yanlışlığının analiz edilmesine yönelik olan etkinlik analiz etme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca metinle ilgili sorular oluşturarak sorma eylemi öğrencinin yaratıcı düşünme becerisini kullanmayı gerektirdiğinden yaratma basamağına örnek olabilecek nitelikte bir	*Felsefe-Yaratıcı Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim,*

		etkinlik olarak düşünülmüştür.	*dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Uzay Giysileri (Dinleme/ İzleme Metni)	3	Metnin konusunun ve ana fikrinin bulunması beklenir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak /*
	2	Dinlenilen metinden hareketle; - Dinlediğiniz metnin konusu nedir? Etkinliğin bu sorusu metnin anlamlandırılmasına yönelik bir sorudur. Aşağıda yer alan sorular ise öğrencilerden yeni bir fikir ortaya sunmaları beklendiğinden yaratma basamağında düşünülmüştür. - Uzay giysilerine astronotların işini kolaylaştırmak için bir bölüm eklemeniz istenseydi hangi bölümü eklerdiniz? - Siz kampta olsaydınız takımın eğitmeni Zeynep'e uzay giysileri ile ilgili ne sormak isterdiniz? Etkinlikteki soruların uzay konusuna yönelmesi etkinliği coğrafya alanıyla da etkileşimli kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Coğrafya-Beşerî Coğrafya*
	4	NASA'nın Mars gezegenine 2015 yılında dünyanın her yerinden insana isimlerini göndermeleri üzerine çağrı yaptığı döneme işaret eden haber metninde, In Sıght aracının Mayıs 2018'de yolculuğa tekrar başlayacağı ve aynı şekilde tekrar adını göndermek isteyenler varsa başvuruların 1 Kasım 2017 tarihine kadar alınacağı belirtilmektedir. Metne yönelik sorular; - Okuduğunuz haber metninin konusu nedir? - Okuduğunuz medya metninin yazılış amacı nedir? (Bilgilendirme, kültür, aktarma, eğlence…) Etkinlikte haber metnine yer verilmesi iletişim disiplini ile etkileşimi mümkün kılarken; mars gezegenine dair bilgilendirmenin yapılması da coğrafya disiplini ile ilişkiyi beraberinde getirmiştir.	*İletişim Becerisi - Medya Okuryazarlığı/ Coğrafya-Beşerî Coğrafya*

TEMA 4: BİREY VE TOPLUM	Kaldırımlar	1	Şiirde geçen bazı sözcükler verilerek bunların anlamlarına yönelik tahminlerinin ve sözcük anlamlarının yazılması beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat- Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		2	Şiirden hareketle; - Şair bulunduğu sokağı nasıl anlatıyor? - Şairin sokakta bulunduğu zamanla ilgili ayrıntılara hangi dizelerde yer veriliyor? - Şiire hâkim olan duygu nedir? Bunu hangi dörtlükten anlıyorsunuz? - "Kaldırımlar çilekeş yıldızların annesi/ Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır" dizelerinden anladıklarınızı açıklayınız. - Şair kaldırımlara olan sevgisini hangi dille ifade ediyor? Yukarıda yer alan sorular metnin okunup anlamlandırılmasına yönelik olan sorulardır. Bu bağlamda ilgili sorular anlama basamağında düşünülmüştür. Ancak aşağıdaki soru, şairin sabah olmasını istememesinin nedeninin değerlendirilmesine yönelik olduğundan değerlendirme basamağında düşünülmüştür. - Şairin korktuğu hâlde sabah olmasını istememesinin sebebi sizce ne olabilir? Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Şiir aynı zamanda duygusal bir aktarımı beraberinde getirdiğinden öğrencilerin duygusal zekâ gelişimini de desteklemektedir. Bu bağlamda bakıldığında etkinlik soruları aynı zamanda öğrencilerin duygu ve düşüncelerini aktarmasına yöneliktir ve psikoloji disiplini ile de etkileşimlidir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme / Psikoloji- Duygusal Zekâ Gelişimi / Edebiyat- Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak /*
	Portakal		Metinden hareketle; - Yazarın aile ortamı nasıldır? Kendi aile ortamınızla karşılaştırınız. Etkinliğin bu sorusunda, yazarın aile ortamını tanımlayarak kendi aile ortamıyla karşılaştırması beklenmektedir. Bu yönüyle soru değerlendirme basamağında olup eleştirel ve analitik düşünme mikro alanıyla felsefe disiplini ile etkileşimlidir. - "Şimdi ne vakit portakal yesem elimi yıkamam, bir süre	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular /*

		koklarım. Elif'i koklar gibi, anamı koklar gibi koklarım" sözlerinde yazarda ağır basan duygu nedir? Sorusunda ise verilen sözlerin anlamlandırılması beklenmektedir. Karakterin duygu durumuna dair açıklamanın beklenmesi etkinliği aynı zamanda psikoloji alanıyla da etkileşimli kılmıştır.	*Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi*
	4	Okunulan metne farklı başlıklar belirlemeleri beklenir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Metne farklı başlıkların oluşturulması yaratıcı düşünme becerisini gerektirdiğinden etkinlik yaratma basamağında düşünülerek felsefe disiplini ile ilişkilendirilmiştir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme& Yaratıcı Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	5	Ali Canip Yöntem 'in günlüklerinden alınan metinleri okumaları ve metne yönelik sorular oluşturup arkadaşlarına sormaları beklenmektedir. Metinler Ömer Seyfettin'in hastalık dönemlerine işaret etmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Metne yönelik sorular oluşturup sorma eylemi etkinliği yaratma başmağına taşımıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Dilimiz Kuşatma Altında	1	Anlamları verilen sözcüklerin numaralandırılmış kutulara (bulmaca içine) yerleştirilmesi beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	3	Metnin konusunun ve ana fikrinin bulunması beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden	*Edebiyat-Metinleri yapı,*

		dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	4	Öyküleyici, betimleyici, tartışmacı ve açıklayıcı anlatım biçimleri verilerek paragrafların altında verilen boşluklara yerleştirilmelerinin istendiği bir etkinliktir. 1.paragrafta; annesine armağan aldığı kavanozu masanın üzerine bırakan, üzerine senin için notu yazan ve annesinin bu hediyeye gülümsediği anlatan bir kişinin tasviri yer almakta olup bu yönüyle öyküleyici, 2. paragrafta; çevre sorunlarının en büyük sebebinin ekonomi olduğu, atık suları arıtacak şekilde bir makine geliştirdiği, bir fabrikanın atmosfere yaydığı tehlikeli maddelerin sıfıra indirilebileceği ancak ne yazık ki İstanbul gibi bir kentte bunun zor göründüğü anlatılmakta olup tartışmacı, 3.paragrafta; büyük kubbeli serin divanın sakinliği, gölgeliği, pencerelerden süzülen mavi mor sincap rengi bahar aydınlığının çinilerinin yeşil derinliklerine biriktiği tasvir edilmekte olup betimleyici; 4.paragrafta; saklambaç oyunun nasıl oynandığı, oynanırken hangi cümlelerin kurulduğu ve sözlerin söylendiği açıklanmakta olup açıklayıcı anlatım türlerine örnek olarak sunulmuşlardır. Paragrafların uygun anlatım biçimleri ile eşleştirilmesi etkinliği analiz basamağına taşımaktadır. Ayrıca, metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Etkinlikte yer alan paragraflar sosyolojik olgulara yer verdiği için sosyoloji alanıyla etkileşimlidir. Ayrıca birinci paragrafta duygu durumunun aktarılması psikoloji disiplini ile de etkileşimi mümkün kılmıştır. Çevre sorunlarına dair bilgilendirmenin yapıldığı metin ise coğrafya disiplini ile etkileşimlidir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular/ Psikoloji – Duygusal Zekâ Gelişimi / Edebiyat- Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak/ Coğrafya- Beşerî Coğrafya*
Karanlığın Rengi (Dinleme/ İzleme Metni)	2	Metinden hareketle soruların yer aldığı metinde; - Engelli bireylerin zorlukları aşıp başarıya ulaşmaları konusunda ne düşünüyorsunuz? - Okuduğunuz metinden hareketle “Eğitimde Fırsat Eşitliği ”ifadesinden ne anlıyorsunuz?	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Sosyoloji- Dış Dünya ve*

			Etkinlikte yer alan sorular metinden hareketle öğrencilerin değerlendirme yapmalarına yöneliktir. Bu yönüyle etkinlik soruları değerlendirme basamağında düşünülerek felsefe disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Öte yandan engelli birey toplumsal oluşumun bir parçası olduğundan sosyolojik arka plana sahiptir. Bu bağlamda etkinliği sosyoloji alanıyla da ilişkili düşünmek mümkündür.	*Sosyolojik Olgular*
		3	Metnin konusu ve ana fikrinin ne olduğunun belirlenmesine yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
TEMA 5: ZAMAN VE MEKÂN	**Eşref Saat**	3	Metinden hareketle; - Eşref saati ne demektir? - Eşref saatinin gelmesiyle kişilerin hayatlarında hangi kolaylıklar yaşanır? Siz de bu fikirlere katılıyor musunuz? - Eşref saatinin gelmesi milletlerin hayatını nasıl etkiler? Açıklayınız. - Kendi hayatınızda eşref saatin geldiğini hissettiğiniz anlar oldu mu? Yazınız. Etkinlikte yer alan sorular, okunulan metinden hareketle bilgilerin anlamlandırılmasına yöneliktir. Etkinlik soruları toplum içerisindeki insanların yaşamında eşref saatin etkisini sorgularken sosyoloji disiplini ile kişilerin duygusal tepkilerini sorgularken ise psikoloji disiplini ile etkileşime girmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi / Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		4	Okunulan metnin konusunun, ana fikrinin ve yardımcı fikirlerinin verilen tabloya eklenmesine yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Metnin çeşitli yönlerinin analiz edilerek tabloya eklenmesi etkinliği analiz etme basamağına taşımaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım*

			özellikleri ile ele almak
Türkiye	1	Şiirden alınan sözcük ve sözcük gruplarının anlamlarının tahmin edilmesi, sözlük anlamlarıyla karşılaştırılmasına yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	2	Şiirden hareketle; - Şiirde Türkiye'nin hangi doğal mekânlarından bahsedilmiştir? Bildiğiniz başka doğal mekânlar varsa arkadaşlarınıza tanıtınız. - Türkiye, Türkiye çok gülmüş, çok ağlamış/ Sabırlı, bağrı yanık insanlar memleketi" dizelerinden anladıklarınızı yazınız. - Şiirde Türkiye'de yetişen hangi ürünün adı geçiyor? Yörenizde yetişen, ülke ekonomisine katkısı olan ürünler nelerdir? Şiirden hareketle cevaplanacak olan ilk üç soru, şiir metninin anlamlandırılmasına yönelik olup anlama basamağına örnek teşkil etmektedir. Ancak aşağıda yer alan soru şiirin öğrenci üzerindeki etkisinin değerlendirilmesine yönelik olduğundan değerlendirme basamağında bir etkinliktir. Şiirin öğrenci üzerindeki duygusal etkisinin betimlenmesine yönelik olan soru aynı zamanda psikoloji disiplini ile de ilişkilidir. - Şiir üzerinizde nasıl bir etki bıraktı? Ayrıca metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Türkiye'nin doğal güzelliklerine dair betimlemenin yapılması etkinliği kültürel coğrafya mikro alanıyla; Türkiye'de yetişen ve ülke ekonomisine destek olan ürünlerin neler olduğunun sorgulanması da beşerî coğrafya mikro alanıyla etkinliği ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Coğrafya-Kültürel ve Beşerî Coğrafya*

Peri Bacaları	2	Metin ile ilgili sorular oluşturup cevap vermeleri ve bu soruları arkadaşlarına sormalarına yönelik bir etkinliktir. Metinden hareketle yaratıcı düşünme becerisini kullanarak yeni sorular oluşturma, cevaplama ve başkalarına sorma gibi becerileri kullanma etkinliği felsefe disiplini ile il ilişkili kılmıştır. Ayrıca metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme& Yaratıcı Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Robinson Cruose (Dinleme/ İzleme Metni)	2	Metinden hareketle; - Robinson Crusoe'nin yolculuk sırasında keyfini kaçıran durum nedir? Bu durumdan sonra yolculukla ilgili düşüncesi ne olmuştur? - Robinson Crusoe, sizce hangi kişilik özellikleri sayesinde adada yaşamını sürdürebilmiştir? Etkinlikte yer alan sorular metnin analiz edilerek fikirlerin paylaşılmasına yönelik olduğundan analiz etme basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
	5	Metnin tekrar dinlenerek düşünceyi geliştirme yollarından hangilerine yer verildiğini belirtmeleri beklenir. Düşünceyi geliştirme yollarının belirlenmesi metnin analiz edilmesini gerektirmektedir. Bu yönüyle etkinlik analiz etme basamağında düşünülmüştür. Dinlemeye yönelik bir etkinlik olması etkinliği görsel ve işitsel sanatlar alanıyla da etkileşimli kılmıştır. Ayrıca metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*

TEMA 6: MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Göç Destanı	2	Metinden hareketle; - Uygurlar Bugu Tigin'i hangi özelliklerinden dolayı hakan seçmişlerdir? Sizce bu karar doğru mu? - Hükümdar oğlunu niçin Çin prensesi ile evlendirmeyi düşünmüştür? - Uygurlar niçin göç edip Beş Balıg'a yerleşmiştir? Uygurların buradaki yaşamı sizce nasıl devam etmiştir? Etkinlikte yer alan ilk iki soru metnin anlamlandırılmasına yönelik olup anlama basamağına örnek teşkil edebilecek ölçüdedir. Ancak son soruda öğrenciden göç nedeninin açıklanması ve onlara göre yaşamın nasıl devam ettiğine dair bir değerlendirme yapmaları istenmektedir. Bu bağlamda bakıldığında etkinliğin bu sorusunun değerlendirme basamağında düşünülmesi mümkündür. Ayrıca Uygurlar dönemine işaret eden etkinlik tarih disiplini ile de etkileşimli olup dönemin toplumsal olgularına değinerek de sosyoloji alanıyla ilişkili bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Tarih – Millî Tarih Bilinci / Sosyoloji – Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular*
		3	Okunulan metnin konusunun ve ana fikrinin bulunmasına yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		4	Metinde geçen gerçek unsurlar ve kurgusal unsurların bulunmasına yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Ayrıca, gerçek ve kurgusal unsurların belirlenmesi metnin analiz edilmesine yönelik olduğundan etkinliği analiz etme basamağında düşünmeyi mümkün kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
		5	Metin türü özellikleri verilerek "Göç Destanı" metninin hangilerini taşıdığı sorulmaktadır. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Metnin tür özelliklerinin belirlenmesi metnin analiz edilmesine dayalı olduğundan öğrencinin burada eleştirel ve	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-*

		analitik düşünme becerisini kullanması beklenmektedir. Bu bağlamda bakıldığında analiz etme basamağında düşünülen etkinlik felsefe disiplini ile de ilişkilidir.	*Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Vatan Sevgisini İçten Duyanlar	2	Şiirden hareketle; - Şiire göre vatan sevgisini içten duyanların taşıdığı özellikler nelerdir? - Şiirin ikinci dörtlüğünden anladıklarınızı yazınız. - "Vatan aşkı ile çalışan kafa/ Muhakkak erişir öndeki safa" dizelerinden anladıklarınızı yazınız. - Şaire göre bu dünyada mutlu olmak için ne yapmak gerekir? Yukarıdaki sorular şiirin anlamlandırılmasına yönelik olup anlama basamağında düşünülmüştür. Ancak aşağıda yer alan etkinlik sorusu en beğenilen bölümün belirlenmesine yönelik olduğundan öğrenciden değerlendirme yapmasını olanaklı kılmaktadır. Bu bağlamda etkinlik değerlendirme basamağındadır. - Şiirin en beğendiğiniz bölümü hangisidir? Gerekçesi ile yazınız. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	3	Şiirin konusu ve ana duygusu hakkında bilgi veriniz. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	4	Öğretmen tarafından izletilecek olan Âşık Veysel'in 1969 yılında Erdoğan Alkan ile kendi hayatı hakkında yaptığı röportajın amacının (kültür aktarma, bilgilendirme, ikna etme) ne olduğunun söylenmesi beklenmektedir. Etkinlik, röportajın amacının belirlenmesine yönelik olup öğrencinin analiz etme becerisini kullanmasına yöneliktir. Ayrıca video görseline yer verilmesi ve öğrencilere bunun izletilmesi görsel ve işitsel sanatlar alanıyla etkinliği etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*

	7	Gündelik hayatın geçici belgeleri için kullanılan "Efemera" terimi üzerine bir metin verilerek bu metinde yer alan geçiş ve bağlantı ifadelerinin bulunmasına yönelik bir etkinliktir. Bu belgelerin; el ilanları, broşürler, takvimler, gazeteler gibi hemen hemen sosyal hayatın tamamında kullanılan belgeler olmasının yanında toplumun kültürü hakkında da bilgi veriyor olmasına yönelik bir vurgu da söz konusudur. Bu vurgu etkinliği sosyoloji alanıyla ilişkili hâle getirmiştir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Ayrıca etkinlik, metinde yer alan geçiş ve bağlantı ifadelerinin belirlenmesine yönelik bir analizi beraberinde getirdiğinden analiz etme basamağında düşünülerek felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Sosyoloji – Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	8	Pul koleksiyonu görseli verilerek incelenmesi istenmiştir. Bu da etkinliği görsel ve işitsel sanatlar alanıyla etkileşimli kılmıştır. Ayrıca aşağıdaki sorulara yer verilmiştir: - Sizin ya da çevrenizdeki birinin herhangi bir koleksiyonu (peçete, kartvizit, pul, eski para) var mı? Etkinliğin bu sorusunda koleksiyon varlığının hatırlanması ve açıklanması söz konusu olup bilgi basamağında düşünülmüştür. - Koleksiyon yapmanın kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılmasındaki önemiyle ilgili görüşlerinizi arkadaşlarınızla tartışınız. Bu soruda ise, koleksiyon yapmanın önemi hakkında değerlendirme yapma söz konusudur. Bu da etkinlik sorusunu değerlendirme basamağına taşımaktadır.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
Bir Fincan Kahve	1	Sözcük ve sözcük gruplarının verilen anlamlarıyla eşleştirilmesi beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak /*
	2	Metinden hareketle; - Kahvenin Anadolu'da yaygınlaşması nasıl gerçekleşmiştir? Açıklayınız. - "Ehlikeyfin keyfini kim yeniler, kim tazeler? / Taze elden,	*Kültür Bilimi-Halkbilimi Unsurları(Folklorik*

		taze pişmiş, taze kahve tazeler" dizelerinde kahvenin ikramıyla ilgili hangi özelliğe değinilmiştir? - "Gönül ne kahve ister, ne kahvehane/ Gönül sohbet ister, kahve bahane" dizeleriyle ne anlatılmak istenmiştir? - Yakın çevrenizde kahve içmeyle ilgili gözlemleriniz nelerdir? Anlatınız. - Kahve gibi geleneksel başka içecekleriniz var mıdır? - Günümüzde en çok tüketilen içecekler nelerdir? Etkinlikte yer alan tüm sorular metindeki bilgilerin kullanılarak cevaplanmasına yönelik bilgi basamağında düşünülmüştür. Kahve kültürüne dair aktarımın sağlanması etkinliği kültür bilimi disiplini ilke etkileşimli hâle getirmiştir. Ayrıca kahve içme toplumsal bir değer olduğundan sosyoloji alanının da içerisine girmektedir.	*Öğeler) / Sosyoloji-Sosyalleşme ve Sosyal Beceri*
	7	Millî kültürümüzde önemli bir yere sahip olan ebru sanatını öğrenmek isteyen, bununla ilgili araştırma yapan öğrenci olarak internette bir forumun karşılarına çıktığını düşünmeleri, forumda yer alan ön bilgileri okumaları ve bunlardan hareketle kursiyer kayıt formunu doldurmaları beklenmektedir. Forumda ebru sanatı kursuna katılmak isteyen ancak nereye ve nasıl başvuru yapacağı konusunda bilgiye ihtiyacı olan kişinin yardım talebine verilen cevaplar bulunmaktadır. Forum bilgilerini kullanarak kayıt formunun doldurulmasına yönelik olan etkinlik yaratma basamağında düşünülmüştür. Ayrıca etkinlik forum görseline yer vererek görsel ve işitsel sanatlar alanıyla ilişkili hâle gelmiştir. Burada aynı zamanda ebru sanatına yer verilmiş olması da bu ilişkiyi desteklemektedir. Kültürel bir değer olan ebru sanatının aynı zamanda kültür bilimi disiplini ile de ilişkili olması etkinlikte kültür bilimi ile de etkileşimi mümkün kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar - Sanat Eğitimi ve Estetik / Kültür Bilimi-Folklorik Öğeler*
Kız Kulesi (Dinleme/ İzleme Metni)	2	Dinlenilen metinde geçen sözcüklerin anlamları ile eşleştirilmeleri beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak /*
	3	Metinden hareketle; - Hükümdar kızını korumak için nasıl bir önlem almıştır? Hükümdarın yerinde olsaydınız siz ne yapardınız? - Hükümdarın falcıların sözüyle hareket edip önlem almasını	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/*

	doğru buluyor musunuz? Niçin? - Kız Kulesi gerçekte hangi amaçla kim tarafından yaptırılmıştır? Etkinlikte yer alan sorular metindeki bilgilerin değerlendirilerek cevaplanmasına yönelik olduğundan değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca üçüncü soruda öğrencilerin kendilerini karakterin yerine koyarak cevap vermesi beklenirken psikoloji disiplini ile ilişki kurulmaktadır.	*Psikoloji-Karakterle Özdeşim Kurma*
4	Kız Kulesi efsanesinden çıkardıkları sonucun ne olduğunun belirtilmesi beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Etkinliğin efsane örneğine yer vermesi kültür bilimi disiplini de etkileşimi beraberinde getirmektedir.	*Kültür Bilimi-Halkbilimi Unsurları (Folklorik Öğeler) / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
7	Öğretmen tarafından izletilecek olan Türkiye'yi tanıtan reklam filminin amacını (kültür aktarma, ikna etme) belirtmeleri beklenir. Reklama yer verilmesi etkinliği hem görsel ve işitsel sanatlar ile hem de iletişim disiplini ile etkileşimli kılmıştır.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık / İletişim Becerisi-Medya Okuryazarlığı*
9	Müze kart hakkında bilgilendirmenin yapıldığı bir metin verilerek okumaları beklenmektedir. Müze kartı toplumsal bir unsur olup etkinlik sosyoloji alanıyla etkileşimli düşünülmüştür.	*Sosyoloji – Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular*

		1	Verilen sözcüklerin anlamları ile eşleştirilerek bulmacaya yerleştirilmesine yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
TEMA 7: DOĞA VE EVREN	**Yılkı Atı**	2	Metinden hareketle; - Metinde kış mevsimiyle ilgili hangi ayrıntılara yer verilmiştir? - Yılkıya bırakılan atların doğada karşılaştığı zorluklar neler olabilir? - Doğada mücadele hangi hayvanlar arasında oluyor? Yazar mücadeleyi neye benzetiyor? - Kurtların yaptığı saldırı nasıl sonuçlanmıştır? Anlatınız. - Saldırıda hangi tarafın galip gelmesini isterdiniz? Niçin? Öğrencilerden metinden bilgi elde etme, yorum yapma, analiz etme gibi becerilerini kullanmaları beklenmektedir. Bu bağlamda bakıldığında etkinlik soruları analiz etme basamağındadır. Etkinliğin kış mevsimi olgularına yer vermesi coğrafya disiplini ile etkileşimi de beraberinde getirmiştir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Coğrafya-Beşerî Coğrafya*
		4	Daha önce okunan Göç Destanı ile metnin benzer ve farklı yönlerinin karşılaştırılması beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Burada öğrencilerin her iki metni anlaması gerekmektedir. Metinler arasındaki ortak temaları, karakterleri, olayları belirleyebilmeleri için de analiz etmeleri gereklidir. Bu etkinlikle öğrencinin metinler arasındaki ilişkileri anlamaları ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik bir destek söz konusudur. Bu bağlamda etkinlik felsefe disiplini ile etkileşimlidir. Ayrıca etkinlikte göç destanına yer verilmesi millî kültür bilinci mikro alanıyla etkinliği ilişkili kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Kültür Bilimi-Millî Kültür Bilinci / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
	Rüzgâr	1	Şiirde bilmedikleri kelimeleri belirleyerek kelimelerin anlamlarının tahmin edilmesi ve sözlük anlamlarının yazılmasına yönelik bir etkinliktir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile	*Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim,*

	değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
2	Şiirden hareketle; - "Sonra başlamış tırmanmaya dağlara doğru/ Bulutları koyun gibi gütmüştür" dizelerinden anladıklarınızı yazınız. - Şairin yaşadığı yerle ilgili ayrıntılar hangi dörtlükte nasıl anlatılmıştır? - "Şimdi rüzgâr geçti buradan / Koştum ama yetişmedim" dizelerinin tekrar edilmesi şairin hangi duygusunu dile getirmiş olabilir? Etkinlikte yer alan sorularda, öğrencilerin dizelerde yer alan metaforik ifadeleri çözümlemeleri ve yazarın ifade etmek istediğinin ne olduğunu anlamlandırmaları beklenmektedir. Şiir dizelerinden yola çıkarak şairin duygu dünyasının da tasvir edilmesinin istenmesi etkinliği psikoloji alanıyla da etkileşimli kılmıştır. Sorular analiz etme becerisinin kullanılmasına yönelik olup analiz etme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
5	Doğanın korunması ile ilgili görüşlerini görselden yararlanarak anlatmaları beklenmektedir. Görsel malzemeden yola çıkarak görüşlerini sunmaları beklenmektedir. Etkinlik görsel okuma mikro alanıyla ilişkilidir.	*Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık/*
6	Paten kullanımıyla ilgili bilgilerin yer aldığı kullanma kılavuzu verilerek verilen ifadelerin doğruluğunun ve yanlışlığının ayırt edilmesi beklenmektedir. Öğrencilerden verilen kılavuzu dikkatlice okuyarak ifadelerinin doğruluğunu değerlendirmeleri beklenmektedir. doğru ifadeleri tanımlamak için kendi bilgi ve deneyimlerini kullanacak olan öğrencilerin burada sosyal beceri mikro alanıyla etkileşimi söz konusudur. Yanlış ifadeleri tespit etmek için ise kılavuzdaki talimatları analiz etmeleri gerekir. Bu da öğrencilerin eleştirel ve analitik düşünme becerilerini harekete geçirmelerine olanak tanır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Sosyoloji-Sosyalleşme-Sosyal Beceri*

	2	Metinden hareketle; - Yazar metinde hangi tür martılardan söz ediyor? Sözü edilen martıyı daha önce hiç duydunuz mu? - Metinde Miho'nun hangi özelliklerinden söz ediliyor? Açıklayınız. - Hacı Süleyman'ın keklik avlamak istemesi ve avlayacak keklik bulamayınca öfkelenmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden? - Hacı Süleyman niçin kuşları avlamak istiyor olabilir? - "Miho hâlâ gündüzü arıyor ama bulamıyordu" ifadesiyle yazarın anlatmak istediği ne olabilir? - Okuduğunuz metinden çıkardığınız sonuç nedir?	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Gündüzünü Kaybeden Kuş		Etkinlikte yer alan sorular öğrencilerin metni analiz ederek cevaplandırmasını gerektiren sorulardan oluşmuştur. Bu bağlamda bakıldığında öğrencilerin eleştirel ve analitik düşünme becerilerini kullanarak metni anlamlandırması, analiz etmesi ve sentezlemesi gerekmektedir. Etkinlik anlama, analiz etme ve yaratma basamaklarına dayanmaktadır. Ayrıca metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur.	
	5	Halikarnas Balıkçısı'nın Gündüzünü Kaybeden Kuş hikâyesi ile Sait Faik Abasıyanık'ın Son Kuşlar hikâyesinin konu ve kahramanları bakımından karşılaştırılması beklenmektedir. Etkinlik öğrencilerin iki farklı hikâye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları bulmalarını sağlamaktadır. Bu tür bir etkinlik bu bağlamda anlama, analiz etme ve yaratma basamaklarında düşünülebilir. Konu ve kahramanları bakımından karşılaştırmanın yapılması için öğrencilerin her iki hikâyeyi de dikkatlice okuyarak konu ve ana karakterlerini belirlemelerini gerektirir. Bu da öğrencilerin metni okurken eleştirel ve analitik düşünme becerilerini harekete geçirmelerini gerektirdiğinden felsefe alanıyla etkinliği etkileşimli hâle getirir. Ayrıca, metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile de ilişkili düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
Hava Kirliliği (Dinleme/ İzleme Metni)	1	İzlenen videonun tutarlılığı bakımından (tekrara düşme, çelişik olmama, görecelik gb.) değerlendirilmesine yönelik bir etkinliktir. Bu etkinlikte, izlenilen videonun farklı perspektiflerden analiz edilmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi talep edilmektedir. Bu yönüyle etkinlik değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca video materyaline	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme /Görsel ve*

		yer verilmiş olması etkinliği görsel ve işitsel sanatlar alanıyla etkileşimli kılmıştır.	*İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
		3 Metinden hareketle; - Hava kirliliği haritaları yapılarak ölçümler yapıldıktan sonra yapılan iyileştirme çalışmaları nelerdir? Sizce bu çalışmalar yeterli midir? Etkinlikte, mevcut bilgileri kullanarak yeni fikirler üretilmesi talep edilmektedir. Bu yönüyle etkinlik yaratma basamağında yer almaktadır. Hava kirliliği konusunun yer alması etkinliği aynı zamanda beşerî coğrafya alanıyla etkileşimli kılmaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Coğrafya-Beşerî Coğrafya*
		5 Metnin beğendikleri ve beğenmedikleri taraflarını sebepleriyle açıklamaları beklenmektedir. Bu etkinlik, metnin farklı bakış açıları ile değerlendirilmesini içermektedir. Bu yönüyle değerlendirme basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*
		7 Araba, fabrika vb. unsurların yarattığı dumanlardan korunan bir insanın ve çöplük içinde kalmış bir dünyanın resmedildiği iki karikatür verilerek verdiği mesajların arkadaşlarıyla tartışmaları beklenmektedir. Etkinlik karikatürler üzerinden gönderilen mesajlarının değerlendirilmesine yönelik olup öğrencilerin eleştirel ve analitik düşünme becerilerini kullanmasını içermektedir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*
TEMA 8: VATANDAŞLIK	**Haritada Bir Nokta**	2 Metinden hareketle; - Yazar adaları niçin seviyor olabilir? - Yazar adadaki yaşamını nasıl sürdürmek istiyor? Sizce bu kararı almasında neler etkili olmuştur? - Adaya dışarıdan gelen adama niçin balık vermiyorlar? Sizce bu davranış doğru mudur? - Kendisine pay verilmeyen adamın hakkını aramasını doğru buluyor musunuz? Niçin? Etkinlikte yer alan sorular öğrencilerin karakterleri analiz etmesine, verilen durumları değerlendirmesine, davranışların doğruluğuna ya da yanlışlığına dayalı tespitte bulunmasına ve kendi düşüncelerini aktarmasına yöneliktir. Etkinlik bu yönüyle değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Ayrıca, etkinlikteki soruların ada	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Psikoloji-Duygusal Zekâ Gelişimi/ Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular/ Coğrafya-Beşerî*

	yaşamını ele alması onu hem coğrafya alanıyla hem de sosyoloji alanıyla soruları etkileşimli kılmaktadır. Öğrencilerin metinden hareketle etkinlikte yer alan duygu durumlarına dair değerlendirme yapmalarının istenmesi psikoloji alanıyla ilişkiyi beraberinde getirmektedir. Ayrıca, kişinin hakkının verilmesi olgusuna yer verilmesi etkinliği din kültürü ve ahlak bilgisi alanıyla ilişkili kılmaktadır.	*Coğrafya / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Etik/ Ahlak Olgusu*
3	Metnin konusunun, ana fikrinin ve yardımcı fikirlerinin bulunarak hikâye haritasına yazılması beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Etkinlik öğrencilerin metnin bileşenlerini parçalara ayırarak analiz etmelerini gerektirdiğinden analiz basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
4	Metindeki anlatımın kimin tarafından yapıldığının örneklerle açıklanması beklenmektedir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Etkinlik öğrencilerin metnin anlatıcının kim olduğunu belirtmesini talep ettiğinden analiz basamağında düşünülmüştür.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak*
5	Yazarın "ırba gelen kişiye pay verilmemesi" olayına bakış açısının nasıl olduğunun açıklanması beklenir. Etkinlikteki soru, yazarın bakış açısını ve düşünce tarzını anlamayı hedeflemektedir. Öğrencilerin bu etkinlikle, yazarın belirli bir olaya veya konuya nasıl baktığını ve bu konudaki düşüncelerini değerlendirmektedir. Bu da etkinliği analiz basamağına taşımaktadır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme*

Yaşamaya Dair	2	Metinden hareketle; - Bir sincap gibi mesela, Yani yaşamanın dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden, Yani bütün işin gücün yaşamak olacak" dizeleriyle şairin anlatmak istediği ne olabilir? Etkinliğin bu sorusunda, öğrencilerin şiirin ifadelerini analiz ederek şiirde iletilmek istenen mesajı anlayıp ifade etmeleri beklenmektedir. Bu yönüyle analiz basamağında düşünülmüştür. - Şiirde geçen fedakârlıkla ilgili dizeleri bulup yazınız. Burada, öğrencilerin metinde belirli bir kavramı tanımlama ve belirleme becerisini kullanmaları gerekmektedir. Bu yönüyle bu etkinlik sorusu anlama basamağında düşünülmektedir. - Şiirde yaşama sevinci ile ilgili verilen örnekleri tespit ediniz. - Şiirde örneklere sıkça yer verilmesinin anlatıma katkısı hakkında ne düşünüyorsunuz? Burada ise, öğrencilerin metnin dil ve anlatım özelliklerini inceleyerek yazarın ifadelerinin şiirin anlamını nasıl katkı sağladığını betimlemesi istenmekte olup analiz basamağında değerlendirilmiştir. - Okuduğunuz şiirde sizi en çok etkileyen dizeleri yazınız. Bu soruda da öğrencilerin kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri beklenmektedir. Bunu da şiiri değerlendirerek yapmaları gerekmektedir. Etkinlik bu yönüyle değerlendirme basamağında düşünülmüştür. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Fedakârlık gibi değer aktarımın sağlanması da etkinliği din kültürü ve ahlak bilgisi alanıyla etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi - Değerler Eğitimi*
Kalbim Rumeli'de Kaldı	2	Metin ile ilgili sorular oluşturarak arkadaşlarına sormaları istenmiştir. Metnin yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile değerlendirilmesinden dolayı edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Etkinlik, öğrencilerin yeni sorular oluşturarak yaratıcı düşünme becerilerini kullanmaları beklenmektedir. Etkinlik bu yönüyle yaratma basamağında kabul edilmiştir.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme &Yaratıcı Düşünme / Edebiyat-Metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım*

		özellikleri ile ele almak
3	Metinden alınan bölümü okuyarak Rum ve Türk ailelerinin birbirlerine yaklaşımlarına yazarın bakış açısının nasıl olduğunu açıklamaları istenmektedir. Etkinlik, öğrencilerin metni analiz edip yazarın bakış açısını yorumlamaları ve değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu da etkinliği değerlendirme basamağına taşımaktadır. Ayrıca etkinlik döneminin aile olgusuna yer verdiği için sosyoloji alanıyla da etkileşimlidir.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular*
6	2017 yılı itibariyle Türkiye'de ikamet eden yabancıların uyruklarına göre dağılımlarını gösteren bir tablo verilerek grafikten hareketle verilen cümlelerin doğruluğun ve yanlışlığının tespit edilmesine yönelik bir aktivitedir. Etkinlik verilen bilgilerin analiz edilmesi ve değerlendirilmesine yöneliktir. Ayrıca etkinlik, tablo ve grafik gibi görsel sunulara yer vererek görsel ve işitsel sanatlar alanıyla etkileşimi beraberinde getirmektedir. Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklulara yer verilmesi etkinliği beşerî coğrafya alanıyla da etkileşimli kılmaktadır.	*Felsefe- Eleştirel ve Analitik Düşünme/ Görsel ve İşitsel Sanatlar- Görsel Okuryazarlık / Coğrafya- Beşerî Coğrafya*
2	Metinden hareketle; - Zeytin ağacının kökeni nereye dayanmaktadır? Yaklaşık kaç yıldır zeytinyağı üretilmektedir? - Endüstrileşmeden önceki zeytinyağı üretimiyle sonraki arasındaki fark nedir? - Ağaçta olgunlaşan zeytinler nasıl toplanır? Sizce bu yöntem zor mudur? - Zeytinyağı üretiminde daha çok hangi zeytinler tercih edilir? Bu zeytinlerden kaliteli zeytinyağı elde etmek için ne yapmak gerekir? - Elde edilen zeytinyağının kalitesini ne belirler? - Ekonomik değeri yüksek olan sızma zeytinyağı nasıl elde edilir? - Zeytinyağının yemek dışında kullanım alanlarından bildiklerinizi yazınız.	*Sosyoloji- Dış Dünya ve Sosyolojik Olgular / Coğrafya- Kültürel ve Beşerî Coğrafya*

Zeytinyağı Üretimi (Dinleme/ İzleme Metni)

Etkinlikte yer alan sorular metnin anlaşılması ve buna dair cevapların

	verilmesine yönelik olup anlama basamağında düşünülmüştür. Etkinlikte endüstri, zeytinyağı üretimi gibi olgulara yer verilmesi hem sosyoloji hem de coğrafya alanıyla etkileşimi beraberinde getirmektedir.	
3	Zeytinyağı Üretimi videosunu tekrar izleyerek tutarlılık (tekrara düşme, çelişik olmama, görecelik) bakımından değerlendirmeleri beklenmektedir. Videonun izlenerek değerlendirilmesi ve video içeriğine dair analizin yapılmasının talep edilmesi etkinliği analiz etme basamağına taşımaktadır. Ayrıca video gibi materyalin yer alması etkinliği görsel ve işitsel sanatlar alanıyla da etkileşimli kılmıştır.	*Felsefe-Eleştirel ve Analitik Düşünme / Görsel ve İşitsel Sanatlar-Görsel Okuryazarlık*

8.sınıf etkinliklerinin içeriği ve ilişkili görüldüğü disiplin ve mikro disiplinlerin verildiği tabloya bakıldığında; *felsefe, sosyoloji, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar* gibi disiplinlerin yoğunlukla etkileşim içinde oldukları gözlemlenmiştir. *Edebiyat, tarih ve coğrafya* alanlarının 7. sınıfta da olduğu gibi çok fazla okuma ve dinleme etkinlik alanlarına yansıtılmadığı gözlemlenmiştir. Etkinliklerin birçoğu 5. ve 6. sınıf etkinliklerinde de görüldüğü üzere okuma metinlerinden hareketle soruların cevaplanması, metnin analiz edilmesi, metin içinde geçen kelimelerin tahmin edilmesi gibi sorulardan oluşması eleştirel ve analitik düşünmeyi öncül kılmaktadır. Temalar altında yer alan etkinlikler yukarıdaki tabloda örneklendirilerek ilişkili olduğu disiplin ve mikro disiplinler betimlenmiştir. Aşağıda yer alacak olan maddelerde hem okuma hem de dinleme/izleme etkinlikleri bağlamında bu betimlenin nasıl yapıldığı noktasında disiplinler temelinde yorumlama yapılmaya çalışılmıştır:

- ***Edebiyat***: 8. Sınıf etkinliklerinde 5. 6. ve 7. sınıf etkinliklerinde görüldüğü gibi edebiyat disiplininin etkinliklerle olan ilişkisi metin bilgisinin ölçülmesi noktasında saptanmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere, edebiyatın metin bilgisine dayalı çeşitli ifade biçimlerini öğretmeye dayalı etkinlik örnekleri öğrencinin metin türü farkındalığı kazanmasına öncülük ettiği gibi aynı zamanda dilsel zenginlik kazanmasına da olanak sağlamaktadır. *Erdemler* temasındaki *Kaşağı* metninin altında yer alan 3 numaralı etkinlikte okunulan metindeki olay, yer, zaman, kahramanlar, anlatıcı gibi hikâye unsurlarının belirlenmesi talep edilmiştir. Etkinlik, metnin yapısı ve içeriği ile ilgili olduğundan aynı zamanda edebiyat disiplini ile de ilişkili bulunmuştur. Aynı tema

altındaki *Kedi İle Fare* metninde yer alan 5 numaralı etkinlikte La Fontaine'in Aslan ile Fare isimli fablının farklı çevirileri verilerek kahramanlar, konu, biçim ve anlatıcı bakımından karşılaştırılmaları beklenmiştir. Bu etkinlik hem fabl türünü vermesi yönünde öğrencinin metin türü farkındalığı kazanmasına öncülük etmiş hem de metnin yapısal özelliklerine işaret etmesiyle metin bilgisi olgusunun gelişmesine olanak sağlamıştır. *Bilim ve Teknoloji* temasındaki *Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar* metni altındaki 5 numaralı etkinlikte paragraftaki ifadeleri kullanan kişinin hangi türde yazılar yazmakta olduğunun belirlenmesi istenmiş ve bunun üzerinden köşe yazısının tanımı yapılmıştır. Etkinlik köşe yazısı gibi metin türü örneğinden öğrencide metin türü farkındalığı sağlamaktadır. *Birey ve Toplum* temasındaki *Portakal* metni altındaki 5 numaralı etkinlikte Ali Canip Yöntem'in günlüklerinden alınan metinleri, okumaları ve metne yönelik soruları cevaplamaları istenmiştir. Bu da öğrencinin bir önceki etkinlikte olduğu gibi metin türü farkındalığı edinmesine yardımcı olmaktadır. *Doğa ve Evren* temasındaki *Yılkı Atı* metninin 4 numaralı etkinliğinde daha önce okunulan Göç Destanı ile metnin benzer ve farklı yönlerinin karşılaştırılması beklenmektedir. Bu metnin yapısal özelliklerini içerdiğinden edebiyat disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Aynı tema altındaki *Rüzgâr* metninin 2 numaralı etkinliğinde şiirden hareketle şairin yaşadığı yerle ilgili ayrıntıların hangi dörtlükte nasıl anlatıldığının çözümlenmesi beklenmiştir. Bu etkinlikte şiir türü üzerinden öğrencide metin türü farkındalığı sağlamaktadır. Aynı tema altındaki bir diğer metin olan *Gündüzünü Kaybeden Kuş* metninin 5 numaralı etkinliğinde Halikarnas Balıkçısının *Gündüzünün Kaybeden Kuş* hikâyesi ile Sait Faik Abasıyanık'ın *Son Kuşlar* hikâyesinin konu ve kahramanları bakımından karşılaştırılması beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik öğrencinin metin bilgisini ölçmekte ve edebiyatla doğrudan ilişkili olarak gözlemlenmektedir.

- ***Tarih:*** *Millî Mücadele ve Atatürk* teması başta olmak üzere diğer temaların bir kısmında etkinliklerde tarih disiplininin millî tarih bilinci alt alanıyla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, *Millî Mücadele ve Atatürk* teması altında yer alan *Atatürk ve Müzik* metni altındaki 2 numaralı etkinlikte Atatürk'ün müzik inkılabını gerçekleştirmek için hangi çalışmaları yaptığı sorgulanmıştır. Bu yönüyle etkinlik millî tarih bilinci alt alanıyla ilişkili bulunmuştur. Aynı metin altındaki 7 numaralı etkinlikte Atatürk'ün matematik ve geometri terimlerinden dilimize kazandırdığı birkaç örneğe yer verilerek incelenmesi istenmiştir. Bu etkinlik toplumsal normlar ile ilişkili olduğundan tarih disiplini ile etkileşimde bulunmuştur. Aynı tema altındaki

Kınalı Ali'nin Mektubu metninin altındaki 5 numaralı etkinlikte Atatürk'ün gençliğe verdiği önemden bahseden bir metin örneğine yer verilmiştir. Bu etkinlik öğrencinin millî kazanmasında aracı olarak kabul edilmiş ve tarih disiplini ile ilişkilendirilmiştir. Bir diğer metin *Atatürk'ü Gördüm* dinleme izleme metninde yer alan 2 numaralı etkinlikte Atatürk'e dayalı anlatımın sağlanması millî tarih bilinciyle ilişkilidir. *Millî Kültürümüz* temasındaki *Göç Destanı* metni altında yer alan 2 numaralı etkinlikte Uygurların hükümdarı olan Bugu Tigin'in hakan seçilmesi için hangi özelliklere sahip olduğu Uygurların niçin göç edip Beş Balıga yerleştikleri sorgulanmıştır. Bu etkinlikte millî tarih bilincinin oluşturulması noktasında tarih disiplini ile ilişkilidir.

- ***Coğrafya:*** 8.sınıf okuma ve dinleme/izleme metinlerine ait etkinliklerde 5. 6. ve 7. sınıfta olduğu gibi coğrafya ile etkileşim yeterli miktarda gözlemlenmiştir. Örneğin, *Zaman ve Mekân* teması altındaki *Türkiye* metninde yer alan 2 numaralı etkinlikte bir şiir örneği verilerek şiirde Türkiye'nin hangi doğal mekânlarından bahsedildiği ve Türkiye'de yetişen hangi ürünlerin adının geçtiği sorgulanmıştır. Etkinlik bu yönüyle hem kültürel hem de beşerî coğrafya ile ilişkilidir. *Doğa ve Evren* temasındaki *Yılkı Atı* metninin altında yer alan 2 numaralı etkinlikte metinde kış mevsimi ile ilgili hangi ayrıntılara yer verildiği sorulmuştur. Mevsim bilgisinin sorgulanması etkinliği coğrafya alanı ile etkileşimli kılmıştır. *Vatandaşlık* temasındaki *Haritada Bir Nokta* metninin 2 numaralı etkinliğinde ada yaşamının sorgulanması kültürel coğrafya alanı ile ilişkilendirilmiştir. Aynı tema altındaki *Kalbim Rumeli'de Kaldı* metninin 6 numaralı etkinliğinde 2017 yılı itibariyle Türkiye'de ikamet eden yabancıların uyruklarına göre dağılımlarını gösteren bir tablo verilerek bilgilerin doğruluğunun ve yanlışlığının tespit edilmesi istenmiştir. Nüfus ile ilgili bilginin sorgulanması ve bunun tablo üzerinden verilerek yapılması etkinliği beşerî coğrafya alanı ile ilişkili kılmaktadır. Bu aynı zamanda görsel malzemeler ile coğrafyanın tanımlanmasına olanak sağlamaktadır. *Bilim ve Teknoloji* temasındaki *Uzay Giysileri* dinleme/izleme metninin 4 numaralı etkinliğinde NASA'nın Mars gezegenine 2015 yılında Dünyanın her yerinden insana isimlerini göndermeleri üzerine işaret eden haber metnine yer verilmiştir. Bu etkinlik gezegen bilgisi içermesiyle coğrafya disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Vatandaşlık* temasının altındaki *Zeytinyağı Üretimi* metninin 2 numaralı etkinliğinde zeytinyağı üretiminin ülkeye olan katkısının sorgulanması kültürel coğrafya alanı ile ilişkilendirilmiştir.

- ***Kültür Bilimi:*** *Millî Kültürümüz* teması altında millî kültür bilinci ve folklorik öğeler alt alanıyla etkinliklerde ilişkili olduğu saptanmıştır. *Millî Kültürümüz* temasındaki *Göç Destanı* metninin 6 numaralı etkinliğinde kültürel bir değer olan *Nasreddin Hocanın Hayat Hikâyesi* metninin okunması istenmiştir. Nasreddin Hocanın Türk kültüründe kültürel bir değer olarak betimlenmesi etkinliği kültür bilimi disiplini ile ilişkili kılmıştır. Aynı metnin 7 numaralı etkinliğinde Nasreddin Hocanın "Bizim İller Bizim İller" isimli fıkrası verilerek fıkrada geçen mizahi öğelere dikkat edilmesi beklenmiştir. Türk kültüründe fıkra anlatımı folklorik bir öğe olarak kabul görmüş ve kültür bilimi disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Aynı temanın *Bir Fincan Kahve* metninin 2 numaralı etkinliğinde kahve kültürüne dair sorular yöneltilmiştir. Türk kahvesinin kültürel bir değer olarak Anadolu'daki kullanımını vurgulayan etkinlik folklorik bir öğe olarak kültür bilimi disiplini ile ilişkilidir. Aynı metnin 7 numaralı etkinliğinde millî kültürümüzde önemli bir yere sahip olan Ebru sanatının ele alınmasının yine kültür bilimi ile ilişkisi vardır. *Kız kulesi* dinleme/izleme metninin 4 numaralı etkinliğinde kız kulesi efsanesinden çıkardıkları sonucu betimlemeleri beklenmektedir. Kız kulesi kültürel bir değer olarak betimlenmekte ve buna yönelik efsane nesilden nesile aktarılmaktadır. Bu aynı zamanda öğrencilerin millî kültür bilinci edinmesine olanak sağlamaktadır.
- ***Felsefe:*** Etkinliklerin tamamı 5. ve 6. sınıf örneklerinde de gözlemlendiği üzere öğrencinin eleştirel ve analitik düşünme becerisini harekete geçirici analiz etme ve değerlendirme gibi düşünsel becerilerini harekete geçirdiğinden felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Bu sebeple, yukarıda etkinlik örneklerinin yanındaki disiplin sütunlarının tamamında yerini almıştır. Etkinliklerde okunulan metin üzerinden soruların cevaplanması, metnin içinde geçen kelimelerin anlamsal değerlerinin ölçülmesi, metnin konusunun ve ana fikrinin betimlenmesi, metne dayalı görsellerin verilerek görsellerin anlamlandırılmasına yönelik içerikleri ile öğrencinin eleştirel ve analitik düşünme yetisini kullanmasını sağlamaktadır. Örneğin, *Erdemler* temasındaki *İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine* metninin 3 numaralı etkinliğinde yazara göre kötümserlere mi iyimserlere mi ihtiyaç duyulduğu yaşamda iyimserlerle kötümserlerin oranını nelerin etkilediğini sorgulayan sorulara yer verilmiştir. Bu sorular metinden hareketle eleştirel ve analitik düşünmeyi gerektiren yoruma açık sorular olmasıyla felsefe disiplini ile ilişkilidir. Aynı şekilde ilgili metnin 6 numaralı etkinliğinde iyimserlik ve kötümserlik üzerine yazılmış cümleler verilerek öznel veya nesnel olup

olmadıklarının ayrılması istenmiştir. *Bilim ve Teknoloji* temasının *Simit ve Peynirle Bilim İnsanı Öyküleri* metninin 5 numaralı etkinliğinde tanımlama, sayısal verilerden yararlanma, karşılaştırma, örneklendirme ve tanık gösterme gibi düşünceyi geliştirme yollarının kullanıldığı paragraflar sunularak eşleştirmeleri beklenmiştir. Bu etkinlikte eleştirel ve analitik düşünme becerisinin kullanılmasına olanak sağladığından felsefe disiplini ile ilişkilidir. *Vatandaşlık* temasındaki *Zeytinyağı Üretimi* dinleme/izleme metnindeki zeytinyağı üretimi videosunun izlenerek tutarlılık bakımından değerlendirilmesi beklenmektedir. Düşünce temelli olan bu etkinlik eleştirel ve analitik düşünme alt alanıyla ilişkilendirilmiştir. Tema altlarında yer alan hemen hemen tüm etkinliklerin metin altı sorularında metnin konusunun, ana fikrinin ve yardımcı fikirlerinin ne olduğu sorgulanmaktadır. Metinden hareketle soruların cevaplandırılması, metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarının tahmin edilmesine yönelik etkinlikler yer almaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi tüm bu etkinlikler sentez ve değerlendirme olgularını içerdiğinden eleştirel ve analitik düşünme alt alanıyla ilişkilendirilmiştir.

- ***Psikoloji:*** Psikoloji disiplini etkinliklerde duygusal zekâ gelişimi ve karakterlerle özdeşim kurma alt alanlarıyla ilişkili bulunmuştur. Örneğin, *Erdemler* temasındaki *İnsanla Güzel* metninin 7 numaralı etkinliğinde havalimanında bir kadının kurabiyelerini yanındaki adamın izinsiz bir şekilde alıp yediğini, bunun çok kaba ve cüretkâr bir davranış olduğunu düşünmesi üzerine bir anlatıdan oluşan metnin sonucunda kadının kendi kurabiyelerinin çantasında olduğunu fark etmesi betimlenmiştir. Metin önyargıların yanlış düşüncelere sevk edebileceğini anlatmakta olup öğrencinin bu konuda duygusal zekâ gelişimini desteklemektedir. Aynı zamanda insan davranışlarını ele almasıyla psikoloji disipliniyle ilişkilidir. Aynı tema altındaki *Kedi ile Fare* dinleme/izleme metninde yer alan 2 numaralı etkinlikte kedi ile farenin toplumdaki hangi kişilik özelliklerine sahip insanları temsil ettiği sorgulanmıştır. Etkinlik bu yönüyle karakterlerle özdeşim kurmayı olanaklı kılmış ve öğrencinin bu konudaki duygu ve düşüncelerini harekete geçirdiğinden psikoloji ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. *Birey ve Toplum* temasındaki *Kaldırımlar* metninin 2 numaralı etkinliğinde şiire hâkim olan duygunun ne olduğunun sorgulanması duygusal zekâ gelişimiyle ilgilidir. Aynı temanın *Portakal* metninin 2 numaralı etkinliğinde portakalın anne ve kardeş kokusuyla ilişkilendirilmesi ve bunun hangi duyguyu tanımladığının sorgulanması da yine duygusal zekâ gelişimini desteklemektedir. *Doğa*

ve Evren temasındaki *Rüzgâr* metninin 2 numaralı etkinliğinde " Şimdi rüzgâr geçti buradan/ koştum ama yetişemedim" dizelerinin şairin hangi duygusunu dile getirdiğinin sorgulanması duygusal zekâ gelişimi alt alanıyla ilişkilendirilmiştir. Şiir türünün bireylerin duygu ve düşüncelerini aktarmasıyla oluşması onu aynı zamanda psikoloji disiplini ile doğrudan ilişkili kılmaktadır.

- ***Sosyoloji:*** Sosyalleşme ve toplumsal yaşam alt alanlarıyla etkinliklerde sosyoloji disiplini ile etkileşim görülmüştür. Örneğin, *Erdemler* temasındaki *İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine* metninin 3 numaralı etkinliğinde aile bireylerinin iyimserlik ve kötümserlik açısından değerlendirilmesi toplumsal yaşam alt alanıyla ilişkilendirilmiştir. *Bilim ve Teknoloji* temasındaki *Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar* metninin 2 numaralı etkinliğinde teknoloji kullanımından kaynaklı dijital bağımlılığın neleri içerdiği, çevrelerinde bu tür bağımlılığı olan insanların var olup olmadığı sorgulanmıştır. Toplum içerisinde e-hastalığa yakalanmış kişilerin bu hastalıklardan nasıl kurtulabileceğine yönelik betimleme yapmaları beklenmektedir. Toplumsal yaşamın önemli bir unsuru hâline gelmiş bu öğenin kullanılması etkinliği sosyoloji ile etkileşimli kılmıştır. *Birey ve Toplum* temasındaki *Portakal* metninin 2 numaralı etkinliğinde yazarın aile ortamı ile kendi aile ortamlarının karşılaştırılması beklenmektedir. Toplumun en temel öğesi olan aile unsurunun betimletilmesi etkinliği toplumsal yaşam bağlamında sosyoloji ile etkileşimli kılmıştır. *Millî Kültürümüz* temasındaki *Göç Destanı* metninin 2 numaralı etkinliğinde Uygurların toplumsal yaşamındaki statülere dair bilgi aktarımı sağlaması sosyoloji alanıyla ilişkilidir. Aynı temanın *Kız Kulesi* dinleme/izleme metninin 9 numaralı etkinliğinde toplumsal yaşamda kullanılan müze kart hakkında bilgilendirmenin yapıldığı bir metin verilerek okumaları beklenmiştir. Toplumsal yaşam içerisinde kurum ve kuruluşlara dair kuralların edindirilmesi müze gibi halka açık alanlarda kullanılması gereken materyallerin ne olduğunun öğretilmesi öğrencinin aynı zamanda sosyal beceri kazanmasına olanak sağlamakta ve etkinlik bu yönüyle sosyoloji disiplini ile ilişkili bulunmaktadır.
- ***İletişim:*** İletişim disiplini iletişim becerisi ve medya okuryazarlığı alt alanlarıyla etkinliklerde ilişkili olarak gözlemlenmiştir. Örneğin; *Bilim ve Teknoloji* temasının *Günlük Hayatımızda E-Hastalıklar* metninin 2 numaralı etkinliğinde teknolojik ürünlerin kullanımından kaynaklı dijital bağımlılığı ele alması, 7 numaralı etkinlikte internet kullanımının önemli olduğu kadar zararlarının da olduğunun belirtilerek buna

yönelik e-posta örneğinin verilmesi, 9 numaralı etkinlikte ise telefonun içerisine hapsolmuş bir bireyin görselinin verilerek bununla ilgili görüşlerinin neler olduğunun sorulması iletişim becerisi bağlamında iletişim disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Aynı tema altındaki *Uzay Giysileri* dinleme/izleme metninin 4 numaralı etkinliğinde haber metnine yer verilmiş olması etkinliğin medya okuryazarlığı alt alanıyla ilişkili kılmaktadır.

- ***Görsel ve İşitsel Sanatlar:*** Görsel okuma hem okuma hem de dinleme/izleme etkinliklerinde gözlemlenmiştir. Etkinlikler çoğunlukla verilen bir görselin analizi veya dinlenilen/ izletilen görsel ve işitsel malzemenin yorumlanmasına yöneliktir. Örneğin, *Millî Mücadele ve Atatürk* temasının *Atatürk ve Müzik* metninin 2 numaralı etkinliğinde Atatürk'ün sevdiği türkülerin neler olduğu sorulmuştur. Bu etkinlik görsel ve işitsel sanatların müzik disiplini ile ilişki kurmamıza olanak sağlamaktadır. Müzik disiplininin kullanıldığı bir diğer örnek *ise Millî Kültürümüz* temasının *Vatan Sevgisini İçten Duyanlar* metninin 5 numaralı etkinliğinde kullanıldığı gözlemlenmiştir. Burada Âşık Veysel'in Uzun İnce Bir Yoldayım türküsüne kendi sesinden yer verilerek öğrencide uyandırdığı hissiyatın betimlenmesi beklenmiştir. *Bir Fincan Kahve* metninin 7 numaralı etkinliğinde görsel ve işitsel sanatların resim disiplini ile ilişkili ebru sanatına dair bilgi verilmesi öğrencinin sanat eğitimi ve estetik bağlamında geliştirilmesine olanak tanımaktadır. *Doğa ve Evren* temasının *Rüzgâr* metninin 5 numaralı etkinliğinde doğanın korunmasıyla ilgili görüşlerine sunulan görsellerden yararlanılarak anlatmaları beklenmektedir. Bu etkinlik görsel okuma alt alanıyla ilişkilidir. *Vatandaşlık* temasının *Zeytinyağı Üretimi* dinleme/izleme metninin 3 numaralı etkinliğinde zeytinyağı üretimine dayalı videonun izletilerek değerlendirilmesi görsel okuma alt alanına girmektedir.
- ***Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi:*** Din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusu bağlamında etkinliklerde gözlemlenmiştir. Örneğin; *Erdemler* temasının *İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine* metninin 3 numaralı etkinliğinde iyimserlik ve kötümserliğin betimlenmesine yönelik soruların yer alması etik ahlak bilgisi ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca *İnsanla Güzel* metninin 7 numaralı etkinliğinde hırsızlık olgusunun yanlışlığının betimlenmesi etik/ ahlak bilgisi bağlamında değerlendirilmiş ve bu yönüyle din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasının *Bayrağımızın Altında* metninin 2 numaralı etkinliğinde bayrak sevgisinin ele alınması değerler eğitimi ile

ilişkilendirilmiştir. *Vatandaşlık* temasının *Yaşamaya Dair* metninin 2 numaralı etkinliğinde fedakârlık olgusunun sorgulanması değerler eğitimiyle ilişkilendirilmiştir.

3.5.Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Anlama Becerilerine Yönelik Metinlerin ve Etkinlik/ Soruların Sosyal ve Beşerî Disiplinlerle İlişkisinin Genel Görünümü

Bu başlık altında anlama becerilerinde disiplinlere ne kadar yer verildiğine dair bir değerlendirme yapılmıştır. Metinlerde ve etkinliklerde/sorularda okuma ve dinleme/izleme beceri alanlarında sosyal ve beşerî disiplinlerin ne kadar yer aldığı verilerek sınıflar arasında bir değerlendirme yapılmıştır. Metinler ve etkinliklerde/ sorularda ağırlıklı olarak öne çıkan disiplinler dikkate alınmıştır. Doğal olarak metinler ve etkinliklerin/soruların aynı anda birden fazla sosyal ve beşerî disiplinle ilişkili olduğu düşüncesinden hareket edilmiştir.

3.5.1. 5.- 8. sınıflara göre metinlerde sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü

Tablo 3.23.

Okuma metinlerinin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü

		Disiplinler									
Sınıf Düzeyi	**Okuma Metni Sayısı**	**Edebiyat**	**Tarih**	**Coğrafya**	**Kültür Bilimi**	**Felsefe**	**Psikoloji**	**Sosyoloji**	**İletişim**	**Görsel ve İşitsel Sanatlar**	**Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**
5.Sınıf	32	23	10	9	9	24	13	21	6	2	14
6.Sınıf	32	14	12	6	9	14	15	14	4	X	7
7.Sınıf	32	19	13	10	8	27	14	5	X	5	10
8.Sınıf	32	22	21	10	6	30	11	12	1	8	7

Okuma becerisi alanında kullanılan ve her seviyede olmak üzere toplam 128 metne bakıldığında tüm sınıf düzeylerinde yoğunlukla edebiyat, tarih, coğrafya, felsefe, sosyoloji ve psikoloji alanlarına öncelik verildiği diğer alanlardaki disiplinlere daha az yer verildiği gözlemlenmiştir:

- 5.sınıf metinlerinin 23'ünün edebiyat disiplini ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bundaki en temel ölçütlerden biri de metinlerin *şiir, hikâye, tiyatro, roman, fabl, manzum hikâye* gibi metin türleri üzerinden metin örneklerinin seçilmiş olmasıdır. Türkçe öğretiminin metin odaklı bir öğretim sağlıyor olması da edebiyat disiplini ile

doğrudan etkileşim içinde olmasını sağlamaktadır. 5. sınıf düzeyinde Millî *Mücadele ve Atatürk* temasına yer verilmiş olması onu aynı zamanda tarih disiplini ile ilişkili hale getirmiştir. Metinlerin 10'unun tarih disiplini ile ilişkisi tema- metin ilişkisinden ileri gelmekle birlikte tarih disiplininin diğer temalarda; örneğin *Millî Kültürümüz* temasında da metinlerle ilişkili olduğu saptanmıştır. *Birey ve Toplum, Millî Mücadele ve Atatürk* temasında yer almasının yanı sıra *Doğa ve Evren* temasında daha yoğunlukta görülen coğrafya disiplini metinlerin 9'unda gözlemlenmiştir. *Millî Kültürümüz* temasında yer alan metinlerin yanı sıra, *Millî Mücadele ve Atatürk, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor* temalarında yer alan metinler de kültür bilimi disiplinine yer verildiği ve metinlerin 9'unun bu alanla etkileşim içinde olduğu saptanmıştır. 5. sınıf temalarının tamamında yer alan metinlerin öğrenciyi hem yaratıcı hem de eleştirel ve analitik düşünmeye sevk edici içeriğe sahip olması bu metinlerin 24'ünün felsefe disiplini ile ilişkili olmasına olanak tanımıştır. Ayrıca *deneme, sohbet, haber metni, fıkra (köşe yazısı)*, *gezi yazısı* türünde bilgilendirici metinlerin de ders kitabında yer alıyor olması da bu ilişkide önemli bir etkendir. Metinlerin 13'ünde psikoloji disiplininin yer aldığı gözlenmiş olup bu dağılımın tüm temalara yansıtıldığı verisine ulaşılmıştır. Gerek şiir ve hikâye gibi metin türü örneklerine ağırlık verilerek bireyin duygusal zekâ gelişimine katkı sağlanması gerekse bu türler üzerinden öğrencinin karakterlerle özdeşim kurmasına olanak sağlanması ilgili disiplinle ilişkiyi olanaklı kılmıştır. Türkçe dersinin öğrenciyi hayata hazırlayıcı faktörü göz önüne alındığında temalarda yer alan metinlerin 21'inin sosyoloji disiplini ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Sosyoloji disiplini ile doğrudan ilişkili olan *Vatandaşlık* teması dışında kalan temalar da ilgili disiplinin yer alması sosyalleşme ve sosyal beceri ile dış dünya ve sosyolojik olgular gibi alt alanların metinlere yansıtılmış olmasındandır. İletişim disiplini, öğrencinin iletişim becerisinin geliştirilmesi noktasında metinlerin sadece 6'sına yansıtılmış olup *Birey ve Toplum, Doğa ve Evren, Sağlık ve Spor, Erdemler ve Bilim ve Teknoloji* gibi temalarda dağılım göstermiştir. Görsel ve İşitsel Sanatlar, okuma metinlerinin 2'sine yansıtılmış, bu disiplinin ağırlığının dinleme metinlerinde daha çok olduğu gözlemlenmiştir. Din kültürü ve ahlak bilgisi disiplinin metinlerin 14'ünde yer alıyor olması değerler eğitiminin öğrenciye yansıtılmasından ileri gelmekte olup özellikle de *Erdemler* temasına bu düzeyde yer verilmiş olması ve bu temanın öğrenciye hem değerler eğitimi hem de etik/ahlak olgusu kazandırması da bu disiplinle ilişkiyi olanaklı kılmaktadır.

- 6.sınıf metinlerinin 14'ünün edebiyat disiplini ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bundaki en temel ölçütlerden biri de metinlerin *şiir, hikâye, tiyatro, anı, masal* gibi metin türleri üzerinden metin örneklerinin seçilmiş olmasıdır. 6. sınıf düzeyinde de *Millî Mücadele ve Atatürk* temasına yer verilmiş olması onu aynı zamanda tarih disiplini ile ilişkili hâle getirmiştir. Metinlerin 12'sinin tarih disiplini ile ilişkisi tema-metin ilişkisinden ileri gelmekle birlikte tarih disiplininin diğer temalarda yer aldığı gözlemlenmiştir. 5. sınıf düzeyinde olduğu gibi 6. sınıfta da *Doğa ve Evren* temasının yer alıyor olması ve temanın beşerî coğrafya alt alanına yönelik metinleri içeriyor olması onu coğrafya disiplini ile ilişkili kılmıştır. Kültür bilimi disiplininin 6. Sınıf metinlerinde 5. sınıf metinlerindeki oranla aynı olduğu metinlerin 9'unun bu disiplinle ilişkili olduğu saptanmıştır. Bunda en önemli etkenlerden biri de her iki düzeyde de *Millî Kültürümüz* temasının yer alıyor olmasıdır. Metinlerin 14'ünün felsefe disiplini ile ilişkili olduğu saptanmış olup metin türlerinin *bildiri, makale, biyografi, sohbet, broşür, gezi yazısı* olmasının öğrenciyi eleştirel ve analitik düşünmeye sevk edici nitelikte olması da önemli bir etken kabul edilmiştir. Aynı zamanda şiir ve hikâye metinlerinin öğrencinin hayal dünyasını tetikleyici özelliğinden dolayı öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ediyor olması yaratıcı düşünme alanıyla da ilişkili olmasına olanak tanımıştır. Metinlerin 15'inin psikoloji disiplini ile ilişkili olduğu *Birey ve Toplum* temasında bu disiplinle etkileşimin daha çok görüldüğü saptanmıştır. Buradaki temel etken metinlerin öğrencinin duygusal zekâ gelişimini desteklediği gibi karakterle özdeşim kurmasına da olanak sağlamasıdır. Aynı zamanda 5. sınıfta olduğu gibi bu metinlerin öğrencinin sosyalleşme ve sosyal beceri kazanma ile toplumsal yaşam olgularında destekleyici olması temanın sosyoloji disiplini ile ilişkili olmasına olanak tanımıştır. Metinlerin 14'ünün sosyoloji alanıyla ilişkilisi hem bu tema hem de *Okuma Kültürü, Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz* temalarında betimlenmiştir. Metinlerin 4'ünün iletişim becerisi temelinde iletişim disiplini ile ilişkili olduğu gözlemlenmektedir. Bunun da *Okuma Kültürü, Bilim ve Teknoloji, Birey ve Toplum* temalarında yoğunlaştığı sonucu elde edilmiştir. 6. Sınıfta görsel ve işitsel sanatların okuma metinlerinde yer almadığı ancak bu alanın dinleme metinlerinde yer aldığı gözlemlenmiştir. Din kültürü ve ahlak bilgisi disiplinin ise bu sınıf düzeyinde de *Erdemler* temasının yer alması ve etik/ahlak olgusunun *Birey ve Toplum* temasına yansıtılması sebebiyle metinlerin 7'sinde bu disiplinin gözlemlenmesine olanak tanımıştır.

- 7.sınıf metinlerinin 19'unun edebiyat disiplini ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bundaki en temel ölçütlerden biri de metinlerin *şiir, hikâye, tiyatro, efsane* gibi metin türleri üzerinden metin örneklerinin seçilmiş olmasıdır. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasının 7. sınıf düzeyinde de yer alması onu aynı zamanda tarih disiplini ile ilişkili kılmaktadır. Metinlerin 13'ünde büyük bir çoğunluğunun ilgili disiplinle etkileşimi bu tema altında olup *Okuma Kültürü, Erdemleri Kişisel Gelişim, Millî Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Sanat* temalarında da ilgili disiplinle etkileşimli metin örneklerine rastlanmıştır. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında millî tarih bilinci olgusu daha baskınken diğer temalarda yer alan metinlerde tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, evrensel tarih olguları daha ön plandadır. 5. ve 6. sınıfta yer alan *Doğa ve Evren* teması doğrudan coğrafya disiplini ile ilişki kurulmasına olanak sağlarken; 7. Sınıfta bu temaya yer verilmiş olup coğrafya disiplinin *Millî Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Millî Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Sanat* temaları altında yer alan metinlerin 10'unda beşerî ve kültürel coğrafya alt alanlarıyla gözlemlendiğine erişilmiştir. Kültür bilimi disiplini *Millî Kültürümüz* ve *Sanat* tema başlıklarının altındaki metinlerde yer almakta olup metinlerin 8'inde millî kültür ve kültür bilinci ile halkbilimi unsurları (folklorik öğeler) alt disiplin alanlarıyla ilişkili bulunmuştur. 7. sınıfta 5. ve 6. sınıfta farklı olarak *Duygular* ve *Kişisel Gelişim* temalarına yer verilmiştir. Bu temalar öğrencinin eleştirel ve analitik düşünme becerilerini geliştirici olduğu kadar duygusal zekâ gelişimlerini destekleyici ve sosyal beceri kazanmaları noktasında da önemli bir değere sahip temalardır. Tüm bu yönleriyle felsefe, psikoloji ve sosyoloji disiplinleri ile ilişkili tema başlıklarıdır. Felsefe disipliniyle etkileşimli bulunan metinlerin 27'sinin temel etkenlerinden biri metin seçimlerinde hem öyküleyici metin (*şiir, hikâye, tiyatro, efsane, fabl, anı)* seçerek öğrencileri yaratıcı düşünmeye teşvik etmeleri hem de bilgilendirici metinler (makale, deneme, sohbet, fıkra, gezi yazısı, mektup biyografi, otobiyografi) seçilerek eleştirel ve analitik düşünmeye teşvik etmeleridir. 5. ve 6. sınıf düzeyinden daha çok felsefe ile ilişkili metinlerin gözlemlenmesinin temel nedeni de bilgilendirici metin ağırlığının bu düzeyde daha fazla tercih edilmiş olmasındandır. Aynı zamanda *Millî* Eğitim bünyesinde 7. sınıf düzey itibariyle felsefe alanına yönelik derslerin verilmesi de önemli bir etken olarak kabul edilebilir. Nitekim *Düşünme Eğitimi* dersinin bu düzeyden itibaren öğrencilere sunulması ve müfredatta bu düzeyde yer alması da önemli bir veri kaynağıdır. *Duygular* teması başta olmak üzere metinlerin 14'ünün psikoloji disiplini ile ilişkili

bulunmuştur. Bu temanın yanı sıra *Okuma Kültürü, Erdemler, Kişisel Gelişim, Millî Kültürümüz, Sanat temalarında* yer alan metinler de duygusal zekâ gelişimini destekleyici ve karakterlerle özdeşim kurmasını sağlayıcı metin örneklerine yer verilmiştir. Metinlerin şiir ve hikâye türündeki seçimi de bu yönde etkilidir. *Duygular, Erdemler, Sağlık ve Spor* temaları altında yer alan metinlerde öğrencinin sosyal beceri, sosyalleşme gibi alt alanlarla ilişki kurabileceği metin örneklerine yer verilmiştir. Sosyoloji disiplininin bu düzeydeki ağırlığı metinlerin 5'inde gözlemlenmiştir. İletişim disipliniyle ilişkili metin gözlemlenmemiştir. Ancak görsel ve işitsel sanatlara dayalı metin örneklerine *Sanat* teması altında rastlanmıştır. Burada öğrencinin görsel okuryazarlık ve sanat eğitimi/estetik alt alanlarıyla etkileşim kurabileceği metin örneklerine yer verilmiştir. Bu düzeyde de *Erdemler* temasına yer verilmiş olması tema altı metinlerin de aynı zamanda din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili ilerlemesine olanak sağlamıştır. Metinlerin hem değerler eğitimi yönünde hem de etik/ahlak olgusunun kazandırılması yönünde öğrenciyi desteklemesi bu disiplin ile ilişki kurulmasına neden olmuştur.

- 8.sınıf metinlerinin 22'sinin edebiyat disiplini ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bundaki en temel ölçütlerden biri de metinlerin *şiir, hikâye, tiyatro, destan, çizgi roman* gibi metin türleri üzerinden metin örneklerinin seçilmiş olmasıdır. *Millî Mücadele ve Atatürk* teması bu düzeyde de yer almakta olup tarih disiplini ile millî tarih bilinci, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar gibi alt alanlarıyla metinlerde etkileşimi bulunmaktadır. Ayrıca, *Bilim ve Teknoloji, Birey ve Toplum, Millî Kültürümüz* ve *Vatandaşlık* temalarında da diğer alt alanlardan farklı olarak evrensel tarih alt alanıyla etkileşimli bulunan metin örneklerine rastlanmaktadır. Tarih disiplininin bu düzeyde diğer düzeylerden daha fazla görüldüğü ve metinlerin 21'ini kapsadığı gözlemlenmiştir. 5, 6. ve 7. sınıflardan farklı olarak bu düzeyde yer alan *Zaman ve Mekân* temasına yer verilmiş ve bu tema altındaki metinler de hem beşerî hem de kültürel coğrafya alt alanlarıyla coğrafya disiplini ile etkileşimli metinlere yer verilmiştir. Aynı zamanda *Doğa ve Evren* temasına bu düzeyde tekrar yer verilmiş olmasıyla da coğrafya disipliniyle ilişkili metin örnekleri kitapta yer almıştır. Metinlerin 10'u bu disiplin ile ilişkili olmakla birlikte *Erdemler, Millî Kültürümüz* gibi temalarda yer alan metinlerin bir kısmında da coğrafya alanıyla ilişkili metin örnekleri betimlenmiştir. Kültür Bilimi direk olarak *Millî Kültürümüz* temasında yer alan metinlerde ağırlıklı olarak verilmiştir. Metinlerin 6'sını kapsayan bu disiplin millî

kültür bilinci, folklorik ögeler alt alanlarının öğrenciye kazandırılması noktasında kayda değerdir. 7. Sınıfta olduğu gibi bu düzeyde de felsefe disiplininin ağırlığı diğer disiplinlerden daha fazla gözlemlenmiştir. Buradaki temel sebep, bu düzeydeki öğrencilerinin bilişsel düzeylerinin eleştirel ve analitik düşünme becerilerini kullanma noktasında artık daha yetkin olmasıyla da ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda bu düzeydeki metinlerin de deneme, fıkra (köşe yazısı), sohbet, deneme, gezi yazısı gibi bilgilendirici metinlerden oluşması ve bu metinlerin öğrenciyi eleştirel ve analitik düşünmeye teşvik etmesi önemli bir etkendir. Diğer öyküleyici metinlerin de öğrencinin hayal dünyasını şekillendirici etkisi, yaratıcı düşünmeye teşviki felsefe disipliniyle de ilişkili bulunmasında önemli bir etkendir. Metinlerin 11'inde psikoloji, 12'sinde ise sosyoloji disiplinine yer verilmiştir. *Erdemler, Birey ve Toplum, Vatandaşlık* temaları altında yer alan metinlerde bu iki disiplinin ilişkili olduğu metin örneklerine yer verilmiştir. Metinlerdeki ortak unsurlara bakıldığında, duygusal zekâ gelişimini destekleyici, karakterlerle özdeşim kurabilme yetisi kazandırıcı, sosyalleşme ve sosyal beceri kazandırıcı, toplumsallaşma bilinci kazandırıcı örneklerin yer aldığı gözlemlenmiştir. İletişim disiplini, *Birey ve Toplum* temasında yer alan *Dilimiz Kuşatma Altında* metin örneği dışında başka bir metinde etkileşimli bulunmamıştır. Görsel ve İşitsel Sanatlar disiplininin ise, görsel okuryazarlık ve sanat eğitimi/estetik alt alanlarıyla *Bilim ve Teknoloji* ve *Millî Kültürümüz* temasında yer alan metinlerde gözlemlenmiştir. *Erdemler* teması bu düzeyde doğrudan din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili bulunarak bu tema altında yer alan metinlerin haricinde *Birey ve Toplum, Vatandaşlık* temalarında yer alan metinlerde de değerler eğitimi, etik/ahlak olgusunun kazandırılması yönünde metinlerin 7'sinde etkileşimli bulunmuştur.

Tablo 3.24.

Dinleme/ izleme metinlerinin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü

	Disiplinler										
Sınıf Düzeyi	**Dinleme/ İzleme Metni Sayısı**	**Edebiyat**	**Tarih**	**Coğrafya**	**Kültür Bilimi**	**Felsefe**	**Psikoloji**	**Sosyoloji**	**İletişim**	**Görsel ve İşitsel Sanatlar**	**Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**
5.Sınıf	8	1	2	2	1	2	3	4	1	8	2
6.Sınıf	8	X	2	2	1	2	X	3	1	8	2
7.Sınıf	8	X	1	X	2	4	6	X	X	8	1
8.Sınıf	8	X	2	3	1	2	X	3	X	8	1

Dinleme/izleme becerisi alanında kullanılan ve her seviyede olmak üzere toplam 32 metne bakıldığında tüm düzeylerde disiplinlere yönelik eşit bir dağılımın olmadığı gözlemlenmiştir. Dinleme becerisi alanında görsel ve işitsel sanatların tüm sınıf düzeylerinde eşit oranda öncelendiği gözlemlenmiştir:

- 5. Sınıf dinleme metinlerinin 1'i edebiyat disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Doğa ve Evren* teması altında yer alan *Sakın Kesme* metni şiir türü olması sebebiyle bu disiplinle etkileşimli bulunmuştur. *Millî Mücadele ve Atatürk ile Millî Kültürümüz* teması altında yer alan metinlerin 2'si, millî tarih bilinci ve kültür bilinci alt alanlarıyla tarih disiplini ile ilişkilendirilmiştir. *Birey ve Toplum* ile *Doğa ve Evren* temalarında yer alan metinlerin 2'si kültürel coğrafya alanıyla etkileşimli olup coğrafya disiplini ile ilişkilidir. *Millî Kültürümüz* temasında yer alan dinleme metni kültür bilinci alt alanıyla etkileşimli olup kültür bilimi disiplini ile ilişkilidir. Metinlerin 2'si felsefe disiplini ile ilişkili olup bu metinler *Doğa ve Evren* ile *Bilim ve Teknoloji* temalarına yer almaktadır. Metinlerin 3'ü psikoloji, 4'ü ise sosyoloji disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Birey ve Toplum, Millî Kültürümüz* ve *Vatandaşlık* temalarında psikoloji disipliniyle ilişkili metinler duygusal zekâ gelişim ve karakterlerle özdeşim kurma alt alanlarıyla etkileşim içindedir. *Millî Mücadele ve Atatürk* ile *Vatandaşlık* temalarında yer alan metinler ise toplumsal yaşam olgularını ele almasıyla sosyoloji disiplini ile ilişkilidir. *Bilim ve Teknoloji* alanındaki dinleme metni iletişim disiplini ile ilişkilidir. *Millî Mücadele ve*

Atatürk ile *Erdemler* temasında yer alan metinlerin 2'si değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusunun yansıtılması sebebiyle din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile etkileşim içinde bulunmuştur.

- 6. sınıf dinleme metinlerinde edebiyat ile ilişkili metin örneğine rastlanılmamıştır. Metinlerin 2'si tarih disiplini ile ilişkili olup bu metin örneklerine *Okuma Kültürü* ile *Millî Mücadele ve Atatürk* temalarındaki dinleme metinlerinde toplumsal normların aktarımı ve millî kültür bilincinin kazandırılması yönünde tarih disiplini ile etkileşimli metin örneklerine yer verilmiştir. *Okuma Kültürü* ile *Doğa ve Evren* temalarında yer alan metinlerin 2'si kültürel ve beşerî coğrafya alt alanlarıyla coğrafya disiplini ile ilişkilidir. *Millî Kültürümüz* temasında yer alan *Kara Tren* dinleme metni folklorik öğelerin aktarımını sağlaması yönünde kültür bilimi disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Erdemler* ile *Sağlık ve Kültür* temalarında yer alan dinleme metinlerinin 2'si eleştirel ve analitik düşünmeye sevk edici özellikleri ile felsefe disiplini ile ilişkilidir. Psikoloji disiplini ile ilişkili metin örneğine rastlanmazken metinlerin 3'ü sosyoloji disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Millî Kültürümüz, Erdemler* ile *Birey ve Toplum* temalarında yer alan metinler öğrencinin sosyalleşme, sosyal beceri alt alanlarından beslenerek sosyoloji ile etkileşim kurmasına olanak sağlayıcı metinlerdir. *Bilim ve Teknoloji* temasında yer alan dinleme metni öğrencinin iletişim becerisini destekleyici nitelikte olup iletişim disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Erdemler* ile *Birey ve Toplum* temasında yer alan metinler ise değerler eğitimi ile etik/ahlak olgusunun kazandırılması yönünde din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile etkileşim içindedir.
- 7. sınıf dinleme metinlerinde edebiyat, coğrafya, sosyoloji ve iletişim disiplinleriyle ilişkili metin örneklerine rastlanmamıştır. *Millî Mücadele ve Atatürk* teması altında yer alan dinleme/izleme metni millî tarih bilincinin oluşturulması noktasında tarih disiplini ile ilişkilidir. *Millî Mücadele ve Atatürk* ile *Millî Kültürümüz* temalarında yer alan dinleme metinleri millî kültür bilinci ve folklorik öğelerin aktarılması noktasında kültür bilimi ile ilişkilidir. Dinleme metinlerinin 4'ü felsefe disiplini ile ilişkili olup *Okuma Kültürü, Erdemler, Kişisel Gelişim* ile *Sağlık ve Spor* temalarında dağılım göstermiştir. Bu metinlerin ortak özelliği öğrencinin metin üzerinde eleştirel ve analitik

düşünmesinin sağlanmasıdır. Metinlerin 6'sı ise duygusal zekâ gelişiminin sağlanması ve karakterlerle özdeşim kurma yetisinin kazandırılması noktasında *Duygular, Millî Mücadele ve Atatürk, Okuma Kültürü, Erdemler, Kişisel Gelişim* ve *Millî Kültürümüz* temalarında yer alan dinleme metinleri psikoloji disiplini ile ilişkilidir. *Erdemler* temasında yer alan dinleme metni de etik/ ahlak olgusunun kazandırılması noktasında din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili bulunmuştur.

- 8. sınıf dinleme metinlerinde edebiyat ile etkileşimli metin örneğine rastlanmamıştır. Tarih disiplini ile etkileşimi metin örneğine *Millî Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji* temaları altında yer alan metinlerde millî tarih bilinci ve evrensel tarih alt alanlarıyla etkileşimli metin örneklerine rastlanmıştır. Coğrafya disiplini ile etkileşimli bulunan metinlerin 3'ü *Bilim ve Teknoloji, Millî Kültürümüz, Doğa ve Evren* temaları altında yer alan metinlerde beşerî ve kültürel coğrafya alt alanlarıyla etkileşimlidir. *Millî* Kültürümüz teması altında yer alan dinleme metni kültür bilimi disiplini ile millî kültür bilincinin sağlanmasıyla ilişkili bulunmuştur. Psikoloji disiplini ile etkileşimli dinleme metnine yer verilmezken metinlerin 2'si felsefe, 3'ü ise sosyoloji disiplini ile ilişkilidir. *Erdemler, Bilim ve Teknoloji* temalarında yer alan dinleme metinleri felsefe disiplini ile ilişkiliyken *Birey ve Toplum, Zaman ve Mekân, Vatandaşlık* temalarında yer alan dinleme metinleri de sosyoloji disiplini ile ilişkilidir. İletişim disiplini ile ilişkili dinleme metni örneğine rastlanmazken kitapta yer alan tüm dinleme/izleme metinlerin 8'i görsel ve işitsel sanatlar ile ilişkilidir. *Erdemler* temasında yer alan *Kedi ile Fare* metni de etik/ahlak olgusunu iletmesiyle din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle ilişkili bulunmuştur.

Yukarıdaki okuma ve dinleme becerilerinin metin bazındaki disiplin kullanım değerlerini gösteren tablo verilerine genel anlamda bakıldığında yapılan incelemeler sonucunda her bir disipline dair metin ağırlığının ne ölçüde verildiğinin çıktısına ulaşılmıştır. Bu çıktı çalışmamızda öncül olarak ele alınan disiplinlere göre belirlenmiş olup yapılacak diğer çalışmalarda değişim gösterebilir. Ayrıca bu çıktı, yapılacak olan diğer çalışmalarda fen bilimleri ve sağlık bilimleri alanlarında da yapılarak çeşitlendirilebilir ölçüde olup inceleme esnasında özellikle de sağlık, bilim ve teknik alanlarında kullanılan metinlerin varlığı tespit edilmiş olup bunların da metin içeriği kısmında gerekli açıklamaları yapılmıştır.

3.5.2. 5. - 8. sınıflara göre etkinliklerin/soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında dört temel dil becerisi olan okuma, dinleme, yazma ve konuşma alanlarına yönelik etkinlik tasarımlarına tüm sınıf düzeylerinde yer verilmiştir. Etkinliklerin hangi beceriye odaklandığını belirlemek için içeriklerinin analiz edilmesi ve ayrıştırılması gerekmektedir. Her bir beceri alanını temel başlıklar olarak vererek başlıkların altlarını ilgili etkinliklerle bütünleştirmek hangi beceri alanının ölçüldüğünü kavramak ve öğrencilere de kavratmak adına önemlidir. Bu sebeple, Türkçe ders kitaplarının bu bakış açısı ile yeniden gözden geçirilerek revize edilmesi, üzerinde düşünülmesi gerekilen bir husustur. Ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme becerisine yönelik etkinlikler de ayrıştırılarak ilişkili olduğu disipline dair incelemeler tablo verileri hâlinde yukarıda sınıf düzeylerine göre verilmiştir. Bu verilerden hareketle, okuma ve dinleme becerisi alanlarında ortak temalar çerçevesinde düzeylere göre hangi disiplinlerin tercih edildiğine dair analiz yapılmıştır:

Tablo 3.25.
Sınıf düzeylerine göre ders kitaplarındaki etkinliklerin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

TEMALAR	**Birey ve Toplum**	**Millî Mücadele ve Atatürk**	**Doğa ve Evren**	**Millî Kültürümüz**	**Vatandaşlık**	**Sağlık ve Spor**	**Erdemler**	**Bilim ve Teknoloji**	**Okuma Kültürü**
SINIF DÜZEYİ 5	*Felsefe Görsel ve İşitsel Sanatlar İletişim Coğrafya Psikoloji Edebiyat Sosyoloji Tarih*	*Felsefe Tarih Edebiyat Görsel ve İşitsel Sanatlar Sosyoloji*	*Felsefe Sosyoloji Coğrafya Edebiyat Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Felsefe Görsel ve İşitsel Sanatlar Edebiyat Coğrafya Tarih İletişim*	*Felsefe Psikoloji Görsel ve İşitsel Sanatlar Edebiyat Sosyoloji*	*Felsefe Edebiyat Psikoloji Sosyoloji İletişim Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Felsefe Görsel ve İşitsel Sanatlar Sosyoloji Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Psikoloji Edebiyat*	*Felsefe Görsel ve İşitsel Sanatlar Sosyoloji İletişim Psikoloji Tarih*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*

6	*Felsefe Sosyoloji Psikoloji Edebiyat, Görsel ve İşitsel Sanatlar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kültür Bilimi*	*Felsefe Tarih İletişim Edebiyat Görsel ve İşitsel Sanatlar Sosyoloji*	*Felsefe İletişim Coğrafya Edebiyat Görsel ve İşitsel Sanatlar Sosyoloji*	*Felsefe Sosyoloji Görsel ve İşitsel Sanatlar Tarih Psikoloji Coğrafya*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Felsefe Sosyoloji Görsel ve İşitsel Sanatlar Edebiyat İletişim Psikoloji Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*	*Felsefe Görsel ve İşitsel Sanatlar Coğrafya Sosyoloji Psikoloji Tarih Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*	*Felsefe Tarih Psikoloji Sosyoloji Görsel ve İşitsel Sanatlar İletişim*	*Felsefe Görsel ve İşitsel Sanatlar Psikoloji iletişim Tarih Coğrafya*
7	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Felsefe Edebiyat Tarih Coğrafya*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Felsefe Edebiyat Tarih Coğrafya Psikoloji Görsel ve İşitsel Sanatlar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Felsefe Tarih Coğrafya Sosyoloji*	*Felsefe Tarih Coğrafya Psikoloji Sosyoloji İletişim*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Felsefe Edebiyat Tarih Psikoloji*
8	*Felsefe Tarih Psikoloji Coğrafya Sosyoloji İletişim*	*Felsefe Tarih Psikoloji Sosyoloji Edebiyat Coğrafya*	*Felsefe Edebiyat Tarih Görsel ve İşitsel Sanatlar Psikoloji Sosyoloji Coğrafya*	*Felsefe Edebiyat Tarih Coğrafya Sosyoloji Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*	*Felsefe Tarih Coğrafya Sosyoloji Görsel ve İşitsel Sanatlar Psikoloji*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*	*Felsefe Psikoloji Edebiyat Tarih Coğrafya Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*	*Felsefe Psikoloji Sosyoloji İletişim Tarih Coğrafya*	*Bu temaya yer verilmemiştir.*

Ortak temalar dışında kalan temalar ise; 7. sınıfta "*Duygular, Kişisel Gelişim ve Sanat*" ; 8. sınıfta ise " *Zaman ve Mekân*" temalarından oluşmakta olup bu temalarda yer alan etkinliklere dair de analiz yapılmıştır. Yapılan analiz metinlerde tercih edilen disiplinlerle paralel şekilde ilerlendiğini göstermiştir:

Tablo 3.26.

7. ve 8. Sınıf düzeyinde ders kitaplarındaki etkinliklerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi

TEMALAR		Duygular	Kişisel Gelişim	Sanat	Zaman ve Mekân
SINIF DÜZEYİ	7	*Felsefe* *Edebiyat* *Tarih* *Psikoloji* *Sosyoloji* *Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Felsefe* *Psikoloji* *Sosyoloji*	*Felsefe* *Edebiyat* *Tarih* *Coğrafya* *Psikoloji* *Sosyoloji* *Görsel ve İşitsel Sanatlar*	*Bu temaya bu düzeyde yer verilmemiştir.*
	8	*Bu temalara bu düzeyde yer verilmemiştir.*			*Felsefe* *Edebiyat* *Tarih* *Coğrafya* *Sosyoloji* *Görsel ve İşitsel Sanatlar*

Yapılan analizde metinlerle paralel olarak disiplin tercihinde bulunulduğu gözlemlenmekle birlikte özellikle de eleştirel ve analitik düşünme ile yaratıcı düşünme alt alanlarıyla felsefe disiplininin etkinlik alanlarında daha çok tercih edildiği gözlemlenmiştir. Etkinliklerdeki soruların eleştirel ve analitik düşünme ile olan bağlantısının temel nedeni;

- Eleştirel düşünmenin bir soruyu analiz etme, farklı bakış açılarından bakarak mantıklı sonuçlara ulaşma sürecini içermesindendir. Etkinliklerdeki soruları incelediğimizde örneğin, bir karakterin davranışlarını değerlendirme, yazarın görüşünü değerlendirme gibi sorular edebiyat metnine ait olmalarıyla ilgili disiplinle ilişki içindeyken; aynı zamanda öğrencinin metni analiz etmesine, farklı görüşler üzerinden kendi görüşlerini ortaya koymasına öncülük ettiğinden felsefe alanıyla da ilişki içindedir.
- Analitik düşünmenin ise, elde edilen bilgileri bir araya getirme, analiz etme ve bunlara dayalı sonuçlar elde etme sürecini içermesindendir. Örneğin, bir grafik verilerek öğrencinin içerisinde yer alan bilgileri analiz etmesinin beklenmesi ve buna yönelik fikirlerini ortaya koymasının beklenmesi görsel okuma alanıyla ilişkiliyken, aynı zamanda grafikten yola çıkarak problemi tanımlama ve çözüm stratejisi geliştirme kabiliyeti kazanmasına yardımcı olma analitik düşünme becerisi ile ilgilidir.

Ayrıca yukarıdaki tablolara bakıldığında ağırlıklı olarak *edebiyat, tarih, coğrafya, felsefe, sosyoloji, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar* disiplin alanlarıyla etkileşim gözlemlenirken, din kültürü ve ahlak bilgisi, iletişim gibi disiplin alanlarıyla daha az etkileşime girildiği gözlemlenmiştir:

Tablo 3.27.

Okuma etkinliklerinin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü

	Disiplinler											
Sınıf Düzeyi	**Edebiyat**	**Tarih**	**Coğrafya**	**Kültür Bilimi**	**Felsefe**	**Psikoloji**	**Sosyoloji**	**İletişim**	**Görsel ve İşitsel Sanatlar**	**Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**
5.Sınıf	22	6	5	5	96	7	15	14	4	1
6.Sınıf	20	14	19	6	65	12	23	9	12	4
7.Sınıf	28	8	4	4	42	16	10	4	22	2
8.Sınıf	46	8	9	3	55	12	23	4	22	6

Okuma becerisi alanında kullanılan etkinliklere bakıldığında tüm sınıf düzeylerinde yoğunlukla felsefe alanına öncelik verildiği diğer alanlardaki disiplinlerin farklı oranlarda dağılım gösterdiği gözlemlenmiştir. Bundaki en temel etken ise etkinliklerde yer alan soruların eleştirel ve analitik düşünme temelli oluşturulmuş olmasıdır:

- 5. Sınıf etkinliklerine bakıldığında etkinliklerin 22'sinin metin bilgisi ölçme noktasında edebiyat disiplini ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Edebiyat ile ilişkili etkinliklerin *Millî Mücadele ve Atatürk, Doğa ve Evren, Vatandaşlık* ve *Erdemler* temalarında dağılım gösterdiği sonucu elde edilmiştir. Etkinliklerin 6'sının tarih disiplini ile etkinliklerde sorgulanan millî tarih bilinci ve toplumsal normlar olguları üzerinden ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir. İlgili disiplinin *Millî Mücadele ve Atatürk* teması dışında *Millî Kültürümüz* ile *Birey ve Toplum* temaları altındaki etkinliklerde de yerini almıştır. Bu etkinliklerde kültürel değerlerin tarihe dayalı bilgilerinin sorgulanması, toplumsal olguların evrenselliğinin betimlenmesi noktasında tarih ile ilişki kurulmuştur. Etkinliklerin 5'inin coğrafya disiplini ile ilişkili olduğu bunların da *Birey ve Toplum, Doğa ve Evren* ile *Millî Kültürümüz* temaları altında yer aldığı sonucu elde edilmiştir. Etkinliklerin ilgili disiplinle ilişkisi hem beşerî

hem de kültürel coğrafya alt alanlarıyla betimlenmiştir. Kültür Bilimi disiplini ile de etkinliklerin 5'inin ilişkili olduğu etkinliklerde millî kültür bilincini, kültürel değerleri sorgulayıcı soruların yer aldığı gözlemlenmiştir. *Millî Kültürümüz* teması başta olmak üzere ilgili disiplinle etkileşim *Millî Mücadele ve Atatürk, Birey ve Toplum, Sağlık ve Spor* temalarında gözlemlenmiştir. Etkinliklerin 96'sı eleştirel ve analitik düşünme becerisi odaklı olmasından kaynaklı felsefe disiplini ile ilişkili olup tüm temaları kapsayıcı ölçüdedir. Psikoloji disiplini etkinliklerin 7'sini kapsamakta olup duygusal zekâ gelişimi ve karakterlerle özdeşim kurma alt alanlarıyla *Birey ve Toplum, Millî Mücadele ve Atatürk, Doğa ve Evren, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor, Erdemler, Bilim ve Teknoloji* temalarında gözlemlenmiştir. Etkinliklerin 15'i Sosyoloji alanıyla sosyal beceri ve sosyalleşme ile dış dünya ve sosyolojik olgular alt alanlarıyla ilişkili olup *Birey ve Toplum, Doğa ve Evren, Millî Mücadele ve Atatürk, Millî Kültürümüz, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor, Erdemler ile Bilim ve Teknoloji* temalarında etkileşim içindedir. İletişim disiplini ile ilişkili etkinliklerin 14'ü iletişim becerisi alt alanıyla ilişkilendirilmiş olup *Birey ve Toplum, Sağlık ve Spor, Bilim ve Teknoloji* temalarında yer almıştır. Etkinliklerin 4'ü görsel ve işitsel sanatlar alanıyla ilişkili olup görsel okuma alt alanıyla ilişkili ilerlemiştir. İlgili disipline ait etkinlikler temaların hepsinde yer aldığı sonucu elde edilmiştir. Etkinliklerin 1'i değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusu alt alanıyla *Erdemler* temasında gözlemlenmiştir.

- 6. sınıf etkinliklerinin 20'sinde edebiyat disiplini ile metin bilgisi bağlamında ilişki bulunmuştur. Bu doğrultuda, *Millî Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Doğa ve Evren, Sağlık ve Spor, Birey ve Toplum* temalarında edebiyat ile etkileşim söz konusudur. Başta *Millî Mücadele ve Atatürk* teması olmak üzere *Okuma Kültürü* ve *Millî Kültürümüz* temasında yer alan etkinliklerin 14'ünde tarih disiplini ile millî tarih bilinci, toplumsal normlar alt alanlarıyla etkileşim söz konusudur. Coğrafya disiplini ile etkileşim etkinliklerin 19'unda gözlemlenerek *Millî Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz* tema başlıklarında beşerî ve kültürel coğrafya alt alanlarıyla etkileşime girmiştir. Kültür Bilimi etkinliklerin 6'sında gözlemlenmiş millî kültür bilinci ve folklorik öğeler alt alanıyla *Millî Kültürümüz* ile *Doğa ve Evren* temaları altında gözlemlenmiştir. Etkinliklerin 65'inde eleştirel ve

analitik düşünme alt alanıyla felsefe disiplini ile etkileşim söz konusu olup tüm temalarda gözlemlenmiştir. Psikoloji disiplini etkinliklerin 12'sinde hem duygusal zekâ gelişimi hem de karakterlerle özdeşim kurma alt alanlarıyla *Okuma Kültürü, Bilim ve Teknoloji, Erdemler, Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz, Birey ve Toplum* temaları altında yerini almıştır. Etkinliklerin 23'ü sosyalleşme ve dış dünya ve sosyolojik olgular alt alanlarıyla sosyoloji disiplini ile *Okuma Kültürü, Millî Mücadele ve Atatürk, Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Birey ve Toplum* temaları altında ilişkili bulunmuştur. İletişim disiplini etkinliklerin 9'unda iletişim becerisi ve medya okuryazarlığı alt alanlarıyla *Okuma Kültürü, Millî Mücadele ve Atatürk, Sağlık ve Spor* temalarında gözlemlenmiştir. Görsel ve İşitsel Sanatlar disiplini görsel okuma alt alanıyla *Okuma Kültürü, Bilim ve Teknoloji, Erdemler, Millî Mücadele ve Atatürk, Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz, Sağlık ve Spor* temalarında etkinliklerin 12'sinde ilişkili bulunmuştur. Din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ise değerler eğitimi alt alanıyla *Birey ve Toplum* ve *Erdemler* temasında etkinliklerin 4'ünde gözlemlenmiştir.

- 7. sınıf etkinliklerinin 28'i metin bilgisi bağlamında edebiyat disiplini ile ilişkili olup *Millî Mücadele ve Atatürk, Okuma Kültürü, Erdemler, Millî Kültürümüz* temalarında gözlemlenmiştir. Etkinliklerin 8'i millî tarih bilinci, evrensel tarih alt alanlarıyla *Millî Mücadele ve Atatürk ile Kişisel Gelişim temalarında ilişkili bulunmuştur.* Ayrıca etkinliklerin 4'ünde beşerî coğrafya alt alanıyla *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında coğrafya disiplini ile etkileşim söz konusudur. *Millî Kültürümüz* ve *Sanat* temalarında millî kültür bilinci bağlamında etkinliklerin 4'ü kültür bilimi disiplini ile ilişkilidir. Eleştirel ve analitik düşünme bağlamında diğer sınıflarda da gözlemlendiği gibi etkinliklerin 42'si tüm temaları kapsayacak şekilde felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Duygular, Okuma Kültürü, Millî Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Kişisel Gelişim, Sağlık ve Spor, Sanat* temalarında yer alan etkinliklerin 6'sı duygusal zekâ gelişimi ve karakterlerle özdeşim kurma alt alanları bağlamında psikoloji disiplini ile ilişkilidir. Ayrıca *Duygular, Millî Mücadele ve Atatürk ile Erdemler* temalarında yer alan etkinliklerin 10'u sosyal beceri, sosyalleşme ve dış dünya ve sosyolojik olgular alt alanlarıyla sosyoloji disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. *Duygular ve Kişisel Gelişim*

temalarında yer alan etkinliklerin 4'ü iletişim becerisi alt alanıyla iletişim disiplini ile ilişkiliyken; görsel okuma alt alanıyla da *Duygular, Millî Mücadele ve Atatürk, Okuma Kültürü, Kişisel Gelişim* temalarında yer alan etkinliklerin 22'si görsel okuma ile sanat eğitimi, estetik bağlamında görsel ve işitsel sanatlar ile ilişkilidir. Okuma etkinliklerinin 2'si din kültürü ve ahlak bilgisi disipliniyle ilişkili bulunmuştur.

- 8. sınıf etkinliklerinin 46'sı metin bilgisi bağlamında *Erdemler, Bilim ve Teknoloji, Birey ve Toplum, Zaman ve Mekân, Doğa ve Evren* temaları altında edebiyat disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Millî Mücadele ve Atatürk ile Millî Kültürümüz* temalarında yer alan etkinliklerin 8'i millî tarih bilinci ve toplumsal normlar bağlamında tarih disiplini ile ilişkilidir. *Bilim ve Teknoloji, Zaman ve Mekân,* Vatandaşlık temalarında yer alan etkinliklerin 9'u beşerî ve kültürel coğrafya alt alanlarıyla coğrafya disiplini ile ilişkiliyken; *Millî Kültürümüz* ile *Doğa ve Evren* temalarında yer alan etkinliklerin 3'ü millî kültür bilinci alt alanıyla kültür bilimi ile ilişkilidir. 5, 6 ve 7. sınıfların her birinde gözlemlendiği gibi eleştirel ve analitik düşünme temelinde ele alınan etkinliklerin 55'i felsefe disiplini ile tüm temaları kapsayan şekliyle ilişkili bulunmuştur. *Erdemler, Bilim ve Teknoloji, Birey ve Toplum, Zaman ve Mekân, Doğa ve Evren, Vatandaşlık* temalarında yer alan etkinliklerin 12'si duygusal zekâ gelişimi ile karakterlerle özdeşim kurma alt alanıyla psikoloji disiplini ile etkileşimlidir. *Erdemler, Bilim ve Teknoloji, Birey ve Toplum, Zaman ve Mekân, Millî Kültürümüz, Vatandaşlık* temalarında yer alan etkinliklerin 23'ü ise sosyalleşme ve sosyal beceri ile dış dünya ve sosyolojik olgular beceri alt alanlarıyla sosyoloji disiplini ile ilişkilidir. *Bilim ve Teknoloji* alanında yer alan etkinliklerin 4'ü iletişim becerisi alt alanıyla iletişim disiplini ile ilişkilidir. *Erdemler, Millî Mücadele ve Atatürk, Millî Kültürümüz, Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren, Vatandaşlık temalarında* yer alan etkinliklerin 22'si görsel okuma, sanat eğitimi/estetik bağlamında görsel ve işitsel sanatlar disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Değerler eğitimi ile etik/ahlak olgusu bağlamında *Erdemler, Millî Mücadele ve Atatürk, Vatandaşlık* temalarında yer alan etkinliklerin 6'sı din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkilidir.

Tablo 3.28.

Dinleme/ izleme etkinliklerinin/ soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisinin genel görünümü

	Disiplinler									
Sınıf Düzeyi	**Edebiyat**	**Tarih**	**Coğrafya**	**Kültür Bilimi**	**Felsefe**	**Psikoloji**	**Sosyoloji**	**İletişim**	**Görsel ve İşitsel Sanatlar**	**Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**
5.Sınıf	18	9	X	1	25	7	14	X	39	1
6.Sınıf	6	5	2	2	20	4	6	1	19	4
7.Sınıf	7	2	X	X	14	2	2	2	9	X
8.Sınıf	11	2	8	1	14	3	7	2	10	X

Dinleme/ İzleme becerisi alanında kullanılan etkinliklere bakıldığında tüm sınıf düzeylerinde okuma becerisinde olduğu gibi yoğunlukla felsefe alanına öncelik verildiği diğer alanlardaki disiplinlerin farklı oranlarda dağılım gösterdiği gözlemlenmiştir. Bundaki en temel etken okuma becerisindeki gibi etkinliklerde yer alan soruların eleştirel ve analitik düşünme temelli oluşturulmuş olmasıdır:

- 5. sınıf dinleme/ izleme etkinliklerinin 18'i *Millî Kültürümüz* temasında edebiyat disiplini ile metin bilgisi bağlamında ilişkili bulunmuştur. Tarih disiplini etkinliklerin 9'unda gözlemlenmiş olup millî tarih bilinci, toplumsal normlar alt alanlarıyla *Millî Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji* temalarında gözlemlenmiştir. *Coğrafya, İletişim* disiplinleri ile etkinliklerde ilişki gözlemlenmemiştir. Etkinliklerin 25'i eleştirel ve analitik düşünme alt alanıyla felsefe disiplini ile ilişkili olup tüm temalarda yerini almıştır. Psikoloji disiplini duygusal zekâ gelişimi alt alanıyla etkinliklerin 7'sinde yer almış olup *Sağlık ve Spor, Bilim ve Teknoloji* temalarında gözlemlenmiştir. Sosyoloji disiplini ise sosyal beceri, sosyalleşme, toplumsal yaşam alt alanlarıyla etkinliklerin 14'ünde yer almış olup *Birey ve Toplum, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor, Erdemler, Bilim ve Teknoloji* temalarında ilişkili bulunmuştur. Etkinliklerin 39'u görsel ve işitsel sanatlar disiplini ile görsel okuma alt alanı bağlamında ilişkili bulunup tüm temalarda gözlemlenmiştir. Din kültürü ve

ahlak bilgisi disiplini ise değerler eğitimi bağlamında *Erdemler* temasında ilişkili bulunmuştur.

- 6. sınıf düzeyinde örneğin *Millî Mücadele ve Atatürk* teması altında yer alan etkinliklerin 6'sı metin bilgisi bağlamında edebiyat disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Millî Mücadele ve Atatürk* teması başta olmak üzere *Okuma Kültürü ve Millî Kültürümüz* temalarında yer alan etkinliklerin 5'i millî tarih bilinci alt alanıyla tarih disiplini ile ilişkilidir. *Millî Kültürümüz* temasında yer alan etkinliklerin 2'si beşerî coğrafya alt alanıyla coğrafya disiplini ile etkileşime girmiştir. Ayrıca aynı tema altında yer alan etkinliklerin 2'si Kültür Bilimi disiplini ile folklorik öğeler ve millî kültür bilinci alt alanlarıyla ilişkilidir. Eleştirel ve analitik düşünme temelinde okuma becerisinde olduğu gibi dinleme/izleme becerisinde de etkinliklerin 20'si felsefe disiplini ile ilişkili olup temaları tamamını kapsamaktadır. *Erdemler ile Birey ve Toplum* temalarında yer alan etkinliklerin 4'ü duygusal zekâ gelişimi bağlamında psikoloji disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Okuma Kültürü, Millî Mücadele ve Atatürk* temalarında yer alan etkinliklerin 6'sı toplumsal yaşam bağlamında sosyoloji disiplini ile etkileşimlidir. İletişim disiplini *Bilim ve Teknoloji* temasında yer alan etkinliklerin 1'inde iletişim becerisi alt alanıyla ilişkili bulunmuştur. Görsel ve İşitsel Sanatlar disiplini görsel okuma alt alanıyla *Okuma Kültürü, Erdemler, Millî Mücadele ve Atatürk, Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz, Sağlık ve Spor* temalarında yer alan etkinliklerin 19'unda gözlemlenmiştir. Din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ise *Birey ve Toplum* temasında değerler eğitimi bağlamında etkinliklerin 4'ünde ilişkili bulunmuştur.
- 7. sınıf etkinliklerinin 7'si metin bilgisi bağlamında *Okuma Kültürü, Kişisel Gelişim*, *Millî Kültürümüz* temasının etkinliklerinde edebiyat disiplini ile etkileşimli bulunmuştur. Tarih disiplini ile etkileşim *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında etkinliklerin 2'sinde gözlemlenmiştir. Coğrafya, Kültür Bilimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi disiplin alanlarıyla etkileşime etkinliklerde rastlanmamıştır. Etkinliklerin 14'ü tüm temalarda eleştirel ve analitik düşünme bağlamında felsefe disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Duygular* temasında etkinliklerin 2'sinde duygusal zekâ gelişimi bağlamında psikoloji disiplini ile etkileşime rastlanırken; *Erdemler* temasında etkinliklerin 2'sinde sosyalleşme

ve sosyal beceri ile dış dünya ve sosyolojik olgular alt alanı bağlamında sosyoloji disiplini ile etkileşim gözlemlenmiştir. *Sanat* temasının *Yaşayan İnsan Hazineleri* metninin 4 numaralı etkinliği iletişim becerisi bağlamında iletişim disiplini ile ilişkili bulunmuştur. Etkinliklerin 9'u görsel ve işitsel sanatlar alanıyla etkileşimli bulunmuş olup, *Millî Mücadele ve Atatürk* temasının *Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda* metninin 7 numaralı etkinliğinde; *Millî Kültürümüz* temasının *Mevlana Celaleddin Rumi* metninin 1 ve 2 numaralı etkinliklerinde, *Sanat* temasının *Yaşayan İnsan Hazineleri* metninin 1 ve 2 numaralı etkinliklerinde görsel okuma alt alanıyla gözlemlenmiştir.

- 8. Sınıf etkinliklerinin 11'i metin bilgisi bağlamında *Erdemler* temasında edebiyat disiplini ile ilişkili bulunmuştur. *Millî Mücadele ve Atatürk* teması başta olmak üzere etkinliklerin 2'si tarih disiplini ile ilişkili olarak betimlenmiştir. Etkinliklerin 8'i beşerî coğrafya alt alanlarıyla coğrafya disiplini ile ilişkiliyken; etkinliklerin 1'inde kültür bilimi ile ilişki saptanmıştır. 5, 6, ve 7. sınıfların her birinde gözlemlendiği gibi eleştirel ve analitik düşünme temelinde ele alınan etkinliklerin 14'ü felsefe disiplini ile tüm temaları kapsayan şekliyle ilişkili bulunmuştur. *Millî* Kültürümüz temasının *Kız Kulesi* dinleme/izleme metninin 4 numaralı etkinliği millî kültür bilinci sağlaması sebebiyle kültür bilimi alanıyla ilişkilendirilmiştir. *Erdemler ile Zaman ve Mekân,* temalarında yer alan etkinliklerin 3'ü duygusal zekâ gelişimi ile karakterlerle özdeşim kurma alt alanıyla psikoloji disiplini ile etkileşimlidir. *Millî Kültürümüz ve Vatandaşlık* temalarında yer alan etkinliklerin 7'si ise sosyalleşme ve sosyal beceri alt alanıyla sosyoloji disiplini ile ilişkilidir. *Bilim ve Teknoloji* alanında yer alan etkinliklerin 1'i iletişim becerisi alt alanıyla iletişim disiplini ile ilişkilidir. *Millî Kültürümüz, Doğa ve Evren, Vatandaşlık temalarında* yer alan etkinliklerin 10'u görsel okuma bağlamında görsel ve işitsel sanatlar disiplini ile ilişkili bulunmuştur.

Tüm bu analizlere istinaden her disiplinin tüm sınıflarda hemen hemen ortak bir amaçla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır:

Edebiyat disiplini metinlerde insan duygu ve düşüncelerini, hayata dair deneyimlerini anlatmak için araç olarak kullanılmakla birlikte seçilen edebî metin örnekleri sayesinde öğrencinin estetik haz duygusunun da tatmin edilmesine olanak sağlamıştır. Metinlerdeki dil kullanımları; *metafor, benzetme* gibi edebî unsurlar sayesinde öğrenci duygu ve düşüncelerini

geliştirme imkânı yakalamaktadır. Ayrıca edebî eserler sayesinde, öğrenci karakterlerle empati kurmayı öğrenirken kendi hayatlarına dair deneyimleri daha etkin bir şekilde anlamlandırma imkânı yakalamıştır. Edebî eserlerin öğrencileri günlük hayatın karmaşasından uzaklaştırma etkisi sayesinde öğrenci *masal, öykü, fabl, şiir* gibi türler aracılığıyla farklı dünyalara yolculuk yapabilmekte ve yaratıcı düşünebilme becerisini yetkinleştirebilmektedir. Edebiyat, öğrencinin dil zenginliği kazanması noktasında da etkili bir disiplin olup öğrencilerin bilgi ve fikirlerini aktarırken dilin çeşitli yönlerini de kullanabilmesine olanak tanımıştır. Etkinliklerde ise, edebiyatın metin bilgisi olgusunun öğrencilerdeki edinimi sorgulanmıştır. Edebiyat disiplini ile çerçevelenmiş etkinlikler, öğrencilerin okuma becerilerini geliştirme olanağı sağlamakta olup edebî eserlerin analizi, yorumlanması ve yeniden revize edilerek yaratma sürecine gidilmesi noktasında öğrenciyi desteklemiştir.

Tarih disiplini metinlerde geçmişte yaşanan olay ve süreçlerin anlamlandırılması ve yorumlanması şeklinde kullanılmıştır. Özellikle de *Millî Mücadele ve Atatürk* teması önderliğinde tarihin millî tarih bilinci edindirme olgusu üzerinden, tarihi olayların hikâye metin türü ile verilerek neden ve sonuçlarının açıklanması ve öğrencinin tarihi kimliğini edinmesi noktasında geçmişini daha iyi anlayarak geleceğine yön vermesi sağlanmıştır. Öğrencinin tarihi seyir içerisinde toplumsal normları anlamlandırması, belirli bir döneme ait toplumsal ve kültürel yapıları, değer ve normları ve de yaşam tarzlarını açıklayabilmesi bu metinler aracılığıyla etkinleştirilmiştir. Ayrıca millî kimlik bilincinin oluşturulmasında, tarihin geçmişteki kültürel değerleri gelecek nesillere taşıma gücünden yararlanılmıştır. Bu aktarım süreci öğrencinin sadece kendi tarihi değerleri ile değil, insanlık deneyimlerinin paylaşılması noktasında da gerçekleşmiş ve evrensel tarih bilincinin edindirilmesinde öncülük edilmiştir. Nitekim bunların etkinlik hâline getirilmesi de farklı kültürlerin etkileşimine öğrenciyi teşvik ederek; yaşadığı dönemi tüm yönleriyle, geniş bir perspektiften yorumlama ve anlamlandırma kabiliyeti edinmesine olanak tanımıştır.

Coğrafya disiplini metinlerde öğrencinin yer ve mekân tanımını yapabilmesi noktasında aracı konumunda kullanılmıştır. Öğrencinin içerisinde bulunduğu doğal çevreyi tanımlaması ve çevre bilinci edinmesi noktası da bu disiplinin öğrenciye sunulduğu metin örneklerinde gözlemlenmiştir. Metinlerde insanların yerleşim alanlarının, ekonomik faaliyetlerinin, tarım, ticaret, ulaşım gibi konuların yer alması öğrencinin çevresi ile etkileşimini olanaklı kılmaktadır. Ayrıca kültürel ve sosyal yapının coğrafi bağlamda analizi metinler aracılığıyla öğrenciye sunulmuştur. Dil, din, gelenek ve görenekler ile folklorik unsurların coğrafi dağılımı metinlerde verilerek öğrencinin ülkesini anlamlandırması

sağlanmıştır. Doğal kaynaklarının kullanımı, iklim değişikliği, çevre kirliliği, doğal afetler gibi konuların incelenmesi ve buna yönelik çözüm önerilerinin getirilmesi noktasında öğrenciyi eleştirel ve analitik düşünmeye sevk edici metin örneklerinin coğrafi bağlamda sunulduğu gözlemlenmiştir. Etkinliklerde, öğrencinin hem beşerî hem de kültürel coğrafya bağlamında çevresel farkındalık oluşturması noktasında soru örneklerine rastlanmıştır. Ayrıca coğrafi becerilerin geliştirilmesi noktasında; harita okuma, krokiler aracılığıyla coğrafi koordinatları kullanma gibi beceriler edinmesine öncülük edilmiştir.

Kültür Bilimi metinlerde öğrencinin toplumsal ve kültürel değerleri anlamlandırması noktasında kullanılmıştır. Kültür disiplininin metinlerde kullanımıyla öğrenci kültürel değerleri ve normları ifade edebilme yetkinliği elde edebilmektedir. Şiir, hikâye, efsane, destan gibi edebî metin türleri aracılığıyla öğrenci kültürel deneyim edinme fırsatı yakalamaktadır. Bu tür metinler, kültürel mirasın korunması ve tanıtılması bağlamında da öğrenciye rehberlik etmektedir. Öğrenci kültür kullanımının sağlandığı metinler aracılığıyla kültürel değişimleri anlamlandırabilmektedir. Bu sayede öğrenci, metinleri kültürel bağlamda değerlendirme becerisi de kazanmaktadır. Millî kültür bilinci kazanan öğrenci, etkinlikler aracılığıyla da bu bilinci etkinleştirmekte ve edindiği kültürel çeşitlilik sayesinde diğer kültürlere ait değerleri de keşfederek kültürel farkındalık duygusunu kazanmaktadır.

Felsefe disiplininin metinlerde kullanımı eleştirel ve analitik düşünme ile yaratıcı düşünme bağlamında ilerlemiştir. Öğrencinin metinler üzerinde mantıksal çıkarım yapmasına, verilen bilgileri analiz etmesine, eleştirel düşünerek problem çözebilme becerisi elde etmesine olanak sağlayan felsefe disiplini, öğrencinin metinlerde sunulan aşk, sevgi, ölüm, yalnızlık, korku gibi duygusal deneyimler üzerinde de derinlemesine düşünmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca metinlerde varlık olgusunun, özgürlüğün, ahlak ve adalet gibi değerlerin, aşk ve ölüm gibi duyguların işlenmesi derinlik ve dil zenginliği oluşturmaktadır. Bu olgular öğrencinin felsefi anlamda düşünmesine öncülük ederek, metinlerdeki karakterlerin çözümlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Edebî metinlerdeki imgelerin, metaforların anlamlandırılmasında da felsefe disiplini öncü disiplin olarak gözlemlenebilmektedir. Metin altı okuma ve dinleme/ izleme etkinliklerinde öğrencinin edebi metinler üzerinde derinlemesine düşünmeye yönlendirici etkileşimli bir okuma deneyimi kazandırılmaya çalışıldığı betimlenebilmektedir. Öğrencinin edebi eserler aracılığıyla görüşlerini analiz ederek düşünsel yeteneklerini geliştirebilmesine yönelik etkinliklerin tasarlandığı saptanmıştır.

Psikoloji disiplini metinlerde öğrencinin duygusal zekâ gelişiminin sağlanması ve metinlerdeki karakterlerle özdeşim kurabilme yetisi edinmesine yönelik kullanıldığı gözlemlenmiştir. Öğrencinin karakterlerin davranışlarını, duygu ve düşüncelerini anlamlandırmasında psikoloji disiplini ile etkileşim öncülük etmektedir. Aynı zamanda metinlerde internet bağımlılığı gibi psikolojik sorunların ele alınması bu sorunlarla mücadele etmede ne gibi yolun izleneceğin öğretilmesinde de önemlidir. Duygusal zekâ gelişimini destekleyici metinlerin kullanılması öğrencinin fiziksel, bilişsel ve duygusal açıdan gelişimine de katkı sağlamaktadır. Psikoloji ile etkileşimli metinler sayesinde öğrenci, bireylerin birbirleriyle nasıl etkileşim içinde olduğunu, duygusal bağların nasıl kurulduğunu, duygusal çatışmalarda ne gibi çözümlerin sağlanabileceğini de edinmektedir. Bu öğrencinin, iletişim becerisini de geliştirebilmektedir. Ayrıca metinlerde, zihinsel sağlığı destekleyici ifadelerin kullanımı, öğrencinin motivasyon, zorluklarla başa çıkabilme, çevresine ve kendisine özsaygı edinme gibi konularda da destek almasına olanak tanımaktadır. Etkinliklerde psikoloji disiplini ile etkileşimin sağlanması da, öğrencinin iletişim becerilerini, empati duygusunu edinmesini, metin altı sorularında yer alan karakter çözümlemelerini yapabilme sürecini destekleyici nitelikte ilerlemiştir.

Sosyoloji disiplini metinlerde öğrencinin içerisinde bulunduğu toplumun yapısını, sosyal ilişkileri ve kendisinin toplumsal yaşam içerisinde edineceği sosyal becerileri kapsayıcı nitelikte etkileşimli bulunmuştur. Ayrıca öğrenci metinlerdeki köy ve şehir yaşamı gibi kültürel ve sosyal değişimlerin işlendiği konularda analiz edebilme yetkinliğinde sosyoloji disiplininden faydalanmaktadır. Bunun yanında aile birliği ve bütünlüğü, dostluk ve kardeşlik olguların önemi, yardımlaşma ve dayanışmanın gücünü sosyoloji disiplini ile açıklamaktadır. Sosyolojinin insanlar arasındaki etkileşimi ve iletişimi araştırma özelliğinin metinler aracılığıyla da öğrenciye sunulduğu gözlemlenmiştir. Bireyin toplumdaki rolü ve diğer insanlarla olan iletişimi sosyalleşme bağlamında ele alınmıştır. Edebi metinlerin sıklıkla kullanıldığı sınıf düzeylerinde, metinlerdeki toplumsal bağlamı anlamlandırmak, metindeki karakterlerin toplum içerisindeki konumlarının değerlendirmek ve davranışlarını analiz etmek noktasında sosyoloji disiplini ile etkileşim sağlanmıştır. Metinlerde yer alan karakterlerin sosyal statüleri, toplumsal rolleri sosyolojik bir bakış açısı ile analiz edilmektedir. Tarihi konuların ele alındığı hikâyelerde belirli bir döneme ait toplumsal değişimlerin ele alınması sosyoloji disiplini ile etkileşimi gerektirmiştir. Etkinliklerdeki kullanımlar da metinlerde olduğu gibi öğrencilerin toplumsal normlar ve değerler üzerinde düşünmesini teşvik edici nitelikte ilerlemiştir.

İletişim disiplini metinlerde, edebi metinlerdeki dil ve anlatım tekniklerinin analiz edilmesinde kullanılmıştır. Özellikle de karakterler arasında geçen diyaloglara yer verilerek; dil kullanımı üzerinde analiz etmelerine yönelik teşvik edilmişlerdir. Metinlerde toplumun farklı kesimlerinden insanların arasındaki iletişim örneklerine yer verilerek, kültürel kimliklerin ifade edilmesine de olanak sağlanmıştır. Örneğin, köy ve şehir insanlarının kullandıkları dilsel öğelere yer verilerek toplumsal ve kültürel dinamikler hakkında da bilgi edinmeleri sağlanmıştır. Türkçenin önemini anlatan, dilsel yanlışlıkları ele alan metin örneklerine yer verilerek iletişim bozukluklarına dair çözüm önerileri getirmelerine olanak sağlanmıştır. Ayrıca edebi metinlere dair etkinliklerde metnin okuyucuları nasıl etkilediğine, metnin yazarıyla nasıl etkileşime girildiğine gibi sorulara da yer verilerek eserin iletişimsel boyutunun anlamlandırılmasına olanak tanınmıştır. Haber metni gibi örneklere yer verilerek öğrencinin medya okuryazarlığı bağlamında da kendisini geliştirmesine olanak tanınmıştır. Haberler aracılığıyla içerisinde bulunduğu toplumun diğer fertleri ile etkileşime giren öğrenci, iletişim becerisini de geliştirme imkânı yakalamaktadır.

Görsel ve İşitsel Sanatlar disiplini metinlerde, görsel okuma ya da sanat eğitimi/ estetik bağlamında ele alınmıştır. Öğrencinin görsel metin aracılığıyla betimleme becerisini zenginleştirmesine ve zihninde soyut olan kavramları görüntü hâline getirerek somutlaştırmasına olanak tanımaktadır. Dinleme/izleme metinlerinde karakterlerin iç dünyasının resim veya müzik yoluyla ifade edilmesi öğrencinin duygularını ifade etmesinde destekleyici olmaktadır. Ayrıca, metnin ana duygusunun verilmesinde görsel malzemelerin müzik ile bütünleşik verilmesi okuyucunun konu üzerinde derinlemesine düşünme becerisi kazanmasına da olanak tanımaktadır. Buna yönelik olarak, türkü gibi müzik unsurlarına kitaplarda yer verilmiştir. Metinleri zenginleştirmek ve zihinde canlandırmayı sağlamak amacıyla görsel malzemelerin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Örneğin, mekân ve karakterlerin görsel ve işitsel sanatlar aracılığıyla resmedildiği bir çizgi romana yer verilmesi metnin öğrencinin zihinde zenginleşmesine ve öğrencinin duygusal dünyasındaki etkisinin artmasına öncülük etmektedir. Metnin iletişimsel gücünü arttıran görsel ve işitsel sanatlar, etkinliklerde de verilen bir görselin yorumlanması, resimlerin anlamları ile eşleştirilmesi noktasında okuyucuya sunulmuştur.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi disiplini metinlerde değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusu bağlamında ele alınmış ve incelenmiştir. Öğrencinin örneğin, iyimserlik ve kötümserlik gibi etik/ahlak unsurlarını çözümleyebildiği metinlere yer verilerek karakter oluşumlarına da destek sağlanmaktadır. Metinlerde bir karakterin dürüstlük, yardımseverlik gibi değerler

üzerinden verilmesi öğrencinin değer bilinci edinmesine öncülük etmektedir. Özellikle de *Erdemler* temasında değerler eğitiminin sıklıkla verildiği gözlemlenmiştir. Hikâyelerde merhamet, adalet, hoşgörü gibi temaların ele alınması değerlerin öneminin vurgulanması ve öğrencilere bu olguların geliştirilmesine yönelik bir içeriğin sunulması çerçevesindedir.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1.Sonuç

Çalışmamızda, bulgular ve tartışma bölümüne bağlı olarak ulaşılan sonuçları şöylece sıralayabiliriz:

1. Çalışma kapsamında ortaokul (5-8. sınıflar) Türkçe ders kitaplarında TDÖP'ye (2019) bağlı olarak anlama becerileri çerçevesinde temaların/metinlerin sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkileri incelenerek temaların/metinlerin disiplinlerarasılık zemininde ilişkili olduğu disiplinlerin neler olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Türkçe dersi kapsamında anlama becerileri (okuma, dinleme/izleme) ile ilişkili içeriğin (temalar, metinler, etkinlikler/sorular) özellikle edebiyat, sosyoloji, felsefe, tarih ve psikoloji gibi disiplinlerle sıkı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Bu ilişki sayesinde öğrencilerin farklı disiplinlerdeki bilgileri, kavramları, olay ve olguları anlama, analiz etme, yorumlama ve değerlendirme gibi becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. 5-8. sınıflardaki temaların işlenme oranı ve disiplinlerle olan ilişkisi değişiklik göstermiştir. Her sınıf düzeyinde farklı temaların ağırlık kazanması, tema altında kullanılan konuların değişkenlik göstermesi ve buna bağlı olarak metin seçimindeki çeşitlilik gibi unsurların aynı zamanda öğrencilerin olay ve olgulara daha geniş bir perspektiften bakmalarına olanak tanıdığını söylemek mümkündür. Anlama becerisiyle ilişkili olarak 5-8. sınıflarda, tema ve metinlerde benzer sosyal ve beşerî disiplinlerin benzer ağırlıklarla yer aldığı söylenebilir. Her bir sınıf düzeyi için şu sonuçlara ulaşılmıştır. Temalar ve temalara göre seçilen metinler dikkate alındığında ağırlıklı olandan başlanarak sosyal ve beşerî disiplinlerin temalardaki yerini şöylece göstermek mümkündür:

5.sınıf düzeyinde

Birey ve Toplum temasında sosyoloji, psikoloji, coğrafya, edebiyat, felsefe, din kültürü ve ahlak bilgisi, tarih, iletişim, kültür bilimi,

Millî Mücadele ve Atatürk temasında tarih, sosyoloji, edebiyat, felsefe, psikoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi, coğrafya, kültür bilimi, görsel ve işitsel sanatlar,

Doğa ve Evren temasında coğrafya, felsefe, edebiyat, sosyoloji, tarih, iletişim, görsel ve işitsel sanatlar,

Millî Kültürümüz temasında, kültür bilimi, edebiyat, felsefe, tarih, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar, sosyoloji, coğrafya,

Vatandaşlık temasında, sosyoloji, felsefe, edebiyat, psikoloji, kültür bilimi, din kültürü ve ahlak bilgisi, iletişim, görsel ve işitsel sanatlar,

Sağlık ve Spor temasında, felsefe, sosyoloji, psikoloji, edebiyat, kültür bilimi, iletişim, görsel ve işitsel sanatlar, kültür bilimi,

Erdemler temasında din kültürü ve ahlak bilgisi, sosyoloji, psikoloji, felsefe, edebiyat, iletişim, kültür bilimi, görsel ve işitsel sanatlar,

Bilim ve Teknoloji temasında sosyoloji, iletişim, felsefe, görsel ve işitsel sanatlar, psikoloji, tarih, edebiyat

6.sınıf düzeyinde;

Birey ve Toplum temasında sosyoloji, psikoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi, edebiyat, felsefe, kültür bilimi, iletişim, görsel ve işitsel sanatlar,

Millî Mücadele ve Atatürk temasında tarih, coğrafya, kültür bilimi, sosyoloji, iletişim, görsel ve işitsel sanatlar, edebiyat,

Doğa ve Evren temasında, coğrafya, tarih, felsefe, kültür bilimi, psikoloji, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar,

Millî Kültürümüz temasında kültür bilimi, sosyoloji, coğrafya, tarih, edebiyat, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar, din kültürü ve ahlak bilgisi,

Sağlık ve Spor temasında felsefe, tarih, coğrafya, kültür bilimi, görsel ve işitsel sanatlar, edebiyat,

Erdemler temasında din kültürü ve ahlak bilgisi, psikoloji, sosyoloji, felsefe, edebiyat

Bilim ve Teknoloji temasında felsefe, sosyoloji, tarih, iletişim, görsel ve işitsel sanatlar, psikoloji

Okuma Kültürü temasında edebiyat, sosyoloji, psikoloji, tarih, kültür bilimi, felsefe, coğrafya, iletişim, görsel ve işitsel sanatlar,

7.sınıf düzeyinde;

Millî Mücadele ve Atatürk temasında tarih, edebiyat, felsefe, coğrafya, psikoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel ve işitsel sanatlar,

Millî Kültürümüz temasında kültür bilimi, coğrafya, tarih, edebiyat, felsefe, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar, din kültürü ve ahlak bilgisi,

Sağlık ve Spor temasında felsefe, sosyoloji, edebiyat, psikoloji, tarih, coğrafya,

Erdemler temasında din kültürü ve ahlak bilgisi, felsefe, psikoloji, edebiyat, sosyoloji, coğrafya, tarih, görsel ve işitsel sanatlar,

Okuma Kültürü temasında felsefe, edebiyat, tarih, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar, din kültürü ve ahlak bilgisi,

Duygular temasında edebiyat, tarih, psikoloji, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar,

Kişisel Gelişim temasında psikoloji, sosyoloji,

Sanat temasında edebiyat, tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar,

8.sınıf düzeyinde;

Birey ve Toplum temasında sosyoloji, felsefe, edebiyat, tarih, iletişim, görsel ve işitsel sanatlar, din kültürü ve ahlak bilgisi,

Millî Mücadele ve Atatürk temasında tarih, felsefe, edebiyat, görsel ve işitsel sanatlar, din kültürü ve ahlak bilgisi,

Doğa ve Evren temasında coğrafya, edebiyat, felsefe, psikoloji, sosyoloji, kültür bilimi,

Millî Kültürümüz temasında kültür bilimi, felsefe, sosyoloji, edebiyat, tarih, coğrafya,

Vatandaşlık temasında sosyoloji, felsefe, edebiyat, tarih, psikoloji, coğrafya, görsel ve işitsel sanatlar,

Erdemler temasında din kültürü ve ahlak bilgisi, felsefe, psikoloji, edebiyat, coğrafya, görsel ve işitsel sanatlar,

Bilim ve Teknoloji temasında felsefe, tarih, görsel ve işitsel sanatlar, psikoloji, coğrafya, edebiyat, iletişim,

Zaman ve Mekân temasında, edebiyat, tarih, coğrafya, felsefe, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar disiplinlerine yer verilmiştir.

Birey ve Toplum teması 5, 6, ve 8. sınıfta işlenip çeşitli disiplinlerle bağlantı kurulurken, 8. sınıfta bu temaya yer verilmemiştir. Bu temada 5 ve 6. sınıflarda öne çıkarılan disiplinler büyük ölçüde benzerken, 6. sınıfta 5. Sınıfa göre görsel ve işitsel sanatlarla ilişkili içeriğin öne çıktığını görmek mümkündür. *Millî Mücadele ve Atatürk* teması tüm sınıf düzeylerinde yer alırken doğal olarak özellikle tarih, edebiyat gibi disiplinlerle yoğun ilişkili içindedir. *Doğa ve Evren* teması ise 5 ve 6. sınıfta coğrafya, felsefe, edebiyat, sosyoloji, tarih, iletişim, kültür bilimi, görsel ve işitsel sanatlar gibi disiplinlere kapı açarken, 7. sınıfta bu temaya yer verilmemiştir. Bu tema 8. sınıfta tekrar ele alınmıştır. Diğer sınıflara göre 5. sınıfta daha geniş bir disiplin yelpazesine yer verildiğini söyleyebiliriz. Bunda öğrencilerin

ortaokul seviyesine geçtikleri ilk sınıfta, pek çok disiplinin bir araya gelerek yarattığı daha geniş bir içerikle karşılaşmalarını sağlamak gibi bir amacın etkili olduğu düşünülebilir. *Millî Kültürümüz* teması her sınıf düzeyinde işlenerek kültür bilimi ve edebiyat disiplinleriyle sıkı bir ilişki içinde yer almıştır. *Vatandaşlık* teması 5. ve 8. sınıfta işlenirken 6. ve 7. sınıfta bu tema yer almamıştır. *Sağlık ve Spor* teması 5, 6 ve 7. sınıfta işlenmiş, 8. sınıfta yer almamıştır. Bu temada felsefe, sosyoloji ve psikoloji disiplinleri ile etkileşim daha yoğun olmuş, tematik kavramların öğrenciler tarafından anlamlandırılması amaç edinilmiştir. *Erdemler* teması tüm sınıflarda yerini almış; değerler eğitimi, değer bilinci, etik/ahlaki değerler ve iyilik, kötülük, yardımseverlik, sevgi, merhamet gibi kavramlar üzerinden din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile ilişkili hâle geldiği gözlemlenmiştir. *Erdemler* temasının içerdiği kavramlar gerçek hayatla ilişkili olarak çeşitli olay, olgu ve koşullar içerisinde somutlaştırma yoluyla verilmeye çalışılmıştır. *Bilim ve Teknoloji* teması 5, 6 ve 8. sınıfta işlenirken 7. sınıfta yer almamıştır. Bu temada sosyoloji, iletişim, felsefe, görsel ve işitsel sanatlar ile etkileşim yoğun olarak gözlemlenmiştir. *Okuma Kültürü* teması 6 ve 7. sınıfta işlenirken diğer sınıf düzeylerinde yer almamıştır. Bu temada her sınıfta edebiyat, tarih, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar ile etkileşim daha yoğun gözlemlenmiştir. 5. sınıfta olduğu gibi 6. sınıfta da 7 ve 8. sınıflara göre daha geniş bir disiplin yelpazesine yer verilmiştir. Öte yandan, tüm sınıf düzeylerinden farklı olarak 7. sınıf düzeyinde *Duygular, Kişisel Gelişim, Sanat* temalarına, 8. sınıf düzeyinde ise *Zaman ve Mekân* temalarına yer verilmiştir.

Her sınıf düzeyinde sosyoloji ve psikoloji disiplinleri birçok temada düzenli olarak yer almış ve öğrencilere birey ve toplum konularında derinlemesine bir anlayış kazandıran metinler olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle *Erdemler, Bilim ve Teknoloji, Birey ve Toplum* temalarında felsefe disiplini eleştirel ve analitik düşünme ve etik değerlerin gelişimini destekleyici ölçüde yerini almıştır. *Bilim ve Teknoloji* teması bilimsel düşüncenin de desteklendiği bir tema olarak öne çıkmıştır. Her sınıf düzeyinde anlama becerileriyle ilişkili olarak edebi metinlerin çokça kullanılmasından kaynaklı bir şekilde doğal olarak edebiyat disiplini ile etkileşim üst seviyede olmuştur. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında tarih, *Doğa ve Evren* temasında ise coğrafya disipliniyle ağırlıklı olarak ilişki kurulmuştur. *Erdemler, Birey ve Toplum* gibi temalarda etik/ahlaki değerlerin gelişimini ve bu alana yönelik kavramların anlamlandırılmasını desteklemeye yönelik metin örneklerine yer verilmiş; bu yönüyle de ilgili temalar, felsefeyle birlikte din kültürü ve ahlak bilgisi disiplini ile etkileşime girmiştir. Öğrencilerin iletişim becerilerini, sanatsal yeteneklerini ve estetik algılarını geliştirme yönünde iletişim ve görsel ve işitsel sanatlar disiplinleri ile ilişki gözlemlenmiştir.

Millî Kültürümüz temasında doğal olarak öğrencinin millî kültür bilincinin geliştirilmesine yönelik metinlere rastlanmış ve bu yönüyle kültür bilimi disiplini ile ilişki ağırlık kazanmıştır.

Anlama becerileri çerçevesinde, metin seçimi ve kullanımının temaların ağırlıklı olarak ilişkili olduğu sosyal ve beşerî disiplinler doğrultusunda gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Sınıf seviyelerine göre farklı türlerde seçilen metinlerin bir taraftan öğrencilerin anlama becerilerini geliştirme amacı için kullanılırken diğer taraftan da öğrencilerin yaşama transfer edebilecekleri çeşitli bilgi, duygu, düşünce, deneyim, kavram vb. ögeleri öğrencilerle buluşturma işlevini yerine getirdiğini söylemek mümkündür. Bu durum, temalar doğrultusunda seçilen metinlerin çeşitli sosyal ve beşerî disiplinlerle doğrudan ilişki içinde olmasını sağlamaktadır. Ortaokul Türkçe dersi kapsamında incelediğimiz ders kitaplarında her sınıf düzeyinde metin türü çeşitliliği söz konusudur. 5. sınıf düzeyinde *şiir, deneme, sohbet, hikâye, gezi yazısı, tiyatro, roman, fabl, manzum hikâye, makale, haber metni, fıkra (köşe yazısı)*; 6. sınıf düzeyinde *hikâye, şiir, anı, bildiri, makale, biyografi, sohbet, masal, gezi yazısı, broşür, tiyatro, deneme*; 7. sınıf düzeyinde *şiir, deneme, hikâye, tiyatro, sohbet, anı, mektup, fabl, biyografi, otobiyografi, efsane, mizahi fıkra, çizgi roman, gezi yazısı*; 8. sınıf düzeyinde ise *deneme, hikâye, şiir, makale, fıkra (köşe yazısı), çizgi roman, sohbet, gezi yazısı, destan, tiyatro* ve *roman* türleri kullanılmıştır. Metin türlerindeki bu çeşitlilik farklı disiplinlere kapı açmıştır. Örneğin, tarihsel olay ve olguların kronolojik olarak sıralandığı, neden ve sonuç ilişkisi içerisinde öğrenciye sunulduğu metinlerde şiir ve hikâye gibi türlerin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Tarihi olayların şiir ile anlatılması öğrencilerin olaylarla duygusal bir bağ kurmalarını kolaylaştırırken aynı zamanda şiir içerisinde kullanılan metafor, simge gibi edebî unsurlar aracılığıyla tarihî olayların karmaşıklığının da anlaşılması sağlanmaktadır. Öğrencilerin soyut anlamlar barındıran tarihî olayları somutlaştırması, daha iyi anlamasını sağlamak açısından hikâye türünün de rolü önemlidir. Nitekim hikâyeler, tarihî olay ve olguları karakterler ve detaylar ile zengin bir şekilde sunabilir. Tarihî olayların anlaşılması, o dönemde yaşayan insanlarla empati kurulması, bu olayları yaşayan insanların deneyim ve tecrübelerinin kavranması ve buna bağlı olarak öğrenilen bilgilerin geleceğe taşınabilmesi için hikâyelerin önemli bir katkısı olmuştur. Ortaokul seviyesindeki öğrencilerin tarihî olayların sıkıcı ve karmaşık yönlerini daha eğlenceli ve ilgi çekici hale getirerek öğrenmesi bu türlerin kullanımı ile mümkün kılınmıştır. Şiir ve hikâye türleri sayesinde tarihî olayların sadece bilgi olarak değil insan deneyimi olarak da anlaşılması öğrenciye sunulmaya çalışılmıştır. Şiir yoğun bir duygu aktarımını sağlarken öğrencinin duygusal zekâ gelişimini desteklemekte; hikâye ise detaylı anlatımı sayesinde öğrencinin karakterlerle özdeşim kurup

öğrendiklerini hayatının bir basamağına taşımakta ve buna dair zihninde canlı bir resim oluşturabilmektedir. Metinlerdeki bu çeşitlilik tüm sınıf seviyelerinde edebiyat disiplini ile etkileşimi zorunlu kılmıştır.

Tüm sınıf düzeylerinde toplum yapısı ve insan ilişkileri bağlamında sosyoloji; bireysel ve toplumsal davranışların betimlenmesinde psikoloji; düşünsel tartışmaların analiz edilmesinde felsefe; kültürel farklılıkların ve kültürel değerlerin aktarılmasında kültür bilimi; estetik haz ve dilsel ifadelerin kazandırılmasında edebiyat; tarihsel bilinç kazandırılmasında tarih; yer, mekân ve bulunduğu bölgeyi tasvir etmesinde coğrafya; iletişim becerisini yetkinleştirmesinde ve iletişimin toplumsal yaşamdaki önemini kavramasında iletişim; sanat eğitimi ve estetik değer kazanarak görsel malzemeleri yorumlama kabiliyeti kazanmasında görsel ve işitsel sanatlar; etik/ ahlak olgusunu kazanarak sahip olduğu değerlere dair bilinç edinmesinde felsefe ve din kültürü ve ahlak bilgisi disiplinlerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Temalar doğrultusunda, farklı sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili metinlerin seçiminin, öğrencilerin yaşamın farklı alanlarına yönelik içeriği edinmelerinde ve hayata geniş bir perspektifle bakmalarında etkili olacağını söyleyebiliriz. Sosyal ve beşerî disiplinlerle geniş bir ilişkiler ağı kuran metin seçimi sayesinde öğrenme süreçlerinin zenginleşeceği, öğrencilerin çeşitli konularda derinlemesine bilgi sahibi olmalarının sağlanacağı düşünülebilir.

2. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlama becerileriyle ilişkili içeriğin bir boyutunu temalar ve temalar doğrultusunda seçilen metinler oluştururken diğer boyutunu ise metin işleme/metin kullanımı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda metin kullanımının bir gereği olarak oluşturulan etkinliklerin/soruların irdelenmesinin seçilen metinlerin nasıl işlendiğine dair bir içerik sunacağı açıktır. Bu bakımdan çalışmamızda anlama becerileriyle ilişkili olarak metin kullanımının içeriğini oluşturan etkinlikler/sorular da sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkileri açısından değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda sınıf düzeylerine göre anlama becerileriyle ilişkili olarak etkinliklerde/sorularda öne çıkan sosyal ve beşerî disiplinler ağırlıklı olandan başlanarak şöyle bir görünüm arz etmektedir:

5.sınıf düzeyinde

Birey ve Toplum temasında felsefe, görsel ve işitsel sanatlar, iletişim, coğrafya, psikoloji, edebiyat, sosyoloji, tarih,

Millî Mücadele ve Atatürk temasında felsefe, tarih, edebiyat, görsel ve işitsel sanatlar, sosyoloji,

Doğa ve Evren temasında felsefe, sosyoloji, coğrafya, edebiyat, görsel ve işitsel sanatlar,

Millî Kültürümüz temasında, felsefe, görsel ve işitsel sanatlar, edebiyat, coğrafya, tarih, iletişim,

Vatandaşlık temasında, felsefe, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar, edebiyat, sosyoloji,

Sağlık ve Spor temasında, felsefe, edebiyat, psikoloji, sosyoloji, iletişim, görsel ve işitsel sanatlar,

Erdemler temasında felsefe, görsel ve işitsel sanatlar, sosyoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi, psikoloji, edebiyat,

Bilim ve Teknoloji temasında felsefe, görsel ve işitsel sanatlar, sosyoloji, iletişim, psikoloji, tarih,

6.sınıf düzeyinde;

Birey ve Toplum temasında felsefe, sosyoloji, psikoloji, edebiyat, görsel ve işitsel sanatlar, din kültürü ve ahlak bilgisi, kültür bilimi,

Millî Mücadele ve Atatürk temasında felsefe, tarih, iletişim, edebiyat, görsel ve işitsel sanatlar, sosyoloji,

Doğa ve Evren temasında felsefe, iletişim, coğrafya, edebiyat, görsel ve işitsel sanatlar, sosyoloji,

Millî Kültürümüz temasında felsefe, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar, tarih, psikoloji, coğrafya,

Sağlık ve Spor temasında felsefe, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar, edebiyat, iletişim, psikoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi,

Erdemler temasında felsefe, görsel ve işitsel sanatlar, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, tarih, din kültürü ve ahlak bilgisi,

Bilim ve Teknoloji temasında felsefe, tarih, psikoloji, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar, iletişim,

Okuma Kültürü temasında felsefe, görsel ve işitsel sanatlar, psikoloji, iletişim, tarih, coğrafya,

7.sınıf düzeyinde;

Duygular temasında felsefe, edebiyat, tarih, psikoloji, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar,

Millî Mücadele ve Atatürk temasında felsefe, edebiyat, tarih, coğrafya,

Okuma Kültürü temasında felsefe, edebiyat, tarih, psikoloji,

Erdemler temasında felsefe, tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, iletişim,

Kişisel Gelişim temasında felsefe, psikoloji, sosyoloji,

Millî Kültürümüz temasında felsefe, edebiyat, tarih, coğrafya, psikoloji, görsel ve işitsel sanatlar, din kültürü ve ahlak bilgisi,

Sağlık ve Spor temasında felsefe, tarih, coğrafya, sosyoloji,

Sanat temasında felsefe, edebiyat, tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar,

8.sınıf düzeyinde;

Erdemler temasında felsefe, psikoloji, edebiyat, tarih, coğrafya, din kültürü ve ahlak bilgisi,

Millî Mücadele ve Atatürk temasında felsefe, tarih, psikoloji, sosyoloji, edebiyat, coğrafya,

Bilim ve Teknoloji felsefe, psikoloji, sosyoloji, iletişim, tarih, coğrafya,

Birey ve Toplum temasında felsefe, tarih, psikoloji, coğrafya, sosyoloji, iletişim,

Zaman ve Mekân temasında felsefe, edebiyat, tarih, coğrafya, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar,

Millî Kültürümüz temasında felsefe, edebiyat, tarih, coğrafya, sosyoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi,

Doğa ve Evren temasında felsefe, edebiyat, tarih, görsel ve işitsel sanatlar, psikoloji, sosyoloji, coğrafya,

Vatandaşlık temasında felsefe, tarih, coğrafya, sosyoloji, görsel ve işitsel sanatlar, psikoloji disiplinleri ile ilişki gözlemlenmiştir.

Etkinliklerde/sorularda disiplinlerin kullanımına dair genel bir değerlendirme yapmak gerekirse 5-8. sınıflarda metin işleme sürecinin bir gereği olarak felsefe disiplinin öne çıktığını söylemek mümkündür. Özellikle Bloom taksonomisinin üst bilişsel becerileri esas alındığında metin kullanımında eleştirel ve analitik düşünme, değerlendirme ve yaratıcı düşünme gibi düşünme biçimleri üzerinden felsefenin öne çıktığını söyleyebiliriz. Burada felsefe için temel ölçütün üst bilişsel becerilere hitap eden etkinlikler/sorular olduğunu da vurgulamak gerekir. Bununla birlikte 5. sınıf düzeyindeki etkinlik/sorularda öğrencilerin bireysel ve toplumsal kimliklerine dair bilinç oluşturma noktasında birçok disiplinle etkileşime girildiği gözlemlenmiştir. 6. ve 7. sınıf düzeylerinden itibaren etkinlik/soruların daha derinlemesine konulara yönelerek felsefî, sosyolojik ve psikolojik analizlerde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. 8. sınıf düzeyindeki etkinliklere bakıldığında ise bu sürecin

devam ettiği, öğrencilerin eleştirel ve analitik düşünme becerilerini geliştirici, soyut bağlamları ve kavramaları anlamalarına ve kavramalarına yardımcı etkinliklerde/sorularda yoğunluk gözlemlenmiştir. Her sınıf düzeyinde etkinlik/sorularda disiplinlerin çeşitliliğinin öğrencilerin çok yönlü düşünmesine, analiz etme ve değerlendirme becerilerinin geliştirmesine de olanak sağlayacağını söyleyebiliriz. Öğrencileri analiz etme, değerlendirme ve yaratma basamaklarına taşıyan etkinlik/sorularda –ki bu tür etkinliklere/sorulara daha çok yer verilmesi gerekir- birey, toplum, doğa, bilim, teknoloji, sosyal yaşam gibi pek çok konuda daha bütüncül bir bakış açısı kazanmaları sağlanmıştır.

5.sınıf düzeyinde disiplinlerin etkinlik/sorularda çeşitli olduğu gözlemlenmiştir. Öğrenciler bu etkinlik/sorular sayesinde disiplinlerin temel kavramlarına dair bilgi edinirken sanatsal, tarihsel ve coğrafî bir perspektif edinebilecekleri düşünülebilir. 6. sınıf etkinlik/sorularında sosyal, psikolojik ve kültürel farkındalığın kazandırılması noktasında ilgili disiplinlere daha çok yoğunluk verildiği gözlemlenmiştir. 7. sınıf etkinlik/sorularında duygusal ve psikolojik analizler, kişisel gelişimi destekleyici unsurlar, sosyal yaşamda bir birey olarak kendini tanımlama, okumanın önemi gibi olgular daha çok vurgulanmıştır. Ayrıca bu sınıf düzeyindeki etkinliklerde tarihsel ve sanatsal bağlamların öğrenciye daha fazla sunulduğu gözlemlenmiştir. 8. sınıf etkinlik/sorularında ise çok yönlü disiplinlerarası analizlerin daha yoğun olduğu gözlemlenmiştir. Karmaşık olan konuların, soyut kavramların hem tarihsel hem sosyal hem de psikolojik bağlamlarda derinlemesine verilerek öğrencilerin bu yönde yetkinleştirilmesinin amaçlandığı düşünülebilir.

3. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlama becerileriyle ilişkili içerik çerçevesinde, ‘tema, metin ve etkinlikler/sorular’ sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkileri bakımından çeşitli mikro alanlara (disiplinlerle ilişkili alt temalar/konular/kavramlar) kapı açmıştır. Tema ve temalar doğrultusunda seçilen metinlerde disiplinlerle ilişkili mikro alanların birbiriyle paralel ilerlediği sonucuna ulaşılmıştır:

5.sınıf düzeyinde;

Birey ve Toplum tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, millî tarih bilinci, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, beşerî ve kültürel coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları (folklorik öğeler), yaratıcı düşünme, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, iletişim becerisi, değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusu,

Millî Mücadele ve Atatürk tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, millî tarih bilinci, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, evrensel tarih, beşerî ve

kültürel coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları(folklorik öğeler),yarayıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, sosyalleşme ve sosyal beceri, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi ve etik/ ahlak olgusu,

Doğa ve Evren tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, evrensel tarih, müze eğitimi, beşerî coğrafya, yaratıcı düşünme, dış dünya ve sosyolojik olgular, iletişim becerisi, görsel okuryazarlık,

Millî Kültürümüz tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, millî tarih bilinci, kültürel coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları(folklorik öğeler),yaratıcı düşünme, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi,

Vatandaşlık tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, halkbilimi unsurları(folklorik öğeler), yaratıcı düşünme, sosyalleşme ve sosyal beceri, dış dünya ve sosyolojik olgular, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi,

Sağlık ve Spor tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, beşerî coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları(folklorik öğeler),eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, sosyalleşme ve sosyal beceri, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi ve etik/ ahlak olgusu,

Erdemler tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, karakterlerle özdeşim kurma, sosyalleşme ve sosyal beceri, dış dünya ve sosyolojik olgular, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi ve etik/ ahlak olgusu,

Bilim ve Teknoloji tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, sosyalleşme ve sosyal beceri, dış dünya ve sosyolojik olgular, medya okuryazarlığı, iletişim becerisi, görsel okuryazarlık.

6.sınıf düzeyinde;

Okuma Kültürü tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, millî tarih bilinci, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, beşerî ve kültürel coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci,

Millî Mücadele ve Atatürk tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, millî tarih bilinci, beşerî coğrafya, sanat eğitimi ve estetik,

Bilim ve Teknoloji tema/metinlerinde tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, iletişim becerisi, görsel okuryazarlık, sanat eğitimi ve estetik,

Erdemler tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, , duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, sosyalleşme ve sosyal beceri, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi, etik/ahlak olgusu

Doğa ve Evren tema/metinlerinde evrensel tarih/dünya tarihi, beşerî ve kültürel coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları (folklorik öğeler), eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, sosyalleşme ve sosyal beceri, görsel okuryazarlık,

Millî Kültürümüz tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, millî tarih bilinci, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, beşerî coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları (folklorik öğeler), eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, görsel okuryazarlık, sanat eğitimi ve estetik,

Sağlık ve Spor tema/metinlerinde millî tarih bilinci, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları (folklorik öğeler), eleştirel ve analitik düşünme, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık,

Birey ve Toplum tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları (folklorik öğeler), yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, sosyalleşme ve sosyal beceri, iletişim becerisi, değerler eğitimi, etik/ahlak olgusu.

7. sınıf düzeyinde;

Duygular tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, halkbilimi unsurları (folklorik öğeler), yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, sosyalleşme ve sosyal beceri, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi,

Millî Mücadele ve Atatürk tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, millî tarih bilinci, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, beşerî coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi,

Okuma Kültürü tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, evrensel tarih/dünya tarihi, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, sosyalleşme ve sosyal beceri,

Erdemler tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, evrensel tarih/dünya tarihi, beşerî coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, iletişim becerisi, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi, etik/ahlak olgusu,

Kişisel Gelişim tema/metinlerinde evrensel tarih/dünya tarihi, beşerî coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, sosyalleşme ve sosyal beceri, iletişim becerisi, görsel okuryazarlık,

Millî Kültürümüz tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, beşerî coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları (folklorik öğeler), yaratıcı düşünme, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, iletişim becerisi, görsel okuryazarlık,

Sağlık ve Spor tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, evrensel tarih/dünya tarihi, beşerî coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, sosyalleşme ve sosyal beceri, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi,

Sanat tema/ metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, beşerî coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları (folklorik öğeler), yaratıcı düşünme,

duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, iletişim becerisi, sanat eğitimi ve estetik.

8.sınıf düzeyinde;

Erdemler tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, beşerî coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi, etik/ahlak olgusu,

Millî Mücadele ve Atatürk tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, millî tarih bilinci, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, beşerî coğrafya, halkbilimi unsurları (folklorik öğeler), eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi,

Bilim ve Teknoloji tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, evrensel tarih/dünya tarihi, beşerî coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, iletişim becerisi, görsel okuryazarlık,

Birey ve Toplum tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, evrensel tarih/dünya tarihi, beşerî coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, sosyalleşme ve sosyal beceri, iletişim becerisi, görsel okuryazarlık,

Zaman ve Mekân tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, beşerî coğrafya, halkbilimi unsurları (folklorik öğeler), eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim becerisi, değerler eğitimi,

Millî Kültürümüz tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, millî tarih bilinci, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, beşerî coğrafya, kültürel coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları (folklorik öğeler), eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, dış dünya ve sosyolojik olgular, iletişim becerisi, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi,

Doğa ve Evren tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, evrensel tarih/dünya tarihi, beşerî coğrafya, kültürel coğrafya, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, iletişim becerisi,

Vatandaşlık tema/metinlerinde estetik haz ve estetik duyarlılık, millî tarih bilinci, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, evrensel tarih/dünya tarihi, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metinlerdeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, iletişim becerisi, görsel okuryazarlık mikro alanlarıyla ilişki saptanmıştır.

Tema/metinlerde kullanılan mikro alanlar öğrencilerin anlama becerilerini geliştirmek amacıyla çeşitli perspektiflerden bilgi ve kavramları edinmelerine de olanak tanımıştır. Hemen hemen her sınıf düzeyinde öğrencilerin sanat, doğa ve kültürel ögelere karşı duyarlılıklarını artırmak amacının yanı sıra edebî metinler aracılığıyla estetik haz ve duyarlılık kazandırılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin yaratıcı ve yenilikçi düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olmak üzere birçok tema/metinde yaratıcı düşünme mikro alanıyla etkileşim bulunmaktadır. Öğrencilerin duygusal farkındalıklarını ve empati yeteneklerini artırmak amacıyla duygusal zekâ gelişimine yönelik konular/kavramlar tema/metinlerde yerini almıştır. Özellikle edebî metinler aracılığıyla karakterler üzerinden psikolojiye yönelik farkındalıklarını geliştirmek amaçlanmış, öğrencilerin karakterlerle özdeşim kurma süreçlerinde çeşitli koşulları, duygu, düşünce, tutum ve davranışları anlamlandırmaları yönünde bir içerik sunulmaya çalışılmıştır. Tema/metinlerde ele alınan konular üzerinden öğrencilerin sosyal yapıya yönelik farkındalıklarını geliştirmek ve sosyolojik bir bakış açısı kazanmasına olanak tanındığını söylemek mümkündür. Öğrencilerde etik/ahlaki değerlerin geliştirilmesi amacıyla tema/metinlerin çoğunda değerler eğitimi ve etik/ahlak olgusuyla ilişkili olay, olgu, durum ve kavramların yer almasına dikkat edildiği görülür. Öğrencilerin iletişim becerilerinin, medya ve görsel okuryazarlık bağlamında anlama ve değerlendirme yeteneklerinin geliştirilmesiyle ilişkili mikro alanların da birçok tema/metinde yer aldığını söyleyebiliriz.

5.sınıf tema/metinlerinde daha geniş bir mikro alan yelpazesi ve tematik çeşitlilik söz konusu iken, 6. sınıfta belirli mikro alanların daha spesifik temalar etrafında yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. 7. sınıfta duygusal zekâ gelişimi ve sosyalleşme gibi konular daha belirgin hâle gelirken; 8. sınıfta eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, etik/ahlak olgusu gibi alanların daha çok öne çıkarıldığı gözlemlenmiştir. Estetik haz ve estetik duyarlılık mikro alanı tüm sınıf düzeylerinde edebî metinlerin kullanımı aracılığıyla ortak olarak öne çıkarken; millî tarih bilinci mikro alanı özellikle de *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında her sınıf düzeyinde önemli bir yer tutmuştur.

Tema başlıkları esas alınarak anlama becerileriyle ilişkili etkinliklerde/sorularda mikro alanların görünümü şu şekildedir:

5.sınıf düzeyinde

Birey ve Toplum temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, beşerî coğrafya, millî kültür bilinci, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, sosyalleşme ve sosyal beceri, dış dünya ve sosyolojik olgular, iletişim becerisi, görsel okuryazarlık,

Millî Mücadele ve Atatürk temasında estetik haz ve estetik duyarlılık, metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, millî tarih bilinci, halkbilimi unsurları (folklorik ögeler), eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, görsel okuryazarlık,

Doğa ve Evren temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, görsel malzemelerle coğrafya, karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, eleştirel ve analitik düşünme, görsel okuryazarlık,

Millî Kültürümüz temasında, metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, millî tarih bilinci, müze eğitimi, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı,

Vatandaşlık temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık, etik / ahlak olgusu

Sağlık ve Spor temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme , halk bilimi unsurları (folklorik öğeler), duygusal zekâ gelişimi, değerler eğitimi, sosyalleşme ve sosyal beceri, iletişim becerisi, medya okuryazarlığı,

Erdemler temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele alma, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, karakterle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, değerler eğitimi, görsel okuryazarlık,

Bilim ve Teknoloji temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, sosyalleşme ve sosyal beceri, iletişim becerisi, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık,

6.sınıf düzeyinde;

Okuma Kültürü temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, görsel okuryazarlık, dış dünya ve sosyolojik olgular, duygusal zekâ gelişimi, iletişim becerisi,

Millî Mücadele ve Atatürk temasında, metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, millî tarih bilinci, eleştirel ve analitik düşünme, görsel okuryazarlık, görsel malzemelerle coğrafya, dış dünya ve sosyolojik olgular,

Bilim ve Teknoloji temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, millî tarih bilinci, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, sosyal beceri ve sosyalleşme, dış dünya ve sosyolojik olgular, iletişim becerisi,

Erdemler temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, görsel malzemelerle coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metindeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi, etik/ahlak olgusu,

Doğa ve Evren temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, beşerî coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, dış dünya ve sosyolojik olgular, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık,

Millî Kültürümüz temasında, metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, millî tarih bilinci, beşerî coğrafya, halkbilimi unsurları(folklorik öğeler), eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, sosyal beceri ve sosyalleşme, dış dünya ve sosyolojik olgular,

Sağlık ve Spor temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, ,

Birey ve Toplum temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, sosyal beceri ve sosyalleşme, dış dünya ve sosyolojik olgular, değerler eğitimi, görsel okuryazarlık,

7.sınıf düzeyinde;

Duygular temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metindeki kişilerin

psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, sosyal beceri ve sosyalleşme, iletişim becerisi,

Millî Mücadele ve Atatürk temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, millî tarih bilinci, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, görsel malzemelerle coğrafya, duygusal zekâ gelişimi, görsel okuryazarlık, değerler eğitimi,

Okuma Kültürü temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, görsel okuryazarlık,

Erdemler temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metindeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık,

Kişisel Gelişim temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, evrensel tarih/ dünya tarihi, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metindeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, sosyal beceri ve sosyalleşme, dış dünya ve sosyolojik olgular, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık,

Millî Kültürümüz temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, halkbilimi unsurları, folklorik öğeler, görsel okuryazarlık,

Sağlık ve Spor temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metindeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, sosyal beceri ve sosyalleşme, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık, metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme,

Sanat temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, millî kültür bilinci, duygusal zekâ gelişimi, metindeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, sanat eğitimi ve estetik, görsel okuryazarlık, iletişim becerisi,

8.sınıf düzeyinde;

Erdemler temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metindeki kişilerin

psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, sosyal beceri ve sosyalleşme, dış dünya ve sosyolojik olgular, etik/ahlak bilgisi,

Millî Mücadele ve Atatürk temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, eleştirel ve analitik düşünme, millî tarih bilinci, tarihsel bir olgu olarak toplumsal normlar, duygusal zekâ gelişimi, görsel okuryazarlık, sanat eğitimi ve estetik, değerler eğitimi,

Bilim ve Teknoloji temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, beşerî coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, metindeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık, iletişim becerisi, medya okuryazarlığı,

Birey ve Toplum temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, beşerî coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, dış dünya ve sosyolojik olgular,

Zaman ve Mekân temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, beşerî coğrafya, kültürel coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, dış dünya ve sosyolojik olgular,

Millî Kültürümüz temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, millî tarih bilinci, beşerî coğrafya, kültürel coğrafya, kültür bilimi-halkbilimi unsurları(folklorik öğeler) eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metindeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, dış dünya ve sosyolojik olgular, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, sanat eğitimi ve estetik,

Doğa ve Evren temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, millî tarih bilinci, beşerî coğrafya, kültürel coğrafya, millî kültür kavramı ve kültür bilinci, halkbilimi unsurları(folklorik öğeler) eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, duygusal zekâ gelişimi, metindeki kişilerin psikolojik durumları ve karakterlerle özdeşim kurma, sosyalleşme ve sosyal beceri, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık, sanat eğitimi ve estetik,

Vatandaşlık temasında metinleri yapı, içerik, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile ele almak, beşerî coğrafya, eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, dış dünya ve sosyolojik olgular, görsel okuryazarlık, etik/ahlak olgusu, değerler eğitimi mikro alanları ile ilişkili bulunmuştur.

Genel olarak etkinliklerde/sorularda ilişkili bulunan mikro alanları değerlendirmek gerekirse 5. sınıf etkinlik/sorularında öğrencilerin toplumsal ve kültürel farkındalığını artırmak amacıyla *Birey ve Toplum* temasında metin analizi ve iletişim becerilerinin ön plana çıkarıldığına rastlanılmıştır. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında millî tarih bilincinin gelişimine odaklanılırken; *Doğa ve Evren* temasında coğrafî olgular/kavramlar görsel malzemelerle desteklenerek dış dünyayı tasvir edebilme becerisi kazandırılmak istenmiştir. Diğer temalara bakıldığında ise eleştirel ve analitik düşünme, duygusal zekâ gelişimi, görsel okuryazarlık gibi pek çok mikro alana ortak yer verildiği gözlemlenmiştir. 6. sınıf etkinlik/sorularında *Okuma Kültürü* temasında öğrencilerin metin analizi becerilerinin geliştirilmesine yönelik mikro alanlarla ilişkiye rastlanmıştır. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında ise millî tarih bilinci ile eleştirel ve analitik düşünme ön plana çıkmıştır. *Bilim ve Teknoloji* temasında iletişim becerilerinin gelişimine odaklanılmış, teknolojinin iletişime/iletişim teknolojilerine etkisi üzerinde durulmuş, buna bağlı mikro alanlarla etkileşim gözlemlenmiştir. 7. sınıf düzeyinde ise *Duygular* temasında öğrencilerin sosyal becerileri ve duygusal zekâ gelişimine odaklanılmıştır. Diğer temalarda ise ortak olarak eleştirel ve analitik düşünme, millî tarih bilinci, görsel okuryazarlık gibi mikro alanlarla ilişkilere rastlanılmıştır. 8. sınıf düzeyinde etik/ahlak olgusuyla ilişkili olarak erdemler teması ön plana çıkmıştır. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında ise vatanseverlikle ve millî tarih bilinciyle ilişkili olarak değerler eğitiminin ön plana çıktığı; diğer temalarda ise tüm mikro alanlarla etkileşimin yer aldığı gözlemlenmiştir. Her sınıf düzeyinde yer alan etkinlik/sorularda eleştirel ve analitik düşünme, değerlendirme, iletişim becerilerini geliştirme, dilsel yetkinlik kazanma, sosyal beceri kazanma, millî tarih bilinci kazanma, millî kültür bilinci kazanma, sosyolojik olguları değerlendirme gibi ögelerin öne çıkarıldığını söylemek mümkündür. Sınıflarda etkinlikler/sorularda öne çıkarılan mikro alanların öğrencilerin yaşamın çeşitli anlarında çok yönlü bir birikim edinmeleri ve kendilerini hem bireysel hem de toplumsal anlamda geliştirmelerine katkı sağlayıcı nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.Öneriler

Çalışmamız kapsamında 5, 6, 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan tema, metin ve etkinlik/soruların sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisi hem disiplin hem de mikro alanlar (disiplinlerle ilişkili alt temalar/konular/kavramlar) çerçevesinde ele alınarak incelenmiştir.

Çalışmamız kapsamında ulaşılan bulgular ve sonuçlarla ilişkili olarak önerileri şöylece sıralamak mümkündür:

1. Çalışma, ortaokul (5-8. sınıflar) Türkçe dersi anlama becerileri (okuma, dinleme/izleme) içeriğinin (tema, metinler, etkinlikler/sorular) sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkisiyle sınırlandırılmıştır. Anlatma becerilerine (konuşma, yazma, görsel sunu) ait içerik de sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkileri açısından ele alınabilir. Ayrıca Türkçe derslerindeki anlama ve anlatma becerilerinin sağlık ve fen bilimleri disiplinleriyle olan ilişkileri de bir çalışma konusu hâline getirilebilir.

2. Çalışma, 5-8. sınıflar Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri disiplinlerarasılık çerçevesinde ele alan bir çalışmadır. Bundan sonraki çalışmalarda disiplinlerarasılık bağlamında sosyal ve beşerî disiplinlerle ilişkili olarak Türkçe eğitimi için metin örneklerine ve örnek etkinlik/soru tasarımlarına, tasarımların sahada uygulandığı ve sonuçlarının değerlendirildiği süreçlere yer verilebilir. Benzer içerikler Sağlık ve Fen bilimleri disiplinleriyle ilişkili olarak da geliştirilebilir.

3. Çalışmamızda Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinlikler/sorular sadece okuma ve dinleme/izleme alanlarıyla ilişkili olarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara yönelik sayısal verilerin olduğu tablolar tezin bulgular ve tartışma bölümüne eklenmiştir. Disiplinlerin altında başlıklar hâlinde verilen mikro alanlar kapsamında ve sınırlılığında elde edilen sonuçların yapılacak diğer çalışmalarda değişkenlik gösterebileceği göz önüne alınarak disiplinlerle ilişkili mikro alanlar sonraki çalışmalarda daha geniş ele alınabilir ve daha ayrıntılı değerlendirmeler yapılabilir.

4. Yalnız Türkçe eğitimiyle ilgili değil, ilk, orta ve lise düzeylerinde farklı derslerin disiplinlerarasılık bağlamında içerdikleri görünümü ortaya koymaya yönelik akademik çalışmalar yapılabilir.

5. Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Türk dersi ders kitapları hazırlanırken ‘disiplinlerarasılık’ın temel bir ilke olarak hayata geçirilmesi yönünde bir amaçsallığın program yapıcılar ve ders kitabı hazırlayıcılar tarafında da üzerinde önemle durulması gereken noktalardan biri olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

6. Türkçe eğitiminde ‘disiplinlerarasılık’ın metin seçimi ve kullanımın önemli bir bileşeni olduğu dikkate alınmalıdır. Öğretmenlerin öğrenme süreçlerini yapılandırırken anlama ve anlatma becerileriyle ilişkili içerikleri çeşitli disiplinlerlere kapı açan nitelikte olmasına dikkat etmelerinin öğrencilere kavramsal düşünme, eleştirel ve analitik düşünme, değerlendirme, yaratıcı düşünme gibi açılardan katkı sağlayacağını söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

Abacı, O. (1996). *Müze eğitimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Ana Sanat Dalı Sanatta Yeterlilik Tezi. Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr

Akay, H. (1996). *Dilin dili ve şiirin dili.* İstanbul: *İlmi Araştırmalar 2*, s.14-28.

Akbayır, S. (2014). *Edebiyat ve disiplinlerarası etkileşim.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Akçay, A., Kardaş, M. N. (2020). *Türkçe dersi öğretim programları.* Ankara: Pegem Yayınları.

Akfırat, F. Ö. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi,* 1, s.39-58.

Akkaya, A., Toprak, F. (2020). *Görsel okuryazarlık: karikatürlerle Türkçe dersi işleme süreci*. Elazığ: Asos Yayınları.

Aksan, D. (1987). *Her yönüyle dil, ana çizgileriyle dil 1*. Ankara: TDK Yayınları.

Aksan, D. (2005). Şiir dili. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2:1, s.1-13. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/182632

Aktepe, V. (2005). Eğitimde bireyi tanımanın önemi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2,s.15-24.
Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59538/856359

Aktaş, H. (2012). Disiplinlerarası ilişkiler bağlamında şiir ve coğrafya. *Studies of the Ottoman Domain*, Cilt:2, Sayı:3. Erişim Adresi: h
ttps://dergipark.org.tr/tr/pub/ohsc/issue/11012/131728

Aktaş, Ş. (2009). Edebi metin ve özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 39, 187- 200.
Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/2878/39638

Akyol, H. (2003). Metinlerden anlam kurma. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, 13, s.49-58.

Altaş, N. (2001). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretimi*. Ankara Nobel Yayınevi.

Altunbay, M. (2012). Dil öğreniminde ve öğretiminde tiyatronun kullanımı ve tiyatronun temel dil becerilerine katkısı. Ankara*: International Periodicial For The Languages,*

Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, p. 474-760. Erişim Adresi: https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=15787

Altunbay, M. (2016). Sosyal algının gelişmesini etkileyen unsurlar ve Türkçe eğitiminde sosyal algının kazanımı. Prof. Dr. Aytaş.G. (Ed.), *Türkçe Eğitiminde Algı*.(s. 73-92) içinde. Ankara: Akçağ Yayınları.

Alvargonzalez, D. (2011). Multidisciplinarity, Interdisciplinarity, Transdisciplinarity, and the Sciences. *International Studies in the Philosophy of Science* 25(4), 387-403. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/233352028_Multidisciplinarity_Interdisciplinarity_Transdisciplinarity_and_the_Sciences

Alver, K. (2004). *Edebiyat sosyolojisi*. Ankara: Hece Yayınları.

Arıcı, A. F. (2018). *Okuma eğitimi.* Ankara: Pegem Yayınları.

Aslan, C. (2021). *Çocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi.* Ankara: Pegem Yayınları.

Aslan, D. ve Aydın H. (2015). Yapılandırmacı öğretim kuramın felsefi paradigmaları: bir derleme çalışması. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 56-71. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/usakead/issue/21632/232435

Aslan, S., Aybek B. (2018). İlkokul 4. Sınıf öğrencilerinin çok kültürlü eğitime dayalı olarak uygulanan etkinlikler ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Kuramsal* Eğitimbilim *Dergisi*, 11(1), 58-82. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/akukeg/issue/34458/358001

Atak, H. (2017). Piaget ve Vygotsky'nin kuramlarında çocukların toplumsallaşma süreci. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. Sayı* 9(2), s. 163-176. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/pgy/issue/26726/281372

Atik, S., Necdet A. (2017). Türkçe öğretim programlarının eğitim programı ögeleri açısından değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi.* Yıl 2017, Cilt: 18, Sayı: 3, 586 – 607. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1487229

Aytaş, G., Kadir K. (2019). *Türkçe eğitimi ve Türkçe.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Avcı, Ö. (2019). *Duygusal zekâ ve iletişim*. İstanbul: Beta Yayınları.

Bakır, K. (2016). *Natüralist eğitim Jean-Jacques Rousseau'da eğitimin toplumsal ve ahlaki temelleri*. Ankara: Pegem Yayınları.

Balcı, A., Bilgili M. (2016). Coğrafi düşünce ve gelişimi. D. Dilek (Ed)., *Sosyal bilgiler eğitimi.* (s. 469- 485) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Baran, Ş. Ç. ve Diren E. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5. sınıf Türkçe ders kitabı*. İzmir: Anıttepe Yayıncılık.

Baş, B. (2015). *Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayınları.

Başerer, D. (2020). Psikoloji öğretimine giriş. Faruk Manav (Ed.). *Ana hatlarıyla Ortaöğretimde felsefe grubu öğretimi*. (s. 283-295) içinde. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Batur, Z. (2010). Ana dili öğretiminde gösterge biliminin yeri: ana dili ders kitaplarındaki sözel metinlerle görsel metinleri bütünselliğinin analizi. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 5/4, 174-200. Erişim Adresi: https://turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=1713

Boyacı, Ş., Belet D. ve Özer M. G. (2019). Öğrenmenin geleceği: 21. Yüzyıl becerileri perspektifiyle Türkçe dersi öğretim programları. *AJESI- Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(2): 708-738, DOI:10.18039/ajesi.578170.

Bozkurt, Ü. (2018). Okuma ve yazma eğitiminde metin türlerini sınıflama sorunsalı ve Çoklu/karma türlerin öğretimiyle ilgili öneriler. *Türkçenin Eğitimi-Öğretiminde Kuramsal ve Uygulamaları Çalışmalar-10*. (Haz. Nadir Engin Uzun-B. Ümit Bozkurt), 75-99, İstanbul: İstanbul Okan Üniversitesi Yayınları.

Bozkurt, Ü. (2019). Metin türleri ve öğretimi. M. Canbulat (Ed.), *Türkçe eğitimi* (s.95-112) içinde. Ankara: Nobel Yayınevi.

Bozkurt, E. (2021). Karakter eğitimi ve değerler eğitimi ile ilgili temel kavramlar. B. Özer (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi* (s. 2-23) içinde. Ankara: Pegem Yayınları.

Börekçi, M. (2015). Bir bilim alanı olarak Türkçe ve Türkçe eğitimi. Erzincan Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 2015, 405 – 414. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/erzisosbil/issue/45172/565570

Bülbül, M. (2007). Yazınsal metinlerde anlam oluşturucu bileşenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 93-100.

Bümen, N. (2005). *Okulda çoklu zekâ kuramı.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Büyükkibar, T. (2016). Millî tarih anlayışının günümüz tarih eğitimine katkıları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, 96-105. Erişim Adresi: http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/12.tuncer_buyukkibar.pdf

Büyüksaraç, B. (2020). Önsöz. B. Büyüksaraç (Ed.), *Sosyal ve beşerî bilimlerde akademik çalışmalar* (s.1) içinde. Lyon: Livre de Lyon.

Cevizci, A. (2023). *Eğitim felsefesi*. İstanbul: SAY Yayınları.

Cevizci, A. (2024). *Etik-ahlak felsefesi*. İstanbul: SAY Yayınları.

Ceylan, S. ve diğerleri. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Cihan, M., Yılmaz, Z. (2021). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Cox, D., çev. Ün, E. (2020). *Yaratıcı düşünme for dummies.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Çağırgan, D. (2020). *Matematik öğretiminde disiplinlerarası yaklaşımlara giriş.* İstanbul: Milenyum Yayınları, 2020.

Çağlar, B. (2012). Bir iletişim biçimi olarak göstergebilim. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:3, Sayı:2, 22- 34. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/euljss/issue/6282/84320

Çakır, T. (2004). Çocukta dil gelişimi ve kuramsal yaklaşımlar. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 110-134. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaefd/issue/11208/133844

Çakmak, A. (2020). *Din Eğitiminde Hayatı Anlamlandırma.* Ankara: Pegem Yayınları.

Çekici, Y. E. ve Şahbaz N. K. (2012). Disiplinler arası bir disiplin olarak Türkçe eğitimi. *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume*, 7/3, 2367-2382. Erişim Adresi: https://turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=3522

Coskun, H., Çetinkaya, V. (2020). Öğretmen görüşlerine göre Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin edebî zevk ve hoşa giderlik açısından değerlendirilmesi. *Türk Kültürü ve Medeniyetleri Araştırma Dergisi* 1(1), 255-272. Erişim Adresi: https://www.acarindex.com

Çoştu, Y. (2009). Toplumsallaşma üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 3, 117- 140. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/daad/issue/4498/61953

Çotuksöken, B., Tepe H. (2015). *Çocuklar için felsefe eğitimi.* Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Seminerler Dizisi Yayınları.

Çubukçu, Z., Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig,* 37, 155-174. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilig/issue/25369/267789

Değirmenci, K. (2011). Sosyal bilimlerde disiplinlerarasılığı ve disipliner ayrımları yeniden düşünmek. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 15, 72-80.

Deniz, M. E., Eryılmaz, A. (2023). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Demir, A. (2019). Çocuk edebiyatı ve yaratıcı düşünme. *İdil*, 60, 1011- 1025. Erişim

Adresi: https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1564404047.pdf

Demir, A. (2020). Türkçe eğitiminde şiir ve yaratıcı düşünme. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies,* 79, 131-145. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/340700542

Demir, E. (2017). Ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarının disiplinler arası yaklaşım açısından incelenmesi . *Electronic Turkish Studies,* 25, 237-252. Erişim Adresi: https://turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=12192

Demirel, İ. N. (2018). Dışavurumcu sanat yoluyla estetik değer öğretimi. *GEFAD,* 38, 695-716. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/38573/393942

Demirel, Ö., Şahinel Melek. (2006). *Türkçe ve sosyal bilimler öğretmenleri için Türkçe öğretimi.* Ankara: Pegem Yayınları.

Demirel, Ö. ve diğer. (2008). Çoklu zekâ kuramı ile disiplinlerarası yaklaşımı temel alan uygulamalara ilişkin öğretmen-öğrenci görüşleri. Eğitim ve Bilim Dergisi, 147, 14-25. ErişimAdresi:http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/viewF%EE%80%80ile%EE%80%81/683/133

Demirel, M., Coşku, Y. D. (2010). Proje tabanlı öğrenme ile desteklenen disiplinlerarası öğretim yaklaşımına ilişkin bir durum çalışması. *The International Journal of Research in Teacher Education*, 2(3), 28-53. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/90224

Dilek, D. (2016). *Sosyal bilgiler eğitimi.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Dilidüzgün, Ş. (2011). İlköğretim Türkçe metin çalışmalarında metin türü farkındalığı. G. L. Uzun ve Ü. Bozkurt (Ed.), *Theoretical and Applied Researches on Turkish Language Teaching (*s.459-476) içinde. Essen: Die Blaue Eule

Dilmaç, S. (2015). Etik ve estetik düşünce bağlamında değerler eğitimi. Hasan Hüseyin Bircan ve Bülent Dilmaç (Ed.). *Değerler bilançosu.* (s. 311-320) içinde. Ankara: Çizgi Yayınevi.

Direk, N. (2021). *Gençler için Felsefe.* İstanbul: Pan Yayınları.

Doğan, G. (2013). Şiir dili, bağıntı ve zayıf sezdirimler. *Bilig*, 64, 123- 150. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilig/issue/25367/267746

Doğan, Y. (2020). *Dinleme eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Dolaşık, R. (2016). Türkçe eğitiminde görsel algı. Prof. Dr. Aytaş.G. (Ed.), *Türkçe Eğitiminde Algı*.(s. 183-215) içinde. Ankara: Akçağ Yayınları.

Duman, B., Aybek, B. (2003). Süreç temelli ve disiplinlerarası öğretim yaklaşımlarının karşılaştırılması. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 11, 1-12. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/musbed/issue/23502/250409

Eflatun. (1997). *Sofist.* Çev. Karasan M. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Eilam, B. (2012). *Teaching, learning and visual literacy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Emre, İ. (2006). *Edebiyat ve psikoloji*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ertürk, S. A. (2010). *Kültürel coğrafya: insan- kültür- mekân.* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Coğrafya Lisans Programı Ders Kitabı.

Eselioğlu, H. ve diğerleri. (2019). O*rtaokul ve imam hatip ortaokulu 8. sınıf Türkçe ders kitabı*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Goleman, D. (2019). *Duygusal zekâ*. (çev. Banu S. Yüksel), İstanbul: Varlık Yayınları.

Göçer, A. (2007). Bir öğrenme alanı olarak anlama eğitimi ve Türkçe öğretimindeki yeri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 17-39.

Gökçe, B. (2015). *Etkinlikler hafta hafta yazılı anlatım*. A. İşcan, S. Baskın (Ed.), (s.13-27) içinde. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Güleç, Ş. S., Topçuoğlu Ünal, F. (2023). Ortaokul öğrencilerinin metin türlerini ayırt etme becerileri, *Millî Eğitim Dergisi*, 52, 627-646.

Gün, M. (2012). İlköğretim ikinci kademe türkçe dersi okuma metinlerinde karşılaşılan sorunlar. *Dil ve Edebiyat Eğitimleri Dergisi*, 7, 1961- 1977. Erişim Adresi: https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=15925

Günay, V. D. (2013). *Metin bilgisi*. İstanbul: Papatya Yayınları.

Günay, D., Parsa, A. F. (2013*). Görsel göstergebilim: imgenin anlamlandırılması*. İstanbul: ES Yayınları.

Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Güneş, F. (2013). Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 11, 603-637. doi: https://doi.org/10.14520/adyusbd.454

Güneş, F. (2021). *Anlama öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Güneş, F., Tüm, G. (2022). *Anlama becerilerini geliştirme*. İstanbul: Papatya Yayınları.

Güneş, F., Soysal, B. (2009). Dil ve düşünce ilişkisi üzerine. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 13, 65-76.

Gülüm, K. (2010). Türk atasözlerinin coğrafya öğretiminde kullanılması. *Türk*

Dünyası Araştırmaları, 184, 205-215.
Erişim Adresi: https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/102601/

Gürbüz, S., Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe – yöntem-analiz.* Ankara: Seçkin Yayınları.

Güzel, A. (2014). *Türkçe öğretimi.* Ankara: Pegem Yayınları.

Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museums and education: purpose, pedagogy and performance*. New York: Routledge.

İnce, Z. (2021). Coğrafya bölümü öğrencilerinin beşerî coğrafya dersi hakkındaki tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. International Journal of Geography andı Geography Education, 44, 75-90.Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/igge/issue/64222/930612

Kağıtçıbaşı, Ç. (2019). *Benlik, aile ve insan gelişimi: kültürel psikolojide kuram ve uygulamalar.* İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kalyoncuoğlu, M. (2019). *Türkçe eğitiminde müzik kullanımının akademik başarı ve kalıcılık üzerine etkisi.* (Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı). Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Kamer, S. T. (2021). *Toplum ve kültür bağlamında karakter ve değerler eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Kanatlı, F.; Çekici, Y. (2013). Türkçe öğretiminde disiplinler arası olanaklar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 223-234. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/mersinefd/issue/17383/181608

Kansızoğlu, H. B. (2014). Türkçe dersi öğretim programındaki ara disiplin alan kazanımlarına ilişkin bir araştırma. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 9, 75-95. Erişim Adresi:https://acikerisim.bartin.edu.tr/bitstream/handle/11772/1256/f2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kanter, B. (2014). Etik ve estetik bağlamında çocuk edebiyatının sosyolojik boyutu. *Türk Dili Dergisi,* 569-575.

Karataş, E. (2014). Çocuk edebiyatında 'karakter' kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 60-79

Kapanadze, D. Ü. (2018). 2018 Türkçe öğretim programındaki kazanımların üst düzey düşünme becerileri bağlamında incelenmesi. *Millî Eğitim*, 223, 83-111. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/48112/609021

Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume 6/1,* 1439-1454. Erişim Adresi: https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=14949

Kardaş, D. (2016). Beyin- algı- okuma ilişkisi. Prof. Dr. Aytaş.G. (Ed.), *Türkçe Eğitiminde Algı*.(s. 23-48) içinde. Ankara: Akçağ Yayınları.

Karsak, H., Orhan G. ve Özenç E. G. (2019). Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramların incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 709-735. Erişim Adresi: https://www.anadiliegitimi.com/tr/pub/issue/47450/543678

Kaya, M., Kardaş, M. N. (2020). *Okuma eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Kaya, H. (2019). *Aysel Gürmen'in Selen'in Öyküleri üzerine çocuğun dil ve kişilik gelişimine katkısı bağlamında bir değerlendirme.* (Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi, İstanbul). Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Keçe, M., Merey, Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal Bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 110-139. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/13707/165954

Keskin, A. (2019). *Folklor ve disiplinlerarasılık.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Kıbrıs, S. (2019). Ortaokul (5-8. Sınıflar) Türkçe dersi öğretim programı ve ders kitaplarında metin türü farkındalığı. (Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı, Ankara). Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Kır, T., Kırman E. ve Yavuz S. (2019). Ortaokul *ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf Türkçe ders kitabı*. İzmir: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Klein, J. T. (1990). *Interdisciplinarity: history, theory and practise*. Detroit, MI: Wayne State University Press. Erişim Adresi: http://scholar.worldlib.site:8000/upload/202306/02/202306021612451997.pdf

Koç, E. (2009). Felsefe nedir? *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 3, 221-231.

Koç, E. (2020). Felsefe öğretimine giriş. Manav F. (Ed), *Ana hatlarıyla ortaöğretimde*

felsefe grubu öğretimi. (s.3-15) içinde. Ankara: Pegem Yayınları.

Korkmazgöz, R. (2021). Değerler eğitiminin inanç sistemi açısından değerlendirilmesi. Ö. Bayram (Ed.), (s.116-138) içinde. Ankara: Pegem Yayınları.

Kuçuradi, İ. (2013). *İnsan ve değerleri*. Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Kurnaz, A. (2020). *Eleştirel düşünme öğretimi etkinlikleri.* Konya: Eğitim Yayınevi.

Kurnaz, H., Çarkıt, C. (2023). *Kuram ve uygulamada eleştirel okuma*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Küçük, K. (2019). Edebiyat eserlerinin coğrafya öğretiminde kullanılması üzerine bir inceleme: cumhuriyet dönemi Türk şiirindeki coğrafi öğeler. (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı, Konya). Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Küken, G. (1996). *Felsefe açısından eğitim*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Maden, S., Altunbay M. (2016). Türkçe eğitiminde görsel sunu ve görsel okuma aracı olarak grafik ve tabloların kullanımı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5/4, 1971- 1983. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/265085

Lüle Mert, Esra (2018). Türkçe eğitiminde yapılandırmacı yaklaşım bağlamında anlama eğitimi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 306-323. doi:https://doi.org/10.17556/erziefd.384984

Lüle Mert, E. (2021). *Anlama eğitimi*. Ankara: Sonçağ Yayıncılık.

Manav, F. (2020). *Ana hatlarıyla ortaöğretimde felsefe grubu öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

MEB. (2006). *Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) öğretim programı.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.

MEB. (2015). *Türkçe dersi (1-8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.

MEB. (2018). *Türkçe dersi (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2019). *Görsel sanatlar öğretimi programı*. Ankara: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları.

Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programlar. *Eğitim ve Bilim*, 150, 64-73.
Erişim Adresi: https://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/631

Memiş, E. K., Kaçar A. (2021). *Eleştirel ve analitik düşünme.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Moran, B. (1994). *Edebiyat kuram ve eleştirileri*. İstanbul İletişim Yayınları**.**

Mutluel, O. (2014). Çocukta değer bilinci ve karakter eğitimi. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 2, 106-112. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/160593

Nar, M. Ş. (2013). Kültürel hukuk: geleneksel kontrol mekanizmaları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 108, 273-290.

Newman, M.; Ogle, D. (2019). *Visual literacy: reading, thinking, and communicating with visuals*. London-New York: Rowman&Littlefield.

Nosich, G. M. (2018). *Disiplinlerarası eleştirel düşünme rehberi.* Ankara: Anı Yayınları.

Okan Akın, N., Özsoy, V. (2017). Görsel sanatlar dersinde estetik öğretim ile ilgili ders işlenişinin ve etkinlik formlarının değerlendirilmesi, *Fine Arts (NWSAFA),* 12, 205-215. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsafine/issue/30308/321201

Oktik, N. (2021). Sosyolojide temel kavramlar. Oktik N., Varışlı B. ve Tuncer M. C. (Ed.), *Eğitim Sosyolojisi.* (s.1-13) içinde. Ankara: Pegem Yayınları.

Okur, A. ve diğerleri. (2013). *Yaşam boyu okuma eğitimi.* Ankara: Pegem Yayınları.

Onan, B. (2017). Dil öğretiminde disiplinler arası yaklaşımlar. *Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute,* 39, 145-159. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/31632/328000

Orhun Dedeoğlu, B. (2015). Estetik kavramı çerçevesinde çocuk edebiyatı. *Türk Dili Dergisi*, 602- 607.

Onursoy, S. (2022). *Görsel iletişim ve imge*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Öner, N. (1999). *Felsefe yolunda düşünceler*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Önkaş, N. A. (2009). Çocuk edebiyatı kitaplarında şiirin yeri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 23, 1- 12.
Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/musbed/issue/23517/250565

Ören, Z., Konuk, S., Sefer A. ve Sarıtaş, H. (2017). Ortaokul Türkçe öğretim programlarındaki metin türleri ve PISA'daki metin türlerinin karşılaştırılması.

Internatıonal Ejer 2017 Congress Bildiri Kitabı. (s. 275-280) içinde. Erişim Adresi: https://www.academia.edu/35912767

Özbay, M. (2009). *Anlama teknikleri I: okuma eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.

Özbay, M. (2013). Dil psikolojisi ve öğretimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 11, 933-973. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/adyusbd/issue/1392/16407

Özbay, M. ve diğerleri. (2014). *Türkçe eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Özbay, M. (2015). *Yazma eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Özdemir, E. (2017). *Eleştirel okuma.* Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, N. (2017). *Kültür bilimi ve yönetimi*. Ankara Grafiker Yayınları.

Özdemir, O. (2020). Türkçe eğitiminde geliştirilmesi gereken bir üst düzey düşünme becerisi: analitik düşünme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi,* 8(3), 950-971. Erişim Adresi: https://www.anadiliegitimi.com/tr/pub/issue/56147/751287

Özden, M. (2012). Türkçe eğitiminde metinler ve metinlerin iletisi. *Millî Eğitim*, 193, 70-80. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36181/406763

Özer, B. (2021). *Karakter ve değerler eğitimi.* Ankara: Pegem Yayınları.

Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*,1 (3), 217- 239. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29198/312597

Özkan, B. (2020). Çocuklar için felsefe eğitimi neden önemlidir?. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*,4(1), 49-61. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/uead/issue/53927/696440

Özkan, M. (2015). Edebiyatta Dil Kullanımı. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 52, 65-77. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/iutded/issue/17080/178749

Özkan, T. (2021). Necati Cumalı'nın oyunlarında mekân ve coğrafyanın kurgulanışı: kent ve kasaba imgesi. *ARTS: Artuklu Sanat ve Beşerî Bilimler Dergisi*, Necati Cumalı Özel Sayısı, 44-73. Erişim Adresi: http://arts.artuklu.edu.tr/tr/download/article-file/1825518

Özkarakahya, M. E. (2019). *Disiplinlerarası sanat bağlamında Robert Rauschenberg, William Forsythe, Jerome Bel'in eserlerinde koreografik nesne*. (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Ana Bilim Dalı Sanat ve Tasarım Programı, İstanbul). Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Özkök, A. (2009). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında disiplinlerarası yaklaşım.

Akad*emik Bilişim Konferansı Bildirileri, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.* Erişim Adresi: https://ab.org.tr/ab09/kitap/ozkok_AB09.pdf

Öztürk, C., Keskin, S. C. ve Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Öztürk, Ç. (2007). Coğrafya öğretiminde edebî metinlerin kullanımı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 70-78. Erişim Adresi: https://openaccess.ahievran.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12513/182

Öztürk, Ş. (2004). Eğitimde yaratıcı düşünme. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 18, 77-84. Erişim Adresi: https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/39964/

Paul, R., Elder, L. (2018). *Kritik düşünce*. (çeviri editörleri: A. Esra Aslan ve Gamze Sert),Ankara: Nobel Yayınevi.

Sallabaş, M. E. (2012). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin Türkçe öğretiminde değer aktarımı bakımından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 18, 59-68. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19552/208453

Samancı, O., Uçan, Z. (2017). Çocuklarda sosyal beceri eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 1, 281-288. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisosbil/issue/35347/425790

San, İ. (2019). *Sanat ve eğitim.* Ankara: Ütopya Yayınevi.

San, İ. (2020). *Çocuk ve sanat.* İstanbul: Yeni insan Yayınevi.

Sarıkaya, B. (2017). Türkçe öğretiminde görsel okuma. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 3, 779-796. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/anemon/issue/30429/298912

Sever, S. (2015). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: TUDEM Yayınları.

Solak, Ö. (2016). *Edebiyat biliminin disiplinlerarası imkanları.* Ankara: Pegem Yayınları.

Soykan, Ö. N. (2019). *Edebiyat sosyolojisi: kuram ve uygulama*. İstanbul. Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Şahan, M. (2005). Müze ve eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 4, 487 – 501. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26122/275182

Şahin, D., Bayramoğlu C. D. (2016). 2015 Türkçe öğretim programının metin tür ve tema seçimi bakımından değerlendirilmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 1173, 2095-2130. Erişim Adresi: https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=19352

Şimşek, A. (2021). *Tarihçilikte disiplinlerarasılık: fırsat mı sınırlılık mı?* İstanbul: Yeni İnsan Yayınları.

Şimşek, Ş. (2018). Türkçe dersi çalışma kitaplarındaki etkinliklerde disiplinler arasılık. *International Journal of Languages' Education and Teaching,* 3, 473-480. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/en/pub/ijlet/issue/82542/1427180

Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış.* Ankara: Kök Yayıncılık.

Takıl, N. B. (2016). Türkçe eğitiminde çağrışım, iletişim ve algı. Prof. Dr. Aytaş.G. (Ed.), *Türkçe Eğitiminde Algı*.(s.117-134) içinde. Ankara: Akçağ Yayınları.

Taşdelen, V. (2014). Felsefenin gülümseyen yüzü: çocuklarla felsefe. *Türk Dili Dergisi*. 756, 562-568. Erişim Adresi: https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/562.pdf

Temizkan, M. (2011). Türkçe öğretiminde yaratıcı düşünmeyi geliştirme bakımından Nasreddin Hoca fıkraları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 16, 195-223. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19554/208311

Temizyürek, F. (2017). *Konuşma eğitimi.* Ankara: Pegem Yayınları.

TDÖP (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara MEB Yayınları.

Tokcan, H. (2020). *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemeleri.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Tokdemir, M. A., Demircioğlu, İ. H. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi,* 6, 69-88. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29185/312508

Tokdemir, M. A. , Artan, A. (2012). Öğrenciler tarih derslerinde okudukları metinlerden değer öğrenir mi? Tarih derslerinde değer öğretimine dair öğrenci görüşleri (Trabzon örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi,* 10, 169-187. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29176/312436

Topdemir, H. G. (2009). Felsefe nedir? Bilgi nedir? *Türk Kütüphaneciliği*, 23, 119-133.

Tosun, C. (2021). *Din eğitimi bilimine giriş.* Ankara: Pegem Yayınları.

Tunagür, M., Kardaş, M. N. (2021), *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Turna, Ö., Bola M. (2015). Eğitimde disiplinlerarası yaklaşımın kullanıldığı tezlerin analizi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 35-55.* Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuefd/issue/20280/214920

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu: https://sozluk.gov.tr/

Tüzel, S. (2010). Görsel okuryazarlık. *TÜBAR-XXVII*, 691-705. Erişim Adresi:

https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16968/177255

Uçan, H. (2006). Edebiyat eğitimi, estetik bir hazzın eğitimi, okumanın alışkanlığa dönüştürülmesi ve yazınsal kuramlar. *Millî Eğitim Dergisi*, 169, 1-18. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36938/422335

Ulusoy, K., Dilmaç, B. (2020). *Değerler eğitimi*. Ankara Pegem Akademi Yayınları.

Ulusoy, K. (2021). *Karakter değerler ve ahlak eğitimi.* Ankara: Pegem Yayınları.

Ulusoy, K. ve Ali A. (2014). Değerli bir kavram olarak değer ve değerler eğitimi. Refik Turan, Kadir Ulusoy (Ed.). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*. (s.1-14) içinde. Ankara: Pegem Yayınları.

Uzun, G. L. (2009). Yaratıcı Bir Süreç Olarak Okuma. *Dil Dergisi*, 143, 6-19. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/dilder/issue/47699/602456

Uygur, N. (1971). *Felsefenin çağrısı.* İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Ünal, R. (2015). Peter Handke'nin kaspar aslı tiyatro eserinin stilistik açısından analizi. (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı , Sakarya). Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Ünalp, F. R. (2022). Millî şuur ve tarih bilinci. *Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalcık Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu Bildiriler II. Cilt*. (s. 297-309) içinde. Ankara. Erişim Adresi: https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2022/01/10.37879-9789751749994.2022.17.pdf

Ünlü, M. (2014). *Coğrafya eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Ünveren, D. (2020). Türkçe öğretiminde mizah: ders kitapları örneği. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* 67, 715- 736. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/52449/684854

Vardar, B. (1998). *Dilbilimin temel kavram ve ilkeleri*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Yakar, A. (2020). Yapılandırmacılık. A. S. Saracaloğlu, B. Akkoyunlu ve İ.Gökdaş (Ed.), *Öğretimde Yaklaşımlar ve Eğitime Yansımaları* (s.1-32) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Yavuz, K. (1988). *Günümüzde din eğitimi.* Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası öğretim kavramı ve programlar açısından doğurduğu sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 89-94. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7825/102858

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, M. (2006). Benlik kavramı ve benliğin gelişiminde dinin rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXIII, 87-127. Erişim Adresi;: https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12397/4306

Yılmaz, K. (2019). *Eleştirel ve analitik düşünme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Zabun, B. (2020). Sosyoloji öğretimine giriş. Manav F. (Ed.), *Ana hatlarıyla ortaöğretimde felsefe grubu öğretimi*. (s.196-205) içinde. Ankara: Pegem Yayınları.

Zabun, B. (2020). Sosyoloji öğretiminin tarihçesi ve uygulanan sosyoloji dersi ortaöğretim programlarının yapısı. Manav F. (Ed.), *Ana hatlarıyla ortaöğretimde felsefe grubu öğretimi*. (s.207-225) içinde. Ankara: Pegem Yayınları.

Weingart, P. ve Stehr, N. (2000). *Practising interdisciplarity*. Canada: University of Toronto Press. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/235222659_Practising_Interdisciplinarity